Barcode - 99999990318107
Title - Shri Vallabhajyan
Subject - Devotional
Author - Shri, Gopaldas
Language - gujarati
Pages - 682
Publication Year - 1876
Creator - Fast DLI Downloader
https://github.com/cancerian0684/dli-downloader
Barcode EAN.UCC-13

॥ શ્રીહરિઃ ॥

॥ વિજયતે શ્રીવાલકૃષ્ણઃ પ્રભુઃ ॥

પરમ ભાગવદીય કવિશ્રીગોપાલદાસકૃત

સટીક,

શ્રીવલ્લભાષ્ટક

[મૂળ શ્લોક અને યમુનાષ્ટક સાથે]

પૂજ્ય પા. ગો. શ્રી ૫ શ્રીવ્રજભૂષણલાલજી કૃત,

સુબોધિકા, ટિપ્પણ સાથે.

પૂજ્ય પા. ગો. શ્રી ૫ શ્રીગોકુલનાથજી મહારાજશ્રીની આજ્ઞાથી

અને

ગો. શ્રી ૫ વી. શ્રી દિક્ષીતજીની પ્રેરણાથી

ઠા. વ્રજ રતનસી પ્રેમજી ધ્રમાણી ભગતની દ્રવ્ય સહાયતાથી

પ્રસિદ્ધ કરનાર;

શ્રીકૃષ્ણદાસ ચકુભાઈ.

શ્રીવલ્લભાબ્દ ૪૫૩ સંવત ૧૯૮૩ ચકુભાઈ ના

ગોકુલાષ્ટમી ૦-૬ પાર્લામેન્ટસ્ટ્રીટ શ્રી ભાગવત્ સભા

શ્રીવલ્લભાખ્યાન

અનુક્રમણિકા.

કડવું કે આખ્યાને	મૂળ પાનું	ટીકા પાનું
૧ લું	૧-૩	૧-૬૧
૨ જું	૪-૭	૬૬-૧૫૫
૩ જું	૭-૮	૧૫૮-૨૦૬
૪ થું	૮-૧૧	૨૧૦-૨૬૦
૫ મું	૧૧-૧૨	૨૬૧-૩૦૨
૬ ઠું	૧૨-૧૪	૩૦૩-૩૪૧
૭ મું	૧૪-૧૬	૩૪૨-૪૦૮
૮ મું	૧૭-૧૮	૪૦૯-૪૬૨
૯ મું	૨૮-૨૧	૪૬૩-૫૧૧
મૂળ પુરૂષ	૨૨-૩૦	
શ્રીયમુનાષ્ટક ...	૩૧-૩૨	
ટીકા મંગલાચરણની ...	૧-૧૦	

નિત્ય લીલાસ્થ ગોસ્વામી શ્રી ૬ ગોકુલાધીશજી મહારાજ

પ્રાકટ્ય મહોત્સવ માહા સુદી ૧૦ શ ની સ ૧૮૭૬

આમુખ.

મદ્વાનુગાપી શ્રીગોપાલદાસજીનું અલૌકિક રસ માધુર્યથી અને કેત ભાવથી છલકાતું શ્રીવલ્લભાખ્યાન ગુર્જર ગિરાનું એક આભૂષણ ગુર્જર કાવ્ય સાહિત્યની સેવા કરવાના મુખ્યત્વે કરીને ગણતો છે. મુ કૃપાએ સાંપડેલી કવિત્વ શક્તિનો ઉપયોગ તેઓએ લૌકિક વિષયોપર વેતા કરવામાં નહિ પરંતુ રસરૂપ શ્રીપુરૂષોત્તમના સ્વરૂપ, ગુણ, અને ક્રિયા ુંવવામાં કર્યો હોય એમ આપણને પ્રત્યક્ષ થાય છે પ્રભુ પોતે સર્વરૂપ , અખિલ વાઙ્મય એનું જ પ્રતિપાદન કરે છે, વેદના અને લોકના ્દ માત્રના મુખ્ય અર્થરૂપ પ્રભુ છે તેથી ઉત્તમોત્તમ શબ્દ રસાભિજ્ઞ વેઓએ પોતાના કવનના વિષય તરીકે પ્રભુસિવાય અન્યને ગણ્યા નથી. ઋષિઓએ પ્રભુસ્વરૂપનો જેવો ઉદ્બોધ પોતાને થયો તેઓજ ગુણાનુવાદ ાતે કર્યો આ પ્રભુસ્વરૂપ ગુણાનુવાદ તે વેદના મંત્ર થયા આ પ્રકારે ાબ્દોનો સદુપયોગ ત્યારેજ થએલો ગણાય કે જ્યારે એ શબ્દ એના ુખ્ય અર્થનુ-પ્રભુનું-સ્મરણ કરાવે અને આવા પ્રભુ સ્વરૂપ ગુણ અને ંબંધના સ્મારક શબ્દોનું ગ્રંથન.તેજ ઉત્તમોત્તમ કાવ્ય ગણાય અને આવા કાવ્યોનો રચનાર પણ ઉત્તમ કવિ ગણાય. આવા પ્રકારનું કવિત્વ ાગવત્ કૃપાથી ભાગ્યે કવિઓમાંજ દેખાય છે. એના અનેક દૃષ્ટાંતો

આ ગદ્યનુબાધી કવિના જીવન ઉપર પ્રકાશ નાખનારી વૈષ્ણવોમાં પ્રચલિત ગાથાઓ સિવાય આપણને બીજું સાધન ગણાતું નથી. આ કવિને વિષે એવું કહેવાય છે કે તેઓ પૂર્વાવતારના નરસિંહ મહેતા હતા. અને તે વખતે પ્રભુને તેમણે ઘણાજ પરિશ્રમ આપ્યો હતો માટે આ જન્મે કંઈપણ ન બોલવું અને કેવલ હૃદયમાં પ્રભુનું ધ્યાનજ ધર્યા કરવું. એ તેમના મૌન સેવનનું રહસ્ય હોય એમ અનુમાન થાય છે એઓ શ્રીમદ્વિટ્ઠલેશપ્રભુચરણના સેવક બાલકૃષ્ણ ભટ્ટના કરનાર હતા અને તેમની સાથેજ અમદાવાદ પાસે આવેલા અસારવા ગામમાં રહેતા હતા. શ્રીગોપાલદાસજી મંગા હતા અને એમના ધર્મપત્નીનું નામ ગંગા હતું એક વખત શ્રીગુસાંઈજી અમદાવાદ પધાર્યા અને ત્યાં પોતાના સેવક બાલકૃષ્ણ ભટ્ટના ત્યાં બિરાજ્યા ત્યાં આપશ્રીએ શ્રીગોપાલદાસજીની ઓળખ પૂછતા ઉત્તર મળ્યો કે ગંગાનો વર છે આપશ્રીએ આજ્ઞા કરી કે ગંગાનો વર તો સાગર હોવો જોઈએ, ઉત્તર મળ્યો કે રાજની કૃપા હશે તો સાગર થઈ જશે. આપશ્રીએ કૃપા કરી ચર્વિત તાંબુલ આપ્યું.

આવી રીતે અલૌકિક ભગવત્ પ્રસાદ પ્રાપ્ત કરવાથી તેમના સૌભાગ્યમાં કોઈપણ ન્યૂનતા રહી નહિ અને તરતજ તેમના મુખથી–વદુ શ્રીવિટ્ઠલ સુંદર વર એ ભગવાચ્ય ણથી શ્રી નવાધ્યાનનો પ્રારંભ થયો પ્રથમ કડવામાં બ્રહ્મનું સ્વરૂપ, શુદ્ધાદ્વૈત બ્રહ્મવાદ, નિર્ગુણ ભક્તિ-

ગાર્ગનું પ્રતિપાદન, દૈવી અને આસુરી ભોગને પ્રકારની સૃષ્ટિ, શ્રીપુરુષોત્તમનું પરમ ધામ શ્રીમદ્ ગોકુળ, બાકળ લિતકાજે શ્રી વલ્લભરાજ કુમારનું પ્રાકટય, એ સર્વ અતિ સુંદર અને અતિ ગૂઢ શબ્દોમાં કવિશ્રી નિરૂપણ કરે છે.

દ્વિતીય કડવામા શ્રીમદ્ વલ્લભાચાર્યજીના અધિદૈવિક પ્રાકટય સ્વરૂપ, કૃતિ, ગુણ, અને ચરિતનું વર્ણન આવે છે. શ્રીમદ્ વલ્લભાધીશ ભગવન્મુખારવિંદના આવિર્ભાવ છે. આપશ્રીએ વેદાન્તસૂત્ર ઉપર ભાષ્ય રચ્યું દિગ્વિજય કીધો, માયાવાદનું ખંડન કર્યું, ઐતિહાસિક પ્રમાણ ગ્રંથ, કનકાભિષેક આચાર્યશ્રીની નિરપૃહતા, અને આપશ્રીની યાત્રા વગેરેનું વર્ણન છે.

તૃતીય કડવામા શ્રીગુસાંઇજીના પ્રાકટયોત્સવનું અન્તર નિરૂપણ કરવાને શ્રીગુસાંઇજીના અલૌકિક સ્વરૂપ ગુણ, કૃતિ કલાદિનું સંક્ષિપ્ત વર્ણન કવિ કરે છે શ્રીગુસાંઇજીના પ્રાકટયોત્સવનું વર્ણન અત્યંત રમણીય અને કવિની વિમલની તાદૃશ ચિતાર વાચકના નેત્ર આગે ઉભો કરવની અદ્ભુત શક્તિનો પરિચય કરાવે છે

ચતુર્થ કડવામાં શ્રીગુસાંઇજીના પરમતત્ત્વ શ્રીકૃષ્ણ છે, એમ કવિશ્રી દેખાડે છે. અનેકવિધ નિત્ય લીલા લીલનું નિરૂપણ કરવાને મતિઓ પણ અસમર્થ છે તો હું બાપુ? એવી દીનતા દર્શાવી કવિ કડવા કહે છે.

પંચમ કડવામાં શ્રીગુસાંઇજીએ ભૂતલપર પ્રકટ થઇ શું શું કાર્યો કર્યાં તેનું નિરૂપણ છે. આ કડવામાં ફરીથી શુદ્ધ પુષ્ટિ ભક્તિથી પ્રાપ્ય પરમધામ શ્રીમદ્‌ગોકુલનું વર્ણન કરે છે. 'જ્યાં નિત્ય રાસ બહુપેરે મધ્ય નાયક નૃત્યત છેરે' ઇત્યાદિ આમ વર્ણન કરીને શ્રીગોપાલદાસજી અન્ય જીવોને ઉપદેશ આપે છે કે 'એણીપેરે શ્રીગુસાંઇજીને ભજો; ભણી અહર્નિશ ગાઓ વખાણો' અને અન્તમાં વિનંતી કરે છે કે "સેવકજન દાસ તમારો તેનો ભવવિયોગ નિવારો."

છઠ્ઠા કડવામાં "પૂર્ણરસરૂપ શ્રીવિઠ્ઠલેશ પ્રભુ' આપનું નામ સ્મરણ નિરંતર કરું, અને આપના દર્શન સર્વદા કરું, આપ સદા મારા હૃદયમાં વિરાજો એમ અત્યંત આર્તિપૂર્વક પ્રાર્થના કરી સ્વ-ભક્તોને જે અનુભવ કરાવ્યો તેનું નિરૂપણ કરે છે.

'તે પદ ક્યારે દેખીશું જે ગોધન પુંઠે ધાયે,
વ્રજસુંદરી મુખસુખ પામીને વારવાર અધાયેજી.
દિવસ સર્વે સ્વામા મલી રસરૂપ તણો જશ ગાયેજી,

x x x x

ભુજલતા બીડી ભામિનીનો દિવસ તાપ ભુલાવેજી કવિશ્રીએ કડીઓમાં શ્રીગોપીજનવલ્લભરૂપે ક્રીડા કરી તેનું વર્ણન કરે છે અને પછી

પૂર્ણ સુખ દઇ ગોકુમાં પ્રભુ આધીરા પાંડુધારેજી,

x x x x

પ્રાતઃ પધારે ને નિશાએ આવે વાલો પ્રીતિ નવી ઉપજાવેજી. ઇત્યા-દિમાં વાત્સલ્યરસપુરિત ગોકુલીલાનું વર્ણન કરે છે.

આ વર્ણન અત્યંત સુંદર, રસિક, અને તાદૃશ છે અને શ્રીમદ્‌-ભાગવતમાં શ્રીશુકદેવજીના તેજ અનુવાદનું અક્ષરશઃ સ્મરણ કરાવે છે.

આ વર્ણન એટલું તો હૃદયસ્પર્શી છે કે સહૃદય વાચકને રોમાંચ થયા વગર રહેતો નથી. અંતમા શ્રીગુસાંઇજી અને શ્રીકૃષ્ણની અનન્યતા દર્શાવતાં 'આપશ્રીની લીલા અનંત છે અને અમને સર્વદા સર્વ લીલાનો અનુભવ કરાવા. હવે અમને ઉઠાવશો તે નહિ ચાલે.

" શ્રીવિઠ્ઠલ દ્વિજરૂપ તમારૂં લીલા એણીપેરે ઓજીજી.
ઓલવે કેમ આવશે જે પ્રીત અમસું બાજીજી.

એમ પુર્ણ ભક્તભાવથી પ્રેમપુર્વક પ્રાર્થના કરે છે.

છઠ્ઠા કડવામા કવિશ્રી રમપુર્ણ શબ્દોમાં રમેશની લીલાનું વર્ણન કરે છે.

છઠ્ઠા કડવામા નંદનંદન સ્વરૂપની લીલાનું વર્ણન કરી સાતમ કડવામા કવિશ્રી શ્રીવિઠ્ઠલસ્વરૂપની લીલાનો જે સાક્ષાત્કાર થયો તેનું વર્ણન કરે છે. શ્રીગોપાલદાસજીની શ્રીમત્ પ્રભુચરણમાં અનન્ય શરણભક્તિ છે તેમજ શ્રીગુસાંઇજી અને શ્રીનાથજી એ બંનેમા કશોપણ ભેદ માલમ પડયો નથી તેથીજ કવિ વર્ણન કરે છે કે—

રૂપ બેઉ એક તે ભિન્ન થઇવિસ્તરે વિવિધ લીલા કરે ભાજનમારે,

વિવિધ વચનાવલિ નયન સેનેં કરી સંગના સૂચવે નિસ વિચારે.

આ કડવામાં કવિશ્રીએ મેવામાર્ગનું વૈદીકતત્વ બહુ સુંદર રીતે સિદ્ધ કર્યું છે, અને શ્રીકૃષ્ણની સેવા તથા રંગરસમાં ચિત્ત કેમ લાગે એનો સરળ ઉપાય બતાવે છે.

' ઓલ વલ્લિના સુવન વિમલ પાણી, જેની ગતિ બ્રહ્માદિ દેવે ન જાણી "

આ પ્રમાણે કહી પ્રયાગ-ક્ષેત્રમા—" આપ સેવા કરી સીખવે " એમ જે કર્યું તેનું નિરૂપણ કરતાં કવિ શ્રીગુસાંઇજી જે પ્રકારે પ્રભુની સેવા કરતા તે દર્શાવે છે.

' ગોમતી વેગે પાડુવાગોવા ગિરિકાપરી, શ્રીગિરિરાજ ઘરસુનો તાપ હરવા,

× × × ×

વ્યંજન શીતલ વાયુ મુકુર કરકમલ ધરિ દેખાડતાં મોહે સકલ સંસાર.

આ પ્રમાણે નિરૂપણ કરી શ્રીગોપાલદાસજી શરણાંગત જીવનું પણ તંવ્ય શુ તે બતાવી દે છે.

"જીને એ કૃત્ય નિત્ય પ્રતિક્ષણ ક્ષણે શ્રીવિઠ્ઠલનાથ એવા ઉચ્ચરવા."

આમ સોળ કળાપુર્ણ શ્રીપુરૂષોત્તમનું લીલા 'સહિત નિરૂપણ કરીને' મે લીલાસ્વરૂપના દર્શન કેમ થયા એ કહી સમગ્ર કથન સમાપ્ત કરેછે.

" દાસનો દાસ ભણે સકલ સજ્જન સુણે
શ્રીવિઠ્ઠલ આપનું ણિરદ્દ પાળે."

અર્થાત્—પરમકૃપાપાત્ર ભાઇશ્રી કોઠારીની કાનીથી શ્રીવિઠ્ઠલેશપ્રભુએ પોતાનું નિરૂદ્દ નિઃસાધન જનોનું હિત કરવાનુ. તેનુ પાલન કર્યું", તહિતો મને આ યુગલસ્વરૂપની લીલાનું દર્શન કયાંથી થાત ?

આકમા કડવાગા શ્રીગોપાલદાસજી શ્રીવિઠ્ઠલેશપ્રભુનું માહાત્મ્ય, સ્વરૂપ અને ચરિત્ર વર્ણવે છે. શ્રીગુસાંઇજી જેનો નિત્ય લીલામાં અંગીકાર કરે છે તેનો દેવતા પણ પ્રતિબંધ કરી શકતા નથી. આપની પાદુકાને ચક્રવર્તિ રાજાઓ પણ વંદન કરે છે. ચૌદલોકમાં આપની આણ વર્તે છે. આમ યશ નિરૂપણ કરીને શ્રીગોપાલદાસજી શ્રીગુસાંઇજી પ્રતિ વિજ્ઞપ્તિ કરે છે કે 'કૃપાનાથ' હવે જે અલૌકિક લીલાનું દર્શન મને આપે કૃપા કરી કરાવ્યું તેમાજ મને રાખો, તેમાથી દૂર મને ન બસેડો.

" કૃપા કરી હરી રાખો બહુવિધ દાન
સેવકજનને રાખી લ્યો ઓ ચહાણ."

શ્રીગુસાંઇજીએ આ પ્રાર્થના અંગીકાર કરી એમ લાગે છે કારણ કે શ્રીગોપાલદાસજી કહે છે.

" જોવા તે શુભનિધિ નાથ ગાતાં બ્રહ્મદત્તાદિક અધ રહે
સીવા તે લક્ષ્મીસિંધુ જીને વાસ રહિતને જ્ય મતે."

આખી તુકમાં અંબિકુલેશપ્રભુ બનલપર કેમ પધાર્યા તેનું કારણ બતાવે છે તે પછી આપણી આર્યકાળ હોવા છતાં ગૃહસ્થાશ્રમના સુખનો અનુભવ કેમ કરે છે તે બીજી તુકમાં કવિશ્રી વર્ણવે છે અને અંતમાં કવિશ્રી માગણી કરે છે કે " બકતજનના કોડ પુરો આપો ચરણવિહાર " અર્થાત્ " નિજલીલામાં મારો અંગીકાર કરો "

આમ આઠમાં કડવામાં પરિવાર ચરિત્ર વર્ણન કરીને નવમામાં કવિશ્રી શ્રીમદ્રામકૃષ્ણના પરિવારનું વર્ણન કરેછે અને સાતે બાલકો, તેમના વહુજીઓ, તથા બેગીજીઓના નામ અને મર્મના ગુણનું સંક્ષેપમાં વર્ણન કરેછે. અને અંતમા કરેછે કે જીભ તો એકજ છે અને મુખ અનેક છે માટે તે કેમ વર્ણવ્યુ જાય !

" પુત્ર પૌત્રાદિક શું કહું લે તું મુખમાં જોક "

આમ યથામતિ નવ કડવાનો સાર લખી વૈષ્ણવીય જનતાને બે બોલ કહેવાના છે તે કહી લઉં અવતારાખ્યાનની મહતા સંપ્રદાયમાં ઘણીજછે. આ ઉપર ઉપલબ્ધ સાહિત્યમાં બેક પ્રાચીન સંસ્કૃત ટીકાનો સમાવેશ થઈ જાય છે. અતએવ શ્રીવલ્લભાખ્યાન જેવી તેવી વસ્તુ નથી એ સ્વતઃ સિદ્ધ છે. મારી દ્રષ્ટિએ શ્રીવલ્લભાખ્યાનની અદ્યાવધિ છપએલી પ્રતોમાં કંઇને કંઇ અશુદ્ધિ રહી ગએલી માલમ પડી છે પરંતુ પ્રસ્તુત ગ્રંથ લગભગ મુદ્રિત થઇ ગએલો હોવાથી પ્રકાશકને મારી સૂચના કામ લાગે એવી ન હોવાથી 'ઈશ્વરેચ્છા બલીયસી' એમજ સંતોષ માનવો રહ્યો.

જગજીવનદાસ રણછોડદાસ બોટ.

પૂજ્યપાદ ગોસ્વામી શ્રીગોકુલનાથજી મહારાજશ્રી

ગુરુચાપુરના વિજેતા.

પ્રાકટ્ય મહોત્સવ વામન દ્વાદશી સવત ૧૯૪૬.

જે જે સમયે તોફાનના ઝંઝાવાત જ્યારથી આ વાટિકામાં પ્રકાશ્યા હોય અને પ્રલયકરેલા ઘોર ગેબ ઝબુકયા હોય ત્યારે અપાર દુઃખ કષ્ટિમોના ભયથી વૈષ્ણવ હૈયા બીડાયેલા પોયણાની માફક બીડાઈ જતાં જોઈને આપશ્રીએ "ચંદ્રવંત" અમીરસિંધુ ચંદ્રિકા દોણીને અન્ધારાને અજવાળી, નિરાસામા આશા, વિષાદમા ઉત્સાહ, જીવનની ઓટમા ભાવની ભરતી, કાલિમા માં રસની પૂર્ણિમા ભારી આ વાટિકાનુ હિંસ્ર સત્વોના આક્રમણથી વંખતો વખત બગીચય પ્રયત્નોદ્વારા સંરક્ષણ કર્યું છે તે કોનાથી અજાણ્યું છે

વિશેષમાં આપશ્રીનુ અપ્રતિમ વૈદુષ્ય, ઔદાર્ય, માધુર્ય, ગુણજ્ઞતા શ્રીમદ્ભાગવતકથાપ્રેમુમા અડગ સેવાપરાયણતા તેમજ ગોરક્ષા તથા હમણાજ આપ જ્યારે બીજા સૌ કુટુંબકરણની ઘોર નિદ્રાનો ત્યજ ચમકાર સુખ્યાં ઉચ્ચારી શકતા નહિ તેવા ટાણાના સમયે આપશ્રીએ સામી છાતીએ આપના તરફથી નિવેદન બહાર પાડી તેમજ દિગ્વિજય જત્રામા હલ્લિ આપ જિરાજી રહ્યા છો અને મને સંપૂર્ણ ખાત્રી છે કે આપશ્રી સનાતન ધર્મવિરોધીઓને યોગ્ય શિક્ષા આપી પુજ્યપાદ શ્રીગોકુલેશ પ્રભુએ જહાંગીરના સમયમા તિલક ભાળતું રક્ષણ કર્યું હતુ તેજ રીતે આપ પણ સનાતન ધર્મ મર્યાદાનું ગુરુચાપુર મુકામે રક્ષણ કરી જરૂર વિજયશ્રી પ્રાપ્ત કરશો એવી ભાવભીના હૃદય ની આશાથી આ પુસ્તક, આપના કરકમળમા અર્પી કૃતાર્થ થાઉ છુ.

શ્રીમત્ પ્રભુચરણ-શ્રીયુતાર્મજીનો પ્રાકટયોત્સવ શ્રીવલ્લભાબ્દ ૪૫૩ સંવત ૧૯૮૯ ના માગશર કૃષ્ણ ૮ બુધવાર તા ૨૧-૧૨-૩૨

લી૦ દાસાનુદાસ,

ચીકમદાસ ચકુભાઈ ના

કોટાનકોટિ દંડવત સર્વે રીતેથી અંગીકાર કરશોજી.

ગે. ચી. શ્રીદીક્ષિતજી બાપાસાહેબ

પ્રાકટ્ય સંવત ૧૯૭૦ ના વૈશાખ વદ ૧૨

શ્રીહરિ:

શ્રી નવાખ્યાન અનુક્રમણિકા.

અ .

			પ્રકરણ. તરંગ. કડવું. પંક્તિ.
અંગ ભંગ કલિંગ કેકટ	...	...	૨-૧૪-૫-૧૨૧
અંગ વસ્ત્ર કરી રવચ્છ વપૂને		...	૬-૧૨-૧૪-૩૨૫-૬
અંગ સ્વેદ મકરંદે મોહ્યા	..	...	૨-૧૪-૨-૩૯-૪૦
અંતપુર લીલા કરે પ્રભુ સકલ		...	૮-૧૯-૧૯-૪૪૮
અતૂલ અમલ ઉદ્યોત ઉદ્યો		...	૨-૯-૫-૧૦૧-૩
અર્થ સકલ જેનો સીધો તે	...	...	૫-૪-૧૧-૨૭૮-૮૧
અધર્મ સકલનું પેરે પેરે	...	...	૮-૯-૧૮-૪૨૬
અધિકારી પાખે એ વાણી	...	...	૧-૧૫-૨-૪૦-૧
અનેક જીવને કૃપા કરવા	...	...	૨-૧૩-૫-૧૧૯
અનેક ધર્મ કહ્યા પ્રભુજીએ		...	૪-૧૧-૧૧-૨૪૧
અનેક રાસમંડળ રચના રચી		...	૧-૧૩-૨-૩૮
અનેક સુગંધ વસન ને ભુષણ		...	૬-૧૩-૧૪-૩૨૬
અમને તે ઇછા એહ છે જે	...	...	૨-૧૭-૬-૧૨૮-૯

અલકે મુખ પુરજ લાગી તે ... ૬-૫ ૧૩-૩૧૬-૭

અસ્તિ વસ્તુ સૌ કૈા મતિ બોલે ... ૧-૫-૧-૨૪-૫

અસુર તિમિર ઉછેદવા ૨-૫ ૪-૮૧-૫

અસુર હણેવા બ્રહ્મવાદ ૮-૪-૧૭-૪૧૭

અક્ષર આદિ અખંડ અનુપમ ... ૧-૫ ૧-૨૩-૪

આ

આગળ આશે અગડિયા તે ૪-૧૦-૧૮-૧૩૭ ૧

આ બેપપતિ ભગવત ભેટતાં એ ... ૩ ૮-૮-૧૭૮-૧

આ ચંદ શ્રીવૃંદાવન તણેા ૩ ૧-૭-૧૫૮ ૩

આનંદરૂપ અનૂપ સુંદર ૨-૨-૪-૬૯ ૨

આપ લીલા કરી સીખવે શ્રી ... ૭ ૧-૧૪-૩૪૨

આ પેાપ મધ્યાન્હે નેાગે શ્રીનાથજી .. ૩-૧-૯-૧૫૮-૩

આ મેાહ ટાળ્યેા જગતના જીવનેાએ . . ૩-૭ ૮-૧૭૫ ૮

આર્ય-આરજ પંથ અધિકારી મુનિજન ૧-૮-૧-૨૧-૩

આવ્યેા ઉપન્યેા તે આગેાઆગ ... ૩ ૨ ૭-૧૬૩-૬

આવ્યેા દેવાય શ્રીવલ્લભજીએ ગાનિયા ... ૩-૬-૮-૧૭૪ ૫

આ વાય વાદિત્ર તે સબે તણુ ... ૩-૩ ૭-૧૬૬-૮

આ સેાભાગ્ય સુંદરી ગણી પવન ગાયે ૩ ૨ ૭-૧૬૩

ઉ

ઉચ્છાહુ આનંદ અધિક વાધ્યો ... ૮-૧૭-૧૯-૪૪૪-૬
ઉચ્છાહુ થાયાં કોઁ કોઁને જાણે નહિ ... ૩-૧૩-૮-૧૯૧-૩
ઉત્પથ જન સરવે ડંડ્યો ૫-૨-૧૧-૨૭૨-૫
ઉપરાત ભજન ફળ આપેરે ૫-૬ ૧૨-૨૮૪
ઉભી થાય રોગાવલી કર કોગળ ... ૬-૧૦-૧૩-૩૨૪
ઉઘોદક સોધો ભેળી વળી અંગ ... ૬-૧૨-૧૪-૩૨૫

ઊ

ઊર્ધ્વ પંથા સુજસ પસર્યો ઓ .. ૨-૭-૪-૯૦-૧

એ

એ અહુનિંશ ધ્યાન શ્રી ૭-૧૪-૧૬-૩૯૦-૫
એક એકથી અધિક શોભે નજ ... ૪ ૧૬-૧૮-૪૪૨-૩
એક બ્રહ્માંડે જેનો જસ ન માયો ... ૨-૮-૫-૯૭-૮
એક રસના કોમ કહું શુણ ૪ ૪-૧૮-૨૧૯
એ ચરણ શરણ વના લોક દશ .. ૬-૩-૧૫-૩૫૩
એણી પ્રકારે સૃષ્ટિ દ્વિધા ૧-૨૧-૩-૫૫
એણી-પેરે શ્રીગુસાંઇજીને જાણે ... ૫-૧૦-૧૨-૨૯૮
એણી પેરે નિત નવલી લીલા ... ૧-૧૪-૨-૩૯
એણી-પેરે લીલા કરે શ્રીવલ્લભરાજ ... ૮-૨૬-૧૯-૪૬૦

કમલ કુમુદ નાના અલિ ગુંદર ૧-૯૨-૩૩-૫

કમલ અંજન મીન મધુપ જ્યાંહા ૭-૧૬-૧૬-૪૦૧-૪

કમલ નેણે ને અમૃત વેણે વાદ્ય ૮-૧૫-૧૮-૪૩૮-૧

કમલપત્ર જેવી આંખડી ૬-૭ ૧૩-૩૧૯-૧

કમલલોચન કમલાપતિ ૯-૭ ૨૦-૪૭૬

કમલલોચન કરૂણામય શ્રી ૯-૪-૨૦-૪૭૧

કર્મજડ આશુર અન્ય ઉપાસકે ... ૧-૨૦-૩-૫૨-૫

કરી પેરે પેરે પારણા સુતને ૬-૧૧-૧૩-૩૨૫

કરો કૃપા હું કરું વિનંતી ૧-૩-૧-૧૮-૨૦

કૃપા કટાક્ષે હુવા અક્ષરમાં ૧-૧૯-૩-૪૯

કૃપા કરી હરી રાખી બહુ ૮-૧૨-૧૮-૪૩૨

કલિજન તરવા નહી અવર ઉપાયજી ... ૨-૧-૪-૬૬-૮

કલિમાં કારણ એહ છે બીજુ સર્વે ... ૯-૨-૨૦-૪૬૭

કાજ માન વાંછિત પૂરવા ૩-૧૫ ૯-૧૯૬-૮

કુંજ સદન સોહામણા ૨-૨૨-૬-૧૪૧

કુસુમ દ્રુમ નવ મલ્લિકા ૨-૧૯-૬-૧૩૨-૪

કોઇ કોઇ ભાગ્યવંત તે સમે ૩-૧૯-૪-૨૦૫-૯

કોમલ પદ જ્યાં કમલ વિલસે ૨-૧૩-૫-૧૧૯-૧

ળ

ણુક ગગાર્દિક આવિયા ૩-૧૭-૯-૨૦૧

યથ સર્વે રસરૂપ કીધા ૨-૬-૪-૮૫-૯૦

ાન ગાયે ને સૂર સૂઢાયે શ્રી ... ૮-૨૦-૧૯-૪૫૦-૧

ગાય શ્રુતિ ગુણ રૂપ અહર્નિશ ... ૨-૨-૪-૬૯

ગિરિધરણ શ્રીભાગવત ૩-૧૪-૯-૧૯૩-૬

ગિરિરાજધરનો તાપ ૪-૧૧-૧૧-૨૪૧-૬

ગિરિરાજને આશ્વાસ દીધો ૨-૨૬-૭-૧૫૦

ગોપ બાલક મંડલી મધ્યે રંગ ... ૬-૬-૧૩-૩૧૮

ગોપ મંડળી મધ્ય દેખીને ૬-૪-૧૩-૩૧૪-૬

ઘ

ઘેથી વેગે પાંઉધારે તે ૭-૮-૧૫-૩૬૯

ચ

ચરણ ચાંગડી વહે રાણો ૮-૬-૧૭ ૪૨૧

ચલણ વસ્ત્રે ઘોધ્યા હૂંદે ૪-૬-૧૦ ૨૨૫-૬

ચૌદલોક નાના વૈચિત્રયે ૧-૧૬-૩-૪૧-૨

ચૌદલોકમાં વરતે જેહની ૮-૮-૧૭-૪૨૪

જગતીતલ ઉધ્ધાર કરેવા ૧-૧-૧૮-૧૪ ૬
જગદીશ શ્રીવલ્લભવરે ૩-૧૭-૬-૨૦૧-૩
જંતુપતિ ભુવન જગતના સહા ... ૯૧૦-૨૧-૪૮૭
જ્યાહાં નિત્ય રાસ બહુ પેરેરે ... ૫-૮-૧૨-૨૬૪
જ્યાહાં યુવતિ યૂથ બહુમાંય શ્રીહ ... ૫-૬-૧૨-૨૬૭
જ્યાંહાં રત્નજડિત તટ સરિતારે ... ૫-૮-૧૨-૨૬૪-૬
જ્યાહાં રત્નધાતુ ગિરિરાજેરે ૫-૬-૧૨-૨૬૭
જ્યાહાં વૃંદાવન આદિ અચળ શરી ... ૧-૮-૨-૩૭-૨
જ્યાહાં સરિતા ચામીકર મણિગણ ... ૧૦૬-૨-૩૩
જસોદાજી હૈ બાબણાં તે ૬-૬-૧૩-૩૨૩
જાણે મત્તમાતંગ છૂટયો ૮-૧૬-૧૬-૪૮૮-૫૭
જાનકીજીવન એ સદા અધમણિ ... ૯-૬-૨૦-૪૮૪-૬
જારંધ્રે સખી જાણે ચિત્તેં ... ૭-૧૬-૧૬-૪૦૭
જીવને એ કૃત્ય નિત્ય પ્રતિ ... ૭-૧૭-૧૫-૩૭૭-૨
જેની ગતિ બ્રહ્માદિ દેવે ન જાણી ... ૭૪-૧૫-૩૫૪-૭
જેને વિકુંઠનાથે વિચારેરે ૫-૫-૧૧-૨૮૧-૩
જે સીતા માંહે અંગીકરિયોરે ... ૫-૫-૧૧-૨૮૧
જેનાં તૃપ્તિ ન ઉપજે પ્રભુ ૬-૮-૧૩-૩૨૧

ઠ

ઠણુઠણુતો લાડકડો તે ૬-૧૩-૧૪-૩૨૬-૯

ડ

ડીઠકે તાપ ત્રિવિધ ટળે ૯-૪-૨૦-૪૭૧-૪

ત

તક્કસમ કર્મપથ સ્નેહ રસહીન ... ૭-૨-૧૪-૩૪૭-૨
તત્વમાહે તત્વ ત્રિભુવન ૪-૫-૧૦-૨૨૧-૫
તત્વસ જ્યાએ કહ્યા પદ ૩-૨૮-૭-૧૫૪
તતણેવ સુણિ નિસાણ ૩-૫-૮-૧૭૮-૪
તરૂ તમાલ અતિ શોભતા ૨-૨૦-૬-૧૩૪
ત્યાંથી શ્રીવૃંદાવન પાંઉધારીયા ... ૨-૧૯-૬-૧૩૨
ત્યાંથી કેશીઘાટ પાંઉધારિયા ૨-૨૫-૬-૧૪૫
ત્યાંથી દક્ષિણ પ્રભુ પાઉધરિયા ... ૨-૧૬-૫-૧૨૭
ત્રાસ તિમિરનુ જાણે સકલ ૮ ૮-૧૭-૪૨૪-૬
તાન ધુનિ મુનિ મયુરરૂપેં ૨-૨૧-૬-૧૩૭
તીરથસકળ સનાથ કીધાં ૨-૧૦-૫-૧૦૭-૮
તુરંગ ચાલ્યો વાયુવેગે ઉતાવળો ... ૭-૬-૨૫-૩૬૪-૭૬
તે જીવ જાત, હોય કોયરે ૫ ૧૦-૧૨-૨૬૮-૦૨

તે તાગસના અધ હર્યા ૨-૧૪-૫-૧૨૧૪

તેના સાખી ચારે વેદ પુરાણ ૮-૩-૧૭-૪૧૫૭

તેને કાળ કર્મ નવ બાધે રે ... ૫-૯-૧૨-૨૮૮

તેને દેવ ઉપર રહ્યા ધિક્કાર ૭-૭-૧૫-૩૬૭૮

તેને દેવ મુનિ સરવે ગાયેરે ૫-૬-૧૨-૨૮૪-૮૮

તેને હેતે આપોપે પ્રગટ્યા ૧-૨૩ ૩-૫૬-૬

તે પદ કયારે દેખિશું જે ૬-૩-૧૩-૩૧૧

તે પદ વંદુ શીવસુખનંદજી ૪-૧-૬-૨૧૦

તે પ્રગટ્યાનુ કારણ કહીએ ૧-૩-૧-૧૮

તે પુરૂષોત્તમ પ્રગટશે ૨-૧૮-૬-૧૨૬

તે મુકીને વેગે ચાલિયા ૨-૧૫-૫-૧૨૫

તેહ થકી પુરૂષોત્તમ અલગા ૧-૭-૨-૨૬૮

તેહમા પહેલી નખશિખ સુભગા ... ૧-૧૬-૩-૪૩-૮

તેહંમ તિલક ત્રિભુવન ધણી ૩-૧૬-૬-૧૬૮

તોએ ત્યાં થકી વાધિયો ૨-૮-૫-૬૭-૭૧

તોયણુ પરણ્યુ સહુકોરતા ૩૧૨-૮-૧૮૫

૬

દધિ દુધ ઘૃત મધુ માંડવે ૩૧૨-૮-૧૮૮

દાસનો દાસ જય પાતલો ૩-૧૬-૬-૨૪૫

ઢ

ઢાસનો દાસ ભણે સકલ સજ્જન સુણે ... ૭-૧૭-૧૬-૪૦૫-૮

દિગ્વિજય દશદિશાયે કીધો ૨-૧૦-૫-૧૦૬૭

દિવસ એકાદની ઉતરા કુંવર પ્રની ... ૭-૫-૧૫-૩૫૭-૬૨

દિવસ એકાધનો વિરહતે ૭-૧૦-૧૫-૩૭૭

દિવસ સૌ શ્યામા ગણી સ્વરૂપ ... ૬-૪-૧૩-૩૧૪

દ્વિજકુળ મંડન પ્રગટયા પુરૂષ ... ૮-૨-૧૭-૪૧૩-૧૫

દ્વિજતિલકે ત્રિભુવન નામ ૨-૪-૪-૭૫ ૮૧

દુર્ગતિ સકળ નિવારી ૫-૧-૧૧-૨૬૧-૭૨

દેવલોક દુદુભિ વાજીયા ૨-૫-૪-૮૧-૪

દેવી આસુરી બે ઉપજતી ૧-૧૭ ૩-૪૨-૩

ધ

ધર્મ સકળનું પેરે પેરે કીધું ૮-૯-૧૮-૪૨૬-૮

ધવલ ધન્યાશ્રી ગાન જે કરે ... ૩-૧૮-૯-૨૦૩

ન

ન કોય હુવો ન હોય એ ૭-૬-૧૫-૩૬૨-૬

નખશિખ સુંદર સજ્જન ૮-૧-૧૭-૪૧૦-૧૨

નંદ નંદનરૂપે રાસલીલા કરી ૭-૫-૧૫-૩૫૭

નવ જરૂ ધન વપુ પોતેં ૫-૩-૧૧-૨૭૫-૮

નાનાપક્ષીની શબ્દ માધુરી, ... ૧-૧૨-૨-૩૭

નામ આપ્યા જીવને શુભ ૨-૧૨-૫-૧૧૩

નામ તે નિરૂપમ ઉચ્ચારે ૮-૩૧૭-૮૧૫

નામ વ્યાજે પ્રગટ કીધો મુક્તિ ... ૪૮-૧૦-૨૨૯

નાહ તે કૃષ્ણાવતી તણા લીલા ... ૯-૧૧-૨૧-૪૮૯-૩

નાહ તે મહારાણીતણા મુખ ૯-૧૦ ૨૧-૪૮૭ ૯

નિગમ તત્વરસ-જ્ઞસાર ૮-૨૧-૨૮-૪૨૯

નિગમ રહસ્ય વિચાર કીધો ૪-૨-૧૦-૨૧૪-૬

નિગમ સામ શાખા સહસ્રસ્ત્ર ૩૬-૮-૮-૧૩૮

નિર્ગુણનો નિર્દેશ અટપટો ૧-૬-૧-૨૫-૬

નિત્ય પ્રતિ ક્ષણ ક્ષણ સુમતિયે ... ૯ ૧-૨૦-૪૬૪

નિત્ય લીલા ગાન શ્રવણે ૨-૨૧-૬-૧૩૭-૧

નિત્ય લીલા નિત્ય નૌતન ૪-૪-૧૦-૨૧૯-૧

નિર્ણય કીધા શિર ધરી ૮-૧૦-૯-૪૨૮

નિઃસાધન જન હિત કરેવા ૮ ૧૪-૧૮-૪૩૭

નેત્ર ક્રમલે નાનાભાવે ૨-૧૮-૬-૧૨૯-૨

નેત્ર મલતાં વાત કિધી ૨-૬-૫-૧૨૭ ૮

પત્રાવલંબે પંડિત જીવ્યા ૨-૧૧-૫-૧૮૬-૧૦

પાતાળે શેષનાગે ધરીઆં ૩-૫-૮-૧૭૦

પારવતી પતિ પ્રેમ પૂશીલા ૬-૮-૨૦-૪૮૧-૪

પ્રાણપતિ પ્રાગટય કારણ ૨-૩-૪-૭૨-૩

પ્રાત પંધારે ને નિશાયે આવે... ... ૬-૧૪-૧૪-૩૨૯-૨

પુત્ર પૌત્રાદિક સુખ શું કહું ૯-૧૪-૨૧-૪૯૭

પૂરણ પુરૂષ પ્રમાણ પંથા ૨-૬-૪-૮૫-૮

પૂરણ પ્રહ્મ શ્રી લક્ષ્મણ સુત ૧-૨૪-૩-૫૯

પૂરણ સુખ કઇ ગોષ્ટમાં પ્રભુ... ... ૬-૯-૧૩-૩૨૩

પેરે પેરે પરિવાર સોહે ૮-૧૭-૧૯-૪૪૪

પોતે તે અંગોઅંગ સુખદ ૪-૧૧-૧૧-૨૪૬-૫૦

પોતે તે પ્રગટ પોતા તણો ૪-૧૧-૧૧-૨૪૬

પોતાની લીલા તે વદન પોતે... ... ૭-૧-૧૪-૩૪૨-૭

ફ

ફૂલ ફૂટે ઘયાં વસન વાધા ૭-૬-૧૫-૩૭૪

બ

બલદેવ શ્રી ગોપીનાથ કહિયે ૨-૨૪-૬-૧૪૪

બ્રહ્મકુળ હરી:અવતર્યા ૪-૩-૧૦-૨૧૬

બ્રહ્મજ્ઞાની ને મુકતિ આરગી... ... ૧-૭-૨-૨૭-૯

બ્રહ્મ રૂદ્ર ત્યાં કોણ બાપડા ૧-૧૧-૨-૩૬

પ્રહ્લાદિ મહામુની અતિજ્ઞાન ... ૭-૬-૧૫-૩૬૨

પ્રહ્લા મહાદેવ મુનિ હરખિયાં ... ૩-૭-૮-૭૫

બીજે કદાપ્યે જે જન ઉપના ... ૧-૨૭-૩-૫૨-૫

બોલ વડતલ સુખન વિગત ૭૪-૧૫-૩૫૪

ભ

ભક્તજનના કોડ પૂરો આપો ચરણ... ૮-૨૬-૧૯-૪૬૭-૨

ભક્ત જન પદ રજ પ્રતાપે સકલ ... ૪-૧૨-૧૧-૨૫૭-૬૭

ભક્ત જીવના ભાગ્ય વિરતયાં ... ૧-૨૩-૩-૫૭-૮

ભક્તિ કરે સહુ વાજંતેરે નિશાન ... ૮-૪-૧૭-૪૧૭-૮

ભક્તિ પક્ષ દૃઢ કીધો ૫-૪-૧૧-૨૭૮

ભક્તિ મારગ કેસરી ગજમાથિકે ... ૨-૯ ૫-૧૦૧-૫

ભક્તિ મારગી જીવ સ્વતંત્ર ... ૧-૨૧-૩-૫૫

ભક્તિ લીન હુવા સોભાગી ૧-૧૯૩-૪૯-૫૨

ભક્તિ સુંદરીને માયા દાસી ... ૧-૪-૩-૪૩-૬

ભાંત ભાંત લીલા કરે પ્રભુ ચાત ... ૮-૧૬-૧૮-૪૪૨

ભુજ દંડ પરસે ભય હુર્યા... ... ૪૮-૧૦-૨૨૯-૨

ભુજલતા ભીડી ભામિની તારે ... ૬-૮-૧૩-૩૨૧

ભૂમ્રંગી સૃષ્ટિ નીપની ૧-૧૬-૩-૪૧

મ

મકરંદમાતા કમર ગુંજે પદ્મનાદ... ૮-૨૩-૧૯-૪૫૫-૬

૧૫

મત્ત ગજ ગતિ મલપતા તે ... ૬-૬-૧૩-૩૧૮

મ્હારી સેવા અને કથારસ ... ૧-૨૨-૩-૫૬-૭

માતાનું મન રંજવા-વાલેા ... ૬-૧૫-૧૪-૩૩૨

માનસ્યુ સજન સંતેાષિયા ૨-૯-૮-૧૮૧-૩

માયિક મત જેણે ખંડયેા ... ૫-૨-૧૧-૨૭૨

મારગ મુગતેા કેાઇ ન માગે ... ૮-૫-૧૭-૪૧૮-૨૦

માલ પારિજાતની મહમહે ... ૩-૧૦-૮-૧૮૩-૫

મુખ મુખ ધે મેાહ્યા અલિસકલ ... ૪-૭-૧૦-૨૨૭

ય

યજ્ઞ પુરૂષ હુરિના શ્રુતિ ૨-૧-૪-૬૬-૮

ર

રંગે તે રમતા ડીઠડા ૨-૨૩-૬-૧૪૨

રંગે તે રંગ્યા(રમતા) રસ ભર્યા પ્રભુ ધેાધમાં. ૮-૧૮-૧૯-૪૪૬-૮

રત્ન મુકતાવલી પાટ સૂત્રે કરી ... ૭-૧૨-૧૬-૩૮૭

રસપૂંજ પુરૂષેાત્તમ પ્રમાણ્યા ... ૨-૨૪-૬-૧૪૫-૫૦

રસિકજન સેા સંગી મલીને ... ૮-૨૫-૧૯-૪૫૮-૯

રસિક રસના રસિક વાણી ... ૨-૭-૪-૯૦-૨

રાજ કાજે જોડિયા જન ૪-૯ ૧૦-૨૩૩-૭

રાધા અધરસુધા પના હુરિનેં ... ૬-૧૪-૧૪-૩૨૯

રાસ મંડળ રચના રચિ... ... ૨-૨૨-૬-૧૪૬-૨

રૂપ જોતુ એક તે ભિન્ન થઇ ... ૭-૧૧-૧૬-૩૮૩-૬
રૂપ વર્ણ વપુ ઇત્યાદિ પેદારથ ... ૧-૬-૧-૨૫-૭
રૂપ સુંદરતા શુ કહું જઈ ... ૮ ૧૧-૧૮-૪૨૬-૧
રૂપસુધારસ માધુરિ તે ૬-૨-૧૨-૩૦૬-૧૧

લ

લલના તે સુભગા લટકતાં ... ૨-૨૦-૬-૧૩૪-૭
લલિત મનોહર શ્રીવલ્લભ ... ૮-૧-૧૭-૪૧૦
લક્ષ્મણ સુત શ્રીવલ્લભરાયજી .. ૨ ૧૪-૬૬-૭
લક્ષ્મી સત્યભામા એ બેહુ .. ૯-૧૨ ૨૧-૪૯૩
લીલાને અનુસાર કલરવ કૂજતા ... ૮-૨૮-૧૯-૪૫૬
લીલા તે લહરી સિધુ જીસે ... ૮ ૧૩-૧૮-૪૩૩ ૬
લોચન ભૃંગ તે પીયે ઘણું ... ૬ ૭ ૧૩-૩૧૯

વ

વકતા વેદશાસ્ત્રતણા શ્રી ... ૯-૫-૨૦-૪૭૪-૬
વચન નિશ્ચે શ્રીનાથે માગ્યું ... ૧-૧૭-૬-૧૨૮
વદન કાંતિ જાણે ઉદયા કોટિક ભાણ ૮-૨-૧૭-૪૧૩
વદન સુધાકર લોતેં ૫-૩-૧૧-૨૭૫
વનદેવી પદ કુંકુમ મુખ ... ૧-૮-૨-૩૦૩
વ્યાપક રૂપ અદ્વૈત બ્રહ્મજે ... ૧-૪-૨-૨૦૧

વ્યંજન શીતળ વાયુ મુકુર કર ... ૭-૧૪-૧૬-૩૬૦
વ્રજમાં તે હીડે મલપતાં ... ૮-૧૪-૧૮-૪૩૭-૮
વ્રજ સુંદરી મુખ સુખ પામીને .. ૬-૩-૧૩-૩૧૧-૩
વસ્ત્રાંચલ મુખરજ પોંછીને ... ૬-૧૦-૧૩-૩૨૪
વંદુ શ્રી વિઠ્ઠલવર ૧-૧-૧-૧૧૪
વાસર નિર્વહુ એમ કરે સખી .. ૬-૫-૧૩-૩૧૬
વાસ વાંછે વ્રજ વસેવા એહી ... ૮-૨૨-૧૯-૪૫૩
વિબુધ વાંછે વાસ વસુમતી ઉપરે ૭-૮-૧૫-૩૬૯
વિવિધ કુસુમાવલી ગ્રથિત ... ૭ ૧૨-૧૬-૩૮૭૯
વિવિધ પ્રકારે જુજવા કહેતાં ... ૧-૧૨-૨-૩૭
વિવિધ વીડા સુગંધ કપૂંર ... ૭-૧૩-૧૬-૩૮૯ ૯૭
વિવિધ મેવા ભોગ મધુર ... ૭-૧૩-૧૬-૩૮૯
વિવિધ વચનાવલી નેણસેણે કરી ૭ ૧૧-૧૬-૩૮૩-૬
વીર શ્રી ગોપીનાથ શ્રી વિઠ્ઠલ... ૩૧૧-૯-૧૮૫-૮૭
વેદ દધિ મધ્ય નવનીત જે ... ૬-૨-૧૪-૩૪૭
વેદ ધ્વની મિષે હરત ચલણે... ૮-૧૫-૧૮-૪૩૮-૪૧
વૈષ્ણવજનને આપે પદ ... ૮-૫-૧૭-૪૧૮

શ

શ્યામા શતદળ નયન સુંદરી .. ૧-૧૩ ૨-૩૮

શીતળ પવન અકોરે લહેરે ... ૧ ૧૯-૨-૩૫

શુકદેવ સભળ આન દિયા ૩ ૧૯-૯-૧૯૩

શ્રુ કહુ ચતુરે થઇ થઇ અને ... ૬-૩-૧૫-૩૫૩ ૪

શેષ સહસ્ત્રમુખ ઉચ્ચરે જેના ... ૮-૭ ૧૩-૪૨૩-૪

શેાભા યમુનાં કમલા દેવકા જેહનેં ... ૯-૧૩ ૨૧-૪૯૪

સ

સકળ કલા કલિ કાલમા ૩ ૧૫-૯-૧૯૬

સકળ જીવનેાટાળ્યેાં દુઃખ ... ૪-૧-૯-૨૧૦-૪

સકલ સજમા ગેાદિયા વાલેા ... ૬-૧૬-૧૪-૩૩૪

સકલ શાસ્ત્ર પ્રમાણ બેાલે... ... ૪ ૫ ૧૦-૨૨૧

સ્કંધ સાખ્યાએ કહયા ૫૬ , ૪-૧૨-૧૧-૨૫૦

સગુણ સ્નેહી સામલાવાના... .. ૬ ૧-૧૨-૩૦૪

સહજ સેાભા નિરખતા તે લક્ષ્મી મન ... ૯-૨૧-૧૯-૪૫૧-૬

સન્મુખ કીધા જે હુતા ૯-૧૦-૧૯-૪૨૮

સગાન રૂપ નિરખતા ઠેાર નહિ ... ૩ ૧૬-૯-૧૯૮-૨

સરસ થવા તે હુતા જે પ્રેત ... ૯-૬-૧૭-૪૨૧ ૩

સરસ વચન ઉચ્ચાર માત્રે ... ૪-૭ ૧૦-૨૨૭-૨૬

સ્વમારગ સ્થિર સ્થાપવા ૨-૧૨-૫-૧૧૩

સ્વસ્વભાવ ત્યાગી ધ્યાન રાગી ... ૯-૨૪ ૧૬-૪૫૬-૮

સ્વરવરૂપ અર્થે પ્રેાણ્યા ૪-૬-૧૦-૨૩૩

સર્વસ્વ દાન તેણે સમે કરે ... ૩-૪-૭-૧૬૮

સર્વે અંગોઅંગ રસ ભર્યા ... ૪-૬-૧૦-૨૬૫

સહુચરી રત્ન સુકંઠ નાદે ગાન ... ૮-૨૫-૧૯-૪૫૮

સંધ્યા સમે સિંગાર નોતન ફૂલ ... ૮-૨૧-૧૯-૪૫૧

સાત દિવસ ગિરિવર કર ધાર્યો ... ૧-૨-૧-૧૭

સારસ્વત લીલા તે જન લહે ... ૩-૧૮-૯-૨૦૩-૫

સિદ્ધ ગંધર્વ ગણ અપછરા ... ૩-૬-૮-૧૭૪

સુકુમાર સુત ઉદયો શ્રવણે સુણી ... ૩૪-૭-૧૬૮-૭૦

સુખકંદ વંદુ શ્રીવલ્લભ સુતના ... ૪૨-૧૦-૨૧૪

સુખદાતા લઘુ ભ્રાતના પૂરણ પુરૂષ .. ૯-૩-૨૦-૪૬૦

સુગંધ બીડી કર ધરીને ઉઠયા ... ૬-૧૫-૧૪-૩૩૨-૪

સુંગધે મોહ્યા અલિકુળ આવિયા.... ૩-૧૨-૮-૧૮૮-૯૧

સુત મગધ સાધુ સર્વે મળ્યા ... ૩-૧૩૮-૧૯૧

સુતિકા સદન સોહામણું ... ૩-૩-૭-૧૬૬

સુંદરી ગૃહકારજ મિષે વળી ... ૬-૧૧-૧૩-૩૨૯

સેવકજન દાસ તમારોરે ... ૫૧૧-૧૨-૩૦૧-૨

સેવકજનને રાખી લ્યો એહ ... ૮-૧૨-૧૮-૪૩૧-૩૩

સૌભાગ્ય સુંદરી ગલી ધવલ ગાએ... ૩-૨-૭-૧૬૩

હતિત પતિતનુ જુવો તમે પ્રગટ... ૮-૭-૧૭-૪૨૩

હરખે તે સામા આવિયા શ્રી ... ૨-૨૬-૭-૧૫૭-૨

હરસુર વિધાતા નવલહે ... ૨-૩-૪-૭૨-૪
હલીમલીને ચાલીયા ચરણાર ... ૨-૨૭ ૭-૧૫૩
હલે કાંઇ એક સ્તુતિ કરૂ ... ૨-૨૮-૭-૧૫૪-૬
હાર કંકણ કેયૂર મુકુટલો નાદ ... ૮-૨૦-૧૮-૪૫૦
હાવ ભાવાદિક કેલિ કેલિક કરે .. ૭ ૧૫-૧૬૩-૪૦૦

શ્રીં હરિ.

શ્રીમૂળપુરૂષ પાદાનુક્રમણિકા.

અ

અકૅ બુધ રઘુનાથ શ્રીસહિત ૨૧-૨૯
અગિન ચૌધા મધ્ય બાળકે ૭-૨૩
અધિક મંગલ તબ ભયો ૧૩-૨૬
અબકૅ મોહિ મિલો મન બાધ ૧૪-૨૭
અલૌકીક અષ્ટ છાપ હૈ ૨૨-૩૦
અલૌકીક સબ ભક્તજનકો ૨૨-૩૦
અવનિપર પદ પદ્મ રાખી ૧૨-૨૬
અસિત તેરસ બ્રાજહિ ૨૦-૨૯

આ

આનંદ બાઢયો બહુ દિશ ૧૮-૨૮
આનંદિત તનુ સકુન સુલક્ષણ ૭-૧૨
આપકો બહું શ્રમ ભયોં ૧૦-૨૫
આય બહાંતે વિવાહ કીનો ૧૩-૨૬
આસુરીસો સબ મિલિત સદાઇ ૧૧-૨૬
આસોં વદી દ્વાદશી શુભ ગ યો ૧૭-૨૮

ઇતને પ્રભુ ગિરિ ઉપર બોલે ૧૫-૨૭
ઇંદ્ર નાગણ્યુ દેવદમન ૧૪-૨૭
ઇનકી કૃપા ભયે સબ સુવશ ૮-૨૫
ઇકલભાગાર્ક ગર્ભ શ્રવિન જતાયે ૩-૨૪

ઉ

ઉજ્જ શ્યામલ અષ્ટમી શુભ ૨૦-૨૬

ઋ

ઋતુ વિયત સૃંગાર આશ્વિન ૨૦-૨૯

એ

એક સમે ચિંતા ચિત્ત આઇ ૧૧-૨૬
એસી અણકો બાઇ કરે ૧-૨૨

ઓ

ઓવ જાનિ ચલે તહાતે ૩-૨૩
ઓગિરિવરધર મુનહી છણીકો ૧૯-૨૮
ઓગોકુલપતિ યશ સ્વરૂપ ગાલા ૨૧-૨૯
ઓગોકુલમે વાસ સુહાયે ૧૯-૨૮
ઓગોવર્ધનધર શ્રી ગોકુલચ દ્રમા ૧૯-૨૯
ઓદ્વારકેશ નિરોધ આગે ૨૨-૩૦
ઓનવનીત પ્રિય અરપીકો ૧૯-૨૮

શ્રીબાલકૃષ્ણજી મહા પરાક્રમી	...	...	૨૦-૨૯
શ્રીમદનમોહન અષ્ટ ઘડિ વિધિ	...	...	૧૯-૨૯
શ્રીમુખ વાચન કહે શ્રીવલ્લભ	....	...	૬-૨૪
શ્રીયદુનાથ પ્રકટે રહ્યો	...	...	૨૧-૨૯
શ્રીરૂકમિણી પદ્માવતી પતિ ગાયે	...	...	૧૯=૨૮
શ્રીલક્ષ્મણ ભટ્ટ અનુભવ દેવ	...	...	૨-૨૨
શ્રીવલ્લભકુલ લે આયે કાશી	...	....	૫-૨૩
શ્રીવિઠ્ઠલનાથ કહી મન ભાયે	...	...	૧૩-૨૬
શ્રીવિઠ્ઠલનાથ જન્મ ભયે સુનિકે	...	...	૧૮-૨૮
શ્રીવિઠ્ઠલનાથ મિલનકે પધારે	...	...	૧૦-૨૫
શ્રીવિઠ્ઠલેશ શ્રીદ્વારિકેશજુ	...	...	૧૯-૨૯
શ્રુતિ અવતાર ભયે સર્વજ્ઞ	...	...	૧૦૨૨

ક

કછુક દિન રહીકે ચલે	...	....	૩-૨૩
કછુક દિન રહી સંગલે આયે	...	...	૧૭-૨૮
કછુક દિન રહે જનકે	...	...	૧૭-૨૮
કંઠ પવિત્રા લે પહુરાયે	...	...	૧૨-૨૬
કનકાભિષેક કરાવહી	...	...	૮-૨૫
કૃપા કરકે શરણ લીનો	...	...	૯-૧૫
કૃપાતેં ઉછલિત નિજરસ	...	...	૧૮-૨૮

જાનિ ભલકૈં રૂપ હરખિત	...	...	૧૭-૨૮
જાનિયો યહુ દાસ હૈ	...	...	૨૨-૩૦
ઈનકૈં કનકાભિષેકસુ	...	...	૬-૨૪
જોતષીકૈ। લગ્ન પૂછત	...	...	૪-૨૩
આગમંકમે પ્રભુને જતાઈ	...	...	૧૪-૨૭
ઠાકે ચણ સ્તુતિ કરે	...	...	૮-૨૫
તણતૈં વિદ્યા પઢન પઠાયે	...	...	૫-૨૩
તહાંતે પૈંઠરપુરહ્યુ સિધારે	..	...	૧૦-૨૫
તહા દ્વોરપે ઠાકે રહે	...	...	૧૫-૨૭
તહાં હૈમે પ્રાણપતિ તણ	....	...	૧૬-૨૭
તાત આજ્ઞા માનકૈ	...	...	૨૧-૨૯
તાતકુ અચરજ ભયો।	...	...	૫-૨૩
તાતકૈા ચિત જની સેવા	...	...	૧૯-૨૯
તાત સુનત દૈાર્યે કંઠ લગાયે	..	...	૪-૨૩
તિથિ કરા શુધ મધુ છટ	...	...	૨૧-૨૯
તિનકે શંભુપતિ સુત વલભદ્ર	...	...	૨-૨૨
તિનકે પુત્ર ભયે ગંગાધર	...	...	૨-૨૨

તિનયેં કૂપારસ ણરમહી ૧૦–૨૫
તિલક મૂંગમંઢ છિપ્યેા હરખિત ૧૯–૨૮
તિહિ છિન મંગલ હોત ણધાયે ૪–૨૩
તેલ ગ કુલ ઉદિત દ્વિજરાજ ૧–૨૨
તેસી સૈલાપાંત ઉડિ ઠાડી ૮–૨૫

થ

થાર ભરી મેહારે ધર્યે ૯–૨૫

દ

દશ દિશેા માનેા હસે ૩–૨૩
દ્રવ્ય સણ અંગીકૃત કરીયે ૯–૨૫
દ્વારપેં પહુચે જણે ૭–૨૪
દ્વિજરાજતે હરિ આય પ્રકટે ૧–૨૬
દુષ્ટ મતિહિ વિચારીએ ૭–૨૪
દેખિ લેરિ દુ:ખ ગયેા ૧૩–૨૬
દેખિ નરેા બેાલી હાં વારિ ૧૬–૨૭
દેખિ મામા હરખકે આદર કીયેા ૬–૨૪
દેખિ સન્મુખે ધાવહિ ૩–૨૩
દેખિ શ્રીવદનેા હસે ૧૫–૨૭
દેતિ દાન ણઢાયકે ૧૭–૨૮
દેવ દુંદુભી બેાજહિ ૪–૨૩

પંદર સેસતાણુ કાર્તિક ૨૯-૨૯

પાંચ સેવક સંગ હે ૧૯-૨૭

પાછે જલસેં હાય ગિરાજે ૯-૨૫

પ્રિય શ્રી ગધુરેશા ૧૯-૨૯

પુષ્ટિ પંથકુ અનુસરે ૧૨-૨૬

પૈસ કૃષ્ણ નામી જગ આઈ ૧૮-૨૮

ફ

ફેરકે ચરણાટ આયે ૧૭-૨૮

ફેરકે જણ ગ્રજ પધારે ૧૪-૨૭

ફેર પંઢરપુર જણ આયે ૧૨-૨૬

ફેર વહ્નિ ગત આવહિ ... ૩-૨૩

ફેરી શ્રીગોકુલ પધારે ૧૦-૨૫

બ

બચ્યો હું કહુ હુગે હિજે ૧૫-૨૭

બઢ્યો આનંદ કરિ બિનતિ ... ૧૦-૨૫

બહુત મનહિ જહા મિલે ૬-૨૪

બાલે અડેલગે નિજ હરખાયે ૧૭-૨૮

બાંહ દીનો કરી બિનતિ ૯-૨૫

બાંહ સબકો દીહુગે ૯-૨૫

બિનતિ કરી રાયે મન માજે ૯-૨૫

ગિરહુ શ્રીઘનશ્યામ સ્વરૂપકે	...	...	૨૧-૨૯
એહ કછુ મુરકાય ચિતયે	...	...	૧૮-૨૮
ઓર પહુલો હિ ગહુયો	...	...	૧૫-૨૭
ઓલી નૈયાંયહુ પાહુને આયે	...	...	૧૫-૨૭

ભ

ભક્તિ પંથ ધ્રુવ મંડન	...	...	૯-૨૫
ભયો ભાયો ચિતકો તણ	...	...	૧૨-૨૬
ભલી ચિત્ત ગિચારિયે	...	...	૧૫-૨૭
ભૃત્ય દૌરી પ્રતાપ ગરન્યો	...	...	૭-૨૪
ભામિનિ રાની કુમલા ગણાની	...	...	૨૨-૩૦
ભિન્નકો જણ ચિત ધર્યે તણ	...	...	૧૧-૨૬
ભિન્ન હોયસેં કોન ઉપાઇ	...	...	૧૧-૨૬
ભીમરથીકે પાર ગિલે જણ	...	...	૧૦-૨૫

મ

મધુર રૂપ અનંત મોહિત	...	...	૧૧-૨૬
મહા અલૌકીક અગિન કુંવ સણ	...	...	૨૨-૩૦
મંગલ ગધાયો હોત તિહું પુર	...	...	૪-૨૩
માની વચન પ્રમાણ કીનો	....	...	૧૬-૨૭
માયા મત ગંડન ભાયે સુરજા	...	...	૯-૨૪
મારગ દિયો જની જીય માતા	...	...	૪-૨૩

શરણુ જે આવત નિરંતર	...	...	૧૨-૨૬
શરણુ લીને આપણે	...	...	૨૨-૩૦
શંકરમેં અનુસરત ઔર મત	...	...	૭-૨૪
શાખા તૈત્તિરીય ગોત્ર ભારદ્વાજ	...	...	૧-૨૨
શુધ્ધ સત્ત્વ જ્યોં શ્રીવસુદેવ	...	....	૨-૨૨
સ			
સત્ત્વ ગુણ વિદ્યા પયોનિધિ	...	...	૨-૨૨
સંવત પંદરહ્યા અડસઠ આયો	...	...	૧૭-૨૮
સંગ દયાલાદિક હુતે	...	...	૧૮-૨૫
સ્તુતિ કરેં દ્વિજ હાથ જોરેં	...	...	૮-૨૫
સદેહ કર્યું તુમ કરત હો	...	...	૫-૨૪
સ્નાન દાન વિધાય દ્વિજકું	...	...	૨-૨૩
સદુ કહે સ્વામી કંથુ એહે	...	...	૧૫-૨૭
સદુ હે આન્યો રમે	...	...	૧૫-૨૭
સગત સુત આપુણી પધારે	...	...	૭-૨૪
સરસ્વતિ જનકી મહારાની	...	...	૨૨-૩૦
સહકુટુ તેરમ રવિજ રિક્ષ	...	...	૨૧-૨૯
સાન લેકેં કહુયો દેવી દ્રવ્ય	...	...	૯-૨૫
સ્તવ પંચ ઉપવિત પવાયે	....	...	૫-૨૩
સુખતહિ માન દુઃખ ફીનો	...	...	૧-૨૨

સુલગા તે દક્ષિણ પધારે	...	...	૬-૨૪
સુદર રૂપ નયન સુખ રાશિ	...	...	૫-૨૩
સોમ યજ્ઞ કીયેા જબે	...	...	૧-૨૨
સો મેરેા નામ જતાવહી	...	...	૧૪-૨૭
સોરહુસેં અગ્યારહુ કાર્તિક સિત	...	...	૨૧-૨૯

હ

હરિગુણ ધર્મી ધર્મ ધુરધર	...	...	૨૦-૨૬

હુ

હસિ કહુયેા સકુટુ થા આવેા	..	...	૧૬-૨૭
હુવસિ દેાઉ ન કૂનડી	...	...	૧૬-૨૭
હેતુ નિજ અભિધાન પ્રગટે	...	...	૨૧-૨૬

શ્રીયમુનાષ્ટકાનુક્રમણિકા.

અ

અમીગતાં અનેક રવનૈ ૩-૩૨
અનંત ગુણ ભૂષિતે ૩-૩૨
અતોરતુ તવ લાલના ૭-૩૨

ઇ

ઇયં તવ કથાધિકા ૮-૩૨

ઉ

ઉશમ્તુ ક્ષન્તિ દુષ્ટાનપિ ૬-૩૨
ઉમલ્ણ સપત્નિ પ્રિયે ૮-૩૨
ઉમલ્ણ અપત્નિ ત યદ્ ૫-૩૨
ઉલિન્દ ગિરિ મસ્તકે ૨-૩૨
ઉપા જલધિ સંશ્રિતે ૪-૩૨

ઘ

ઘનાઘન નિભે સદા ૪-૩૨

ચ

ચિ પદા ભાં સ્મૃતધી ૨-૩૨

ત

તટસ્થ નવકાનન	...	...	૧-૩૧
તનુ નર્વૈત્ય મેતાવતા	...	...	૭-૩૨
તયા સકલ સિદ્ધયે।	...	...	૯-૩૨
તયા સદૃશતામિયાત	...	...	૫-૩૨
તરંગ ભુંજકે કણુ	...	...	૩-૩૧
તવ ચરિત્ર મત્યદ્ભુત	...	...	૬-૩૨
તવ હ્રદૈર્યથા ગોપિકા	....	...	૬-૩૨
તવાષ્ટકેંમિદ મુદા	...	...	૯-૩૨
તવૈવ ભુવિ કીર્તિતા	...	...	૭-૩૨
તે પય પાનતઃ	...	...	૬-૩૨

ધ

ધ્રુવ પરાશરાભીષ્ટદે	....	...	૪-૩૨

ન

ન જાતુ યમયાતના	...	...	૬-૩૨
ન તુ કદાપિ પુષ્ટિ સ્થિતૈઃ	...	...	૭-૩૨
ન દુર્લભતમારતિ	...	...	૭-૩૨
નમતકૃષ્ણતુર્યપ્રિયામ્	...	...	૩-૩૧
નમામિ યમુનામહમ્	...	...	૧-૩૧
નમોસ્તુતે યમુને સદા	...	...	૬-૩૨

ત

તિલપ્રસૂનનાસિકા	...	...	૩-૩૨

થ

થકિતગંડશૈવલેક્ષણા	...	...	૨-૩૨
થનદ્ધમોદપુષ્પાલિના	....	...	૧-૩૨
થનદ્ધમન્દ પૂરૈરજજ્વલા	...	...	૨-૩૨
પ્રિયાભિરિવસેવિતાં	...	...	૩-૩૨
પ્રિયો ભવતિ સેવનાત્	...	...	૬-૩૨
ભુવં ભુવનપાવનીમ્	...	...	૩-૩૨
ભકટ મુકિતકાવાલુકા	...	...	૩-૩૨
પઠતિ શૂરસૂતે સદા	...	...	૯-૩૨
ભવતિ તે પયઃ પાનત	...	...	૬-૩૨
ભવતિ વૈ મુકુન્દે રતિઃ	..	...	૯-૩૨
ભવતિ નોપ્યગામોક્ષતઃ	...	...	૮-૩૨

મ

મન્દરેણુકટામ્	...	...	૧-૩૨
મમ મનઃ સુખ ભાવય	...	...	૪-૩૨
મગારતુ તવ સન્નિધૌ	..	...	૭-૩૨
મુકુન્દ રતિ વર્દ્ધિની	...	...	૨-૩૨
મુરવિષોઃ પ્રિયંભાવુકા	...	...	૫-૩૨
મુર વિષોઃ મુકુન્દપ્રિયે	...	...	૭-૩૨

૪

મુરારિ પદ પંકજ દ્વયુદ્વદ ૧-૩૨
મનસિ મે સદા સ્થીયતામ્ ૫-૩૨

ય

યમોઽપિ ભગિની સુતાન્ ૬-૩૨
યથા ચરણુપદ્મજા ૫-૩૧

વ

વદતિ વકુલ શ્રીદ્રુશે ૯-૩૨
વિલાસગમનોલ્લસત્ ૨-૩૧
વિશુદ્ધમથુરાતટે ૪-૩૧

શ

શિવવિરંચિદેવસ્તુતે ૪-૩૧
શુકમયુરહંસાદિભિઃ ૩-૩૧

સ

સકલગાત્રે જૈઃ સંગમઃ ૮-૩૨
સકલગોપગોપીવૃત્તે ૪-૩૧
સકલગોપિકાસ ગમ ૮-૩૨
સકલસિદ્ધિદા સેવતામ્ ૫-૩૧
સકલસિદ્ધહેતું મુદા ૧-૩૧
સધોપગતિદંતુરા ૨-૩૧
સ્તુતિં તવ કરોતિ કઃ ૮-૩૨

समरश्रमंजलाकुलि॰	...	...	८-३२
समश्रीरुढदेहोत्तगा।	...	...	२-३२
समरपितु : प्रिय भरतीमभत्य्	..	...	१-३२
समस्तदुरितक्षये।	...	...	६-३२
समानगगनतोऽभवत्	..	...	५-३२
रथभानविक्ल्पो भवेद्व	...	...	६-३२
सुरसुरसुपूजित	...	..	१-३२

ह

हरि प्रियकविन्दया।	..	....	५-३२
हरिर्यदनुसेवया	...	..	८-३२

જોએલા પુસ્તકો.

૧ મરહુમ ભગવચ્છાસ્ત્રનિષ્ણાત્ પરમ ભગવદીય ભૂધરાત્મજ અવલરામ *શાસ્ત્રીજીની શાસ્ત્રી હરિકૃષ્ણ વીરજીભાઇ શુધ્ધાદ્વૈતવિશારદ પાસેથી મળેલી નવાખ્યાનની હસ્તલિખિત સંસ્કૃત ટ્રેપાંચિત ટીકા.

૨ પરમભગવદીય લીખીઆજી ભુરાભાઇ તુલારામજીની છાપની હસ્તલિખિત વ્રજભાષા ટીકા.

૩ મુદ્રિત અમદાવાદવાળા ગોસ્વામી શ્રીવ્રજરાયજીકૃત નવાખ્યાનની સંસ્કૃત ટીકા જોવા માટે ઘણો પ્રયાસ કર્યો પણ પ્રાપ્ત થઇ શકી નહિ.

* જુઓ પરિશિષ્ટ અ. આ.

॥ શ્રીહરિઃ ॥

॥ વિજયતે શ્રીબાલકૃષ્ણઃ પ્રભુઃ ॥

શ્રીવલ્લભાખ્યાન.

આખ્યાન ૨ જુ—રાગ કેદારો.

વંદુ શ્રીવિઠ્ઠલવર સુંદર, નવ ઘનશ્યામ તમાલ;
જગતીતલ ઉદ્ધાર કરેવા, પ્રગટ્યા પરમ દયાલ. ૧
શ્રીપુરૂષોત્તમ સ્વતંત્ર ક્રીડા, લીલા દ્વિજતનુધારી;
સાત દિવસ ગિરિવર કર ધાર્યો, વાસવવૃષ્ટિ નિવારી. ૨
તે પ્રગટયાનું કારણ કહીયે, જે સુરતા મન આણે,
કરો કૃપા હું કરું વિનતિ, પોતાનો કરી જાણે. ૩
વ્યાપક રૂપ અદ્વૈત બ્રહ્મ જે, તેનેમય કહેવાય;
આર્ય પંથ અધિકારી મુનિજન, તેમાંહે લય થાય. ૪
અક્ષર આદ્ય અખંડ અનુપમ, ઉપમા કહી નવ જાય,
અસ્તિ વસ્તુ સહુકો મલી બોલે, નિગમ નેતિ નેતિ ગાય ૫
નિર્ગુણનો નિર્દેશ અટપટો, રસના શી પેરે કહીએ ?
રૂપ વર્ણ વપુ દ્રષ્ટ પદારથ, ત્યાં એકો નવ લહીએ. ૬

તેહ થકી પુરૂષોત્તમ અળગા, લીલા અચ્યુત વિહાર;
બ્રહ્મજ્ઞાની ને મુક્તિ મારગી, સ્વપ્નેને નહિં વ્યવહાર. ૭
જ્યાં શ્રીવૃન્દાવન આદિઅચ્યુત શશી, શરદ રૈન બહુ વેશ;
વનદેવી પદ ઝુમઝુમ મુખ મુખ, પરસે રંગ વિશેષ ૮
જ્યાં સરિતા ચામીકર મણિ ગણ, ઉભય બદ્ધ સોપાન;
કમલ કુમુદ નાના અલિ સુંદર, મધુર કરે ત્યાં ગાન. ૯
કુનકુલતા ભાલતિ મલ્લિકા; વિવિધ કુસુમ મકરંદ;
શીતલ પવન ઝકોરે લહેરે, પરસે અતિ આનંદ. ૧૦
પદ્મરાગ મરકતમણિ સ્ફાટિક, શ્રીગોવર્દ્ધન સોહે;
બ્રહ્મા રૂદ્ર ત્યાં કોણ બાપડા, શ્રીહરિનું મન મોહે. ૧૧
નાના પક્ષીની શબ્દ માધુરી, શોભા તણો નહીં પાર;
વિવિધ પ્રકારે બુજ્યા કહેતાં, ગ્રન્થ થાય વિસ્તાર. ૧૨
શ્યામા શાતદ્રુલનયન સુંદરી, યૂથ તણો નહીં પાર;
અનેક રાસ મંડલ રચના રચિ, ખેલે શ્રીનંદકુમાર. ૧૩
એણી પેરે નિત્ય નવલી લીલા, ખેપ વાચઝંકાર;
અંગ સ્નેહ મકરંદે મોહ્યા, મધુપ કરે ગુંજાર. ૧૪
એ પ્રભુને મન ઇચ્છા ઉપની, યશ થાવા વિસ્તાર;
અધિકારી પાખે એ વાણી, નહિં કોને ઉચ્ચાર; ૧૫

ભૃભંગેથી સૃષ્ટિ નીપની; અતિસુંદર બ્રહ્માંડ;
ચૌદ લોક નાના વૈચિત્ર્યે, ભૂમંડલ નવખંડ. ૧૬
પર પોતાની વ્યક્તિ કરેવા સૃષ્ટિ તે દ્વિધા પ્રકાર;
દૈવી આસુરી બે ઉપજવી; પ્રભુ મન કરી વિચાર. ૧૭
ભક્તિ સુંદરી ને માયા દાસી; બે મૂરત પ્રગટાવી;
તેમાં પહેલી નખશિખસુભગા, શ્રીહરીને મન ભાવી. ૧૮

કૃપાકટાક્ષે હુવા અક્ષરમાં ઉપન્યા સત્ત્વ અનંત;
ભક્તિલીન હુવા સૌભાગી તે વૈષ્ણવ ગુણવંત. ૧૯
બીજી કટાક્ષે જે જન ઉપન્યા, માયામાં થયા લીન;
કર્મજડ અસુર અન્ય ઉપાસક, ભજન ધર્મથી હીન ૨૦
એણી પ્રકારે સૃષ્ટિ દ્વિધા ગુણમિશ્રિત ચાલી જાય;
ભક્તિમારગી જીવ સ્વતંત્ર, કેવળ ભક્ત ન થાય. ૨૧
શ્રીપુરુષોત્તમે વળી વિચાર્યું, હવે પ્રકાર શો કરિએ ?
મારી સેવા અને કથારસ, નિરૂપવા તનુ ધરીએ. ૨૨

ભક્ત જીવનાં ભાગ્ય વિસ્તર્યાં, ઇચ્છા કરી હરિ સાર;
તેણે હેતે આપો પેં પ્રગટ્યા, શ્રીવલ્લભરાજ કુમાર ૨૩
પુર્ણપ્રભ શ્રીલક્ષ્મણસુત, પુરુષોત્તમ શ્રીવિઠ્ઠલનાથ,
શ્રીગોકુલમાં પ્રકટ પધાર્યા, સ્વજન કીધા સનાથ. ૨૪

આખ્યાન રે વહું — રાગ રામકલી

શ્રીલક્ષ્મણસુત શ્રીવલ્લભરાયજી;
રમણ કરતા દુઃકૃત જાયજી. ૧

કલિજન તરવા નહિં અવર ઉપાયજી;
યજ્ઞપુરુષ હરિના શ્રુતિ ગુણ ગાયજી. ૨

ગાય શ્રુતિગુણ રૂપ અહર્નિશ ધરી ધ્યાન ચિચાર;
આનંદરૂપ અનુપમ સુંદર, પામે નહીં કોઇ પાર. ૧

પ્રાણપતિ પ્રાકટ્ય કારણ, કાંઇક કહું મતિમંદ;
હર સુર વિધાતા નવ લહે, સાક્ષાત બ્રહ્માનંદ. ૨

શ્રીવૃન્દાવનચંદમુખરૂચિ, અગ્નિ તે અવતાર;
દ્વિજતિલક નિજીવન નામ નિરૂપમ, રૂપ અંગીકાર. ૩

દેવલોક દુંદુભિ વાગીયાં, આનંદ કરેરે નિઃશંક;
અસુર તિમિર ઉચ્છેદવા, ભુવિ વલ્લભદેવ અયંક. ૪

પૂરણ પુરૂષ પ્રમાણ પંથા, વ્યાખ્યાતા વેદાન્ત;
ગ્રન્થ સર્વે રસરૂપ કીધા, પોતાને સિદ્ધાન્ત. ૫

રસિક રસના રસિક વાણી, ભણી નર (સર્વ) નવખંડ;
ઊર્ધ્વ પંથા સ્વયશ પ્રસર્યો, વાધીયો બ્રહ્માંડ. ૬

એક પ્રહ્લાંડે જેના યશ ન માયા. તેના હુવા કોટિ અનંત;
તોય ત્યાં થકી વાધિયો, જઈ વસ્યો મુખ ધીમંત. ૭
અતુલ અમલ ઉદ્યોત ઉદયો, ભૂતલ દ્વિજભાર્ંડ;
ભક્તિમારગકેસરી ગજ માયિક મત શતખંડ. ૮
દિગ્વિજય દશ દિશાએ ફીયો, પરિક્રમાને વ્યાજ;
તીર્થ સકલ સનાથ કીધાં, ચરણ રેણુ સમાજ. ૯
પત્રાવલંબે પંડિત જીત્યા, માયિક મત માતંગ;
શ્રીકૃષ્ણ પુરણ બ્રહ્મ સ્થાપ્યા, જેનાં રૂપ કોટિઅનંગ. ૧૦
સ્વમારગ સ્થિર સ્થાપવા, આપવા ભજનાનંદ;
નામ આપ્યાં જીવને શુભ મિષ્ટ મુખ મકરંદ; ૧૧
અનેક જીવને કૃપા કરવા, દેશાંતર પ્રવેશ;
કોમલ પદ જ્યાં કમલ વિલસે, ધન્ય કહું તે દેશ. ૧૨
અંગ વંગ કલિંગ કેકટ, માગધ માડ સુર સિંધ;
તે તામસનાં અંધ હર્યાં, પરતાપ પદરજ ગંધ. ૧૩
કનક સ્નાન શત મણ સુવર્ણે કરાવ્યું નહી પાળ,
તેહ્મૂકી વેગે ચાલીયા, રાય દ્રષ્ટિ ન પાછિ વાળ. ૧૪
દક્ષિણ પ્રભુજી પાછિં ધારિયા પાડુરંગ શ્રીવિઠ્ઠલનાથ;
નેત્ર મલતાં વાત કીધી, વચન દીધું હાથ. ૧૫

વચન નિશ્ચે શ્રીનાથે આપ્યું પ્રીથી શ્રીવલ્લભજીશું વાત;
અમને તે ઇચ્છા એહ છે જે, હું નદન તમે તાત. ૧૬
તે પુરૂષોત્તમ પ્રગટશે, શ્રીવિઠ્ઠલ રૂપનિધાન;
નેત્ર કમલે નાના ભાંવે, દેશે ભક્તને સનમાન. ૧૭
ત્યાંથી શ્રીવૃન્દાવન પાઉં ધારિયા, જ્યાં મધુપકરે ઝંકાર;
કુસુમ દ્રુમ નવ મલ્લિકા, મકરંદનો નહિ પાર. ૧૮
તરૂ તમાલ અતિ શોભિતાં, જેમ જૂથિકા સંચોડ;
લલના તે સુભગા લટકતાં, હિંડે તે મોહામોડ. ૧૯
તાન ધુનિ મનિ મયૂર રૂપે, સાંભળે ધરી ધ્યાન;
નિત્ય લીલા ગાન શ્રવણે, કરે તે મધુપાન. ૨૦
કુંજસદન સોહામણું, શોભા તણો નહિ પાર;
વિવિધ રાસલીલા કરે વ્રજમાં જેલે શ્રીનંદકુમાર. ૨૧
રંગે તે રમના દીઠડા, બલદેવ શ્રી ગોવિંદ;
તે પુત્રભાવે પ્રગટશે, મન ઉપન્યો આનદ. ૨૨
બલદેવ શ્રીગોપીનાથ કહીએ, શ્રીવિઠ્ઠલ નંદાનંદ;
તે વેદપથ વિસ્તારશે, જન આપશે આનંદ. ૨૩
ત્યાંથી કેશીઘાટ પાઉં ધારિયા, કહિ કથાતત્ત્વ સમાધિ;
રસપુંજ પુરૂષોત્તમ પ્રમાખ્યા, સરસ્વતી તણી આધિ. ૨૪

ગિરિરાજને આશ્વાસ દીધો, ધરિ કોમલ ચરણ;
હરખે તે સામા આવીઆ, શ્રીગોવર્ધનં ઉદ્ધરણ. ૨૫
હળીમળીને ચાલીયા, ચરણાટ જ્યાં નિજધામ;
નવરંગ નાગર પ્રગટિયા, મન પુરવા બહુ કામ. ૨૬
તત્ત્વ સંખ્યાયે કહ્યાં, પદ સારમાંહે સાર;
હવે કાંઇએક સ્તુતિ કરૂં, શ્રીવલ્લભરાજકુમાર. ૨૭

આખ્યાન ૩ જીનું—રાગ ધનાશ્રી.

આ પેપ્ર મધ્યાન્હે નોમે શ્રીનાથજી, શ્રીઅક્ષાજી ઉર્
ઉપન્યો આનંદ;
આ ચંદ શ્રીવૃન્દાવન, તણો પ્રગટીયો એ. ૧
આ સૌભાગ્યસુંદરી મલી ધવલ ગાયે,
સુહાયે રૂડા કંઠના નાદ;
આલ્હાદ ઉપન્યો તે અંગોઅંગ ઘણોએ. ૨
આ સુતિકા સદન સોહામણું, શોભા રૂડી લેહેરકેલ્યય;
આ વાજીંત્ર વાગે તે સમેતણાં એ. ૩
આ સર્વસ્વદાન તેણે સમે, કરેરે શ્રીવલ્લભજી ઉદાર
સુકુમારસુત ઉદયો અવણે સુણીએ. ૪

આ પાતાળે શેષ નાગ રીઝીયા, ઉપર ઇંદ્રાદિક દેવ;
તતખેવ સુણી નિશાન વજડાવિયાં એ. ૫

આ બ્રહ્મા મહાદેવ મુનિ હરખીયા, વરખીયા કુસુમ સમૂહ;
આ મોહ ટાલ્યો જગતનાં જીવનો એ. ૬

આ સિદ્ધ ગાંધર્વ ગુણી અપસરા, ઉલટીયા નૃત્ય ને નાદ;
આલ્હાદભર્યાં શ્રીવલ્લભજીએ માનીયાં એ ૭

આ નિગમ સામ શાખા સહસ્રશું, કરેરે ભલા નિર્ધોપ;
આ ગોપપતિ ભગવદી ભેટતાં એ. ૮

આ વેદવિહિત કૃત્ય સર્વે કીધાં, દીધાં બહુ પેરે દાન;
આ માનું સુ સ્વજન સંતોષીયા એ. ૯

આ કનક કચોળાં કુમકુમભર્યાં, અક્ષતદૂવાભર્યાં રે સુથાળ;
આ માળા પારિજાતની મહમહે એ. ૧૦

આ તોરણ પર્ણ સહકારનાં. ધરણીએ ચંદનતણાં નીર;
આ વીર શ્રીગોપીનાથ શ્રીવિઠ્ઠલ પ્રગટીયા એ. ૧૧

આ દધિ દુધ ઘૃત મધુ માંડવે; ગોરડીયે વહેરે સુગંધ;
આ ગંધે મોહ્યા અલિકુલ આવીયા. ૧૨

આ સુત માગધ સાધુ સર્વે મળ્યા, મળીયા તે માંહોમાંહે;
ઉત્સાહ ભર્યા કોઇ કોનેં જાણે નહિ એ. ૧૩

આ શુકદેવ સભાળ આનંદિયા, વંદિયા
શ્રીવલ્લભજીનાં ચરણ;
ગિરિધરણ શ્રીભાગવત મારૂં નીરખશે એ. ૧૪
આ સકલ ફલા કલિકાલમાં કલ્પદ્રુમ પ્રગટિયો આજ,
આ કાજ મન વાંછિત પુરવા એ. ૧૫
આ તૈલંગ તિલક ત્રિભુવન ધણી, મણિ મરકત ધનવાન,
સમાન રૂપ નિરખતાં જેવ નહિ એ. ૧૬
આ ગણક ગર્ગાદિક આવિયા, ભાવિયા હીયેરે આશિષ,
આ જગદીશ શ્રીવલ્લભ ઘેર પ્રકટિયા એ. ૧૭
આ ધવલ ધન્યાશ્રી ગાન જે કરે, ઉચ્ચરે
શ્રીવિટ્ઠલજી અવતાર;
આ સારસ્વત લીલા તે જન લહે એ ૧૮
આ દાસનો દાસ જય વારણે, બારણે, રહ્યો રે ઉત્સવ જુએ,
જેણ એક ભગવદી તે સમે એ. ૧૯

આખ્યાન ૪ થું—રાગ ભૂપકલ્યાણ.

તે પદ વંદુ શ્રીવલ્લભનંદજી, ત્રિભુવન મંગલપરમાનંદજી,
સકલ જીવનો ટાળ્યો દ્વંદ્વજી, જગમાં વ્યાપ્યો મુખમ કરંદજી,

ઢાળ–સુખદ વંદુ શ્રીવલ્લભસુતના, પદાંબુજ સુકુમાર,
નિગમ રહસ્ય વિચાર કીધો, સકળ જન નિસ્તાર. ૧
પ્રફુલ્લ હરિ અવતર્યા તે, ટાળ્યો ભૂમિ ભાર,
શ્રીનાથ વિકુલ નામ નિરૂપમ, વૃન્દાવન શણગાર. ૨
ઓક રસના કેમ કહું ગુણ પ્રકટ વિવિધ વિહાર,
નિત્ય લીલા નિત્ય નૌતમ, શ્રુતિ ન પામે પાર. ૩
સકલ શાસ્ત્ર પ્રમાણ બોલે, સારમાંહે સાર,
તત્ત્વમાંહે તત્ત્વ ત્રિભુવન ભર્તનો આધાર. ૪
સર્વ અંગોઅંગ રસભર્યા, રસભર્યાં લોચન ચાર,
ચલણ વલણે મોહ્યા, હૃદે ભાવ અનેક પ્રકાર. ૫
મુખ સુગંધે મોહ્યા અલિ સકલ તે, આવી કરેરે ઝંકાર;
સરસ વચન ઉચ્ચાર માત્રે, સંશયનો પરિહાર; ૬
નામવ્યાજે પ્રગટ કીધો, મુક્તિ શત્રુકાર;
ભુજદંડ પરસે ભય હર્યા, એવા નાથ અમિત ઉદાર. ૭
સ્વ સ્વરૂપ અર્થે મોકલ્યા, કૃત હુતા જે સંસાર;
રાજ કાજે જોડીયા જન ઉચ્ચાવચ્ય નરનાર. ૮
આગળ અંશે પ્રકટિયા જે, ગ્રન્થ કહ્યા બહુવાર;
શ્રીયશોદા ઉત્સંગ લાલિત, પૂરણ અતિસુકુમાર. ૯

અનેક ધર્મ કહ્યા પ્રભુજીએ, નિગમને અનુસાર;
ગિરિરાજધરણનો તાપ ટાળ્યો, શ્રીલક્ષ્મણસુત નિર્ધાર
પોતે તે પ્રાગટ્ય પોતાતણો, યશ તણો કર્યો ઉચ્ચાર;
પોતે અંગોઅંગ સુખદ શોભા, સહુન અંગીકાર. ૧૧
સ્કંધસંખ્યાએ કહ્યાં પદ, શ્રીભાગવત રસરાજ;
ભંજનજન પદરજ પ્રતાપે સકલ સરીયાં કાજ. ૧૨

આખ્યાન ૫ મું—રાગ સામેરી.

(અનીહાંરે) શ્રીવિઠ્ઠલ સુખકારી, નામે નિષ્પાપ થાય નરનારી; દુર્ગતિ સકલ નિવારી, પ્રગટ્યા શ્રીવ્રજપતિ રાસવિહારી. ૧ માયિક મત જેણે ખંડ્યો, ભક્તિ માર્ગ જેણે બહુ પેરે મંડ્યો, ઉત્પથ જન સર્વે દંડ્યો, મુખ્ય હેતુ કુશબ્દ વિતંડ્યો. ૨ વદનસુધાકર જ્યોતે, વચન રસિક રસ રાસ ઉદ્યોતે; નવજલધરવપુ પોતે, સરસ સુધારસ કીધા પ્રભુ હોતે. ૩ ભક્તિપક્ષ દૃઢ કીધો, વચન સુધારસ જન શ્રુતિ પીધો, અર્થ સકલ તેનો સીધો, તે લીલામાંહે તાણીને લીધો. ૪ ઢાળ—જે લીલામાં અંગીકાર કરીયોરે, તેનો સકલ તાપ નિસ્તરીયોરે; જેને શ્રીવિઠ્ઠલનાથ વિચારેરે, તેને પ્રગટ

પદાર્થ આપે. ૫ ઉપજંત ભજનફળ આપેરે, વ્રજમંડળ સ્થિર કરી સ્થાપેરે; તેને દેવમુનિ સર્વે ગાયરે, તે તો સર્વ ઉપજંત સુહાયેરે. ૬ તેને કાળ કર્મ નવ બાંધેરે, જમ તે શિર મનુષ્ય ન સાંધેરે; એવો માર્ગ શ્રીવલ્લભ વરનોરે, જ્યાં નહિ પ્રવેશ વિધિ હરનોરે. ૭ જ્યાંહાં નિત્યરાસ બહુ પેરેરે, મંડ્યનાયક નિરતન ઘેરે રે; જ્યાંહાં રત્નજટિત તટસરિતારે, ત્યાં નવ પલ્લવ ભૂમિ હરિતારે. ૮ જ્યાંહાં જુવતિ જૂથ બહુ ભાંયેરે, શ્રીજી શ્યામલ વર્ણ સુહાયેરે. ૯ એણીપેરે શ્રીગુસાંઇજીને જાણેરે, જાણી અહર્નિશ ગાય વખાણેરે; જે જીવ જતિ હોય કોયરે, તેને તત્ક્ષણ સર્વ સુખ હોયરે. ૧૦ સેવકજન દાસ તમારેરે, તેનો રૂપવિયોગ નિવારેરે ૧૧

આખ્યાન ૬ ઠું—રાગ પરજ.

સગુ સ્નેહી શામળા વહાલા, અહર્નિશ દર્શન આપોજી, પરમ સુખ દેવાને કાજે વ્રજમંડલ સ્થિલ કરી સ્થાપોજી, શ્રીવલ્લભ કુંવર કોડામણા, તમારૂં નામ નિરંતર લીજેજી; રૂપ સુધારસ માધુરી તે, લોચન ભરી ભરી પીજેજી, ૨

તે પદ ક્યારે દેખીશું, જે ગોધન પૂંઠે ધાયજી;
વ્રજસુંદરી મુખ સુખ પામીને, વારંવાર અન્હાયજી ૩
દીવસ સર્વ શ્યામા-મળી, સ્વરૂપ તણા જશ ગાયેજી;
ગોપ મંડળી મધ્ય દેખીને વારંવાર સુખ થાયજી. ૪
વાસર નિર્વહિ એમ કરે, સખી સાયંકાળે પેખેજી;
અલકમુખ ખુરરજ લાગી તે, કમલ ભ્રમર વિશેખેજી. ૫
ગોપબાલ મંડલી મધ્ય, રંગ અનેક ઉપજાવેજી;
મત્ત ગજગતિ મલપતા તે, શ્રીગોકુલમાં આવેજી. ૬
લોચન ભૃગ પીએ ઘણું તે, મુગટ મુખ મકરંદજી,
કમળપત્રશી આંખલડી તે, જોઇ જોઇ ટાઢયો દ્વંદજી. ૭
જોતાં તૃપ્તિ ન ઉપજે પ્રભુ અધર સુધારસ પાયેજી;
ભુંજલતા ભીડી ભામિનીના, દિવસ તાપ ભુજાવેજી. ૮
પૂરણ સુખ દઇ ગોષ્ઠમાં પ્રભુ, આવેરા પાછિધારેજી;
યશોમતી લે બોમણાં સુતને, નીરંજન ઉતારેજી. ૯
વસ્ત્રાંચલ મુખરજ પોંછીને સકલ રૂપ નિહાળેજી;
ઉભી થાય રોમાવલી કર, કોમળ અંગ સંભાળેજી. ૧૦
કરી પેરે પેરે વારણાં સુતને, સદનમાંહે પધરાવેજી;
સુંદરી ગૃહ કારજ મિષે વલી, નિરખવાને આવેજી. ૧૧

કૃત્ય[૮] નિત્ય[૯] પ્રતિ ક્ષણ ક્ષણ શ્રીવિમલનાથ એવા ઉચરવા. ૧૦ રૂપ ભેદ એક તે ભિન્ન થઇ વિસ્તરે. વિવિધ લીલા કરે ભજન સાર; વિવિધ વચનાવલી નયન સેને ઝીલી, સંજ્ઞા સૂચવે નિશિ વિહાર; વિવિધ મુક્તાવલી પાઠશૂત્રે કરી, ગલસરી શોભિતા કરે શૃંગાર; વિવિધ કુસુમાવલી ગ્રથિત હાથે કરી, એક એકને કંઠે આરોપે હાર, વિવિધ મેવા ભોગ મધુર મિષ્ટાન્ન રસ, રૂસ મસ્યા અર્પે તે બહુ પ્રકાર, વિવિધ બીડાં સુગંધી કર્પૂર એલચી લવિંગ પુગી અને ખેર સાર, વ્યંજન શીતલ વાયુ મુકર કરકમલ ધરી, દેખાડતાં મોહે સકલ સંસાર; અહર્નિશ ધ્યાન શ્રીવિમલાધીશનું, સકલ કલિમલ દુરિત કોટિ ક્ષાર, એ પ્રભુ ભુવિ પ્રકટ વિમલચરતનુધરી. દીપે 'નિમુચન તણાં ચિત્ત ચારે. હાવભાવાદિક કોટિ કોટિ કરે, મદનજ્વરવ્યથા તે વેગે ટાળે ૧૫ જલસંધે સખી જાણે ચિત્તે લખી, વાંછિત નાથની છબી નિહાળે, કમલ ખંજન મીન મધુપ જ્યાં ત્યાં થકાં, વકકોચન માંત પોઢાં વાળે ૧૬ દાસનો દાસ ભણે સકલ સજ્જન સુણે, શ્રીવિમલ આપનું બિરૂદ પાળે. ૧૭.

પદ ૮ મું—રાગ ધનાશ્રી

લલિત મનોહર, શ્રીવલ્લભ સુવન સુજાણ;
નખશિખ સુંદર વ્રજજન જીવન પ્રાણ. ૧
વદનકાંતિ જાણે ઉદયા કોટિક ભાણ;
દ્વિજકુલમંડન, પ્રગટ્યા પુરૂષ પ્રમાણ. ૨
નામ નિરૂપમ, ઉચ્ચરે સકળ કલ્યાણ;
તેના સાખી, ચારે વેદ પુરાણ; ૩
અસુર હણેવા, પ્રહ્લાદ કરપાણ;
ભક્તિ કરે સહુ, વાજંતેરે નિશાણ. ૪
વૈષ્ણવ જનને, આપે પદ નિવારણ;
મારગ મુકતાં, કોઈ ન માગે દાણ. ૫
ચરણ ચાખડી, વંદે રાણોરાણ;
સરસ મીઠા, જે હુતા પ્રેત પાષાણ. ૬
હતિત પતિતનું, જુઓ તમે પ્રકટ એધાંણ
શેષ સહસ્ત્ર મુખ, ઉચરે જેનાં વખાણ ૭
ચૌદ લોકમાં વરતે જેની આણ;
ત્રાસ તિમિરનું, જાણે સકલ વિહાણ. ૮

અધર્મ સકલનુ, પેરે પેરે કીધું વિનાણ;
ધર્મ સકલનું પ્રભુજીએ કીધું નાણ. ૯
મન્મુખ કીધા, જે હુતા બ્રષ્ટ અજ્ઞાણ;
નિર્મય કીધા. સિરપરે ધરી નિજ પાણ. ૧૦
નિગમ તત્ત્વરસ યશ ભર્યા, અમૃત સંધાન;
રૂપ સુંદરતા શું કહું નહિ કો એ સમાન. ૧૧
કૃપા કરી હરિ, રાખી બહુ વિધિ કાન
સેવક જનને, રાખી લ્યો એહ લાણ. ૧૨
હાળ-એ તો ગુણનિધી નાથગાનાં, બ્રહ્મહત્યાદિક અઘ હરે;
લીલા તે લહરી સિંધુ કીરે, રાસ રસિકને જઈ મળે. ૧૩
નિ સાધન જન હિત કરેવા, શ્રીનાથ વિકુલ આવિયા;
વ્રજમાંતે હીડે મલપતા તે, વ્રજસખી મનભાવિયા. ૧૪
કમલ નેણે અમૃત વેણે, વાક્ય માધુરી રેલતા;
વેદાધ્યયન ત્રિયે ભુજ ચલણે કરી, શોભે સૌને તેડતા. ૧૫
રંગે તે રમતા રસભર્યા, પ્રભુ ગોપમાં લીલા કરે;
અધીક અધીક પ્રતાપ પૂરણ, યશ દશોદિશ વિસ્તરે. ૧૬
ભાંતિ ભાંતિ લીલા કરે પ્રભુ, સાત સ્વરૂપ સોહામણા;
એક એકથી અધીક શોભા વ્રજસખી કે ભામણા. ૧૭

પેરે પેરે પરિવાર સોહે, દેવ મોહે નિરખતાં.
ઉત્સાહ આનંદ ઉલટીયો તે, કુસુમ વરખે હરખતા ૧૮
પ્રતિ સદન શોભા અતિ વણી, ભણી વેદ વદને જય;
મકરંદ માતા ભ્રમર ગુંજે, પક્ષી નાદ સોહાય. ૧૯
અંતઃપુર લીલા કરે સખી, સકલ જન સંતોપતા;
જાણે મત્ત માતંગ છૂટ્યો, નૂપુરને નિરઘોપતા. ૨૦
હારકંકણ કર્ણ ભૂપણ, નાદ નાના હિંડતાં;
ગાન ગાયે સ્વર સુહાએ, શ્રીનવનીતપ્રિયાજીને પોઢતાં. ૨૧
સંધ્યા સમે શૃંગાર નૌતન, પુલ ગૂંથે સૌ મલી.
સદન શોભા નિરખતાં તે લક્ષ્મી મન પામ્યાં રળી. ૨૨
વાસ વાંછે વ્રજ વસેવા એણી પેરે સુખ પામવા;
શ્રીપુરૂષોત્તમ ઉત્તમ વરને, સમે જોઈ શિર નામવા. ૨૩
લીલાને અનુસાર કલરવ, કૂજતા દ્વિજ શોભતા.
સ્વ સ્વભાવ ત્યાગી ધ્યાન રાગી, કોઈક ભાવે લોભતા. ૨૪
સહચરી રત્ન-સુકંઠ નાદે, ગાન સુયશ મકાર;
રસિક જન મન સહચરી, મલિ કરે તે ઉચ્ચાર. ૨૫
એણી પેરે લીલા કરે, શ્રી વલ્લભરાજ કુમાર;
ભક્તજનના કોડ પૂરો, આપો ચરણ વિહાર. ૨૬

આખ્યાન ૬ ઠું—રાગ ભિંભાસ.

નિત્યપ્રતિક્ષણક્ષણસમરીયે, શ્રીવલ્લભનો પરિવારરે રસના
શ્રીપુરૂષોત્તમ મગરિયા, જગત કરેવા ઉદ્ધારરે રસના. ૧
કલિમાં કારણ એક એ, બીજું સર્વે ભૂમિનો ભારરે રસના;
એ વિના બીજું સહવેમાહલું, ચાહલોટ· શણગારરે રસના
શ્રીગોપીનાથજી સોહામણા, મણિમરકત ઘનશ્યામરે રસના;
સુખદાતા લઘુ ભ્રાતના પૂરણ પુરૂષ પ્રમાણરે રસના. ૩
કમળ લોચન કરૂણા ભર્યાં, શ્રીવિઠ્ઠલ સુખ સારરે રસના,
દીડરે તાપ ત્રિવિધ ટળે, સ્મરણ માત્ર અઘનારરે રસના ૪
શ્રીગિરિધર નર ભૂષણ, ભ્રાત સકલ ધુરિયારરે રસના;
વંદ્યા વેદ શાસ્ત્રતણા, શ્રીભામિનીજી ભરતારરે રસનો. ૫
શ્રીગોવિંદજી આનંદમય, ધર્મ સકલનું ધામરે રસના;
શ્રીગણીજનરંજન રૂડા, ભક્ત સકલ વિશ્રામરે રસના. ૬
શ્રીબાલકૃષ્ણજી બાહુરા, સુંદર ભીનલે વાનરે રસના;
કમલલોચનકમલાપતિ છબીનકિ બેએકસમાનરે રસનો ૭
શ્રીગોકુલપતિઅતિગુણનિધી, તાતતણોમતિબિંબરેરસના
શ્રીપાર્વતીપતિ પ્રેમશું, શોભા સકલ કુટુંબરે રસના. ૮
શ્રીરઘુપતિઅતિગજગતિ, રતિપતિકરું બલિહારરે રસના;
શ્રીજનશ્રીકૃષ્ણએ સદા, મધ્યમણિરત્નમયહારરે રસનો. ૯

શ્રીયદુપતિજીવનજગતના, સદ્ભોમન પ્રસન્ન ઉલ્લાસરે રસના;
નાહ તે શ્રીમહારાણીજીતણા, મુખમાધુરીવિલાસરે રસના૧૦
શ્રીવનશ્યામજી સિંચે સુધા, જીવન સકલ બ્રહ્માંડરે રસના;
નાહ તે શ્રીકૃષ્ણાવતીતણા, લીલાનિત્યઅખંડરે રસના.૧૧
લક્ષ્મી સત્યભામા બેહુ, અગ્રજની અનુહારરે રસના,
શ્રીનવનીતપ્રિયાજીનેરીઝવ્યા, સેવ્યાવિવિધપ્રકારરે રસના.
શોભાયમુનાકમલાદેવકા, જેનેસાતભાંયવ સૌભાગ્યરેરસના
એમનાચરણસ્મરણકરી, શ્રીવિઠ્ઠલપદરજરતિભાગ્યરેરસના
પુનપૈાત્રાદ્રિક સુખ શું કહું, જોતું મુખમાંહેએકરેરસના;
શ્રીવિઠ્ઠલકલ્પદ્રુમફળ્યેા, તેની શાખા પ્રસરીઅનેકરે રસના.

ઇતિ શ્રીવલ્લભાખ્યાન સમાપ્ત

પર્વ પરસહુંબાલેકે, ચલે પ્રાગકું સાથ લેં. ૨૦
સ્નાન દાન દિવાય દ્વિજકું ચલે કાશી પાતલે. ૨૧
કછુક દિનચલીકે ચલેસંબદક્ષણ, આનું હિતતનુસકુન સુલક્ષને
ચંપારણ્યમહીં જબ આયે, દક્ષભાગોરૂગર્ભ અવિતજનાયે.
(છંદ) શ્રાવ જનિ ચલે તહાંતેં; નગર ચૌડામેં બસે; ૨૨
જગતમેં, આનંદ ભૈલ્યો, દશ દિશા માનો હસે. ૨૩
ચેન હે સુનિ ચલે કાશી, ફેર વહિભર્ન આવહિ; ૨૪
અગ્નિ ચૌંધા મધ્ય, બાલક, દેખી સન્મુખ ધાવહિ. ૨૫
મારગદિયેજનની જીયમાતાલિયેઉચ્છંગમોહેદિયેહેવિધાતા
તાત સુંનતેદોરિ કંઠ લગાયેતિહિછિન મંગલેહોતબધાયે.
(છંદ)મંગલ બધાયો હોત તિહુંપુર, દેવ દુંદુભિ બાજહિ;
જેતસીકો લગ્ન પૂછત, પ્રથમ સમયો, સાધહી; ૨૭
ધન્ય સંવત પંદ્રહો પેંતીસ માધવ માસહે; ૨૮
કૃષ્ણ એકાદશી શ્રીવલ્લભ પ્રકટ વદન વિલાસહે, ૨૯
શ્રીવલ્લભકુલેઆયે કાશી, સુંદરરૂપનયન સુખરાશી; ૩૦
સાત વરસે ઉપવીતે ધરાયે, તબતેં વિદ્યોપદન પઢાયે;

(છંદ) મહેં ચારો વેદ અરુ બર્ હ્યાંસ્ત્ર મહિના ચારમેં;
તાતકું અચરજ ભયો, યહ કૌન રૂપ વિચારમેં:
નીંદ આઇ કહ્યો પ્રભુ, મદ્દેહ કયોં તુમ કરતહો;?
પ્રથમ બાની સહ્ય હે સો, મટ્ટ મનો અમ ભયો. ૫

વગ પરિ કહ્યો પત્ની આગે, યેહેં પૂરણ પ્રભ અનુરાગે;
શ્રીમુખવચન કહે, શ્રીવલ્લભ માયામત અંતર ભયે મુલભ.
(છંદ) મુલભતેં દક્ષિણ પધારે, ગ્યારહ બરસકો વપુ ધરે;
દેખ માના હરખકું આદર કીયો આવો ઘરેં. ૧

વિદ્યાનગર કૃષ્ણદેવરાજા, બહુત મતલબી જહાં બીચે;
જીતકું કનકાભિષેકમું, પહે આવત ઇહાં, પહિરે. ૬

રામાનુજ/અરુમનાચાર્ય, વિષ્ણુસ્વામી, નિંબાદિત્યવલ્લિભજ
શંકરમેઅનુસરતઓરમત, યુક્તિબળતેઆજસબળઅતિ
(છંદ) બળ સુન આપુની પધારે, દ્વારપેં પહુંચે જબે;
ભૃત્ય દોરી અતાપ બરત્યો, રાય આવો ઇહાં અબે.
રાય આય પ્રણામ કીનો, સભામેં વપુ પધારિયે;
સુનહો બિનતિ કૃપાસાગર, દુષ્ટ મતહિ વિદારીએ. ૭

ગિરિગતિ ચાલ્યા ચેલે શ્રીવિમલ ઇનદ્રી કૃપા ભયે સેવ્ય સુલક્ષમ;
રવિકે ઉદય કિરણ જયોં ભાદી, તૈસી સેવા પાંત ઉદ્ધારી:
(છંદ) હોરો સબ સ્તુતિ કરે, જબ, કિયો માયામત ખંડનુ;
શબ્દ જો જો હોત મુખ ભક્તિપંથ ધ્રુવ મંડન. ૬૫
સ્તુતિ કરે કિંકર હાથ જોરે, રાય મસ્તક નાવહી;
પ્રેમ મંગલ હોતહે, કંચનકામિનીકે કરાવહી. ૬૬
આપે જલસોં ન્હાય બિરાજે, વિનતિ કરીરાયે મન સાજે
દ્રવ્ય સબ ઇ અંગીકૃત કરિયે, પ્રભુ બોલે યહ નાંહી ગ્રહિયે.
(છંદ) ગ્રહિયે નાહિંન સ્નાનજલચત આંટાસમકે દીજીયે;
આંટ દીનો કરી બિનતિ મોહિ શરણ હુ લીજીયો. ૬૭
કૃપા કરકે શરણ લીનો; આર ભનિ મહિમે ધર્યો;
સમ સોકે કહેયો હૈવી, સ્વકીય અંગીકૃત કર્યો. ૬૮
મહાંતે પંઢરપુર હુ સિધારે, શ્રીવિઠ્ઠલનાથ મિલનકો પંથહે
ભીમરથીકે પાસુ મિલેજબ દોહિતનમેં આનંદ બઢયો. તમે. ૬૯
(છંદ) બઢયો આનંદ કરી બિનતિ, આપકો યહ શ્રમ ભયો
કહી શ્રીવિઠ્ઠલનાથસોં મિલતા પથ અગટિયો. ૭૦
હેરી શ્રીગોકુળ પધારે, નિરખિ યમુના હરખહી;
સંગ દર્શનાદિક હતે, તિનપે કૃપારસ વરખહી. ૭૧

એકુ સમે ચિંતાચિત્ત આઈ, દેવી શ્રીહિંબિએ, જાનીજાઈ?
આસુરીસોં સબ મિલિત સદાઇ ભિન્ન હોય સો કોંન ઉપાઈ
(છંદ) ભિન્નકો જબચિત્તે ધર્યોતબૈં પ્રભુ પધારે તિંહિ સમે;
મધુર રૂપ અનંગ મોહિત, હસત મુખ શ્રીને હમે. ૧૦
કરો આપતેં સબકો સંબંધ દેવી, સૃષ્ટિસોં દૂર
પાંચ દોષ ન રહે તાકે, નિવેદન કરો સૃષ્ટિસો. ૧૧
વચ્યનસુની હરખે શ્રીવલ્લભ; યહુઆજ્ઞાતેં પરમઅંતિસુલંભ;
કંઠ પવિત્રા લે પહેરાયે; મિસરી ભોગ ધરી મન ભાયે.
(છંદ) ભયો ભાયો ચિત્તકો તબ, પુષ્ટિપથકુ જોઅનુસરે,
શરણુ જે ઔવત નિરંતર, કાલભયતેં ના ડરે;
પ્રકટ સબ લીલા દિખાવત, નંદનંદન જે કરી;
અવનિપર પદ પદ્મ રાખી, પરિક્રમા મિષ ઉર ધરી. ૧૨
ફેર પંઢરપુર જબ આયે, શ્રીવિઠ્ઠલનાથ કહી મન ભાયે;
કરિ વિવાહ બહુરૂપ દિખાવો, મેરો નામસુયનકો યશ પાવો,
(છંદ) ધરો ચિત્તમેં બાતયહ, કાશી વિવાહ જુ હોયગો
મેં કહ્યો દ્વિજ આય બીનતિ, કરે ચરણ સુ મોયગો.
આય વહાંને વિવાહ કીનો, અધિક મંગલ તબ ભયો;
નામ ધર્યો શ્રી મહાલક્ષ્મી, દેખી જેહિ દુઃખ ગયો; ૧૩

પરિક્રમા દીજી ચિત્ત આઈ, નિકસ ચલે શ્રીવલ્લભરાઈ.
આડખંડમેં પ્રભુને જતાઇ, અબકે -મોહિમિલ્યોમનભાઈ.
(છંદ) મિલેંગે હરિદાસપેં, જહાં તીન દમન કહાવહી;
ઈંદ્ર નાગ જુ દેવ દમના, સો મેરો નામ જતાવહી.
ફેરકે જબ વ્રજ પધારે, પાંચ સેવક સંગહે. ૧૪
સહુ હે આન્યોરમેં, તહાં દ્વારપેં ડારે રહે,
સહુ કહે સ્વામી, કછુ ખેંહે, મેવન કહિ સેવકકો લેં હે;
ઈતને પ્રભુ ગિરિઉપર બોલે, લાઈ નરો દૂધ અનબોલે.
(છંદ) બોલી નરો યહ પાહુને આયેં તિનહીંકો બોડાયિયે;
પ્રભુ કહત મોહે બેર લાગત, ભલી ચિત્ત બિચારીયે.
લે ગઈ પય પ્યાય આઈ, દેખ શ્રીવલ્લભ કહ્યો;
બચ્યો હેં કછુ હમેં દીજે, બોલ પહેલોહી ગહ્યો. ૧૫
દેખ નરો બોલી હેં વારી, નામ દીજ્યે ગર્વ મહારી.
નામ દીનો પૂછી વે કહાં હે કહિ પર્વતપર જાઓ તહાંહે
(છંદ) તહાં દેખે માણુપતિ તબ, હુલસિદેહ તન ફુલ્લહી,
વહી સમેં સુખ કહિ ન આવે, પંગુગતિ મતિ ભૂલ્લહી.
હંસિ કહ્યો સકુટુંબ આવો, નિકટ રહી સેવા કરો;
માનિ વચન પ્રમાણ કીનો, સાસરે દિશ પગ ધર્યો. ૧૬

કહ્યું દિનરહીસે ગયે આયે, એસે અડલ્સે નિજહુકમાંયે;
સંવત પંદરસે સડસઠ આયો આસો વદી દ્વાદશી શુભ જોગે
(છંદ) ગાયો શ્રીગોપીનાથજી, જમ્યા જન્મલીનો આયકે
જનિ અંશે રૂપ હુરખિત, દેતદાન બંદાયકે.
કેરકે ચરણાટ આયે, કહુક દિન રહે જનકે,
ધન્ય સંવત પંદરે, ધન બંદોતરાં શુભ ભોમકે
પોષકૃષ્ણનોમીભોમ ઉમાંહિ, ઘરઘર ઓગસે દોત બધાંઈ;
શ્રીવિઠ્ઠલનાથ જન્મ ભયો સુનિકે કહુત હિરત આનંદ
(છંદ) એનિંદે બાઢયો ચહુંદિશાં, છબિદેખ શ્રીચક્રંભ હસે;
અરુ કહુ-મુસકાંયે ચિતયે, દોઉ હસન મેરે મન વસે.
નિરખ મૃગમદ છિપ્યો હુરખિતે, કહુલ્યો ગુણ ગોપાલકે,
કહુપાતે ઉછલિત નિજેસમે, છિપત નાહી છિપાઇએ.
શ્રીગોકુલમે ઘોષિ સુહાયો, શ્રીરુકિમણી પદ્માવતી પતિ
ગાયે;
શ્રીગિરિધરજી જનમી છબાયો, શ્રીનવનીત પ્રિયે

ગો. શ્રીનૃસિંહલાલજી. ગો. શ્રીગોવર્ધનલાલજી.

ગો. શ્રી નૃસિંહલાલજીમહારાજ

પ્રાકટ્ય સંવત ૧૯૩૧ ભાદ્રપદ કૃષ્ણ ૧૧

ગો. શ્રી ગોવર્ધનલાલજીમહારાજ

પ્રાકટ્ય સંવત ૧૯૧૯ ભાદ્રપદ કૃષ્ણ ૩

ભામિનીરાની, કમલા અખાની, પાર્વતી, જનશ્રીમહારાની
કૃષ્ણાવતી મિલિ સાતો કહાયે, યહ અલૌકિક રૂપ મહાયે.
મહા અલૌકિક અગ્નિકુલ સંગ અલૌકિક અપ્ર છાપહે,
અલૌકિક સબ ભક્તજન જો, શરણ લીને આપહે;
યથામતિ કછુ બરનિ આઈ, જનિયો યહ દાસ હેં;
શ્રીદ્વારકેશા નિરોધ માગે, યહી કૃપશ્રી આસ હેં. ૨૨

ઇતિ શ્રી મૂલપૂરૂષ સંપૂર્ણ.

અથ શ્રીયમુનાષ્ટક.

નમામિ યમુનામહં સકલસિદ્ધિહેતું મુદા ॥
મુરારિપદપંકજસ્ફુરદમન્દરેણુત્કટામ્ ॥
તટસ્થનવકાનનપ્રકટમોદપુષ્પામ્બુના ॥
સુરાસુરસુપૂજિતસ્મરપિતુઃ શ્રિયંબિભ્રતીમ્ ॥ ૧ ॥
કલિન્દગિરિમસ્તકે પતદમન્દપૂરોજ્જ્વલા ॥
વિલાસગમનોલ્લસત્ પ્રકટગંડશૈલોન્નતા ॥
સ્વયોપગતિદંતુરા સમધીરૂઢદોલોત્તમા ॥
મુકુન્દરતિવર્દ્ધિની જયતિ પદ્મજન્યોઃ સુતા ॥ ૨ ॥
ભુવં ભુવનપાવનીમધીગતામનેકસ્વનૈઃ
પ્રિયાભિરિવ સેવિતાં શુકમયુરહંસાદિભિઃ
તરંગભુજકંકણપ્રકટમુક્તિકાવાલુકા ॥
નિતમ્બતટસુંદરીં નમત કૃષ્ણતુર્યપ્રિયામ્ ॥
અનંતગુણભૂષિતે શિવવિરંચિદેવસ્તુતે ॥
ઘનાઘનનિભે સદા ધ્રુવ પરાશરાભીષ્ટદે ॥
વિશુદ્ધમથુરાતટે સકલગોપગોપીવૃત્તે ॥
કૃપાજલધિસંશ્રિતે મમ મનઃ સુખં ભાવય ॥ ૪ ॥
યયા ચરણપદ્મજા મુરરિપોઃ પ્રિયંભાવુકા ॥
સમાગમનતોઽભવત્ સકલસિદ્ધિદા સેવતામ્ ॥

તયા સદૃશતામિયાત્ કમલજા સપત્નિત્વ યદ્ ॥
ધરિ પ્રિયકલિન્દયા મનસિ મે સદા સ્થીયતામ્ ॥૫॥
નમોસ્તુ યમુને સદા તવ ચરિત્રમત્યદ્ભુતં ॥
ન જાતુ યમયાતના ભવતિ તે પયઃ પાનતઃ ॥
યમોઽપિ ભગિનીસુતાન્કથમુહન્તિ દુષ્ટાનપિ ॥
પ્રિયો ભવતિ સેવનાત્ તવ હરેર્યથા ગોપિકાઃ ॥ ૬ ॥
મમાસ્તુ તવ સન્નિધૌ તનુનવત્વમેતાવતા ॥
ન દુર્લભતમા રતિર્મુરરિપૌ મુકુન્દપ્રિયે ॥
અતોસ્તુ તવ લાલના સુરધુની પરં સંગમાત્ ॥
તવૈવ ભુવિ ખ્યાતિતા ન તુ કદાપિ પુષ્ટિસ્થિતૈ ॥ ૭ ॥
સ્તુતિં તવ કરોતિ કઃ કમલજાંસપત્નિ પ્રિયે ॥
હરેર્યદનુસેવયા ભવતિ સૌખ્યમામોક્ષતઃ ॥
ઇયં તવ કથાધિકા સકલગોપિકાસંગમ ॥
સ્મરશ્રમજલાણુભિઃ સકલગાત્રજૈઃ સંગમ ॥ ૮ ॥
તવાષ્ટકમિદં મુદા પઠતિ સૂરસૂતે સદા, ॥
સમસ્તદુરિતક્ષયો ભવતિ વૈ મુકુન્દે રતિ ॥
તયા સકલસિદ્ધયો મુનિપુશ્ચ સંતુષ્યતિ ॥
સ્વભાવવિજયો ભવેદ્વદતિ વલ્લભઃ શ્રીહરેઃ ॥ ૯ ॥

ઇતિ શ્રી યમુનાષ્ટકં સંપૂર્ણમ્

ગો. શ્રી જીવનલાલજી મહારાજ—મુંબઈ.

પ્રાકટ્ય મહોત્સવ　　માગસર સુદ ૫　　સ ૧૮૮૪

जयतिसवल्लभ ईशःश्रीविट्ठलेह सहान्वयश्चसदा ॥
अज्ञानाव्हध्वांतध्वंसकउल्लासकोहृदब्जस्य ॥ २ ॥

હું ઈનકેાં શ્રીયશોદાજી સર્વદા અપની ગેાદીમેં ખિલાવતહેં ઓર જે માખન અરેાગિનેમેં ઉત્કંઠાયુક્ત હું યાહીતેં દક્ષિણ શ્રીહસ્તમેં સદા નવનીત લિયેં રહુતહેં ઓર વે સેા જે વેદાદિકમેં પ્રસિદ્ધહેં ઓર ઈનકે દર્શન કિયેસું સબ ભક્તનકે નેત્રકું ઠરેા આનંદ હેાતહે યા વિશેષણસું વિરૂદ્ધ ધર્માશ્રયત્વ સુચન કીયેા કયેાં જે બાલભાવમેં હું, પ્રૌઢભાવયુક્ત હું તાતેં ઓર યશોદોત્સંગલાલિતં યા પદસું પરમ તત્વરૂપતા સુચન કરી યહ બાત અણુભાષ્યકી સમાપ્તિકે શ્લેાકનમેં સ્પુટ હું.

૧ અબ ઐસે પ્રભુનકેા નમન કરિકેં દુસરે શ્લેાકમેં શુરૂ નકેા નમન કરતહેં તા શ્લેાકકેા અર્થ ઇશ સેા સર્વ મનેારથ પુંરિયેમે સમર્થ ઐસે ઓર વેદપુરાણાદિકનમેં પ્રસિદ્ધ ઐસે જે શ્રીમહાપ્રભુજી તે સર્વેાપરિ વિરાજતહેં ઓર શ્રીગુસાંઇજી હું સર્વદા અપને વંશસહિત યા શ્લેાકમેં સર્વેાપરિ વિરાજતહું અબ યે દેાઉ કૈસે હું સેા કહતહેં જે શ્રી આચાર્યજી ઓર શ્રીગુસાંઇજી અજ્ઞાનરૂપ અંધકારકેા નાશ કરતહું ઓર ભક્તનકે હૃદયરૂપ કમલનકેા વિકાસ કરતહું યાતેં દેાઉનકેાં અજ્ઞાનિકે સુર્યરૂપતા સુચન કરી.

શ્રીમદ્ગોવર્દ્ધનગુરોઃપાદપદ્મપરાગભૃત્ ॥ કુર્વેઽહંવલ્લભા-
ખ્યનવ્યાખ્યાનંહિયથામતિ ॥ ૩ ॥ વ્રજપ્રિયઃસમાખ્યા-
તોયસ્માદસ્મત્પ્રભુઃસદા ॥ તસ્માત્તત્પ્રીતયેનુનંકુર્વેતદ્વ્રજ
ભાપયા ॥ ૪ ॥ અબ એક સમયકે વિષેં શ્રીગુસાંઈજી
રાજનગરમેં ભાયલા કોઠારીકે ઘર પધારે હતે ॥ તહાં ઉનકી
માર્થનાસુ ઉનકે જમાતા ગોપાલદાસપેં અનુગ્રહ કરિકેં

---

૧ અબ તીસરે શ્લોકમે ગ્રંથ કરિવેકી પ્રતિજ્ઞા કરતહે અપને
ગુરૂદેવ ઔર ધર્મ પિતા ઐસે જો શ્રીગોવર્ધનજી મહારાજ તિનકે
ચરણારવિંદકી રજકેં અપને મસ્તક હૃદયાદિકનમેં ધારણ કરિવે
વાસ્તે ઐસો મેં શ્રીવલ્લભાખ્યાનકી ટીકા મેરી બુદ્ધિઅનુસાર
કરતહો યા શ્લોકમેં ગુરૂનકી કૃપાસુંહી યહ ટીકા મોસુ બની
સકેગી ઐસેં દીનતા સુચન કરી કયેં જો દીનતા યા માર્ગમેં
મુખ્ય હે.

૨ અબ આપકી સંસ્કૃત ગ્રંથ બનાયવેકી આછી શક્તિહે તાહીતે
શ્રી બાલકૃષ્ણ ચ પુપ્રભૃતિ અનેક બડે બડે સંસ્કૃત ગ્રંથ આપને
કરે હેં તબ યહ ટીકા બ્રજભાષામેં કયો કરી તાકો કારણ યોથે
શ્લોકમેં કહતહેં તા શ્લોકકો અર્થ હમારે પ્રભુનકું સદા બ્રજ-
દેશહી બહુત પ્રિય હે યહ બાત પુરાણાદિકનમે કહી હે તથા
ભક્તનને હુ કીર્તનાદિકમેં આછી રીતસું ગાઇ હે તાતેં બ્રજ
પ્રિય ઐસે જે પ્રભુ તિનકી નિશ્ચય પ્રસન્નતા કે લિયે મેં યહ
ટીકા બ્રજભાષામેં કરતહો.

આપકેા ચર્વિત તાંબુલ દિયેા ॥ તાતેં ઉનકે મુખદ્વારા વલ્લભાખ્યાનકેા આવિર્ભાવ ભયેા યે આખ્યાયિકા વાતમેં પ્રસિદ્ધ હે તાસેાં સંક્ષેપસેા લિખીહે ॥ યે વલ્લભાખ્યાન વેદતુલ્ય સ્વતઃપ્રમાણ હેં તિનકી મે વ્યાખ્યા કરતહેં। યહાં બહિર્મુખ અજાનાંધ શંકા કરત હે ॥ શ્રીવિશ્વ ગોપાલદાસ હે તાકી યહ વાણી હે ॥ તાસેાં યાકેાં તુમ વેદતુલ્ય સ્વતઃ પ્રમાણ કાહેકેાં કહત હેા ॥ પ્રત્યુત્તર ॥ પુર્ણપુરૂષેાત્તમ શ્રીવિટ્ઠલનાથજી તિનકી યહ વાણી હે તાસેાં વેદતુલ્ય સ્વતઃપ્રમાણ હે ॥ શંકા કરત હે ॥ શ્રી વિટ્ઠલનાથજી પુર્ણપુરૂષેાત્તમ હે તામે કહા પ્રમાણ ॥ ॥ પ્રત્યુત્તર ॥ પુંડરીકપુરસ્થ શ્રીવિટ્ઠલનાથજી સ્વેચ્છાસેાં શ્રીવલ્લભાચાર્યજીકે ઘર પ્રગટ ભયે હેં યહ આખ્યાયિકા પ્રસિદ્ધ પ્રમાણ હૈ ॥ દૈવી જીવનકેાં તેા શ્રીવિટ્ઠલનાથજી કેા પુર્ણપુરૂષેાત્તમત્વ અનુભવ સિદ્ધ હે ॥ ઔર પુરાંણાં તરમેં હુ કલિયુગીયાવતાર ગણના શ્રીનીકે તહાં કહ્યા હે ॥ કૃષ્ણે બુદ્ધેાવિટ્ઠલેશઃકલિકલ્કે ચ્છનિકૃંતનઃ ॥ ઔર અગ્નિ-

---

૧ કલિયુગમેં પ્રભુનકે ચાર અવતાર કૃષ્ણ બુદ્ધ શ્રીગુસાંઇજી
૨. આવિવે વારે એસે કરિકે.

પુરાણમેં ભવિષ્યોત્તર ખંડમેંહુ વલ્લભોઽગ્નિરૂપઃસ્યાદ્વિ-
ષ્ણુઃપુરૂષોત્તમઃ ॥ એસો વાક્ય હે ॥ તાસેં શ્રીવિષ્ણુ-
નાથજી પુર્ણપુરૂષોત્તમ હે ॥ યાવિષયક શ્રુતિસ્મૃતિપુરાણ
તંત્રસ્થ વિશેષ પ્રમાણ શ્રુતિરહસ્ય ચરિત્રચિંતામણિ
પ્રભૃતિ ગ્રંથનમેં સમુલ લિખે હેં ॥ શંકા ॥ હીકહે શ્રીવિ-
ષ્ણુનાથજી પુર્ણપુરૂષોત્તમ હેં પરંતુ યહ બાની તો
ગોપાલદાસકી હે ॥ પ્રત્યુત્તર ॥ ગોપાલદાસજી તો નિમિ
ત્તમાત્ર હેં ॥ બાની તો શ્રીવિષ્ણુનાથજીકી હે ॥ શંકા ॥
દેહાંતરમેં યહ બાત કૈસે સંભવે ॥ પ્રત્યુત્તર ॥ ચતુર્થ
સ્કંધમે રાજા ઉત્તાનપાદકો પુત્ર ધ્રુવ તાકેં પ્રભુ પ્રસન્ન
ભયે-તબ દર્શન દિયો ॥ ઔર વેદમય જો પાંચજન્ય
શંખ આપકે શ્રીહસ્તમેં હતો તાકો સ્પર્શ ધ્રુવકે કપો-
લકેં કરાયો તબ સ્તુતિ કરી તામેં કહ્યો જો ॥ યોંતઃ
પ્રવિશ્યમમવાચ્યમિમાંમસુમાંસંજીવ યત્યખિલશક્તિધરઃ

---

૧ શ્રીમહાપ્રભુજી ઔર શ્રીગુસાંઈજી યહ ભગવન્મુખાગ્નિરૂપ ઔર વસ્તુતઃ સાક્ષાત્પુરૂષોત્તમરૂપ હેં.

૨ શ્રુતિરહસ્ય યા નામકો કાશીસ્થ શ્રીગિરિધરજી મહારાજકૃત ગ્રંથ હે ઔર ચરિત્રચિંતામણી શ્રીદેવકીનંદનજી મહારાજકૃત આચાર્યચરિત્રનિરૂપક ગ્રંથ હે.

स्वरूपान्मा ॥ याहेो अर्थ ॥ सर्व शक्ति धारणकरिवेमां मधु मेरे अंतःकरणमें प्रवेश करिहें मेरी निर्यें आनीहेो संश्चिन आपहे तेजसेां करतहे ॥ या रीमें श्रीविठ्ठलनाथहुहे आपहे मुखारविंदके सुधारसमुंह गोपालदासहेो भ्रमरभीटकन्यायसुं अलौकिक देह संपादन करिहें अंतःकरणमे प्रवेशकरिहें आपहीं आत्म करिवेहें तेसें ब्रह्मादिक व्यासादिकद्वारा वेदादिक श्रीम द्भागवतादिकहेो आकट्यश्रीयेा ताहेा कारण यह जे श्रीपुरु षोत्तमश्री लीलाहेो तथा स्वरूपकेा निरूपण करिवेमें श्रुतिके सामर्थ्य नांहीं हेसें जे श्रीपुरुषोत्तमश्री लीला तथा स्वरूप वांग्मनोगोचरातीत हे ॥ और श्रीवल्लभ ध्यानमे तेा श्रीपुरुषोत्तमश्री लीला तथा स्वरूपकेा निरूपण हे ॥ तासेां ये वल्लभाध्यानहु श्रीपुरुषोत्तमश्री आणी हे तासेा हम वेदतुल्य स्वतःप्रमाणु छनमें कहतहें ॥ और ब्रह्मादिकद्वारा वेदादिक श्रीपुरुषोत्तमश्री प्रकट करियेहें यह बात तेा श्वेताश्वेतरगोपालतापनी

---

१ जेसें भ्रमरी कीटकेा उठायकें अपुनें स्थानमे लेजाय तब यह कीटक भ्रमरीके भयसेां साक्षात भ्रमररूप होयजायहे तेसें जीव भगवतरूप होय.

ાદિક ઉપનિષદનમે તથા શ્રીભાગવતમેં [1]પ્રેયોદિતાયે
રાસરસ્વંતી વિતન્વતાઽજસ્યસતીંસ્મૃતિંહૃદિ ॥ સ્વ-
ણુપ્રાદુરભુત્કિલાસ્યતઃ તેનેબ્રહ્મહૃદાયઆદિકવયે [2]કસૈં
વિભાસિતોયમતુલોજ્ઞાનપ્રદીપઃપુરા ઇત્યાદિસ્થલમેં
સદ્ધહે ॥ શંકા ॥ તુમને ધ્રુવકો દ્રષ્ટાંત દિયો તા રીતસેં
ધ્રુવકી બાનીકી તુલ્યતા આવેહે તબ યે વેદતુલ્ય
ાં ॥ પ્રત્યુત્તર ॥ દૃષ્ટાંત દિયેસેા કછુ તાકી તુલ્યતા
ર્તિકકેવિષે સબ રીતસેં નાહીં આવે ॥ જેસેં ભગ-
જકેાં સુર્યાદિકનકી ઉપમા દેતહેં તાસેં કહા ભગવ-
સુર્યાદિકકે તેજસેં તુલ્ય ભયેા ભગવત્તેજ તેા
ર્ગિક અલૌકિક હે ॥ તેસેં યા બાનીકેા ઔર ધ્રુવકી
નીકેા બેાહેાત તારતમ્ય હે ॥ શંકા ॥ ભગવત્તેજકેા
ાર સુર્યાદિકકે તેજકેા તારતમ્ય તેા અનુમાનસેં તથા
ાદિકસેં જનપરતહે ॥ પરંતુ યાકેા તારતમ્ય કેાન
તસેં હે સેા કહેા ॥ મત્યુત્તર ॥ ધ્રુવકેાં તેા તપસ્યાદિ

---

૧ બ્રહ્માજીકે મનમેં યથાર્થ સ્મૃતિ લાયકે પ્રભુનને અપુનેં
ારૂપભુત વેદ પ્રગટ કિયે.

૨ યહ શ્રી ભાગવતરૂપ અનુપમ જ્ઞાનદીપક પ્રભુનનેં બ્રહ્માજીકુ
આયેા.

सों ये आख्यानहु प्राकृत जैसें भासतहै परंतु आप्ता
कृत हैं वेदसों अधिकहै ॥ शंका ॥ वेदसों अधिक कैसे
कहतहो ॥ प्रत्युत्तर ॥ वेदतो पुरुषपुरुषोत्तमके निश्वासहै ॥
और ये आख्यानतो बानी है ॥ तासो यह तारतम्य
आयो जो निःश्वांससों अभिप्राय कछु स्फुट नहीं होय
और बानीसोंतो वक्ताको अभिप्राय स्फुट होतहै तासों
यह वेदसों अधिक है ॥ यह सब प्रकार मेनें अभिमुं
खकी शंका निरासार्थ कहयो ॥ वस्तुतः तो श्रीपुरुषो
त्तम वेद, भगवदीय भगवदीयकीबानी यहु सब एक
रूपही हैं याभें तिलभरहु भेद नांहीं यह वार्ता निःसं
देहु है यातें मेरी बानी सफल करिवेकों नवाख्यानके
व्याख्यानको आरंभ करतहों ॥ राग केदारेको ॥ अथ प्रथम
आख्यानको गान केदारारागमें कियो ताको निदान यहु जो
श्रीपुरुषपुरुषोत्तम सर्वदा रासलीलाविशिष्टहै और रास
लीलोचित समय पूर्णचंद्रवती रात्रीहै और तत्समयो
चित राग केदारो है ॥ तातें प्रभुनको अत्यंत प्रियहै ॥
याहीतें प्रथमाख्यानको गान केदारारागमें कियो ॥

---

* ये आख्यानकुं वेदथी आधिकय कहयो सो केवल वांछि भांन
जणाय छे.

॥ વંદૂં શ્રીવિઠ્ઠલ સુંદરવર નવ ઘન શ્યામ તમાલ જી ॥
અબ ગોપાલદાસજી બિનતી કરતહૈં ॥ ઓમ્ શ્રીવિઠ્ઠલ પુર્ણપુરૂષોત્તમ હૈં ॥ આપકોં મૈ વંદન કરેતહોં ॥ વિઠ્ઠલ શબ્દકો અર્થ વિદ્વસોં જ્ઞાન તાકોરહૈં ઠ સો શુન્ય ઇતનૈં અજ્ઞાની જો જીવ તિનકોં લ સો જો અંગીકાર કરૈં હૈં તે વિઠલ કહિયે ઔર શ્રી સો શોભા ॥ અથવા શ્રીસ્વામિ-ન્યાદિક તિનકરહૈં યુક્ત જો વિઠલ તે શ્રીવિઠલ કહિયે ॥ શ્રીપુરૂષોત્તમહી નિઃસાધનજનહિતકર્ત્તા હૈં સોં શ્રીભાગ્ વત દશમસ્કંધમે પુર્વાર્દ્ધમે ॥ તસ્માન્મચ્છરણં ગોષ્ઠં મન્ના થંમંત્પરિગ્રહમ્ ॥ યા શ્લોકમેં નિરૂપણ કીયોહૈ યાકો ભા-વાર્થ યહ મહા અજ્ઞાની હોં નીઃસાધન હોં યાહીતેં વંદન માત્ર કરતહોં ॥ ઔર મેરો કછુ સામર્થ્ય નહીંહૈ મેરો ઉદ્ધાર આપહીં કરેગે ॥ યાહી તાત્પર્યતેં વંદુ યે વંદન વાચકપદ હૈં પ્રથમહી કહ્યો કયોં જો પ્રભુનકું પ્રસન્ન કરિવેકો સાધન નમન બિના ઔર કછુ નહીંહૈ યહ બાત નમોભગવતેતસ્મૈ યા શ્લોકકે નીબંધે તથા આવરણે

---

૧ પ્રભુનેં આજ્ઞા કીનીહૈ જો યા વ્રજકો રક્ષક તથા પતિ મેં હું ઔર યાકો મેને આપનો કિયોહૈ

બંગમેં શ્રુતિસ્મૃતિનમુ-સ્થાપન કરીહે ઔર યાહીતે શ્રી વલ્લભાચાર્યજીહુ સબ ગ્રંથનકે આરંભમેં નમનવાચકપદ પ્રથમ લિખતહેં ॥ અબ વંદન માત્રસોં સ્વરૂપસ્ફુર્તિ ભઈ તા સ્વરૂપકો વર્ણન કરતહેં ॥ સુંદર ॥ જો કામ ચંદ્રાદિક તિનતે હુ ॥ વર ॥ શ્રેષ્ઠ કેસેં જો ચંદ્રકામાદિકનકો તો પ્રાકૃત સૌંદર્ય હે ઔર આપકો તો અપ્રાકૃત સૌંદર્ય હે ॥ અથવા સુંદર જો શ્રીસ્વામિન્યાદિક તિનકે વર પતિ ॥ અથવા સુંદર જો દૈવીજીવ તિનકો વરણ કરવેવારે અથવા તિનને વરવેકોંયોગ્ય યહી અભિપ્રાય મુંડક કઠવલ્યાદિ ઉપનિષદનમેં તથા ગાયત્રીમેં વર્ણન કિયાહે ॥ ઔર બૃહદ્વામન પુરાણકે ઉત્તરખિલ્યસ્થ વૃંદાવનમહાત્મ્યમેં પ્રહ્લાદજીનેં ભૃગુસોં યહી અભિપ્રાય કહ્યોહે ॥ સ્ત્રિયોવા પુરૂષાવાપિભક્તૂંભ વેનકેશવમ્ ॥ હૃદિકૃત્વાગતિંયાંતિશ્રુતી નાંનાત્રસંશયઃ ॥ યાદરેફકમે ॥ યાહીતેં સુંદરવર ઐસેં નિરૂપણ કિયે ॥ ઔર આપ કેસેહેં ॥ નવઘનશ્યામતમાલ ॥ નવસો નવીન ઔર ઘન સો પદ્મકલાદિકનસોં ગોરેસો જો

---

૧ સ્ત્રી હોય અથવા પુરૂષ હોય પરંતુ ભક્તુદી હુમારે પતી હેં ઐસે હૃદયમેં ધ્યાન કરે તો શ્રુતીનકી ગતિકો પ્રાપ્ત હોંય હંતને વિન જીવનકો ભગવદ્પ્રાપ્તિ હોય.

શ્યામતમાલકેરો વૃક્ષ તાજેસે હો ॥ શ્યામતમાલકેરો વૃક્ષ જેસેં શ્યામ દ્રિસતહે તેસે આંપકે હુ શ્રીઅંગકેરો વર્ણ શ્યામહે ॥ યાકેરો ભાવાંર્થ યહે કો જેસેં શ્યામતમાલકે વૃક્ષ કો અપને પાસ પ્રાપ્ત હોય તાકેરો તાપ મિટાવે તેસે આપહુ કો શરણ આવે તાકેરો તાપ દુર કરતહે ॥ ઔર જેસેં શ્યામતમાલવૃક્ષકે આશ્રયસેં અનેક લતા પ્રફુલ્લિત હોતહે અનેક પક્ષિ સુખ પાવત હે ॥ અનેક શાખા ફલ પત્રસેં શોભતહે ॥ તેસેં આપકે આશ્રયસેં શ્રુતિસ્મૃતિ યથાર્થ સાર્થક હોયકે પ્રફુલ્લિત હોતહે ॥ અનેક દૈવીજીવ સુખ પાવતહે ઔર સ્વપરિવારરૂપ શાખાફલપત્રનસેં આપ શોભતહે ॥ અથવા ॥ દો ઉપમા દીનીહે નવન ઔર તમાલવૃક્ષ તા જેસે શ્યામ આપ હો ॥ શ્યામશબ્દકો અર્ધ્યમણિન્યાયસેં દોઉ ઉપમાનસેં સંબંધ હે ॥ ઘનકી ઉપમા દીની તાસેં યહ સુચન કિયો ॥ જેસે ઘન સુર્યકો તાપ નિવારણ કરતહે રસવૃષ્ટિ કરત હે મયુરાદિકુનકેં આનંદ દેતહે પૃથ્વીકેં આર્દ્ર કરતહે ॥ વિદ્યુલ્લતાસેં બદ્રાવ-

---

૧ જેસેં એક ડોરામે તીન મણી પરોયે હોય તો તામેં બીચકો મણી હોય સો દોઉ બાજુકે મણિનકો સ્પર્શ કરે તેસે બીચકો પદ દોઉ આડી લગેહે.

भंगमें श्रुतिस्मृतिनसुं स्थापन कर्योहे और याहीते श्री
वल्लभाचार्यजीहु सभ ग्रंथनहे आरंभमें नमनवाचरूप
प्रथम लिखतहें ॥ अथ वंदन मात्रसों स्वरूपस्तुति भं
ता स्वरूपको वर्णन करतहें ॥ सुंदर ॥ जो कामु रंभादि
तिनते हु ॥ वर ॥ श्रेष्ठ ऐसें जो चंद्रकामादिकनको तो
प्राकृत सौंदर्य हे और आपको तो अप्राकृत सौंदर्य हे ॥
अथवा सुंदर जो श्रीस्वामिन्यादिक तिनहे वर पति ॥
अथवा सुंदर जो दैवीजीव तिनको वरण करवेवारे अथवा
तिनने वरवेकोंयोग्य यही अभिप्राय मुंडक कठवल्यादि
उपनिषदनमें तथा गायत्रीमें वर्णन कियाहे ॥ और
बृहद्वामन पुराणके उत्तरखिल्यस्थ वृंदावनमहात्म्यमें
ब्रह्माजीनें भृगुसों यही अभिप्राय कहयोहे ॥ स्त्रियोंका

યામતમાલકેરો વૃક્ષ તાજેસે હોય ॥ શ્યામતમાલકેરો વૃક્ષ
જેસેં શ્યામ દિસતહે તેસે આપકે હુ શ્રીઅંગકેરો વર્ણ
યામહે ॥ યાકેરો ભાવાર્થ યહ જો જેસેં શ્યામતમાલકે ઢક્યો
તે આપને પાસ પ્રાપ્ત હોય તાકેરો તાપ ટ્રિ॥ તેસેં આપને
જે શરણ આવે તાકેરો તાપ દુરુસંબન્ધ છુડાયકેં ઉધ્ધાર
યામતમાલવૃક્ષકે ચુંઇવિંદકે સ્પર્શસોં સ્વલીલોપયોગી
મનોકેં પક્ષિપ્રેમ યા રીતસોં તો આપ પુર્ણપુરૂષોત્તમ હે
ભતકેં કલાવતાર જો શ્રીવરાહાવતાર તિનકી તુલ્યતા ભઈ
થી તાકા નિવારણાર્થ કહ્યો ॥ પરમદયાલ યાકેરો ભાવાર્થ ॥
વરાહજીનેં તો બ્રહ્માદિકનકી પ્રાર્થનાસોં પૃથ્વીકેરો ઉદ્ધાર
યો ઔર જીતનો પ્રયોજન હતો તિતને હી સમયમેં
પર્શાનંદ દિયો ઔર કિયો ઔર રસસંબંધ છુડાયકેં
કૃષ્ણકરી ઔર આપનેં તો અપની ઇછાસોં હી ઉદ્ધાર
કિયો ઔર સ્વસ્વરૂપ જો સ્વપરિવાર તાદ્વારા અનેકવર્ષ
પર્યંત સ્પર્શાનંદ દિયો ઔર દેહિગે ॥ ઔર અસુરભાર-
જન્ય તાપસોં શુષ્ક હતી તાકેં સ્વલીલામૃતરસસોં સરસ
કીની ॥ યા અભિપ્રાયસોં પરમદયાલ યહ વિશેષણ કહ્યો

---

૧ રસ એસો જલકોહુ નામ હે સમુદ્રમેતે નિકારિ તાપાછે શુષ્કભયો

॥ १ ॥ अब यह कार्य केहकी प्रेरणासें, आपनें किये होयगे ॥ या शंकाके निवारण आधीतुकसें करत हें ॥

॥श्रीपुरुषोत्तम स्वतंत्र क्रीडा लीला द्विजतनु धारी ॥

श्रीपुरुषोत्तम तो त्रिगुणातीत अगणितानंद हें तातें स्वतंत्र क्रीडा करवे वारे हें और लीलामात्रसोंहि द्विज जो ब्राह्मण ताकी तनु जो देह ताको धारण किये हे ॥ जीव जेसें कर्मानुसार देह धारण करे हें तेसें नहीं सोहि श्रीभागवतप्रथमस्कंधमें लीलावतारानुक्रमे देवतिर्यंगनृ॥ ऋषित्यादिस्थलमें कहयो हे ॥ अथवा ॥ लीलाद्विज जो भगवल्लीलासंबंधी भगवन्मनोरूप निष्कलंक उदया-स्तमयभाव रहित चंद्र ताजेसी तनु जो देह ताको धारण किये हे ॥ याको भावार्थ यह जो जेसें चंद्र अंधकारको नाश करतं हे चकोरा दिकनकें आनंद देत हे ॥ खेतोपकारक औषधीनको पोषण करत हे ॥ संयोगीनकें सुख

---

१ देवता पशु पक्षी मनुष्य इत्यादिक जातिनमें प्रभु इच्छामात्रसु अवतार लेहे.

२ द्विजराज ऐसो चंद्रको नाम हे ताको एकदेश द्विजशब्द यहां चंद्रवाचक मान्यो कयों जो नामके एकदेशसुंभी नामको ग्रहण शास्त्रमे होय हे.

દેત હે ॥ વિયોગીનકો તાપ કરત હે ॥ તેસેં આંપહુ માયાવાદરૂપ અંધેઃકારકો નાશ કરત હે દૈવીજીવરૂપી ચકોરાદિકનકો આનંદ દેતં હેં લોકોપકારક શ્રુતિ સ્મૃતિ-રૂપ ઔષધીનકો પોષણ કરત હેં ભગવદ્વિયુક્ત જીવનકું પ્રથમ ભગવદ્વિરહતાપ દેત હેં ફેર ભગવત્સંયોગામૃતસું શીતલ કરતં હેં બહિર્મુખનકો તાપ કરત હેં ॥ સ્વીય-જનકો શીતલ કરત હેં ॥ અબ યા અવતારમેં જેસેં સ્વેચ્છાસોં જગતીતલકો ઉદ્ધાર કિયો ॥ સ્વીયજનકી રક્ષા કરી તેસેં પ્રથમ નંદનંદનસ્વરૂપસોંહુ શ્રીગોવર્દ્ધન ધારણ કિયો સ્વીયજનકી રક્ષા કરી સો વર્ણન એ ધીતુકસેં કરત હેં ॥

सात दिवस गिरिवर कर धार्‌यो वासव वृष्टि निवारी रे

સાતદિનતાંઇ ગિરિવર જો ગિરિરાજકી તિનકો કર સો શ્રીહસ્તમે ધારણ કિયો ॥ યાતેં વાસવ જો ઇંદ્ર તાકી વૃષ્ટિ કો નિવારણ કિયો ॥ અથવા ॥ વાસવ જો ઇંદ્ર તાકો મદ-રૂપપર્વતતેં નિવારણ કિયો ॥ ઔર વૃષ્ટિકોહુ નિવારણ કિયો યે અભિપ્રાયે વિદ્વન્મંડનમેં નિત્ય લીલાનાટકમેં તૈત્તરીયસંહિતાકે પ્રથમાષ્ટક તૃતીયાધ્યાય સપ્તમાનુવાકકી શ્રુતિકે વ્યાખ્યાનમેં નિરૂપણ કિયો હે ॥ ૨ ॥

ते प्रगट्यानू कारण कहियें जो सुरता मन आणो ॥ ते सो प्रथम निरूपण कीनको कीयो ते आप प्रगटभये तिनको कारण जो वेदांतप्रतिपाद्य मूलस्वरूप तांको निरूपण करें जो सुरता जो वा स्वरूपकी स्मृति मेरे मनमें आप आणो सो दयाओ तों ॥ अथवा श्रीनने गिरिराज धारण कियो ते ही श्री पुरुषोत्तम श्रीगुसांईजीरूपसुं भुतलमें प्रगटभये तिनको प्रगट होयवेको कारण सो हेतु कहियें सो कहुं जो आप मेरे मनमे सुरता सो दैवीपनो आणो सो दयाओ तो ॥ याको भावार्थ यह जो अनेक वर्षनसों भगवद्वियोग भयो तातें बहुत असुरसंबंधसुं मेरो मन आसुरभाय होय रह्योहे सो पाछो दैवी आप करो तो मे निरूपण करूं ॥ यह अभिप्राय मुख्य मंत्रमें स्फुर हे ॥ और जो श्रोता मन आणो ॥ ऐसे हुं पाठ हे ताको अर्थ और टीकानमें लिख्योहे ॥ अब या रीतसों तो निश्चयहुता दीखतहे ॥ तासों आग्रहपुर्वक फेर बीनती करत हें ॥ करो कृपा हुं करुं वीनती पोतानो करि जाणो ॥ ३ ॥ मेरे ऊपर कृपा कीजें में आपको मुलस्वरूपकी बीनती करों ॥ अब स्वधर्मसों निरूपणमें कछु सम विषम होय तो अपराध परे ताकेलिये फेर प्रार्थना करत हुं ॥ पोतानो

करि जाणो ॥ मोंकों अपनो फरकें जनियें ॥ याको भावार्थ यह जे मोकों अपनो फरकें जनेंगे तासों सब दोष निवृत्त होंयगे ॥ तब ब्रानीको दोष निवृत्त होय तामें आश्चर्य कहा ॥ अब प्रार्थना करी तासों श्रीपुरुषोत्तम-स्वरूपकी स्फुर्ति भई सो लीलास्थान जे अक्षरब्रह्म तासहित स्फुर्ति भई ॥ जैसें श्रुतीननें तपश्चर्या करी तब श्री पुरुषोत्तमनें प्रसन्न होयकें आकाशवाणीद्वारा आज्ञा करी जे वर मागो। तब श्रुतिनने वर मांग्यो जे आपको स्वरूपको दर्शन करावो तब अक्षरब्रह्म जे गे लोक तासहित आपनें दर्शन दिये यह कथा बृहद्वामनपुराणमें वृंदावनमहात्म्यमें ब्रह्माजीने भृग्वादिक ऋषीन् प्रति कही हे सो प्रसिद्ध हे तैसें इहां गोपालदासजीकों हुओ ऐसे दर्शन भये तासों प्रथम अक्षरब्रह्मको निरूपण तीन तुकसों करतहें ॥ अब अक्षरब्रह्मको भगवल्लीलास्थानत्व तो ॥ तदाहुरक्षरं ब्रह्मसर्वकारणकारणं[1] ॥ विष्णोर्धामपरं-साक्षात्पुरुषस्यमहात्मन इति तृतीयस्कंधादिवाक्यनमें

---

१ सर्वके कारण जे पंचमहाभूतादिक तिनके हु जे कारण हे और जे सर्वत्र व्यापक ऐसे पुरुषोत्तमको। साक्षाद्धामहे ताको। अक्षरब्रह्म कहतहे.

तथा ऽऽवक्षीमुं ऽऽअभृति उपनिषद्नमें :स्पुट छे ॥ ३ ॥
व्यापकरूप अद्वैत ब्रह्म जे तेजोमय कहवाय ।
आरजपंथअधिकारी मुनिजन तेमाहे लय थाय ॥४॥
अभ ब्रह्म ने अक्षरब्रह्म सेा केसेा छे व्यापकरूप छे
व्यापक छे रूप सेा स्वरूप जडें एसेा छे रूपपद कह्यो
तासुं निर्विशेषत्व दूर कियेा छे ॥ अभ व्यापकरूप कह्यो
तभ तेा द्वैत होतछे ॥ क्यों ने व्याप्य व्यापक भावतेा
द्विनिष्ठ छे ॥ यह शंका निवारणार्थ अद्वैत यह विशेषण
कह्यो ॥ यातें यह सूचन कियेा ने व्यापकछे आप छें
चेार ज्में आप व्याप्त होतछें सेा सभ जगतछे आपछों
छें ॥ यछ अभिप्राय बृहदारण्यकबृहन्नारायणादिक उप-
निषद्नमेछे वर्णन कियेा छे ॥ चेार छंसस्वरूपसेां सन-

ए निण धर्मे यत्तरूपेाहरिःपुर्वकेारेप्रह्लतनुःपरेया श्लेाकमें जेने तनुपदसेां साठारता सिद्धकीनी छे तेसें छडां रूपपदसेां सिद्ध करी.

२ जे सण जगे,रहे सेा व्यापक कहयेा। जय चेार जे केाइ जगे रहे केाइ जगे न रहे सेा व्याप्य कहयेा। जय जेसें काल आकाश ये सभ जगे छें ताते व्यापक छें चेार अनुप घडा इत्यादि व्याप्य कहे जय छें.

કાદિકનસોંહુ પ્રભુનનેં આજ્ઞા કીની હે ॥ અહમેવનમત્તો-
ન્યદિતિમુદંયત્વમંજસા ॥ ઔર અક્ષર બ્રહ્મહુ કેસો હે ॥
તેજોમય સ્વયંપ્રકાશહે યોંહીસોં બેદમેં અનેક સ્થલમેં
યાહુ ભારૂપ જ્યોતીરૂપ કહ્યોહે સોહી દિખાવતહે કેદ્વાય
ઈતનેં અક્ષરબ્રહ્મકો સ્વરૂપ જેસો ઇહાં નિરૂપણ કિયો
તેસોહી વેદપુરાણાદિકમેં કહ્યોજયહે અબ એસોજો અક્ષર-
બ્રહ્મ તાકી પ્રાપ્તિકો અધિકારી કોન હે તિનકો નિરૂપણ
કરતહે ॥ આરજપંથ આરજ સો આર્ય જો વેદ તાકો પંથ
જો માર્ગ નિષ્કામકર્મમાર્ગ તિનકો અધિકારી જે મુનિજન
હે ચે તા અક્ષરબ્રહ્મમેં લીન હોતહે ॥ અબ સામાન્યજન
નહી કહે ઔર મુનિજન કહે તાકો અભિપ્રાય યહુ જો
સામાન્યજનકો તો જ્ઞાનસોં કર્મસોંહુ અક્ષરબ્રહ્મકી પ્રાપ્તિ
નહીં હે ॥ મનનશીલ હોય તાકો નામ મુનિ તાસોં જે મનન
કરકે સારોસારવિચાર કરત હે તિનકો અક્ષરબ્રહ્મકી પ્રાપ્તી
હોત હે ॥ શંકા ॥ જ્ઞાનકેવિષે કર્મકેવિષે સારાસારવિચાર
કહા ચેતો દોઈ વેદોદિત હે ॥ મત્યુત્તર ॥ ઉપનિષચ્છ્રવણસોં

---

૧ મેં હી સબ જગતરૂપસું દીખોહોં કછુબી મોસું જુદો નહી
હે ઐસેં નિશ્ચય જાનેં.

તથા બ્રહ્મસૂત્રાદિવિચારસોં પરોક્ષ જ્ઞાન ઉત્પન્ન હોય હૈ ॥ પરંતુ મનનવિના અસંભાવનાવિપરીતભાવનાનિવૃત્તિપુર્વક અપરોક્ષ જ્ઞાન નહી ઉત્પન્ન હોય ઔર અપરોક્ષજ્ઞાનવિના મુક્તિ નહિ હોય તાસું મનન અવશ્ય ચહિયે યાહીતેં બ્રહ્મવલ્લી ઉપનિષત્મેં સમંભાનુવાકસંભાગ્નિમેં જો વિદ્વાન હોયકેં હુ મનન નહિ કરે તાકેં સંસારભય રહેહી હૈ ઐસેં કહ્યો હૈ ॥ અબ કર્મમેં વિચાર યહ જો વેદમેં જ્યોતિષ્ટોમાદિ કર્મ હૈ ફલ સ્વર્ગાદિ કહે હૈં ઐસેં ભાસ હોત હૈ તથાપિ નિષ્કામ કર્મ કરે ભગવદર્પણ કરે યહ શ્રીગીતાજીમેં શ્રીકૃષ્ણનેં નિરૂપણ કિયો હૈ ॥ યત્કરોષિયદશ્નાસિયજ્જુહોષિદદાસિયત્ ॥ યત્તપસ્યસિકૌંતેયતત્કુરુષ્વમદર્પણં ॥ યા શ્લોકમેં તાસોં નિષ્કામ કર્મકરિ ભગવદર્પણ કરે તબ ચિત્તશુદ્ધિહોયકેં શુદ્ધજ્ઞાન પ્રાપ્ત હોય તબ અક્ષર

---

૧ બ્રહ્મસ્વરૂપ ઐસો નહોયગો ઐસેં જાનનોં સો અસંભાવના ઔર શાસ્ત્રોક્તરીતિતેં વિરુદ્ધ તરહકો બ્રહ્મસ્વરૂપ જાનનો સો વિપરીતભાવના.

૨ હે અર્જુન તુ જો કર્મ કરે હૈ ઔર ફલભોગ કરે હૈ તથા

બ્રહ્મમેં વારેા લય હેાય યા અભિપ્રાયસેં મુનિજન એસેં કહ્યેા હે ॥ ૪ ॥

अक्षर आदि अखंड अनूपम उपमा कहीं नजाय ।
अस्ति वस्तु सउको मलि बोले निगम
नेति नेति गाय ॥ ५ ॥

એમ પ્રથમ જડેા નિરૂપણ કિયેા તાહીકેાં માયાવાદી પરબ્રહ્મ કહતહેં યાતેં ઓરકેાં યહ સંદેહ હેાય જે એસેા હિ પરબ્રહ્મકેા સ્વરૂપ હેાયગેા તાકે નિવારણાર્થ નામ કહત હેં ॥ અક્ષર ॥ સેા અક્ષર બ્રહ્મ વહ કેસેા હે ॥ આદિ ॥ સર્વસૃષ્ટિકે કારણ જે આકાશાદિક ઇનકેા હુ આવિર્ભાવ અક્ષરબ્રહ્મતેં હે યાસેં આદિ એસેં કહ્યેા ॥ અક્ષરબ્રહ્મ જગતકેા ઉપાદાનકારણ હે યહ બાત મુંડકાદિઉપનિષદનમેં સ્ફુટ હે. ઔર ગીતાશ્રીભાગવતપ્રભૃતીનમેહુ અવ્યક્તાદીનિભૂતાનિ તદાહુરક્ષરં બ્રહ્મ સર્વકારણકારણં ઇત્યા-

---

૧ પ્રાણીમાત્ર અક્ષરબ્રહ્મતે ઉત્પન્ન હેાતે હેં અરુ અક્ષરમેં લય પાવત હેં.

૨ યાકેા અર્થ પહિલેં લીખ્યેા હે.

हिरथलमें स्फुट है ॥ अथ सर्व पदार्थको यासों आवि
र्भाव भयो तासों इतनो अंश न्युन भयो होयगो ॥
जैसे घट । जलसों भरयो हों तासेंसों जितनो जल
निकासे तितनो तामे न्युन होय ॥ यहु शंका निवा-
रणार्थ कहतहें ॥ अखंड ॥ कालत्रयमेंहु जामे अशुभान
न्युनत नांहीं ॥ जैसे समुद्रमेंसों अनेकघट जल निकासे
तोहु समुद्र अखंड रहे तैसें ॥ याहीतें अनुपम उपमारहित
है याकें उपमा देवेकें दुसरो कछु पदार्थ नहीं है सोही
कहत हें उपमा क्रहीनजाय यांहीते पुरुषोत्तमके स्वरूपको
जिनकों ज्ञान नांहीं हे और अक्षरब्रह्मकोंही परब्रह्म
करिकेंजानतहें ऐसे जे मायावादी ते ॥ सउ को मलि बोलै
सभ कोइ मिलिकें कहतहें अस्ति वस्तु ॥ कछुक अनिर्वाच्य
वस्तु हे याहीतें निर्गुण निराकार परब्रह्मस्वरूप वे
कहतहें परंतु ऐसो कछु ब्रह्मस्वरूप नहींहि ॥ शंका
तामे प्रमाण कहो ॥ प्रत्युत्तर ॥ निगम नेति नेति गाय ॥
आछीरीतसों जतें ब्रह्मस्वरूपको ज्ञान होय ताको निगम
कहिये ऐसो निगम ने वेद सों या प्रकारको ब्रह्मरूप
नहींहि ऐसें बारंबार गान करतहे ॥ कछु स्वरूपस्वरसों
नही कहत है ॥ अथचा ॥ उपमा कही न जाय याको

ભાવાર્થ યહ જો સદૃશપદાર્થકી ઉપમા દીનીજાય હે ઔર જગતકે સબ પદાર્થ તો યામેસો ઉત્પન્ન ભયે હૈં ॥ ઔર નિકૃષ્ટ હૈં કોઇભી સદૃશ નાંહીં ઔર પુરુષોત્તમ સ્વરૂપ યાસું અતિ ઉત્કૃષ્ટ હે ॥ તાસું યાકી તુલ્યકોટીકી કોઈ વસ્તુ નહીં હે ઇતને ઉપમા કહાંસો દીની જાય ॥ યાહીતે સાંખ્યયોગાદિસ્મૃતિકાર ઋષિ સબકોઈ અસ્તિ વસ્તુ ઐસેં કહેં હૈં ઔર વેદમેંહુ યહ સ્થુલ નહી હે યહ અણુ નહી હે ઐસે લૌકિક ધર્મનકે નિષેધ મુખસું અક્ષ રકો વર્ણન કિયો હે સો ગાર્ગીવિદ્યામુર્તામુર્ત્તબ્રાહ્મણાદિ સ્થલનમેં સ્પુટહે ॥ અબ અક્ષરબ્રહ્મકો અસ્તિ વસ્તુ યા રીત સોં કહતહૈં ॥ નિરૂપણ નાંહીં કરતહૈં તાકો કારણ કહતહૈં ॥ ૫ ॥

નિર્ગુણનો નિર્દેશ અટપટો રસના શીપેરે કહિયે ॥
રૂપ વર્ણ વપુ દૃષ્ટપદારથ ત્યાં એકો મત લહિયે ॥ ૬

યા અક્ષર બ્રહ્મકો નિર્દેશ જો નિરૂપણ સો અટપટો હે અશક્ય જેસો હે યાહીતેં રસના જો જિહ્વા અર્થાત્ બાની તાતે કૈસેં કહિયો જાય ॥ કયોં જો નિરૂપણ તો સત્વાદિક ગુણ રૂપ વર્ણ ॥ જો બ્રાહ્મણક્ષત્રિયાદિક અથવા ગૌરશ્યામાદિક ઔર

दपिचोत्तमः ॥ अतोऽस्मिन्लोकेवेदेचप्रथितःपुरुषोत्तमः ॥ या श्लोकमें अथ, याको फलितार्थ यहु जो क्षर सो आविर्भावतिरो भावद्वारे प्रपंच ॥ मूलकारण अक्षर ॥ लीलास्थान ॥ और प्रपंच सों परे और अक्षरथकी ऊत्तम ऐसे पुरुषोत्तम हैं यहु सभ्य आत[1] कठवल्ली-उपनिषदथी तृतीयवल्लीमें स्पष्ट छे और सिद्धांत-मुक्तावलीमें श्रीवल्लभाचार्यजीनें हु स्पष्ट निरूपण कियो छे ॥ अथ ये पुरुषोत्तम ऐसे हैं ॥ श्रुतथी लीला जो गोवर्द्धनधारणादिक और विहार जो रास क्रीडादिक सो सभ अचल नित्य हैं ॥ अथवा लीलाअचल जो लीलोपयोगी पर्वत श्रीगिरिराजजी तापर विहार करत छे ॥ ऐसे जो पुरुषोत्तम हैं तिनसों ब्रह्मज्ञानी, जो क्रमकरी ब्रह्म करिके जाननेवारे और ॥ मुक्तिमारगी ॥ अक्षरब्रह्मको परब्रह्म करिके जाननेवारे ॥ धन दोउनको तो स्वमभेहु व्योहार नहीं छे अथवा ब्रह्मज्ञानी जे अक्षरब्रह्मभानके ज्ञानवारे और मुक्तिमार्गी सो भर्या-

---

१ यहुसण आत नित्यलीलावादमें शांकरभाससेऽभ्यंथगो-पीकृष्णेऽकृष्णेति मूलद्वामन पुराणादिवचनानसुं स्थापन कीनीछे.

દાભક્તિમાર્ગીય જે શ્રીભાગવતાદિકમેં ભગવાન્ભજ-તાંમુક્ત દેમુક્તિંદદાતિકહિંચિત્સ્મનભક્તિ યોગંઇત્યાદિક-સ્થલમેં ભક્તિ કરેપીછે હુ મુક્તિકે અધિકારી કહેહે તે ઇનિ દોઉનિકેં સ્વમમેંહુ પુર્વોક્ત નિત્યલીલાકો સંબંધ હોત નાંહીં કયોં જે પુરૂષોત્તમલીલામાત્રિ નિર્ગુ-ણભક્તિમાત્રસુંહી હોય હે એસે વેદ ગીતા શ્રીભાગ-વતાદિકનમેં અનેકત્ર કહયો હે ॥ ૭ ॥ અબ પ્રથમ નિરૂપણ જાકો કિયો એસો જે અક્ષરબ્રહ્મ તાકેવિષે ગુણ ॥ રૂપ ॥ વર્ણ ॥ વપુ યે લૌકિક કછુ ભી નહી હે એસે કહયો ॥ પરંતુ વે અલૌકિક કેસે હે યહ શંકા નિવારણાર્થ ઔર લીલાઅચલવિહાર એસે કહયો સો લીલા કોનસે સ્થલમેં હે જહાં બ્રહ્મજ્ઞાનિપ્રભૃતિનકો સંબંધ નહીં હે યાહુ શંકાકે નિવારણાર્થ અક્ષરબ્રહ્મ જે લીલાસ્થાન જાકો વ્યાપિ વૈકુંઠ કહત હે તાકો નિરૂપણ કરત હે ॥

---

૧ પંચમસ્કંધમેં કહયો હે જે મર્યાદામાર્ગરીતિસો જે ભજેહે તિનકો ભગવાન્ મુક્તિ દેહે પરંતુ ફલરૂપભક્તિ કબહુ નહી દેહે.

જયાં વૃંદાવન આદિ અચલ શશી શરદરેણુ બહુ વેશ॥
વનદેવી પદકુમકુમ મુખ સુખ પરસે રંગ વિશેષ ॥૮॥
જહાં વ્યાપિચંદ્રહેવિપે વૃંદાવન એસે નામહૈ બન હૈ
તાહેવિપેં શશી ॥ ભગવન્મનોરૂપચંદ્ર સો કૈસો હે આદિ ॥
લોકપ્રસિદ્ધચંદ્રકો કારણ હે કૈસેં જો યા ચંદ્રકો ભગ-
વન્મનોરૂપચંદ્રતેં આવિર્ભાવ હે ॥ સો શ્રીમદ્ભાગવતમેં
॥ ચંદ્રોમનોયસ્યપૂરુષભાત્મા ॥ ઇત્યાદિ સ્થલકેવિપે
નિરૂપણ કિયોહે ॥ ઔર વેદમેંહુ એસેંહિ નિરૂપણ
કિયો હે યાહીતેં આદિ યહ વિશેષણ કહયો હે ॥ ઔર
દેહલીદીપન્યાયસોં આદિ યહ વૃંદાવનકોહુ વિશેષણ હે
કયોં જો વૃંદાવનહુ અનાદિસિદ્ધ ભગવદ્રૂપ હે ॥ ઔર વહ
ચંદ્ર કૈસોહે ॥ અચલ ક્ષય વૃદ્ધિભાવ ઔર ઉદયાસ્ત-

---

૧ દ્વિતીયસ્કંધમેં ચંદ્રસો પ્રભુનકો મનહે સુર્યસો નેત્રહે એસે કહયોહે

૨ પુરૂષમુક્તાદિકનમેં.

૩ જેસેં દેહરીપેં દીવા ધર્યોહોય તો બાહેર તથા અંદર દોઉ જગેં પ્રકાશ કરે તેસેં એકહીઆદિપદ દોઉ જગે સંબંધ પાવેહે.

મભાવ તાતેં રહિત હે ઔર વાકો ગમન મધ્યાકાશ-
પર્યંતહી હે તહાંતેં આગેં ચલે નહીંહે યહ સભ બાત
પંચાધ્યાયીકે શ્રીસુબોધિનીજીમેં લિખીહે ॥ એસો
ચંદ્ર હે તાતેં શારદરેણુબહુવેશ ॥ શરદ્ઋતુકી રાત્રી યે
બોહોત સુંદર હેં બેશ એસો ગુજરાભાષામેં સુંદરકો
નામ હે અભ બહુવેશ યહ શરદ્રાત્રિકો વિશેષણ કહ્યો
તાસેં યહ સૂચન કિયો જે લૌકિકમેં તો શરદ્ઋતુ
દ્વિમાસાત્મક હે ॥ તાહુમે પૌર્ણિમાકી મધ્યરાત્રી ॥ સોહુ
કલંકીચંદ્રકી કદાચિત્ બાદરરહિત ચાંદનીતેં કછુ સુંદર
હોતહે ॥ ઔર વૃંદાવનનેં તો સર્વદા યહ સભ પદાર્થ
નિર્દોષ સર્વદા સમાન હે યાહીતેં બહુવેશ એસેં કહ્યો ॥
અભ વૃંદાવનકેવિષેં શરદ્ઋતુકો વર્ણન કિયો સો
ઉપલક્ષણરીતસેં કિયોહે ॥ યાતેં યહ સૂચન કિયો, જો
સભ ઋતુ વૃંદાવનમેં શોભા દેતહેં ॥ યહી બૃહદ્ભાગવત-

---

૧ જેસે કોઇવાકેપાસસુ કહીકી રક્ષા કરિવેકો કહ્યોહોય તબ
બિલાવપ્રભૃતિ સબનતે કહીકી રક્ષા કરી ચહિયે તેસેંહી ચોડો-
સોકહેતે વાકેસંગકે સભપદાર્થકો જ્ઞાન હોયહે સો ઉપલક્ષણ-
રીતસો કહ્યોજાય.

પુરાણમેં ॥ યંત્રવૃંદાવનંનામવનંકામદુધેંદ્રમૈઃ ॥ ભનો રમનિકુંજલક્ષ્યંસર્વર્તુસ્સસંયુતમ્ ॥ યાશ્લોકમેં નિરૂપણ કિયોહે ॥ અબ એસો જો વૃંદાવન તાકેવિષે પ્રભુ કિરતહેં તાતેં આપકે પદ જો ચરણારવિંદ તિનકો પ્રસાદી કુમકુમ જો કેસર સો તૃણાદિકનકેં લાગતહે તાકે દર્શનસોં કામતમ હોયકે વનદેવી જો વનસ્થ પુલિંદીપ્રભૃતિ ભક્ત હેં તે અપને મુખહૃદયકેં કામતાપકી શાંતિકે અર્થ લગાવત હેં તાતેં વાકો જો મુખરૂપ સ્પર્શ તાતેં રંગ વિશેષ ઉનકી શોભા અધિક હોત હે ॥ ઔર ॥ સરસે રંગ વિશેષ ॥ એસોહુ પાઠહે તાકો અર્થ યહ જો વનદેવીકે મુખકો વર્ણ હિ કેસર જેસો હે ॥ તોમે કેસર ભગવત્પ્રસાદી કેસર લગાવતહેં તાતેં ઔર હૃદયકોંહુ લગાવતહેં તાતેં ॥ સરસે રંગવિશેષ ॥ અપને અંગકો ॥ જો સ્વાભાવિક રંગ હે સો વિશેષ સરસે બોહોત સરસ હોતહે ॥ યેહી અભિપ્રાય શ્રીમદ્ભા-

---

૧ ભગવદ્ધામમેં વૃંદાવન યાનામકો વન હે જો ઇચ્છાનુસાર ફલપુષ્પાદિક જિનમે સિદ્ધ હોય એસે વૃક્ષનતે યુક્તહે ઔર જામેં અતિસુંદર અનેક નિકુંજહે ઔર સબ ઋતુનકો આનંદ ઔર શ્રુંગારાદિસ કહા સદા રહતહેં.

ગવતેમેં ॥ પુણ્યઃપુલિંચઉરૂગાયપદાબ્જરાગ શ્રીકુંકુમેન-
દયિતાસ્તનમંડિતેન ॥ યા [1]શ્લોકમેં નિરૂપણ કિયોહે ।૮।

જ્યાં સરિતા ચામીકર મણિગણ ઉભયબદ્ધ સોપાન॥
કમલ કુમુદ નાનાઅલિ સુંદર મધુર કરે ત્યાંહાં ગાન

જહાં વૃંદાવનકે સમીપ ॥ સરિતા જે નદી શ્રીયમુનાજી સો
કૈસેહૈં ચામીકર જે સુવર્ણ ॥ ઔર મણિગણ જે નાના-
પ્રકારકે મણિનકે સમુહ તિનકરિકૈં ॥ ઉભય સો દોઉ-
આડી બદ્ધ સો બાંધે હૈં ॥ સોપાન સો સીઢી જ્યોંથી ॥
ઐસે શ્રીયમુનાજી તિનકેવિષેં ॥ કમલ જે સુર્યવિકાસી
કમલ ઔર કુમુદ જે ચંદ્રવિકાસી કમલ ॥ નાના યા
શબ્દસોં ઔરહુ - અનેક જાતિકે કમલ હૈં યહ સુચન
કિયો ॥ તિનકેવિષેં અલી જે ભ્રમર તે મધુર લીલોપ-
યોગીમિષ્ટ ગાંન કરતહૈં ઔર ॥ મધુપકરેત્યાંહાંગાન ॥
ઐસોંહુ પાઠ હૈ. તાપક્ષમેં જ્યોં શ્રીયમુનાજીમેં નાના-
પ્રકારકે કમલનથી અલી સો પંક્તિ સુંદર દીસતહૈં યાતાં ॥
તિન કમલપંક્તિનમેં મધુપ સો મકરંદ પાન કરિકૈં
મત્તભયે ઐસે જે ભ્રમર તે ગાન કરતહૈં ॥ ઐસ ભ્રમરકો

---

૧ યા શ્લોકકો અર્થ પ્રાયઃ સાતસો ટીકામેહી આયગયોહે.

ઞંકાર નહી કહ્યેા ગાન કહ્યેા તાસેાં યહે સૂચન કિયેા જે લૌકિક ભ્રમર તેા કેવલ અવ્યક્ત શબ્દ કરતહેં ॥ ઔર યહ તેા ભગવદ્યશઃસહિત મિષ્ટ શબ્દ કરતહેં તાતેં ગાન એસેં કહ્યેા હે ॥ ઔર કમલકેવિષેં ભ્રમરકેા નિરૂપણ કિયેા તાતેં યહ સૂચન કિયેા જે સર્વદા સર્વ જનિકે કમલ વિકસિત રહતહેં નહી તેા ભ્રમર વિનમેં ગુંજારવ કરિસકેં નહીં ॥ ઔર ઉહાં સદા વિકાસ રહે તામેં તેા કછુ આશ્ચર્ય નહીં કર્યો જે પ્રભુનકે અંશ જે સૂર્ય ચંદ્ર તિનકે દુરસેાં દર્શનમાત્રતેં સબ જનિકે કમલ વિકાસ પાવતહેં ॥ તબ પ્રભુનકેા સન્નિધાન જહાં હે તહાં યા બાતકેા કહા આશ્ચર્ય ॥ એસેંહી બૃહદ્ભ્રામનપુરાણમેં ॥ યત્રનિર્મલપાની યાકાલિંદીસરિતાવરા ॥ રત્નબદ્ધોભયતટીહંસપક્ષાદિસંકુલા ॥ યા શ્લોકમેં શ્રી યમુનાજીકેા વર્ણન કિયેાહે ॥ ઔર ગોપાલદાસજીને શ્રી યમુનાજીકેા નામ કહ્યેા હે ॥ તાકેા સંદેહ યા શ્લોકમેં

---

૧ ભગવદ્ધામમેં નિર્મલજલવાંકે સુનદીનમેં શ્રેષ્ઠ શ્રીયમુનાજી હેં તિનકે દોઉતીર રત્નનતેં બંધેહુ ઔર તહાં હંસ કમલ ભ્રમર આદિકનસેં ભીડસી રહેહે.

નામનિરૂપણ કિયેા તાસેાં નિવૃત્ત હેાતહે ॥ ઔર વૃંદા-
વનકે સમીપ ઔર નદીકી સંભાવના હુ નહીંહે ॥ ૯ ॥
ઐસેં જલકી શેાભા વર્ણન કરિકેં અબ તીરકી શેાભા
કહતહેં ॥

कनक लता मालती मल्लिका विविध कुसुम मकरंद॥
शीतल पवन झकोरे लहरी परसे अति आनंद॥१०

કનકલતા જે પીતચમેલી માલતી મલ્લિકા[1] તે પ્રસિદ્ધહી
હે ॥ ઔરહુ વિવિધ જે અનેક પ્રકારકે કુસુમ જે પુષ્પ
તિનકેા જે મકરંદ સેા હે જામેં ઐસે પુષ્પદ્રુમ હે યાહીતેં
મંદ સુગંધ ॥ ઔર લહરી જે શ્રીયમુનાજીકી લહરી
તાકે સ્પર્શ કરિકેં શીતલ ઐસેા જે ત્રિવિધ પવન સેા
અકેારત હે ॥ તાતેં અતિ આનંદ જહાં હે ॥ યા વર્ણનતેં
શ્રીયમુનાજીકેં જલકેાંહુ શીતસુગંધિત્વ સુચિત ભયેા ॥
ઔર લતાનતેં તટમાંતશેાભાહુ સુચિત ભઇ ॥ ૧૦ ॥
અબ દેા તુકનસેં શ્રીગિરિરાજજીકેા વર્ણન કરતહેં ॥

---

૧ મેાગરા.

पद्मराग मरकतमणि स्फाटिक श्री गोवर्धन सोहे ॥
ब्रह्म रुद्र त्यां कोण बापडा श्रीहरिना मन मोहे॥११

પદ્મરાગ જે ઉત્તમ માણિક્ય ॥ મરકતમણિ જે ઇંદ્રનીલ-મણિ જાકેં લીલવી કહેત હેં ॥ ઔર સ્ફાટિક જે સ્ફટિક યહ તો ઉપલક્ષણમાત્ર હે ॥ ઔરહુ અનેક પ્રકારકે રત્ન હેં તિનકરિકેં યુક્ત એસે જે શ્રીગોવર્દ્ધન ॥ શ્રી જે નિર્ઝર-કંદરાદિકનકી શોભા તાકરિકેં યુક્ત જે ગિરિરાજજી તે શોભતહેં ફેર કેસે હેં ॥ બ્રહ્મ જે બ્રહ્મા ઔર રુદ્ર જે શિવ વેતો ફેાન ॥ બાપડે ॥ બિચારે પરંતુ શ્રીહરિ શ્રી જે સ્વામિન્યાદિક તિનકેહુ મનકે હરિ હરણ કરિવારે પ્રભુ તિનકેહુ મનકેં અપની શોભાતેં ગિરિરાજજી મોંહતહેં ॥ યાહી રીતસેં બૃહદ્ધામનપુરાણમેં ॥ યત્ર-ગોવર્દ્ધનોનામસુનિર્ઝરદરીયુતઃ ॥ રત્નધાતુમયઃશ્રીમાન્ સુપક્ષિગણસંકુલઃ ॥ યા શ્લોકમેં વર્ણન કિયોહે ॥ ૧૧ ॥

---

૧ ભગવદ્લોકમેં ગોવર્દ્ધન યા નામકેા પર્વતહે જો સુવર્ણમય અનેક કંદરા તિનકરિકેં સહિતહે ઔર રત્નસુવર્ણમય અલૌકિકશોભાવાન્ ઔર આછે પક્ષી નેક સમુહનકરિકે સંકીર્ણ હે.

अब श्रीगिरिराजजीके तथा वृंदावनके पक्षीनको वर्णन करतहें ॥

नाना पक्षीनी शब्दमाधुरी शोभातणो नहि पार ॥
विविध प्रकारे जुजवा केहेतां ग्रंथ थायविस्तार ॥१२

जहां वृंदावन गिरिराजके विषें नानाप्रकारके पक्षी तिनकी शब्द माधुरी और शोभा ताको पार नांहीं हे ॥ याहीतें विविधप्रकार तें जुजवा ॥ जुदे जुदे नामपुर्वक कहे तो ग्रंथको विस्तार होय यातें यह सुचन कियो ने शोभा तो अधिकहे परंतु मेने थोडीसी वर्णन कीनीहे ॥ अब ऐसो वृंदावन ऐसे श्रीयमुनाजी और ऐसे श्रीगिरिराजजी जाके विषे हुं ऐसो ने व्यापिवैकुंठ[1] ताको गोलोक कहतहें सो ब्रह्मानंदमय हे ॥ यह बृहद्भागवतपुराणमें ॥ ब्रह्मानंदमयोलोकोव्यापिवैकुंठसंज्ञकः ॥ निर्गुणोअनाद्यनंतश्चवर्तते केवलेऽक्षरे ॥ या श्लोकमें निरूपण कियो हे ॥ १२ ॥ अब ऐसो ने गोलोक ताकेविषें पुरुषोत्तमलीला करतहें ताको वर्णन करतहें ॥

---

१ व्यापीवैकुंठ या नामको अभिप्रायानंदरूप निर्गुण आदिअंतरहित ऐसो भगवद्धाम केवल अक्षरब्रह्मके भीतर हे.

શ્યામા શતદલનયન સુંદરી જુથતણો નહી પાર ॥
અનેક રાસમંડલ રચના રચી ખેલે શ્રીનંદકુમાર ૧૩

૮હાં સુંદરી ને વ્રજાંગના તિનકે જૂથ ॥ સમુહ ॥ તિનકો પાર નહી હૈં વે વ્રજાંગના કૈસી હૈં ॥ શ્યામા ॥ ષોડશ વર્ષકો સર્વદા ઇનકો વય હે ॥ ઔર કૈસી હે ॥ શતદલ નયન ॥ શતદલ કે સોપખડીકો કમલ તાનેસે ઇનકે નેત્ર હૈં ॥ યહ ઉપલક્ષણ રીતસોં વર્ણન કિયો યાતેં યહ સૂચન કિયો કે અંગઅંગકો અત્યંત સૌંદર્ય હે એસે જે વ્રજસુંદરીજન તિનકે અનેક રાસોપયોગી મંડલ રચના કરિકે શ્રીનંદકુમાર ॥ શ્રીપુરૂષોત્તમ કિશોર સ્વરૂપસોં ખેલત હૈં ॥ યેહિ બૃહદ્ભાગવતપુરાણમેં ॥ નાનારાસ રસોન્મત્તં યત્રગોપીકદંબકં તત્કદંબક મધ્યસ્થઃ કિશોરા કૃતિરચ્યુતઃ ॥ યા શ્લોકમેં નિરૂપણ કિયો હે ॥ ઔર શ્રીમદ્ભાગવતકેવિષે પંચ્યાધ્યાયીમેંહુ યા લીલાકો વર્ણન

---

૧ શ્યામા ષોડશવાર્ષિકી.

૨ સદા અનેકપ્રકારકી રાસક્રીડાકે રસકરિકે ઉન્મત્ત એસો ગોપીસમુહ ભગવદ્ધામમેં હૈં ઔર તાસમુહકે મધ્ય કિશોરસ્વરૂપસોં પ્રભુ બિરાજે હૈં ઔર શ્રીમદ્રાસરસોન્મત્ત એસોહુ "ાડે

કિયો હે ॥ ઓર નંદકુમાર એસેં કહયો તાસોં નંદાદિક હું નિત્યલીલામેં સર્વદા હેં બાલલીલાકો અનુભવ કરત હેં ॥ યહ સુચ્યન કિયો ॥ ૧૩ ॥

ણીપેરે નિતનવલી લીલા ઘોષ વાદ ઝંકાર ॥
અંગસ્વેદમકરંદે મોહ્યા મધુપ કરે ગુંજાર ॥ ૧૪ ॥

યા પ્રકારતેં નિતનવલી સો નિત્ય નવીન જે લીલા તાસં બંધી ઘોષ ॥ જે કિંકિણીકંકણાદિકનકે શબ્દસહિત ગાન ઓર વાદ ॥ જે મૃદંગવીણાદિકનકે શબ્દ ॥ યહ સબ મિલકેં ઝંકાર ॥ સો અવ્યક્ત મધુરશબ્દ હોય રહયો હે॥ ઓર રાસક્રીડાશ્રમસોં પ્રભુનકે તથા વ્રજસુંદરીનકે શ્રી-અંગકો સ્વેદ ॥ જે પ્રસ્વેદ તાસોં મિશ્રિત ભયો એસો જે પુષ્પમાલાનકો મકરંદ અથવા અંગ સ્વેદરૂપહી જે મકરંદ તાકે પાનસોં સુગંધસોં મોહિત ભયે એસે જે મધુપ ॥ મધુ જે મકરંદ તાકો પાન કરનહારે ભ્રમર યે જહાં ગુંજાર ॥ સો અવ્યક્ત મધુર શબ્દ કરતહેં ॥ કયોં જે જે મધુપાન કરે તાકે મુખતેં વ્યક્ત શબ્દ નહી

---

૧ મધુ એસો પુષ્પરસકો ઓર મધુકો ધનદોઉનકો નામ હે.

નિકસે ॥ યાહીતેં ગુંજાર એસેં કહ્યો ઓર મેલ્યા ॥ યહ વિશેષપણ કહ્યો ॥ તાસોં યહ સુચન કિયો જો કેવલ ભક્તસોં તો ભ્રમરકું તૃપ્તિ હોતહે ॥ પરંતુ મોહ નહી હોતહે ॥ ઓર યા મકરંદમેં તો શ્રીપ્રભુનકે તથા વ્રજસુંદરીનકે શ્રીઅંગકો પરસ્પર મિશ્રીત ભયોહે યાતેં પ્રભુપણ મોહિત ભયે યાતેં પરસ્પરકો મકરંદતેં પણ અધિક મધુરત્વ માદકત્વ અત્યંત સુગંધિત્વ સુચિત ભયો ॥ ૧૪ ॥ ઐસેં અક્ષરાર્થ તો ગોકુલોક ઓર પરબ્રહ્મ જો લીલાસહિત શ્રીપુરુષોત્તમ તિનકો નિરૂપણ કરિકું આગે સૃષ્ટિકો પ્રકાર નિરૂપણ હેતુપુર્વક કરતહેં તહાં પ્રથમ આપણી દીનતા સુચન કરત હેં ॥

એ પ્રભુને મન દૃઢા ઉપની જસ થાવા વિસ્તાર ॥
અધિકારી પાંખેં એ વાણી નહિ કોયને ઉચ્ચાર ॥૧૫॥

પ્રભુ સો એનકો વર્ણન કિયો વેસી આપ શ્રીપુરુષોત્તમ શ્રીગુસાંઇજી તિનકે મનમે જસ જો યહાન્યકીર્તન તાકો વિસ્તાર દેખિવેકી ઇચ્છા ઉત્પન્ન ભઈ ॥ પરંતુ અધિકારીપાંખેં સો અધિકારિભિના પુરાણી નહિ કોયને ઉચ્ચાર ॥ ભગવદીયાનિકપણુકી વાણીકો ઉચ્ચાર હોઇ નહિ દૃઢિ સક-

तहे ॥ अथवा या लीलाकों तो जे अधिकारी होय सो पांखें ॥ जानें ॥ यातें और कोई वाणीसों उच्चार करि सकै नाहीं यातें यह सुचैन कियो जे मे अनधिकारी हतो परंतु मोकों स्वचित तांबुल देकें अधिकारी कियो तातें हृदयमें लीलास्फुर्ति भई ताको मैने वर्णन कियो और करतहों याकों फलितार्थ यह जो भगवदनुग्रहबिना हृदयमें लीलास्फुर्ति होय नाहीं याहीतें श्रीगीताजीमें अर्जुनकों श्रीकृष्णने आज्ञा कीनीहे ॥ दिव्यं ददामिते चक्षु पश्यमेयोगमैश्वरं ॥ यातें श्रीगुसांइजीके अनुग्रह तेंही लीला वर्णन कीनी और करतहे ॥ १५ ॥

भ्रूभंगेंथी सृष्टि नीपनी अतिसुंदर ब्रह्मांड ॥
चौद लोक नानावैचित्र्यें भूमंडल नवखंड ॥ १६ ॥

एम श्रीपुरुषोत्तमके भ्रुभंगेंथी ॥ भ्रुकुटीके चलनमात्रसों सृष्टि नीपनी ॥ चराचरकी उत्पत्ति भई ॥ और ब्रह्मांड उत्पन्न भयो सो कैसो हे ॥ चौदलोक ॥ जे सात अधोलोक और सात ऊर्ध्वलोक और नवखंड जामें हें

---

१ मे तोकु अलौकिक नेत्र दउ हुं तातें मेरो ईश्वरताबोधक योग देख.

એસો ભૂમંડલ જે પૃથ્વીમંડલ તિનકરિકૈં વૈચિત્ર્ય જો વિચિત્રતા ॥ તાકરિકૈં અતિસુંદર ભંગવલ્લીકો ઉપયોગી ॥ એસો અષ્ટ ભૂમંડલ નવખંડાત્મક કહ્યો ઔર સપ્ત દ્વીપાત્મક નહી કહ્યો તાકો કારણ તો શ્રીમહાપ્રભુનનેં શ્રીભાગવતતત્ત્વદીપમે ॥ લક્ષમાત્રમિય ભૂમિઃમાયેણેતિ મતિર્મમ ॥ યા શ્લોકકમે આજ્ઞા કરી સોઈ હે ॥ ૧૬ ॥ યા તુકમે સૃષ્ટિ કહિ સો કિતને પ્રકારકી હે તાકો હેતુ પુર્વક નિરૂપણ કરત હૈં ॥

પરપોતાનિ વ્યક્તિ કરેવા સૃષ્ટિ તે દ્વિધા પ્રકાર ॥ દૈવી આસુરી બે ઉપજાવી પ્રભૂ મન કરી વિચાર ॥૧૭

પરપોતાનિ ॥ પરકીયસ્વકીયકી વ્યક્તિ સ્પષ્ટતા કરિવેકાં દ્વિધા ॥ દોપ્રકારકી સૃષ્ટિ સો એક દૈવી ઔર દુસરી આસુરી યહ દો ઉપજાવી પ્રગટ કીની યાહીરીતસોં સૃષ્ટિકો દ્વૈવિધ્ય ગીતાદ્યાપ્રમાણતિનમે ॥ દ્વૌ ભૂતસર્ગૌલોકેઽસ્મિન્દૈવ આસુરએવચ ઇત્યાદિસ્થલનમેં સ્પષ્ટતૈ યાપ્રભુ જો

---

૧ યા કલ્પકી પૃથ્વી લાખ યોજનકી હી હે ઐસો જાસે હે

૨ મનુષ્યનકી સૃષ્ટિ યાવોકમે દો પ્રકારકી હે એક દૈવ ઔર એક આસુર.

श्रीपुरुषोत्तम तिननें मनमें विचार कर्‌यो ॥ याको संबंध आगेथी तुकसों हे ॥ विचार यहे जो 'इन दोई सृष्टिको कछु अवलंब चाहिये ॥ १७ ॥ या विचारसों हो पदार्थ उत्पन्न कियें सो। कहंतहें ॥

भक्ति सुंदरी नें माया दासी बे मूरत प्रगटावी ॥
तेमा पेहेली नखशिखसुभगा श्रीहरीनें मन भावी १८

भक्तिरूप एक सुंदरी प्रगट श्रीनी ॥ अरु भक्तिको सुंदरीरूप प्रगट श्रीनो। ताको अभिप्राय यहे जो सुंदरी-भावसों भक्ति हे सोई मुख्य हे ॥ भगवत्कृपाको फल हे और नवधाभक्ति ते साधनभक्ति हें ॥ याहीतें बृहद्भागनपुराणमें कह्यो हे ॥ स्त्रियोवापुरुषोवापिभर्तृ-भावेनकेशव ॥ हृदिकृत्वागतिं यांतिश्रुतीनां नात्रसंशयः ॥ और श्रीमद्भागवतनवमस्कंधमें दुर्वासाको आज्ञा श्रीनी हे ॥ वशेकुर्वंतिमांभक्त्यासत्स्त्रियःसत्पतिंयथा ॥ याहीतें

---

१ स्त्री और पुरुषहु भगवानही अपने पतिहुं ऐसे ध्यान करिकें अतिनकी गतिकों पावतहुं इतनें नित्यलीला प्राप्त होतहुं

२ मोकुं भक्त वश करतहुं जेसे आच्छी स्त्रियें आछे पतिकों वश करें.

સર્વોત્તમજીમેં હુ ॥ રાસસ્ત્રીભાવપુરિતચિયહુઃ ॥ ઐસો શ્રીમદાચાર્યનકો નામ હે ॥ ઔર સૌંદર્ય નિજાહૂદતં પ્રકટિતંસ્ત્રીગુહ્યભાવાત્મકં ॥ યા શ્લોકમે હુ યેહી નિરૂપણ કિયો હે ॥ યાહીતે ચાસોં અધિકં સુંદર ઔર કોન હે ॥ કયોં જે કોટિકંદર્પલાવણ્ય સભતે પર સાધનતે અપ્રાપ્ય એસે જે પ્રભુ તે જકરિકે છુવકે હુ વશ હોતહે સોઈ પ્રભુનનેં આજ્ઞા કીની હે ॥ ભક્ત્યાહમેકયાગ્રાહ્યઃ ॥ ઔર ગીતાજીમેં હુ ॥ ભક્ત્યાત્વનન્યયાશક્યઃ ॥ યા શ્લોકમેં ॥ યાહીતેં શ્રીગીતાજીમેં યા ભેમલક્ષણા-ભક્તિકોં પ્રહ્મજ્ઞાનકો હુ ફલરૂપત્વ નિરૂપણ કિયો હે ॥ પ્રહ્મભુતઃપ્રસન્નાત્માનશોચ્યતિનકાંક્ષતિ ॥ સમઃસર્વેષુભુ-તેષુમદ્ભક્તિલભતેપરં ॥ યાહિતેં ભક્તિસુંદરી ઐસેં નિરૂ

!!ખ્ય યહ શ્લોક શ્રીગુસાઇજીકો હુ યાપે શ્રીગોકુલોત્સવજીકૃત સચ્ચિત્ત ટીકા હે

૨ એકભક્તીસો હી મેરો યથાર્થજ્ઞાન તથા દર્શન હોય સકેહે

૩ જો જ્ઞાનતે પ્રહ્મરૂપ હોયહે સો સદા પ્રસન્ન રહે હે ઔર વાકો શોક તથા કામના કબુણી હોય નહિ સબ પ્રાણીનપે વહ સમદ્રષ્ટી હોયહે વહ જીવન્મુક્ત મેરી ફલરૂપભક્તી કો પાવતહે

પણ કિયોહે ॥ અથ માયાકોં દાસી કહી તાકો અભિપ્રાય યહુ હૈને જૈસેં દાસી હૈ તાકોં સ્વામીકો સત્તોસંબંધ હૈ તથાપિ સ્વામિકે મુખ્યસેવક હૈં તિનકે હુએ પાસ જાયવેકી યાકોં યોગ્યતા નાહી હૈ ॥ ઔર નીચસોંહિ યાકો સંબંધ હોત હૈ ॥ તૈસેં મોહકમાયા હુઇ ભગવચ્છક્તિ હૈ તથાપિ ભગવદ્ભક્તનકે નિકટ હુઇ જાય નહીં સકતંહૈ યેહી અભિપ્રાય ॥ તાવન્મોહોં ત્રિનિગડૈયાવત્કૃષ્ણનતેજનાઃ ॥ માયાપરૈત્યભિમુખેચ્યવિલજ્જમાના ॥ વિલક્ષજ્જેમાનયાયસ્યસ્થાતુમીક્ષાપથેમુયા ॥ ઇત્યાદિ સ્થલકેવિષેં શ્રીભાગવતમેં નિરૂપણ કિયોહે ॥ ઔર શ્રીગીતાજીમેં હુ મામેવયેપ્રપદ્યંતેમાયામેતાંતરંતિતે ॥ યા શ્લોકમેં પ્રભુનને આજ્ઞા કીનીહે ॥ ઔર આસુરજીવકોંહી સદા લગી રહત હે ॥ સોઈ શ્રીગીતાજીમેં પ્રભુ-

---

૧ હે પ્રભો જહાંતાઇ જન આપકે નહોંય તહાતાઇ મોહરૂપ બેડી રહે

૨ પ્રભુનકે સન્મુખ ઠાડી રહિવેમેંહુ માયા લાજ પાયકેં પાછી ફિરેલય હે.

૩ જે મોકુંહી શરણ આવે તે હી યા માયાકુ તરેં હું.

નનેં આજ્ઞા કીનીહે ॥ ભાયયા પહુતજ્ઞાનાઆસુરભાવમા
શ્રિતાઃ ॥ યા શ્લોકમેં શ્રીમદ્ભાગવતમેંહુ અનેકસ્થલકે
વિષેં યહ અભિપ્રાય નિરૂપણ કિયોહે તા સાહીતેં માયા
દાસી એસેં નિરૂપણ કિયો ॥ ઔર ॥ સુંદરપનો ઔર
પુરૂષપનો તો અરૂપી જે પ્રભુ હે તામેંહુ હે ॥ એમ
યે દોનોં અરૂપી હેં કે રૂપવાન હેં યહ શંકા નિવારણ
કરિવેકોં કહ્યો વેમૂરત માગ્યાવી ॥ યાતેં યે દોઉ ભિન્ન
હેં ઔર મુક્તિભાન હે યહ સુચન કિયો ॥ એમ વાદી
શંકા કરતહે ॥ નારદપંચરાત્રમેં માહાત્મ્યજ્ઞાનપુર્વસ્તુ
દૃઢઃસર્વતોધિકઃ ॥ સ્નેહોભક્તિરિતિપ્રોક્તસ્તયામુક્તિર્ન
ણાન્યથા ॥ યા શ્લોકકેવિષેં તથા સાપરાનુરક્તિરીશ્વરે

---

૧ માયાનેં હુયોહે જાન જિનકો એસે જીવ 'આસુરભાવકેં' પાવતહેં.

૨ પ્રભુમેંકો અસાધારણ માહાત્મ્ય જાનેબિના કોણ હુ નમિટે એસો દૃઢ ઔર સ્ત્રીપુત્ર ધનાદિ સબનતેં અધિક એસો જો પ્રભુમેં સ્નેહ હોય તાકેં ભક્તિ કહતહેં યાહીતેં પરમમુક્તિ હોય માણિના ન હોય.

૩ સર્વેશ્વર જે પ્રભુ તિનમેં અસાધારણ અનુરાગ સો પરમ ભક્તિ જનિયે યહ અર્થ સ્વપ્રેશ્વરાદિકનને ભક્તિમીમાંસાભાષ્યમેં લિખ્યોહે.

॥ યા સુત્રકેવિષેં ભટ્ટાચાર્ય્યશાંડિલ્યઋષિને હુ સ્નેહરૂ૧ પ્રેમ-ભક્તિ હે એસેં નિરૂપણ કિયો હે ॥ તાસોં સ્નેહ-પદાર્થ સો તો અરૂપી હે ઔર માયા હુ અરૂપી વ્યાપક સર્વત્ર નિરૂપણ કીનીહે તાસોં બેમુરત પ્રગટાવી યહ નિરૂપણ કાહેકોં કિયો પ્રત્યુત્તર ॥ ભક્તિ તો રૂપવંત હે કૈસેં તે શ્રીમદ્ભાગવત પ્રથમસ્કંધ પ્રથમાધ્યાયકેવિષેં ॥ પિબંતર્ભાગવત રસમાલયં ॥ યા શ્લોકકેં વિષેં ભક્તિકોં રસત્વ નિરૂપણ કિયો હે ॥ ઔર રસ સબ્ર મુર્તિમાન્ હે સો રસશાસ્ત્રમેં નિરૂપણ કિયો હે ॥ ઔર પદ્મપુરા-ણસ્થ શ્રીભાગવત માહાત્મ્યપ્રભૃતિ અનેક આર્ષ ગ્રંથ-નમેં ભક્તિકો મુર્તી અતિસ્પુટ નિરૂપણ કરીહે ॥ ઔર શ્રીમદ્ભાગવતદશમસ્કન્ધેવિષેં અક્રુરને સ્તુતિ કીની તહાં શ્રિયાપુષ્ટ્યાગિરા કાંત્યાતુષ્ટ્યાકીર્ત્યેલયોર્જયા ॥ વિદ્યયાવિદ્યયાશક્ત્યોમાયયાચનિષેવિતં ॥ યા શ્લોકકેવિષે સ્વાનુભુતમાયેકોં હુ મુર્તિમેતી નિરૂપણ કીનીહે ॥ તાસોંહી ॥ બે મુરત પ્રગટાવી એસે કહ્યો શક્તા ॥

---

૧ મોક્ષમે હુ ભગવદ્ભક્તિરસ પાનકરે.

૨ શ્રીપુષ્ટિઆદિ ૧૨ પ્રભુનકી મુખ્ય શક્તિ હે.

તેમ શ્રુતિસ્મૃતિકેવિષે ઈનિંદાનોકરૈં મનોધર્મત્વે શ્રૌત-
ધર્મત્વ નિરૂપણ કિયો તાકો કારણ કહા ॥ પ્રત્યુત્તર જો
પદાર્થ સૌભ આધિદૈવિકાદિભેદકરિકે ત્રિવિધ હૈ તાસોં
મુક્તિ જો ઇહાં કહ્યો સો આધિદૈવિકસ્વરૂપ હૈ ॥ અબ
લૌકિકમેં એક દો અંગ જાકે સુંદર હોય તાકો હૂં
સુંદર કહત હૈ ॥ તૈસે ભક્તિકાઉ અંગસોં સુંદર
હોયગી ઔર ભક્તિકો ઔર માયાકો તુલ્યસૌંદર્ય હોયગો
યહ શંકા નિવારણાર્થ કહ્યો ॥ तेहेमापेहेलीनरवगिरवसुभगा
તેહેમાં પ્રથમ દોનોં નિરૂપણ કીની તિનમેં ॥ પેહેલી ॥
પ્રથમ જાકો નિરૂપણ કિયો સો ભક્તિ સો નખશિખસુ-
ભગા નખસોં કેશપર્યંત સુંદર હૈ ॥ અબ સૌંદર્ય અત્યુ-
ત્તમ હૈ તાકો અસાધારણ જાપક કહતહૈં ॥ શ્રીહરિનેં
મનમાર્યો ॥ શ્રી જે સ્વામિન્યાદિક તિનકે હુ હરિસો
ચિત્તકે હરણકરિવેવારે તિનહુકે મનમેં ભઈ ॥ યાતેં
અધિક સૌંદર્ય ઔર કોનકો કહનો યાહીતેં શ્રીહરીનેં
મનભાવી ॥ યહ નિરૂપણ કિયો યાતેં સર્વાધિક સુંદર
પ્રભુનકેં વશ કરનહારી એમલક્ષણાભક્તિ હૈ ઔર
આસુરાવેશકરનહારી માયા હૈ યંહ ફલિતાર્થ ભયો ॥૨૮॥

ઐસેં દ્વિધાસૃષ્ટિકેા અવલંબન નિરૂપણ કરિકેં અબ
દ્વિધા સૃષ્ટિ નિરૂપણ કરતહેં ॥

કૃપાકટાક્ષેં હુવા અક્ષરમા ઉપના સત્વ અનંત ॥
ભક્તિલીન હુવા સોભાગી તે વૈષ્ણવગુણવંત ॥ ૧૧ ॥

અબ કટાક્ષ જે સૃષ્ટીકેાં ઇચ્છાપુર્વક દેખનેા તાકરિકેં અક્ષરમા સેા અક્ષરબ્રહ્મમેં હુવા સેા વ્યુચ્ચરણ[1] પ્રાપ્ત ભયે ॥ ઐસે ભગવદિચ્છા તેં ભયાબદ્ધહેાયકેં ઉપના સેા દેહ ધારણ કરિકેં ઉત્પન્ન ભયે વે ઐસા કહતહેં ॥ સત્ય-અનંત ॥ અનંત તે અસંખ્યાત ઐસે સત્વ તે જીવ અથવા જૈસેં અગ્નિમેંસેાં છેાટે વિસ્ફુલિંગ[2] નિકસતહેં તૈસેં સત્વ જે જીવ ઔર અનંત સેા જબકેા પ્રલયપર્યંત અંત નાંહીં ઐસે પંચમહાભુત દેવતા ઇંદ્રિયાદિક યે સબ ઉપના ઉત્પન્ન ભયે ॥ શંકા ॥ શ્રુતિસ્મૃતિવ્યાસસુત્રમેં તેા જીવકેા વ્યાપક ઔર નિત્યનિરૂપણ કિયેા હૈ ॥ ઔર

---

૧ વ્યુચ્ચરણ્સેા વાહીમેતેં નિકસિકે જુદેા હેાનેા.

૨ આંયંમેતેં ચટ ચટ હેાયકેં જે પત ગા ઉડતહેં તિનકેા નામ વિસ્ફુલિંગ.

હિંતો યાંથી ઉત્પત્તિ કહી હે તાકો કારણ કહો ॥ મત્યુત્તર ॥ વ્યાપક તો જીવ નહીહે અણુસ્વરૂપ હે સો વેદમેં નિરૂપણ કિયો હે પરંતુ યાકો ચૈતન્યગુણ વિસર્પી હે તાતેં વ્યાપક જેસો ભાસત હે ॥ ઔર ભગવદંશ હે યાતેં નિત્યતા કહી હે ઔર આપ્ની ઉત્પત્તી સો બ્રહ્મસ્વરૂપતેં વ્યુચ્ચરણ તાહીતેં અગ્નિવિસ્ફુલિંગકો દૃષ્ટાંત છાંદોગ્ય-બૃહદારણ્યકમુંડકાદિક ઉપનિષદનમેં દિયોહે ॥ જેસે વિસ્ફુલિંગ અગ્નિમેંતેં નિકસતહેં સો કછુ નયે ઉત્પન્ન હોયકેં નિકસત નાહીં વે તો અગ્નિરૂપહી હેં પરંતુ ન્યારેમાત્ર હોતહેં તેસેં જીવ હુ બ્રહ્મકી ઇચ્છામાત્રસોં ન્યારે હોતહેં ॥ શંકા ॥ જીવભગવદંશ હે તબ યાકોં અજ્ઞાન કેસેં સંભવે ॥ ઔર સુખદુઃખાદિક હુ જીવકોં હોતહેં સો બ્રહ્મકોં આપ્ત હોંયગે ॥ જેસેં એક અંગકોં બ્યાધા હોત હે તો અંગીકોંહી દુઃખ હોત હે .તેસેં ॥ મત્યુત્તર ॥ અજ્ઞાનતો યાકોં ભગવદિચ્છાસોં માયા લાગતહે તબ હોતહે ॥ ઔર સુખદુઃખાદિક જે જીવકોં હોતહે સો તો બ્રહ્મકોં નહીં હોય કયોં જે અગ્નિકો સ્ફુલિંગ તૃણાદિકમેં પડિકેં વૃદ્ધિ પાવતહે ઔર જલાદિકકરેં નાશ પાવતહે

તાસેં કછુ ભિન્ન અગ્નિમેંસેં વહ સ્ફુલિંગ નિકસત હૈ તાકી વૃદ્ધિ અથવા નાશ કછુ નહીં હોત હૈ તૈસેં જીવ યદ્યપિ ભગવદંશ હૈ તથાપિ તેને જે કહ્યો સો હોય ઇહાં નહીં હૈ ॥ યાતેં જીવ અણુપરિમાણ હૈ ॥ ઔર જૈસેં દીપકકો પ્રકાશ વિસર્પી હૈ તાતેં એકસ્થલમેં રહિકેં સગરેઘરમેં પ્રકાશ કરતહૈ ॥ તૈસેં જીવહુ હૃદયમેં રહિકેં સર્વશરીરમેં ચૈતન્યગુણકે પ્રસારસેં વ્યાપકજૈસો ભાસતહૈ ॥ યેહી શ્રુતિસ્મૃતિમેં નિરૂપણ કિયોહૈ ॥ ઔર વ્યાસસુત્રમેં હુ દ્વિતીયાધ્યાયકે તૃતીયપાદમેં યહ સભ્ય સવિસ્તર નિરૂપણ કિયોહૈ ઔર પ્રાણેંદ્રિયાદિકનકી હુ ઉત્પત્તિ બ્રહ્મમેસુંહી હૈ યહ હુવાહી અધ્યાયકે ચતુર્થ પાદમેં સ્પુટ કહ્યો હૈ તાતેં ઉપનાસત્વઅનંત યહ કહ્યો સો યુક્ત હૈ ॥ અબ ઇનસબ્દનમેં જીનપે કૃપા ભઈ ચે જૈસે ભયે સો કહતહૈં ॥ દુવાઅક્ષરમા ॥ અક્ષર ઇતિનેં જાકો ક્ષરણ નહોય એસી મા સો ઐશ્વર્યાદિક સંપત્તિ જીનકેં હૈ એસે શુકસેનકાદિક નિત્યમુક્ત ઔર વૈજ્ઞાનગુણવંત ભગવદીય ગુણયુક્ત એસે દૈવી જીવ ભયે યેહી અભિપ્રાય

---

૧ મા શબ્દ લક્ષ્મીવાચક હૈ તાતેં સમૃદ્ધિવાચક હુ હોય સકેહૈ

વેદમેં નિરૂપણ કિયો હૈ ॥ તથા શ્રીવિઠ્ઠલનાથજીને હુ વિદ્વન્મંડનમે નિરૂપણ કિયો હૈ ॥ અબ વે પહિલે કહે જો જીવન્મુક્ત ઔર વે જીવ સો ॥ સૌભાગી ॥ આપકે સૌભાગ્ય સારે કયોં જો પ્રભુનકી કૃપા ઉનપે ભઈ તાહીતેં વે સબ ભક્તિકેવિષે લીન ભયે ॥ ૧૯ ॥ અબ પ્રથમ-કટાક્ષકો કાર્ય નિરૂપણકરિકે દુસરે કટાક્ષકો કાર્ય એકત્ર સોં નિરૂપણ કરતહૈં ॥

बीजे कटाक्षे जे जन उपना मायामां थया लीन॥

અબ પ્રથમ કટાક્ષસોંતો સબ સૃષ્ટિ ઉત્પન્ન કરિકે કૃપાતેં જીવન્મુક્ત ઔર સામાન્ય સબ દૈવીજીવકો ઉત્પન્ન કિયે ॥ અબ દુસરે કટાક્ષસોં જે જન ઉત્પન્ન ભયે તે માયામેં લીન ભયે વે પાંચપ્રકારકે ભયે સો કહતહૈ ॥

कर्मजड आसुर अन्यउपासक भजन धर्म थी हीन॥

॥ કર્મજડ ॥ સો કર્મ હૈ સો પ્રબલહૈ તાકિના ઔર ઈશ્વર નહીંહિ, ઐસેં માનવેવારે કેવલ મીમાંસાશાસ્ત્રવારે ઔર ॥ આસુર સો જે જગતકોં અસત્ય માનતહૈં ઔર ઈશ્વર નહી હૈ ઐસેં કહતહૈં તે યેહી આસુરકો લક્ષણ શ્રીગીતાજીમે ॥

असत्यमप्रतिष्ठं तेऽगदाहुरनीश्वरम ॥ या श्लोकमें कह्योहे ॥ अन्यउपासक ॥ अन्य जे पुरुषोत्तमभिना और सब देवता तिनके उपासक अथवा ॥ अन्यउपासक ॥ सो द्वैतभावनासों सेवाकरनहारे अथ द्वैतभावना सो यहजे जडी में सेवा करतहुं सो औरहे औरमे और हुं याको अंश नही हुं याप्रकारकी भावना ॥ शंका ॥ द्वैतभावसों सेवा क्रियेको कहा दोष हे ॥ प्रत्युत्तर ॥ द्वैतभावसों सेवाको दोष बृहदारण्यकउपनिषदमे कह्योहे और भारतके आदिपर्वस्थ शाकुंतलोपाख्यानमें ॥ योऽन्यथासंतमात्मान-मन्यथाप्रतिपद्यते॥ किंतेनन कृत पापं चौरेणात्मापहारिणा॥ या श्लोकमे हु ताको दोष कह्योहे ॥ ताहीतें धनको हुं भायामें लीन कहे ॥ और भजन जे भगवानकेविषे चित्त एकाग्र करनो तासों हीन रहित और धर्म जे वेदोक्तधर्म तातें हीन शंका मुलमेतो धर्महीन ऐसें कह्योहे

---

१ आसुरज्ञेय याजगत्को झुठो और तीनकालमें स्थिति-रहित ईश्वररहित कहुतहे.

२ ब्रह्मस्वरूप वेदादिकमे जैसें कह्यो हे तातें और रीतिको वाको जो मनुष्य जानेहे आत्मस्वरूपको हरनहार और ऐसो जो यह मनुष्य ताको सण पाप लगतहे.

તાકેા અર્થ વેદોક્તધર્મહીન કેસેં કરતહેા ॥ યાતેં ઔર કહ્યા ધર્મ નહીહે ॥ પ્રત્યુત્તર ॥ વેદોક્તહે સોઈ ધર્મ હે ઔર તો અધર્મ હે એસેા શ્રીમદ્ભાગવતકે પદ્યસ્કંધમેં ॥ વેદપ્રણિહિતેા ધર્મેાહ્યધર્મસ્તદ્વિપર્યયઃ ॥ યા શ્લોકમે કહ્યોહે યાહીતેં વેદોક્તધર્મરહિત જે નાસ્તિક યવનાદિક તે હુ મ્લેચ્છાદીન હે ઔર વૈષ્ણવકેા મુખ્ય લક્ષણ હુ યહુ હે જે અપને વર્ણાશ્રમાદિધર્મકેા ત્યાગ સર્વથા ન કરનેા સેા વિષ્ણુપુરાણમેં યમનેં સ્વદ્રુતમતિ કહ્યોહે ॥ નેચ્છતિનિજવર્ણધર્મતોયઃ સમમતિરાત્મસુહૃદ્વિપક્ષપક્ષે॥ નહરતિનચહંતિકિંચિદુચ્ચૈઃસ્થિતમનસંત મવેહિવિષ્ણુ-ભક્તં ॥ યા શ્લોકમેં ॥ યાહીતેં હિન સબનકેાં ભાગવતીન કહે ॥ ઐસેં હોયતુકસુ દૈવજીવનકું મોક્ષાધિકારિત્વ ઔર આસુર જીવનકું સર્વદા બંધાધિકારિત્વ નિરૂપણ કિયેા

---

૧ વેદમેં કહ્યોા સેા ધર્મ ઔર વાતેં ઉલટેા સેા અધર્મ.

૨ જો અપનેં વર્ણાશ્રમધર્મમેં રંચહુ ન ચુકે ઔર અપને મિત્રકે તથા શત્રુકેહુ પક્ષમેં જાકી બુદ્ધિ સમાન રહે ઔરજો ચૌર્ય હિંસાદિક કછુ ન કરે ઔર જાકેા શુદ્ધ સ્થિર મન હોય તાકેાં વૈષ્ણવ જાનિયેં.

સોંહી ગીતાજીમેં પ્રભુનનેં આજ્ઞા કરીહે ॥ દૈવીસંપદ્વિ-
મોક્ષાયનિબંધાયાસુરીમતા ॥ યા શ્લોકમેં ॥ ૨૦ ॥ એસે
દ્વિધા સૃષ્ટી નિરૂપણકરિકેં અબ જગતમેં પ્રભુનકે પ્રાપ્ત-
યકે પ્રયોજનપુર્વક વર્ણન કરત હેં.

એણીપ્રકારેં સૃષ્ટિ દ્વિધા ગુણમિશ્રિત ચાલી જાય ॥
ભક્તિમારગી જીવ સ્વતંતર કેવલ ભક્ત ન થાય ॥૨૧

એણીપ્રકારેં ॥ પ્રથમ જો પ્રકાર કહ્યો તા રીતસોં ॥ દ્વિધા
સો દૈવી આસુરી દોપ્રકારકી સૃષ્ટિ ॥ ગુણમિશ્રિત સો
સત્વરજસ્તમ તિનકરિકેં યુક્ત ચલીજાત હે ॥ પરંતુ
નિર્ગુણભક્તિમાર્ગીય જો જીવ હેં તે સ્વતંત્રનાતેં કેવલ
ભક્ત હોતનાંહીં ઇનને ઉપદેશક આચાર્યબિના નિરૂ-
પાધશુદ્ધનિર્ગુણભક્તિકોંપ્રાપ્તહોતનાહીં કર્યોંજો આચાર્ય-
બિના જ્ઞાન ભક્તિ કછુભી સિદ્ધ ન હોય એસેં શ્વેત-
કેતુવિચાખુંડકોપનિષત્ પ્રભૃતિનમેં કહ્યો હે ॥ ૨૧ ॥
અબ નિર્ગુણભક્તિ પ્રાપ્ત નહોયવેતેં દૈવી જીવનકોં કલેશ
મનમેં બિચારિકેં આપનેં નિર્ધારિ કિયો સો નિરૂપણ
કરતહેં ॥

श्रीपुरुषोत्तमें वळि विचार्युं हवे प्रकार ऽयो करियें ॥ ह्मारी सेवा अने कथारस निरूपवा तनु धरियें॥२२॥ पुरुषोत्तम जे निःसाधनजननके हितकर्ता तिननें प्रथम तो यह विचार कियो जे दैवीजीव सृष्टिके प्रवाहमें भ्रमण करतहें-॥ भक्तिमार्गको अवलंब ईनकों नहीं मिलतहे प्रथम वळि फेर यह विचार कियो जे ईनको उद्धार होय ऐसो प्रकारऽयोकरियें कोनसो प्रकार करें फेर क्षणमात्रमें आपनें निर्धार कियो सो निरूपण करतहें मारीसेवाअनें-कथारस मेरी सेवाको और मेरी कथाको रस सो भक्तिरस सो निरूपवा निरूपणकरिवेकों तनुधरियें देह धारन करें ॥ अप्र देहवाचक तनुशब्द इहां धरयो ताको अभिप्राय यह जे 'तनुविस्तारे' धातु हे तातें वंशविस्तारकरिके दैवीजीव और पृथ्वीईनिकों अनेकवर्षपर्यंत सुख देनो ऐसें आपनें विचारयो ॥ याहीतें सर्वोत्तमश्लोकमें ॥ भुविभक्तिप्रचारैकहेतवेस्वान्वयकृत ॥ यह श्रीमहा प्रभुन-को नाम हे ॥ शंका ॥ विचार तो प्रथम दैवीजीवके क्लेश-

---

१ पृथ्वीमें भगवद्भक्तिको प्रचारकरिवेकुंही अपनें वंशको स्थापन श्रीगुसांप्रभुनने कियोहे.

કો કિયો ઔર નિર્ધાર તો સેવા ઔર કથાકે નિરૂપણકો કિયો તાકો કહા કારણ ॥ પ્રત્યુત્તર ॥ ભગવત્સેવા ઔર યથાર્થ કથાશ્રવણ બિના પ્રાકૃતગુણસંબંધ છૂટત નહીં ॥ તાબિના ફલરૂપભક્તિપ્રાપ્તિ નહીહોય ઔર યે દોઉપદાર્થ કો જીવકો જ્ઞાન કહાંતે હો યાતેં ભગવત્સેવા ઔર ભગવત્કથા શ્રીસુબોધિન્યાદિક તાકે પ્રાદુર્ભાવાર્થ હી આપનેં પ્રાદુર્ભાવકી ઇચ્છા કીની યાહીતે યેહિ શિક્ષા શ્રીમહાપ્રભુનનેં ભક્તિવર્દ્ધિનીમેં કીનીહે ઔર સેવાતેં ભજન ઔર કથાસતેં સ્મરણ સિદ્ધ હોંય તાતેં આગેં સર્વસિદ્ધિ હોતહે યહ અભિપ્રાય ચતુઃશ્લોકીપ્રભૃતિ ગ્રંથનમેં સ્ફુટહે ॥ ૨૨ ॥ અબ પ્રભુનને ઐસી ઇચ્છા કરી તાકે આનંદકો મનમેં અનુભવ કરિકે ગોપાલદાસજી આપનો અભિપ્રાય કહતહે ॥

ભક્તજીવનાં ભાગ્ય ચિંતવ્યાં ઇચ્છા કરી હરિ સાર ॥
તેને હેતેં આપોપેં પ્રગટ્યા શ્રીવલ્લભરાજકુમાર ॥ ૨૩

---

૧ સેવાયાં વા કથાયાં વા યસ્યાસક્તિર્દૃઢા ભવેત્ ઇત્યાદિ.

૨ સ્મરન્તુ ભજનં ચાપિ ન ત્યાજ્યમિતિ મે મતિઃ ।

મક્ત જે ભક્ત ઓર જીવ જે ઓરસબસામાન્યજીવ તિનકે ભાગ્ય વિસ્તરે ભાગ્ય બઢે હુયેં જે ભક્તનકે સબકાર્ય સિદ્ધ ભયે ઓર સામાન્યજીવકો હુ દર્શન ભયે યાહીતેં કહ્યો ભક્તજીવનાભાગ્ય વિસ્તર્યાં ॥ અબ યાકો હેતુ કહતહેં ॥ ઇચ્છાકરીહરિસાર ॥ હરી જે સબકે દુઃખહર્ત્તા તિનનેં સાર સો સુંદર ઇચ્છા કરી ॥ અથવા ॥ 'ઋગતૌ' ધાતુકો યહ રૂપ હે। તાતેં સાર જે ભૂમિપર પધારનો તાકી ઇચ્છા કરિ ॥ યાહીતેં પ્રથમ કહ્યો ભક્ત-જીવનાભાગ્ય વિસ્તર્યાં ॥ તેનેહેતેં ॥ જાતેં એસી ઇચ્છા કરી તાહીતેં ॥ અથવા તે જે ભક્ત તિનકો હત સો તિનકે ઉપર પ્રીતિ તાકરિકેં આપોપે પ્રગટ્યા આપોઆપ પ્રગટ ભયે ઓર આપોતે પ્રગટ્યા એસો હુ પાઠ હે તાકો અર્થ ॥ જીનનેં પહિલે વિચાર કિયો વે પુરુ-ષોત્તમ આપહી યહ પ્રગટ ભયેહેં અંશકલાદિરૂપસોં નહિ ॥ અબ પ્રગટ ભયે તે કોન ॥ શ્રીબલ્લભરાજકુમાર ॥ શ્રીવલ્લભ જે શ્રીવલ્લભાચાર્ય સોઇ કોન સબકે અધિ-પતિ અથવા 'રાજદીપ્તૌ' ધાતુકો રાજ યહ રૂપ હે ॥

---

૧ ભાવાર્થ ઘર્યંતરૂપ.

૨ કર્તરિ કાચ્પ્રત્યયાન્ત રૂપ.

तातें श्रीस्वामिनीजी तिनके वल्लभ प्रिय ऐसे राजभोगे आप्ये श्रीमहाप्रभु श्रीपुरुषोत्तमके मुखारविंदाधिष्ठातृ-अग्नि हैं तातें श्रीस्वामिनीजीकें प्रिय हैं याहीतें श्रीवल्लभराज ऐसें कहयो तिनके कुमार पुत्र श्रीविट्ठल-नाथजी ॥ २३ ॥ अब या तुकमें तो केवल श्रीविट्ठल नाथजीकेंही पुरुषोत्तमत्व वर्णन कियो तातें कोईकें ऐसी शंका होय जे-श्रीमहाप्रभुजी तो कश्यपपूषसु-देवजीतुल्य होंयगे ॥ ताको निवारण करतहें ॥

पूर्णब्रह्म श्रीलक्ष्मण सुत पुरुषोत्तम श्रीविट्ठलनाथ ॥
श्रीगोकुलमां प्रगट पधार्या स्वजन कीधां सनाथ २४

अब लक्ष्मण जे लेक्ष्मणभट्टजी अक्षरब्रह्मके स्वरूप ते पुर्ण-ब्रह्म व्यापिवैकुंठरूप हैं ॥ याहीतें श्री जे भगवल्लीलोप-योगिसमृद्धि ताकरकें युक्त हैं अब व्यापिवैकुंठकें पुर्ण-ब्रह्मत्व वेदमें हु निरूपण कियो हे ॥ और बृहद्वामना-दिपुराणनमें हु प्रसिद्ध हे ॥ अब लक्ष्मणभट्टजी धाम-रूपहें तब श्रीमहाप्रभुजी और श्रीगुसांईजी यह हेतुंनिहें सो कहतहें पूर्णब्रह्मश्रीविट्ठलनाथ सुत सो पुर्वोक्त-लक्ष्मणभट्टजीके पुत्र श्रीमहाप्रभुजी ते पुरुषोत्तम हे और

વિઠ્ઠલનાથ' કો શ્રીગુસાંઈજી તેહુ પુરૂષોત્તમહે કયો. જો નિઃસાધન હૈનહિતકતહે યાહીતે આપકો વિઠ્ઠલ યહ નામ હે 'યહાં પુરૂષોત્તમશબ્દકો મધ્યમણિન્યાયસો સંબંધ હે 'શ્રીગોકુલમોમગરપધાર્યા ॥ શ્રી જો લક્ષ્મીજી તિનકરિકે યુક્ત જો ગોકુલ સો શ્રીગોકુલ કહિયે સોઈ શ્રીમદ્ભાગવતદશમસ્કંધમે ॥ હરેર્નિવાસાત્મગુણૈરમાષ્ઠીઃ મધુન્નૃપ ॥ શ્રયતઈદિરાશશ્વદત્રહિ ॥ ઇત્યાદિશ્લોકોકે નિરૂપણ કિયોહે ઐસો જો શ્રીગોકુલ તામે મગરપધાર્યા પ્રત્યક્ષ પધારે યોહો અભિપ્રાય યહ જો ॥ અપ્રત્યક્ષ તો સર્વદા શ્રીગોકુલમે બિરાજેહે ॥ સોઈ શ્રીમદ્ભાગવતદશમસ્કંધમે પ્રભુનકો આજ્ઞા કીનીહે ॥ ભવતીનાં વિયોગોમેનહિસર્વાત્મનાકવચિત્ ॥ ઓર શ્રીમદ્ભાગવતતત્વદીપમે દશમસ્કંધપુર્વાર્દ્ધ વિવરણમે ॥ અહિમુંખ-

---

૧ જબતે ભગવાન્ પ્રગટકયે તબહીતે વ્રજદેશ ભગવન્નિવાસ ઔર અપને ચુલ્ હેન હેતુનતે લક્ષ્મીજીકો ક્રીડાસ્થાન હોતભયો.

૨ યહાં વ્રજમે લક્ષ્મીજી સર્વદા રહત હે.

૩ વ્રજભક્તનકો સદેશા કહેપાયોહે જો તુમકો કોઈકાલમુંભી મેરો વિયોગ હુવોહુ નહી હે.

૪ અહિમુંખકરણમે ભગવાન્ કીધ્યાન નાહી તાતે દુઃખિત હોતહે

दशाय॑तुनपश्य॑तीतिदुःखिताः ॥ याऽकारिकाकेविषे॑ श्रीमहा-
प्रभुनने येही निरूपण कियो॑ है॑ औरे॑ ऋग्वेदके॑ विष्णु
सूक्तमें॑ हु॑ योंहीरीतको॑ निरूपण है॑ सो॑ विद्वन्मंडलमें॑
सिध्योहै॑ याहीतें॑ प्रगट॑ पधारया॑ यहु॑ कहयो॑ ॥ अप्म
प्रत्यक्ष पधानिकें॑ जे॑ कार्य॑ कियो॑ सो॑ निरूपण करत॑ है॑ ॥
स्वजनकीधांसनाथ॑ स्वजन॑ जे॑ दैवीजीव॑ तिनको॑ सनाथ
किये ॥ कृतकृत्य किये ॥ जेसे॑ स्वामी विदेशकु॑ जातहै॑ तब
परिजन सब॑ अनाथजेसे॑ होय॑ जातहै॑ फेर॑ स्वामी
आवृतहै॑ तब॑ सनाथ॑ होतहै॑ अथवा॑ नाथृधातुको॑ नाथ
यह॑ रूप है॑ सो॑ नाथृधातु॑ ऐश्वर्य॑ और॑ कृपितापे या
अर्थमें॑ प्रवृत्त होतहै॑ ॥ तातें॑ ऐश्वर्यवान्॑ और॑ ऊप-
तापे॑ जे॑ निजदर्शनथी॑ आर्ति॑ ताके॑ हाता॑ सो॑ नाथ॑ प्रभु
तातें॑ स्वजनको॑ युक्त॑ किये॑ प्रभुनको॑ सम्बंध॑ कराये॑ ॥
यतें॑ स्वजनश्रीधांसनाथे॑ ऐसे॑ कहयो॑ याको॑ भावार्थ॑ यहु
जो॑ जेसें॑ विवाहतें॑ प्रथम॑ कन्या॑ अनाथ॑ होत॑ है॑ फेर॑
पतिसंबंधसों॑ सनाथ॑ होत॑ है॑ तेसें॑ दैवीजीवनको॑ हु॑
आपनें॑ श्रीहरी॑ संबंधकरायके॑ सनाथ॑ किये यहु॑ अभि-

प्राय॰ यमुनाष्टकमी टीप्पणीछमें ॥ भगवानिरहं दृत्वा-वापवृद्धि करो तिहि ॥ तथैवयमुनास्वाभिस्मारणात्स्वीय दर्शनात् ॥ अस्मदाचार्यचर्यास्तु ब्रह्मसंबंधकारणात ॥ तापक्लेशप्रदानेनस्वीयानांभावबृंहकाः ॥ इति हेयं कारि-कानसुं श्रीहरिरायेछने निरूपण कियो हे और गद्यार्थ शिक्षापत्र "प्रभृतिनेमें याको स्फुट विवेचन कियो हे याहीते स्वजनश्रीधांसनाथः ॥ यह निरूपण गोपाल-दासछने क्रियो ॥ २४ ॥

॥ इतिश्रीगोपालदासजीकृतनवाख्यानेषु प्रथमाख्यानंसंपूर्णम् ॥

॥ शंका ॥ यह भानी तो श्रीविठ्ठलनाथछश्री हे और या आख्यानके आरंभमें-तो श्रीविठ्ठलनाथछकें वंदन कियो हे यह कैसे संभवे ॥ प्रत्युत्तर ॥ जेसें वेदभ गवतादिक हु भगवद्वाणी हे तथापि नारायणं नमस्कृत्य इत्यादि-स्थलकेविषें तथा वेदमें हु वंदन कियोहे तेसें इहां हु

उ भगवान् अपनो विरह देकें इछनकें। भाव बडावतहे तेसेही श्रीयमुनाछ अपने 'दर्शनते' प्रभुनकें। स्मरणं करायकें भाव बडावतहें और श्रीमहाप्रभुछतो प्रहास बंध करवायकें भगवद्दर्शनार्थं ताप क्लेश देके भाव बडावतहे.

કિયો હે ॥ વાદી કહતહે ॥ ઉહાં હુ મેરી યેહી શંકાહે ॥ પ્રત્યુત્તર ॥ યાકો કારણ યહ હે જો વેદાદિક પુરાણાદિક યદ્યપિ ભગવદ્વાણી હે તથોપિ બ્રહ્માજી વેદવ્યાસ ઇત્યો-દિકનકે મુખસોં ઇનકો આદુર્ભાવ ભયો તાસોં વંદનકો દોષ નાંહી ॥ કયોં જો કોઈ પદાર્થ હોતહે તાકો સ્વાભાવિક કાર્ય ઓર હોતહે ઓર પાત્રાંતર ભયેસું વાહી પદાર્થ સોં ઓર કાર્ય હોતહે તાસોં વહ પદાર્થ કછુ અન્યથા ન હોય તાકો દષ્ટાંત જેસેં સુર્યકે કિરણ અત્યંત ઉષ્ણ હે તથાપિ ચંદ્રમેં પડતહે તબ તાપ મિટાવતહે તાસોં સૂર્યકિરણ કછુ શીતલ નહીહે ॥ ઓર સૂર્યકિરણકે યોગ્યસું હી ચદ્રપ્રકાશ કરતહે યહ બાત જ્યોતિઃશાસ્ત્રમેં પ્રસિદ્ધ હે તેસેં યહ બાની તો શ્રીવિઠ્ઠલનાથજીકી હે તથાપ ગોપલદાસજીકે મુખદ્વારા પ્રકટ ભયી તાસોં વંદનકો દોષ નાંહી ॥ તેસેં વેદપુરાણાદિકમેં હુ વંદન કિયો તાકો યેહિ સમાધાન હે ॥ શકા ॥ તબ તુમનેં પ્રથમ ચિન્હ બતાયો જો શ્રીવિઠ્ઠલનાથજીકી વાણી હે તાહીતેં શ્રીરુકિમણી બહુજીકો તથા શ્રીપદ્માવતી બહુજીકો નામ વર્ણન નહીં કિયો તાકો હુ અબ કહા કારણ રહ્યો કયોં જો ઓરકે મુખદ્વારા વાકો હુ કહા દોષહે ॥ પ્રત્યુત્તર ॥

यह ठीक शंकरजी यदुंतु यह गुर्जरभाषा हे और गोपालदासजीके मुखसों प्रकट भई तासों सर्वथा आपकी जाणी हे ॥ यह ज्ञान होय नाहीं और या ज्ञानविना यों पाठहो पूर्ण इच्छा होय नहीं तासों जीवनपर कृपा करिके यह बानी आपकी हे यह जनायवेके लियें यह चिन्ह राख्यों हे यातें जो व्याख्यान किये सो सब युक्त हे ॥ श्लोक ॥ : ग्रंथमेवं दत्त्वासाक्षर पुरुषोत्तम ॥ निरूपय-तस्यप्राकट्यगयाजीअपयोजनम् ॥

॥ इतिश्रीमद्बालकृष्णचरणैकतानश्रीमद्गोवर्द्धनगुरुपाद-पद्मपरागलब्धमहोदयश्रीगोकुलोत्सवात्मजजीवना-ख्येनविरचितंमथमाख्यानव्याख्यानंसंमाप्तिमफाणीत् ॥

॥ अथ श्रीजीवनजीमहाराज थाप्रकार ग्रंथमाख्यानको व्याख्यान करिके याको समग्र अर्थ संक्षेपसों एक श्लोकमें लिखतहे तो श्लोकको अर्थ ॥ ग्रंथमाख्यानमें पहिले श्री गुसांईजीको वंदन तथा आर्थना करिके अरु व्यापकरूप अद्वैत ब्रह्मजेयो तुकसों लेके अक्षरब्रह्मसहित पुरुषोत्तमको निरूपण करिके ते प्रभुने मनइच्छाउपनी इत्यादि तुकसों सृष्टि निरूपणपुर्वक श्रीपुरुषोत्तमे पणी विचारयु इहांसु लेके श्री-

शुं सांप्रतरूपशुं आप प्रकट थये ए हेतु निरूपण कियो। और भक्तिमार्गीयजीवोद्धाररूप अवतार प्रयोजन हु कह्यो ॥ और या आख्यानमें कत रीत क्षर अक्षर पुरुषोत्तमको। निरूपण कियेहु ताही प्रकारको। सविस्तर सप्रमाण निरूपण मेंने वेदांतचिंतामणी या नामके संस्कृत ग्रंथमें तथा प्रस्तुतवर्ती प्रस्तुतिउपनिषत्के व्याख्यानमें निरूपण कियोहे सो उहां देखनो ॥ अब संक्षेपसों या आख्यानके समग्र अर्थको। दोहा ॥ वंदन करि हरि धाम वृत लीला सहित बखान ॥ हुणिधें सृष्टि संहु हेतु हरि जन्म कहयो। आख्यान ॥१॥ इति श्रीमज्जयद्वल-चरणसेवकस्य पंचनदिधनश्यामलदात्मजशोवर्द्धनाशुकवेःकृतो प्रथमाख्यानव्याख्यास्त्रिपशुं ॥

॥ द्वितीयाख्यान ॥

॥ श्रीकृष्णायनमः ॥ ऐसें प्रथमाख्यानमें अक्षरश्लोक और पुरुषोत्तमके। स्वरूप निरूपण करिकें और पुरुषोत्तमके प्राकट्यके। प्रयोजन वर्णन कियो ॥ अब दुसरे आख्यानमें जन स्वरूपसों प्रकट भये ता 'स्वरूपके। तथा चरित्रके। वर्णन करतहें ॥ राग रामकली ॥ अब श्रीमहाप्रभुनके स्वरूपचरित्रेां जनमें वर्णन है ॥ ऐसेा जे यह आख्यान ताके। प्रातःकालके विषें अवश्य गान करनेा याही अभिप्रायतें प्रातःकालके। राग रामकली है तामें या आख्यानके। गान गोपालदासजीनें कियेा ॥

लक्ष्मणसुत श्रीवल्लभराय ॥ स्मरण करतां दुष्कृत जाय ॥ कलिजन तरेवा नहीं अवर उपाय ॥ यज्ञपुरुष हरिना श्रुति गुण गाय ॥ १ ॥

॥ लक्ष्मण ॥ जे लक्ष्मणभट्टजी अक्षरश्लोकके। स्वरूप तिनके ॥ सुत ॥ सेा जेान ॥ श्रीवल्लभराय ॥ श्रीवल्लभ इनके। नाम है रह्यो सेा सब आचार्यनके जान ॥ अथवा श्री

जे स्वामिन्यादिक तिनके वल्लभ जे पुरुषोत्तम सोइ राय सो धनहे जिनके ॥ यातें सर्वदा आप ओमलक्षणाभक्ति-युक्त हें यह फलितार्थ भयो ॥ लौकिकमें हु जके जिसें सांचो प्रेम होत हे ॥ ताहेां धन कहिके जानतहें ॥ तो श्रीमहाप्रभुनको धन श्रीपुरुषोत्तम हें तामें आश्चर्य कहा ॥ याहीतें सप्तश्लोकीमें ॥ स्फुरत्कृष्णप्रेमामृतरसभरेणातिभरिता ॥ यह विशेषणमें येही निरूपण कियोहे ॥ अब ओसे जे श्रीमहाप्रभुजी तिनके नामस्मरण मात्रसों ॥ दुष्कृत ॥ जे पाप ते नाश पावतहें ॥ अब नाम-स्मरणकों पाप नाशकत्व अन्यभिलके आख्यानमें प्रसिद्ध हे ॥ और नृसिंहपुराणमें हु ॥ नाम्नोस्तियावतीशक्तिः पापनिर्हरनेहरेः ॥ तावत्कर्तुं न शक्नोतिपातकं पातकी-जनः ॥ यें श्लोकमें निरूपण कियोहे ॥ और भक्ति-मीमांसामेहु शांडिल्यमुनीनें या बातको सविस्तर विचार

---

१ अकट ओसो जे श्रीकृष्णप्रेमरूप अमृतरसमुह ताकरिकें भर्यों लयो श्री महाप्रभुनको स्वरूप हें.

२ भगवन्नामकी पाप मिटायवेमें जितनी बडी शक्ति हे तितनें पाप पातकी मनुष्य नहि करिसके.

હુ ગુણ શબ્દ પુર્વક રૂપ કહ્યો ।। અબ ગુણગાન એક બિશેષ શ્રુતિનને કિયો હોયગો યહ શંકાનિવારણાર્થ અહનિશ યહ કહ્યો ।। યાતે શ્રીમદ્ભાગવતને ગુણનિરૂપણ બિના ક્ષણમાત્ર હુ શ્રુતિ રહત નાંહી યહ સુચન કિયો ।। અથવા શ્રીમદ્ભાગવતને ગુણ રૂપ અનંત હે રાત્રદિવસ વેદ ગાન કરતહે તો હુ વાકો પાર પાવત નાંહી ।। અબ કેવલ ગાનમાત્ર હી નહી કરતહે પરંતુ અહનિશ ધ્યાન ઔર વિચાર હુ કરતહે ।। અબ અહનિશ યા શબ્દકો મધ્યમણિન્યાયસો ગુણરૂપગાન ઔર ધ્યાન વિચાર યહ દોનો આદિ સંબંધ હે ।। શંકા શ્રુતિ તો અક્ષરાત્મક હે મુર્તિમંત નહી તબ ઇનકો ધ્યાન વિચાર કરનો કેસે સંભવે મત્યુત્તર શ્રુતિનકો મુર્તિમંતપનો તો શ્રીમદ્ભાગવતમે વેદા-યથા મુર્તિમશાસ્ત્રિપૂર્વકે ।। ઇત્યાદિ સ્થલકે વિષે ઔર બૃહદ્ધર્મનાદિક પુરાણમે ।। સ્તુતોચેદઃપશાત્પરઃ ।। ઇત્યાદિ સ્થલમે પ્રસિદ્ધ હે ।। ઔર વેદનકી આધ્યાત્મિક મુર્તિ-

---

૧ દોષરહિત સપુર્ણ શાંતિનાદિક જે ગુણ તેહી હે કપરૂપ. ઇનકો ઐસે મનુષ્ય ઔર ભક્ત મહે પ્રાકૃતગુણ ઔર શરીર તિનતે રહિત હે ઔર ઇનકે પ્રાકૃત ચક્ષુ મુખ ઉદર ઇત્યાદિ સર્વ અપ્રાકૃત આનંદરૂપ હે ઔર ઇનતે જડપ્રપંચ અંતર્યામી કછુ વસ્તુ જુદી નહી હે ભાવાર્થતત્વ યા શ્લોકકો અર્થ નિબંધમે વિષયે હે.

નકો નિરૂપણ તો લક્ષણ ચૈતન્યુહાદિકનમેં સ્ફુટ હે ॥ અબ જ્ઞ સ્વરૂપકો શ્રુતિ ધ્યાન વિચાર કરત હે સો સ્વરૂપ કેસો હે તાકે નિરૂપણ કરતહે ॥ આનંદરૂપ ॥ જેસે લૌકિક સ્વરૂપ અસ્થિ ચર્મ નિર્મિત હોતહે તેસે નહીં આનંદમાત્ર સ્વરૂપ હે સો વેદમે બ્રહ્મોપનિષત્પ્રભૃતિમેં નિરૂપણ કિયો હે ॥ સો વેદમે પંચરાત્રમે હુ ॥ નિર્દોષ પરિપૂર્ણ ગુણવિગ્રહ આત્મતંત્રો નિશ્ચેતનાત્મકશરીરગુણૈશ્ચહીનઃ ॥ આનંદમાત્રકરપાદમુખોદરાદિઃ સર્વત્રચત્રિવિધભેદવિવર્જિતાત્મા ॥ યોગશ્લોકમે હુ નિરૂપણ કિયો હે યાહીતે ॥ અનૂપ ॥ ઉપમારહિત કયોં જો ઉપમા તો સાદૃશ્ય બિના નહિ હોતહે ॥ ઔર આપકે સદૃશ તો કોઈ કહુ નહીં હે તાતે અનુપમ એસે કહયો તેસે હી અર્જુનને હુ શ્રીગીતાજીમે ॥ નત્વત્સમોઽસ્ત્યભ્યધિકઃકુતોન્યઃ ॥ યા શ્લોકમેં કહયો હે ઔર શ્વેતાશ્વતરાદિ ઉપનિષદ્નમેં હુ યહ બાત સ્ફુટ હે અબ એસો સ્વરૂપ સુંદર હે કે નહી યેહ શંકા નિવારણાર્થ કહયો ॥ સુંદર ॥ આપ

---

૧ હે પ્રભો દુસરો કોઇ આપકે સદ્રશ થી નહીં હે તબ અધિક તો કહાતેં.

કોટિકંદર્પ લાવણ્ય હું સોહી બૃહદ્ધામન પુરાણમેં ॥ કંદર્પકોટિલાવણ્યેત્વયિદૃષ્ટેમનાંસિનઃ ॥ યા શ્લોકમેં શ્રુતિનનેં નિરૂપણ કિયોહે ॥ અબ એસો વર્ણન કરિવેકું યોગ્ય સ્વરૂપ તો પરિમિત ભયો યહ શંકા નિવારણાર્થ કહ્યો ॥ પામેનહીકોયપાર ॥ કોઈ વેદાદિક હુ પાર પાવત નહી હૈં ॥ કયોં તે વેદમેં અક્ષરબ્રહ્મકે આનદ પર્યંત ગણના કીની હૈ ઔર પુરૂષોત્તમ તો અગણિતાનંદ કહેહૈં યાહીતેં પામે નહી કોય પાર યહ કહ્યો ॥ ૨ ॥

प्राणपतिप्रागट्यकारण कांइएक कहुं मतिमंद ॥
हर खुर विधाता नवलहे साक्षात् ब्रह्मानंद ॥ ३ ॥

અબ શ્રીમહાપ્રભુનકો અલૌકિક સ્વરૂપ અનુભવપુર્વક નિરૂપણ કિયો તાતેં પ્રેમલક્ષણા ભક્તિકો હૃદયમેં ઉદય ભયો તાતેં ॥ પ્રાણપતિ ॥ ઐસેં કહ્યો ॥ અબ કૈવલ્ય

---

૧ કોટિ કામદેવ જૈસો લાવણ્યયુક્ત આપકો સ્વરૂપ દેખિકેં હમારે મન કામતે શ્રોત્ર પાવત હૈ ઐસેં શ્રુતિનનેં પુરૂષોત્તમકો કહ્યો હૈ.

૨ બ્રહ્મવલ્લી ઉપનિષદમેં

પતિ નહી કહે ઔર પ્રાણપતિ કહે તકો કારણ યહ જો લૌકિકમેં કિંચિત્ પેષણમાત્ર કરતહે તાતેં સો પતિ કહાવત હે ।। પરંતુ લૌકિક પતિ સો યથાર્થ નહી કહ્યો જો આપ સર્વદા સર્વત્ર નિર્ભય હોય ઔર ભયમાત્રતેં સર્વ રીતસોં રક્ષા કરે તાકો નામ પતિ સો શ્રીમદ્ભાગવત પંચમસ્કંધમેં ।। સર્વૈપતિઃસ્યાદકુતોભયઃસ્વયસમંતતઃ-પાતિભયાતુરંજનં।। યા શ્લોકમેં ઔર લૌકિકપતિ પ્રાણકો રક્ષા કરી સકત નાંહીં ઔર શ્રીમહાપ્રભુજી તો જીવનકો મુક્ત કરિકે જન્મમરણ ભયરહિત કરતહે યાતેં પ્રાણ-પતિ યહ વિશેષણ કહ્યો ।। અબ એસે જો શ્રીવલ્લભાચાર્યજી તિનકો ।। માકલ્ય જો પ્રાદુર્ભાવ તાકો ।। કારણ ।। જો પ્રયોજન સો ।। કાંરણક ।। કછુક કહતહું ।। અબ યાકો કારણ યહ જો ।। મતિમંદ ।। મેરી મતિ જો બુદ્ધિ સો મંદ હે થોડી હે યાંતે સબ કારણ કહિબેકી મેરી શક્તિ નહી હે અબ પ્રાકટ્ય કારણકો યથાર્થ વર્ણન હોય નહી સકતહે તાકો હેતુ મતિમંદ યહ કહ્યો તાતેં યહ શંકા ઉત્પન્ન

---

૧ જો આપ કહિસું ભી ભય ન પાવે ઔર ભયાતુર અપંને જનકી ચારેા આડીસું રક્ષા કરે સો પતિ કહ્યો જાય

હોતહેં જો જગ્રી અધિક મતિ હોય સોં આકટ્યકો કારણ યથાર્થ નિરૂપણ કરે તાહુકો નિવારણ કરત હે ॥ હર ॥ જો શિવજી ઔર ॥ સુર ॥ જો ઇંદ્રાદિકદેવ ઔર ॥ વિધાતા ॥ જો બ્રહ્માજી યે સબ, સાક્ષાત્ બ્રહ્માનંદકો અનુભવ નહી કર સકત હેં ॥ સોઇ શ્રીભગવતમેં ॥ યતોં પ્રાપ્યનિવર્તંતેવાચશ્ચમનસાસહ ॥ અહંચાન્યઇમે-દેવાસ્તસ્મૈભગવતેનમઃ ॥ યા શ્લોકમેં કહયો હે ॥ ઔર વેદમેં હે એસો નિરૂપણ કિયો હે ॥ યાકો ભાવાર્થ યહ જો પ્રભુનકો સાક્ષાત સ્વરૂપકો અનુભવ બ્રહ્માદિકનકોં હુ નાંહી તિનકે આકટ્યકો કારણ નિરૂપણ કરે એસી જીવકી શક્તિ કહાંસો ॥ ૩ ॥ અબ આકટ્યકો કારણ નિરૂપણ કરિવેકો ઉપક્રમ કરતહેં તહા પહિલે શ્રીમહાપ્રભુનકો સ્વરૂપ નિરૂપણ કરત હેં ॥

---

૧ તૃતીયસ્કંધ ષષ્ઠાધ્યાયમે મૈત્રેયને કહયો હે વાણી ઔર મન જા ભગવત્સ્વરૂપકો પ્રાપ્ત ન હોયકે નિવૃત્ત હોતહે અર્થાત્ જો સ્વરૂપ મનસુ ગિચાયો નહિ જાય ઔર વાણીસુ કહયો નહિ જાય ઔર મે તથા યે સબ દેવતા જીનકોં નહિ પાવતહે તિન ભગવાનકોં હમ પ્રણામ કરેં હેં.

૨ બ્રહ્મવલ્લી તૃતીયમુંડક બૃહદારણ્યક ઇત્યાદિક ઉપનિષદનમેં.

श्रीवृंदावनचंदमुखरुचि अभि ते अवतार ॥
द्विजतिलक त्रिभुवन नाम निरुपम रूप अंगीकार ४
अभ ॥ श्री ॥ जे शोभा ताकरिकें युक्त जे ॥ वृंदावन ॥
ताके विषें चंद्र जैसे ॥ ताको भावार्थ यह जे जैसें
शरि चंद्रतेंही शोभतहे तैसे वृंदावनभी हु शोभा
आपसेंही हे ॥ अथवा ॥ श्री ॥ जे स्वाभिन्यादिक
तिनके ॥ वृंद ॥ जे समुह तिनके ॥ अवन ॥ सो पति
ताद्रप ॥ चंद्र । अथवा ॥ श्री जे व्रजसुंदरी तिनके वृंदके
अवन सो अभिपति श्रीस्वाभिन्यादिक तिनके चंद्र सो
आनंद देवेवारे कयों जे चदिधातु आल्हाद अर्थमें
प्रवृत्त होतहे ताको चंद्र यह शब्द हे ॥ अभ ऐसे
वृंदाभनचंद जे प्रभु तिनके मुखथी ॥ रुचि ॥ कांति
ताकरिकें युक्त जे ॥ अभि ॥ सो भगवन्मुखारविंदके
अधीष्ठाता अग्नि तिनके अभतार ऐसे जान ॥ ते ॥ सो
श्रीवल्लभाचार्यजी ॥ अभ मुखचंद्रकी रुचियुक्त अग्नि
कहे ताको तात्पर्य यह जे लौकिक अग्नि तो सन्निधीसें
ताप करतहे ओर ये अलौकिकाग्नि तो सन्निधिसें शीत
जना करतहें दुर हे ताकें ताप करतहें यह सुचनार्थ

શ્રીવૃંદાવનચંદ મુખરૂપિ અગ્નિ[1]તે અવતાર યહ કહ્યોં ॥ અબ અગ્નિ હૈ સો ભગવન્મુખરૂપ હૈ યહ નિરૂપણ વેદમેં કિયોહૈ ॥ ઔર શ્રીમદ્ભાગવતમેં હુ ॥ નાભિર્ન-ભોઽગ્નિર્મુખમંબુરેતઃ ॥ ઇત્યાદિ સ્થલકે વિષેં નિરૂપણ કિયોહૈ ॥ અબ કૈસો સ્વરૂપ ધારણ કિયો સો નિરૂપણ કરતહૈં ॥ દ્વિજ ॥ જો બ્રાહ્મણ તિનકે ॥ તિલક ॥ સો શિરોમણિ ॥ કયોં જો સબ વર્ણકે શિરોમણિ[2] બ્રાહ્મણ હૈં ઔર તિનકે શિરોમણિ આચાર્ય હૈં ॥ યહ શ્રીમદ્ભાગવતકે એકાદશસ્કંધમેં ॥ આચાર્યમાંવિજાનીયાન્નાવમન્યેતકર્હિચિત્ ॥ નમર્ત્યબુદ્ધ્યાસૂયેતસર્વદેવમયોગુરૂઃ ॥ યા શ્લોકમેં પ્રભુનનેં આજ્ઞા કીની હૈ યાહીતેં દ્વિજતિલક

---

૧ પુરૂષસુક્તાદિ સ્થલમેં.

૨ આકાશ પ્રભુનકી નભિ હૈ ઔર અગ્નિ હૈ સો મુખ હૈં ઔર જલ હૈ સો વીર્ય હૈ

૩ ભગવાનને આજ્ઞા કીનીહૈં જો આચાર્યનકો મેરો સ્વરૂપ જાનને ઔર કબી હુ વિનકો અપંમાન ન કરનો ઔર વિનપેં મનુષ્ય બુદ્ધી લાયકે દોષ્યો ન કરનો કયો જો ગુરૂ હૈ સો સર્વ દેવતારૂપ હૈ.

यहु कहयो ॥ अब पुरुषोत्तमकेां द्विजभानकेही तिलक कहे तातें न्युनता आई ताकेा निवारण करतहेां ॥ तिलक-त्रिभुवन ॥ केवल द्विजकेही तिलक नांहीं त्रिभुवनके हु आप तिलक हेां ॥ अब इहां तिलक शब्दकेा देहली दीपक न्यायतें द्विज शब्दसेां और त्रिभुवन शब्दसेां संबंध हे ॥ और आपनें कहा कियेा सेा कहतहेां ॥ नाम ॥ और ॥ रूपनिरूपम ॥ सेा जाकेां उपमा नहि ऐसे अंगीकार कियेहेां कैसें जे लेाकिकमें जैसेा नाम हेातहे तैसेा रूप नांहीं हेातहेां और गुण हु नाहीं हेातहे ॥ और श्रीमहाप्रभुनकेा तेा नाम श्रीवल्लभ हे ताकेा अर्थ यहु जे श्री जे शेाभा ताकरिकें युक्त ऐसे वल्लभ सेा प्रिय ॥ अब आप केाटिचंद्र जैसे सुंदर हे और गुणनकरिकें तेा जगधीश हेां कयेां जे आप भगव-न्मुखारविंदाधिष्ठातृ अग्नि हेां अस ऐसेा नाम और रूप लैाकिक पदार्थकेा हेात नांहीं तातें नामनिरूपमरूप अंगीकार ऐसें कहयेा ॥ अथवा ॥ द्विज ॥ जे चंद्र ताहे तिलका सेा वंदनीय कयेां जे प्रथम श्रीकृष्णावतार धारण करिकें वाकेा दुख पावन कियेा याहीतें श्रीमद्भागवत

નવમ સ્કંધમેં શ્રીશુકદેવજીનેં ॥ વંશઃસોમસ્યપાવનઃ એસેં કહ્યો ઔર અબ ચંદ્રકી પ્રજા જે બ્રાહ્મણ તિનકો કુલ પાવન કિયો યેહી અભિપ્રાયસોં દ્વિજતિલકઃ યહ કહ્યો ॥ ઔર બ્રાહ્મણ ચંદ્રકી પ્રજા હૈં સો તો વેદમેં નિરૂપણ કિયોહૈ ઔર શ્રીમદ્ભાગવતમેં હુ ॥ વિપ્રોપ્યુડુગણાનાંચબ્રહ્મણાકલ્પિતઃપતિઃ ॥ યા શ્લોકમેં કહ્યો હૈ ઔર આપ કૈસે હૈં ॥ ત્રિભુવનનામ ॥ ત્રિભુવનમેં નામ સો કીર્તિ હૈ જીનકી તાકો હેતુ યહ જે ॥ નિરુપમ ॥ સો અલૌકિક જે રૂપ તાકો અંગીકાર કિયો હૈ ॥ નહિં તો લૌકિકરૂપ વારેકો તીન લોકમેં નામ કહાંસો હોય યાહીતેં દ્વિજતિલક ત્રિભુવનનામ નિરૂપમરૂપ અંગીકાર યહ કહ્યો ॥ અથવા ॥ દ્વિજ જે બ્રાહ્મણ તિનકે તિલક સો

---

૧ ચંદ્રકો વંશ ઓતાનકોં પવિત્ર કરનહાર હૈ.

૨ તૈત્તિરીય સંહિતાકે અષ્ટમ પ્રપાઠકકે દશમાનુવાકમેં સોમ હમારો બ્રાહ્મણનકો રાજા હૈ ઐસે લિખ્યો હૈ ઔર તૈત્તિરીય બ્રાહ્મણમેં હુંયાહી રીતસુ લિખ્યો હૈ

૩ બ્રહ્માજીનેં ચંદ્રમાકોં બ્રાહ્મણ ઔપધી નક્ષત્રગણ ધન સુખનકો પતિ કિયો હૈ.

મુલ કારણ કહ્યોં જે, આપ ભગવન્મુખારવિંદ હૈં ઔર બ્રાહ્મણકી ઉત્પત્તિ ભગવન્મુખારવિંદતેં હૈં સોઈ વેદમેં નિરૂપણ કિયો હૈ ॥ ઔર શ્રીમદ્ભાગવત દ્વિતીય-સ્કંધમેં ॥ પુરૂષસ્યમુખંબ્રહ્મ ॥ યાશ્લોકમેં વર્ણન કિયો હૈ યાહીતેં દ્વિજતિલક યહ કહ્યો ॥ અબ યા રીતસોં તો આપકોં ભગવન્મુખારવિંદ રૂપત્વ આયો તાસોં આપ પુર્ણપુરૂષોત્તમ ન હોંયગે યા શંકાકો નિવારણ કરતહૈં ॥ ત્રિભુવનનામ ॥ તીનો હી ભુવનમેં જીનકે નામ હૈં ॥ યાકો આશય યહ જે તીનો લોકમેં જીતને નામ હૈં સો આપકે હી હૈં ॥ ઔર પદાર્થમેં તો કેવલ વ્યવહારાર્થ નામથી પ્રવૃત્તિ હૈ સો હુ મહાધર્મ પુરાણમેં કહ્યો હૈ ॥ સર્વેષાંતદધીનત્વાત્તત્ત્વચ્છબ્દાભિધેયતા ॥ અન્યેષાંવ્યવહા-

---

૧ પુરૂષસુક્તાદિકનમેં.

૨ બ્રાહ્મણ પ્રભુનકે મુખરૂપ હૈં.

૩ યદ્યપિ સબ શબ્દ ભગવદ્વાચક હી હૈં તથાપિ સબ પદાર્થ ભગવાનકે અધીન હૈં ભગવાનમેંસુ ઉત્પન્ન હોતહૈં તાહીતેં ભગવદ્કૃત સંકેતાનુસારતેં વે વે શબ્દ વા વા પદાર્થમેં પ્રવૃત્ત હોતહૈં ઔર એકેક પદાર્થકે જુદે જુદે નામ ન હોંય તો વ્યવહાર ન ચલે

ત્વાર્થમિષ્યતેઽર્થવદ્ભિઃ ॥ યાશ્લોકમેં ॥ યાકો ફલિતાર્થ
યહ જો પુરુષોત્તમહી સર્વશબ્દવાચ્ય હૈં યાતેં જો શંકા
શ્રીની તાકો નિવારણ કિયો ॥ અબ સ્થાનોત્કર્ષ ઔર
નામોત્કર્ષ નિરૂપણ કરિકૈં સ્વરૂપોત્કર્ષ નિરૂપણ કરત હૈં॥
નિરૂપમરૂપ અંગીકાર ॥ અબ લૌકિકમેં રૂપ જો હોય
તાકો અંગીકાર જો ધારણ કરનો સો ગર્ભસંબંધસોં હોય
સોઈ શ્રીમદ્ભાગવત તૃતીય સ્કંધમેં કપિલદેવજીનેં ॥
સ્ત્રિયાઃપ્રવિષ્ટઉદરંપુંસોરેતઃ કણાશ્રયઃ ॥ યા શ્લોકમેં
નિરૂપણ કિયો હૈ ઔર આપ તો અગ્નિકુંડ સોં પ્રકટ
ભયેહૈં સોઈ શ્રીદ્વારિકેશજીનેં મુખપુરુષમેં અગ્નિરહૈં-
વામંત્યભાલક ॥ યહ નિરૂપણ કિયોહૈ યાતિ અભિપ્રાયસોં
નિરૂપમરૂપ અંગીકાર યહ કહ્યો ॥ શંકા ॥ શ્રીવલ્લભા-
ચાર્યજી ભગવન્મુખારવિંદાધીષ્ઠાતૃઅગ્નીકો અવતાર હૈં
યામેં કહા પ્રમાણ ॥ સમ્યુત્તર ॥ અગ્નિપુરાણમેં ભવિષ્યો-

તાતેં વ્યવહારાર્થ નામરૂપવિભાગ હૈ યાહીકો નામરૂપ વ્યાકરણ
કહતહૈં સો વેદમેં શ્વેતકેતુ વિદ્યાપ્રભૃતિ પ્રપંચનમેં પ્રસિદ્ધહૈ ઔર
વેદાંતચિંતામણિમેં મૈંનેહુ નિરૂપણ કિયોહૈ.

૧ પુરુષકે વીર્યબિંદુકો આશ્રય કરિકૈં સ્ત્રીકે ગર્ભમેં જાતહૈ.

ત્તર ખંડકે વિષે ॥ અગ્નિરૂપોદ્ભીજાચારોભવિષ્યામીહ-
ભુતલે ॥ વલ્લભોઽગ્નિરૂપ સ્યાદ્વિદ્વલઃપુરૂષોત્તમઃ ॥ યા
શ્લોકમેં પ્રભુનને આજ્ઞા કીનીહે ॥ સોઈ શ્રીસુબોધીની-
જીકે પ્રારંભમેં ॥ અર્થ તસ્યવિવેચ્યિતું ॥ યા શ્લોકમેં
તથા વ્યાસસુત્રકે દ્વિતીયાધ્યાયકે દ્વિતીયપાદકે છબીસમેં
સુત્રકે ભાષ્યમેં હુ મહાપ્રભુનનેં આપકેાં અગ્નિરૂપત્વ
સ્પુટ નિરૂપણ કિયેા હે ॥ ૪ ॥ અબ અલૈાકિક રૂપસેાં
પ્રકટ ભયે તાકે ચિન્હનકેા સુચન કરત ભયે ॥ પ્રાકટયકે
સમયકે આનંદકેા વર્ણન કરતહેં ॥

દેવલોક દુંદુભિ વાજિયા આનંદા કરે રે નિસંક ॥
અસુરતિમિર ઉછેદવા ભુવિ વલ્લભદેવ મયંક ॥ ૫ ॥

॥ દેવલોંકદુંદુભિવાજિંયા ॥ અથ દેવલેાકમેં દેવતાનનેં
દુંદુભિ બજયે ॥ ઇહિં દુંદુભિ શબ્દ તેા ઉપલક્ષણમાત્ર
હે યાતેં સર્વ વાદ્ય દેવતાનનેં બજયે ॥ અબ દેવલેાક
કહયેા તાકેા કારણ યહ જે દિવુ ધાતુતેં દેવ યહ શબ્દ

---

૧ મેં અગ્નિસ્વરૂપસેા બ્રાહ્મણયકે અનુસાર યથાર્થ આચરણ
કરનહારં અવતારે ભુતલપેં લઉંગેા યાહીતેં શ્રીમહાપ્રભુ ઔર
શ્રીગુસાંઇજી સાક્ષાત્ અગ્નિરૂપ હેં ઔર પુરૂષેાત્તમ હેં:

હોતહે સો દિવુ ધાતુ દશ અર્થમેં પ્રવૃત્ત હોતહે, તામેં-સોં નવ અર્થ સુચન કરિવેકું દેવકોઉ કહ્યો હોઇ સ્પૃટ કરત હેં ॥ દિવુ ધાતુ ક્રીડા વિજીગીષા વ્યવહાર દ્યુતિ સ્તુતિ મોદ મદ સ્વપ્ન કાંતિ ગતિ ઇતને અર્થમેં પ્રવૃત્ત હોતહે ॥ અબ આપકો આકૂટય ભયો તાતેં આનંદસો નૃત્યાદિ ક્રીડા કરતહેં ॥ ઔર અસુરનકેં ક્ષતિવેકી ઇચ્છા-સોં રહિત હતે સો અબ આપકો આકૂટય ભયો તાસોં ફેર અસુરનકેં ક્ષતિવેકી ઇચ્છા ભઈ ॥ ઔર અસુરનકે પ્રાબલ્યસોં યજ્ઞાદિકનકે વ્યવહાર સબ બંદ હતે સો ફેર પ્રવૃત્તં ભયે ॥ ઔર આપકી સ્તુતિ કરત ભયે ઔર આપકે પ્રાગટ્યસોં મોદ જો આનંદ તાકરિકું યુક્ત ભયે ॥ ઔર શ્રીવલ્લભાચાર્યજી જેસે હમારે ધની પ્રકટ ભયે અબ હમ જેસો ધન્ય કોન હે યા મદસોં યુક્ત ભયે ॥ ઔર અસુરનકે પ્રાબલ્યસોં દ્યુતિ જો શોભા તાકરિકું હીન હોય રહે હતે સો આપકે આકૂટયતં પાછે શોભાયુક્ત ભયે ॥ ઔર આપકે દર્શનકી કાંતિ જો ઇચ્છા તાકરિકું યુક્ત ભયો ॥ ઔર ક્ષુતલકે ચિયેં ગતિહીન ભયે હતે સો અબ આપકે આકૂટય માત્રસોં ગતિયુક્ત ભયે ઔર સ્વપ્ન યા અર્થકો

તો દેવતાનમેં સંભવ હી નહી કયોં જો અસ્વપ્ન એસો ઉનકો નામ હૈ તાતેં દિવુ ધાંતુકે નવ અર્થ સુચનાર્થ હી દેવદોઽ યહુ કહયો ॥ અબ ચાકો ફલિતાર્થ યહ જો જબસમેં ચંપકારણ્યમેં આપ પ્રકટ ભયે તાસમેં કોઈ હુ મનુષ્ય નહીં હતો કેવલ દેવતાનકોં હી પ્રાદુર્ભાવકે દર્શન ભયે તાતેં દેવલોક દુંદુભિ વાજ્યા યહુ કહયો અથવા શ્રીકૃષ્ણકો પ્રાદુર્ભાવ વસુદેવજીકે ઘર હોનહાર હતો તાસોં વસુદેવજીકે જન્મસમેં દેવ દુંદુભિ બજે તેસેં શ્રીમહાં-પ્રભુનકે ઘર હુ શ્રીવિઠ્ઠલનાથજી રૂપસો પ્રકટેંગે યહ સુચન કરિવેકોં ॥ દેવલોક દુંદુભિ વાજ્યા યહ કહયો ॥ અબ યા રીતસોં તો પુર્ણપુરૂષોત્તમ જો શ્રીમહાપ્રભુજી તિનકોં વસુદેવજીકી તુલ્યતા ભઇ તાકો નિવારણ કરતહે ॥ આનંદકરેરેનિસંક ॥ નિઃશંક સો ભયરહિત હોયકે

---

[૧૨] દેવતાનકો સ્વપ્ન સો નિદ્રા નહી હે તાતેં યે અસ્વપ્ન કહે જતહે યાહીતેં આદિત્યાઋભવોઽસ્વપ્ના એસો અમરકોશમેં કહયોહે

૨ વસુદેવજીકે જન્મસમેં દેવતાનનેં દુંદુભિ બજાયે યાહીતેં વસુદેવજીકો નામ 'આનક દુંદુભિ' એસો હે યહ બાત નવમ-સ્કંધકે ચોવીસમે અધ્યાયમેં દેવદુંદુભયોનેદુરાનક્ષા યસ્યજન્મનિ વસુદેવ ઇતિસ્થાનં વદંત્યાનકદુંદુભિ યા શ્લોકમેં.

આનંદ કરતહૈં ॥ આગ વસુદેવજીકો જન્મ ભયો
યદ્યપિ દેવ દુંદુભિ બજે તથાપિ ભયનિવૃત્તિ નહીં
ઔર આપકે તો પ્રાકટ્ય માત્રસેં હી ભયનિવૃત્તિપુર્વક આ
ભયો યહ પુરૂષોત્તમકે પ્રાકટ્યકો ચિન્હ હે આગ યાકે
તાર્થ યહ જો આપ પુર્ણપુરૂષોત્તમ હૈં ઔર શ્રીનિ
ધ હૂ પુર્ણપુરૂષોત્તમ હૈં યાતેં દોઉ સ્વરૂપ એકહિ
અબ આનંદયુક્ત ભયે એસેં નહીં કહયો ઔર
કરે એસે કહયો તાકો અભિપ્રાય યહ જો
એસે શબ્દ કરત ભયે ॥ તથા પુષ્પકી વૃષ્ટિ કરત ભ
અબ આનંદ કોન કરત ભયે ॥ તાકો નામ નહી
તાતેં યહ અચત કિયો જો તીન શ્લોકમેં સબ કહ્યો

વલ્લભ સો પ્રિય હૈં દેવ સો દેવજીવ જીનકેં તે વલ્લભદેવ ॥ યાકો ફલિતાર્થ યહ જો આપકેં દેવજીવ પ્રિય હૈં તાતેં ઉનકે ઉદ્ધારાર્થ હી આપનેં અસુરતિમિરકો નાશ કિયો ॥ અબ અસ્મિકૃતિમિર નાશકૃત્વ તો સુર્યકેં હૈ ॥ તથાપિ આપકેં મયંક કહે તાકો અભિપ્રાય યહ જો સુર્ય યદ્યપિ તિમિર મિટાવત હૈ તથાપિ તાપકર્તા હૈ ॥ ઔર આપ તો અસુરતિમિરકો નાશ કરતહૈં ઔર દૈવી જીવનકેં શીતલ કરતહૈં ॥ ઇત્યાદિક અનેક અભિપ્રાયસોં મયંક આપકેં કહે ॥ અથવા ॥ ભગવન્મનોરૂપત્વ સુચન કરિવેકેં મયંક આપકેં કહે યાહીતેં સર્વોત્તમજીમેં ॥ શ્રીકૃષ્ણહાર્દવિત્ ॥ યહ આપકો નામ હૈ ॥ ઔર ચંદ્રકો ભગવન્મનોરૂપત્વ તો પ્રથમ હી નિરૂપણ કિયો હૈ ॥૫॥ અબ પ્રાકટ્યકો નિરૂપણ કરિકેં પ્રકટ હોયકેં જો કાર્ય કિયો સો નિરૂપણ કરતહૈં ॥

પૂરણ પુરુષ પ્રમાણગંથા વ્યાખ્યાતા વેદાંત ॥
ગ્રંથ સર્વે રસરૂપ કીધા પોતાને સિદ્ધાંત ॥ ૬ ॥

પૂરણપુરુષ ॥ પુરણ જો અક્ષરબ્રહ્મ ઔર પુરુષ જો પુરુષો-

---

૧ શ્રીકૃષ્ણકે મનકી બાત જાનિવેવારે આપ હૈ.

તમ તાકેા ॥ પ્રમાણ ॥ જે વેદ તાકેા ॥ પંથ ॥ સેા ભાર્ગ રૂપ એસેા જે ॥ વેદાંત ॥ સેા તત્વસુત્ર જાકેાં વ્યાસસુત્ર કહતહેં તાકે વ્યાખ્યાતા સેા ભાષ્યકરિવે વારે તાહીતેં સર્વોત્તમજીમેં તત્વસુત્રભાષ્યપ્રદર્શકઃ ॥ યહ આપકેા નામેં હે ॥ અબ પુર્ણ શબ્દ અક્ષરબ્રહ્મવાચક ઔર પુરૂષ શબ્દ પરબ્રહ્મવાચક હે યહ તેા કઠવલ્યાદિકનમેં નિરૂપણ કિયેા હે ॥ અથવા ॥ પુરણપુરૂષ જે પરબ્રહ્મ તાકેા પ્રમાણશ્રુત જે કર્મમાર્ગ તાકે વ્યાખ્યાતા સેા ભક્તિકેા ઔર જ્ઞાનકેા સાધનરૂપ જાનિકે પ્રવૃત્તકર્તા યાહીતેં કર્મમાર્ગપ્રવર્તકઃ

---

૧ વેદાર્થનિશ્ચયકી પ્રાપ્તિકેા સાધન.

૨ વેદાંત એસેા ઉપનિષદનકેા નામ હે કયેાં જે ઉપનિષત્ હેં સેા વેદકે અંત ધતનેં શિરેાભાગરૂપ હેં ઔર ઉપનિષદ્વિચારક વ્યાસસુત્રનકેાં હુ વેદાંત કહતહેં અથવા વેદકેા અંત સેા નિશ્ચય જા શાસ્ત્રતેં હેાય તાકુ વેદાંત કહિયે ઔર વેદાર્થનિશ્ચયકે કારણ તેા વ્યાસસુત્રહીહેં તાતે વ્યાસસુત્રકેા વેદાંત કહતહેં.

૩ વ્યાસસુત્રનકે અધીકિકે ભાષ્યકેાં પ્રકટ કરિકેં યા લેાકમેં દિખાવનહારે શ્રીમહાપ્રભુજી હેં.

૪ કર્મમાર્ગકે પ્રવર્તક શ્રીમહાપ્રભુજી હેં કયેાં જે શ્રેાતસ્માર્ત નિત્યકર્મ જેસેં બને તેસેં સર્વથા વૈષ્ણવનકેં છેાડનેા નહિ ચેાસેા આપકેા સિદ્ધાંત હે.

યોગાદ્યભક્તિમાર્ગૈકસાધનત્વોપદેશાદ્ઃ યે દોઇ નામ સર્વોત્તમજીમેં આપકે હૈં ॥ ઔર પ્રમેય સ્વરૂપકો જમેં નિરૂપણ હૈ એસો જે વેદાંત તાકે હુ વ્યાખ્યાતા વ્યાખ્યાન કરિવે વારે ઇહિં વ્યાખ્યાતા યા શબ્દકો મધ્યમણિ ન્યાયસોં પ્રમાણપંથા ઔર વેદાંત યે દોઇ શબ્દનસોં સંબંધ હૈ ॥ શંકા ॥ કર્મમાર્ગ પરબ્રહ્મકો પ્રમાણભુત કૈસેં હૈ વામેં તો કર્મકો નિરૂપણ હૈ ॥ સત્યુત્તર ॥ કર્મ ક્રિયેસો કછુ હુ અપુર્વફલ હોતહૈ પરંતુ દાતાબિના ફલ કહાંતેં મિલે તાતેં જે કોઈ ફલકો દાતા સોઇ પરબ્રહ્મ યહ વ્યાસસુત્રમેં સ્ફુટ હૈ ॥ યા રીતસોં કર્મદ્વારા બ્રહ્મકો જ્ઞાન હોતહૈ તાતેં કર્મ પરબ્રહ્મકો પ્રમાણભુત હૈ ઔર વેદાંતમેં તો કેવલ પ્રમેય સ્વરૂપકો હી નિરૂપણ હૈ ॥ અબ યાકો ફલિતાર્થ યહ જે કર્મમાર્ગમેં કર્મફલ દાતાપનેંસોં બ્રહ્મસ્વરૂપકો બોધ હોતહૈ ॥ ઔર વેદાંતમેં સાક્ષાત્ સ્વરૂપકો હી બોધ હોતહૈ યા રીતકો

---

૧ યજ્ઞાદિક જે વૈદિકર્મ હૈં તે ભક્તિમાર્ગકો મુખ્ય સાધન હૈં એસેં શ્રીમહાપ્રભુનને નિજ ધાદિક ગ્રંથનમેં આજ્ઞા કીની હૈ. -

૨ તૃતીયાધ્યાયકે ૨ પાદકે ૩૮ સુત્રમેં.

કે વિચારપુર્વક શ્રીકૃષ્ણ સંબંધીજ્ઞાન સો જીવકેં આપે હેતરેં ॥ યાહીતેં ॥ શ્રીકૃષ્ણજ્ઞાનદઃ ॥ યહ સર્વોત્તમજીમેં આપકેા નામ હે ॥ શંકા ॥પ્રથમ તો કર્મમાર્ગદ્વારા ઔર વેદાંતમાર્ગદ્વારા પરબ્રહ્મકેા જ્ઞાન હોતહે યહ નિરૂપણ મુલમેં કિયેા ॥ ઔર વેદશાસ્ત્રકેા હુ યેહી સિદ્ધાંત હે તથાપિ ફલિતાર્થમેં શ્રીકૃષ્ણકેા જ્ઞાન એસેં કહયેા તાકેા કહા કારણ ॥ પ્રત્યુત્તર ॥ પરબ્રહ્મ સોઈ શ્રીકૃષ્ણ યહ વેદમેં હુ નિરૂપણ કિયેાહે ॥ ઔર હરિવંશ કૃષ્ણજન્મ ખંડાદિકમેંહુ નિરૂપણ કિયેાહે તાતેં શ્રીકૃષ્ણકેા જ્ઞાન કહયેા સેા યુક્ત હે ॥ શંકા ॥ યા રીતસેાં તેા વેદાંત મુખ્યભયેા ઔર કર્મ ગૌણ ભયેા તબ પ્રથમ કર્મમાર્ગ કયેાં કહયેા ઔર પાછે વેદાંત કયેાં કહયેા ॥ પ્રત્યુત્તર ॥ પ્રથમ સામાન્ય જ્ઞાન હેાય પીછેં વિશેષજ્ઞાન હેાય તાસેાં પ્રથમ કર્મદ્વારા બ્રહ્મ હે એસેં જાને ફેર વેદાંદ્વારા યાકેાં યથાર્થ બ્રહ્મસ્વરૂપકેા જ્ઞાન હેાય તાતેં પ્રથમ કર્મમાર્ગ કહયેા ॥ અબ

---

૧ ‘તાપનીયશ્રુતિમેં કૃષ્ણ એસેા સદંશકેા નામ હે ઔર ણુ એસેા આનંદકેા નામ હે તાતે કૃષ્ણુ એસેા સદાનંદપરબ્રહ્મકેા નામ હે એસેાં કહયેા હે.

ગ્યાગ્યગ્રંથકે આપ કર્તા હૈં યહ નિરૂપણ કરિકૈં ઔર
ન્યગ્રથકે હુ કર્તા આપ હૈં યહ નિરૂપણ કરતહૈં ॥ ગ્રંથ-
સર્વરસરૂપકીયા ॥ રસરૂપ હૈતિનૈં રસ જો વેદોક્ત આનંદ-
મય પ્રભુ તિનકો રૂપ સો નિરૂપણ જીનમેં હૈ ઐસે ॥
અથવા બ્રહ્મવલ્યુક્ત રીતિસોં રસ સો આનંદાત્મક પુરૂષો
ત્તમ તથા ઉનકો ભક્તિરસ ઇનિ દ્વોઉનકે રૂપ સો નિરૂપણ
કરનહારે ઐસે સબ ગ્રંથ આપનૈં કિયે ॥ અથવા ॥ રસ-
રૂપ સો સાક્ષાત્ ભગવદ્રુપ સબ ગ્રંથ આપનૈં કિયેહૈં
યાહીતૈં શ્રીયમુનાષ્ટકાદિ સર્વ ગ્રંથનકો એક એક ભગવદ-
વયવરૂપત્વ શ્રીહરિરાયજીનૈં નિરૂપણ કિયોહૈ તાસોં ॥
ગ્રંથ સર્વરસરૂપ કીધા ॥ યહ કહ્યો અબ યે સબ ગ્રંથ
કૌનકે સિદ્ધાંતકો અવલંબન કરિકૈં કિયે સો નિરૂપણ
કરતહૈ ॥ પોતાને સિદ્ધાંત ॥ આપકો જો સિદ્ધાંત શુદ્ધા-
દ્વૈતસિદ્ધાંત તદનુસાર સબ ગ્રંથ કિયે અબ શુદ્ધાદ્વૈત સો
યહ જો માયોપાધીવિનાં કાર્યકારણભાવ હોયકે હુ પ્રપં-
ચકો બ્રહ્મકે સંગ અભેદ ॥ યાકો ફલિતાર્થ યહ જો સબ
ગ્રંથ કરિકૈં શુદ્ધાદ્વૈત જ્ઞાન સહિત પુષ્ટિ ભક્તિમાર્ગ આપને

---

૧ શુદ્ધાદ્વૈતકો યથાર્થસ્વરૂપ નિરૂપણ સવિસ્તર મેનેં વેદાંત-
ચિ તામણિ પ્રભ્રતિનમેં કિયો હૈ તહાં દેખનો.

પ્રવૃત્ત કિયો યાહીતેં ભક્તિમાર્ગસર્વમાર્ગવૈલક્ષણ્યાનુ-
ભ્રુતિકૃત્ય યે સર્વોત્તમજીમેં આપકો નામ હૈ ॥ શંકા ॥
ટીકાગ્રંથ કરનો તો ગૌણકાર્ય હૈ ઔર મુલગ્રંથ કરનો તો
મુખ્યકાર્ય હૈ તો હુ ટીકાગ્રંથકર્તૃત્વ પ્રથમ નિરૂપણ કર્યો
કિયો ॥ પ્રત્યુત્તર ॥ ટીકાગ્રંથ નો વ્યાસસુત્રકો ભાષ્ય સો
કિયે વિના આચાર્ય પદવી નહી મિલે તાતેં આપ પુષ્ટિ-
પથાચાર્ય હૈં યહુ સુચનાર્થ હી પ્રથમ ટીકાગ્રંથ કર્તૃત્વ
આપકો નિરૂપણ કિયો યાહીતેં સર્વોત્તમજીમેં ॥ ભક્તિ-
માર્ગોઽન્યમાર્ગેભ્યઃ ॥ યહુ આપકો નામ હૈ ॥ ૬ ॥ અબ
જ્ઞાનકાર્ય નિરૂપણ કરિકૈં યશોદા નિરૂપણ કરતહૈં ॥

रसिकरसना रसिकवाणी जाणी नर नवखंड ॥
ऊर्ध्वपंथा सुजस पसऱ्यो वाधियो ब्रह्मांड ॥ ७ ॥

॥ રસિક ॥ સો રસભોક્તા પ્રભુ તિનકી ॥ રસના ॥ સો
વેદરૂપ વાણી તાકે રસકરિકૈં યુક્ત સો ॥ રસિક ॥ એસી

---

૧ ભક્તિમાર્ગ સર્વ માર્ગનતે વિલક્ષણતાકો અનુભવ કરાયવેવારે શ્રીમહાપ્રભુજી હૈ.

૨ ભક્તિમાર્ગરૂપકુમાર્ગકે વિકાસ કરિવેવારે સુર્ય આપ હૈં.

જો ભાષ્યસુબોધિન્યાદિરૂપં ॥ વાણી ॥ સો નવખંડાત્મક જો પૃથ્વી તાકે વિષેં સબ ॥ નર ॥ જે મનુષ્ય તિનનેં ॥ જાણી ॥ સો જની એબ નવખંડાત્મક પૃથ્વી કહી સમ-દ્વીપાત્મક નહી કહી તાકો કારણ તો પ્રથમાધ્યાનકે વ્યા-ખ્યાનમેં લિખ્યોહે ઔર ॥ સરવેનવખંડ ॥ એસો હુ પાહહે તાકો અર્થ ઔર ટીકાનમેં લિખ્યોહે અથવા વહુ વાણી કેસીહે ॥ નવખંડ ॥ નવ સો નવીન ઉત્પન્ન ભયે એસે જે માયાવાદાદિ મત તિનકી ખંડ સો ખંડનૂ કરન-હારી ॥ શંકા ॥ પ્રથમ તો પ્રભુનકેં રસરૂપ કહે ઔર અબ રસભોક્તા કેસેં કહે ॥ પ્રત્યુત્તર ॥ બ્રહ્મ તો વિરૂદ્ધ ધર્મા-શ્રય હે ઔર બ્રહ્મતેં બુદ્ધિ કચ્છુભી હે નહી ॥ યાતેં રસ હુ બ્રહ્મ હે ઔર રસભોક્તા હુ બ્રહ્મ હે યહ અભિ-પ્રાય કઠવલ્લી બૃહન્નારાયણ ભૃગુવલ્લ્યાદિક ઉપનિષદનમેં નિરૂપણ કિયોહે ॥ ઔર શ્રીમદ્ભાગવતમેં હુ પટ્ટસ્કંધમેં ॥ નહિવિરોધઉભયંભગવત્યપરિગણિતગુણગણેઽચિન્ત્ય-

---

૧ અગણિત હેં ગુણસમુહ જીનકે એસે ઔર અત્યંત દુર્જ્ઞેય હે માહાત્મ્ય જીનકે। એસે જે સર્વસમર્થ ભગવાન્ તિનકે વિષેં શીતોષ્ણત્વાદિક દોઇ તરહુકે ધર્મ વિરૂદ્ધ હોત નાહીં.

ગાહમાંહાત્મ્યે ॥ યા ગદ્યમેં નિરૂપણ કિયોહૈ ॥ યાતેં રસિક યહ કહ્યો સો યુક્ત હૈ ॥ અથવા ॥ રસિક જો પ્રભુ તિનકી[1] રસના સો આસ્વાદ પ્રાપ્ત કરનહારી ઇતને ભક્તિરસ પ્રાપ્ત કરનહારી એસી જો ॥ રસિકવાણી ॥ રસિક સો કૃષ્ણપ્રેમામૃતરસભરિત જો શ્રીમહાપ્રભુજી તિનકી વાણી અથવા રસ જો પ્રભુ તિનકે ભોકતા સંગ-લીલાનુભવ કરનહારે સો ॥ રસિક ॥ જો ભક્ત તિનકી રસના ॥ જો જીવા તાદ્વારા રસિકવાણી જો શ્રીસુબોધિ-ન્યાદિક તિનકો નવખંડકે વિષે સબ મનુષ્યનનેં જની અબ યાકો ફલિતાર્થ યહ જો આપકો યશ ભક્તનકે મુખદ્વારા સબ પૃથ્વીમેં ફેલ્યો ॥ અબ ભૂમિકે વિષે

---

૧ રસના શબ્દ બાહુલક સિદ્ધકરણાર્થ કર્યુચપ્રત્યયાત હૈ તાકો ઇહાં કેવલ યૌગિક અર્થ લિયોહૈ

૨ શ્રીમહાપ્રભુનકો સ્વરૂપ ભગવત્પ્રેમરૂપ અમૃત રસસો ભરિત હૈ સોહી રાસપ્રોક્તીમે શ્રીગુસાઇજીને નિરૂપણ કિયોહૈ

૩ અર જો ભગવદનુગ્રહસોં જીવ પ્રભુનકે સંગ લીલાનુભવ કરતહૈં સો બ્રહ્મસંબંધી પ્રભૃતિનમે નિરૂપણ કિયોહૈ.

આપકો યશ કૈસો હૈ યહ કહ્યો આપકો ભાત નહીં હૈ તાતેં હું યશ અધિક હૈ સો નિરૂપણ કરત હૈ ॥ ઊર્ધ્વપંથાસુજસપસર્યો ॥ ઊર્ધ્વ સો આકાશમેં હૈ પંથ સો માર્ગ હૈ ઐસે જે સ્વર્ગાદિક સબ લોક તહાંતાઈ આપકો સુજસ પસર્યો સો કૈસો અબ કેવલ યશ નહીં કહ્યો ઔર સુજસ કહ્યો તાકો અભિપ્રાય યહ જો ॥ ઔરકો યશ તો કાલાંતરકરિકે ક્ષીણ હોત હૈ ઔર આપકો યશ તો અનંત હૈ ॥ ઔર સુજસ થયો ઐસેં નહીં કહ્યો ઔર પસર્યો યહ કહ્યો તાકો અભિપ્રાય યહ જો નવીન યશ હોય તો થયો ઐસેં કહે પરંતુ આપકો યશ તો અનાદિ વેદવર્ણિત હૈ તાતેં અનાદિસિદ્ધ હૈ ॥ અબી તો યાકો ઐસાર આત્ર ભયો ॥ યાકો ફલિતાર્થ યહ જો આપકો યશ નિત્ય હૈ ॥ નિત્યસો જાકો આદિહુ નહોય ઔર અંત હુ ન હોય તેસો આપકો યશ હૈ યાહીતેં ॥ ઊર્ધ્વપંથાસુજસપસર્યો યહ કહ્યો ॥ શંકા ॥ શ્રીવલ્લભાચાર્યજીકો વર્ણન કહું વેદમેં નહીં હૈ તો હુ વેદવર્ણિત યશ કૈસો હૈ તાકો કારણ કહો ॥ સમાધાન ॥ શ્રીવલ્લભાચાર્યજી ભગવન્મુખારવિંદાધીષ્ઠાતા અગ્નિ હૈ યહ તો

પ્રથમ પ્રતિપાદન કિયોહે તાતેં વેદમેં જહોં જહોં ભગવન્મુ-
ખારવિંદકો ઔર અગ્નિકો વર્ણન હે સો સબ શ્રીમહાપ્રભુ
નકો વર્ણનહે ॥ અથવા ॥ જેસેં લૌકિકમેં દેહ ભિન્ન ઔર
દેહાભિમાની જીવ ભિન્ન તેસેં દેહ પ્રભુનકે શ્રીઅંગમેં
નહીં હે ઔર જેસેં ચરણ અધમ અંગ ઔર મસ્તક
ઉત્તમ અંગ તેસેં ઉત્તમોત્તમ ભાવ હુ પ્રભુનકે શ્રીઅં-
ગમેં નહીંહે ભગવદંગ તો સબ ભગવદ્રૂપ હિં સો વેદમેં
નિરૂપણ કિયો હે ॥ તાતેં શ્રીમહાપ્રભુજી ભગવન્મુખા-
વિંદ સો ભગવદ્રૂપ હેં તાતેં સબ વેદાદિકમેં વર્ણન
આયકો લી હે યાહીતેં હરિવંશમેં ॥ વેદેષ્વંગેષુ ચૈવ
પુરાણેષુભારતેતથા ॥ આદાવંતેચમધ્યેચહરિઃસર્વત્રગીયતે
ચહ કહ્યો હે ઔર શ્રીમહાપ્રભુનકે પ્રતિપાદક અનેક

---

૧ પ્રકાશકપ્રકાદિ ઉપનિષદનમેં જેસે લૌકિક દેહ બાહેર
બીનવસ્તુ નગરો રસસમૂહરૂપ હોય તેસે ભગવદ્વપુરૂપ બાહેર
બીનવસ્તુ નગરો પ્રશાનધનહે એસે કહ્યોહે

૨ વેદ રામાયણ પુરાણ ભારત ઇન સબનમેં આદમેં સમા
પ્તિમેં ઔર બીચમેં સબ જગે હરિકો જનવાનકો હી ગ્રંથમાન
કિયોહે

શ્રુતિવાક્ય હું શ્રુતિરહસ્યોદિક ગ્રંથનમેં લિખે હૈં યાતેં વેદવર્ણિત હમનેં કહયેાં સેા યુક્ત હૈ ।। અબ પૃથ્વીસેાં લેકેં ઉપરકે સબ લેાકમેં વ્યાપકેા યશ કહયેા પરંતુ સાંત અધેા લેાકમેં યશ નહીં કહયેા હેાયગેા યા શંકાકેા નિવારણ કરતહૈં ।। બાહિયેાબ્રહ્માંડ ।। સબ બ્રહ્માંડ પર્યંત યશ બઢયેા યાતેં સેાત નીચેકે લેાક હું આય ગયે ।। અબ પ્રથમ ઊર્ધ્વ લેાકનમેં સુજસ કહયેા યહ સુચન કિયેા ઔર પાછેં અધેા લેાકમેં સુચન કિયેા તાકેા અભિપ્રાય યહ જે ઊર્ધ્વલેાક તેા સબ ઐંતરિક્ષમેં હૈ ઉનકે આડેા કછુ વ્યવધાન નાહીંહે તાતે પ્રાકટ્ય ભયેા તમસેાં હી પુર્ણચતારકે સબ ચંદ્રિકે ઊર્ધ્વ લેાક વાસિનકેાં દર્શન ભયે ।। યાતેં પ્રથમ સુજસ ઉહાં કહયેા ઔર અધેા લેાકમેં શેષાદિકનકેાં તેા જંબ પાખંડ મતકેા ખંડન કરિકે પૃથ્વીકેા ભાર ન્યુન કિયેા ઔર ચરણારવિંદકે સ્પર્શસેાં પૃથ્વીકેાં શીતલ કરી તબ આપકે ચરિત્રકેા અનુભવ ભયેા યાતેં અધેા લેાકમેં પીછેં યશ કહયેા યહ સુચન કિયેા ।। અથવા શ્રીમહાપ્રભુજી અગ્નિરૂપ હું ઔર પૃથ્વી ગંધવતી હે તાતેં ઇનિ દેાનેાનકે સંગસેાં

યશ કેહ્યો. સો. સુગંધ ધુમડ્યો કે-યહ સૂચનાર્થ. પ્રથમ
ઊર્ધ્વ લોકમેં. સુગંધ કેહ્યો. યહ કહ્યો. ॥ અબ. જેસે
સુગંધયુક્ત ધુમ કે-સો ઓરકું લગતહે. તાકો હું સુગંધ
યુક્ત કરતહું. તેસે આપકે હું યશકો. જો જાન હુવે તાકો
હું યશ કેહેત હું. ઓર ધુમ જેસે પ્રથમ ઊંચો જાત હે
ફેર અધીક હોતહે તબ નીચે કેહત હે. તેસે સુગંધસું હું
ઊર્ધ્વ લોકમેં કેહતું અધો લોકમેં કેહ્યો ઓર જેસે
ચંદનાદિ સુગંધ પદાર્થકો અગ્નિસોં સંયોગ હોતહે તબ
સબનકો સુગંધ સુખ અગ્નિ દેતહે ॥ ઓર યા સુગંધ
પદાર્થકું આપરૂપ કરતહે તેસે શ્રીમદાત્મપ્રભુનને હું
પૃથ્વીકું આપકે અંશકું સ્પર્શ કરાયકે સ્વર્ગાદિસોંપર્યંતકી
આપરૂપ કરી ॥ ઓર પૃથ્વીમેં પધારે પીછે અબ
યશરૂપી સુગંધ સુખ સબનકું દેતહે ઇત્યાદિક જેનેક
અભિપ્રાય સૂચન કરિવેકું પ્રથમ ઊર્ધ્વ લોકમેં સુગંધકો
પ્રસાર સૂચન કિયો ॥ ઓર યશકું સુગંધરૂપના તો
વેદમે નિરૂપણ કીનોહે ॥ ૭ ॥ અબ શ્રીમદાત્મપ્રભુજી તો

---

૧ તૈત્તિરીયશાખાકે નારાયણોપનિષદમેં ॥ જેસે આકીરીત
પુષ્પપુષ્પાવૃક્ષકો. દુરસું સુગંધ આવેહે તેસે પુરૂષકેભી હું
સુગંધ દુરસું આવેહે એસે કહ્યોહે

પુર્ણપુરૂષોત્તમ હેં સો આપકે તો એક એક રોમરંધ્રમેં અનેક બ્રહ્માંડ ફિરતહેં સો શ્રીમદ્ભાગવત દશમસ્કંધ પુર્વાર્ધમેં બ્રહ્મસ્તુતિમેં ॥ કવેંદગ્નિધાવિગણિતાંડપરાણુ-ચર્યાવાતાધ્વરોમવિવરસ્યચતેમહિત્વમ્ તથા ઉત્તરાર્દ્ધમેં હુ વેદસ્તુતિકે અધ્યાયમેં ॥ ૐવિરજાંસિવાંતિ યા શ્લોકમેં નિરૂપણ કિયોહે તથા ઔર હુ અનેક સ્થલમેં નિરૂપણ કિયોહે તાતેં ॥ એક બ્રહ્માંડમેં આપકો યશ ફેલ્યો યહ કછુ અધીક નહોંહે યાતેં ઔર હુ અધીક નિરૂપણ કરતહેં ॥

एकब्रह्मांडें जेना जस न माया तेना हुवां कोटि अनंत ॥ तोए त्यांथकी वाधियो जई वस्यो सुख धीमंत ॥ ८ ॥

---

૧ હેપ્રભુ ઐસે અગણિત બ્રહ્માંડરૂપરમાણુનકે ઉડિબેકેલિયે ગવાખરૂપ જીનકે રોમરંધ્ર હેં ઐસે જે આપ તિનકો મહિમા કહાં ઔર મેં કહા ઐસેં બ્રહ્માજીનેં બીનતી કરીહે.

૨ જેસેં આકાશમેં સુક્ષ્મ રજ સદા ઉડયો કરેહે તેસે પ્રભુનકે રોમરૂપકે બીચર અનેક બ્રહ્માંડ ઉડયો કરતહે.

અપ ॥ જેના ॥ સો જીન શ્રીમહાપ્રભુનકે યશ ॥ એકબ્રહ્માંડે ॥ એક બ્રહ્માંડકે વિષે ॥ નમાયા ॥ નહી સમાયે ॥ તેના ॥ તિનકે સોં યશકે ॥ કોટિઅનંત ॥ કોટિ જે સો લક્ષ સો હુ એક હોં નહી ॥ અનંત ॥ જીનકો પાર નાંહીં ॥ ઇતને અનંતકોટી બ્રહ્માંડ આપકે યશકી સ્થિતીકે અર્થ ભયે ॥ અથવા ॥ અનંત જે આકાશ તે કોટિસંખ્યાંક ભયે ॥ યાકો ફલીતાર્થ યહ જે એક બ્રહ્માંડમેં એક હી આકાશ હોતહે તાતેં અનેક આકાશ કહે ॥ તે સબ આપકે યશકે પાત્ર ભયે યહ સુચન કિયો ॥ શંકા ॥ બ્રહ્માંડમેં તો અનેક પદાર્થ હેં તો હુ આકાશકો અનંત કહયો તાકો કહો કારણ ॥ મત્યુત્તર શબ્દ આકાશકો ગુણ હે ઔર શબ્દદ્વારા હી યશ પ્રકટ હોતહે તાતેં કોટી અનંત યહ કહયો તાકો કારણ યહ જે આકાશ અનંત હે તે હુ અનંત સંખ્યાક ભયે તો હુ આપકે યશકો અંત આયો નાંહીં ॥ અપ સબ સ્વરોમવિવરસ્થ બ્રહ્માંડમેં આપકો યશ બઢયો યે હુ કછુ અધિક બાત નાંહીં કયોં જે આપ તો પુરૂષોત્તમ હેં તાતેં આપકે શ્રીઅંગમેં હી આપકો યશ રહયો તામેં અશ્ચીકતા કહા

ભયી તાતેં ઔર હુ = અધીક હે સોઈ સ્પુટ કરત હેં ॥ તોઉત્યાંથકિવાધિયો ॥ અનંત આકાશ યશકેં પ્રાપ્ત ભયે તોય .તો હુ ત્યાંહાંથકી સો અનંત બ્રહ્માંડનતેં.. યશ વાધીયો બઢયો ॥ સો. કહાં રહયો સો કહતહેં ॥ જંટવસ્યો મુખથીમંતા ધીમંત જે [1]અલૌકિકહે ધી સો બુદ્ધિ જનકી ॥ એસે જે લીલાસ્થ ભક્ત તિનકે મુખમેં જયકેં યશ ભસ્યો ॥ યાહેા ફલીતાર્થ યહ જે લૌકિકમેં અલૌકિકમેં સભ ઠિકાનેં આપકેા યશ ફૈલ્યો ॥ શંકા ॥ ઔર ટીકા-કારનને તો ધીમંત જે વ્યાસાદિક એસો અર્થ કિયોહે ઔર યુક્ત હુ એસેં હી દીખતહે કયેાં જે પુરાણાદિ-કનમેં આપકેા વર્ણન હે તથાપિ તુમ લીલાસ્થ ભક્ત યહ અર્થ કાહેકેા કરતહેા ॥ પ્રત્યુત્તર ॥ યદ્યપિ વ્યાસાદિક ધીમંત હેં ઔર પુરાણાદિકનમેં શ્રીમહાપ્રભુનકેા વર્ણન હુ કિયોહે તથાપિ યહ સભ બ્રહ્માંડકે ભીતર હે ॥ ઔર મુલમેં તો તોઉત્યાંથકિવાધીયો એસેં કહયોહે ॥ યાંતેં બ્રહ્માંડતેં બાહિર કછુ યહિયે સો બાહિર તો ગૌલોક

---

૧ ધીમંત શબ્દમેં મતુપ્પ્રત્યય પ્રાશસ્ત્યરૂપ અર્થમેં હે ઔર પ્રશસ્ત સો અલૌકિક.

હૈ ॥ ઔર વામેં તેા ધીમંત લીલાસ્થ ભક્ત હૈં સેા આપકે યશકેા ગાન કરતહૈં ॥ સેાઈ શ્રી ભાગવત દશમસ્કંધે પુર્વાર્દ્ધમેં ॥ અક્ષણ્વતાંફલમિદંનપરંવિદામઃ ॥ યા શ્લેાકમેં નિરૂપણ કિયેાહૈ ॥ શંકા ॥ યા શ્લેાકમેં વલ્લભાચાર્યજીકેા યશ કહાં હૈ ॥ પ્રત્યુત્તર ॥ યા શ્લેાકમેં વક્ષંત્રજેશસુતયેાઃ ॥ ઐસેં કહ્યે હૈ તાસુ યા શ્લેાકમેં મુખ્ય ઉદ્દેશ શ્રીમુખકેા હૈ ॥ ઔર શ્રીવલ્લભાચાર્યજી શ્રીમુખ હૈં યાતેં યામેં વર્ણન આપકેા હી હૈ ॥ ઔર

ગાવસ્તુફેણમુખનિર્ગતવેણુગીતપીયુષમુત્તભિતકર્ણપુટૈ

---

૧ વેણુગીતમેં વ્રજભક્તનકેા વચન હૈ જો સર્વ પ્રકારસું ભગવત્સંબંધ સેાહી ઇંદ્રિયવાન્‌કેા ફલ હૈ ઔર કછુ હમ નહિ જાનેં.

૨ વ્રજેશ જો શ્રીનંદરાયજી ઇનકે પુત્ર જે પ્રભુ ઔર ભાવદેવજી વે જબ ગાયનકે પિછાડી અનુરાગેાપનકું આગેં કરિકૈં પાછેં પધારતહૈં તબ અનુરાગસહિત કટાક્ષનતેં યુક્ત ઔર વેણુસહિત ઐસેા જો ઉન દેાઉનકેા મુખારવિંદ તાકેા આદર સહીત દર્શન કરનેા યહ હી નેત્રકેા પરમ ફલ હૈ યહ અર્થ ગુણેાધિનીજીમેં તથા લેખમે સ્પુટ હૈ.

૩ ભાગવ-મુખારવિંદમેસુ નિકસ્યેા ઐસેા જો વેણુનાદરૂપ અમૃત તાકેા ગાયેં નિશ્ચય ઉંચે કાન કરિકૈં પાન કરતહૈ.

LIBRARY

પિબંત્યઃ ॥ યા શ્લોકકે શ્રીસુબોધીનીજીમેં હુ યહ તાત્પર્ય સ્ફુટ દીસતહે યાતેં હમનેં એસો અર્થ કિયોહે ॥ ॥ ૮ ॥ અબ યશકો નિરૂપણ કરિકેં તેજકો ઔર પ્રતાપકો વર્ણન કરત હેં ॥

અતૂલ અમલ ઉદ્યોત ઉદયો ભૂતલ દ્વિજમાર્તંડ ॥
ભક્તિમારગ કેસરી ગજ માયિકમત શતખંડ ॥૯॥

અબ શ્રુતકે વિષેં આપ ॥ માર્તંડ ॥ જો સુર્ય તાજેસે ઉદય ભયે ॥ યાકો ભાવાર્થ યહુ જો પ્રાચી દિશાતેં સુર્ય ઉદય હોતહે પરંતુ કછુ પ્રાચીસોં ઉત્પન્ન નહી હોતહે તેસેં આપ હુ દ્વિજકુલમેં પ્રાદુર્ભુત ભયે હેં ॥ અથવા ॥ દ્વિજ ॥ જો ચંદ્ર ઔર ॥ માર્તંડ ॥ જો સુર્ય તેસે આપ હેં ॥ અબ ચંદ્ર સુર્ય નો લૌકિક હેં યાતે આપકેં લૌકિકતુલ્યતા આઈ તાકો નિવારણ કરતહેં અબ આપ કેસે હેં ॥ અતુલ ॥ સુર્યચંદ્રકે તેજસ્વી હુ આપકો તુલના નહીહે યાહીતેં ગીતાજીમેં ॥ દિવિસુર્યસહસ્રસ્યભવેદ્યુગ-

---

૧ જો આકાશમેં હજાર સુર્યનકો તેજ એકસંગ ઉદય પાવે તો પ્રભુનકે તેજકે કછુક સદ્રશ કદાચિત કહ્યો જાય.

પંહુત્થિતા ।। યદિભાઃ સદૃશીસાસ્યાદ્ભાસસ્તસ્યમહાત્મનઃ ।।
યહ નિરૂપણ કિયોહે ।। ઔર આપ કૈસે હૈં ।। અમ્ભ ।।
સૂર્યચંદ્રમાં તો મેરા બહુ યહ સબ મણિન કરતહૈં ઔર
આપ તો સર્વ આપ સોં રહિત હૈં ।। ઔર આપ કૈસે હૈં ।।
દ્યોત ।। સો અલૌકિક તેજરૂપ આપકે તેજસોં હી સબ
તેજસ્વી હૈં સોઇ કઠમંડકોપનિષદમેં નિરૂપણ કિયોહૈ ।।
તથા શ્રીગીતાજીમેં હુ આપનેં આજ્ઞા કરીહૈ ।। યદા-
દિત્યગતંતેજોજગદ્ભાસયતેખિલં ।। યચ્ચંદ્રમસિયચ્ચાગ્નૌ-
તત્તેજોવિદ્ધિમામકં ।। યા શ્લોકમેં ।। અમ સૂર્યકી
ઉપમા દીની તાકો ભાવાર્થ યહ હો જૈસેં સૂર્ય આંધકારકોં
મિટાવતહૈ સબનકોં પ્રકાશ કરતહૈ કમલકો વિકાસ કરતહૈ
ઉલ્લુકોં ગતિહીન કરતહૈ તૈસેં આપ હુ માયાવાદકો

રૂ યા ભગવદ્ધામમેં સૂર્યચંદ્રતારાં ઔર વિદ્યુત યહ કોઇ પ્રકાશ
નહિ કરિસકેં તબ યે અગ્નિ તે કહાધું પ્રકાશ કરે કયોં હો
યહ સબ પ્રભુનકે પ્રકાશસું હી પ્રકાશવાન હોતહૈ.

૨ જો તેજ સૂર્યમેં રહિકેં આખે જગતમેં પ્રકાશ કરતહૈ
ઔર જો ચંદ્રમેં તેજ હૈ ઔર જો અગ્નીમેં હૈ હે અર્જુન સો
સબ મેરો તેજ જાન.

નાશ કરતહૈં ॥ શુદ્ધાદ્વૈત વેદાંતકો ઉપદેશ કરિકૈં હૃદયમેં પ્રકાશ કરતહૈં ભક્તનકોં દર્શનમાત્રસોં પ્રફુલ્લિત કરતહૈં બહિર્મુખનકોં ગતિહીન સો પરાસ્ત કરતહૈં ॥ ઇત્યાદિકૈં અનેક અભિપ્રાયસો સુર્યકી ઉપમાદીની ॥ ઔર શીતલત્વાદિક ધર્મ સુચન કરિવેકોં ચંદ્રકી ઉપમાદીની ॥ અબ તેજકો નિરૂપણ કરિકૈં પરાક્રમકો નિરૂપણ કરતહૈં ॥ ભક્તિમાર્ગકેસરી ॥ ભક્તિમાર્ગ જો પુષ્ટિમાર્ગ તાકેવિષેં આપ કેસરી જો સિંહ તાજેસે હૈં યાહીતેં ॥ ગજમાયિક-મતશાનખંડ ॥ માયિકજો માયાવાદિ તિનકો મત જો સિદ્ધાંત તાકૂપી ગજ જો હસ્તી તાકે શત સોં અનેક ખંડ સો ટુક કિયે ॥ અબ ભક્તિમાર્ગ કેસરી ઐસેં કહ્યો તાકો ભાવાર્થ યહ જો જૈસેં સિંહ જો માર્ગમેં હોતહૈ તહાં હસ્તિપ્રભૃતિ ઔર કોઉ નજીક હુ નહી આવતહૈ તૈસેં પુષ્ટિમાર્ગમે આપકે પ્રતાપસોં કોઉ દુઃસંગરૂપ પશુ નજીક હુ આયનહીં સકતહૈ તબ બાધા તો કહાંસો કરિસકે ઔર સિંહ જૈસેં ઔરકી અપેક્ષારહિત અકેલો હી પરા-ક્રમ કરતહૈ તૈસે આપ હુ કેવલ પ્રતાપમાત્રસોં સબ કાર્ય કરતહૈં ઇત્યાદિ અનેક અભિપ્રાયસોં ભક્તિમાર્ગ-

કૈસરી યહ કહ્યો ॥ અથવા ॥ માયિક ॥ જો માયા-
વાદી તે હી ગજરૂપ તિનકો ॥ મન ॥ જો સિદ્ધાંત, તાકો
આપનેં ખંડન કિયો ॥ અબ માયાવાદીકેં ગજરૂપ
કહે તાકો અભિપ્રાય યહ હે જેસે ગજ-
પશુ હે તેસેં માયવાદી હુ પુજ્ય દેવતા સ્વરૂપકેં સિદ્ધ
દશામેં મિથ્યા માનત હેં તાતેં પશુ હેં સોઈ અભિ-
પ્રાય વેદમેં નિરૂપણ કિયો હે ઔર જેસેં હસ્તી હુ
પદાર્થ દેખત હે ઔર સમીપકો પદાર્થ નહી દેખત હે
તેસેં માયાવાદી હુ અપનો આત્મા જો બ્રહ્મ તાકો
સ્વરૂપ નહી જનતહેં ઔર શાસ્ત્રસોં હુવ જો દુનકૅ
તિનકેં દેખત હેં ઔર હસ્તી જેસે પ્રથમ સ્વચ્છ હોતહે
તોહુ પાછે અપનેં માથેમેં ધુર ડારત હે તેસેં માયા-
વાદી હુ સ્વચ્છ બ્રાહ્મણ કુલમેં ઉત્પન્ન હોતહેં ॥ વેદ-
શાસ્ત્રકો અધ્યયન કરતહેં તોહુ માયાવાદરૂપી ધુરસોં
આપ મલિન હોતહેં ઇત્યાદિક અનેક અભિપ્રાયસોં
માયાવાદિનકેં ગજરૂપ કહે અબ એસે આપ હે યાહીતેં

---

૧ બ્રહ્મારણ્યમેં.

सर्वोत्तमजीमें ॥ [1]मायावादनिरांकर्त्ता येहु आपको नाम
हे ॥ और सप्तश्लोकीमें हु श्रीविठ्ठलनाथजीनें माया-
वाद [2]करीद्रदर्प दलनेन ॥ या श्लोकमें येही अभिप्राय निरू-
पण कियोहे ॥ शंका ॥ तुमनें कहीं जे पुष्टिमार्गमें आपके
प्रतापसेंं दुःसंगरूप-पशु नजीक हु आय नही, सकत हे
परंतु पुष्टिमार्गमें आये हें तिनकेां अनेकनकेां दुःसंग
भयेा दीखतहे ॥ प्रयुत्तर ॥ सिंहके समीप अंतरायरहित
जे रहेहे तातें और पशुनकी बाधा नहीं होतहे तेसें आ
पकेांहु जे हृदयमें राखे तातें दुःसंग बाधा नही करतहे
और बहिर्मुख हें तिनकेां दुःसंग बाधा करतहे यातें
हमने एसें कहयेा सेा युक्त हे ॥ याकेा कृतितार्थ यह
जे श्रीमहाप्रभुनकेा निरंतर ध्यान स्मरण करे ताकेां
दुसंग नही लगतहे ॥ ६ ॥ अब मायावादकेा हु खंडन
करियेा यह कछु अधीक बात नहीहे तातें याहुतें अधीक
निरूपणु आधी तुकसेां करत हें ॥

---

१ श्रीमहाप्रभुजी मायावादके खंडन कर्ता हें

२ मायावादरूप भडे हाथीके गर्व मिटायबे प्रभुंती कार्यनतें आप निरूपमहे.

दिग्विजय दशादिशायें-कीधो परिक्रमानें व्याज ॥

॥ परिक्रमा ॥ 'जे पृथ्वीपरिछेमां' ताड़ो ॥ व्याजें ॥ सो मिषमात्र छे ॥ ह्यों जें 'अपूर्ण' होय ओर 'इच्छी' आं-क्षा करंत होय सो 'परिक्रमा' करे ॥ ओर आप तो पुर्ण पुरुषोत्तम 'हें' अकांक्षारहित छें तोसों प्रदक्षिमाद्रा नो मिष छे ॥ तो द्वारा दशादिशानदों आपनें विजय कियो ॥शंका॥ चार दिशा पुर्व दक्षिण पश्चिम उत्तर ओर चार विदिशा सो आठ ॥ आग्नेय नैर्ऋत वायव्य ऐशान इनि 'आठ दिशानमें' तो सभ पतितनदो कियें कियो सो ठीक छे ॥ परंतु अंतरिक्ष ओर अधो लोकदे विषे दिग्विजय केसे सभवे ॥ प्रत्युक्त ॥ अंतरिक्ष दिशाको स्वामि वायु छे सो वेदमें निरूपण कियोहे ओर वायुदो अवतार मध्वाचार्य छें तिनदों आपनें जीते ओर अधो लोकमें मुख्य शेष छे तिनदो अव-तार रामानुजाचार्य छे तिनदों हु आपनें जीते यातें ॥

---

* १ तैत्तिरीय शाखामें वायु अन्तरिक्षको अधिपति छे ऐसे कह्यो छे.

દિગ્વિજય દશ દિશાયેં પ્રાપ્તો, યહ નિરૂપણ કિયો સોં યુક્ત હે અબ પરિક્રમાકે મિષસોં આપનેં દોય કાર્ય કિયે હું તાતેં, દિગ્વિજયરૂપ એક, કાર્યકો નિરૂપણ કરિકેં દુસરે કાર્યકો નિરૂપણ આગ્રી તુકસે કરતહે.॥

તીરથ સકલ સનાથ કીધાં ચરણરેણુસમાજ ॥૧૦॥

॥ સકલ ॥ સો સબ ॥ તીરથ ॥ તિનકોં ॥ ચરણરેણુસમાજ ॥ જે ચરણારવિંદકી રજકો સમુહ તાકરિકેં ॥ સનાથ ॥ સો કૃતકૃત્ય કિયે ॥ અથવા ॥ નાથ જે અધીદેવતા તિનતેં સહિત સો ॥ સનાથ ॥ એસે જે તીર્થ તિનકોં ॥ સકલ ॥ સો કલાસહિત કિયે યાકોં ભાવાર્થ યહ જે અનેક પાતકીનકે પાતકકે સંબંધસોં સબ તીર્થ કલાહીન હોય રહે હતે ॥ તિનકોં ચરણરજ કરિકેં કલાસહિત કિયે ॥ યાતેં ચરણ રજકો અલૌકિકત્વ દોતન કિયો કર્યો જે લૌકિક રજસોં તો સબ પદાર્થ મલિન હોતહે ઔર આપકી ચરણરજસોં તો તીર્થ કલાહીન હતે સો કલા-યુક્ત ભયે યાહીતેં ॥ તીરથસકલસનાથ કીધાં ॥ યહ નિરૂપણ કિયો અબ તીર્થનકોં પાતકીનકે પાસસોં મલિનતા આવતહે સો તો શ્રીમદ્ભાગવત નવમસ્કંધમેં ભગી-

रथं राजसों श्रीगंगाजीने आज्ञा श्रीनीहे ॥ नरामर्थ्यो-
मूजंत्यर्थम् ॥ या प्रलोकमें ॥ हेर-भगीरथनें कही जो
सोंधेचोन्यासिनःशांताश्चहिष्टालोकपावनाः॥ हरंत्यघं तेंग-
संगातेष्वास्तेहयवभिद्धरिः ॥ ओर अथभस्कंधमें युधी-
ष्ठिरने विदुरजीप्रति कह्यो। हे तीर्थीकुर्वंति तीर्थानि-
स्वांतःस्थेनगदाभृता ॥ याको फलितार्थ यह जो साधु जो
भगवद्भक्त तिनके हृदयमें प्रभु विराजतहें तातें सब
तीर्थनके पाप वे धोवतहें [1] ॥ अब आपके भक्तनको
ऐसो प्रताप हे तब आप पधारें तासुं तीर्थ
निर्मल होय यामें आश्चर्य कहा ॥ १० ॥ ऐसें सन्मुख
आये जे पंडित तिनकों सबनको ज्ञते सो वर्णन करिकें

---

१ मनुष्य मात्रविषें पाप धोवे हें

[2] और जो शांत ब्रह्मनिष्ठ जगत्को पवित्र करिवेवारे सत्पुरुष
तार शमार स सर्गसो तुमभेते पाप दुर करेग जाते सब
करिवेवारे प्रभु तिनमें बीरजे हे.

---

* १ तैक्तिभनमे निराजते ऐसे जे प्रभु तिन करिकें सत्पुरुष
कहयेजो हुतीर्थ करत हें अर्थात पवित्र करत हे.

अब ग्रंथद्वारा जीते सो निरूपण करतहें ॥ अब श्रीमहाप्रभुजी काशिमें विराजते हुते तब अनेक पंडित आयके वाद करत हुते यातें भगवदिच्छा तथा सेवाको प्रतिबंध होत हुतो ॥ यातें पत्रावलंबन ग्रंथ करिके विश्वेश्वर महादेवजीके मंदिरमें चोहोटायो ॥ और डोंडी बजाइ के यह ग्रंथ बांचे पिछें शंका जाके मनमें रहे सो हमारे पास आवे फेर तो यह ग्रंथ बांचके हि अनेक पंडित परास्त भये सो आधी तुकसों निरूपण करतहें ॥

पत्रावलंबें पंडित जीत्या मायिक मत्तमातंग ॥

अब ॥ पत्रावलंब ॥ जो पत्रावलंबन ग्रंथ ताकरिके पंडितनकों जीते सो कौनसे पंडित सो कहत हें ॥ मायिक ॥ जे मायावादी तिनकी जे ॥ मत्तमातंग मदोन्मत्त हस्ती ॥ शंका प्रथम ॥ गजमायिकमतशतखंड ॥ यह निरूपण कियोहे ॥ अब फेर जीत्यामायिकमत्तमातंग ॥ यह कयों कहयो ॥ प्रत्युत्तर ॥ प्रथम तो मायिक मतकी जो गज ताको खंडनं कियो ऐसें निरूपण कियो और अब तो मायिक जे मायावादी सो हु मदोन्मत्त हस्ती जैसे हें

તિનકેં પંચદ્રાગ હૈતે યહ નિરપાગુ કિયો યાકેા ભાવાર્થ યહ જે ભક્તહસ્તી હોતહૈ સેા પાંચશ્રી સાંકર તોડકેં ઓરકેા ઘાત કરતહે તાં તેસેં દુરાગ્રહી માયાવાદી હે તે આપકેા જય હોયચેકે લિયે ખિતંડવાદ કરતહેં તિનકેાં હુ આપનેં હૈતે ॥ યહ સુચનાર્થ મત્તમાતંગ યહ કહયેા ॥ યાહીતેં મત્તૈત્તમજીમે ॥ સર્વવાદાનિરાસેકૃત ॥ યહ આપકેા નામ હૈ યાકેા ફલિતાર્થ યહ જે ॥ ભક્તહસ્તી હે સેા અંકુશકેાં તો અર્થા માનત નાહીં ॥ એસે ભાલા ચરખી ઇત્યાદિક અનેક ઉપકરણનસેાં હૈતે। જાનહે ॥ અબ એસે જે માયાવાદી તિનકેાં પત્રમાત્રસેાં હૈતે યહ આપકેા અલેાકિક પ્રભાવ હે યાહી તેં ॥ પત્રાવલ્લ એપ્રતિજ્ઞત્યામાયિકમત્તમાતંગ યહ નિરૂપણ કિયેા તાતે પુનરુક્તિ નહીહે યુક્ત હી હે ॥ અબ હંન સભનકેાં હૈતિકેં કેાનકેા સ્થાપન કિયેા સેા આધી હુકસેાં નિરપણ કરત હેં ॥

શ્રીકૃષ્ણ પૂરણ બ્રહ્મ થાપ્યા જેના રૂપ કોટિ અનંગ।૧૧

॥શ્રી॥ જે સ્વામિન્યાદિક તિન કરિકેં સહિત જે ॥કૃષ્ણા॥

---

૧ શ્રીમહાપ્રભુજી અર્થે વાદનકે ખંડન કરિવેવારે હે

પુર્ણબ્રહ્મ તે શ્રીકૃષ્ણ કહિયે વે કેસે હેં ॥ જેના ॥ છનકે રૂપ ॥ કોટિ ॥ સો અસંખ્યાતે જે ॥ અનંગ ॥ સો કામ તિન જેસે હેં સોહિ શ્રીમદ્ભાગવતદશમસ્કંધ-પુંચાધ્યાયીમેં ॥ સાક્ષાન્મન્મથમન્મથઃ ॥ યા સ્થલમેં નિરૂપણ કિયોહે તથા બૃહદ્રામન પુરાણમેં હુ શ્રુતીનને ॥ કંદર્પકોટિલાવણ્યેત્વયિદ્રષ્ટેમનાંસિનઃ ॥ યા સ્થલકે વિષે નિરૂપણ કિયો હે ॥ ઔર શ્રીકૃષ્ણ પુર્ણબ્રહ્મ હેં સો તો વેદમે તથા શ્રીમદ્ભાગવતમેં ॥ કૃષ્ણસ્તુભગવાન્સ્વયમ ॥ યન્મિનંપરમાનંદંપુર્ણબ્રહ્મ-

---

૧ સાક્ષાત્કામદેવકે હુ કામદેવ પ્રભુ હેં.

૨ યાકો અર્થ પહિલે લિખ્યોહે.

૩ તાપનીયોપનિષદમેં કૃષ્ણ ઐસો સદ્દ શકો નામ હે ઔર ણ ઐસો આનંદકો નામ હે તાતે જે સદાનંદ પરબ્રહ્મ હેં તે હી કૃષ્ણ કહાવતહે ઐસેં કહુયોહે

૪ ઔર સબ અવતારનમેં કિતનેક અંશરૂપ હે કિતનેક કલા-રૂપ હેં ઔર શ્રીકૃષ્ણતો સાક્ષાત્ અવતારી પરબ્રહ્મ હેં.

૫ દશમસ્કંધમેં બ્રહ્માજીનેં કહયોહે જો નંદરાયજી ઔર ગોપ ઔર સબ વ્રજવાસી ઇન સબનકે આહો ભાગ્ય હેં કયો જો પરમાનંદ આનાદિ પુર્ણબ્રહ્મ શ્રીકૃષ્ણ છનકે મિત્ર હેં.

સનાતનં ॥ ઇત્યાદિક અનેક સ્થલમેં તથા અનેક પુરાણ ઇતિહાસ તંત્રનમેં નિરૂપણ કિયો હે યાકો ફલિતાર્થ યહ જો જો નિત્યલીલાવિશિષ્ટ પુરૂષોત્તમ હું તિનકો હી વેદમેં પરબ્રહ્મ કહતહેં ॥ અથવા ॥ શ્રીકૃષ્ણ એક હેં તો હુ ॥ કોટિ ॥ સો અસંખ્યાતહેં રૂપ જિનકે એસે હેં સોઈ વેદમેં નિરૂપણ કિયો હે ॥ ઔર વિષ્ણુ-સહસ્રનામમેં હુ ॥ એકોનેકઃ ॥ યે દો નામ કહે હેં આપ એસે હેં તો હુ ॥ અનંગ ॥ લૌકિકાકાર રહિત હેં સો વેદમેં નિરૂપણ કિયોહે ॥ ઔર શ્રીગીતાજીમેં હુ સર્વેંદ્રિયગુણાભાસંસર્વેંદ્રિયવિવર્જિતં ॥ યહ નિરૂપણ

---

૧ તૈત્તિરી શાખાકે નારાયણોપનિષદ્કી પાંચમી ઋચામે બ્રહ્મ એક હેં અવ્યક્ત હેં અનંતરૂપ હે એસે કહ્યો હે.

૨ જે આકાર નિષેધક શ્રુતિ હેં તે પ્રાકૃત આકારકો નિષેધ કરતહે ઔર જે આકાર પ્રતિપાદક શ્રુતિ હે તે અલૌકિક આકારકો પ્રતિપાદન કરતહે યા રીતસોં શ્રુત્યર્થ નિર્ણય વ્યાસ સૂત્રકે તૃતીયાધ્યાય દ્વિતીયપાદમેં કિયે.

૩ સબ ઇંદ્રિયનકે ગુણ જે દેખનો સુનનો ઇત્યાદિક તે બ્રહ્મમેં સર્વત્ર રહે હેં ઔર વહ પ્રાકૃત સબ ઇંદ્રિયનતેં રહિત હેં.

કિયોહે ॥ યાકો ફલિતાર્થ યહ હે, પુરૂષોત્તમકો સ્વરૂપ વિરૂદ્ધ ધર્માશ્રય હે ઇતિનેં લૌકિકવસ્તુ તાકો અર્થ યહ હે સાકાર હોતહે સો નિરાકાર હોત નાંહીં ॥ પરંતુ પુરૂષોત્તમ તો સાકાર હું હું ઔર નિરાકાર હુ હું સાકાર સો આનંદમાત્ર સ્વરૂપ ઔર નિરાકાર સો લૌકિકાકાર રહિત એસો પુરૂષોત્તમ સ્વરૂપ આપનેં વેદ પુરાણ શાસ્ત્રકી યથાર્થ સંમતિસોં સંસ્થાપન કિયો ॥ યાહીતેં સર્વોત્તમ છીમેં ॥ [1]સાકારબ્રહ્મવાદૈકસ્થાપકઃ ॥ યહ આપકો નામ હે યાહીનેં શ્રીકૃષ્ણપુરણબ્રહ્મથાપ્યાજેનાંરૂપકોટિઅનંગ ॥ યહ નિરૂપણ કિયો ॥ ૧૧ ॥ અબ યા રીતસોં શુદ્ધાદ્વૈત મતકો સ્થાપન કરિકેં ફેર આપનેં કહા કિયો સો એક તુકસોં નિરૂપણ કરત હેં ॥

સ્વમારગ સ્થિર થાપવા આપવા ભજનાનંદ ॥
નામ આપ્યાં જીવનેં શુભ મિષ્ટ મુખમકરંદ ॥ ૧૨

અબ ॥ સ્વમારગ ॥ જો પુષ્ટિ માર્ગ તાકોં સ્થિર તાસોં ॥ સ્થાપન કરિવેકોં ઔર ભજનકો આનંદ દેવેકોં

---

૧ અદ્વા સાકાર હે યા રીતકે સિદ્ધાંતકે હી સ્થાપનકર્તા આપ હેં નિરાકાર બાદકે તો ખંડક હી હેં

શુદ્ધ ॥ કહ્યોં જે અનુશુદ્ધ્હૈ। યાતુકેં યહ રૂપહૈ યાકો અભિપ્રાય યહ જે ઔર અકરંદકેં તો રજ ઔર ભ્રમર અલિન કરત હૈં ॥ ઔર યહ અકરંદ સર્વદા શુદ્ધ હૈ યાકો જે આસ્વાદ કરે સો હુ શુદ્ધ હોય આહીતેં મિષ્ટ યહ વિશેષણ કહ્યો ॥ અથવા ॥ ભજન જે સેવાસ્મરણાદિક ઔર આનંદ જે પ્રભુ તિનકેં દેવેકેં ॥ યાકો ભાવાર્થ યહ જે અષ્ટાક્ષર મંત્ર ઔર ગદ્યસહિત પંચાક્ષર રૂપ આત્મનિવેદનકો મંત્ર તદ્દારા જીવનકેં ભજનસેવાધીકારી કરત હૈ ॥ ઔર પ્રહ્લકો સંબંધ કરાવત હૈં ॥ અપ આનંદ શબ્દ પ્રહ્લકો વાચક હૈ સોતો વેહમેં નિરૂપણ કિયો હૈ ॥ શંકા ॥ શરણમંત્ર ઔર આત્મનિવેદન મંત્ર જીવકેં ઉપદેશ કરત હૈં તાકો એક પ્રયોજન તો સ્વમાર્ગસ્થિર સ્થાપવા યહ કહ્યો સો યુક્ત હૈ કહ્યોં જે અનેક શિષ્ય હોંય તબ માર્ગ સ્થિર રહે પરંતુ ભજનાનંદતો ઔર માર્ગમેં હુ હૈ તાતેં આપવા ભજનાનંદ યહ કહ્યોં કહ્યે ॥ પ્રત્યુત્તર ॥

---

૧ પ્રહ્લપક્ષયાદિકનમેં.

ભજત જે ગુણગાન નામસ્મરણ ઔર માર્ગમેં હે તથાપિ ॥ ભજસેવાયાંધાતુ હે તાકો યહ રૂપ હોતહે સો ફલરૂપ સેવા તો પ્રેમલક્ષણા ભક્તિદ્વારા નિરોધ હોય તબ અને ॥ કયોં જે ફલરૂપ સેવાકો લક્ષણ ॥ ચેતસ્તત્પ્રવણં સેવા ॥ યહ કહયો હે ॥ ઔર નિરોધકો લક્ષણ ॥ મર્યાદાવિસ્મૃતિપુર્વકભગવદાસક્તિનિરોધઃ ॥ યહ કહયો હે ॥ યાતેં સેવ્ય તો યામાર્ગમેં પુરૂષોત્તમ ભયે કયોં જે મંત્રાધીન નહી ઔર પ્રેમલક્ષણા ભક્તીતેં હી મિલે ઐસે તો પુર્ણપુરૂષોત્તમ હે ઔર

---

૧ સિદ્ધાંતમુક્તાવલીમેં યહ લક્ષણ શ્રીમહાપ્રભુનને કહયો હે ચિત્તકો પ્રભુનમેં પરોવનો સો માનસી સેવા કહિયે અથવા ભગવત્પ્રવણ જો ચિત્ત સો હી માનસી સેવા કહિયે યાકો વિશેષ વિવેચન દ્વિતીયસ્કંધાદિકનમેં દેવાનાંગુણલિંગાનાં ઇત્યાદિ સ્થલનકે શ્રીસુબોધિનીજીમેં કિયો હે.

૨ દેહાદિક સર્વ લૌકિક પદાર્થકો અનુસંધાન ભુલિકે પ્રભુનમેં હી આસક્તિ હોય સો નિરોધ કહિયે યાકો વિશેષ વિચાર નિરોધલક્ષણ નિર્ણય સુબોધિનીજી પ્રભૃતિ ગ્રથનમેં કિયે હે

અન્ય માર્ગમેં તો મંત્રાધીન ગોપાલાદિક વિભુતી હૈ ॥ યાતેં પુરૂષોત્તમશ્રી સેવાકો અધીકાર તોં જબકો આપનેં હી દિયો ઔર આનંદ જો પ્રભુ તિનકો દાન જો સંબધ સો આપનેં હી કરાયો યાહીતેં સર્વોત્તમ-ત્વમેં ॥ અદેયદાનદક્ષઃ ॥ યહ આપકો નામ હૈ ॥ અથવા જ્ઞાનમાર્ગીય તો ભક્તિકો કેવલ સાધન માનેં હૈ તાતેં ઉનકો ભજનાનંદ નહી હૈ ઔર ઇતર માર્ગસ્થિત આર્યાદિક ભક્તનકો હુ ભગવાન્ મોક્ષરૂપ ફલ દેત હૈ સો શ્રીભાગવતમેં ॥ ભગવાન્ભજતાંમુક્તિંદદાતિકર્હિચિત્સ્મનભક્તિયોગં ॥ ઇત્યાદિસ્થલનમેં સ્પુટ હૈ તાતેં આર્યાદિક ભક્તનકો હુ 'ફલદશામેં ભજનાનંદાનુભવ નહીં હૈ તાતેં ભજનાનંદ જો અમા-કૃત દેહ તેં ફલરૂપ ભગવત્સેવાત્મક અપરિગણિતાનંદ સો તો પુષ્ટિમાર્ગમેં હી હૈ યહ સમ્ફલપ્રદરણુકે શ્રીમુ-

---

૧ કોઇભી ન દિયે જાય ઓને જે ભગવત્સાક્ષાત્કારાદિક તિનકે હુ દાનમે આપ ચતુર હૈ.

૨ ભગવાન્ આર્યાદિકભક્તનકો મુક્તિ દે હૈ પરતુ ફલરૂપ ભક્તિ કબ હુ નહિ દે.

યોધનીજમેં [1] પ્રભુનંદાત્સંમુદ્ધત્યભજેજનાનંદયેંજને ॥ ઇત્યાદિ ગ્રંથસોં સ્પષ્ટ કહ્યો હે ઔર અણુભાષ્ય ચતુર્થ ધ્યાય ચતુર્થપાદમેં હુ સવિસ્તર વિવેચન કિયો હે ॥ યહ ભજનાનંદ ઇતર માર્ગમેં નહી હે ॥ યાતેં આપવા ભજનાનંદ ॥ યહ કહ્યો સો યુક્ત હે ॥ ૧૨ ॥ અબ યા રીતસેં જીવનપર એક દેશમેં હી બિરાજીકે આપને કૃપા કીની કે ઔર હુ કહું પધારે હતે તા શકાકે નિવારણ આધી તુકસોં કરત હે ॥

अनेक जीवनें कृपा करवा देशांतर परवेश ॥

॥ અનેક ॥ સો અસખ્યાત જે ॥ જીવ ॥ તિનપર કૃપા કરિવેકાં ॥ દેશાંતર ॥ જે અનેક દેશ તિનકેં વિષેં આપને પ્રવેશ કિયો ॥ અબ યહ આપકી દયાલુતાકો હૃદયમેં અનુભવ ભયો તાકો આનંદ ગોપાલદાસજીકાં ભયો સો આધી તુકસોં વર્ણન કરતાહેં ॥

कोमल पद ज्यां कमल विलसे धन्य कहुं ते देश॥१२

---

૧ પ્રભુનાન દમે સો ઉકાર કરિકે ભજનાન દકો યોગમે લે લીના હે સો દૂસ પ્રકરણમેં નિરૂપણ કરાંહે.

॥ कोमल ॥ सो सुकुमार ऐसे ॥ पद ॥ जे चरण ताकी कमल ज्यां ॥ सो जहां- ॥ बिलसे ॥ शोभत हैं अर्थ आपके पदमें कमल-ऐसें कह्यो ॥ तासों जहां आपके पदकमल पधारत हैं सोई देश ॥ धन्य ॥ सो सरस है ॥ क्यों जे कमलको विलास नीरस देशमें होत नहीं है ॥ ॥ अथवा ॥ जहां पद विलसत स्थित हैं ता देशमें धन्य कहत हों ॥ अथवा ॥ विष्णुसहस्रनाममें ॥ अनेक ॥ ऐसो नाम है और पुरुषोत्तम सहस्रनाममें है ॥ अनंतमूर्तिः ॥ यह नाम है ॥ और वेद पुराणादिकनमें ह्यूं ऐसें निरूपण कियो है तातें अनेक जे प्रभु तिनके जीव जे दैवीजीव तिनपर कृपा करिवेकों सो भजनसे-वाधीकार देवेकों ॥ देश ॥ जे हृदयदेश ताके ॥ अतर ॥ जे मध्य ताके विषे आपने प्रवेश कियो ॥ याहिनें गो-पालदासजी कहत हैं जे प्रेमाल ऐसे ॥ पद ॥ सो ज्ञान-रूप चरण कयों जे पदगतो धातुको पद शब्द है, और जे धातु गत्यर्थक सो ज्ञानार्थक ह्यु होय-चाले, ऐसो

---

१ रस ऐसो आनंदको और ब्रह्मादिक रसको तथा जलको ह्यु नाम है

२ यो गत्यर्थकातेरिज्ञानार्थकाः ऐसो भट्टभाष्यको सिद्धांत है.

सो पद[1] जेमें रहत है सो ॥ कमल ॥ जो अप्रहलपे-क्षेश जेसो हृदय सोइ ॥ देश ॥ सो ध्यानादिकको स्थान ताको ॥ धन्य ॥ सो कृतकृत्य है ऐसें कहतहुं ॥ याहीतें संवित्तिमंजीमें ॥ स्वयशोगानसंहृष्टहृदयांभोज-विष्टरः ॥ येह[2] आपको नाम है ॥ १३ ॥ अथ सेम देशनमे जीवनपर अनुग्रह करिवेकों पधारे यह निश्चे पण क्रियो यातें यह शंका होतहे जो निषिद्ध देश है तिनमें हु आप पधारे होंयगे और न पधारे होंयगे तो तामस देशनको पाप नाश कैसें भयो ता शंकाको निवारण एक तुकसों करतहें ॥ और दशमी तुकमें चरण रजसों सम तीर्थनको कलायुक्त क्रियो यह कहयो हतो तातें हु अधीक निरूपण करतहें ॥

अंग वंग कलिंग कीकट मगध मरु सुर सिंध ॥
ते तामसना अघ हर्त्यां परताप पदरजगंध ॥१४॥

अर्थ अंगसों आदिलेके आठ निषिद्ध देश कहे सो

---

१ यह सण णात तैत्तिरीयनारायणोपनिषदमें २५१ है .

२ आपके यशके गान करिवेमें आछी रीतसो प्रफुल्लित भये ऐसे जे भक्तनके हृदयकमल तेही श्रीमहाप्रभुनको स्थान है.

ઉપલક્ષણુમાત્ર કહે તાતેં શીતને નિષિદ્ધ દેશ હું તે તામસ દેશ હું ॥ તિનકે ॥ અત્ર ॥ જે પાપ તિનકોં આપકે ॥ પદ્ધ ॥ જે ચરણ તિનકી ॥ રજ ॥ જે ધુલી તાકે ॥ ગંધ ॥ જે સુગંધ તા કરિકે ॥ કહ્યાં ॥ સો હરે યેહી આપકો પ્રતાપ અબ પદ્મગંધ ઐસેં કહ્યો તાતેં પદ્મનકોં કમલપનો સુચન કિયો ॥ ઔર યહહુ સુચન કિયો જે આપકે ચરણકમલકે રજકો સ્પર્શ જાકોં હે ઐસો જે વાયુ તાકરિકે વિન તામસ દેશનકે પાપ દુર ભયે કહ્યાં જે વાયુદ્વારા હુ ગંધ દુર જાત હે ગંધવહ યહ વાયુકો નામ હે ॥ યાહીતેં તેતામસનાઅચહુસ્યાંપરતાપપદ્મગંધ ॥ યહ નિરૂપણ કિયો ॥ શંકા ॥ ઔર ટીકા કારનનેં તો ઐસો અર્થ કિયો હે જે હરિ સબ દેશનમેં આપ પધારે ॥ ઔર તુમનેં તો નહી પધારે ઐસો અર્થ કિયો તાકો કહા કારણ ॥ પ્રત્યુત્તર ॥ ઔર ટીકા કારનને અર્થ કિયો સો યુક્ત હી હેાયગો પરંતુ હમકોં તો યહ અર્થ યુક્ત લગત હે ॥ કહ્યાં જે પ્રથમ તુકમેં ॥ અનેક હુવનેં કૃપા કરના દેશાંતર પરવેશ ॥ યહ નિરૂપણ કિયો ફિર યે સબ દેશ ન્યારે કરિવેકો કહા પ્રયોજન

॥ તાહુમેં ॥ તેતામસેનાચ્યવહુચ્યાંપરતાપપદ્રજ ॥ ઇતિ-
નોહી નહી કહયો ગંધ ચહુ કહયો તાતેં યેહી નિશ્ચય
હોત હે જો રજ તો સાક્ષાત ચરણ પધારે તહાં જાય
ઔર ઇન દેશનમેં તો સર્વત્ર આપ પધારે નહી તાતેં રજ
કો ગંધ વાયુદ્વારા ઉન દેશનમેં ગયો યાતેં તિનકે પાપકો
નાશ ભયો ॥ શંકા ॥ ઇન દેશનમેં તો કહુંકહુંં શ્રીમહા-
પ્રભુનકી બેઠક હેં ॥ મરુ ॥ જો મારવાડ તામેં પુષ્કરજીમેં
બેઠકહે અરૂ ॥ વંગ ॥ જો બંગાલા તામેં ગંગાસાગર સંગે
મમેં બેઠકહે ઔર કીકટમેં ગયાજીહુ આપ પધારેહેં ઔર
મગધ દેશમેં હાજીપુરમેં હરિહર ક્ષેત્રમેં બેઠક હે ઔર
॥ સૌરાષ્ટ્ર ॥ જો સોરઠ તામેં જુનાગઢમેં બેઠક હે તો
હુ ઇનિ દેશમેં આપ નહીં પધરે એસો અર્થ કરો હો
તાકો કારણ કહા ॥ પ્રત્યુત્તર ॥ ઇનિ દેશનમેં તીર્થ-
નિમિત્ત હી આપ પધારે હેં ॥ કયો જો ઇનિ દેશ-
નમેં તીર્થનિમિત્ત જાયવેકો દોષ નહી હે સો વૃદ્ધ-
પારાશરસ્મૃતિમેં કહયો હે ॥ અંગવંગકલિંગાશ્ચસૌ-

---

૧ અંગાદિક ૨૦ દેશ યજ્ઞાદિક બ્રહ્મકર્મમેં નિષિદ્ધ હેં દેશસ્થિતિવિષયક વિશેષ વિવેચન મેનેં સત્સિદ્ધાંતમાર્તંડ યા નામહે સંસ્કૃત ગ્રંથમેં કિયો હે.

પુણ્ય યહ શબ્દ યોગરૂઢ હૈ ઐસેં જો સબનકી આધારભૂત ઔર પંચમહાભૂતમેં સબ ગુણનસોં યુક્ત યેહી હૈ ઔર વિરાટ સ્વરૂપકી કટિરૂપ હુ હૈ ઔર ભગવત્પત્ની હૈ ઐસો હુ પુરાણાદિકમેં વર્ણન કિયો હૈ તાતેં[1] અહી સો પુણ્ય ઐસો ચૌગિક અર્થ ભયો ॥ ક્ષ તો પ્રસિદ્ધ હૈ ઐસી જો અહી તાકો પાલ સો પાલન કરનહારો ॥ તાતેં હુ આપકો સર્વાધીક જનિકે આપકોં કનકાભિષેક કરાયો યાતેં આપકો બડો યશ પ્રગટ કિયો ઔર સોભણ સુવર્ણ છોરિકે પધારે યહ વૈશિષ્ટ્યસુચન કિયો ॥ ૧૫ ॥

---

૧ જા શબ્દકો વ્યુત્પત્તિસો અર્થ હોય સકે ઔર ફિર યહ શબ્દ યાહી પદાર્થમેં પ્રવૃત્ત હોય સો યોગરૂઢ શબ્દ કહુયો. જાય જૈસેં પંકજ શબ્દ પંક સો કીચ તામેં તો જો ઉત્પન્ન હોય સો પંકજ યહ યોગ ભયો અબ પંકમેસોં તો કીટકાદિક હુ ઉત્પન્ન હોત હૈ પરંતુ પંકજ ઐસો કમલકો હી નામ હોય યહ રૂઢી ભયી તાતેં પંકજાદિક શબ્દ યોગરૂઢ હૈં.

૨ શબ્દ સ્પર્શ રૂપ રસ ગંધ ઇન પાંચ ગુણનસોં.

त्यांथी दक्षिण प्रभुपावधारियां पाडुरंग श्रीविट्ठलनाथ नेत्र मळतां वात किधी वचन दीधुं हाथ ॥ १६ ॥

॥ त्यांथी ॥ सेा विधानगरतें ॥ प्रभु ॥ ने श्रीवल्लभाचार्यजी दक्षिण पधारे सेा कहां पधारे सेा कहत हें ॥ ॥ पांडुरंगश्रीविट्ठलनाथ ॥ पुंडरीकपुरस्थ श्रीविठ्ठलनाथजीके दर्शनकों पधारे ॥ अथवा ॥ दक्षिण ने चतुर पंडित तिनके ॥ प्रभु ॥ सेा स्वामि केसें ने पांडित्य वाणिसें होत हे तातें ॥ [1]वाक्पतिः ॥ विद्युधेश्वरः ॥ यह दोइ सर्वोत्तमजीमें आपके नाम हें याहीतें दक्षिणप्रभु ऐसें कहयेा सेा युक्त हे अब कहां पधारे सेा कहत हें ॥ पांडुरंगश्रीविट्ठलनाथजी ॥ पांडु सेा गौर हे रंग जीनके ऐसे श्री ने श्रीमणीजी ऐसे विठ्ठलनाथजी तिनके दर्शनकों आप पधारे ॥ अब आप श्रीविठ्ठलनाथजीके दर्शनकों पधारे ता समयकी वार्तासेा वर्णन करतहें ॥ नेत्रमळतांवातकीधी ॥ श्रीभडोचप्रभुनके नेत्रसों

---

१ वाणीके पति ऐसे पंडितनके तथा देवतानके ईश्वर हु आप हें.

શ્રીવિઠ્ઠલનાથજીકે નેત્ર મિસે તાહીસમેં શ્રીવિઠ્ઠલનાથજીનેં બાત પ્રીતીં જે એક વચન હમ આપસેં માંગેં હૈં તબ શ્રીમહાપ્રભુજીનેં ॥ વચનદીધુંહાય ॥ શ્રીવિઠ્ઠલનાથજીકે શ્રીહસ્તમેં વચન દિયો। જે જેસેં આપ આજ્ઞા કરેંગે તેસેં મેં કરેંગો। ॥ ૨૬ ॥

વચન નિશ્ચે શ્રીનાથેં માગ્યુંકીધી શ્રીવલ્લભજી સૂંવાત
અમને તે ઇચ્છા એહ છેજે હું નંદન તમે તાત ॥૧૭
॥ શ્રી ॥ જે લક્ષ્મીજી તાકે ॥ નાથ ॥ જે શ્રીવિઠ્ઠલનાથજી તિનનેં ॥ શ્રીવલ્લભજી ॥ શ્રીમહાપ્રભુ તિનસેં નિશ્ચય વચન લેકેં બાત કરી સો કહા બાતસેં। કહતહૈં ॥ અમનેતેઇચ્છાએહછેજે હમકું તો ઈચ્છા યહ હૈ જે ॥ હુંનંદનતમેતાત ॥ મે પુત્ર ઔર તુમ તાત અમ હું નંદન યા રીતસેં આપકેં એક વચન કહયો ॥ ઔર તમેતાત યા રીતસેં શ્રીમહાપ્રભુનકેં બહુવચન કહયો તાતેં આગેં પિતાપુત્રકે સંબંધકો અનુભવ કરનો હૈ સો સુચન કિયો ॥ ઔર પુત્રવાચક નંદન શબ્દ કહયો ॥ તાકો અર્થ યહ જે જે આનંદ દે તાકો નામ નંદન તાતેં યહ સુચન કિયો જે પિતાપુત્રભાવ તો જીવકે વિષેં હૈ ॥ ઔર

આપ તો દોઈ એક સ્વરૂપ હૈં પરંતુ પિતાપુત્ર સંબંધકો અનુભવ કરિવેકી ઇચ્છા ભઇ ઔર જીવનકો હુ વંશદ્વારા આનંદ દેવેકી ઈછા ભઇ તાસોં યહ વચન માંગ્યો ॥ ઇત્યાદિક અનેક અભિપ્રાય સુચનાર્થ નંદન શબ્દ કહ્યો ॥ ૧૭ ॥ અબ સ્વરૂપસૌંદર્ય ગુણકો એક તુકસોં વર્ણન કરત હૈં ॥

તે પુરુષોત્તમ પ્રગટ્યો શ્રીવિઠ્ઠલ રૂપનિધાન ॥
નેત્રકમલેં નાનાભાવેં દેશે ભક્તને સન્માન ॥ ૧૮ ॥

॥ તેપુરુષોત્તમ ॥ સો વે પુરુષોત્તમ જીનનેં શ્રીવલ્લભાચાર્યજીતેં વચન લિયો ॥ અબ જબ પ્રભુ પ્રકટ હોતહૈં તબ સ્વરૂપતેં અભિન્ન જે શ્રીલક્ષ્મીજી તિનતેં ઔર અવતારકે ગુણનકોં યોગ્ય જે નામ તાતેં સહિત પ્રકટ હોતહૈં તેસેં આપ હુ પ્રકટ હોંયગે યહ સુચના કરિવેકોં કહત હૈં ॥ શ્રીવિઠ્ઠલ ॥ શ્રી જે રુક્મિણીજી પદ્માવતીજી તિનકરિકેં યુક્ત ઔર વિહ્વલ સો જ્ઞાન રહિત નિઃસાધન જનકોં હમ ઉદ્ધાર કરેગે યહ સુચન કરિવેકોં વિહ્વલ યહ નામ તાકરિકેં યુક્ત પ્રગટેગે ॥ ઔર આપ કેસે હૈં ॥ રૂપનિધાન ॥ રૂપ જે દશાવતારચતુરવિંશત્યવતા-

રૂપ્રભૂતિ તિનકે નિધાન આધારભૂત અવતારિ શ્રીકૃષ્ણ ॥ યાહીતેં શ્રીમદ્ભાગવત પ્રથમસ્કંધમેં ॥ એતેચાંશકલા-પુંસઃકૃષ્ણસ્તુભગવાન્સ્વયં ॥ એસેં નિરૂપણ કિયો ॥ એસે તો શ્રીકૃષ્ણ સોઈ આપ પ્રગટેંગે યહ સૂચન કરિવેકું ઔર પ્રથમ પુરૂષોત્તમશબ્દ કહ્યો તાકે વિષે ઉપચારશંકા નિવારણ કરિવેકું રૂપનિધાન એસેં કહ્યો ॥ અબ સૌંદર્ય નિરૂપણ પુર્વક ભક્તાનંદ-દાતૃત્વ નિરૂપણ કરત હે ॥ નેત્રકમલ્લેનાનાભાવૈં ॥ નેત્ર-કમલનેં નાનાભાવસોં ભક્તનકું સન્માન દેહિંગે ॥ યા નિરૂપણતે રસરૂપત્વ હુ સૂચન કિયો ॥ અથવા નેત્રકમલનતેં કૃપાદ્રષ્ટિરૂપ સન્માન દેહિંગે ઔર નાના

---

૧ ઔર સબ અવતારનમેં કોઇ અંશાવતાર હે કોઇ કલા-વતાર હેં ઔર શ્રીકૃષ્ણ તો સાક્ષાદ્ભગવાન્ હેં.

૨ જેસેં તેજસ્વિ મનુષ્ય હોય તાકોં કહત હે જો યહ સુર્ય હે પરતુ વહ કછુ સાક્ષાત સુર્ય નહિ હોય તબ તેજસ્વિતારૂપ ધર્મ તેં સુર્યશબ્દકી વા મનુષ્યમેં પ્રવૃત્તિ સો ઉપચારે બાજે હે તેસેં ઇહાં હુ પુરૂષોત્તમ શબ્દ લાક્ષણિક હોયગો યા શંકાકે નિવારણાર્થ રૂપનિધાન યહ કહ્યો.

ભાવસોં અનેક ભક્ત હૈ તિનકોં જકો જૈસોં ભાવ તાકોં તૈસો સન્માન દેહિંગે ॥ સો ગીતાજીમેં આજ્ઞા કરી હૈ ॥ યેયથામાંપ્રપદ્યંતેતાંસ્તથૈવભજામ્યહં ॥ યા શ્લોકમેં ઔર વેદમેં હુ એસેં હી કહ્યો હૈ ઔર શ્રીભાગવતમેં હુ યદ્યદ્ધિયાત ઉદ્ગાયવિભાવયંતિ-તત્તદ્વપુઃપ્રણયસેસદનુગ્રહાય ॥ ઇત્યાદિક વચનમેં યહ બાત સ્પષ્ટ હૈ ॥ અથવા ॥ યા તુકમેં નિરૂપણ કીયે સો વચન શ્રીવિઠ્ઠલનાથજીકે હૈં કયોં જો પ્રકટશે યહ ભવિષ્યત્પ્રયોગ કહ્યો ॥ ઔર ગોપાલદાસજીનેં વર્ણન કિયો તબ તો આપકો પ્રાકટ્ય હોય ચુક્યો હતો તાતેં યે હુ વચન શ્રીવિઠ્ઠલનાથજીકે હૈં ઇહાં તે પુરૂષોત્તમસો જીનકી આજ્ઞાતેં આપ પ્રકટે ઔર જીનકો મુખારવિંદ

---

૧ જે જ પ્રકારસોં મોકું ભજે હૈં તિનકું મેં તાહી પ્રકારસોં ભજતું હુંં.

૨ જાકી જૈસી જૈસી ઉપાસના કરત હૈ તૈસો હોત હૈ યહ છાંદોગ્યાદિકનમેં પ્રસિદ્ધ હૈ.

૩ હે પ્રભો ભક્ત જૈસી જૈસી બુદ્ધીસોં આપકી ભાવના કરૈં હૈં આપ સત્પુરૂષનકે અનુગ્રહાર્થ તૈસો સ્વરૂપ ધારણ કરત હૈ.

આપ હોંતેં પુરૂષોત્તમ ॥ ઔર સબ અર્થ તો પ્રથમ લિખ્યો હે તેસેંહી યુક્ત હેં ॥ અબ પ્રથમ તો શ્રીવિઠ્ઠલનાથજીનેં આજ્ઞા કીની જે હું નંદન ॥ ઔર પીછેં આજ્ઞા કીની તે પુરૂષોત્તમ યાતેં યહ સુચન કિયો જે જબ્બી આજ્ઞાસેં આપ પ્રકટે ॥ ઔર જબ્બેં મુખારવિંદ આપ હું સોહ મે હું ॥ ઔર નેત્રકેં કમલ કહે તાતેં આનંદદાતૃત્વ રક્ષકત્વ સર્જકત્વ ઔર કૃતીનિકકેં ભ્રમત્વ સુચન કિયો ॥ ૧૮ ॥ અબ દક્ષિણ યાત્રાકેં નિરૂપણ કરિકેં વ્રજયાત્રાકેં નિરૂપણ કરતહેં ॥

त्यांहांथीं वृंदावन पांडधारिया ज्यां मधुप करे झंकार
कुसुमद्रुमनवमल्लिका मकरंदनो नही पार ॥ १९ ॥

॥त्यांहांथी॥ સો દક્ષિણ દેશતેં આવે પધારે સો કોનસે સ્થલમેં પધારે સો કહતહેં ॥ વૃંદાવનપાંડધારિયાં ॥ વૃંદાવન પધારે॥ અબ ઔરસ્થલ પધારે સો નહીં કહ્યો॥ ઔર વૃંદાવન કેધારે યહ કહ્યો તાકો કારણ યહ જે મુખ્ય રમણસ્થાન યહ હે યુગલ સ્વરૂપકે લીલાનંદકો અનુભવ વહાં હી હોત હે તાતેં વૃંદાવન પધારે સો વૃંદાવન કેસો હે જહાં

મધુપ ઝંકાર કરતહેં ॥ અબ ભ્રમરવાચક મધુપ શબ્દ કહ્યો તાતેં વૃંદાવનમેં સબ જાતિકે પુષ્પ સર્વદા પ્રફુલ્લિત રહતહેં ॥ ઔર સર્વદા તિનકે મકરંદકો પાન ભ્રમર કરતહેં તાતેં સર્વદા મધુર શબ્દ કર-તહેં યહ સૂચન કિયો ઔર ॥ ज्यांमधुपगणझंकार ॥ એસો હુ પાઠ હે તા પક્ષમેં મધુપગણ સોં ભ્રમ-રનકે સમુહ તિનકો જહાં ઝંકાર શબ્દ હોતહે ॥ અબ અનેક ભ્રમર સર્વદા મકરંદકો પાન કરતહેં તાતેં મકરંદ ચ્યુત હોયકે શોભાકો ચ્યુતતા હોયગી યહ શંકા નિવારણ કરત ભયે વૃંદાવનકો વર્ણન કરતહેં ॥ कुसुमद्रुम ॥ જિનમેં સુંદર વર્ણકે સુંદર સુગંધકે પુષ્પ લગતહેં એસે વૃક્ષ હેં તે હુ નચ સર્વદા નવીન રહતહેં તાતેં સુગંધકો ઔર શોભાકો નિત્યત્વ સૂચન કિયો ॥ ઔર નવમલ્લિકા ॥ નવશબ્દકો દેહલી દીપક ન્યાયતેં કુસુમદ્રુમ મલ્લિકા ઇન દોઉનિમેં સંબંધ હે ॥ અબ મલ્લિકાકો નામ તો ઉપલક્ષણ રીતસોં કહ્યો તાતેં યહ સૂચન કિયો જે જિનમેં સુંદર સુગંધકે પુષ્પ લગતહેં એસે અનેક

गुरुभ हें तिनहे भइरंदेा पार नहीं हे यातीतें जे प्रथम शंका श्रीनी ताहेा निवारण क्रियेा हेसें जे भइरंदेा पार नहीं हे तातें अनेक भ्रमर सर्वदा पान करतहें तेा हु शेाभाथी न्युनता हेात नाहीं ॥ यातें अलेाकिकत्व सुचन क्रियेा ॥ १९ ॥ और वृंदावनमें कहा शेाभा हे सेा कहतहें ॥

तरु तमाल अतिशेाभता हेमजूथिका संघेाड ॥
ललना ते सुभगा लटकतां हींडे ते मेाडामेाड ॥२०

॥ तरुतमाल ॥ सेा तमालहे वृक्ष यह उपलक्षण रीतेंसें कहुयेा ॥ तातें यह सुचन क्रियेा जे हनमें सुंदर स्वादहे फल और सुंदर पत्र हें ऐसे अनेक वृक्ष हें और ॥ हेमजूथिकासंघेाड ॥ हेमजुथिका सेा सेानजुही ताहे संघेाड सेा समुह हें ॥ प्रथम

हे समुहवाचके संघ शब्दकेा अथवा संघात शब्दकेा यह अपभ्रंश हे और संघेाड सेा संग ऐसेा हु अर्थ भासत हे तातें हेमजुथिकासंघेाड सेा सेानजुहीके संग श्याम तमालके वृक्ष अत्यंत शेाभत हें यातें वृंदावनमें तासांमध्येध्येेाध्येेाः

मल्लीका कही सो श्वेतपुष्पके उपलक्षणसो कही ॥ और हेमन्तुथिका कही सो और सब रंगके पुष्पके उपलक्षण रीतसुं कही ॥ अब स्थावर शोभा निरूपण करिकें जंगम शोभा निरूपण करतहे ॥ ललना ॥ जे स्त्रीयें वे केसी हें ॥ ते ॥ सो वे प्रसिद्ध श्रुतिरूप याहीतें ॥ सुभगा ॥ सो भगवत्संबंधतें अखंड सौभाग्ययुक्त ऐसी अथवा भगवान्-श्रीनांई ऐश्वर्यादिषड्गुणयुक्त ऐसी ॥ अब श्रुतियें गोपिका स्वरूपसों वृंदावनमें फिरतहें यह बात तो

कृत्वा तावंतमात्मानंयावतीर्गोप्योषितः इत्यादि श्रीभागवतोक्त व्रजभक्त सहित प्रभुकी लीला नित्य हे ऐसें साद्रश्य निबंधन द्वनासों सुचन किये। कयेंकि जे व्रजभक्तनके श्रीअंगके। वर्ण सेन-जुही जेसो पीत हे और प्रभुनके श्रीअंगके। वर्ण तमालजेसो श्याम हे.

१ ऐश्वर्यादिक ६ गुण भगशब्दवाच्य हे सो विष्णुपुराणमें कह्योहे ऐश्वर्यस्य समग्रस्यधीर्यस्ययशसः श्रियः ॥ ज्ञानवैराग्य योश्चेतिषण्णांभगइतीरणाये ॥ ६ गुण प्रभुनमें हें ताहीतें वे भगवान कहे जात हें.

बृहद्भागवतपुराणमें श्रुतिनकों प्रभुननें ॥ कल्पंसोरठेव-
तंप्राप्यजन्मगोप्योभविष्यथ ॥ ऐसो वर दियो है
ताहीतें स्फुट होतहै ॥ अबं वे कहा करत हैं सो
कहत हैं ॥ हीडेतेमोडामोड ॥ प्रभुनकों विश्रामदेके लियें
मोडामोड सो अनेक प्रकारकी रसोद्बोधक शरीरकी चेष्टा
करिकें हीड सो चलत हैं ॥ याहीतें बृहद्भागवतपुराणमें
प्रभु सों श्रुतिननें कहयो हैं ॥ कंदर्पकोटिलावण्येत्वयि-
प्रेमनांसिनः ॥ कामिनीभावमासाद्यस्मरक्षुभ्यान्य-

---

१ हे श्रुतियो जण सारुपतकल्प प्राप्त होयगो। तण तुम व्रजमें गोपिका होउगि.

२ ईहा हींडे ऐसें कहयो। ताते वृंदावनमें अद्यापि प्रभु-भक्तनकी चरणरेणु विनकी कृपासु मिलि सकै ऐसें सुचन कियो सो ही दशमस्कंधमें उद्धवजीनें प्रार्थना:की नीहे आसाम-होयरणुरेणुजुषामहुंस्यांवृंदावनेकिमपिगुल्मलतौषधीनां ओर वा चरणुरेणुकों ही सर्व फलसाधकत्व बृहद्भागवत पुराणमें कहयो। हे तासापादरजःस्तुत्यंनित्यंवृंदावने भुवि ॥ तत्प्राप्यतत्कामन-यायांत्यहोगोपिकागतिं ॥ याश्लोकमें.

३ हे प्रभु कोटिकाम जेसे सुंदर जे आप तिनके दर्शनतें हमारे मन स्त्रीभाव पावकें निश्चय कामतें क्षोभ पावताहें.

સંશયમ્ ॥ અથવા ॥ લક્ષણાં ॥ યા પદસું સ્મરેદ્‌ભેાયેદ્‌ ચેષ્ટા લેની કયાં ને એસી ચેષ્ટાકેા હી ગુજરભાષામેં લટકા એસેા નામ હે ઔર મેાઢામેાઢ સેા પ્રત્યક્ષ વ્રજ ભક્ત વૃંદાવનમેં ફિરતહેં સેા મહાનુભાવનકું દર્શન હેાતહેં યાકેા ફલિતાર્થ યહ ને શ્રીમહાપ્રભુનનેં વૃંદાવનમેં વ્રજભક્તનકું પ્રત્યક્ષ ફિરત દેખે ઔર ગેાપાલદાસજીકું હુ યહ ગાન કરતી ભિરિયાં ઐસે હી પ્રત્યક્ષ દર્શન ભયે ઐસેં ભાસત હે યાહીતેં મેાઢામેાઢ યહ કહ્યેા ॥ ૨૦ ॥ અબ નેત્રાનંદધ્રાણાનંદકેા વર્ણન કરિકેં શ્રવણાનંદકેા વર્ણન કરતહે ॥

तानधुनि मुनि मयूररूपें सांभळे धरि ध्यान ॥
नित्यलीलागान श्रवणें करे ते मधुपान ॥ २१ ॥

॥ તાનધુનિ ॥ તાન ઉચ્ચાસ કુટતાન તાષ્ટી ધુની કે શબ્દ ॥ અથવા ॥ તાન ॥ ઔર ॥ ધુની ॥ સેા વેણુવીણામૃદંગમશ્રુતિ બાજેનકેા શબ્દ તાકેાં મુનિજન હે તે સુનત હે ॥ સેા કેાન રીતસેાં સુનત હે સેાં કહત હે ॥ મયૂરરૂપેં ॥ મયુરકેાં સ્વરૂપ ધરિકેં સુનત હે સેા હુ

કેસે સુનત હૈં ॥ ધરિધ્યાન ॥ એકાગ્ર ચિત્તસોં સુનત હૈં અથવા ॥ જા લીલાકો શ્રવણ કરત હૈં તાકો ધ્યાન કરત હૈં ॥ અબ મધુરરૂપેં યહ તો ઉપલક્ષણમાત્ર કહ્યો યાતેં યહ સૂચન કીયો જો અનેક પશુપક્ષીનકો સ્વરૂપ ધારણ કરિકેં લીલાનુભવ કરત હૈં ॥ અથવા ॥ મધુર-રૂપેં યહ કહ્યો તાકો યહ કારણ જો મુનિકો સ્વરૂપ હૈ સો શાંતિરસોદ્બોધક હૈ ॥ સો શૃંગાર રસસોં વિરુદ્ધ હૈ ઔર પ્રભુ ઔર પ્રભુનકે લીલાસ્થાન વૃંદાવનાદિક સો શૃંગારરસરૂપ હૈં ॥ ઔર મધુરકો સ્વરૂપ હૈ સો શૃંગારરસોદ્બોધક ઔર પ્રભુનકોં અત્યંત પ્રિય હૈ. યાતેં મધુરકો સ્વરૂપ ધારણ કરિકેં લીલાનુભવ કરત હૈં યાહીતેં મધુરરૂપેં યહ કહ્યો ॥ અબ પ્રથમ તાનધુનિ યહ કહ્યો તાતેં ગાન હોતહૈ યહ સૂચન કિયો ॥ પરંતુ કાહેકો ગાન કરત હૈં યા શંકાકો નિવારણ કરત હૈં ॥ નિત્યલીલાગાન ॥ પ્રભુ નષ્ટી જો નિત્યલીલા લીલાકોં નિત્યત્વ તો વેદ[૨]મેં તથા ॥

---

૧ યાહીતેં પ્રભુ મધુરપિચ્છકો ધારણ શ્રીમરતકરને કરતહે

૨ કઠવલ્લી છાંદોગ્ય બ્રહદારણ્યકાદિકનમેં

જયંતિજનનિવાસોદેવકીજન્મવાદઃ ॥ ઇત્યાદિક સ્થલકેં વિષેં શ્રીમદ્ભાગવતમેં હુ નિરૂપણ કિયો હૈ તાકો જો ગાન તારૂપ જો મધુ સો સોહૈત તાકો પાન કરતહૈં ॥ અબ ગાન તો ધ્વનીરૂપ હૈ તાકો પાન કૈસેં સંભવે ॥ યા શંકાકો નિવારણ કરત હૈં ॥ શ્રવણૈકરે ॥ શ્રવણ જો કાન તાદ્વારા પાન કરત હૈં અબ લીલાકો મધુત્વ નિરૂપણ કિયો તાતેં મિષ્ટત્વાસાર રૂપત્વ સુચન કિયો ॥ અથવા ॥ મધુ ॥ સો મકરંદ યાતેં રસરૂપત્વ સુચન કિયો ॥ ઔર જો વ્રજભક્ત ગાન કરત હૈં તિનકે મુખકો કમલત્વ દ્યોતન કિયો ॥ અથવા ॥ મધુ ॥ જો વસંતઋતુ સો વૃંદાવનમેં રહિકેં લીલા ગાનકો શ્રવણ કરત હૈં ॥ યાતેં સર્વસુખ દાતા વસંતઋતુ હૈ તાકોં હુ સુખ દેનહારો લીલા ગાન હૈ તાતેં સુખરૂપ હૈ યહ સુચન

---

૨ સબ જનનકે આધારભુત ઔર સબનકે હૃદયમે નિવાસ કરનહારે ઔર દેવકીજીકે ગર્ભમેં જન્મ લિયે। યહ ઇનકો। કથનમાત્ર હૈ કયોં જો નિત્ય હૈ ઐસે પ્રભુ સર્વદા સર્વોત્કર્ષસું વિરાજત હૈં યા શ્લોકમેં ॥ વ્રજપુરવનિતાનાંવર્ધયનકામદેવં ॥ ઇત્યાદિ શત્રંત પ્રયોગ કરિકે ઔર જયતિ યહ વર્તમાન પ્રયોગ કરિકેં લીલાકો। નિત્યત્વ સુચન કિયો। હૈ તાકો। વિશેષ વિવેચન વિદ્વન્મંડનમેં કિયો। હૈ.

કિયો ॥ ઔર સદા વૃંદાવનમેં વસંત રહતહે તાતેં અખંડ શોભા વિશિષ્ટત્વકો સુચન કિયો ॥ અથવા ॥ ॥ મધુ ॥ સો આસવ યાતેં જે નિત્યલીલા ગાનકો શ્રવણ કરતહે તિનકો સર્વદા નિરોધ સિદ્ધ રહે તહે યહ સુચન કિયો કૈસેં જે જૈસેં આસવકો પાન જે કરતહે તિનકો દેહાદિકકો હુ ભાન નહી રહતહે તૈસેં નિત્યલીલા ગાનકે શ્રવણ માત્રસોં હી પ્રપંચવિસ્મૃતિ હોત હે ॥ ઔર આસવપાનસોં જૈસેં વિષયાદિકમેં અધિક રૂચિ હોત હે તૈસેં નિત્યલીલા ગાનતેં ભગવદાસક્તિ હોત હે યેહી નિરોધકો લક્ષણ હે પ્રપંચવિસ્મૃતિપુર્વિકાભગવદાસક્તિર્નિરોધઃ ॥ યાતેં લીલા ગાનકો ફલરૂપત્વ સુચન કિયો ॥ ઇત્યાદિક અનેક અભિપ્રાયસોં

---

૧ યહ અભિપ્રાય મધુપતિરવગાહ્યચારયન્ગાઃ યા શ્લોકકે શ્રીમુખોક્તીસેં મધુપતિર્વસંતાક્ષીપ· યા વ્યાખ્યાસું દ્યોતન કિયો હે

૨ મધુ ઔર આસવ યહ દોઇ મદિરાકે નામ હે

૩ જગત્કો જ્ઞાન ન રહિકે કેવલ મધુનમે હી આસક્તિ હોય તાકો નિરોધ કહતહે.

મધુપાન એસેં કહ્યેા ॥ ૨૧ ॥ અબ લીલા સામગ્રીકેા વર્ણન કરિકેં લીલાકેા વર્ણન કરત હેં

કુંજસદન સોયામણા શોભાતણો નહીં પાર ॥ વિવિધ રાસમંડલ રચના રચિ ખેલે શ્રીનંદકુમાર ॥ ૨૨ ॥

॥ કુંજસદન ॥ જો લતાગૃહ સો ॥ સોયામણા ॥ સુંદર હેં ॥ અબ વૃંદાવન તો અલૌકિક હૈ અપરિમિતશોભા-યુક્ત હૈ ॥ ઔર વર્ણન શ્રીની સો પરિમિત શોભા હૈ ॥ યા શંકાકેા નિવારણ કરત હેં ॥ શોભાતણોનહીંપાર ॥ શોભાકેા પાર નહી હૈ યાકેા ભાવાર્થ યહ જો શોભા વર્ણન શ્રીની સો તો ઉપલક્ષણ રીતસેં કરી વસ્તુતઃ શોભાકેા કછુ પાર નહી હૈ એક જિહ્વાસેં મેં કિતની વર્ણન કરોં. અમ

. ૨ યા તુકમેં જો વર્ણન કિયેા હૈ સો સબ અભિપ્રાય વેણુગીતમેં ગોવિંદવેણુમનુમત્તમયુરનૃત્ય તથા પ્રાયેણતાંણવિહગાશ્રુનયાવેને-ત્યિમન ઇન દોષ ૨ શ્લોકનકે શ્રીસુબોધીનીજીમેં સ્પુટ હૈ.

૨ શોભાકી થોડીસી દિશા દિખાયી ઉપલક્ષણકેા સ્વરૂપ પહિલે લિખ્યોહૈ.

એસો જે વૃંદાવન તાકે વિષે ॥ વિવિધરાસમંડલરચનારચી ॥ નાના પ્રકારકે રસમંડલનકી રચના રચિકે ॥ ખેલેશ્રી-નંદકુમાર ॥ શ્રી જે સ્વામિન્યાદિક તિનતે યુક્ત જે નંદકુમાર સો ખેલનહે ॥ અબ એકે યહ વર્ત્તમાન પ્રયોગ કહ્યો તાતે ગોપાલદાસજીકો વાસમે લીલા નુભવ ભયો એસો ભાસત હે ॥ ઔર લીલાકો હુ નિત્યત્વ સુચન કિયો ॥ ૨૨ ॥ અબ એસો જે વૃંદાવન તાકે વિષે શ્રીમહાપ્રભુ પધારે તહાં આપકો વિશેષાનુ-ભવ કહા ભયો સો કહત હે ॥

રંગે તે રમતા ડીઠડા બલદેવ શ્રીગોવિંદ ॥
ए પુત્રભાવે પ્રગટશે મન અપનો આનંદ ॥ ૨૩ ॥

॥ તે સો વહુ જનકો વર્ણન કિયો સો ॥ રંગ ॥ સો રાગા-દિક સહિત નૃત્યકો સ્થાન વૃંદાવન તાકે વિષે ॥ ॥ અથવા ॥ રંગ ॥ સો આનંદ તા કરિકે ॥ બલદેવ ॥ અક્ષ જે પરાક્રમ તા કરિકે દેવ સો ક્રીડા કરિવારે

પ્રમાણરૂપ ॥ ઔર શ્રીસહિત ગોવિંદ સો અનન્યાશ્રિત વ્રજકે પતિ પ્રમેયરૂપ શ્રીકૃષ્ણ તિન દોનોંકો ॥ રમતા-ડીઠડા ॥ બાલભાવતેં ખેલતે દેખે યાહીતેં ॥ એપુત્રભાવેં-પ્રગટ્યો મન ઉપનો આનંદ ॥ યે પુત્રભાવતેં પ્રકટ હોયકે એસે હી બાલ લીલાકો સુખ દેહિંગે ॥ યહ આનંદ શ્રીમહાપ્રભુનકે મનમેં ઉત્પન્ન ભયો ॥ યાહીતેં શ્રીમહાપ્રભુજી ભુતલમેં જહાંતાંઇ બિરાજે તહાંતાંઇ પ્રાયશઃ ગોપીનાથજી શ્રીવિઠ્ઠલનાથજીકે બાલ લીલાકો હી અનુભવ કિયો ઔર પુત્રભાવેં એસેં નિરૂપણ કિયોં યાતેં લૌકિક ભાવકી નિવૃત્તિ કરી ॥ ઔર અલૌકિક ભાવાત્મક સ્વરૂપકો સુચન કિયો સોઇ શ્રીમદ્ભાગવતમેં ॥ યચ્ચેન્દ્રિયાતઉરૂગાયવિભાવયંતિતત્તદ્વપુઃપ્રણયસેમદનુગ્રહાય

---

૧ વૃજકો ઇંદ્રયાગરૂપ અન્યાશ્રય છુડાયે પીછે જબ ઇંદ્રને વૃષ્ટી કીની તબ પ્રભુનને તસ્માન્મચ્છરણં ગોષ્ઠંમન્નાથંમત્પરિગ્રહં ॥ યહ વિચાર કરિકેં ગાયગોપ પ્રભ્રુતિનકી રક્ષા કીની ઔર યાહી કારણતેં ઇંદ્રનેં ઔર સુરભીને અભિષેક કરિકેં ગોવિંદ ઐસે નામ ધર્યોહે તાતેં ઇહાં ટીકામેં જે ગોવિંદ શબ્દકો અર્થ કિયો સો યુક્તહે.

૨ યાકો અર્થ પહિલે લિખ્યોહે કૃતિતાર્થ યહ જે શરણ જેસી ભાવના કરે તેસોહી પ્રભુ સ્વરૂપ ધરેં.

इत्यादिक श्लोकके विषें स्पष्ट निरूपण कियो है याही तें पुनरुक्तभावें ॥ ऐसें कहयो ॥ २३ ॥ अब बलदेवजी और श्रीकृष्ण श्रीवल्लभाचार्यजीके घर प्रकट भये ताको प्रत्यक्षानुभव गोपालदासजीकों भयो ताको स्पष्ट वर्णन करत है ॥

बलदेव श्रीगोपीनाथ कहियें श्रीविट्ठल नंदनंद ॥
ए वेदपथ विस्तारशे जन आपशे आनंद ॥२४॥

इनको श्रीगोपीनाथजी ॥ कहियें ॥ सो कहत हैं ॥ ते बलदेवजीको स्वरूप हैं ॥ और इनको श्रीविट्ठल कहत हैं ते ॥ नंद[१]नंद ॥ जो कृष्णस्वरूप श्रीकृष्ण ते हैं ॥ अब दोउ स्वरूपको कार्य कहतहैं ॥ एवेदपथविस्तारशे ॥ यह वेदपथ जो मर्यादा ताको स्थापन करेगे श्रीगोपीनाथजी और श्रीविट्ठलनाथजी ॥ जनआपशे आनंद ॥ जन जो हैंवीष्णव तिनको आनंद देहिंगे ॥ अथवा ॥ दोउ स्वरूपनके दोइ कार्य हैं ॥ अथवा ॥ ऐसो यह जामें गोपालदासजीको अंगीकार श्रीयेहैं ऐसो वेदपथ

---

१ नंदरायजीके नंद सो नंदन पुत्र

જે વેદમતિપાદિત પુષ્ટિમાર્ગ તાકેં દોઉ જને વિસ્તાર કરેંગે ઔર જન સો અભી જન્મમરણદુઃખિત ઐસે જે દૈવીજીવ તિનકેં આનંદ સો અગણિતાનંદરૂપ પુરૂષોત્તમ તિનકેં પ્રાપ્ત કરેંગે યાકો ફલિતાર્થ યહ જે વેદપ્રતિપાદિત ઐસે જે સ્વમાર્ગીય સેવાદિસાધન તે કરવાયકેં જીવનકેં પુરૂષોત્તમકી પ્રાપ્તિ આપ કરાવેંગે યાહીતેં ॥ ઐવેદપથવિસ્તારશે જન આપશે આનંદ યહ કહ્યો ॥ ૨૪ ॥

त्यांथीं केशिघाट पाउधारिया कहि कथा
तत्वसमाधि ॥ रसपुंज पुरुषोत्तम प्रमाण्या
सरस्वती तजिआधि ॥ ૨૫ ॥

॥ त्यांथीं ॥ સો જહાં શ્રીબલદેવ શ્રીકૃષ્ણકે દર્શન ભયે તા સ્થલતેં ॥ केशिघाटपाउधारिया ॥ વૃંદાવનમેં કેશિઘાટ પ્રસિદ્ધ હે તહાં પધારે ॥ ફેર તહાં કહા કિયો સો કહત હેં ॥ कहिकथा ॥ દામોદર દાસાદિક હતે તિનકેં કથા કહી સો કહા કથા કહી યા શંકાકો નિવારણ કરતહેં ॥ तत्वसमाधि ॥ तत्व જો શ્રીકૃષ્ણ તિનકે વિષેં સમાધી સો

ચિત્તકી એકાગ્રતા જાતેં હોય એસી નિરોધ ફલકથાં
કહી ॥ અથવા ॥ તત્ત્વ ॥ જે વેદશાસ્ત્ર પુરાણાદિકનકો
તત્ત્વ તારૂપ એસી જે ॥ સમાધિ ॥ સો સમાધિ ભાષા
વ્યાસજીકી શ્રીમદ્ભાગવતરૂપ તાકી કથા કહી ॥ અથવા ॥
॥ તત્ત્વ ॥ જે શ્રીમદ્ભાગવત તત્ત્વદીપ આપનેં ગ્રંથ
કિયો હૈ તદનુસાર સમાધી ભાષા જે શ્રીમદ્ભાગવત
તાકી કથા કહી ॥ અથવા ॥ તત્ત્વ ॥ જે તત્ત્વસૂત્ર વ્યાસ-
સૂત્ર ઔર ॥ સમાધિ ॥ જે શ્રીમદ્ભાગવત તિનતેં કથા
કહી સો ઉપદેશ કિયો ॥ અબ ઉપદેશમેં કહા સિદ્ધાંત
કહ્યો સો કહત હૈં ॥ રસપુંજ પુરુષોત્તમમમાણ્યા ॥
શ્રીપુરૂષોત્તમ રસરૂપ હૈં ॥ યહ સિદ્ધાંત શ્રુતિસ્મૃતિવ્યા-
સસૂત્રરૂપપ્રમાણસોં સિદ્ધ કિયો ॥ અબ રસરૂપ સો સર્વ
રસરૂપ યહ વેદમેં નિરૂપણ કિયો હૈ ॥ અબ સર્વ રસ-
રૂપ હૈં ॥ પરંતુ પરિછિન્નસ્વરૂપ હોંયગે ॥ યહ શંકા

---

૧ છાંદોગ્ય ઉપનિષદમેં શાંડિલ્ય વિદ્યામેં ભગવાન્ સર્વકામ
હૈં સર્વગંધ હૈ સર્વરસ હૈ એસે કહ્યો હૈ.

૨ મનુષ્યાદિકનકી નાઈ પરિમિત હૈ સ્વરૂપ જિનકો એસે
હોયગે વ્યાપક ન હોયગે.

નિવારણાર્થ ઔર રસંથી સ્થિતિ નિરાશ્રય કૈસેં સંભવે યાહુ શંકાકે નિવારણાર્થ પુંજ શબ્દ કહ્યો યાતે સર્વરસાભિન્નાપરિછિન્ન પુરૂષોત્તમ હૈં યહ સૂચન કિયો ॥ અબ સર્વ રસરૂપત્વ નિરૂપણ કિયો યાતેં જ જ રસકે જે જે અંગ હૈં તદભિન્ન પુરૂષોત્તમ હૈં યાતેં માયાવાદી નિરાકાર માનત હૈં તાકો નિરાકરણ કિયો ઔર સર્વરસાભિન્નાનંદૈકરૂપવિગ્રહત્વાત્ ॥ હૈં યહ સિદ્ધ કિયો ॥ શંકા ॥ પરબ્રહ્મસ્વરૂપ તો નિર્ગુણ નિરા-

---

૧ રસ સો પત્રો પદાર્થ પાત્રાદિરૂપ કછુની આશ્રય બિના રહિ સકે નહિ ઔર શૃંગારાદિ રસ હુ નાયિકા નાયકાદિરૂપ આશ્રય બિના રહિ સકે નહિ.

૨ શૃંગારાદિ સર્વ રસરૂપ ઔર અપરિછિન્ન સો વ્યાપક.

૩ યહુ સર્વરસ જે વેદમેં તથા દશમસ્કંધાદિકમેં ભગવલ્લીલામાત્ર વિષયકે સર્વથા પ્રાકૃત વસ્તુ સંબંધ રહિત જે વર્ણન કિયે હુ તે સમઝને લૌકિકરસ ન સમઝને પ્રભુનકો વિગ્રહ સો સ્વરૂપ અલૌકિક સર્વ રસાત્મક ઔર આનંદમાત્ર રૂપહુરતપાદદિસહિત ઐસો હૈ.

કાર હૈ ઔર વિગ્રહાદિ વિશિષ્ટ સ્વરૂપ તો ચિત્રોપહિત ચૈતન્ય જડોં ઈશ્વર ઐસેં કહુત હૈં તાકો હૈ યાતં યહ સ્વરૂપ તો પરબ્રહ્મકો નહીં હોયગો યહ શંકા નિવારણાર્થ પુરૂષોત્તમ શબ્દ કહ્યો ॥ પુરૂષોત્તમ સો અક્ષરતેં હુ ઉત્તમ હૈં ॥ સોઇ શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતામેં ॥

યસ્માત્ક્ષરમતીતોઽહમક્ષરાદપિચોત્તમઃ ॥ અતોઽસ્મિલોકે વેદેચપ્રથિતઃપુરૂષોત્તમઃ ॥ યા શ્લોકમેં પ્રભુનનેં આજ્ઞા કીની હૈ ઔર યાહી રીતસોં કઠવલ્લી પ્રશ્નવલ્લી મુંડકમાંડુક્યનિષદ્યમેં પુરૂષોત્તમ સ્વરૂપ નિરૂપણ કરિકૈં ચિનકો આનંદરૂપાકારત્વ નિરૂપણ કિયો હૈ ॥ ઔર યહ લી નિર્ણય તત્વસુત્રમેંહુ તૃતીયાધ્યાય તૃતીયપાદમેં

---

૧ વિદ્યા સો શુદ્ધસત્વપ્રધાન માયા તાતે ૦ ધ્યો. ભયો. એસો જો નિર્ગુણબ્રહ્મચૈતન્ય તાકો શંકરમતમેં શબલબ્રહ્મ ઈશ્વર ઐસેં કહુતહૈ ઔર વાહીકો જગત્કર્તા માનત હૈ તાકો. શુદ્ધબુદ્ધિજીનોં ખંડન કીને વેદાંતચિંતામણિ શુદ્ધાદ્વૈતમાર્તંડાદ્યાદિ ગ્રંથનમેં લિખ્યો હૈ.

૨ જનેં પ્રભુ યા જગતતેં પર હૈં ઔર અક્ષરબ્રહ્મતેં હુ ઉત્તમ તાહીતેં શાસ્ત્રમેં તથા વેદમેં પુરૂષોત્તમ કહે જત હૈં.

સ્પુટ હે તાસેં નિર્ગુણનિરાકાર પ્રતિપાદક શ્રુતિવાક્ય કેવલ પ્રાકૃત ધર્મ ઔર પ્રાકૃતાકારકો નિષેધ કરત હૈં અપ્રાકૃતકો નિષેધ કરત નાહિ યે સબ વેદાદિ પ્રમાણનમેં અતિ સ્પુટ હૈ ॥ ઔર તદનુસાર શ્રીમદ્ભાગવતનેં હુ આછી રીતસુ વિવેચન કિયો હે તાહીતેં રસપુંજપુરુષોત્તમપ્રમાણ્યા એસેં કહ્યો ॥ અબ એસો સિદ્ધાંત સ્થાપન કિયો તબ કહા ભયો સો કહત હૈં ॥ સરસ્વતી તજિઆયિ ॥ સરસ્વતી જો વાગ્દેવતા તાનેં આધી જો મનોવ્યથા તાકો ત્યાગ કિયો ॥ યાકો અભિપ્રાય યહુ જો ઔર મતવારેનકો સરસ્વતીકે અભિપ્રાયકો જ્ઞાન નાહીં યાતેં પુરુષોત્તમ સ્વરૂપકો અન્યથા નિરૂપણ કિયો તાતેં સરસ્વતીકો બહોત મનોવ્યથા હતી ઔર આપ તો સરસ્વતીકે પતી હૈં યાતેં વાકે હૃદયકો સબ અભિપ્રાય જ્ઞાનત હૈં તાતેં યથાર્થ પુરુષોત્તમકો સ્વરૂપ નિરૂપણ કિયો તબ સરસ્વતીનેં આધી જો મનોવ્યથા તાકો ત્યાગ કિયો ॥

સોઇ શ્રીવિઠ્ઠલનાથજીનેં વલ્લભાષ્ટકમેં ॥ નહ્યંન્યોંવાગ-
ધીશાશ્ચ્રુતિગણેવચ્યસોંભાવ માજ્ઞાતુમીષ્ટેયસ્માત્સાદ્ધી-
સ્વભાવંપ્રકટયતિવધુરગ્રતઃપત્યુરેવ ॥ યાશ્લોકમેં નિરૂ-
પણ કિયો હૈ યાહીતેં સરસ્વતીતટઅધી યહ કહ્યો
॥ ૨૫ ॥ અબ વૃંદાવનતેં ગિરિરાજજી પધારે તાકો
નિરૂપણ કરતહૈં ॥

ગિરિરાજનેં આશ્વાસ દીધો ધરી કોમલચરણ ॥
હરખેં તે સામા આવિયા શ્રીગોવર્દ્ધનઉદ્ધરણ ॥૨૬॥

॥ ગિરિરાજ ॥ ગિરિ નો પર્વત તિનકે રાજા
॥ અથવા ॥ ગિરિ નો પર્વત તિનકેવિષેં અત્યંત

---

૧ વાણીકે પતી જે શ્રીમહાપ્રભુજી તિનણિના ઓર કોઇ ચેહ
સમુહકે વચનકો તાત્પર્ય યથાર્થ જનિવેકો સમર્થ નાંહી કયોં જે
પતિનતા સ્ત્રી પતીકેં આગેં હી આપુનો તાત્પર્ય સ્ફુટ કરે યહ
બાત ઋગ્વેદકી એક ઋચામેં હુ હૈ સો વિષય વલ્લભારતોત્રકી ટીકામેં
મેનેં લિખ્યો હૈ ઔર અણુભાષ્યમેં હુ ગીતાજી તથા એકાદશસ્કંધમેં
વેદાંતસૂત્રવેહ વિદેવચાહુ ॥ ઇત્યરમાદ્યહયંશ્લોકેનાન્યોમદ્વેદકશ્ચન ॥

૨ શ્લોકનમેં યહ હી આજ્ઞા કીની હૈ.

[1]શોભાવાન્ ॥ અથવા ॥ ગિરિ જે પર્વત તિનકે વિષે અલૌકિક તેજવારે ॥ એસો જે ગોવર્દ્ધનપર્વત તાકે આપનેં પ્રેમલક્ષ્યરણ ધરિકે શ્રીવલ્લભાચાર્યજીનેં ॥ ॥ આશ્વાસ દીયો ॥ સો ધીરજ દીની ॥ શંકા ॥ શ્રીનાથજી તો જબ ગિરિરાજજીકે ઉપર બિરાજત હતે તબ ગિરિરાજજીકેં કહા દુઃખ હતો જે આપનેં ધીરજ દીની ॥ પ્રત્યુત્તર ॥ શ્રીમદ્ભાગવતદશમસ્કંધકે વિષેં ॥ હરિદાસવર્યઃ ॥ એસો નામ કહ્યોહે યાતેં ભગવદ્ભક્તનમેં ગિરિરાજજી શ્રેષ્ઠ હે યાતેં શ્રીનાથજીકો ઓર શ્રીવલ્લભાચાર્યજીકો પરસ્પર વિરહતાપ

---

૧ રાજદીપ્તૌ। યા ધાતુકો। અચ્પ્રત્યયાંત રાજશબ્દ માનિકેં શોભાકો। ઓર તેજકો। અર્થ કિયો।

૨ વેણુગીતમેં હે તાયમદ્રિરબલાહરિદાસવર્યઃ યા શ્લોકમેં યહ નામ કહ્યો। હે યાકો। અર્થ હરિકે દાસ સો સાત્વિક ભક્ત તિનમેં હે શ્રીગિરિરાજજી વર્ય સો શ્રેષ્ઠ હે કયોં જે નિર્ગુણભક્ત હે પ્રભુનકે સુખસું હી સુખવાન હે સો સબ બાત યાહી શ્લોકકે શ્રીસુબોધીનીજીમેં સ્પષ્ટ હે યાહીતેં શ્રીનાથજીકેં પ્રત્યક્ષ પુષ્ટિમાર્ગીયસેવારહિત બિરાજતે દેખિકેં દુઃખી હતે પરંતુ અબ શ્રીમહાપ્રભુનકે સંયોગસોં યથોચિત સર્વસેવામાર્ગકી પ્રવૃત્તિ હોયગી એસેં જાનિકેં આશ્વાસ પ્રાપ્ત ભયે યેહી અભિપ્રાય ટીકામે સૂચન કિયો।

ધનસોં સહન હોત નાહીં તાસોં દુઃખી હુતે તાતેં
ઉનકોં શ્રીમહાપ્રભુનકે કોમલચરણ ધરિકે સ્પર્શમુખ
દીયો ઓર યહ આશ્વાસ સુચન કિયો જે અબ હમ
દેહિ સ્વરૂપ મિલેગે તા સુખકો તુમકોં અનુભવ
હોયગો ॥ ઓર વંશદ્વારા અનેક વર્ષ તુમકોં આનંદ
દેહિંગે યાહીતેં ગિરિરાજકો આશ્વાસ દીયો ધરીકોમલ
ચરણ એસેં કહ્યો સોઈ આગેં સ્ફુર કરતહે ॥ દ્વત્વં
॥ તંસામાઆચિયા ॥ તે સો વે હમકો આરંભમેં
આજ્ઞા કીની હતી તે ॥ સામા આચિયા સન્મુખ પધારે વે
કોન સો કહતહે ॥ ગોવર્દ્ધનઉદ્ધરણ ॥ ગો જે સ્વર્ગ
તાકો વર્દ્ધન સો પોષણ કરનહાર ઈંદ્ર તાકોં ગર્વરૂપ
સમુદ્રતેં ઉદ્ધારકરનહારે ॥ અથવા ॥ ગો જે વાણી
તાકી અપનેં યશતેં વૃદ્ધિ કરનહારે ઓર ઉદ્ધરણ
સો સ્વકીયનકો ઉદ્ધાર કરનહારે ॥ અથવા ॥ ગો જે
ગાય તિનકે વર્દ્ધન સો તૃણજલાદિકતેં વૃદ્ધિ કરન-
હારે પર્વત શ્રીગિરિરાજ તિનકે ઉદ્ધરણ સો ઉદ્ધા-
રકરેવારે ॥ સો ગોવર્દ્ધન ઉદ્ધરણ શ્રીનાથજી સો
સન્મુખ પધારે ॥ ૨૬ ॥

हली मली नैं चालीया चरणाटं ज्यां निजधाम ॥
नवरंगनागर प्रगटिया मन पूरचा बहु काम ॥२७॥

॥ हलीमलीनैं ॥ सेा श्रीनाथजीसें हिलिमिलिकें धतनें परस्पर स्वमनोगतकथनपुर्वक मिलकें ॥ चालिया ॥ सेा पधारे सेा कहां पधारे सेा कहतहें ॥ चरणाटज्यां-निजधाम ॥ चरणाद्री काशीसें सात कोस हें वहां शिलामें प्रभुनके चरणारविंदकेा चिन्हहे ता पर्वतथी तरहटीयें ॥ निजधाम सेा आपकेा घर हे तहां पधारे ॥ अब निजधाम कहयेा यातें यह सूचन कियेा जे ॥ काशी में आपकेा सासरेा हे तहां पधारिकें उहां तें महालक्ष्मीजकें संगसेकें कछु दीन अेकलमें बिराजे वहां श्रीगेापीनाथजी केा प्राकट्य भयेा ॥ फेर चरणाटमें पधारिकें घरकरिकें बिराजे ॥ अथ वहां श्रीगुसांइजीकेा प्राकट्य भयेा सेा कहतहें ॥ नवरंगनागरमगटिया ॥ नव सेा नित्यनवीन रंग सेा रासादिकनृत्यकेा स्थान वृंदावन ताकेविषें नागर सेा विहारचतुर श्रीकृष्ण सेा प्रगट भये ॥ अथवा ॥

॥ नवरंग ॥ सो तदेवरूप्यं रुचिरं नवं नवमित्याद्धि-
यनसों प्रतिक्षण नवीन ऐसो रंग जो भक्तिमें
आनंद तामें नागर सो चतुर ऐसे श्रीगुसांइजी
प्रकट भये ॥ अब प्रभुनको प्राकट्य प्रयोजनविना
होय नहीं यातें प्रयोजन कहतहैं ॥ मनपूरत्वान्नहु-
काम ॥ मन जो श्रीमहाप्रभुनको मन ताके काम
जो मनोरथ सो बहु अनेक तिनको पूर्ण करि
वेको प्रकट भये ॥ २७ ॥ अब श्रीगुसांइजीकी
आज्ञातें महात्म्यपुर्वक श्रीगुसांइजीको प्राकट्यपर्यंत
श्रीवल्लभाचार्यजीको चरित्र ॥ २८ ॥ अष्टोत्तरस
तुकसों वर्णन कियो ताको कारण निरूपण करतहैं ॥
और श्रीगुसांइजीको वर्णन करिवेकी आज्ञा मागतहैं ॥

तत्वसंख्यायें कह्यां पद सारमांहे सार ॥ हवे कां
इएक स्तुति करूं श्रीवल्लभराजकुमार ॥ २९ ॥

---

१ जा वस्तुमें भगवत्संबंध होय सो ही मनोहर रुचिकारि
प्रतिक्षण नवीन होतहै ऐसें श्रीभागवतमें कह्यो।

॥ तत्व ॥ જે અઠ્ઠાઇસ તત્વ તિનકી ॥ સંખ્યા ॥ સો અઠ્ઠાઇસ તિતનો॥ પદ ॥ સો તુક ધ્રુવપદ સહિત અઠ્ઠાઇસ કહી ॥ યાતેં સબ તુકનકેં તત્વ-રૂપત્વ સુચન કિયો ॥ ઔર યે તુક કૈસી હૈં ॥ સારમાહૈંસાર ॥ સાર જો શ્રીમહાપ્રભુનકે ચરિત્રકો વર્ણન તાહુમેં સાર સો મુખ્યચરિત્રકો વર્ણનરૂપ હૈ ॥ યાતેં યહ સુચન કિયો જો યાસોં અધિક મેરી વર્ણન કરિવેકી સામર્થ્ય નહીં હૈ ॥ અબ ફેર શ્રીગુસાંઇજીકે વર્ણનકી આજ્ઞા માગત હૈં ॥ ॥ इदेकांइएकस्तुतिकरं ॥ અબ કછુક સ્તુતિ સો વર્ણન કરેં અબ તુમ કહો વર્ણન કરોગે ઐસે આપ શ્રીગુસાંઇજી કદાચિત્ પુછેં તાકો પ્રત્યુત્તર સુચન કરત ભયે સંબોધન કહત હૈં ॥ શ્રીવલ્લભરાજકુમાર ॥ શ્રીવલ્લભ જીનકો નામ હૈ ઐસે રાજ જો સંપ આચાર્યનમેં શ્રેષ્ઠ તિનકે કુમાર સો પુત્ર ॥ યાતેં યહ

---

૧ અણ તત્વ અઠ્ઠાઇસ હું યહ બાત તો નિબંધાદિગ્રંથનમેં અષ્ટાવિંશતિતત્વાનાંસ્વરૂપંયત્રવેહુનિઃ ઇત્યાદિગ્રંથલનમેં પ્રસિદ્ધ હૈ

૨ ઇહાં ધ્રુવપદસોં લછમનપ્રભુત શ્રીવલ્લભરાય યહ તુક.

સુચન કિયો જે આપ શ્રીવલ્લભાચાર્યજીકે ઘર પુત્ર રૂપસો પ્રકટ ભયે તા અગ્નિકો વર્ણન કરેં ॥ ઔર કુમાર શબ્દતેં આગેં વર્ણનકી વૃદ્ધી સુચન કીની દ્વિતીયેવલ્લભવિભોર્માહાત્મ્યંચરિતંમુદા ॥ વર્ણિતંવિટ્ઠલા-ધીશ પ્રાદુર્ભાવાવધીપ્રિયમ્ ॥ ૧ ॥

॥ ઇતિશ્રીમદ્બાલકૃષ્ણચરણૈકતાન શ્રીમદ્ગોવર્ધનગુરુપદ્મ-પરાગમાત્રપરમોદય શ્રીમદ્ગોકુલોત્સવાત્મજ જીવનાખ્યેન-વિરચિતં દ્વિતીયાખ્યાનં સમાપ્તિમટીકત ॥ ૨ ॥

---

૧ અબ યાદીતસોં ગોસ્વામિ શ્રીજીવનજી મહારાજ દ્વિતીયાખ્યાનકો વ્યાખ્યાન કરીકે યા આખ્યાનકો સંપુર્ણ તાત્પર્ય સક્ષેપસોં એક શ્લોકમેં વર્ણન કરતહુંતા શ્લોકકો અર્થ દુસરે આખ્યાનમેં સર્વ સમર્થ એસે જે શ્રી મહાપ્રભુજી તિનકો માહાત્મ્ય તથા શ્રીગુસાંઈજીકે પ્રાકટયપર્યંતકો સબ ભક્તનકોં પ્રિય એસો શ્રીમહાપ્રભુનકો ચરિત્ર આનંદપુર્વક વર્ણન કિયો અબ ગોપાલદાસજીને સંન્યાસ અહણાદિ ચરિત્રકો વર્ણન કયોં ન કિયો યા શકાકો વારણાર્થ યા શ્લોકમેં પ્રિયપદ કહ્યો યાકો કૃત્તિતાર્થ યહ જો સંન્યાસ અહણાદિ ચરિત્ર બહુત કરિકે માહાત્મ્ય બોધક હે પરંતુ અદા દર્શનાદિલિતાપિ ભક્તનકોં તો વહ ચરિત્ર પ્રિય લાગત નહિ તાતેં યા આખ્યાનમેં વર્ણન ન કિયો ઔર યા આખ્યાનમેં

श्रीमहाप्रभुनके माहात्म्यको...तथा चरित्रको वर्णन कियो है ऐसें या श्लोकमें लिख्यो ताको भावार्थ यह जो या आख्यानके अर्थ विचारपुर्वक पाठतें श्रवनतें श्रीमहाप्रभुनकी भक्ति उत्पन्न होतहै कयेां जो माहात्म्य ज्ञानपुर्वक प्रभुनमें जो आछी रीतितें दृढ स्नेह होय सो ही भक्ति कहीं जाय तामें ईहां अग्निकुंडते प्राकट्यादिक सुनिके माहात्म्य ज्ञान होतहै ओर आप पुर्णकाम हैं तथापि श्रवनके लिये देशांतर प्रवेशादिक श्रम करत हैं इत्यादि चरित्रनके श्रवणतें सुदृढ स्नेह होत है तातें यथार्थ लक्षती सीद्ध भइ अब या आख्यानके अर्थको दोहा—श्रीवल्लभमहीमा कहयो, ईहदुजे आख्यान ॥ श्रीगोकुल वीठ्ठलज-मलगी, चरीतचरनीसुप्रमान ॥ १ ॥

इति श्रीस्वमातामहगोस्वामिश्रीव्रजवल्लभचरणसेवकस्यपंचनदि-
यनश्यामभट्टात्मजगोवर्द्धनाशुकवेः कृतोद्वितीया-
ख्यानटिप्पणं ॥ संपूर्ण ॥

॥ तृतीयाध्यान ॥

॥ श्रीहरिः ॥ अथ द्वितीयाध्यानमें श्रीमद्भक्षणां-
चार्यजीको चरित्र वर्णन करिके पीछे श्रीगुसांईजी
प्रकट भये यह वर्णन कियो ॥ अथ तृतीयाध्या-
नके विषें श्रीगुसांईजीके प्राकट्यके आनंदको व्या-
प्त्यित वर्णन करतहें ॥ राग धन्याश्री ॥ अथ
आपुहे प्राकट्यसों यह सुनत और देवीजीय धन्य
हें यह सूचन करिवेकों धन्याश्रीरागमें तृतीयाध्या-
नको गान कियो ॥ ओथचा ॥ रागकी तीन प्रकारकी
जति हें ॥ ओडव १ षाडव २ संपुरण ३ ता में
धन्याश्रीराग संपुरण हैन्यातें श्रीविठ्ठलावतार अंश-
कलावतार नहीं हे पुर्णावतार हे यह सूचनार्थ
संपुर्णराग धन्याश्रीमें तृतीयाध्यानको गान कियो ॥

---

१ सा री ग म प ध नी ऐन सात सुरनमें तें छत
रागनमें पांच ही सुर लगतहे ते ओडव कहे जय जेसें
आसकेत्र हिरोलमल्लति और छ सुरके राग षाडव कहे
जय जेसें रातडी पुयामारवा मल्लति और सात सुरके राग
संपुर्ण कहे जय जेसें गोडसारंग धन्याश्रीमल्लति.

आ पोस मध्याने नोमे श्रीनाथजी अक्षाजीउर
अपनो आनंद ॥ आ चंद वृंदावनतणो प्रगटियो १
॥ आ ॥ सो छनके प्रत्यक्ष दर्शन होतहें ते ॥ प्रगटियो ॥
प्रकट भये ॥ सो होन सो कहतहें ॥ श्रीनाथजी ॥ श्री
ते रुक्मिणीजी पद्मावतीजी तिनके नाथ सो पति ॥
वे इण प्रकट भये सो कहतहें ॥ पोसमध्यानेनोमे ॥ पोष
मासमें मध्यान्हसमयके विषें नोमीके दिन अर्थात्

---

१ यह मध्यान्ह समय सो नवमीके अर्धभाग लेनेसें ज्यों
जें जब दिन आप प्रकट भये तादिन औदयिक अष्टमी घटी
६ और पल २६ हुती तदुपरांत नवमी हुती तामें नवमीकी
घटी २१ और पल २५ के। आपके प्राकट्यके। इष्टकाल
-हे सो रात्रि विना आवे नहि और आपके। प्राकट्य
वृषलग्नमे हे सो वृषलग्न हु सुर्य धनुस्थ होय तब अवश्य
सायंकालमे ही आवे तासु आपके। प्राकट्य नवमीके मध्य-
भागमेही हे दिनके मध्यान्ह समें संभवत नाहि यह
सब निश्चय मेरे गुरुदेव नानाजी गोस्वामि श्रीव्रजवल्लभजी
महाराजनें करिकें गुर्जर भाषामें श्रीगुसांइजीके प्राकट्यके।
चोक घोल कियो हे सो प्रसिध्ध हे.

નવમીકે મધ્યભાગમેં ॥ તબ કહા ભયો સો કહ-
તહેં ॥ अक्षाजीवरूपनोआनंद ॥ અક્ષાજી સો માતૃ-
ચરણ શ્રીમહાલક્ષ્મીજી તિનકો ઉર સો હૃદય તાકે-
વિષે આનંદ ઉપનો આપકે પ્રાકટ્યતેં - આનંદ
ભયો ॥ અથવા ॥ આનંદાત્મક સ્વરૂપતેં - આપ
પ્રકટ ભયે તાકો હેતુ કહતહેં ॥ आचंदवृंदावनतणो ॥
વૃંદાવનકો ચંદ વૃંદ જો દેવીજીવકે વૃંદ સો સમુહ

---

* ૧ અક્ષા એસો માનાકો નામ સંસ્કૃતમે પ્રસિદ્ધ હૈ.

૨ યહ ચરણશબ્દ મહત્તાસૂચક હૈ જૈસે આચાર્યચરણ પ્રભુચરણ તાતચરણ ઇત્યાદિ પ્રયોગમેં

૩ પ્રભુનકો પ્રાદુર્ભાવ હૃદયતેં હી હોતહૈ માટે જનકી-
નાઈ પ્રભુનકો શર્મસંબંધ હોત નાહી સોહી અભિપ્રાય
શ્રીભાગવતમેં 'આવિવેશાંશભાગેનમનઆનકદુંદુભેઃ હયારસર્વા-
ત્મકમાત્મભૂતકૃષ્ણમયાનંદકરંમનસ્તઃ દેવકયાંદેવરૂપિણ્યાંવિષ્ણુઃ
સર્વગુહાશયઃ ઇત્યાદિ શ્લોકનમેં શ્રીશુકદેવજીને નિરૂપણ
કિયો હૈ ઔર કૃષ્ણજન્મખંડમેં હુ યહ બાત સ્પષ્ટ હૈ.

તિનકે અવન સો અધિપતિ અથવા ઉનમેં મુખ્ય ઓસે જે પ્રહ્લાદિક તિનકે ચંદ સો આનંદ દેવે-વારે અથવા ॥ ચંદ્ર ॥ સો વ્રજભક્તનકે સમુહ તિનકે ॥ અવન ॥ સો અધિપતિ સ્વામિન્યાદિક-તિનકે હુ ॥ ચંદ્ર સો આનંદ દેવેવારે કયોં જે ચંદિઆહ્લાદનો ધાતુકો ચંદ યહ શબ્દ હોત હે યાકો અર્થ યહ જે ચંદ સોં આનંદ દેવેવારો યાતેં ॥ અથવા ॥ વૃંદાવન જે લીલાસ્થાન તાકે ચંદ સો ચંદ્રમા સુખ દેવેવારે ॥ અથવા ॥ શ્રી કૃષ્ણકો જન્મ ભયો તા સમયકે વર્ણનમેં શ્રીશુક-દેવજીને વર્ણન કિયો ॥ આવિરાસીદ્યથાપ્રાચ્યાંદિશીંદુરિવપુષ્કલઃ ॥ યાકો અર્થ યહ જે જેસેં પ્રાચી-દિશાકે વિષેં પુર્ણચંદ્રકો ઉદય હોતહે તેસેં આપ દેવકીજીતેં પ્રકટ ભયે ॥ યાકો ફલિતાર્થ યહ જે પ્રાચી દિશાતેં ચંદ્ર આવત હે કછુ ઉત્પન્ન હોત નાહીં ॥ પરંતુ લોકકેં ઉત્પન્ન ભયો ઐસેં ભાસત

---

૧ અવન સો રક્ષક અર્થાત્ અધિપતિ અવરક્ષણે યા ધાતુતેં યહ શબ્દ સીધ્ધ હોત હે

હૈ ॥ તેસેં શ્રીકૃષ્ણકે- દેવકીજીતેં પ્રાદુર્ભાવભાન્ન ભયો ॥ કછુ ઔર જીવ ઉત્પન્ન હોત હૈં તેસેં પ્રકટ નહીં ભયે ॥ તેસેં યા વિકુલાવતારમેં હુ પ્રાદુર્ભાવ માત્ર ભયો ॥ ઔર જીવકીનાઇ ઉત્પન્ન નહી ભયે યહુ સુચન કરિવેકું અક્રૂરજીઉપનોઆનંદ આયંદવૃંદાવનતણો પ્રગટિયો ઐસેં કહ્યો ॥ ઔર શ્રીઅક્રૂરજીકે મનમેં ઐસેં આયો જો આયંદવૃંદાવનતણો યાતેં જૈસેં શ્રીકૃષ્ણકે જન્મ સમય કે સિયેં શ્રીદેવકીજીકું યથાર્થ પુરૂષોત્તમ સ્વરૂપકો જ્ઞાન ભયો તેસેં શ્રીઅક્રૂરજીકું હુ યથાર્થ પુરૂષોત્તમ સ્વરૂપકો જ્ઞાન ભયો યહુ ફલિતાર્થ ભયો ॥ અબ પોષ માસમે પ્રકટ ભયે તાકો અભિપ્રાય યહુ જો પુષપુષ્ટ્રોધાતુ કો રૂપ પોષ યહુ હૈ ॥ યાતેં પુષ્ટિ માર્ગકો ઔર હૈવી જીવનકો પોષણ કરિવેકું આપ પ્રગટે હૈં ઔર મધ્યભાગવાચક હુતાં મધ્યાન્હશબ્દ કહ્યો તાકું અભિપ્રાય યહુ જો જૈસેં મધ્યાન્હકે સમયમેં સુર્ય પુર્ણ તેજોમય હોત હૈં સબનકે મસ્તક ઉપર આવે હૈં તેસેં આપ હુ સબનકે શિરોમણિ હૈં પુર્ણતે-

જેમય પુરૂષોત્તમ હૈં ॥ અમ નવમીકે દિન આપ પ્રકટ ભયે તાકો અભિપ્રાય યહ જે ॥ શ્રીરામચંદ્રજી નવમીકેં પ્રકટ ભયે ઔર મર્યાદાકો સ્થાપન કિયો તેસેં આપ હુ વેદમર્યાદાકો સ્થાપન કરેંગે ॥ ॥ અથવા ॥ શ્રીકૃષ્ણ પુરૂષોત્તમ હૈં ઔર આપ હુ પુરૂષોત્તમ હૈં પરંતુ યા અવતારમેં શ્રીકૃષ્ણાવતારતેં અધિક બાત હૈ ॥ શ્રીકૃષ્ણાવતાર તો ક્ષત્રિય કુલમેં ભયો ઔર શ્રીવિઠ્ઠલાવતાર તો બ્રાહ્મણ કુલમેં ભયો યાતેં શ્રીકૃષ્ણાવતાર અષ્ટમીકેં ભયો ઔર આપ નવમીકે દિન પ્રકટ ભયે ॥ અથવા ॥ નવકો અંક હૈ સો પુર્ણ હૈ યાતેં આપ પુર્ણપુરૂષોત્તમ હૈં યહ સુચનાર્થ નવમીકે દિન પ્રકટે ॥ ઇત્યાદિક અનેક અભિપ્રાયતેં પોપમક્યાનેનોમેં એસેં કહ્યો ૧

સૌભાગ્યસુંદરી મલી ધવલ ગાયે ॥ સુહાય રૂડા કંઠના નાદ આલ્હાદ ઉપનો તે અંગો અંગ ઘણો ॥૨॥

॥ સૌભાગ્યસુંદરી ॥ સૌભાગ્યવતી સ્ત્રીયેં અમ સ્ત્રીવાચક સુંદરી શબ્દ કહ્યો યાતેં સબ સ્ત્રિયેં રૂપ ગુણ વય

કહિકે યુક્ત હૈ યહ સુચનં કિયો ॥ ચે ॥ મલીયચલ્ગાયે ॥ અસ મલીયચલ્ગાય એસેં કહ્યો યાતેં યહ સુચન કિયો જો અપની ઇચ્છાતેં હી મિલિકે ઘેલ ગાયન હૈં યાહીતેં ॥ સુહાયરુડાકંઠનાનાદ ॥ ઇહા સો સુંદર કંપુગ્રેવસે કહ્યં તિનકે નાદ સો ધ્વનિ તે સુહાય આછે ગ્રેકિલાંકે નાદગ્રેસે લગત હૈ કૈસેં જે અપની ઇચ્છાતેં આનંદસો ગાન કરે સોઈ આચ્છો હોય યહ અનુભવસિદ્ધ હૈ યાહીતેં મલીયચલ્ગાયસુહાય કહ્યાકહ્યંહનાનાદ ॥ એસેં કહ્યો યાકો હેતુ કહત હૈં ॥ ॥ આલ્હાદ્ઉપનો ॥ આનંદ ઉત્પન્ન ભયો યાહીતેં સુંદર ગાન કિયો ॥ અથવા ॥ ઇનનેં વહ ગાન શ્રવણ કિયો તિનકેં આનંદ ઉત્પન્ન ભયો ॥ અબ સુંદરગાન કિયો તાકે શ્રવણકો હી આનંદ ઉત્પન્ન ભયો હોયગો યહ શંકા નિવારણ કરત હૈં ॥ તે ॥

---

૧ કંપુ સો શબ્દ માટી ઉપમા યારેકુ દીની જાય હૈ

૨ કોકિલ સો કોયલ

સો વહ વેદમેં હુ જાકી ગણના હોય નહીં સકી ઐસો પુરૂષોત્તમકે આકારકો આનંદ કછુ ગાન શ્રવણ માત્ર કો નાહીં યાહીતેં ॥ અંગોઅંગ ॥ ઐસેં કહ્યો। ગાનકો આનંદ તો શ્રવણકોં હિ હોત હૈ ॥ ઔર અંગકોં નહી હોત હૈ ॥ અબ પુરૂષોત્તમ કો આનંદ અગણિત હૈ ॥ ઔર અંગો અંગ કહ્યો યાતેં તો અંગાવચ્છિન્ન આનંદ ભયો યા શંકાકો નિવારણ કરંત હૈં ॥ ઘણો ॥ સો બોહોત ॥ યાકો ભાવાર્થ યહ જો અંગો અંગ ઘણો ॥ યહ તો વર્ણન રીતતેં કહ્યો। પરંતુ પુરૂષોત્તમ તો અગણિતાનંદ હૈં યાહીતેં આલ્હાદકિપનોતેઅંગોઅંગઘણો। ઐસેં કહ્યો ॥ ૨ ॥ અબ પુરૂષોત્તમ આકારકો અસાધારણ ચિન્હ નિરૂપણ કરત હૈં ॥

---

૧ પુરૂષોત્તમકે આનંદકો। અગણિતપણો। બ્રહ્મવલ્લી બૃહદારણ્યકાદિક ઉપનિષદ મેં પ્રસિદ્ધ હૈ.

૨ અંગાવચ્છિન્ન સો। જીતનો। બડો। અંગ હૈ તિતને હી પરિમાણકો.

सुतिकासदन सुहामणुं शोभा खडी लेहेरडे जाय ॥ आ वायं वादित्र तसमेतणां ॥ ३ ॥

॥ अथ ओर शोभा दर्शन श्रीनी सो हीक परंतु 'सुतिगृहतो अत्यंत अपवित्र ओर दुर्गंधयुक्त होत है या शंकाको निवारण करत है ॥ सूतिका सदन, सुहामणुं ॥ सुतिका सदन सो आगे प्रकट आगे यहु गृह सुहामणुं अत्यंत शोभायुक्त पवित्र है ॥ ओर सुतिगृह जैसो है सो कहत है ॥ शोभाखडी लेहेरडे जाय ॥ अथ शोभाकों खडी कही यातें अलौकिकत्व सूचन कियो ओर लेहेरे जाय ऐसें कहयो यातें सुगंधरूप शोभा सूचन श्रीनी नाहीं तो ओर शोभाको जनो संभवे नाहीं कयों जे शोभा जाय तो

---

१ सुति ओर सुतिका यहु सब सुवावडी औरे नाम है ओर सदन सो घर

२ लेहेरेजाय सो जैसें जलकी लेहेर उठे तैसें वा समें शोभाकी लेहेर उठन लागी इनने क्षणुक्षणुमें नयी नयी अत्यंत शोभा दीखन लागी.

ओर हु विरूप होय यातें शोभाऽऽदीलेहेरऽऽनय सो सुगंधश्री लेहेर चलरहीहे ॥ - यातें, अपावित्र्य ओर दौर्गंध्य देहनको निवारण भयो ॥ श्रीकृष्णावतारमें हु एसें ही दशमस्कंध तृतीयाध्यायमें वर्णन कियो . . हे [1]स्वरोचिंपाभारतसुतिकागृहंविशोचयंतं ॥ या श्लोकमें ओर कहा भयो सो कहत हे ॥ ॥ आवायंवाद्वित्रतेसमेतणां ॥ तेसमें तणां सो पुरुषोत्तमको प्रादुर्भाव होत हे ता समयके आ सो ये अलौकिकवाद्वित्र वाय सो बाजत भये ॥ अंम भजयचे वारेको नाम नही कहयो ओर वाद्वित्रवाय एसें कहयो यातें अदृश्य अलौकिक बाजे बजे यह सुचत

---

१ हे राजा परीक्षित आपनी कातीते देवकीजीके कारागृहकें अत्यंत शोभायुक्त करते एसे जे प्रभु तिनकी वसुदेवजी स्तुति करंत भये एसें श्रीशुकदेवजीने कहयो हे

२ कृष्णावतारमें हु एसें ही अलौकिक बाजे बजवेको वर्णन दशमस्कंधके तृतीयाध्यायमे तथा पंचमाध्यायमें नेदुर्दुंदुभयो-दिवि अवाद्यंतविचित्रवाणिवाद्वित्राणिमहोत्सवे इत्यादि श्लोकनमें कियो हे तातें टीकामें याको पुरुषोत्तमावतारको चिन्ह बतायो सो योग्य हे.

કિયો ॥ ૩ ॥ એસેં પુરૂષોત્તમ આકટ્યકે અસાધારણ ચિન્હકો નિરૂપણ કરિકે વૈદિક કાર્યકો નિરૂપણ કરત હૈં ॥

सर्वस्वदान तेणें समें करे रे श्रीवल्लभजी उदार ॥
सुकुमार सुत उदयो श्रवणें सुणीं ॥ ४ ॥

॥ सर्वस्वदान ॥ सर्व सो। सम प्रकारको स्व जो दान द्रव्य ताको। ॥ तेणेंसमें ॥ वा समें ज समें श्रीगुसांईजी प्रकटे ता समें ॥ दानकरे ॥ अथवा ॥ सर्वस्व ॥ सर्व-द्रव्य ताको। दान वा समें ॥ कियो। ॥ अथ सर्व द्रव्यको। दान वा समें कर कियो। तब आगे वैदिक लौकिककर्म कर्त्तव्य हते सो। द्रव्य विना कैसें कियें होंयगे या शंका। को। निवारण करत हैं ॥ श्रीवल्लभजी ॥ श्री जे लक्ष्मीजी तिनके वल्लभ सो। स्वामि ॥ याको। भावार्थ यह जे लक्ष्मीजीके कटाक्षलेशमात्रतें अतिद्रव्यवारें मनुष्य होत हे तो। आप तो विन लक्ष्मीजीके हु पति हैं तिनकों कहा द्रव्यकि न्युनता होय याहीतें आपनें कृष्णावतारमें सुदामाकों अतुल्य वैभव कियो। तो हु

આપકે વૈભવમેં અણુમાત્ર ન્યુનતા નહી ભઈ ॥ અબ કૃષ્ણાવતારમેં તો સુદામા દ્રવ્ય માગનેકી આશાસેં આયો ઔર વાકો પૃથુકોપાયન ભી આપનેં અંગી-કાર કિયો ॥ ઔર યા વલ્લભાવતારમેં તો વા સમે કોઇનેં દ્રવ્ય નિમિત્ત પ્રાર્થના હુ નહીં કીની ઔર કોઇકો કછુ અંગીકાર હુ નહી કિયો ॥ ઔર સર્વસ્વ દાન કિયો યહ અધીકતા સૂચનાર્થ કહત હેં ॥ ॥ ઉદાર ॥ અબ યદ્યપિ ઉદાર હોય તો હુ દાન દેવેકે દોય હેતુ હેં એક તો દાનકો સમય આવે ઔર દુસરો દાનયોગ્ય પાત્ર આવે યે દોઉ હેતુ યાં હે ॥ તામેં પ્રથમ હેતુ કહત હેં ॥ સુકુમારસ્મુત ઉદયોશ્રવણેમુણી ॥ સુકુમાર સો અત્યંત કોમલ યાતેં સૌંદર્ય સૂચન કિયો ॥ અથવા ॥ સુ ॥ જો સુ

-૨ પૃથુક સો ઇનકો પવા ચિવડા કહત હે તિનરૂપી ઉપાયન સો ભેટ પ્રભુનનેં અંગીકાર કીની.

૨ નામકે એકદુકતે હુ આગેનામકો ગ્રહણ શાસ્ત્રમેં હોતહે તાતે સુંદતને સુર એસા અર્થ ભયો હુ એસો પૃથ્વીકો ઔર મા એસો લક્ષ્મીકો નામ અમરકોશાદિકનમેં પ્રસિદ્ધ હે

देवतां ओर ॥ कु ॥ सो पृथ्वी ओर ॥ ॥ मा ॥
सो लक्ष्मीज तिनकें अंगिकार करवे वारे पति
ऐसे जे सुत तिन कों उदय भये ऐसें
श्रवणें सो कानतें सुणी सुनिकें अप उदय कहयो
यातें जैसें सूर्यचंद्रादिकनको उदय सो आविर्भाव
तैसें आपको हु प्रादुर्भाव हे ॥ लौकिकमालककी नांइ
उत्पत्ती नही हे ॥ ओर तेजविशिष्ट हें यह
सूचन क्रियो ॥ ओर श्रवणेसुणी ऐसें कहयो
यातें ॥ उदयास्तभावबुद्धिह्रासभावरहितालौकिकतेजो
विशिष्टत्व सूचन क्रियो ऐसें जो सूर्यचंद्रको उदय
दृष्टिसो देखिकें आनंद होतहे ॥ ओर आपको
तो उदय श्रवणु करिकें ही आनंद भयो यातें
अलौकिकतेजोविशिष्टत्व सूचन क्रियो ॥ ४ ॥

पातालें शेषनाग रीझिया ऊपर इंद्रादिक देव ॥
ततखेव सुणि निमाण वजडाचियां ॥ ५ ॥

---

१ आंजपुर्वक राहानेधातुकें यह ३५ होतहे तातें अंगीकार करिवेवारे यह अर्थ भयो.

પાતાલમેં શેષજી ॥ રીઝિયા ॥ પ્રસન્ન ભયે ॥ ઉપરઇંદ્રાદિકદેવ ॥ સ્વર્ગાદિક ઉપરકે લોકનમેં ઇંદ્રાદિકદેવતા પ્રસન્ન ભયે ઔર ઉનનેં ॥ નતસેવ ॥ સો વા શ્રી કૃષ્ણ ॥ મુની શ્રીવિઠ્ઠલનાથજીકો આકર્ષ ભયો ॥ ઐસેં સુનકે ॥ નિસાનગજડારિયાં ॥ નિસાણુ તો ઉપલક્ષણશ્રીત સોં કહે ॥ યાતેં સબ બાજે બજાયે યહ સુચન કિયો ॥ ઔર પાતાલકો નામ હુ ઉપલક્ષણશ્રીતસોં કહ્યો યાતે નીચેકે સબ લોકનમેં આનંદ ભયો યહ સુચન કિયો ॥ અબ શેષજી રીતે યાકો અભિપ્રાય યહ હે ॥ શ્રીગોપીનાથજી શેષાવતાર હે સો પ્રથમ પ્રગટ ભયે હતે સો આપકે આકર્ષવિના વિરહકો અનુભવ કરત હતે ॥ અબ આપકો આકર્ષ ભયો તબ વિરહક્લેશ દુર ભયો સંયોગસુખ પ્રાપ્ત ભયો યાતેં શીઝિયા ઐસેં કહ્યો ॥ અથવા ॥ પાપંડમતકે અવલંબતેં અનેક જીવ પૃથ્વીકો ભારરૂપ હોય રહે હેં સો ભાર સબ શેષજીકે માથે હે ઔર આપ પાપંડમતકો નાશ કરિકેં વા ભારકો નાશ કરેગે યહ શેષજીકે મનમેં પ્રસન્નતા- ભઈ યાહીતેં

आनंदमयत्व सूचन किये। याहेतें कृतिनाथ यह ले सच्चिदानंदस्वरूप आप प्रकट भये ॥ ७ ॥

निगम साम शाखासहस्रसूं करे रे भला निर्धोप ॥
आ घोषपति भगवंतभेटतां ॥ ८ ॥

॥ निगम ॥ सो। वेद सो। जैनसो। सो। कहतहें ॥ साम ईतनें सामवेद तांथी ॥ सहस्र ॥ सो। कुलर शाखा तिनकुंहिं ॥ मल्ल ॥ सो। आछी रीततें ॥ निर्धोपकरे ॥ सो। ब्रह्मरुद्रादिक सभ गान करतभये ॥ यहु कर्म करतभये सो। कहतहें ॥ ॥ घोषपति ॥ घोष जे अज ताके पति सो। अनन्यस्वामी ऐसे ॥ भगवंत ॥ सो। षड्गुणैश्वर्य-

---

१ घोष ऐसो। अहीरनके रहिवेके स्थानको। नाम संस्कृत कोशनमें प्रसिद्ध है घोष आभीरपल्लीस्यात्पल्लस्तु शब्द रालयर्छत्यमरः

२ ऐश्वर्य धीर्य यश श्री ज्ञान वैराग्य यह भगवानके षड्गुण मुख्य हैं.

સંપન્ન શ્રીવિઠ્ઠલનાથજી તે ॥ ભેટતાં ॥ મિલે તા સમ-યકે વિષે ॥ અમ ભગવંત પ્રકટતાં એસેં નહીં કહ્યો ॥ ઔર ભેટતાં એસેં કહ્યો ॥ ઔર ગોપ-પતિ યહ વિશેષણ કહ્યો યાતેં એસો ભાસત હે જો બ્રહ્માદિકનેં સ્તુતિ કરી ઔર પુષ્પકી વૃષ્ટિ કરી તાતેં પ્રસન્ન હોયકેં આપકો સ્વરૂપ દુર્બોધ હે યાતેં સ્વસ્વરૂપકો બોધ કરિવેકોં શ્રીકૃષ્ણસ્વરૂપતેં તિનકોં દર્શન દિયે યાહીતેં ગોપપતિભગવંતભેટતાં એસેં કહ્યો ॥ અમ ઔરવેદ નહીં કહે ઔર નિગમસામ કહ્યો ॥ તાકો કારણ યહ જો સામગાન આપકું પ્રિય હે યાતેં આપકું પ્રસન્ન કરિવેકું સામગાન કિયો ॥ અથવા ॥ સમ વેદમેં સામવેદ હે સો ભગવદ્વિભુતિ હે ॥ સોઇ શ્રીભગવદ્ગીતામે દશમા-ધ્યાયમેં વેદાનાંસામ વેદોસ્મિ ॥ એસેં પ્રભુનનેં આજ્ઞા કરી હે યાતેં પ્રથમ ઉપલક્ષણરીતસોં સામ-વેદકો નામ કહ્યો યાતેં સબવેદકો ગોપ કરતભયે

---

૧ પ્રભુનને આજ્ઞા કીનીહે જો સબવેદનમે સામવેદ હે સો મુખ્ય મેરો સ્વરૂપ હે

યહ સુચન કિયો ॥ અથવા ॥ જૈસેં સબ વેદ ભગવત્સ્વરૂપ હૈં તથાપિ વિભુતિ મેં મુખ્ય ગણના સામવેદકી કરી તૈસેં સબભગવદવતાર એકરૂપ હૈં તથાપિ શ્રીવિટ્ઠલાવતાર મુખ્ય હૈ યહ સુચન કરિ-વેકાં નિગમસામ એસેં કહ્યો ॥ અથવા ॥ નિગમ-સામ ॥ સો મુર્તિમાન સામભેદ સો આપની સહસ્ર-શાખાનકરિકૈં વા સમેં શ્રીગુસાંઇજીકી સ્તુતિ કરત ભયો ॥ અબ સામવેદકો નામ તો ઉપલક્ષણમા-ત્રસોં કહ્યો તાતેં સબ વેદ વા સમેં ઉહાં

---

૨ ઇહાં શાખાસહસ્રમ્ યહ કહ્યો તાતે પ્રહ્લાદિકનને હી અથવા મુર્તિમાનવેદનેં હી વા સમે સામગાન કિયો એસેં સુચન કિયો કયો જો પહિલે તો ૧૦૦૦ શાખા સામવેદકી હતી પરંતુ અનધ્યાયકે દિનમે ઋષીયેં અધ્યયન કરત હતે તાતે ચક્રાભિ-ઘાતસ્તુ ચે નષ્ટ ભયે તાસુ શાખા હુ લુપ્ત થઇ ઇતનેં અબ તો સામવેદકી ૯ શાખા પૃથ્વીમેં હૈં યહ સબ ચરણવ્યુહમે રહ્યુ હૈ તાતેં યા કાલમે સહસ્રશાખાનિર્ધારણ કરનો અનુચિત નાહી

आयहें अपुनी अपुनी संपुर्ण शाखानतें स्तुति-
करतभये यह सुचन कियो ॥ और वेषपतिभाग्य-
वंतभेटतां अेसो हुं पाठ हें ताहेा अर्थ और
दीक्षानमें प्रसिद्ध हे ॥ ८ ॥ अब केवल सामगान
भयेा और स्ववेदोक्त कार्य कछु नहीं भयेा होयगेा
या शंकाहेा निवारण करतहुं ॥

वेदविहित कृत्य सवें कीधां दीधां बहुपेरें
गोदान ॥ मानसूं सजन संतोषियां ॥ ९ ॥
॥ वेदविहितकृत्य ॥ वेद जे यजुर्वेद ताथी जे तंत्रि-

---

१ वेषपति जे प्रजपति श्रीगुसांइजी और भाग्यवंत सेा पर-
मभाग्यवान् भगवदनुग्रहपात्र तिनकेां भेटतां सेा वे परस्पर मिले
तब सामादिक वेद निवेदि करत भये याकेा फलितार्थ यह जे
वेद हुं सेा साक्षात् प्रजपात्र हुं तिनकेां प्रभुनके और भुतल-
पतितदेवजीवनके वियेागकेा परिताप हुतेा सेा अब आप श्री
गुसांइजीरूपसेां भुतलमें प्रकट भये तब मिट्येा तातें हर्षयुक्त
होयकें निवेदि करत भये.

શીશાંખા તાંકે મંત્રતેં [1]આપસ્તંબસૂત્રમેં કહે એસે
જાતકર્માદિકૃત્ય તે ॥ સર્વકીયાં ॥ [2]સબ ક્રીયે ॥ અ
વેદોક્તકર્મ ક્રિયે હોંયગે પરંતુ સર્વસ્વદાન યો પ્રથ
હી કરદીયોહે યાતેં દાનાદિક કછુ નહી ક્રિ
હોંયગે ॥ યા શંકાકો નિવારણ કરતહે ॥ દીયાંચહુ
પેરગૌદાન ॥ બહુત પ્રકારતેં ગોદાન ક્રિયે ॥ અ
દીયાં યહ બહુવચન કહ્યો કછુ સંખ્યા નહીં કહ
યાતેં અસંખ્યાત ગોદાન ક્રિયે યહ સુચન ક્રિયો ॥
ઔર દાનતેં આગંતુકબ્રાહ્મણનકો સત્કાર સુચન
ક્રિયો ॥ ઔર સબ કે આપકો કછ્ય નહી હોતહે
તિનકોં હુ આપનેં સત્કાર ક્રિયો યો કહતહે ॥ માનસં
સજનસંતોષિયાં ॥ માન જો સન્માન તાતેં સજન જો
સ્વજન હૈચીષ્ટવ ભક્ત તિનકોં સંતુષ્ટ ક્રિયે ॥ અથવા

---

૧ આપસ્તંબઋષીને અપિને વંશકે પ્રાદ્યપુરુષ જાતકર્માદિક
સંસ્કારાં તથા યજ્ઞાદિક કૈસેં કરને તાકે લિયે નિત્યક્રીયાઓ
અનુષ્ઠાનરૂપ ૩૭ અધ્યાકો એક સુત્ર ક્રિયો હે સો આપસ્તંબસુત્ર
કહ્યાવત હે.

॥ मान ॥ जे प्रमाणे जनकें जे देवेषी रीत ताकें तेसें दीयो ताहरिकें ओर सन्मान करिकें. ॥ स्वजन ॥ जे सगेसंबंधी तिनकें संतुष्ट किये ॥ ९ ॥ अब त्रिविध-जनकेा त्रिविधसत्कार निरूपण करिकें मंगलसाहित्यकेा वर्णन करतहें ॥ अथवा ॥ वेदविहितकृत्य कहे यातें दक्षिणादिकतें आश्रितजनकें वर्णन किये ओर गोदान तें आगंतुक ब्राह्मणनकेा सत्कार वर्णन किये परंतु स्वजनकें मानतें संतुष्ट किये सेा केान रीतसेां मान दीयेा सेा निरूपण करतहें ॥

कनककचोळां कुमकुम भऱ्यां अक्षत दूर्वा भऱ्यारे
सुथाळ ॥ माल पारिजातनी महमहे ॥ १० ॥

॥ कनक ॥ सेा सुवर्ण ताके ॥ कचोळा ॥ सेा कटोरा ते कुमकुमसेां भरिकें धरे ॥ ओर ॥ अक्षत ॥ सेा चीरे चांवर ॥ ओर ॥ दुर्वा ॥ सेा दुब ये सम ॥ सुथाळ ॥ सुंदर सुवर्णके थाल तामें भरिकें धरे हें ॥ मालपारिजातनीमहमहे ॥ पारिजात जे हारसिंगार ताकी ॥ माल ॥ ते भाखाएं तिनकी

अत्यंत सुगंध देइ. रहीछे ॥ अथ पारिजातथी भांखा तो उपलक्षणश्रीतसेां कही यातें अनेक प्रकारके ओरेात सुगंधयुक्त पुष्पनथी माला ऊहां धरी हती यह सूचन कियेा ॥ अथवा ॥ पारिजात छे- सेा देवतानके वृक्ष हे सेा उपलक्षणश्रीनते कहयेा यातें पांचेा हि देवतानके वृक्षके पुष्पनथी माला धरी हती यह सूचन कियेा ॥ याके भावार्थ यह - जे श्रीकृष्णावतारमें तेा आप देवतानतें युद्ध कियेां पारिजातके वृक्ष लयाये ओर श्रीविठ्ठलावतारके प्राकुर्भावअवशुमानतें ही इंद्रनें नंदनवनते पारिजता- द्रिकनके पुष्पनथी माला पहाइ एसें भासत हे तातें या अवतारमें देवतानके संग कछु विरेाध नही कियेा एसें सूचन कियेा ॥ ओर जे आपके द्रव्य नही लेतडें तिनके सें गंधाक्षतकरिके आपके शीरुरतें माला देतडें ॥ यातें प्रथमतुकमें कही जे मानसुंसज्जनसंतेा- षियां सेा वार्त्ता स्फुट भई ॥ १० ॥ अथ या

---

१ ये स्वर्गमें जे देवत नके। थटेा वन हे ताके। नाम नंदनवन हे

मंडपतें घरके भीतरथी शोभा निरूपण करिवें आदि-
रथी शोभाको निरूपण करतहें ॥

तोरण वरण संहकारना धरणीयें चंदनतणां नीर ॥
चोर श्रीं गोपीनाथ श्री विट्ठलं प्रगटिया ॥ ११ ॥

॥ सहंकार ॥ जे आंब ताके ॥ पर्ण ॥ सो पतुवा ताके तोरण सम डिहानें आंघे यातें ऊपरथी शोभाको निरूपण किये। अंब नीचेथी शोभाको निरूपण करत हें ॥ धरणीयेंचंदनतणांनीर ॥ धरणी जे पृथ्वी ताके विषें चंदनके नीर सो। जल छिंडके

---

१ मुखमें चंदनतणानीर यहु बहुतरात कह्युचो। तातें अनेक पानमें भरिके चंदनको। जल छिरकये। ऐसे सूचन किये। याको। भावार्थ यहु जो जेमें प्रभुनके प्राकट्यमें गोपनने दधी दुग्ध छिरकयेा कयेां जो प्रभु गोपाल हें तातें उनके प्राकट्यसुं गायनकी तथा गोरसकी वृद्धी होंयगी यहु सुचनार्थ तेसे श्रीविठ्ठ-लावतारमे वैष्णुवननें पृथ्वीपे चंदन छिरकयेा कयेां जो आप चंदनकीनाइ तापनिवृत्ति करिके पृथ्वीकें अपनी कीर्तिरूप सुगंधयुक्त करेगे ओर सबनकें आनंद देहिंगे यहु सुचनार्थ यहि आहलादे या धातुको। चंदन यहु शब्द होत हे

यातें नीरस छती सो सरस भई ॥ और पृथ्वीको गुण गंध है ताप्ती वृद्धी भई ॥ और इनेनिवृत्तिपुर्वक शीतलतारूप सात्विक धर्मको संपादन क्रियो ॥ अब तमो निवृत्तिको निरूपण करत - हैं ॥ ॥ वीरश्रीगोपीनाथश्रीविट्ठलमगरिया ॥ वीरश्री सो संहार-शक्ति संकर्षण सो जीव गोपीनाथजी तिनश्री श्री सो शोभा जीवनें है ॥ ऐसे जे विट्ठल श्रीगुसांईजी ते मगरिया सो प्रकट भये ॥ अम वीरश्रीरूप श्रीगोपीनाथजी सहित मगरे यातें दुष्ट मतको नाश करेंगे ॥ और विट्ठल या शब्दतें निःसाधन जनको उद्धार करेगे यह सूचन करिवेको वीरश्री गोपीनाथ-श्रीविट्ठलमगरिया ऐसें कहयो ॥ याको फलितार्थ यह जे दुष्ट मतके नाशतें तमोनिवृत्ति सूचन करी ॥ ॥ शंका ॥ शक्तिको और शक्तिमानको तो अभेद है तातें संहारशक्ति श्रीगोपीनाथजी प्रथम प्रगटे और

---

१ रज जो धुम्र सो मल छिनकिवेतें फलितात है और रज जो श्वेतशुद्धताकी निवृत्ति होंयके सत्वशुद्धको आविर्भाव भयो.

શક્તિમાન્ શ્રીવિઠ્ઠલનાથજી પીછેં પ્રગટે યહ બાત કૈસેં સંભવે ॥ ઉત્તર ॥ સુર્ય ઔર સુર્યકો પ્રકાશ અભિન્ન હે તથાપિ સુર્યકો પ્રકાશ પ્રથમ ઉદય હોત હે જાકોં અરૂણોદય કહત હે ॥ ઔર સુર્ય પીછેં ઉદય હોત હે યાતેં કછુ સુર્ય ઔર સુર્યકો પ્રકાશ ભિન્ન નહી તૈસેં હ્યાં હુ હે યાહી રીતસે શ્રીકૃષ્ણાવતારમેં હુ પ્રથમ સંકર્ષણ પ્રગટે યાતેં યહ દેહિ સ્વરૂપ એક હે યહ સુચનાર્થ શ્રીગોપીનાથજી શ્રીવિઠ્ઠલનાથજી યે દોઉ નામ અંગીકાર કિયે કયોં જે ગોપી જે નિસાધન ભક્ત તિનકે નાથ પતી ॥ ઔર વિઠ્ઠલ શબ્દકો હુ યેહિ ફલિતાર્થ હે પરતુ સંકર્ષણ શક્તિરૂપ હે યાતેં આપકે નામમેં ગોપી શબ્દ હે ॥ ઔર શ્રીગુસાંઇજી શક્તિમાન્ હે યાતેં સ્વતંત્રતાબોધક વિઠ્ઠલ યા નામકો અંગીકાર કિયો હે ॥ ઇત્યાદિક અનેક ભાવાર્થ સુચન કરિવેકોં ॥ વિરશ્રી ગોપીનાથ શ્રીવિઠ્ઠલ પ્રગટિયા ઐસેં કહ્યો ॥ ૧૧ ॥

दधि दूध घृत मधु मांडवे सेरडियें वहे रे सुगंध ॥
सुगंधें मोह्या अलिकुल आविया ॥ १२ ॥

॥ दधि ॥ सो दही हुंय ॥ घृत ॥ सो घी - ओर ॥ मधु ॥ सो सेहेत ओर भांड मधु शब्द सेहेत वाचक प्रसिद्ध हे ॥ ओर मधुशब्द मिष्ट वाचक हे याते भांडको हु सुंचन क्रियो नही तो पंचामृतमें एक पदार्थ न्युन होतहे ये सब पदार्थ ॥ मांडवे ॥ भांड्य सो भंड्य अर्थात् सभामंडप ताके विषें धरेहें तिनथी ॥ सेरडियें वहे सुगंध ॥ सेरडी सो सेरी गली त'के विषें सुगंध प्रसिद्धीहे अब वहेरे ओसें कहयो यातें दृष्टांतित्व सुचन क्रियो - ऐसें जे जे पदार्थ वहुत हे सो ओहोत दूर जात हे सोइ स्पष्ट करत हें ॥ सुगंधें मोह्या अलिकुल आविया ॥ या सुगंधतें मोह पाये हे अलिकुल सो भ्रमरके समुदाय ते आये याको हेतु तार्थ यह जे आपको माहात्म्य चरणाद्रिके पास भयो यातें पंचामृतको सुगंध वहांपर्यंत गयो ताहीतें या पर्वतमें अनेक सुगंधपुष्पके वृक्ष लता हें तिनको छोडिके सब भ्रमर आये यातें सुगंधें

મોહ્યા અલિકુલ આવિયા એસેં કહ્યો ॥ ઔર મોહ્યા એસેં કહ્યો યાતેં અલૌકિકત્વ સુચનં કિયો કૈસેં જો લૌકિક પંચામૃતકી સુગંધમેં ભ્રમર આવત નહી હૈં ઔર મોહ હુ પાવત નહી હૈં ઔર યહ પંચામૃત તો અલૌકિક હૈ યાતેં મોહ પાયકૈં ભ્રમર આયે યહ સુચનાર્થ હી મોહ્યા એસેં કહ્યો લોહ્યા એસેં નહી કહ્યો ॥ અબ પંચામૃતકૈં અલૌકિકત્વ નિરૂપણ કિયો યાતેં એસો ભાસત હૈ જો ઇંદ્રાદિકનકેં જન્મ સમય આપકૈં પંચામૃતસ્નાન કરાયો સો પ્રસાદી પંચામૃત ભક્તનકૈં દેવેકૈં મંડપમેં લ્યાયકૈં કર્યો તાકૈ યહ વર્ણન કિયો ॥ શંકા ॥ ઇંદ્રાદીકનેં પંચામૃત સ્નાન કરાયો યહ અર્થ કોન હેતુતેં તુમ કરત હો ॥ મત્યુત્તર ॥ લૌકિક પુત્રપ લૌકિક બાલકકૈં જન્મમેં વાહી-સમેં પંચામૃત કરાવે નહીં યાતેં એસો અર્થ હમનેં કિયો હૈ ॥ શંકા ॥ શ્રીકૃષ્ણાવતાર સમ અવતારનમેં પુર્ણાવતાર હૈ તથાપિ જન્મસમેં ઇંદ્રાદિકનનેં પંચામૃતસ્નાન નહી કરાયો ॥ જબ

ગિરિરાજ ધારણ કિયો તબ કૈસે કુઞ્જનોં જલનોં સ્નાન કરાયો તબ વહાં ઐસો કહો આંધીકાં હે સો જન્મસમે ઇંદ્રાદિકનને પંચામૃતસ્નાન કરાયો ॥ ॥ પ્રત્યુત્તર ॥ શ્રીકૃષ્ણાવતારમેં જબ અજ્ઞાનરૂપ મદ હુઓ કિયો ઔર સ્વરૂપજ્ઞાન વાકોં કરાયોં તબ અભિષેક કરાયો સો હુ ગોપકુલમેં જન્મ હતો ઔર ગોંપગાયનકી રક્ષા કરી યાતેં કૈસે હુંયતેં અભિષેક કરાયો ॥ ઔર શ્રીવિષ્ણાવતાર તો સર્વોત્તમ બ્રાહ્મણકુલમેં ભયો ઔર અજ્ઞાનનિવારણાર્થ હી ભયો ॥ યાતેં બાલ્ય હોત માત્રમેં હી ઇંદ્રાદિકનકાં આપકે સ્વરૂપકો જ્ઞાન ભયો ઔર શ્રીકૃષ્ણાવતારમેં તો ઇંદ્રયાગકો ભંગ કિયાં ઔર આપનેં તો પહિલેં તેં હી શ્રીવલ્લભાચાર્યસ્વરૂપતેં પાખંડ મતકો ખંડન કરિકે યોગાદિકકો પ્રવૃત્તિ જ્ઞાની યાહીતેં ઇંદ્રાદિકનેં પંચામૃતકેનાંન આપકાં કરાયો સો યુક્ત હુ યહુ મુક્તનાંર્થ હી પંચામૃતકાં અલૌકિકત્વે નિરૂપણ કિયો

એસેં ભાસત હૈ ॥ અથવા ॥ ઉત્સવાર્થ કિયાયે ભયે એસે જે દધી દુધ ઔર જાતકર્મમેં આપકે પંસાદી જે ઘૃત મધુ તિનકો યે વર્ણન કિયે એસે હુ ઇહાં ભાસંત હૈ ॥ ૧૨ ॥ અબ ઇંદ્રાદિકનકેં આપકે સ્વરૂપ પકો જ્ઞાન ભયો સો નિરૂપણ કરિકેં સાધારણ જનકેં હુ નિરોધ સિદ્ધ ભયો સો નિરૂપણ કરત હૈં ॥

સૂતં માંગધ સોંધુ સર્વે મળ્યાં મળિયા તે માહોમાંહિ ॥
ઉચ્છાહભન્યા કો કોનેં જાણે નહીં ॥ ૧૩ ॥

---

૧ નંદમહોત્સવકી સાંઇ ઉત્સવકે લિયે કિતનેક વૈષ્ણવ દધિ દુધ લાયે સો મંડપમેં દ્રવ્યે ઔર પાકી સુગંધસોં ભ્રમર મોહે તાતેં વા દધિદુધકો અત્યંત અલૌકિકત્વ સુચન કીયે.

૨ જાતકર્મમેં પિતા સોનેકી મુંદડી તેં અપુને પુત્રકેં ઘી ઔર મધુ ચટાવે એસો શાસ્ત્રકો વિધી હૈ તાતેં આપકે જાતકર્મમેંકો ઘૃત મધુ હુ મંડપમેં ધર્યો હુતો સો શ્રીગુસાંઇજીકે મુખારવિંદકે સંબંધસોં વહુ અત્યંત સુગંધયુક્ત ભયો તાસો આંકી સુગંધતેં મોહુ પાયકે ભ્રમર આયે હો યુક્ત હૈ.

નિરૂપણ તો વેહમેં કિયો હે શ્રી ને સ્વામિનીજી તિનકે વલ્લભ શ્રીપુરૂષોત્તમ મહાપ્રભુજી તિનકે ચરણકોં વદ્દિયા ॥ સો વંદન કિયો અબ કેવલ ભક્તિતેં હી ચરણવંદન નહી કિયો આપનેં ઉપકાર હુ કિયો હે સો કહત હેં ॥ ગિરિધરણશ્રીભાગવતમાહાત્મ્યનિરખવો ॥ ગિરિ જો ગિરિરાજજી તિનકે ધરણ સો ધારણકરિવે-વારે શ્રીપુરૂષોત્તમ તે મેરે શ્રીભાગવતકોં નિરખશે સો અવલોકન કરેગે યાકોં ભાવાર્થ યહ જો શ્રીશુક-દેવજીનેં શ્રીમહાપ્રભુનકો બડો ઉપકાર માન્યો જો મેરિ બાણીસોં મેનેં ઉચ્ચાર કિયો એસોજ્ઞે શ્રીભાગ-વત વામેં તો શ્રીપુરૂષોત્તમકે સ્વરૂપકો લીલાકો મહિ-માકો નિરૂપણ હે યાતેં શ્રીપુરૂષોત્તમકો યાકોં યાકે અવલોકનકો પ્રયોજન નાહીં પરંતુ આપનેં ગૃહસ્થા-

---

૧ મુંડકોપનિષદમે યે આત્મા બલહીન પુરૂષકો લભ્ય નહી હે કહ્યો હે તા સ્થલપે બલ એસો ભક્તીકો નામ હે એસેં એસેં ગોપેશ્વરજી મહારાજને હુ ભાષ્યપ્રકાશકી ટીકા રશ્મીમેં લિખ્યો હે

શ્રમકો અંગીકાર કિયો તો શ્રીપુરુષોત્તમ શ્રીવિટ્ઠલ-નાથજી આપકે ઘર પ્રકટ ભયે તો લોકસંગ્રહાર્થ મેરે શ્રીભાગવતકો અવલોકન કરેંગે-તબ મે કૃતાર્થ હોઉંગો। યહું ઉપકાર જનકે આપકે ચરણકો વંદન કિયો ॥ ॥ અથવા ॥ શ્રીમહાપ્રભુનકે ચરણારવિંદકો વંદન કિયો। તાકો અભિપ્રાય યહ જો મેરો મનોરથ આપકી કૃપાસોં પુર્ણ હોય ગો। ઐસેં જો શ્રીમદ્ભાગવતકો નિરખેનો સો ઉચ્ચાર કરિકેં અર્થ વિચારનો સો। ઉચ્ચાર તો મુખતેં હોત હે ઓર આપ શ્રીપુરુષોત્ત-મકો મુખ હો યાતેં આપકી કૃપાસોં મેરો મનોરથ સિદ્ધ હોયગો। યા અભિપ્રાયતેં પ્રથમ વંદિયાશ્રીવલ્લભ-જીનાચરણ ॥ ઐસેં કહ્યો। પાછેં ગિરિધરણ શ્રીભા-ગવતમાહાત્મ્ય નિરખશે ઐસેં કહ્યો ॥ અબ યાકો

---

૧ નિઃ ઐસો ઉપસર્ગ હે ઓર ઇક્ષદર્શનાંકનયોઃ ઐસો ધાતુ હે તાકો નિરીક્ષણશબ્દ હોત હે ઓર નિઃઉપસર્ગકો અર્થ નિરં-તરતા હે તાતેં નિરખનો સો વિચારપુર્વક ઉચ્ચારણ યહ અર્થ ટીકામેં લિખ્યો સો યુક્ત હે.

કૃપિતાથ યહુ જો શ્રીશુકદેવજી ઇત્યન્મુખ હૈં સ્વાત્મલાભસંતુષ્ટ હૈં તિનકૈં હુ આપકૈ પ્રાકટયકૈ આનંદ ભયો યાતૈં યા આનંદકૈ અગણ્યિતાનંદત્વ સુચન કિયો ॥ ૧૪ ॥ એસે પ્રાકટ્યકે આનંદકો નિરૂપણ કરિકૈં અબ શ્રીગુસાંઇજીકે ગુણકો નિરૂપણ કરત હૈં ॥

सकल कला कलिकालमां कल्पद्रुम प्रगटियो आज ॥ काज मनवांछित पूरवा ॥ १५ ॥

॥ સકલકલા ॥ સો સબકૃપા તિનતૈં યુક્ત સો પ્રભુ એસો જો ॥ કલિકાલ ॥ સો કલિયુગ ॥ અબ સકૃપા કૃપાયુક્તત્વ નિરૂપણ કિયો યાતૈં કૃપિકાળકૈં સંપૂર્ણ દોષકારિત્વ સુચન કિયો ॥ એસો જો કૃપિ-

---

૧ અપને આત્મા જો પ્રભુ તિનકૈ યથાર્થ અનુભવ કરિકૈ સર્વદા શુકદેવજી આનંદમગ્ન રહુતહે સો હી દ્વાદશસ્કંધકે બારમે અધ્યાયમે स्वसुखनिभृतचेतास्तदव्युदस्तान्यभावः યા શ્લોકમે નિરૂપણ કિયો હૈ

કાળ તાકે વિષે ॥ કલ્પદ્રુમપ્રગટિયોઆજ ॥ કલ્પદ્રુમ સો કલ્પવૃક્ષ સો આજ પ્રગટ ભયો તાકો કારણ કહત હૈં ॥ કાજમનવાંછિતપૂરવા ॥ પ્રાણિમાત્રકે જો મનવાંછિત કાર્ય તિનકો પુર્ણ કરિવેકો ॥ શંકા ॥ જબ ગોપાલદાસજીનેં નિરૂપણ કિયો તબ તો શ્રીગુસાંઇજીકે પ્રાકટ્યકો બોહોત વર્ષ ભયે હતે તો હુ પ્રકટિયો આજ એસેં કયોં કહયો ॥ પ્રત્યુત્તર ॥ શ્રીપુરૂષોત્તમકી લીલા સબ નિત્ય હૈં સો વેદમેં પુરાણનમેં નિરૂપણ કિયો યાતેં શ્રીપુરૂષોત્તમ જ્યાસમેં જ લીલાકો જ ભક્તકો અનુભવ કરાયેં તાસમેં તાહી લીલાકો વાકો અનુભવ હોય યાતેં ગોપાલદાસજીકો યા વિધિયાં પ્રાકટય લીલાકો અનુભવ કરાયો યાતેં સબ યથાર્થ વર્ણન કિયો યાતેં પ્રગટિયો આજ યહ કહયો સો યુક્ત હૈ ॥

---

૧ વેદમેં વિષ્ણુસુક્તાદિસ્થલનમેં તથા અનેક ઉપનિષદનમેં લીલાકો નિત્યત્વ વર્ણન કિયોહૈ ઔર પુરાણનમે હુ શ્રીભાગવત-પ્રહ્લાદનારદપ્રહ્લાદસંવાદાદિકનમેં યહ નિરૂપણ કિયોહૈ તાસેં કે વચન વિદ્વન્મંડનાદિકગ્રંથનમેં લિખે હૈં.

॥ ૧૫ ॥ અબ ગુણકો નિરૂપણ કરિકૈં સ્વરૂપકો નિરૂપણ કરત હૈ ॥

तैलंगतिलक त्रिभुवनधणी मणी मरकत घन वान् ॥
समान रूप निरखतां कोये नहीं ॥ १६ ॥

॥ तैलंगतिलक ॥ तैलंग सो तैलंगदेशस्थ ब्राह्मण तिनके विषे तिलक सो श्रेष्ठ आचार्य अब यह बात तो हुवेंही सभवे ॥ याते ओर हु अधिक कहतहै ॥ त्रिभुवनधणी ॥ त्री जे तीन देव ब्रह्मा विष्णु शिव ओर भुवन जे चतुर्दशभुवन ताके धणी सो ईश्वर नियता ॥ अब या रीतसों अवतार प्रभुजीके आनंद कुलोत्कर्ष ओर अद्वैतात्मत्व निरूपण

---

१ प्रथम तुकनते आनंदको निरूपण कियो ओर तत्र गतितक या पदते तथा त्रैलिंककर्म वर्णनते कुलको उत्कर्ष निरूपण कियो ओर त्रिभुवनधणी या पदते तथा पुष्पवृष्ट्यादिकचिन्ह वर्णनते अवतरीपणेको निरूपण कियो अब गरुडजीकी उपमासा तेजरूपीपणेको ओर मेघकी उपमासो सुखदातापणेको सूचन करतहै

કરિકેં તેજોવિશિષ્ટત્વં સુખ દાતૃત્વ સુચન કરત ભયે ॥ શ્રીઅંગકો ;વર્ણન કરતહેં ॥ मणिमरकतघनवान ॥ મણિમરકત સો ઇંદ્રનીલમણિ તાકો ઘન જો સમુહ તા સરખો હે વાન સો શ્રીઅંગકો રંગ ઇનકો ॥ અથવા ॥ મણિમરકત ॥ ઔર ॥ ઘન ॥ સો મેઘ-તિનજેસો હે વાન ઇનકો અંગ મરકતમણીકી ઉપ-માતેં નીલવર્ણવિશિષ્ટત્વતેજોવિશિષ્ટત્વપુર્વક દૃઢત્વ સુ-સ્પર્શત્વ વર્ણન કિયો ઔર મેઘકી ઉપમાતેં સર-સત્વ તાપ હારકત્વ નિરૂપણ કિયો અબ પુરૂષોત્ત-મકો સ્વરૂપ તો વાણીતેં મનતેં અગમ્ય હે ઔર યાહીતસેં તો ઉપમાનગમ્યત્વ આયો તાકો નિવા-રણ કરતહેં ॥ समानरूपनिरखतांकोयेनही ॥ રૂપ જો

---

૧ રંગવાચક વર્ણશબ્દકો ભાષામેં વાન યહ અપભ્રંશ હે

૨ નીલવર્ણત્વ સો શ્યામના તેજોવિશિષ્ટત્વ સો તેજસ્વિપનો દૃઢત્વ સો દૃઢપનો ઔર સુસ્પર્શત્વ સો છુયેતે સુખદાયકપનો.

૩ પ્રત્યક્ષ અનુમાન ઉપમાન શબ્દ ઇન ચાર પ્રમાણનમેં તેં પ્રભુ ઉપમાનપ્રમાણતેં જાને જાત હે ઐસી શંકા આઇ ભયી.

સ્વરૂપ તાકેં નિરખતાં સો દેખેંતો સમાન કોઈ નહી તુચ્ય કોઇ નહી ॥ અંબ નિરખતાં યહ નિરીક્ષણ યા શબ્દકો અપભ્રંશ હે યાકો શબ્દાર્થ યહ જે આછી રીતસેં દેખનો યાકો ફલિતાર્થ યહ જે લૌકિકદૃષ્ટીસેં દેખેં તો સામાન્ય મનુષ્ય જેસેં દીખત હેં ॥ ઔર અલૌકિકદૃષ્ટીસેં દેખેં તો તો 'દેશકાલાપરિચ્છિન્નકોટિકંદર્પલાવણ્ય હેં યાહી અભિપ્રાયતેં સમાનરૂપનિરખતાકોઇનહી એસેં કહ્યો સોઇ શ્રીગીતાજીમેં અર્જુનનેં હુ કહ્યો હે ॥ ન ત્વત્સમોસ્ત્યભ્યધિકઃકુતોન્યઃ એસેં હી શ્વેતાશ્વ તર ઉપનિષદમેં હુ નિરૂપણ કિયો હે ॥ ઔર અલૌકિક સ્વરૂપકો જ્ઞાન તો શ્રીકૃષ્ણાવતારમેં હુ સમનકોં નહી ભયો સોઈ શ્રીગીતાજીમેં કહ્યો હે

---

૧ સર્વત્ર વ્યાપક નિત્ય કોટિકામ જેસે સુંદર આપ હેં.

૨ હે પ્રભુ આપકે સદૃશ હુ કોઇ નહીંહે તબ અધિક તો કાહુતેં એસેં અર્જુનને કહ્યો હે.

अचंजनंतिमांमुढामानुषींतनुमाश्रित ॥ इत्यादिक अनेक अभिप्राय सुचन करिवेकुं समानरूपनिरूपतांकोइ नही એમેં કહુયો, ॥ १६ ॥ એસે સ્વરૂપકો નિરૂપણ કરિકું અબ ગર્ગાદિક ઋષીયેં આપકે પ્રાકટ્યસમેં, ઉહાં આયે તાકો નિરૂપણ કરત હેં ॥

गणक गर्गादिक आविया भाविया दियेरे आशीश ॥
जगदीश श्रीवल्लभघरे प्रगटिया ॥ १७ ॥

॥ गणक ॥ સો જ્યોતિષી તે કોન ॥ ગર્ગાદિક ॥ ગર્ગ સો ગર્ગાચાર્ય જ્યોતિઃશાસ્ત્રકે પ્રવૃત્તિકર્તા શ્રીકૃષ્ણકે પુરોહિત ઔર આદિશબ્દતેં ઔર હુ સત્પાત્ર જ્યોતિષી તે ॥ आविया ॥ સો આયે ॥ અબ ગણક એસેં કહયો યાતેં યહ સુચન કિયો જો શ્રીગુસાંઈજી શ્રી જન્મપત્રિકા ઉનનેં વાચી યાહીતેં ॥ भावीया दियेरे

---

(૧) રે પ્રભુનને અર્જુનકોં કહીહે જો મેને મનુષ્ય જેસો સ્વરૂપ ધારણ કિયોહે તાતેં મુર્ખ આસુરજીવ મેરે સ્વરૂપકોં ન પહિચાનકે યથાર્થ આદરકરત નાહી

આશીશ ।। ભાવિયા સો ચે, શ્રીમહાપ્રભુનકે મનમેં ભાયે ।। અબ ભાવિયા એસેં કહ્યો યાતેં તિનકો આપનેં પુજન સત્કાર કિયો. દક્ષિણા દીની, યહ સુચન કિયો યાહીતેં દિયેરે આશીશ આશીર્વાદ દેત ભયે ।। અબ આશીર્વાદ દેનો તો દુરકેં સંભવે આપ તો પુર્ણકામ હૈ પરંતુ શ્રીમહાપ્રભુનકો ઓર શ્રીગુસાંઈજી કો સ્વરૂપ ગર્ગાદિકનેં જોન્યો ન હોયગો યા શંકાકો નિવારણ કરતહૈં ।। જગદીશશ્રીવલ્લભચેરમગટિયા ।। અબી ભુતલકે વિષેં પ્રાદુર્ભાવ કિયો હૈ મનુષ્ય નાટય ધારણ કિયો હૈ યાતેં હમ આશીર્વાદ દેત હૈં પરંતુ આપ તો વસ્તુત જગદીશ હૈં જગત્ જો પ્રપંચ તાકે ઈશ સો નિયંતા પુરૂષોત્તમ હૈં સો હી આપ અંબા શ્રી વલ્લભાચાર્યજીકે ઘર મંગટ ભયે હૈં ।। અંબ ઘેર મંગ ટિયા એસેં કહ્યો યાતેં જેસેં કારાગૃહમેં શ્રીકૃષ્ણકો પ્રાદુર્ભાવમાત્ર ભયો કછુ લૌકિક બાલકનેસી ઉત્પત્તિ નહીં ભઈ તેસેં હ્યાં હુ શ્રીવલ્લભાચાર્યજીકે ગૃહમેં પ્રા-

हुभांच भयो यहु सुंचन कियो ॥ अब याको फलितार्थ यहु हे-जे श्रीकृष्णावतारमें तो श्रीकृष्णही पुरुषोत्तम हे और श्रीविट्ठलावतारमें तो श्रीविट्ठलनाथही पुरुषोत्तम हे और इनके घर आप प्रगटे ते श्रीवल्लभाचार्यजी हु पुरुषोत्तमे हे यहु आधीक्ष हे ओसें गगाचार्यजीहुं ज्ञान हे और इहां जगदीश श्रीवल्लभचेरजणियां ओसो हु पाठ हे ॥ १७ ॥ ओसें प्राकटय लीलाको वर्णन करिके ॥ अब या आख्यानको गान करे ताकी फलस्तुति कहत हे ॥

धन्य धन्या गान जे करे उच्चरे श्रीविट्ठलजी
अवतार ॥ सारस्वतलीला ते जन लहे ॥१८॥

॥ धेवल ॥ ते यहु आख्यान ता करिके युक्त जे ॥ ॥ धन्या ॥ सो धन्याश्रीरागे ताहेा जे गान करे ॥ भजन ॥

---

१ जगदीशं पदसों श्रीगुसांइजीको पुरुषोत्तमपनो वर्णन कियो और श्रीवल्लभपदसों श्रीमहाप्रभुनको पुरुषोत्तमपनो वर्णन कियो सो ही फलितार्थ टीकामें लिखत हे.

સો વહુ મનુષ્ય ॥ સારસ્વતકલ્પમેં શ્રુતિરૂપ ભક્તનકે સંગ જો લીલા કરી તાકો અનુભવ કરે ઔર ॥ સારસુંદરલીલા ॥ એસો હુ પાઠ હે તાકો અર્થ ઓર ટીકાનમે લિખ્યો હે ॥ અબ યા રીતસો તાતો ગોપાલદાસજીનેં આપકી વાણીકી ફલશ્રુતિ કહી યા શંકાકો નિવારણ કરત હેં ॥ ઉક્તશ્રીવિઠ્ઠલજી અવતાર ॥ યહ ફલશ્રુતિ કછુ મેરી વાણીકી મેં નહી કહત હો ઇનને ,શ્રીવિઠ્ઠલાવતાર ધારણ કિયો સો ઉચ્ચરે તિનકી યહ આખ્યાનરૂપ આજ્ઞા હે યાતેં યહ ફલશ્રુતિ કહી ॥ અબ જનલહે ઐસે કહ્યો યાકો ભાવાર્થ યહ જો ॥ શ્રુતિનને તો અનેક વર્ષ તપસ્યા કરી તબ પ્રભુ પ્રસન્ન ભયે તબ વર દીયો ફેર અનેક વર્ષ [૨]વિપ્રયોગકો અનુભવ કિયો ફેર ભુતલમે જન્મ લિયો તબ લીલાનુભવ ભયો ઔર યહ આખ્યાન

---

૧ યહ શ્રુતિનકે વરદાનકી કથા પ્રહ્લાદનપુરાણકે ઉત્તર ખિલમે પૂર્ણાવતારમાહાત્મ્યમે પ્રસિદ્ધ હે

૨ વિપ્રયોગ સો વિરહ

पदार्थ ऐसो हे जे याको श्रद्धापुर्वक गान करे तो याही मनुष्यदेहसों लीलानुभव करे यह सुचनार्थ ही जनलहे ऐसें कहयो ॥ १८ ॥ अथ फलस्तुति कही सो श्रेयनार्थ नही हे सत्य हे ॥ सो गोपाल-दासहेां अनुभव भयो सो ही कहतहें ॥

दासनो दास जाय वारणे वारणे रह्यो रे उच्छव जुवे ॥ को को भागयवंत ते समें ॥ १९ ॥

॥ इतिश्रीगोपालदासकृतंतृतीयाख्यानंसमाप्तं ॥ ३ ॥

अथ प्राकट्यलीलाको दर्शन भयो यातें हृदयमें वात्सल्य उत्पन्न भयो यातें करत हें ॥ दासनोदास-जायवारणे ॥ श्रीगुसांइजीसों वीनति कहत हें ॥ आपके दास ने भायला कोहारी तिनको दास मैं हों हयो जे इनकी कृपातें आपकी कृपा मोपें भइ ऐसो जे में सो वारणे जय सो बलिहारी लेत हे ॥ अब ऐसो तुमारे हृदयमें प्रेम उत्पन्न भयो ताको कहा कारण या शंकाको निवारण करत हें ॥ वारणेरयोरे-उच्छवजुवे ॥ वारणे रह्यो सो बाहिर रहिकें इतनें

हुरतें उत्सव सो आकटय लीलाको उत्सव ताको जुवे आ दर्शन करत हे ॥ जेसें श्रुतिनको कृपा करिके लीलाको दर्शन करावे तेसें गोपालदासजको हु आपनें आकटय लीलाको दर्शनमात्र करायो करयु आकटय लीलामें प्रवेश नही भयो याहीतें आरुरुक्षोरिवच्छवजुवे ऐसें कहयो याहीतें कहत हे ॥ कोकोनभाग्यवंततेसमें ॥ मेनें आकटयलीलाको दर्शनमात्र हुरतें 'किये याहीतें भाग्यवंत भयो तब तेसमें सो जासमें आप प्रकट भये तासमें को को न भाग्यवंत होनको भाग्यवंत नही हते इनको आकटयलीलामें प्रवेश वासमें भयो वे सब ही भाग्यवंत हते ॥ और कोयकलगन-दीयतेसमे ऐसो हु पाठ हे और कोई नही भग-वदी तेसमें ऐसो हु पाठ हे ताको अर्थ दुसरी टीकानमे लिख्योहे ॥ १४ ॥

श्रीमद्विठ्ठलनाथानांविश्वविख्यातकर्मणां ॥ वर्णितः

---

१ अथ गोस्वामिश्रीविठ्ठलेशमहाराज या रीतसो तृतीया-ख्यानको व्याख्यान करिके या आख्यानको संपुर्ण अर्थ संक्षे-पसों एक श्लोकमें लिखत हे ता श्लोकको अर्थ लिखतहों

आपे जगत्तमें प्रसिध्ध हुं चरित्र श्रीनके सेवे सेवा अलौकिक समृध्दियुक्त एसे जे श्रीगुसांइजी तिनके प्राकट्यको भयो ही उत्सव सो आनंद गोपालदासजीनें वर्णन कियो सो श्रीगुसां ईजीकी कृपासुं तिनकुं जेसे प्राकट्य लीलाके दर्शन भये तेसो ही वर्णन कियो अरु या श्लोकमें श्रीगुसांइजीकें विश्वविख्यात कर्म कहे ताको तात्पर्य यहु जे या आख्यानमें उपरि लोक-वासी जे ब्रह्मादिक और इंद्रादिक तिनको आपके प्राकट्यसों जो आनंद भयो सो वर्णन कियो और या श्लोकमें जो आनंद भयो सो हु वर्णन कियो। और नीचेके श्लोकमें रहिवेवारे जेशेषनाग प्रभृतितिनको हु अतिआनंद भयो सो वर्णन कियो ताते श्री गुसांइजीको चरित्र आपे जगत्में सब लोकनमें विख्यात हे यहु निश्चय होतहे और सर्व अलौकिक समृध्द सुचन करिवेके लीये श्रीमान् यहु पद कहयो सो अलौकिक समृध्द हु या आख्यानमे आछी रीतसो वर्णन कीनी हे.

स्यानुभूतोयंप्रादुर्भावमहोत्सवः ॥ १ ॥ एतदाख्या-
नत्रयंश्रव्याख्यानश्रवणंकृत्वा ॥ लब्धंश्रीविठ्ठलाधीश-
दर्शनाख्यंमयाद्भुतं ॥ २ ॥

इति श्रीबालकृष्णचरणैकतानश्रीमद्गोवर्द्धनगुरुपद्मपरागप्राप्त-
परमोदयश्रीमद्गोकुलोत्सवात्मजजीवनाख्येनविरचितं-
तृतीयाख्यानव्याख्यानंसमाप्तिमद्गौकत ॥ ३ ॥

---

१ ओण गोरस्वामि श्रीद्वारकेश महाराज दक्षिणकी आदी देश-
राणाकडेा परदेश पधारे हुते सेा उहांथूं पाछे पधारे तण
रस्तामें या तृतीयाख्यानकेा व्याख्यान किये। सेा जहिना या
आख्यानकी टीका संपुर्ण भइ ताहीं हिना आप पांडुरंग पुर
पहुंचे और उहां श्रीविठ्ठलनाथजीकेा दर्शन किये सेा बात श्लेाकमें
श्लेाकमें वर्णन करत हे या श्लेाककेा अर्थ यहु जे राण
आख्यानमें श्रेष्ठ ऐसेा जे यहु तृतीयाख्यान ताकेा व्याख्यान
किये केा फल तुरत श्रीविठ्ठलनाथजीकेा दर्शनरूप मेनें पायेा
और यहु फल बडेा अद्भुतसेा आश्चर्यकारि सेाकुं आप भयेा
इहां श्रीविठ्ठलनाथजीकेा दर्शनकुं अद्भुतता कहि यातें कछुक
अलेाकिक कार्य भयेा ऐसें सुचन किये। और या श्लेाकमें

પુર્વાર્દ્ધ ઉત્તરાર્દ્ધકે છેલ્લે પ્રાસ હુ ઇતનેં તુકાંત મિલતહે અણ યા શ્લોકમેં યા તૃતીયાખ્યાનકું સણતેં શ્રેષ્ઠતા કહી તાકે તાત્પર્ય યહુ જે સણ આખ્યાનનમે શ્રીગુસાંઇજીકી લીલાકે વર્ણન હે પરંતુ વિન સણ લીલાનકે જ્ઞાન યા લોકમેં પ્રાકટ્ય ભયે પીછે ભયે ઔર પ્રાકટ્ય લીલાકે વર્ણન તો યાહી આખ્યાનમેં હે તાહીતેં સણ ઉત્સવનમેં જન્માષ્ટમી કીનાઇ સણ આખ્યાનનમેં યા આખ્યાનકેં ભગવદ્ભક્ત શ્રેષ્ઠ ગાનત હું યાહીતેં શ્લોકમે જો કહ્યો સો યુક્ત હે શંકા-સણ આખ્યાનનમેં તુકાંત મિલત હું ઔર યા આખ્યાનમેં મિલત કયેં નહિ ઉત્તર—યા આખ્યાનકે તુકાંત હુ ગુપ્ત હે તણ અર્થ ગુપ્ત હોય તામેં કહા આશ્ચર્ય યહુ સુચનાર્થ યહુ આખ્યાન અંત્યાનુપ્રાસ રીતિસોં ગાયોહે ઇતનેં યાકે તુકાંત બીચમેં મિલત હુ જેસેં શુકદેવ સબલ આનંદિયા વંદિયા શ્રીવલ્લભ-જીના ચરણ ઇહાં નંદિયાવંદિ યા યહુ પ્રાસ મિલતહે એસેં સબ તુકનમે દેખિ લેનો અબ સંક્ષેપસોં યા આખ્યા-નકે અર્થ કો દોહા ॥ શ્રીવિઠ્ઠલવિભુજન્મમેં ત્રિભુવન જનસન-માન દેખિબેકો ઉત્સવ કહ્યો ઇહું તીજે આખ્યાન ઇતિ-શ્રીવલ્લભાચાર્યમતવર્તિના સ્વમાતામહગોરવામિગુરૂશ્રીમજવલ્લભ-જીચરણૈકતાનેન સ્વપિતૃકસકાશાદેવલબ્ધવિદ્યેન પંચનદિધનઃ-શ્યામભટ્ટાત્મજ ગોપીનાથકવિનાકૃતં તૃતીયાખ્યાનવ્યાખ્યાન ત્રિપ-ણું સમાપ્તમ્ ॥

॥ चतुर्थाख्यान ॥

॥ श्रीहरिः ॥ अथ गोपालदासजी तृतीयाख्यानमें श्रीविट्ठलनाथजीके प्राकट्यके उत्सवको निरूपण करिके ऐसे जे प्रभु तिनके चरणारविंदको वंदन करिके गुणवर्णन करत हैं ॥

॥ राग भूपकल्याण ॥ ॥ अथ सब आचार्यनको ॥ अथवा ॥ सब अवतारनको ॥ अथवा ॥ ब्रह्मादि-स्तंभ पर्यंतके आप भूप हैं ॥ और सर्व जगतके कल्याणकर्ता आप हैं यह सूचन करिवेकूं चतुर्थाख्यानको भूप कल्याण रागमें गान कियो ॥

ते पद वंदु श्रीवल्लभनंद त्रिभुवनमंगल परमानंद ॥ सकलजीवनो टाळ्यो द्वंद्व जगमा व्याप्यो सुखमकरंद ॥ १ ॥

---

१ भूपकल्याण सो कल्याण रागको भेद है याहीकों भूपाली कहत है यामे मध्यम और निषाद यह दोय सुर लगत नाहि.

२ भूप ऐसो राजको नाम है. —

॥ तेपन्न ॥ सो वे पद श्रुनके। वेद कुंठत हे सो वेदमें निरूपण कियो हे ॥ अथवा ॥ ते ॥ सो जाकी रजको श्रुति कुंठत हे सोइ श्रीमद्भागवतमें अद्यापियत्पदरजः श्रुतिभिर्विमृग्यं ॥ या श्लोकमें निरूपण कियो हे ऐसे जे पद तिनकुं ॥ चंदु ॥ सो वंदन करत हुं ॥ अब ऐसे पद श्रुनके हे तें कोन सो कहत हे ॥ श्रीविठ्ठलनंद ॥ श्रीवल्लभाचार्यश्रीके पुत्र ॥ अथवा ॥ श्री ॥ जे स्वामिनीश्री तिनके ॥ वल्लभ ॥ जे प्रभु तिनके हु ॥ नंद ॥ सो आनंद देवेचारे आप ॥ और आप कैसे हे ॥ त्रिभुवनमंगल ॥ त्रिभुवन ते तीन लोक तिनके मंगल ते स्वानंद-

---

१ कठवल्लीउपनिषतकी दुसरी वल्लीमें सगरे वेद जा पदके। विचार करत हे ऐसे कहयो हे

२ श्रीन प्रभुनके चरणारविंदकी रजकों आजहिनतांइ-वेद कुंठत हे.

३ प्रभुनके। आनंद अगणितहे ता आनंदके। एक लेशमात्र आनंद या जगतमें हे ताहीतें सब जगत जीवत हे यहु बात बृहदारण्यकादिक उपनिषदनमे असिद्ध हे

સેશને નિભુવનકો ઉપજીવન કરિવેવારે સોઇ વેદમેં નિરૂપણ કિયો હે ॥ અબ એસો આનંદ પરિચ્છિન્ન હે કે અપરિચ્છિન્ન હે યા શંકાકો નિવારણ કરેત હેં ॥ પરમાનંદ ॥ પરમં સો અપરિચ્છિન્નં આનંદરૂપ સોઇ વેદમેં નિરૂપણ કિયો હે ઔર આપ કૈસે હે ॥ સકલજીવનોદાવ્યોદ્વંદ્વ ॥ સકળજીવ તે સબ જીવ ॥ અથવા ॥ કલાકારકેં સહિત સો સકળ સર્વ કળાપુર્ણ શ્રીકૃષ્ણ તિનકે જીવ સો દૈવીજીવ તિનકો ટાળ્યોદ્વંદ્વ દ્વંદ્વ જે લૌકિક સુખદુઃખ ॥ અથવા ॥

---

૧ ઉપજીવન કરિવેવારે સો સબનકો જીવાયવેવારે.

૨ જાકી ગીનતી હોય અંતે સો પરિછિન્ન ઔર જાકી ગીનતી હોય ન સકે સો અપરિછિન્ન.

૩ તૈત્તિરિશાખાકી બ્રહ્મવલ્લીઉપનિષતમેં પ્રભુ આનંદમય હેં યહ નિરૂપણ કિયો હે.

૪ સંસ્કૃતમે દ્વંદ્વ એસો જોડકાકો નામ હે ઔર જગતમેં સુખદુઃખકો જુ જોડા હે તાહીતેં સુખદુઃખકો જુ દ્વંદ્વ કહત હેં અબ સુખદુઃખ દોઇ આપને મિટાયે જૈસે કહે તબ તો અલૌકિક

દ્વંદ્વ જે દ્વૈતભાન તાકેં ટાલ્યો સો શુદ્ધાદ્વૈત ઉપ-
દેશતેં મિટાયો યાહીતેં ॥ जगमाव्याप्योमुरमकरंद ॥
જગમા સો જગત વિષે મુળકો મકરંદ જે ભાષ્યા-
દિક ગ્રંથ તે વ્યાપ્યો સો પ્રસિદ્ધ ભયે ॥ અબ

સુખ ઔર ભગવદ્વિગ્રહાદિક ચેહુ સબ આપને મિટાયે હોંયગે ઐસેં આ શંકા હોય તાકો નિવારણ કરિયેકેં લોકિકસુખદુઃખ મિટાયે ઐસેં કહ્યો.

૧ પ્રભુ જુદે હે ઔર સબ જગત જુદો હે ઔર મેં જુદો હું એસો જાનનો સો દ્વૈત

૨ ઔર યહ સબ ભગવદ્રૂપ હે કેવલ અપની ક્રીડાકે લિયે પ્રભુનને અપને સ્વરૂપતે યહ જગત્ પ્રગટ કિયો હે સબનકે જુદે જુદે નામ ઔર જુદે જુદે સ્વરૂપ બનાયે હે પરંતુ વાસ્તવીક રીતસું દેખેં તો સબ ભગવદ્રૂપ હી હે જેસેં સોનેકે કડા મુંદડી યહ સબ જુદે જુદે ભાસત હેં પરંતુ વિચારિકેં દેખે તો સબ સોનો હી હે કછુભી સોનેસું જુદો નહી હે તેસેં હી યહ જગત્ ભગવદ્રૂપ હે કોઇભી પદાર્થ પ્રભુનસું જુદો નહી હે યા રીતસોં જો જ્ઞાન હોય સો શુદ્ધાદ્વૈત કહ્યો જાય યે હી અપને માર્ગકો સિદ્ધાંત હે.

આપકે મુખતેં મટ્ટ ભયે જે ભાષ્યાદિક ગ્રંથ તિનકુ
મટ્ટરહત્વ નિરૂપણ કિયો યાતેં શ્રીમુખકું કમલત્વ
સુચન કિયો ॥ ૧ ॥

सुखद चंदूं श्रीवल्लभसुतना पदांबुज सुकुमार ॥
निगमरहस्य विचार कीधो सकलजननिस्तार ॥२॥

અબ પ્રથમ તુકમેં આપકો વર્ણન કિયો ઐસે આપ હેં યાહીતેં ॥ સુખદ ॥ સો સુખ દેવેવારે ઐસે જો શ્રીગુસાંઈજીકે તિનકે ॥ પદાંબુજ ॥ સો ચરણરૂપ-કમલ તિનકેં ॥ ચંદૂ ॥સો મે વંદન કરત હું ॥ અબ યે ચરણકમલ કૈસેં હેં ॥ સુકુમાર ॥ સો અતિ કોમલ હેં ॥ અબ પાદાંબુજ કહે યાહીતેં સુકુમારપનો સુચન હોત હેં કયોં જો કમલ પદાર્થ કોમલ હોત હે તથાપિ સુકુમાર ઐસેં કહ્યો યાતેં ચરણકું કમલસેં હું અધિક કોમલપનો સુચન કિયો ॥ અબ પ્રથમ

---

૧ જો પુલનમેં આ ાદી તે કછુક જલ હોતહે તાકો અકર કહતહે.

तुह्में निरूपण क्रिये ऐसें चरण तो श्रुतिनहुं दुर्लभ हें तें चरण भूतलके जीवनहुं कैसें मिलें या शंकाको निवारण करिवेहुं कहत हें ॥ श्रीवल्लभसुतना ॥ श्रीवल्लभाचार्यजीके पुत्ररूप होयके प्रकटे याहीतें भूत लके जीवनहुं ऐसे चरण सुलभ भये यह सूचन कियो ॥ अब प्रकट होयकें कहा कार्य कियो सो कहत हे ॥ निगमरहस्यविचारकीयो ॥ निगम जो वेद तिनको जो रहस्य जो शुद्धाद्वैत वेदांत ओर फलरूपभक्ति ताको विचार कियो ॥ अब विचार करनो तो जहु सिद्धांतको निश्चय न होय ताहुं संभवे आप तो पुर्णपुरुषोत्तम हे आपहुं यह बात कैसे संभवे या शंकाको निवारण करंत हें ॥ सकलजननिस्तार ॥ सब दैवीजीवनको निस्तार जो उद्धार ताके लियें निगमरहस्यविचार कियो याको भावार्थ यह जो आप तो सर्वज्ञ हें परंतु निगम-रहस्यके विचाररूप जो भाष्यादिक ग्रंथ ते- नही करें तो शुद्धाद्वैतके ज्ञानविना कैसें जीवको निस्तार होय यातें उनके उद्धारार्थ आपनें निगमरहस्यविचार

કિયો ॥ અબ ફલરૂપ ભક્તિકો વેદરહસ્યરૂપત્વ તો શ્રીભાગવતમેં નિરૂપણ કિયો હૈ ભગવાન્‌બ્રહ્મકાત્સ્ન્યેંન ત્રિરન્વીક્ષ્યમનીષયા ॥ તદૈક્યવસ્યતૃટસ્થૈરતિરાત્મન્ય-તોભવેત્ યા શ્લોકમેં ॥ ૨ ॥ ઐસે સકલજનનિસ્તાર યા તુકમેં ઈષ્ટિ સંપાદકત્વ નિરૂપણ કરિકૈં ॥ ॥ અબ અનિષ્ટનિવર્ત્તકત્વ નિરૂપણ કરત હૈં ॥

ब्रह्मकुल हरी अवतर्‍या ते टालवा भूमिभार ॥
श्रीनाथ विठ्ठल नाम निरुपम वृंदावनशृंगार ॥ ३ ॥

॥ ब्रह्मकुल ॥ સો બ્રાહ્મણકુલ તામેં ॥ ત ॥ સો છનકો પ્રથમ નિરૂપણ કિયો તે ॥ मगत्या ॥ સો પ્રકટ ભયે તાકો પ્રયોજન કહત હૈં ॥ टाल्वाभूमिभार ॥

---

૧ ઐશ્વર્યાદિ ગુણયુક્ત ઔર સબનકે મુકુટપુરુષ ઐસે જો પ્રદ્યુમ્ન તિનને અપની બુદ્ધીસુ આપે વેદકો તીન વિધિયા વિચાર કરિકે યહુ નિશ્ચય કિયો જો ઇન સબ વેદન કરિકે પ્રભુનકો વિષે પરિ પુર્ણ ભક્તિ સિદ્ધ હોય સબ વેદનકો કેવલ ભગવદ્‌ભક્તીયે હી તાત્પર્ય હૈ

ભુમિ જે પૃથ્વી તાકો ભાર સો પાખંડ તાકુ ટાલવા સો મિટાયવેકુ પ્રકટ ભયે કહ્યો જે આપ ॥ હરિ ॥ સર્વકે દુઃખહર્તા હેં ॥ અથવા ॥ બ્રહ્મ ॥ જે વેદ તાકો ॥ કુલ ॥ સો સમુહ તદ્રૂપ જે ॥ હરિ ॥ સો ભગવાન્ યહ હી ॥ વેદોનારાયણઃસાક્ષાત્ ॥ યા વાક્યમેં નિરૂપણ કિયો હે ॥ ઔર તેસો પ્રસિદ્ધ પાખંડરૂપ ભુમિકો ભાર તાકો મિટાયવેકો પ્રકટે યાકો ભાવાર્થ યહ જે વેદસ્વરૂપ આપ પ્રકટ હોયકે વૈદિક-મત પ્રવૃત્ત કરિકે પાખંડ મતકો નાશ કરિકે ભુમિકો ભાર મિટાયો ॥ અબ યા રીતસુ વેદસ્વરૂપત્વ સિદ્ધ ભયો તબ વેદકુ તો નિઃશ્વાસરૂપત્વ હુ વેદમે નિરૂપણ કિયો હે તબ શ્રીપુરૂષોત્તમકે નિઃશ્વાસરૂપ આપ હોંયગે યા શંકાકો નિવારણ કરત હેં ॥ શ્રીનાથ ॥

---

૧ શ્રીભાગવતકે ષષ્ઠસ્કંધમેં યમદૂતનને વિષ્ણુદૂતનકેં કહ્યો હે જો સબ વેદ સાક્ષાત પ્રભુનકો સ્વરૂપ હેં.

૨ બ્રહદારણ્યકઉપનિષત્કે મૈત્રેયી બ્રાહ્મણમેં કહ્યો હે-જો ઋગ્વેદ યજુર્વેદ સામવેદાદિક સબ પરબ્રહ્મકે નિઃશ્વાસરૂપ હે.

श्री जे स्वामिन्यादिक तिनके नाथ सो पति श्रीगो
वर्द्धनधर ते ही ॥ श्रीविट्ठलनाम ॥ विट्ठल हे नाम
इनको ऐसे रूपतें प्रकट भयेहें ॥ अब श्रुतसमें
प्रकट भये तब तो अबी [1]अस्मदादिकतुल्य होंयगे
या शंकाको निवारण करत हें ॥ निरुपम ॥ जहां
उपमा नही ऐसे याको भावार्थ यह 'जे' उपमा तो
कछुकछी तुल्य होय ताकी दीनी जाय ॥ और आपको
तुल्य तो कोउभी नही हें यातें श्रुतसमें प्रकटे तो
हूं अलौकिक स्वरूप हें और 'सर्वरूप आप हें तातें
वेदरूपत्व हु आपहुं है ॥ 'अब श्रीनाथत्व और
निरुपमत्व तो श्रीपुरुषोत्तमथी विभुति ले विष्णु
और अक्षरब्रह्म तिनहुं हु तेथ प्रकारसुं है यातें
पुर्ण पुरुषोत्तमत्वद्योतनार्थ कहत हें ॥ वृंदावनशृंगार ॥

---

१ अस्मदादितुल्य सो आदेल मनुष्य जैसे.

२ विष्णु हें ते लक्ष्मीछके पति हें और श्री जैसो लक्ष्मी-
छके नाम हे तातें या प्रकारसु उनमें हु श्रीनाथशब्दकी प्रवृत्ति

વૃંદાવન સો શ્રીપુરૂષોત્તમકો લીલાસ્થાન અલૌકિકવન તાકે શૃંગાર સો ભુષણરૂપ ॥ અથવા ॥ વૃંદ ॥ જે ભક્તનકે સમુહ તિનકે ॥ અવન ॥ જે ચંદ્રાધિપતિ શ્રી-સ્વામિન્યાદિક તિનકે ॥ શૃંગાર ॥ સો - ભુષણરૂપ ॥ અથવા ॥ વૃંદ ॥ જે વ્રજસુંદરીનકે સમુદાય તિનકે ॥ અવન ॥ સો પતિ યાહિતેં ॥ શૃંગાર ॥ સો શૃંગાર-રસરૂપ સોહી વેદમેં નિરૂપણ કિયો હે ॥ ૩ ॥

एक रसना केम कहूं गुण प्रगट विविध विहार ॥
नित्य लीला नित्य नौतन श्रुति न पामे पार ॥४॥

હોય ઔર બ્રહ્મરૂદ્રતેં ઉત્તમ હે તાતેં નિરૂપમ હુ કહે જાંય તબ શ્રીનાથવિઠ્ઠલનામનિરૂપમ ધતનો હી કહે તો કદાચિત આપમેં વિભૂતિરૂપતાકી ભ્રાતિ હોય સો ભ્રાતિ નિવૃત્ત કરિવેકેં વૃંદાવન શૃંગાર ઐસેં કહ્યો. તાતેં આપ પુર્ણપુરૂષો-તમ હે વિભૂતિરૂપ નહિ યહ સુચન કિયો.

૨ બ્રહ્મારૂદ્રાદિકઉપનિષદનમેં પ્રભુનકું રસાત્મકત્વ નિરૂપણ કિયો હે.

॥ अथ प्रथम श्रीपुरुषोत्तमत्व निरूपण करियो याछीतें कहत हैं ॥ गुण ॥ जे औदार्यादिक और ॥ विहार ॥ जे रासक्रीडादिक तें विविध ॥ सो अनेक प्रकारके प्रगट होत हैं तातें मेरी एक नो ॥ रसना ॥ छन्हा तातें कैसें कहुं ॥ अथ एकरसनातें गुण और विहार कहे नहीं जाय हैं तभ अनेक छन्हावारे शेषजी वे कहेंगे या शंकाको निवारण करत हैं ॥ श्रुतिनपामेपार ॥ श्रुति जे वेद ते हु पार नहीं पावत हैं तो और शेषादिकको कहा सामर्थ्य अभ वेद तो पुरुषोत्तमरूप ही हे तभ वेद पार न पावे यह कैसें संभवे यह शंकानिवारण करत हैं ॥ नित्यलीला ॥ नित्य सो जहुं आदि हु नहीं और अंत हु नही ऐसी जे

---

१ प्रकट होतहुं ऐसें कह्यो तातें लीलाकें नित्यत्व ये तभ कियो कयें ले अनित्यपदार्थकी उत्पत्ति कहीं जाय सो भागवत-पंचमस्कंधमें लिखी हे और शुद्धप्रकटविषिय विहार या कल्पके शुरु जे अलौकिक सत्वादिक तिनते प्रकट होतनें लौकिक कालादिक भेदसों अनेक प्रकारके विहार हैं ऐसो हु अर्थ होत हे सो टिकामें सूचन कियो.

લીલા તે સંગરી ॥ નિત્યનૌતન ॥ નિત્ય નંવીન રીતમું પ્રકટ હોત હૈં સોઈ દ્વિદ્વન્મંડનમેં નિત્ય લીલાવાદમેં શ્રીવિઠ્ઠલનાથજીનેં સ્ફુટ નિરૂપણ કિયો હે યાતેં જે પદાર્થકો આદિ હુ નહી ઔર અંત હુ નહીં તાકો પાર વેદ નહી પાવે યામેં કહા ક્ષતિ યાહીતેં શ્રીમદ્ભાગવત દશમસ્કંધોત્તરાર્ધકે એકાવનમેં અધ્યાયમેં પ્રભુનનેં મુચકુંદકું આજ્ઞા કરી હે ॥ જન્મકર્માભિધાનાનિસંતિમેંગસહસ્રશઃ ॥ નશક્યંતેનુસંખ્યાતુમનંતત્વા ન્મયાપિહિ યા શ્લોકમેં ॥ ૪ ॥ અબ એસો અલૌકિક સ્વરૂપ હે તામેં કહા પ્રમાણ હે સો કહત હૈં ॥

सकल शास्त्र प्रमाण बोले सारमाहे सार ॥
तत्वमाहे तत्व त्रिभुवनभक्तनो आधार ॥ ५ ॥

---

૧ મેરે અવતાર ઔર લીલા ઔર નામ હુજારન હુજાર હૈં યે સબ અપાર હૈં તાતેં વિનતી મેં હુ કરિ સકત નાંહી એસેં મુચકુંદકું પ્રભુનનેં આજ્ઞા કીની હે તેસેં વેદ સાક્ષાત પુરુષોત્તમરૂપ હે પરંતુ અપની લીલાકો આપ પાર નહી પાવત સો યોગ્ય હે

॥ सकलशास्त्रमप्रमाणबोले ॥ सर्वशास्त्र प्रमाणिकरीतिं कहत हैं ॥ अथवा ॥ सर्व शास्त्रकुं प्रमाण करे वे सो ऐसें कहत है ॥ सारमाहेसार ॥ ये श्रीपुरुषोत्तम सकल जगतको सार जो अक्षरब्रह्म ताके सार से अधीष्ठाता ॥ अब सप्तमे पुरुषत्व निरूपण करिके अंतर्यामित्व निरूपण करत हैं ॥ तत्वमाहेतत्व ॥ तत्व जे अठ्ठाइसतत्व तिनमें हुं तत्वरूप आधीदैविक

---

१ जेसे तिलनमें सारभुत तेल है और दहीमें सार घी है तेसे ही अक्षरब्रह्ममें पुरुषोत्तम हुं ऐसें श्वेतांश्वतरादि उपनिषदनमें लिख्यो है.

२ अठ्ठाइस तत्वनके नाम सत्व १ रज २ तम ३ पुरुष ४ प्रकृति ५ महत्तत्व ६ अहंकार ७ और शब्द ८ स्पर्श ९ रूप १० रस ११ गंध १२ यह पांच तन्मात्र और आकाश १३ वायु १४ तेज १५ जल १६ पृथ्वी १७ यह पंच महाभुत और वाणी १८ हाथ १९ पाव २० गुह २१ उपस्थ २२ यह पांच कर्मेंद्रिय और श्रोत्र २३ त्वचा २४ इतने शरीरके उपर बहुत जीनी चमडी है उसके सो आंख २५ जीभ २६ नासों प्यारो मीठो अन्न पटे सो नाक २७

સ્વરૂપ ॥ અબ અંતર્યામિત્વ નિરૂપણ કરિકૈં આધા-
રત્વ નિરૂપણ કરત હૈં ॥ ત્રિભુવનભક્તનોઆધાર ॥ ત્રિ
સો તીન દેવ બ્રહ્મા વિષ્ણુ શિવ ઔર ભુવન ચતુર્દ-
શભુવન ઔર ભક્ત તિનકૈ આધાર ॥ અબ આખ્યા-

યહ પાંચ જ્ઞાનેંદ્રિય ઔર મન ૨૮ યહ સબ મિલિકૈં
અઠાઇસ ભયે યાહી પ્રકારસોં અઠાઇસ તત્વ શ્રીમહાપ્રભુનનેં
નિબંધકે સર્વાર્થનિર્ણયપ્રકરણમેં શ્લોક ૬૬।૬૭ સત્વંરજસ્તમશ્ચે-
વપુરુષઃ પ્રકૃતિર્મહાન્ ઇત્યાદિ અઢાઇ શ્લોકમેં લિખે હૈ ઔર પ્રભુ-
નકૈં હુ તત્વ ૨૮ હી સ મત હૈં સો એકાદશસ્કંધકે બાઇસમે અધ્યા-
યમેં નવૈકાદશપંચત્રીણ્યાત્મત્વમિતિશુશ્રુમ એસે ઉદ્ધવજીકૈ વચ-
નતેં સ્પુટ હોત હૈ.

૧ આધ્યાત્મિક સ્વરૂપ અક્ષરબ્રહ્મ હૈ તામેંતેં પ્રકૃતિકૈ
સત્વગુણરૂપ ઉપાધિ પાયકૈં વિષ્ણુ હોત હૈં રજોગુણતેં બ્રહ્મા
હોત હૈં ઔર તમોગુણતેં શિવ હોત હૈં સો ભાગવત શ્રીભા-
ગવતમેં સત્વંરજસ્તમઇતિપ્રકૃતેર્ગુણાસ્તૈર્યુક્તઃ પરઃપુરુષએકઇ-
હાસ્યધ-તો- સ્થિત્યાદયેહરિવિરંચિહરેતિસંજ્ઞા ઇત્યાદિ સ્થલનમેં
સિખી હૈં ઔર યાકૈ વિશેષ પ્રમાણ વચન મૈનેં સત્સિદ્ધાંત-

ત્મિકરીતતેં દેવકે આધાર · આધીભૌતિક રીતતેં ભુવ-
નકે આધાર ઔર આધીદૈવિક રીતતેં ભક્તનકે
આધાર યાકો ભાવાર્થ યહ હો સબતેં પર ઔર

માર્તંડ યા નામકે સંસ્કૃત ગ્રંથમે લિખે હું ઔર અક્ષરથ્રેહ
પુરૂષોત્તમતેં ભિન્ન નહિ હે કયોં હો ચક્ષુરૂપ હે તાતેં આધ્યાત્મિક
રીતસો તીન દેવકે આધાર પુરૂષોત્તમ હે.

૧ સબ જગત હે સો પ્રભુનકો આધિભૌતિક સ્વરૂપ હે
ઔર પુરૂષોત્તમ હું તે આધિદૈવિક હું વે કેવલ ભક્તીસોં હી
પ્રાપ્ત હોત હું તાતેં વે ભક્તનકે આધાર આધિદૈવિક રીતિતેં
હું યહ આધિદૈવિકાદિ સ્વરૂપકો વિવેચન ગીતાજીમેં અધિ-
ભુત ક્ષરોભાવઃ ઇત્યાદિ શ્લોકનતેં કિયો હે તેસો હી સિદ્ધાંત-
મુક્તાવલીપ્રકૃતિગ્રંથનમેં કિયો હે ઔર મેને હુ વેદાંત ચિ-
તામણીકે તેરમે પ્રકરણમેં કિયો હે

૨ જા રીતસોં ઇહાં ભાવાર્થ લિખ્યો તેસે હી બ્રહ્મસુત્રકે
પ્રથમાધ્યાયમેં પ્રથમ પાદમેં સબતેં પરત્વ સર્વકર્તૃત્વકો ઔર
દ્વિતીયપાદમેં અંતર્યામિપણોકો ઔર તૃતીયપાદમેં સર્વાધારત્વકો
નિરૂપણ કિયો હે તાહીતેં મુલમેં સકલશાસ્ત્રપ્રમાણબોલે એસે
વેદ તથા ગીતાજી તથા બ્રહ્મસુત્ર ઇનકો વાયકે શાસ્ત્રપદ કહ્યો.

સમનકે અંતર્યામિ ઔર સભનકે આધાર આપ હી હૈં સોઇ વેદમેં નિરૂપણ કિયો હૈ ॥ ૫ ॥ અબ જ્ઞાનમાર્ગકી રીતિસું સ્વરૂપકો નિરૂપણ કરિકૈં ઔર પુષ્ટિભક્તાનુભૂતસ્વરૂપકો નિરૂપણ કરત હૈં ॥

सबैं अंगोअंग रस भर्यां रस भर्यां लोचन चार॥
चलणवलणे वोधव्या हृदे भाव अनेक प्रकार ॥६॥

સર્વ જે અંગ અંગ તે ॥ રસભર્યાં ॥ શૃંગારરસ કરિકૈં પુર્ણ ॥ અથવા ॥ અંગ અંગ સર્વ રસતેં પુર્ણ સોઇ વેદમેં નિરૂપણ કિયો હૈ ॥ રસભર્યાં લોચનચાર ॥ ચાર સો ચોરૂ સુંદર લોચન તે નેત્ર તે હુ રસ ભરે હૈં ॥ અથવા ॥ ચાર રસનતે ભરે નેત્ર હૈં ॥ અબ નેત્રમે ચાર રસનકી સ્થિ-

---

૧ ઔર વેદમે સો શ્વેતાશ્વતર મૈત્રાયણીપ્રભૃતિ ઉપનિષદનમે યહુ બાત હૈ

૨ છાંદોગ્યઉપનિષત્કી શાંડિલ્યવિદ્યામે પ્રભુનકો સર્વરસાત્મ કરિ કહ્યો હૈ

તિન્હ રૂપુર ચિન્હ લિખતહું નેત્રમેં શ્યામતારા હૈ તે શૃંગારરસ હૈ તે વ્રજસુંદરીનકે અર્થ ઔર રંગેતતા હૈ સો શાંતરસ હૈ સો જ્ઞાનિનકે અર્થ ઔર લાલ ડોરા હૈ તે રૌદ્રરસ હૈ ક્રુદ્ધનકે અર્થ ઔર નેત્રનકે કિરણ હૈ તે હેમવર્ણ હૈ તે વીરરસ ભક્તનકે નિર્ભયતાકે અર્થ યા રીતતેં આઠ રસકરિકે યુક્ત આપકે નેત્ર હૈં ॥ અબ યા રીતસું નો શૃંગાર રસકું ન્યુનતા આવેગી યા શંકાકો નિવારણ કરતે હૈં ॥ ચલ્લણવચ્ચણ ॥ જો શૃંગારરસોદ્ભેધક દૃષ્ટિ ચાંચલ્ય તા કરિકે અનેકપ્રકારકે ભાવકો ભેધ ભક્તનકે હૃદયમેં ક્રિયા હૈ યાતેં શૃંગારરસકી પુર્ણતા નિરૂપણ કીની ॥ ૬ ॥ અબ નેત્રકો વર્ણન કરિકે શ્રીમુખકો વર્ણન કરત હૈં ॥

---

૧ હેમવર્ણ સો નોને જેસે ચમકને પીરે નેત્રકે કિરણ હૈ

૨ અનેક પ્રકારકે ભાવ સો સાત્વિકરાજસાદિ ભેદનો જે શ્રી ભાગવતમેં શુક શીનીસોં કહે હૈં તે.

मुखसुगंधे मोह्या अलि सकल ते आवी करे रे गुंजार ॥ सरस वचन उच्चारमात्रें संशयनो परिहार ॥ ७ ॥

॥ मुखसुगंधेंमोह्या ॥ सेा[1] श्रीमुखकी सुगंधतें मोहित भये ऐसे ॥ अलि जे भ्रमरते ॥ सकल सेा सभ ॥ आवीकरेगुजार ॥ आयकें निकट गुंजार सेा अव्यक्त प्रिय शब्द करत हें ॥ अभ श्रीमुखके सुगधकेा निरूपण कियेा यातें कमलत्व सूचन कियेा ॥ और आवीकरे ऐसें कहयेा यातें सुगंधकुं दूरगामित्व सूचन कियेा ॥ और मोह्या ऐसें कहयेा यातें अलौकिकत्व[2] सूचन कियेा कयेां जे लौकिक सुगंधतें

---

१ ईहा मुख्य भक्त ही भ्रमररूप होयकें मुखसमीप गान करत हे और याही रीतकेा भक्तनकेा कामरूपत्व तेा छांदोग्य श्रुतप्रतीप्रश्रुति उपनिषदनमे तथा वेणुगीतादिकके श्रीसुबेा धिनीजीमे स्पष्ट लिख्येा हे येही ईहा अलौकिकता हे याहीते टीकामें फलितार्थमे भक्तनकेा आप मुखसुगंधरूप ईष्ट देतहे यह निरूपण कियेा

२ अलौकिकत्व सूचन कियेा कयेां जे लौकिक सुगंधतें

તો ભ્રમર ગુંજારમાત્ર હોત હૈં, મોહિત નહી હોત
હૈં ॥ ઔર આવિયા કરે, તે ઝંકાર એસો હુ પાઠ
હૈ તાકો અર્થ સ્ફુટહૈ ॥ અથ બહિરંગ - શોભાકો
નિરૂપણ કરિકૈં અંતરંગ શોભાકો નિરૂપણ કરત હૈ
॥ सप्तसवचनउच्चारमात्रैंसंशयनोपरिहार ॥ સપ્ત તે ભક્તિ-
રસ સહિત ઉપદેશરૂપ વચન તિનકો - ઉચ્ચારમાત્રતે
સશય જે સંદેહ તિનકો પરિહાર હોત હૈ ' ધ્યાનમેં
આપકે વચન શ્રવણમાત્રસોં ભક્તનકે સબ સંદેહ
દુર હોત હૈં ॥ અબ ઉચ્ચારમાત્રેં એમેં, કહ્યો

---

૨ બહિરંગ સો• મુખતે બાહિરકી શોભા ઔર અંતરંગ સો
મુખકે ભીતરકી શોભા.

૧ જેસે પ્રભુનને એક હી ક્રિયા ઉપદેશ કરિકૈં અર્જુન
ઉદ્ધવજી પ્રભ્રતિનકે સબ સંશય દુર કિયે તેસે આપકે હુ વચ-
નામૃત શ્રવણતે સબ સંદેહ દુર્વાસના દુર હોયકે આપ પુર્ણ
પુરૂષોત્તમ હૈં યહ નિશ્ચય હોત હૈ

યાતેં એકબેરમેં હી સંશયનિવૃત્તિ સત્વર સૂચન કરી યાકો ફલિતાર્થ યહ જો ભક્તનકું સ્વમુખારવિંદકે સુગંધરૂપ ઇષ્ટસંપાદનપુર્વક સંશયરૂપ અનિષ્ટકી નિવૃત્તિ આપ કરતે હૈં ॥ ૭ ॥ અબ નામદ્વારા ઔર શ્રીહસ્તદ્વારા જો ભક્તનકો અનિષ્ટનિવર્તનપુર્વક ઇષ્ટસંપાદન આપ કરતહૈં સો નિરૂપણ કરત હૈ ॥

નામવ્યાજેં પ્રગટ કીધો મુક્તિશઘુકાર ॥ ભુજદંડ પરસેં ભય હર્યા એવા નાથ અમિત ઉદાર ॥ ૮ ॥

॥ નામ ॥ જો શ્રીવિઠ્ઠલ યહ નામ તાકો ॥ વ્યાજ ॥ જો મિષ તા કરિકે ॥ મુક્તિશઘુકાર ॥ સો અજ્ઞાનાદિક મિટાયવેકો ઉપાય આપનેં પ્રકટ કિયો ॥ ભુક્તિ જો પ્રાપ્ત

---

૧ સત્વર સો ત્વરિત.

૨ જો જકું આકો લગે સો તાકો ઇષ્ટ કહુયો જાય ઔર બુરો લગે સો અનિષ્ટ કહુયો જાય.

ભાવ એહિ શ્રીમદ્ભાગવતમેં ॥ મુક્તિર્હિત્વાન્યથારૂપંસ્વ-રૂપેણવ્યવસ્થિતિઃ ॥ યા શ્લોકમે નિરૂપણ કિયો હે એસી જે મુક્તિ તાકો શત્રુ સો અજ્ઞાન કહ્યાં જે જીવ બ્રહ્માંશ હે સો બ્રહ્મરૂપ હે સો અજ્ઞાનતે સ્વ રૂપભ્રષ્ટ હોતહે તાતેં મુક્તિકો શત્રુ અજ્ઞાન તાકો કાર સો નાશ કરિબેકારો શસ્ત્ર કારશબ્દ કૃવિક્ષેપેથાતુ હે તાકો હે યાકો કહ્યિતાર્થ યહ જે નામે ચ્યાગણ માત્રને

૧ જેને અગ્નીમે તે પતગા ઉડત હે તે અગ્નીકે અગ હે તેને પ્રભૂનમેસુ જીવ ઉત્પન્ન થાયે હે તે અણ પ્રભૂનકેહી અશ હે તિનકો અવિદ્યા નામિતતે વે અપનો સ્વરૂપ ભુલિયે હે યાહીતે શરીરકો હી આપ કરીકે માનત હે અણ અન્યથા રૂપ સો શરીરાદિકકો અભિમાન તાકો છોડિકે જણ પડ જીવ અપને સ્વરૂપકુ પાયે ઇતનેમે પ્રભુનકો અશ હુ સચ્ચિદાનંદ રૂપ હુ એસે જનને જણ બાંધી મુકતી કહ્યી જાય

૨ થડ કારગ૰ કૃધાતુતે કરણરૂપ અર્થમે બાહુલકસિધ્ધ થય પ્રત્યય કરે તેસિધ્ધ હોત હે

अज्ञानरूपअनिष्टनिवृत्ति होत हे - ताहिते ज्ञानरूप ईष्ट प्राप्ति होत हे ॥ अभ यां रीतसुं तो नारा-यण जे विभुति जलशायी ताथी तुच्यता आई कयों जे नारायण नामोच्चारणतें अज्ञानमिलकें अज्ञान निवृत्ति होयकें ज्ञान प्राप्ति भइ तातें पुर्णपुरुषो-त्तम जे श्रीकृष्ण ते ही आप हें यह सुचन करत भये अंतरंगभक्तें जे व्रजसुंदरी तिनकुं हु ईष्ट-संपादनपुर्वकअनिष्टनिवर्तकनिरूपण करत हे ॥ ॥ भुजदंडपरसंभयद्वच्या ॥ भुजदंडको जे आश्लेष-समयके विषें स्पर्शतामात्रतें ही भय हुयां संसार-भय अनेक रीतिके हुरे प्रपंचविस्मृति कराइ यातें भुजदंड स्पर्शरूप ईष्टप्राप्तिपुर्वक प्रपंचस्मृतिरूप अनिष्टनिवृत्ति संपादन करी ॥ और साधारण भक्तनकुं हुं प्रेमातिशयतें आप आलिंगन करिके उनके भय हरत हें याहीतें अभी हु पांडुरंग विठ्ठलनाथजीके दर्शनार्थ जे जात हें तें आलिंगन करिके उनकुं मिलन हें ऐसी रीत हें ॥ एवा ॥ ऐसे जे सर्व प्रकारके भक्तनकुं सर्व रीततें अनिष्ट-

સો ચોજના કરી ॥ તાકો ઉદાહરણ રાજા આસકરન ખીરબલ ટોડરમલ્લ પ્રભૃતિ પ્રસિદ્ધ હૈં ॥ અપ જોડીયા ઐસેં કહ્યો ચાતેં યહ સુચન કિયો જો જોસેં રથમેં ચોડા જોતત હૈં સો સ્વામીકી ઇચ્છાસું જુડત હૈં કછુ ચોડા અપની ઇચ્છાતેં નહી જુડત હૈં તેસેં રાજા આસકરનપ્રભ્રતિ ભગવદીય હૈં તિનનેં રાજકાજ

યુક્તોઽન્યેતત્તત્ત્વવિત્તુ ॥ ભમ પ્રમત્તસ્યવનેઽવિચરયાઘતઃસઆસ્તે સહુપદ્સપત્નઃ ॥ જીતેદ્રિયસ્યાત્મરતેર્બુધસ્ય ગૃહાશ્રમઃકિન્નુકરોત્યવદ્યં ઇત્યાદિક ગીતા શ્રીભાગવત પંચમસ્કંધાદિ વચનનતેં સ્પુટ હોત હૈ યા વાતકો વિશેષ વિવેચન નિબંધ બાલબોધ ગીતાજીકી વ્યાખ્યા પ્રભ્રતિનમેં કિયો હૈ.

૨ અબ રાજ્યસુખભોગ વે કરત હૈં તબ તિનકોં સંસારા-સક્તિ હોયગી યા શંકાકો નિવારણ ટીકામેં કરત હૈં જોડિયા ઇત્યાદિક ગ્રંથસું યાતે કેવલ આપકી ઇચ્છાકો ઉલ્લંઘન ન કિયો જાય યાહીતેં આસકરનજી પ્રભ્રતિ રાજ્યસુખભોગ કરત હતે તિનકી આસક્તિ રંચક હુ ન હતી સો સબ બાત વાર્તામેં સ્પુટ હૈ

માંગ્યો નહીં આપથી ઈછાતેં આપનેં યહ અધિકારં દિયો ચાહિતેં જોડિયા એસેં કહ્યો ॥ અબ યા રીતતેં સ્વકીયનકું ફલદાતૃત્વ નિરુપણ કરિકેં સામાન્યજનકું હુ આપ ફલ દેત હેં યહ નિરૂપણ કરત હેં ॥ જનઉચ્ચાવચ નરનાર ॥ જન સો સામાન્ય મનુષ્ય તામે હુ ઉચ્ચાવચ્ય સો ઉચ્ચ હોય ॥ અથવા ॥ નીચ હોય તાહુમેં સ્ત્રી હોય ॥ અથવા ॥ પુરૂષ હોય તાહુકું આપતેં જ ફલકી આકાંક્ષા હોય સો ફલ વાકું આપ દેત હેં સો હિ વિષ્ણુપુરાણાદિકનમેં ॥ ભોમાન્મનોરથાન્કામાન્સ્વર્ગિવંધ્યપરંપદં પ્રાપ્નોત્યારાધીતેવિષ્ણૌનિર્વાણમપિચોત્તમં ॥ ઇત્યાદિ સ્થલનમેં નિરૂપણ કિયો હે ॥ ૮ ॥ અબ યા વિષ્ણાવતારમેં સબનકું યથાયોગ્ય ફલ દેત હેં યહ

---

૧ પ્રભુનકી ભક્તી કરે તો પૃથ્વીમેકે સબ અપુને મનોરથ મનાહિ ઠાંય પદારથ ઔર સ્વર્ગસ્થ દેવતા પ્રભૃતીનકું હુ વંદન કરિવે યોગ્ય પરમપદ ઔર પરમમોક્ષ હુ ઈવ પાવત હે

નિરૂપણ કરિકેં ઔર પ્રથમ અંશાવતારતેં હુ આપનેં
જે પ્રકારપકાર કિયો હે સો નિરૂપણ કરત હેં તહાં એતે-
આંશકલાઃ પુંસઃ કૃષ્ણસ્તુભગવાનસ્વયમ્ ॥ યા
વાક્યતેં પુર્ણસ્વરૂપ તો શ્રીકૃષ્ણ હેં તિનકે સબ
અંશાવતાર હેં તમ શ્રીવિઠ્ઠલનાથજીનેં અંશાવતારતેં
પ્રથમ લોકોપકાર કિયો યહ કૈસેં નિરૂપણ કરતહો
યહ શંકા હોત હે તાકો નિરાકરણ કરત ભયે
શ્રીકૃષ્ણ શ્રીવલ્લભાચાર્યજી શ્રીવિઠ્ઠલનાથજી યે તીન
સ્વરૂપ ભાસત હેં પરંતુ તીનો એક હિ પદાર્થ હે
યહ તીન તુકતેં નિરૂપણ કરત હેં ॥

આગલ અંશેં પ્રગટિયા તે ગ્રંથ કહ્યા વહુવાર ॥
શ્રીયશોદાઉત્સંગલાલિત પૂરણ અતિસુકુમાર ॥૧॥

---

૧ પ્રથમ સ્કંધમેં કહ્યુયો હે જો ઔર સબ ભગવદવતાર
હે તે કિતનેક અંશાવતાર હે ઔર કિતનેક કલાવતાર હેં
ઔર દેવતાઋષિપ્રભૃતિ હુ સબ પ્રભુનકે અંશકલારૂપ હેં
ઔર શ્રીકૃષ્ણ હે સો તો સાક્ષાત્ આપ હી ભગવાન્ હેં ઇતને
પુર્ણપુરૂષોત્તમ હેં.

॥ आगल्य ॥ सो प्रथम ॥ अंशें ॥ सो ब्रह्मादि व्यासादि रूपनें प्रकट भये सो ॥ बहुवार ॥ सो ओरोत भिरियां ॥ ग्रंथ ॥ जे वेदशास्त्रपुराणादिक ते कहे ॥ अथ ग्रंथ कहया ओसें कहयो ग्रंथ कर्या ओसें नही कहयो यातें अनादिसिद्ध जे वेदादिक तिनको मुखद्वारा आहुर्भाव कियो यह सूचन कियो ॥ अथवा ॥ पहिलें अनेक भिरियां अपुनें अंशनतें प्रकट भये हुं ते सम अवतार वेदपुराणादि ग्रंथनकें कहे हे ॥ अथ चे दोन सो कहत हुं ॥ तेश्रीयशोदाउत्संगलालित ॥ ते सो श्रुति हु छनको निरूपण यथार्थ नही कर सकत हुं ते श्रीयशोदा-छकी गोदमें ओळचेचारे ॥ अस यशोदाउत्संगलालित

---

१ यशोदाउत्संगलालित सो श्रीयशोदाछीने उत्संग जे अपनी गोदी तामें लालित सो खिलाये ओसें प्रभु हे येही श्रीताथें टीकामें लिख्योहे

એસેં કહ્યો યાતેં પરિચ્છિન્નત્વ નિરૂપણ ભયો ઔર ॥ પૂરણ ॥ એસેં કહ્યો યાતેં અપરિચ્છિન્નત્વનિરૂપણ ભયો ઇન દોઉ નિરૂપણતેં વિરુદ્ધધર્માશ્રયત્વ સ્ફુટ સિદ્ધ ભયો ॥ અબ એસે

---

૧ ગોદીમે તો છોટો સ્વરૂપ હોય સો હી ખિલાયો જાય વ્યાપકસ્વરૂપ કછુ ગોદીમે ખિલાયો જાય નહિ યાતે યશોદા-ઉત્સ ગલાવિત યાપદતે પરિચ્છિન્નત્વ સો પરિમિતપનો સુચન કિયો.

૨ ઔર પુરણ સો આકાશકી નાઇ પ્રભુ સબ બ્રહ્માંડનકે પુરિકે રહે હેં યાતે અપરિચ્છિન્નત્વ સો વ્યાપકપનો સુચન કિયો.

૩ જગતમે પરિમિતપદાર્થ હોય સો વ્યાપક નહિ હોય ઔર જો પદાર્થ વ્યાપક હોય સો પરિમિત નહી હોય ઔર પ્રભુ તો છોટેસેસ્વરૂપનેં શ્રીયશોદાજીકી ગોદીમે બેઠત હે તો હુ સર્વત્ર વ્યાપક હે ઔર વાહી સ્વરૂપતે સબ બ્રહ્માંડનકે આધાર હેં સોહી નિજ ધર્મશાસ્ત્રાર્થ, પ્રકરણમેં આનંદાંશાભિવ્ય-

જે પુર્ણપુરૂષોત્તમ તિનકો લીલાનંદ શ્રીયશોદાજી પ્રભ્રતિ ભક્તનકું પ્રાપ્ત ભયો તામેં તો શંકા હૂ નહી હૈ કયોં જો ભગવલ્લીલા સંબંધી પદાર્થ સર્વ પુરૂષોત્તમરૂપ હૈ સો વિદ્વન્મંડનમેં નિત્ય લીલાવાદમેં શ્રીવિઠ્ઠલનાથજીનેં નિરૂપણ કિયો હૈ પરંતુ આધુનિક ભક્તનકું ઐસેં પુર્ણપુરૂષોત્તમ લીલાકે આનંદકે અનુભવનકો મનોરથ કૈસેં પુર્ણ હોય ઔર યહ મનોરથ પુર્ણ ન હોય તો ભક્તિકો વૈયર્થ્ય હોય યા શંકાકે નિરાસાર્થ કહયો ॥ અતિસુકુમાર ॥ યાકો ભાવાર્થ યહ જો યશોદાઉત્સંગલાલિત ઐસેં કહયો યાતેં શ્રીઅંગકી સુકુમારતા સિદ્ધ ભઈ તથાપિ અતિ-સુકુમાર ઐસેં કહયો યાતેં આપકો અંતઃકરણ હુ અ-

---

તોનુત્પન્નબ્રહ્માંડકોદયઃ યા કારિકાકે વ્યાખ્યાનમેં સ્પષ્ટ લિખ્યોહૈ યાંહીતે અહો વિરૂદ્ધધર્માશ્રય હૈ પરસ્પરવિરૂદ્ધ ઐસે ધર્મ જે ગુણ તિનકે આધાર હૈ સો હુ નિરૂપણ તૃતીયાધ્યાય ભાષ્ય તથા નિબંધાદિગ્રંથનમેં શ્રીમહાપ્રભુજીને કિયો હૈ.

त्यंत प्रेमल्ल हे यह सुचन क्रियो यातें [1]आधुनिकभ-
क्तहुं हुं जे शुद्ध अंतःकरणसुं परम आप्ति जा
मनोरथथी होय सो मनोरथ प्रभु अवश्य [2]पुर्ण करें
येहि अभिप्राय श्रीविठ्ठलनाथजीनें विद्वन्मंडनमें नि-
पण क्रियो हे याहीतें अतिसुकुमार ऐसें कहयो ॥९॥
अब चेदादिग्रंथकर्तृत्व निरूपण करिकें तदनुसार धर्म-
वक्तृत्व निरूपण करत हें ॥

अनेक धर्म कह्या प्रभुजीयें निगमने अनु-
सार ॥ गिरिराजधरनो ताप टाळ्यो लक्ष्मण-
सुत निरधार ॥ १० ॥

---

१ आधुनिक सो या कालके

२ भक्तनको मनोरथ आप पुर्ण करे हें ताहीतें श्री-
१ सर्वोत्तमजीमे भक्तेच्छापुरकः यह आपको नाम हे.

॥ અનેક ॥ એ। નાના પ્રકારનેા ॥ ધર્મ ॥ એ। વેદા
ધ્યનનાધ્યાપનાદિક એાર ગુરુશુશ્રૂષાયજ્ઞાદિક તેા
જ્ઞાનમાર્ગીયિનને ધર્મ એાર ભક્તિમાર્ગીયિનને ધર્મ તે સ્રેમ

॥ प्रभुजीयेंकह्या ॥ सो प्रभुनने कहे सो केसें कहे सो कहत हें ॥ निगमनेअनुसार ॥ निगम जे वेद ताके अनुसार धतने जेसें वेदमें निरूपण क्रियो हे ताहि रीततें धर्म कहे और ताही प्रमाणे आचरण हुं क्रिये ॥ अथ धर्म तो जहुं फलभी इच्छा होय सो करे ज्ञानी नही करे सोहि केाइनें कहयो हे निस्रेगुण्येपथिविचरतांकेाविधिःकेानिषेधः तातें आपहुं हु कछु

---

१ यहु सब धर्म प्रभुनने एकादशस्कंधमें तथा गीताजीमे कहे हें और फिर श्रीगुसाइजी इपसुं प्रकट होयकें आचार्यपनेकेा अंगीकार करिकें वे सब धर्म आप जीवनकें कहत हें सोही श्रीभागवतमे आचार्यचैत्यवपुषास्वगतिंव्यनक्ति इत्यादि श्लोकमे सुचन क्रियेा हे.

२ सत्व रज तम इन तीन गुणनते रहित जे मार्ग तामें चलिवे वारेनहुं विधि हु कहा और निषेध हु कहा अर्थात निर्गुणज्ञानवानकें कछु विधिनिषेध नाही यहु बात श्रीभागवतादिकेनमें हु अनेक जगे प्रसिद्ध हे.

ફ્લશ્રી ઇચ્છા હોયગી . યા શંકાકે નિવારણાર્થ ॥ પ્રભુજીયેં ॥ યહ કહયો - તાતેં યહ સુચન કિયો જો આપ તો પ્રભુ સો સર્વ સમર્થ હૈ યાતેં ફ્લશ્રી ઇચ્છા નહી હૈ ॥ અબ યાકો ફ્લિતાર્થ યહ જો આપ તો સદા સબ જગતકે હિતાર્થ ધર્મોપદેશ કરત હૈં ઔર આચરણ ભી કરત હૈં. ઔર મુખ્યતાસું અપુને ભક્તનકે લિયેં ધર્મકો આચરણ કરત હૈં યાહીતેં સર્વોત્તમજીમેં સ્વદાસાર્થકૃતાશેષસાધનઃ ॥

---

૧ જે નિર્ગુણકૃત હોત હૈં તે સબ જગતકો હિત કરત હૈં સોહી ગીતાજીમે સર્વભુતહિતેરતાઃ યા શ્લોકમેં કહયો હૈ ઔર યાકો રપુર તાત્પર્ય નિર્ણયશાસ્ત્રાર્થ પ્રકરણમેં નિર્ગુણાપુષ્ટિસરમાર્ગ યા કારિકાકે વ્યાખ્યાનમેં લિખ્યો હૈ તણ આપ સર્વ જગતકો હિત કરે તાતેં કહા આશ્ચર્ય ઔર પ્રભુનકો ધર્માચરણ હુ કેવલ લોકહિતાર્થ હૈ સો ગીતાજીમેં નમેપાર્થાસ્તિકર્તવ્યં ઇત્યાદિ શ્લોકનતે કહયો હૈ

૨ અપુને દાસનકે લિયેં હી અશેષ સો સબ સાધન શ્રી મહાપ્રભુજી આપ કરત હૈં.

ઔર સર્વશક્તિમંત યહ આપકે નામ હૈં ॥ અબ ॥ ગિરિરાજધર ॥ જે શ્રીપુરુષોત્તમ તિનકો ॥ તાપટાળ્યો ॥ સો સંતાપ મિટાયો એસે કોન ॥ લક્ષ્મણસુત ॥ શ્રીવલ્લભાચાર્યજી યહ વાર્ત્તા ॥ નિરધાર ॥ સો નિશ્ચય હે યામેં સંદેહ નાહીં ॥ અબ યાકો ફલિતાર્થ યહ જે આપનેં ગૃહસ્થાશ્રમકો અંગીકાર કિયો તબ આપ શ્રીપુરુષોત્તમ શ્રીવિઠ્ઠલનાથજીરૂપતેં પ્રકટ ભયે તબ શ્રીપુરુષોત્તમકે મનકો તાપ મિટ્યો ઔર શુદ્ધભક્તિમાર્ગ આપનેં પ્રકટ કિયેં તાહુતેં પ્રભુનકો તાપ મિટયો ઔર લક્ષ્મણસુત એસેં કહ્યો યાતેં લક્ષ્મણ ભટજીકે મનકો હુ તાપ નિવારણ કિયો યહ સુચન કિયો ॥ ૨૦ ॥ અબ યા રીતસું તો પુરુષોત્તમત્વ હેવક્ષ શ્રીવિઠ્ઠલનાથજીકેં

---

૧ ઔર સર્વશક્તિમંત સો આપ સબ સામર્થ્યયુક્ત હૈં યાહીતેં મુલ તુકમેં પ્રભુ શબ્દ કહ્યો તો ઉચિત હૈ.

૨ ટીકામેં શુદ્ધ ભક્તિમાર્ગ પ્રકટ કરિકેં પ્રભુનકો તાપ શ્રીમહાપ્રભુનનેં મિટાયો ઐસેં લિખ્યો તાકો તાત્પર્ય યહ જો

ક્રિયો ॥ અથવા ॥ પોતાતણોરસતણોકિન્યોરેઉચ્ચાર ॥ આપકો રસ ને ભક્તિરસ તાકો ઉચ્ચાર સો નિરૂપણ ક્રિયો યાહીતેં સર્વોત્તમજીમેં ભક્ત્યાચાર્યોપદેશા ઓર ભક્ત્યાચાર્યોપદેશાર્થનાનાવાક્યનિરૂપકઃ ॥ યે નામ હૈં ઔર ભક્તિકું રસત્વ તો શ્રીમદ્ભાગવતમેં પિબન્તભાગવતંરસમાલયં ॥ યા સ્થલકેવિષે ઔર અન્યત્ર હુ નિરૂપણ ક્રિયોહૈ ॥ અબ જ્ઞાનકાર્ય નિરૂપણ કરિકેં સૌંદર્ય નિરૂપણ કરતહૈં ॥ પોતેં ॥ સો આપ શ્રીવિઠ્ઠલનાથજી તે કૈસે હૈં ॥ અંગોઅંગ ॥

---

૧ શ્રીમહાપ્રભુજી ભક્તીસ પ્રદાયકે ઉપદેશકતા હુ.

૨ ભક્તીકે ઔર ભક્તીમાર્ગીય આચરણકે ઉપદેશકે વિષે શ્રીમહાપ્રભુજીને નિબંધાદિકગ્રંથનમે અનેક વાક્ય વિષે હે ઔર અનેક શ્રુતિસ્મૃતિપુરાણવાક્યકો વ્યાખ્યાન આપને ભાષ્યાદિકગ્રંથનમેં ક્રિયો હુ.

૩ શ્રીભાગવતમે કહ્યો હુ જો હુ ભગવદીયો મોક્ષમેં હુ ભગવત્સબંધિ ભક્તીરસકો પાન કરે; ઔર ભક્તીકો રસપનો ભક્તકંઠ ભરણ ભક્તીરસત્વવાદ ભક્તીમાર્તંડ પ્રભૃતિગ્રંથનમેં વિસ્તારસોં નિરૂપણ ક્રિયો હુ.

सो अंगअंगकेविषें ॥ सुखद्गोमा ॥ सुख को [1]ब्रह्मा-
नंद और [2]भजनानंद ताहुं देवेवारी । ओसी को
अद्भुतशोभा, ताको अंगीकार कियोहे ॥ अब
सौंदर्यनिरूपण करिके सौंदर्यको सार्थक्य गृहस्था-
श्रमते हे ताको हुं आपने अंगीकार कियोहे सो
निरूपण करतहें ॥ सदनअंगीकार ॥ सदन सो
गृह सो [*]गृहस्थाश्रम ताको हुं अंगीकार कियो हे

---

१ यह जीव अविद्यासें छुटिके अक्षरब्रह्मके संग ओकता पायके को मुक्तीको आनंद अनुभव करे सो ब्रह्मानंद कहुयो जय.

२ और अलौकिकभगवद्रूपदेहथुं अखंड भगवत्सेवाको जो आनंद होय सो भजनानंद कहुयो जय.

* नगृहंगृहमित्याहुर्गृहिणीगृहमुच्यते इत्यादिक स्मृति वचनतें गृह शब्दको गृहस्थाश्रम यह अर्थ लयो। और गृह-स्थाश्रम अनेक प्रकारसों धर्मको रक्षक हे या विषयके कितनेक शास्त्रके वचन मेनें वल्लभरतोन्नती टीकामें लिखे हें.

તાકે હુમ કાહાકે હૈં કૈસેં જો [1]અજ્ઞાનતે હિ પરબ્રહ્મૈશ્વર્ય
લુપ્ત ભયે હૈં તે જાનતે ઉદ્ભુત હોત હૈં યહ મૈંને
વિદ્વન્મંડનમેં તથા ભાષ્યાદિગ્રંથનમેં નિરૂપણ કિયો
હૈ ॥ અબ ઇતનો ફલ તો મર્યાદામાર્ગીયજ્ઞાનીકું
હું પ્રાપ્ત હોત હૈ તબ ભક્તનકેં યાતેં અધીક પુષ્ટિફલ

---

૧ ભગવાનમેં ઐશ્વર્ય વીર્ય યશ શ્રી જ્ઞાન વૈરાગ્ય યહ ૬
ગુણ રહત હૈ ઔર જીવ હૈ તે સબ ભગવાનકે અંશ હૈં તબ
જૈસેં અગ્નિકે અંશ પતંગા હૈં તિનમેં ઉષ્ણતા પ્રકાશાદિક
અગ્નિકે ધર્મ રહત હૈં તૈસેં જીવમેં હુ પ્રભુનકે ઐશ્વર્યવિર્યાદિક
ધર્મ રહે ચહિયેં પરતુ વે ધર્મ જીવમેં રહૈં તો કોઇકું મોહ
ન હોય તબ સૃષ્ટિ ન ચલે તાસુ પ્રભુનનેં સૃષ્ટિ ચલાયવેકે લિયે
જીવમેં અપને ઐશ્વર્યાદિ ધર્મનકો પહિલેંહી તિરોભાવ કરિ
લિયો ઔર યા જીવકો અવિદ્યા લગાય દીની અબ યહ જીવ
સદ્ગુરૂ કૃપાસોં જબ પાછો બ્રહ્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત હોય ઔર ભગવદ્-
ભક્તી કરે તબ વિન ઐશ્વર્યાદિક ધર્મનકો ફિર આવિર્ભાવ હોય
યહ સબ પ્રકાર પરાભિધ્યાનાદિ શુદ્ધનકે ભાષ્યમેં તથા વિદ્વન્મં-
ડનાદિ ગ્રંથનમે લિખ્યો હૈ.

કહા હોતહૈ સો દિખાવતહૈં ભાગવતસમરાજ ભગવાન્ જો ષડ્ગુણૈશ્વર્યવાન્ પુરુષોત્તમ તિનકો રસ જો ભક્તિ-રસ તાકે હુઁ રાજ સો પ્રકાશક યાકો ફલિતાર્થ યહ જો યા આખ્યાનકે જાનતેં અજ્ઞાનરૂપ અનિષ્ટ નિવૃત્ત-હોયકૈં જ્ઞાનદ્વારા અલૌકિકૈશ્વર્યપ્રાપ્તિરૂપ ફલ પ્રાપ્ત હોય ઔર યાકો અત્યંતવ્યાસંગતેં જ્ઞાનકો પરમફલ જો પ્રેમલક્ષણા ભક્તિ સો પ્રાપ્ત હોય ॥ અબ ઐસો પદાર્થ કરિવેકી શક્તિ તુમકું કૈસેં ભઇ યા શંકાકો નિવારણ કરત હૈં ॥ ભક્તજનપદરજમતાયૅ ॥ ભક્તજન જો ભાગવતાદિહારીપ્રભૃતિ સબ ભગવદ્ભક્ત તિનકી પદ-રજ જો ચરણનકી રેણુ તાકે મતાપતેં ॥ અથવા ॥ ભક્ત હૈં જન ઇનકે ઐસે પુરુષોત્તમ શ્રીવિટ્ઠલ-નાથજી તિનકે પદરજકે મતાપતેં ॥ સકલસરિયાંકાજ ॥

---

૧ પ્રભુનકી ચરણરેણુ હૈ સો બ્રહ્માદિકનકોં હુ દુર્લભહૈ ઔર સેવોપયોગિ અલૌકિકદેહ સિદ્ધકરણહારી હૈ સો શ્રી ભાગવતમેં ધન્યા અહોઅમી આસ્યોગોવિંદાંઘ્રયપ્રરેણવઃ ॥ યાનપ્રહ્મેશોરમાદેવીદધુર્મુમ્નર્યદનુત્તયે ॥ ચરણરજઉપારતેયસ્ય-

સબ કાર્ય સિદ્ધ ભયે ॥ અથવા ॥ સકલ ॥ જે સર્વ કળાયુક્ત શ્રીપુરુષોત્તમ તિનકે ગુણરૂપકે વર્ણનરૂપ જે કાર્ય તે સિદ્ધ ભયે યાકો ભાવાર્થ યહ જે શ્રીપુર્ણ પુરુષોત્તમ શ્રીવિઠ્ઠલનાથજી મેરે હૃદયમેં પધારિકે યહ કાર્ય કિયો નહીં તો મેરો કહાં સામર્થ્ય હૈનથી કૃપા-સુંહી મેં કૃતકૃત્ય ભયો ઔર હૈન બારહ તુકનમે ગુપ્ત રીતિસોં શ્રીભાગવતકે બારહ સ્કંધનકો મુખ્ય સારભૂત અર્થ વર્ણન કિયોહે યાહીતેં કહાં સ્કંધ-

---

બુતિર્વય કા. ॥ યાવૈલસન્ધી તુલસીવિમિશ્રપાદાબ્જ રેણ્વલ્પધિ-કાંબુનેત્રી ઇત્યાદિ શ્લોકનમેં નિરૂપણ કિયોહે તાતે ટીકામેં પ્રભુનકી ચરણરજકો અર્થ કિયો સો હુ યુક્ત હી હે.

૧ ગણ હૈન બારહ તુકનમેં શ્રીભાગવતકે ૧૨ સ્કંધનકો સારભૂત અર્થ હૈનસી રીતસોં રહ્યો હે સો યથાબુદ્ધિ કછુક લિખતહું પ્રથમસ્કંધ ભગવત્ચરણરૂપ હે ઔર યામેં ગણ પ્રકારકે અધિકારીનકિ કાર્યસિદ્ધિ કહી હે ઔર શ્રીભાગવતકી જગતમેં પ્રવૃત્તિ હુ યા સ્કંધતે ભઇ હે કયો જો સુતશૌનકા-દિકનકી કથા યા હી સ્કંધમેં હે એસેં તે પઢવંહુ યા તુકમેં -

ચરણુકો હુ વર્ણન કિયો ઔર સકલ જીવનકી દ્વંદ્વનિવૃત્તિ હુ કહી ઔર જગતમેં સુખસકરંદકી વ્યાપિ હુ કહી તાતેં પ્રથમસ્કંધકો તાત્પર્ય યા તુકમેં દીખતહે અબ દ્વિતીયસ્કંધ હુ ચરણરૂપ હે વાગેં વિશર્ગાદિ પ્રકરણનતેં જ્ઞાનકો નિરૂપણ કિયો હે સો ઉપનિષદનકે અનુસાર કિયો હે ઔર મનુષ્યમાત્ર-કો શ્રવણકીર્તનાદિભગવદ્ભક્તીકો ઔર મોક્ષકો અધિકાર કહ્યો હે તેસેં હી ઇહાં દુસરી તુકમેં મોક્ષાદિ સુખદાતા ચરણુકો વર્ણન કિયો ઔર સબ જનકે નિસ્તારાર્થ નિગમ રહસ્ય વિચાર કહ્યો હે અબ તૃતીયસ્કંધગેં સર્ગકો નિરૂપણ હે ઔર સર્ગકો લક્ષણ શ્રી મહાપ્રભુનનેં અશરીરસ્યવિષ્ણોઃપુરુષશરીર-સ્વીકાર સર્ગઃયહ લિખ્યોહે તેસેં હી તીસરી તુકમેં પ્રહ્મકુલ-હરિઅવતરયા યહ નિરૂપણ કિયો ઔર સબકે કારણ હુ આપ હે ઇત્યાદિક સુચન કિયો અબ ચતુર્થસ્કંધકો અર્થ વિસર્ગ હે ઔર વિસર્ગ સો સબ નિત્યકાર્યકો આવિર્ભાવ સો હી ચોથી તુકમેં ગુણપ્રકટ વિવિધવિહાર ઇત્યાદિ નિરૂપણ કિયો અબ પંચમસ્કંધકો અર્થ સ્થાન હે ઔર સ્થાન સો આધાર પ્રભુનકી સબજગેં સ્થિતિ સો હી પાંચમીતુકમેં નિરૂપણ કિયોહે ઔર સારમેંસાર પ્રભુ કહે તાતે સ્થિતિર્વૈકુંઠવિજયઃ યે હુ લક્ષણ મિલયો અબ ષષ્ઠસ્કંધકો અર્થ પોષણ હે ઔર પોષણસો અનુ-

અહુ ઔર કાર્યકે સિદ્ધિ કે લિયે પ્રભુનકે। પ્રવેશ સો। હી છઠ્ઠી-
તુકમે અનુશહુકે। ઔર ચલનવલનાદિકતે ભાવકે પોષણુકે।
ઔર હૃદયમે પ્રવેશકે। નિરૂપણ કિયોહે અબ સપ્તમસ્કંધકે। અર્થ
ઉતિહે ઔર ઉતિસો। વામના સોહી ચાતભીતુકમે ભ્રમરનકે વર્ણનતે
અલૌકિકવાસનાકે। નિરૂપણ કિયે। ઔર વિવાસકે હુ વર્ણન કિયે।
વસ્તુતઃભ્રમરનકે। વેષમાત્ર હે વે પરમભક્ત હે તાહીતે જો શ્રી
મહાપ્રભુનને અજ્ઞાનિન પ્રતીતિસિદ્ધ્યર્થં તન્નતાદ્રશલીલાપ્રક
શંનમુતિ•યહુ લિખ્યોહે સો હુ દિખાયે। યાહીતે સશયપરિહાર
હુ કહુયે। અબ અષ્ટમસ્કંધકે। અર્થ મન્વતર હે ઔર મન્વતર
સો। મોક્ષોપયેાગિ ધર્મ સો હી આઠમીતુકમે નારાયણાદિ ધર્મ
કહુયે। ઔર યાહીતે ભયહારિત્વ હુ કહુયે। કયે। જો મોક્ષણિના
ભય સર્વથા મિટત નાહિ સો। પ્રહ્લાદકૃપયકમે લિખ્યે।
હે અબ નવમસ્કંધકે। અર્થ ઇશાનુકથા હે ઔર ઇશાનુકથા
સો। પ્રભુનકે। ચરિત્ર ભક્તિ તા પાછ ભક્તનકે। ચરિત્ર જિનકે।
ભગવત્પરતા હોયકે અહંતામમતારૂપ સંસારકી નિવૃત્તિ સો। હી
શ્રીમહાપ્રભુનને પ્રવચેાપિ અહુતાગમત રૂપસ્યઇશાનુકથ યા યા
પંક્તિમે લિખ્યેાહે સો હી સબ ઇહા સ્વસ્વરૂપઅર્થે યા નેામી
તુકમે કહુયેાહે ઔર નવમસ્કંધકીનાઇ રાજકાર્ય કે। હુ વર્ણન
કિયે। અબ દશમસ્કંધકે। અર્થ નિરેાધ હે સો પ્રભુનનેં પુર્ણ

અવતાર લેકૈં જગતમેં બાલલીલાપ્રભૃતિ અનેક ક્રીડા કરિકૈં સબ પ્રકારકે ભક્તનકોં પ્રપંચકી વિસ્મૃતિ કરાઇ સો નિરોધ કહ્યો, જાય યે હી તાત્પર્ય દશમી તુકમેં દિખાયો હૈ અબ એકાદશ સ્કંધકો અર્થ મુક્તી હૈ ઔર મુક્તી સો યા જીવકોં પ્રાકૃત દેહાદિક સંબંધ છુટીકૈં અલૌકિક સ્વરૂપકી પ્રાપ્તિ સો હી ગ્યારમી તુકમેં જીવનકોં એસો ફલ દેકૈં શ્રીમહાપ્રભુનને ભક્તવત્સલ જે પ્રભુ તિનકો તાપ દુર કિયો યહ વર્ણન કિયો ઔર એકાદશસ્કંધમેં પ્રભુનનેં અનેક ધર્મ કહ્યે હૈં તાકો તાત્પર્ય હુ ઇહાં દિખાયો અબ દ્વાદશ સ્કંધકો અર્થ આશ્રય હૈ ઔર આશ્રય ઐસો સર્વ કર્તા જે પ્રભુ તિનકો નામ હૈ ઔર ભક્તનકો અખંડ અલૌકિક સુખકી પ્રાપ્તિ હોયકૈં કેવલ પ્રભુનમે હી સ્થિરતા સો આશ્રય કહ્યો જાય સો હી ઇહાં બારમી તુકમે સર્વાંગ શોભાયુક્ત પ્રભુનકોહી વર્ણન કિયો ઔર સુખરૂપનો હુ વર્ણન કિયો ઔર સદન શબ્દ તે આશ્રયપનો હુ ૨૫૧૮ કહ્યો યાહીતેં દ્વાદશસ્કંધોક્ત ચતુર્વિધપ્રલયમેં હુ આધાર આપહી હૈ યહ ગુપ્તરીતસોં સુચન કિયો ઔર આપ હી શ્રીભાગવતરૂપ હોયકૈં અપની લીલા જગતમેં પ્રસિદ્ધ કરતહૈં સો હુ પોતેતેપ્રગટપોતાતણોરસતણોકર્યોએઉચ્ચાર યાતેં સુચન કિયો યા પ્રકારતેં યા અધ્યાનમેં બારહુસ્કંધકૈ નિષ્કૃષ્ટ સારાર્થ હૈ સો

મેનેં અંગુલિનિર્દેશરીતસેં લિખ્યેહૈ ઔર વિશેષજનિવેકી ઇચ્છા હોય તો સ્કંધ ૨ અધ્યાય ૧૦ શ્લોક ૧ અત્રસર્ગોવિસર્ગશ્ચ્રધા-નંપોષણમુતયઃ ઇત્યાદિ શ્લોકનકે શ્રીસુબોધિનીજીકે તથા નિબંધકે વિચારતેં જન્યો જાયગો ઔર મહાનુભાવનકે મુખતેં જાન્યો જાયગો. મેરો વિશેષ લિખિવેકો સામર્થ્ય નાંહુતો.

સંખ્યાએકત્યાંપદશ્રીભાગવતરસરાજ એસેં કહ્યો ॥

॥ અનિષ્ટનષ્ટિસંતુષ્ટશિષ્ટેષ્ટફલદોમુદા ॥ વર્ણિતોવિફલઃ
શ્રીમાંસ્તુર્યેપજ્ઞતિપુર્વક ॥ ૪ ॥ ઇતિશ્રીમદ્બાલકૃષ્ણ-
ચરણૈકતાનશ્રીમદ્ગોવર્દ્ધનગુરૂપાદપદ્મપરાગપ્રાપ્તપરમોદ-
યશ્રીમદ્ગોકુલોત્સવાત્મજજીવનાખ્યેન વિરચિતંચતુર્થા-
ખ્યાનસ્યવ્યાખ્યાનંસમાપ્તિમગમત્ ॥

---

૧ અબ યારીતસેં ગોસ્વામિ શ્રીજીવનજીમહારાજ ચતુર્થી-
ખ્યાનકો વ્યાખ્યાન કરિકેં યા આખ્યાનકો સંક્ષેપસેં સબ અર્થ
એક શ્લોકમેં લિખતહેં તા શ્લોકકો અર્થ જે શિષ્ટ અપુને
ભક્ત હેં તિનકે સબ અનિષ્ટ નિવૃત્ત કરિકેં શ્રીગુસાંઇજી ઉન
કો સંતોષયુક્ત કરતહેં ફેર ઉનકી જેસી ઇચ્છા હોય તેસો આપે
ફલ આપ દેતહેં ઔર આપ શ્રીમાન્ હેં ઇતનેં શ્રીભાગવતકે
બારહુસ્કંધમેં જેસી પ્રભુનકી અલૌકિકસમૃદ્ધિ વર્ણન કીનીહે
તેસી સમૃદ્ધિયુક્ત આપ હેં ઐસે જે શ્રીગુસાંઇજી તિનકે ચર-
ણારવિંદકેં વંદન કરિકેં આનંદસોં યા ચોથે આખ્યાનમેં ઉનકો
વર્ણન કિયો અબ યા આખ્યાનકે અર્થકો ॥ દોહા ॥ ઇહ ચોથે

આખ્યાનહુવિ ॥ કહે ૨કંધઅનુસારે ॥ નિજજનઅનંદિતદારિઅણ ॥
નિતહિતઅમિનઉદારે ॥ ઇતિ શ્રીમદ્વલ્લભાચાર્યમતવર્તિનોમોક્ષ-
ગુરુઅમાતાગહુગોરવામિશ્રીનિજપતિલભ્યચરણૈકનાનેનપિતુઃસકાશા-
દેવલબ્ધવિદ્યેનપંચનદિધનશ્યામભટ્ટાત્મજગોવર્દ્ધનાગ્રુકવિનાકૃત
ચતુર્થાખ્યાનવ્યાખ્યાનટિપ્પણં સંપૂર્ણમ્ ॥

।। पंचमाख्यान ।।

।। श्रीकृष्णायनम. ।। अथ चतुर्थाख्यानमें श्रीगुसांइजीकें सर्व भक्तनकुं अनिष्टनिवृत्तिपुर्वक ईष्ट संपादकत्व निरुपण कियो ।। अथ पंचमाख्यानमें श्रीगुसांइजीकें हुं स्वतंत्रमार्गप्रवर्त्तकत्व निरुपण पुर्वक स्वरुपनिरुपण करतहें ।। ।। राग सामेरी ।। ।। या रागमें या आख्यानकेा गान कियेा तातेा तात्पर्य यहु जे गोपालदासजीकें श्रीगुसांइजीके दर्शन नित्य-रास लीलाविशिष्टपुरुषोत्तमके भये ।। और रास-लीलाकेा समय रात्रि हे तातें रात्रिकेा राग सामेरी तामें या आख्यानकेा गान कियेा ।।

श्रीविट्ठल सुखकारी नामे निष्पाप थाय नर नारी ।। दुर्गति सकल निवारी प्रगट्या श्रीव्रजपति रासविहारी ।। १ ।।

।। श्रीविट्ठल ।। श्री जे स्वामिन्यादिक तिन कुंकें

સદા યુક્ત વિક્ષ નિઃસાધનજનહિતકર્ત્તા પુરૂષોત્તમ વે કૈસે હૈં ॥ શુરવકારી ॥ નિરવધીઆનંદદાતા ॥ યે હી અભિપ્રાય બ્રહ્મવલ્લીઉપનિષદમેં નિરૂપણ કિયે હૈ ઔર સદાસ્વામિન્યાદિકકરિકે યુક્તત્વ હુ યાહી ઉપનિષદમેં 'મોદ પ્રમોદહુ' પક્ષત્વનિરૂપણ કરિકે

---

૧ નિઃસાધન સો ધર્માદિકસાધનકે બલસુ હુમ ૮/૩૨ તરેંગે યા રીતકો સાધનકો અભિમાન જીનકું નહોય તે નિઃસાધન ઐસે જનનકે હિતકારી પ્રભુ હી હૈં સો હી શ્રીભાગવતદ્વિતીયસ્કંધમેં અન્યાપૃતનિશિશમાનમતિશ્રમેણલોક વિકુંઠમુપનેષ્યતિગોકુલંમ ઇત્યાદિ શ્લોકનમેં કહ્યોહૈ ઔર સામવેદકે કેનોપનિષત્મેં હુ યહુ બાત કહીહૈ.

૨ વા ઉપનિષદમેં પ્રભુનકો પક્ષિરૂપસુ નિરૂપણ કિયોહૈ તામેં મોદ જેંવનોપક્ષ કહ્યો હૈ સો દક્ષિણભાગરથસ્વરૂપહૈ ઔર પ્રમોદ બાયોંપક્ષ કહ્યોહૈ સો વામભાગરથસ્વરૂપ હૈ ઔર જેસેં પક્ષીકે દોય પક્ષ વાસોં ભિન્ન નહિ હૈં ઔર પક્ષીકી ગમનાદિક્રીડા પક્ષકે આધારસોં હોતહૈ તેસેં પ્રભુનતેં યે દોય

સુચન કિયોહે ॥ અબ નિરવધીઆનંદ કૈસન પ્રકારસું હોતહેં સો કહતહેં ॥ નામેનિર્વાણયાયનરનારી ॥ નામ જે શ્રીવિષ્ણુ એસો નામ તાતેં નરનારી ॥ સ્ત્રી-પુરૂષમાત્ર નિષ્પાપ સો પાપરહિત હોતહેં નરનારી એસેં કહ્યો તાતેં યહ સુચન કિયો જે મર્યાદામે તો બ્રહ્મજ્ઞાનબિના પાપ નહી નિવૃત્તહોય ઔર બ્રહ્મ-જ્ઞાન બ્રાહ્મણવર્ણબિના ઔર પુરૂષવ્યક્તિબિના નહી

સ્વરૂપ ભિન્ન નહિ હે ઔર પ્રભુનકી સબ ક્રીડકે પ્રયોજક હે યા બાતકો વિશેષ વિવેચન મેને વા ઉપનિષદકે વ્યાખ્યાનમે કિયોહે.

૧ ઉપનિષત્ પઢિવેકો અધિકાર બ્રાહ્મણ ક્ષત્રિય વૈશ્ય ઇન તીન વર્ણકુ હે સ્ત્રી શુદ્રનકુ નાહિ તાતે ઉપનિષત્કે શ્રવણ મનનાદિકતે જે બ્રહ્મજ્ઞાન હોનો સો તીન વર્ણ કો હી હોય ઔર પુરાણાદિકકે અનુસારસો બ્રહ્મજ્ઞાનમેં તો સ્ત્રીશુદ્રનકો હુ અધિકાર હે સો પ્રમાણસહિત મેને સત્સિદ્ધાતમાર્તંડમે લિખ્યો હે પરંતુ અબ કલિયુગમે તો બ્રાહ્મણ ઔર શુદ્ર યે દોય હી વર્ણ હેં તાતે ટીકામે કેવલ બ્રાહ્મણ લિખ્યો

૨ વ્યક્તી સો શરીર ઇહા જાનનો

હોય યાહીતેં મુચુકુંદરાજનકોં બ્રાહ્મણજન્મ ભયેપીછેં મોક્ષ ભયો ॥ ઔર આપ શ્રીગુસાંઈજી તો પુષ્ટિ પુરુષોત્તમ હૈં તાતેં આપકે નામોચ્ચારણમાત્રતે હી શ્રીપુરુષાદિ સબનકોં નિષ્પાપ કરતહે ॥ યહ વાતાં

---

૨ અણ મુચકુંદ રાજાકોં વા જન્મમે મોક્ષ પ્રભુતને ન દિયો ઔર કહી જે દુસરે જન્મમે તુ બ્રાહ્મણ હોયકેં મોક્ષકુ પ્રાપ્ત હોયગો। સો શ્રીભાગવતદશમસ્કંધમે કહ્યોહે અધ્યાય પરે શ્લો। ૬૫ જન્મન્યનંતરેરાજન્સર્વભૂતસુહૃત્તમ । ભૂત્વાદ્વિજવરસ્તસ્વં મામુપૈષ્યસિ કેવલમ્ યા શ્લોકમે.

૨ અણનકો। ગો ચારો વર્ણનકો। નિષ્પાપ કરતહે કયો। જો ક્ષત્રિનકો। અધિકાર સબવર્ણનકો। હે સો। ગીતાજીપ્રવૃત્તિનમે ત્રાહ્મિપાર્થવ્યપાશ્રિત્યયેપિસ્યુઃપાપયોનય, । સ્ત્રિયોવૈશ્યાસ્તથાશૂદ્રા-સ્તેપિયાંતિપરાંગતિ । કિંપુનર્બ્રાહ્મણ પુણ્યાભક્તારાજર્ષયોતુવા ઇત્યાદિ શ્લોકનમે કહ્યો હે

अजामिलेआख्यानमें स्पष्ट हे ॥ अस नामोच्चा-
रणमात्रतें पाप निवृत्त भये सो कैसें जानपडे
ताको चिन्ह कहतहें ॥ ॥दुर्गतिसकलनिवारी ॥ दुर्गति
जे दुःख ते सब निवारे याको भावार्थ यह जे
दुःख हे सो पापको फल हे ॥ और पापापुर्व
अदृश्य हे तातें जब दुःख निवृत्तिहोयकें अलौकिक-

---

१ महापापी अजामिलनामा ब्राह्मणको अंत्यसमें नारायणनाम लियेतें उद्धार भयो सो कथा श्रीभागवतके षष्ठस्कंधमें प्रसिद्ध हे.

२ निषिद्ध काम कियेतें करिवे वारेकों अपुर्व संस्कार लगत हें ताकों पाप कहत हें और शास्त्रविहित आछो काम कियेतें जे अपुर्व संस्कार लगत हें ताकों पुण्य कहत हें यह बात पुर्वमीमांसामें प्रसिद्ध हे और पाप पुण्य दोउनको चिन्ह शरीरमें कछु दीखत नांही परंतु बुद्धीमें फरक पडे और आछेा बुरेा फल होय तब मालुम पडे तातें टीकामें पापापुर्वअदृश्य हे यह लिख्यो सो युकत हे

સુખ યા લોકમેં મિલે તથ જનનો જો પાપ નિવૃત્ત ભયે ॥ યે અનુભવ જપેં શ્રીગુસાંજી કૃપા કરતહૈં તાકેં સ્પષ્ટ હોતહે તાતેં દુર્ગતિસંકલનિવારી એસેં કહ્યો ॥ ઐસે પુષ્ટિકાર્ય કરિવેકું લિયેં અંશાવતાર નહી ભયે। નિત્ય લીલાવિશિષ્ટપુંણ્ પુરૂષોત્તમહી પ્રકટે સો કહતહૈં ॥ मगट्याश्रीव्रंजपतिरासबिहारी ॥ શ્રીયુક્ત તે વ્રજ તાકે પતિ ઔર તહાં અનેક ભક્તસહિત રાસવિહાર કરિવેવારે પ્રકટ ભયે ઔર વ્રજકેં શ્રી યુક્તત્વ તો શ્રીમદ્ભાગવતમે ॥ ततआरभ्यनंदस्यव्रजः

---

૧ શ્રી જો લક્ષ્મીજી તિનકરિકે સહિત ઔર ટીકામેં અનેકભક્તસહિત વિહાર કરિવેવારે એસે કહ્યો। તાતેં શ્રી જે સ્વામિન્યાદિકે તિનકે વ્રજ જે સમુહ તિનકે પતિ એસો હું અર્થ યા પદકો। હોતહે સો સુચન કિયો।

૨ પ્રભુ પ્રકટ ભયે તાહિનતે હી નંદરાયજીકે। વ્રજ સર્વ સમૃદ્ધિયુક્ત ભયો। ઔર પ્રભુનકે નિવાસતેં તથા અપુને ઉત્તમગુણનતે લક્ષ્મીજીકો। ક્રીડાસ્થાન ભયો। યા દશમ સ્કંધપંચમાધ્યાયમેં કહ્યો હે.

સર્વસમૃદ્ધિમાન્ । હરેર્નિવાસાત્મગુણૈરમાક્રીડમભુન્નૃપ ॥ શ્રયતેઽદિશશ્વદત્રહિ ॥ ઇત્યાદિક સ્થલન મેં નિરૂપણ કિયોહે ॥ અથવા ॥ શ્રીવિટ્ઠલ ॥ જો પુર્ણપુરૂષોત્તમ તિનકે ॥ નામ ॥ સો ભગવન્નામરૂપ વેદ તાતેં ॥ અબ વેદતેં તો અધ્યયનપુર્વક સુત્રભાષ્યદ્વારા[૨] શાબ્દજ્ઞાન હોય ફેર મનનનિદિધ્યાસનતેં[૩] નિષ્પાપ હોય સો અવિદ્યાસંબંધ છુટિકે અક્ષરબ્રહ્મ-

---

૧ ઓર ગોપિકાગીતમેં ગોપિકાનને કહુયોહે હે પ્રભો આપ પ્રકટ ભયે તાહીતેં યા વ્રજમેં લક્ષ્મીજી સદા રહતહે.

૨ શાબ્દજ્ઞાન સો પ્રભુનકી પરોક્ષતા રહિકે શ્રવણદ્વારા યથાર્થજ્ઞાન જો પ્રભુનકો યહ સ્વરૂપ હે

૩ પહિલે તો વેદગીતા વ્યાસસુત્ર શ્રીભાગવતદ્વારા તથા સુબોધિન્યાદિકગ્રંથદ્વારા ગુરૂનકે મુખતે પ્રભુનકે સ્વરૂપકો શ્રવણ કરે તા પીછે મનન સો વિચાર કરિકે ફેર નિદિધ્યાસન સો ધ્યાન કરે તબ વાકોં પ્રભુનકે સાક્ષાત્ દર્શન હોય સો બ્રહદારણ્યકાદિક ઉપનિષદનમે લિખ્યોહે.

કહ્યો તાતેં યહ સૂચન કિયો જો જૈસેં પતિ સ્વાધી-
નપતિકા સ્ત્રીકો ત્યાગ નહી કરે તૈસેં પ્રભુ હુ ક્ષણ
માત્ર વ્રજકો ત્યાગ નહી કરેં યાહીતેં સ્વલીલાધામ-
સહિત પ્રભુ હૃદયમેં પ્રકટેં યહ વાત સિદ્ધ ભઈ
અથ યા રીતતેં યાલોકમેં જેહી દેહ અલૌકિક હોયકે-
ષ્ટવ અલૌકિકસુખકો અનુભવ કરે ફેર યાલોકતેં પર-
લોક જાય તબ વાકે સંગ પ્રભુ ॥ રાસવિહારી ॥
રાસાદિકવિહાર કરેં યહ સબ પ્રકાર બલ્લવલ્લી કંઠવલ્લી-
પ્રભૃતિ ઉપનિષદનમેં કહ્યોહે ઔર કૃષ્ણાયયચતુર્થ-
પાદકેભાષ્યમેં હુ યહ સબ વિવેચન કિયોહે ॥ અબ

---

૧ શ્રીવ્રજપતિ કહ્યો તાતે જૈસેં વ્રજશબ્દતેં કૃષ્ણ-
યમેં ધામસહિત પ્રભુનકો આવિર્ભાવ સૂચન કિયો તૈસેં
સ્ત્રી શ્રીશબ્દતેં સ્વામિન્યાદિ સહિત પ્રભુનકો આવિર્ભાવ
સૂચન કિયો.

પુરૂષોત્તમ તો [1]નિત્યસર્વલીલાવિશિષ્ટ હૈં સો [2]વેદમેં નિરૂપણ કિયોહૈ; તો હુ ઇહાં રાસવિહારી એસેં કહ્યો તાંકો અભિપ્રાય યહ જો સંપુર્ણ શૃંગારરસકો અનુભવ રાસલીલામેં હે કર્યો જો શૃંગારરસ દ્વિદલાત્મક હે ॥ પુર્વ [3]દલ સંયોગ ઉત્તરદલ વિપ્રયોગ સો દોઉ દલ પુંર્ણ રાસલીલામેં હે વાકો હુંચકો અનુભવ કરાવે

---

૧ જા સ્ત્રીકો પતિ વાકે આધીન હોય તાકો સ્વાધીન-પતિકા કહતહૈં જેસે વહુ પતિ વાકો કબ હુ છોડે નહિ તેસેં પ્રભુ હુ વ્રજકે આધીન જેસે હૈં તાતે કબ હુ વ્રજદેશકો છોડત નાહિ સો હી શ્રીભાગવતાદિપુરાણનમેં મથુરાભાગવાન્યત્રનિત્યં-સન્નિહિતોહરિઃ ઇત્યાદિસ્થલનમેં સ્પષ્ટ કહ્યોહે.

૨ નિત્ય ઐસી જે સર્વ લીલા તિનકરિકેં વિશિષ્ટ સો સહિત એસેં આગેં હુ જહાં ટીકામેં વિશિષ્ટશબ્દ આવે તહાં સહિત એસો અર્થ જાનનો.

૩ પુર્વદલ સો પેહેલો ભાગ ઔર ઉત્તરદલ સો દુસરો

હેં યહ પ્રકાર સમ્ આનંદમયાધીકરણકે દ્વિતીય
વર્ણકમેં શ્રીગુસાંઈજીનેં સ્પષ્ટ નિરૂપણ કિયોહે ॥
અબ યા સમ તુકકો ફલિતાર્થ યહ જો શ્રીગુસાંઈ
પુર્ણપુરૂષોત્તમ હેં હમપેં કૃપા કરિકે પુષ્ટિમોક્ષ દેનકું
દેતહેં ॥ ૧ ॥ અબ દૈવીજીવનકેં પુષ્ટિમોક્ષ દેનકું
યહ નિરૂપણ કરિકે આસુરમર્યાદિતમતકો આપને ખં
ડન કિયો સો નિરૂપણ કરતહેં ॥

मायिकमत जेणें खंड्यो भक्तिमारग जेणें बहु
पेरें मंड्यो ॥ लघुजन सरवे डंड्यो मूरख हे
तु कुशब्द वितंड्यो ॥ २ ॥

---

૧ વ્યાસસુત્રમેં પ્રથમાધ્યાયકે પ્રથમપાદમેં આનંદમયાધિકરણ હે તાકો એકતરફકું શ્રીમહાપ્રભુજીને વ્યા-
ખ્યાન કિયો હે ઔર દુસરી તરફકું શ્રીગુસાંઈજીને
કિયોહે સો દુસરોપર્યંત કહ્યો જાય

૨ પુષ્ટિમોક્ષ સો પુષ્ટિમાર્ગીય મોક્ષ આવિર્ભૂતિ કૃષ્ણસે-
વસેવ્યઃ ઇત્યાદિ સ્થલમેં શ્રીમહાપ્રભુજીને જો
સાયુજ્યમુક્તિ કહીહે સો.

॥ मायिकमत ॥ सो भायावादिको भत ताकुं खनतें ॥ खंडयो ॥ सो वाको भंडन कियो. भोर भक्तिमार्ग कुं ॥ वल्लभेरें ॥ सो भोहोत प्रकारतें ॥ मंडयो ॥ सो वाको भंडन कियो भोर ॥ उत्पथ ॥ जो वेदबाह्य भौद्धादिकभत तिन भतनकी वृद्धिकरनहारे जे ॥ जन ॥ सो मनुष्य तिनकों ॥ डंडयो ॥ सो विनकुं दंड दियो विनकों कहां दंड दियो सो कहतहें ॥ मुरखहेतु ॥

---

१ जा भतमें वेदकों प्रमाणु न मान्यो होय सो भत वेदबाह्य कहियोजाय भोर भेद बाह्यमतवारे मनुष्यनके संग भोलिवेको हु अत्यत दोष लिख्योहे तातें अस्मन्मार्गीयवैष्णु-वनके कबहु रंच हु वेदको अपमान सर्वथा न करनो.

२ भौद्धादिके या आदिशब्दतें जैन्य चार्वाक कापालिक शाक्त वामभार्गीय कौल इत्यादिक वेदनिंदकमतनको ग्रहणु कियो वे सब वेदकुं तथा प्रभुनकुं नहि मानतहें भोर अत्यं-तव्यभिचारादिकदुराचारकरिकें युक्त हें तासों आपनें मार्गतें अत्यंत विरुद्ध हें.

મુરખ જે [1]મુરખપનો અજ્ઞાનતાકે હેતુ એસે જે ॥ ॥ કુશદ્ધ ॥ સો દુસ્તિતકલ્પના જીનમેં હે એસી વિ- નથી ગ્રંથરૂપ વાણી તાકેં [2]વૈદિકમંતાનુસારયુક્તિનતે ॥ ચિંતડયો ॥ સો [3]ચિંતવ્યો હે એસેં સ્પષ્ટ સ્થાપન ક્રિયો ॥ શંકા ॥ યહ સર્વ કાર્ય તો શ્રીવલ્લભાચાર્ય-

---

૧ મુરખ શબ્દકો ભાવપ્રધાનનિર્દેશ માનિકે મુરખપનો એસો અર્થ ક્રિયો.

૨ વૈદિકમત સો વેદમે જો પ્રતિપાદન ક્રિયોહુ સો મત તાકી અનકુલ પડે એસીયુક્તિનતે હી શ્રીમહાપ્રભુનનેં પરમ- તકો ખંડણ ક્રિયોહુ કયો જો વેદકો રચ હુ વિરોધ શ્રીમહાપ્ર ભુનકુ સહ્ય નહિહે ઔર આપનો માર્ગ સર્વવેદકેં આધારહુ હી હે.

૩ ચિંતડ્યો સો આપનો કહ્યુબી એક સિદ્ધાંત ન ગાનિકે. અમાણુનહિત ઝુઠો વાદ કરનો.

छनें प्रथम ही कियोहे तभ ध्यानने फेर कयों कियो ॥
॥ प्रत्युत्तर ॥ तेने कही सो ठीक हे परंतु याको कारण्
यह हे जे श्रीवल्लभाचार्यजीनें श्रीगुसांईजीको हु स्व-
तंत्रतातें आचार्यत्व भुतलमें प्रसिद्धकरिवेकेलिये जो
जे अंश राख्यो सो सम श्रीगुसांईजीनें पुर्ण कियो
यातें या तुकमें निरूपण कियो सो युक्त हे ॥ २ ॥
अथ [1]अवतारकार्य निरूपण करिकें आपके मुख्य स्व-
रूपको निरूपण करतहें ॥

वदन सुधाकर जोतें वचन सरस रस रास उद्योतें ॥
नवजलघनवपु पोतें भक्तिसरस कीधां प्रभु
होतें ॥ ३ ॥

---

१ अवतारकार्य से। वेदबाह्यमतखंडन करिकें और वेद-
प्रतिपादित स्वमार्ग प्रकट करिकें सबजीवनको उध्धारकरनो।
याहीते कीर्तनमें बहुजुगवेदश्यनप्रतिपाद्यो इत्यादि गायोहे
और श्रीसर्वोत्तमजीमे हु वेदपारग यह आपको नामहे

॥ वदनमुधाकरजोतिं ॥ वदन जे श्रीमुख सो [1]जेतें सो प्रकाशते [2]सुधाकर जे चंद्र ताजेसोहे ओर चंद्रतें जेसें सुधा स्वतहे तेसें वदनसुधाकरतें हुं ॥ वचन उच्चोतें ॥ सो ग्रंथरूपवचन निकसतहें ॥ अम सुधा तो रसपदार्थ हे तेसें वचन हुं हें सो, कहतहें ॥ सरससरसरास ॥ सरस सो सभतें उत्तम ॥ अथवा ॥ शृंगारादिसर्वरससहित ऐसे जे पुरुषोत्तम तिनको रस जे भक्तिरस तिनके रास सो राशि समुह ताहूंथ वचन हें यातें भावार्थ यह जे आपके वचन श्रवणुमात्रतें जीवनकें भगवद्वृत्ति उत्पन्न होतहें

---

१ द्योति: या शब्दको जेत ऐसो अपभ्रंश होतहे तातें टीकामे जेते सो प्रकाशते ऐसो अर्थ किये ओर टीकानें जेतें सो सुधाचंद्र देखेतें ऐसो हु अर्थ किसोहे.

२ सुधा सो अमृत ताको आकर सो स्थान चंद्र अथवा सुधा सो अमृतरूप हें कर सो किरणु जाके सो सुधाकर कहिये चंद्र.

॥ અબ શ્રીમુખકો ચંદ્રકી ઉપમા દીની તાતેં યહ સુચન કિયો હે જેસેં ચંદ્ર દર્શનમાત્રતેં સુર્યકો તાપ મિટાવે અંધકારમિટાવે શીતલતા કરે આપકી સુધ્યાતેં ઔરકોનકો પોષણકરે તેસેં આપહુંમુખચંદ્રકે દર્શનમાત્રતે વિયોગકો તાપ મિટાવતહેં અજ્ઞાનરૂપ અંધકાર મિટાવત હેં ઔર વચનામૃતતેં ભક્તજનનકો પોષણ કરતહેં અબ યા રીતસેં તો આપકો ગૌરવર્ણ હોયગો યા શંકાકો નિવારણ કરતહેં ॥ નવજલધનવપુપોતેં ॥ શ્રીમુખ તો ચંદ્રજેસો હે ઔર પોતેં સો આપ સો કેસેહુ નવજલધનવપુ નવ સો નવીન એસો જે જલ કરિકેં પુર્ણ ઘન, સો મેઘ તા જેસો શ્યામ હે વપુ સો શ્રીઅંગ જીનકો ॥ જેસેં ઘન આવતેંહી રસ-વૃષ્ટિ કરતહે તેસેં આપ હું કરતહેં યહ સુચન કિયો ॥ અબ આપ કોનસે રસકી વૃષ્ટિ કરતહેં સો કહતહેં ॥ ભક્તિસરસકીધામમુહોતેં ॥ હોતેં સો પ્રકટ હોયકેં ભક્તિતેં સબહેવીજીવનકું સરસ કિયે યાતેં ભક્તિકું રસત્વ દ્યોતન કિયો ભક્તિકું રસત્વ તો પ્રથમાધ્યાનવ્યાખ્યાનમેં નિરૂપણ કિયોહે ઔર ઘનકી

उपमाहेा भावार्थ हु लिख्योहे ॥ ३ ॥ अथ भ
क्तनहें भक्तिरसतें [1]सरस होनरीतते करे हे से
निरूपण करतहें ॥

भक्तिपक्ष दृढ कीधो वचनसुधांरस जन श्रुति
पीधो ॥
अर्थ सकल जेनां सीधो ते लीलामाहे ताणीनें
लीधो ॥ ४ ॥

॥ भक्तिपक्ष ॥ सेा भक्तिभार्ग ताकां ॥ दृढकीधो ॥

---

१ सरसक्रिये सेा भक्ति हेके सणनते उत्तम क्रिये अथवा भक्तिरससहित क्रियें ओर यातुकमे प्रभु होते या जगे प्रभु हेा ते ओने हु पद करतहु अथ या टुकडा सुगम अन्वय ॥ हे प्रभु नवीनसजलमेघश्यामस्वरूप एसे जे आप तिनने अपने मुखथ द्रष्टी जेतते अथवा दर्शनते ओर भक्तिरसराशिरूप अपुने वचनके प्रकाशते सण हेवी जीवनहेा भक्ति करिके सरस क्रिये

सो ग्रंथनद्वारा दृढस्थापन कियो और भक्तनके हृदयमें हु दृढ स्थापन कियो सो केसें कियो सो कहतहें ॥ वचनसुधारस ॥ वर्णनरूपी जो सुधारस सो अमृतरस सो ॥ जनश्रुतिपीयो ॥ जन जे भक्तजन तिननें श्रुति जे कान तिनतें पीयो सो पीयो और वे वचन केसे हें ॥ अर्थसकलजेनोसियो ॥ अर्थ जे शब्दार्थ वाक्यार्थ सो छीनको सीयो सो सरलहे यातें छीवेकों श्रवणमात्रतें बेग बोध होय ॥ अथवा ॥ आपके वचनामृत वेदरूप हें वें केसे हें ॥ अर्थसकलजेनोसीयो ॥ जडो अर्थ सब सीयो सो सिद्ध हे नित्य हे वेदकें सिद्धार्थवादित्व तो पुर्व मीमांसाभाष्यादिकनमें श्रीवल्लभाचार्यछीनें निरूपण कियोहे अथवा ॥ अर्थसकलजेनोसीयो ॥ जेनो सो जनें आपके वचन सुने ताको अरथ सो मनोरथ

---

१ सिद्धार्थवादित्व सो वेदमें जे यज्ञादिकपदार्थ कहेहें ते सेण नित्य ही हें.

સફલ સો સબ સીધો સો સિદ્ધ ભયો અબ કહા મનોરથ સિદ્ધ ભયો સો કહતહૈં ॥ તેલીલામાંહેંતાણીનેં લીયો ॥ તે સો જને વચનામૃત સુને સો જન લીલામાંહેં તાણીનેં લીયો લીલા જે નિત્યલીલા તામેં ખેંચિકેં લિયો અબ જીવ તો અજ્ઞાની હૈ પુષ્ટિમોક્ષકો સ્વરૂપ જાને નહીંહૈ તબ બાકી ઇચ્છા કહાંસુ કરે પરંતુ આપ એસે કૃપાલુ હૈં સો વાકોં ઉપદેશ કરિકેં વા લીલામેં અંગીકાર કરતહૈં યહ

---

૧ ખેંચિકેં લિયો ઐસેં કહ્યો યાકો અભિપ્રાય યહ હૈ જો મનુષ્ય અતિદુર્ગમકુવામે અથવા સમુદ્રમેં ગિરિપટે સો અપુને સામર્થ્યતેં નિકસિસકેં નહિ ઔર વાકોં દુસરે કોઇ સમર્થ ખેંચિકે નિકારે તબ નિકમે તૈસેં જીવ હુ ગૃહરૂપ અંધકુપમેં પરેહૈં સંસારસમુદ્રમેં મગ્નહૈ વે અપુને સાધનતેં તરિસકેં ઐસે નાંહી તિનનિઃસાધનજીવનકો અપુને કૃપાબલતેં આપ અંગીકાર કરતહૈ યેહી અભિપ્રાય શ્રીભાગવતમેં ગૃહાંધકુપેપતિતંપ્રભુ સુકૃપંશુકૃલુંધારં ઇત્યાદિ સ્થલમેં કહ્યુહૈ સો હી અભિપ્રાય ટીકામે હુ દિખાયેહૈ

સુચન કરિવેકું હી તાણીને લીયેા એસેં કહ્યેા યા તુકકેા ફલિતાર્થ યહ જે ભક્તનકેાં ભક્તિમાર્ગકેા દૃઢ ઉપદેશ કરિકેં નિત્યલીલામેં વિનકું અંગીકાર કરતહેં ॥ ૪ ॥ અબ નિત્યલીલામેં અંગીકાર જકેાં કરતહેં તાકેાં કહા કહા ઉત્તમ ફલ મિલત હેં સેા નિરૂપણ કરતહેં ॥

॥ ઢાલ ॥

જેલીલામાહેંઅંગીકરિયો તે નો સકલતાપ
નિસ્તરિયો ॥
જેનેં વિઠ્ઠલનાથવિચારે તેનેં પ્રગટ પદારથ
ચારે ॥ ૫ ॥

॥ જે ॥ સેા જે ભક્ત લીલામેં ॥ અંગીકરિયો ॥ સેા અંગીકૃત ભયેા તાકેા ॥ સકલ ॥ સેા સબ તાપ ॥ નિસ્તરિયો ॥ સેા નિવૃત્ત ભયેા અબ ॥ જેનેંવિઠ્ઠલનાથવિચારે ॥ જેનેં સેા જાકું વિઠ્ઠલનાથ સેા પુર્ણ પુરૂષોત્તમ તે વિચારે સેા યહ મેરેા હે

એસેં વિચારેં ॥ તેનેં ॥ સોં તાકું ॥ પ્રગટપદારથ્ચારે ॥ ચારે પદારથ સો ચતુર્વિધપુષ્ટિમાર્ગીયપુરૂષાર્થ તે પ્રગટ સો પ્રત્યક્ષ પ્રાપ્ત હોય સોઇ વૃત્રાસુર ચતુઃશ્લોકી વ્યાખ્યામેં પુષ્ટીમાર્ગેહરેર્દાસ્ય ધર્મોથેંહરિરે-

---

૧ શ્રીભાગવતમે ષષ્ઠસ્કંધકે ગ્યારમે અધ્યાયમેં અહંહરે-તવપાદેકમુલ ઇત્યાદિ જેસે ચાર શ્લોક હેં સો વૃત્રાસુરચતુઃશ્લોકી કહાવતહે તાકી ટીકામે શ્રેષ્ઠાત્તમ યા શ્લોકકે વ્યાખ્યાનમેં પુષ્ટિમાર્ગેહરેર્દાસ્ય યહ કારિકા હે યાકો અર્થ પુષ્ટિમાર્ગમે પ્રભુનકો દાસ ભાવસો હોં મુખ્યધર્મ હે ઓર પ્રભુહી મુખ્ય અર્થ હેં ઓર પ્રભુનકે દર્શનાદિકનકી ઇચ્છા સો હી કામ હે ઓર સર્વાત્મભાવસો પ્રભુનકો સાક્ષાત્સબંધ સો હી મોક્ષ હે યહ પુષ્ટિમાર્ગીય ચાર પુરૂષાર્થમેસુ વૃત્રાસુરચતુઃશ્લોકીમેં એક એક શ્લોકમે એક એક પુરૂષાર્થકો નિરૂપણ હે ઓર યા આખ્યાનમેં હુ ભક્તિપક્ષદૃઢ કીધો યા તુકમેં પહિલેં ભક્તિ-પક્ષકી દૃઢતાસું દાસભાવરૂપધર્મ સુચન કિયો ઓર વચન-સુધારસજન શ્રુતિપીધો યાતેં આપકે વચનામૃત શ્રવણતેં ભક્ત પ્રભુનકેં હી સર્વસ્વકરિકેં માનતહું યાતેં અર્થ પુરૂષાર્થ

વલી ॥ કામોઽરેતિ દૃષ્ટેશ્ચમોક્ષઃ કૃષ્ણસ્યેત્યુભયમ્ ॥ યા શ્લોકમેં નિરૂપણ કિયોહૈ યા ટુકડો કૃતિતાર્થ યહુ જો જાકેં નિત્યલીલામેં અંગીકાર કરતહૈં તાકે સબ અનિષ્ટ નિવૃત્ત કરિકેં વાકેં આપ્તકામ કરત-હૈં ॥ ૫ ॥ સબ અનિષ્ટનિવૃત્તિ હોયકેં આપ્ત-કામપનો તો માયાદિકમોક્ષમેં ॥ હુ હોયકે ઔર ઇહાં તો વાતેં હુ અધીક કહ હૈ સો નિરૂપણ કરતહૈં

સુચન કિયો ઔર અર્થ સકલજનેસીધો ઇહાં ભગવદ્વિષયક સર્વ મનોરથસિદ્ધિ નિરૂપણ કીની તાતેં અલૌકિક કામપુરુ-ષાર્થ સુચન કિયો ઔર તે લીલામાહેં તાણ્યોલીયો યાતેં મોક્ષ સુચન કિયો.

૧ જાકેં સબ કામનાનકો ફલ પ્રાપ્ત ભયો ફિર જાકેં કછુપનાર્થકી આકાક્ષા ન રહે સો આપ્તકામ કહુયો જાય.

उपरांत भजनफल आपे व्रजमंडल स्थिर करि थापे ॥ तेने देव मुनी सरवे गाये ते सर्वउपरांत सुहाये ॥ ६ ॥

॥ उपरांतभजनफलआपे ॥ ઉપરાંત સો લીલામેં અંગીકાર કિયે ઉપરાંત ભજનફલ સો ભગવદ્ભજન-રૂપ ફલ ॥ અથવા ॥ ભજસેવાયાંધાતુકો ભજન-શબ્દ હૈ યાતેં ભજન જો સેવા તાકો ફલ સો શ્રી ગરુડપુરાણમેં વિષ્ણુભક્તિ અધ્યાયમેં કહ્યોહૈ ભજંત્યેષ ધાતુઃ સેવાયાંપરિકીર્તિતઃ ॥ તસ્માત્સેવાપુંસઃ પ્રોક્તાભક્તિઃ સાધન ભૂયસીતિ ॥ અથવા ॥ નામસ્મરણકો ઔર સેવાકો ફલ જો શ્રીઅંગકો

---

૧ ભક્તિ યહ શબ્દ ભજધાતુમેંતેં ભયોહૈ ઔર ભજધાતુકો અર્થ સેવા હૈ તાતેં ભજસાધનનતે ભઈ ઐસી જો સેવા હૈ તાહીકોં પંડિતજન ભક્તિ કહતહૈં.

સ્પર્શાદિક સો દેતહેં યે હી અભિપ્રાય નિત્યલીલા વાદમેં વિદ્વન્મંડનમેં નિરૂપણ કિયોહે ઔર સામ-
વેદકી કેનોપનિષદ્‌મેંહુ પ્રભુનકે સ્પર્શકિ માહાત્મ્ય નિ-
રૂપણ કિયોહે ॥ અબ ઐસો ફલ મિલે પીછેં કહા
હોતહે સો કહતહેં ॥ વ્રજમડલસ્થિરકરિયાપેં ॥ પૃષ્ઠ-

---

૧ સ્પર્શાદિક સો અલૌકિકદેહતેં પ્રભુનકો સાક્ષત્ સ્પર્શ
ઔર આલિંગનાદિતે પ્રભુનકે સંગ સંભાષણાદિક લેનેં જે વેણુ-
ગીતકે શ્રીગુસોંધિનીજીમે અક્ષણ્વતાફલમિદં યાશ્લોકકે વ્યા-
ખ્યાનમેં ભગવત્તાસહુસ લાપ ઇત્યાદિકારિકામેં કહ્યોહે તે

૨ કેનોપનિષત્‌કે તીસરે ખંડમો ઐસી કથા હે જો દેવ-
તાનપે અનુગ્રહકરિકેં પ્રભુનનેં પ્રથમ દર્શન દિયો તબ દેવતા
નને અગ્નીકો કહ્યો જો હે અગ્ની યહ આકાશમે કોન દીપત
હે સો તુમ નિશ્ચય કરિ આવ તબ અગ્ની પ્રભુનકે પાસ ગયો
તાકો પ્રભુનને પુછો જો તુ કોન હે તબ અગ્નીનેં કહી જો મેં
અગ્નિ હુ ફિર પ્રભુનનેં કહી જો તોમે કહા સામર્થ્ય હે તબ
અગ્નીનેં કહી જો મેં યહુ સબ પદાર્થકો જરિસકે હો તબ

પ્રભુનનેં એક તૃણ વાકેં દિયેા ઓર કહી જે યાકેં જરાયદે
ફિર અગ્નીને યથાશક્તી બગારેા જોર કિયેં પરંતુ વહ ઘાસ
જલ્યેા નહિ તબેં અગ્નિ જયપાયકેં પાછેા ફિર ચલ્યેા ઓર
ઔરેાકે દેવતાનકેા કહી જે ઇંદ્રાનને યહ કૌન હે સેા મેં જાને-
સકત નાંહી તબ દેવતાનનેં વાયુકેાં પઠાયેા તાકેાં હુ પ્રભુને
જેસેં હી પુછી ફિર વાયુને કહી જે યહ સબજગતકેાં મેં
ઉડાયસકત હેા તબ પ્રભુનનેં વાકુ હુ એક તૃણ દેકેં કહી જે
યાકેા ઉડાવ તબ વાયુનેં અપુનેા સબ બલ કરિલિયેા પરંતુ
વહ તૃણ ઉડ્યેા નહિ તબ વાયુ હુ ભય પાયકેં પાછેા ફિરિ
આયેા તબ દેવતાનનેં ઇંદ્રકેાં પઠાયેા તાકેાં માર્જીકે ઉપ-
દેશસેાં પ્રભુનકેા જ્ઞાન ભયેા તાપાછે વા ઉપનિષદમેં અગ્નિ વાયુ
ઇંદ્ર ઇન તીન દેવતાનકી બહુત પ્રશંસાકરીહે જે યે સબદેવ-
તાનતેં અતિઉત્તમ હે કયેા જે ઇનને પ્રભુનકે પાસ જાયકેં
ઉનકેાં સ્પર્શ કિયેા ઓર પ્રભુનકે સાક્ષાત્કાર પુર્વક જ્ઞાન પ્રથમ
ઉનકેાં ભયેા યાહીતસેાં કેનેાપનિષત્મે સ્પર્શકેા માહાત્મ્ય કહ્યેા
હે યાહીતેં અપુને માર્ગમેં પ્રભુનકે પાસ જાયકેં સ્પર્શકરિવેકેા
અધિકાર જાકેા હેાય તાકેાં ધન્ય માનતહે.

મંડલ જો નિત્યલીલાસ્થાન તાકેવિષેં વાકું સ્થિર કરિકેં થાપે સો રાખેં ॥ तेनैदृक्मुनीसरवेगाये ॥ તેને સો યા ભક્તકેં દેવ મુની તથા ઔર સબ વાકે ગુણકેં ગાન કરતહેં યાહીતેં ॥ तैसर्वंचपरांतसुद्धाये ॥ તે સો વહ ભક્ત સર્વ જો બ્રહ્માદિકતિનતેં હુ અધીક સુહાયે સો શોભતહે ॥ અબ યા તુકકો ફલિતાર્થ - યહ જો પરમફલ વાકું પ્રાપ્ત હોય ઔર બ્રહ્માંડમેં વાકો યશ હોય ॥ ૬ ॥ અબ પુષ્ટિ

---

૧ સ્થિર કરિકે સ્થાપન કરતહે ઐસેં કહયે. તાકો અભિપ્રાય યહ જો ભગવદ્લીલામે વા ભક્તકો ભગવદ્રૂપ અલૌકિકદેહ સદા સ્થિર રહતહે વાકે જન્મજરામરણાદિક કછુ હોત નાહિ.

૨ જે જીવ પુરૂષોત્તમકી લીલાકેં પ્રાપ્ત હોતહેં તે બ્રહ્માદિકતે હુ ઉપર શોભતહે યહ બાત ઉપનિષદનમેં તથા શ્રી ભાગવતમેં હુ તથાહિશુસાવિચર તિનિર્ભયાવિનાયકાનીકપમુર્ધ્ધ-સુપ્રભો ઇત્યાદિ સ્થલનમેં કહીહે

મોક્ષ ભયેપીછેં ભક્તકેં ભજન , સેવા શ્રીઅંગકો સ્પર્શ ઇત્યાદિક ફલ - હોંતહૈં સો દેહવિના નહી સંભવે ઔર જહું દેહ હોય તાકેં જરા મારબ્ધ મૃત્યુ ઇત્યાદિક બાધ થ્રીયે વિના રહેં નહીં યા શંકાકો નિવારણ કરતહૈં ॥

તેહને કાલ કરમ નવ બંધે જમ તેસિર
ધનુષ ન મંધે ॥ એહવો મારગ શ્રીવલ્લભ-
ચરનો જ્યાંહાં નહી પ્રવેશ વિધિહરનો ॥૭॥

॥ તેહને ॥ સો જહું નિત્યલીલાકી પ્રાપ્તિ ભઈ તાકું ॥ કાલ ॥ સો જરાદિક ॥ કર્મ ॥ સો પ્રારબ્ધ પાપપુણ્ય સો ॥ નવબંધે ॥ સો નહી બાધ કરેં ॥ અબ યહનો એકરીતસોં સ્વર્ગમેં તથા બ્રહ્મલોકમેં હુ નહી બાધ કરતહૈં તાતેં હાહું અધીક કહા યહ શંકાકો નિવારણ કરત હૈં

---

૧ બ્રહ્મલોકમે કાલકર્માદિક બાધ કરતનાહિ સો બાત શ્રીભાગવતમેં નચત્રશો હોનજ્ઞ નમૃત્યુ: ઇત્યાદિગ્રથનમેં પ્રસિદ્ધ હૈ

॥ जमतेसिरथनुपनसंघे ॥ स्वर्गमें तो क्षीणपुण्य होंय तब मृत्युलोकमें पडे ताहीसुं गीताजीमें क्षीणेपुण्ये-मर्त्य लोकंविशंति ॥ यह भगवद्वाक्यहें और महाप्रलयमें तो इंद्रादिकको तथा ब्रह्मलोकपर्यंतको हु लय होय और नित्यलीलास्थभक्तकों तो यमको हु भय नही ॥ अ'म यमद्भुतको भय नही ऐसो नही कहयो और जमतेसिरथनुपनसंघे ऐसें कहयो याको भावार्थ यहु जे लोकिकजीव तो तुच्छ हें याके पास यम आप कालेहुं जय और लौकिकजीवनको देह जड हे जुदो हे और देहाभिमानी जीव जुदो हे और नित्यलीलास्थजीव तो उत्तमोत्तम हे जेसें भगवत्स्वरूप सदैकरस आनंदमय हे तेसें नित्यलीलास्थजीवको हु सदैकरस आनंदमय विग्रह हे तातें कहा-

---

१ जे पुण्यवान् स्वर्गमें जातहे ते अपने पुण्यप्रमाणें सुखभोग करिलेतहें तब जिनको पुण्य क्षीण होतहे तातें वे पाछे मृत्युलोकमें आवतहें ऐसें गीताजीमें कहयो हे

२ विग्रह सो शरीर.

ચિત્ યમ આપ હી આયકેં વાકે દેહકેં બાધ કરતો હોયગો યહ શંકાનિવારણાર્થ હી જ્યતેસિદ્ધ્યનુપનસ્યે ઐસેં કહ્યો ॥ અબ યમકી ગતિ નહીંહે પરંતુ પ્રહ્લાદિક તો યમાદિકનતેં બડે હૈં તિનકી નિત્યલીલામે ગમ્ય હોયગી યહ શંકા નિવારણકરનકેં ॥ જ્યાંહાંનહીંમવેશ ચિચિત્રનો ॥ જ્યાંહાં નિત્યલીલામેં વિધી નો પ્રહ્લા ઔર હર નો શિવ તિનકો હું પ્રવેશ નહી હે તબ ઔર કો પ્રવેશ કહાંસું હોય ॥ એહનો

---

૧ અહંકારાધિષ્ઠાતા જે રૂદ્ર હે તિનકો લીલામેં પ્રવેશ નાંહી ઔર નિર્ગુણ પરમભક્ત જે શિવ હૈં તિનકેં પરશિવ કહતહૈં તિનકેં ભગવલ્લીલાનુભવકો સાક્ષાત્ અધિકાર હે ઔર વે શિવ અપુને માર્ગ પ્રથમ આચાર્ય હૈં યહ બાત નારદપંચરાત્રાદિક ગ્રંથમેં પ્રસિદ્ધ હે તાસોં વૈષ્ણવનકેં મહાદેવજીકી નિંદા કબહુ ન કરની કહીં તે મહાદેવજીકી નિંદાતેં પ્રભુ અત્યંત અપ્રસન્ન હોતહૈં સો શ્રીમહાપ્રભુનનેં કિતનેકે ગ્રંથનમેં સ્પષ્ટકરિખીહે ઔર શ્રીપુરૂષોત્તમજીનેં હુ ઉત્સવપ્રતાન મહુર્ત ઇત્યાદિગ્રંથનમેં વિસ્તારસોં કરિખીહે

મારગશ્રીવલ્લભવરનો ।। એસો શ્રીવલ્લભાચાર્યજીકો માર્ગ હે જો જામેં એસો ઉત્તમફલ મિલતહે ।। અથવા એસો ઉત્તમફલ મિલતહે તબ આસુરજીવથી યા માર્ગમેં આવતે હોંયગે ઉનકું ભી યહ ફલ મિલતો હોયગો તબ મામપ્રાપ્યૈવકૌંતેયતતોયાંત્યધમાંગતિમ ।। યા વાક્યકો વિરોધ આવે યહ શંકા નિવારણ કરિવેકું કહયો ।। નહિમવેશવિધિહરનો ।। વિધી જો વેદોક્તવિધી

---

૧ પ્રભુનને ગીતાજીમે આજ્ઞા કીનીહે જો હે અર્જુન જે આસુરજીવ હે તે મોકોં પ્રાપ્તહોત નાંહી તાહીતેં યે વારંવાર અધમગતીકોં હી પ્રાપ્ત હોત હે.

૨ મુલતુકમેં વિધીહરશબ્દતેં વેદોક્તવિધીકે હરણકરિવેવારે ઇતનેં લોપ કરિવેવારે જે આસુરજીવ તિનકો યા માર્ગમેં પ્રવેશ હોત નાહી એસેં ટીકામે અર્થ કિયો તાતેં યહ સુચન કિયો જો એતન્માર્ગીયનકેં વેદોક્તવિધીકો તથા સંધ્યાવંદનાદિ વૈદિકક્રમકો અનાદર કબ હુ ન કરનો ઓર જો વિનાશમજે યાકોં અનાદર કરે સો આસુર

તાકે હૃદ જો બાધકહિબેતારે આસુરજીવ તિનકેં યા માર્ગમેં પ્રવેશ હુઇ નાહીં તબ વહુ અલૌકિકફલ કહાંતેં મિલે ॥ અબ યા તુકકો ફલિતાર્થ યહ જો નિત્યલીલાકી પ્રાપ્તિ ભયે પીછે કાલાદિકકો ભય નહી ઔર શ્રીવલ્લભાચાર્યજીકી શરણ ગયેબિના યહ ફલ મિલે નહી ॥ ઔર આસુરજીવ વિધીપુર્વક શરણ જાય નહી

કહ્યો જાય ઔર યાદુરત્યજંસ્વજનમાર્યપથંચહિત્વાઇત્યાદિ શ્રીભાગવતવચનાનુસારતે જો કીર્તનમેં પરમાનંદવેદસાગરકીમગ્નજહાગયીટુર ઇત્યાદિ ગાયેહૈ સો પરમદશાકું પ્રાપ્ત ભયે એસે મુખ્ય ભક્તનકી બાતહૈ પરંતુ આધુનિકજીવ વિનકી તુચ્છતા કરિકેં વેદકો અનાદર કરે તો પ્રભુ વાકો અંગીકાર ન કરે સો નિબંધાદિકમેં પ્રસિદ્ધહૈ

૧ વિધીપુર્વક શરણ આવનો સો શ્રીમહાપ્રભુનકેં સાક્ષાત પુરૂષોત્તમ જાનિકેં ઔર એક પ્રભુનકો હી દૃઢ આશ્રય રાખિકેં શરણ આવનો યેહી પ્રભુનમેં ગીતાજીમે તથા શ્રીભાગવતમેં મામેકંશરણંવ્રજ મામેકમેવશરણમાત્માન સર્વદેહિનાં યાહિસર્વાત્મભાવેન ભક્તયૈકયેશંગુરૂદેવતાત્મા ઇત્યાદિવચનનમેં કહ્યો હૈ યાપ્રકારકી શરણાગતિ આસુર જીવકો કબહુ હોત નાંહિ

તબ વહુ કૃસ્ન કહાંતેં મિલે ॥ શંકા ॥ લૌકિકદેહ તો પંચમહાભુતકો હે ઔર [1]શુક્રશોણિતકે યોગતેં ઉત્પન્ન હોતહે ઔર અલૌકિકદેહ કહા પદાર્થકો હોંતહે કૈસે હોતહે ॥ પ્રત્યુત્તર ॥ બોહોત આછો તેને પ્રશ્ન કિયો યાકો ॥ પ્રત્યુત્તર ॥ જબ જીવ મુક્ત હોયકે યા લોકતેં ભગવદ્લોકમેં જાતહે તબ શ્રીયમુનાજી ભગવત્સ્વરૂપતેં અભિન્ન જો ભગવ[2]ચ્ચરણારવિંદશ્રી ૨૪

---

૧ શુક્ર સો પુરૂષકો વીર્ય ઔર શોણિત સો સ્ત્રીકો રજ ઇનદોઇનકે સયોગતેહિ મનુષ્યાદિક પ્રાકૃતદેહ ઉત્પન્ન હોતહે

૨ ભગવાનકી ચરણરેણુતેં હિ અલોકિક દેહ હોતહે સો પ્રથમસ્કંધમે યાવૈલસ્વામી તુલસીવિમિશ્રપાદાબ્જરેણુવલ્યધીકાં-ક્ષુનેત્રી યાશ્લોકકે શ્રીસુબોધીનીજીમે લિખ્યોહે ઔર શ્રીયમુના-ષ્ટકકી ટીકામેં હુ મુરારિપદપંકજરજપુરહમદરેણુત્પ્રા યાકે વ્યાખ્યાનમેં શ્રી ગુસાંઇજીને લિખ્યોહે ઔર અલોકિકદેહ જુદો હે યહ બાત તો બ્રહ્મસુત્રમે ચતુર્થાધ્યાયકે ચતુર્થપાદમે સ્પુટહે તથા શ્રીભાગવતમે હુ પ્રયુજ્યમાનેમયિતાંશુદ્ધાંભાગ-વર્તીતનું ઇત્યાદિ સ્થલમેં પ્રસિદ્ધ હે

તાતેં લીલોપયોગિ દેહ વા જીવકો નિર્માણ કરત હૈં ફેર લીલોપયોગી દેહકેં અભિન્ન હોયકેં જીવ સર્વદા લીલાકો અનુભવ કરેહૈ યાહીનેં દ્વૈત હુ નહી ઔર કાલાદિકકો બાધ હુ નહી યહ પ્રકાર સમ ઋગ્વેદકી કૌષીતકિ બ્રાહ્મણપ્રભૃતિ ઉપનિષદમેં નિરૂપણ કિયોહૈ સોઇ શ્રીગુસાંઇજીનેં આનંદમયાધીકરણકે દુસરે વર્ણકમેં સ્પષ્ટ નિરૂપણ કિયોહૈ ॥ ૭ ॥ ગારીતસો પુષ્ટીમુકતીકો સ્વરૂપ નિરૂપણ કરીકેં અબ નિત્યલીલાસ્થાનકો નિરૂપણ કરતહૈં ॥

ज्यांहां नित्य रास बहुपरें मध नायक निरतत घेरें ॥ ज्यांहां रत्नजटितत्ट सरिता नवपल्लव भूमी हरिता ॥ ८ ॥

॥ જ્યાંહાં ॥ સો નિત્યલીલાસ્થાન જો વ્યાપીવેકું તહાં નિત્ય રાસ હોતહૈં સો હુ ॥ બહુપરેં ॥ સો બોહોત પ્રકારતેં હોતહૈં ઔર ॥ મધ ॥ સો મધ્યમેં

---

૧ વર્ણક શબ્દકો અર્થ પહિલેં લિખ્યોહૈ.

દોદો [1]વ્રજભક્તનકે બીચમેં ॥ નાયક ॥ સો પુરુષ પુરુષોત્તમ તે નૃત્યકરતહેં સો કૈસે ॥ ઘેરૈં ॥ સો કાછનીકો ઘેર ધારણકરિકેં નૃત્યકરતહેં ॥ અબ કાછનીતો ઉપલક્ષણસૂચીતતેં કહી યાતેં રાસક્રીડોચિત સબ વસ્ત્રાભરણ ધારણ કરિકેં સર્વદા નૃત્ય કરતહેં ॥ અથવા ॥ ઘેરૈં ॥ સો વ્રજભક્તનકે [2]સમુહ ભેલેકરિકેં નૃત્યકરતહેં ઔર મધ્યનાયકનૃત્યતહેરેં એસો હુ પાઠ હે તાકો

---

૧ દોદો વ્રજભક્તનકે બીચમેં એકએક પ્રભુનકો સ્વરૂપ હેં યહુ બાત રાસપંચાધ્યાયીમેં તાસાંમધ્યેદ્વયોર્દ્વયોઃ યાસ્થલમેં પ્રસિદ્ધહે.

૨ વ્રજભક્તનકે સમુહ ભેલેકરિકેં નૃત્યકરતહેં એસેં કહુયો યાતેં એક પ્રભુ ઔર અનેક ભક્ત ઔર સ્ત્રીતને ભક્ત તિતનેં પ્રભુનકે સ્વરૂપ ઇન દોઇ પ્રકારકે રાસકો સુચન કિયો વે દોઇ પ્રકાર રાસપંચાધ્યાયીમેં આત્મારામોપ્યરીરમત તથા કૃત્વાંતર્ધંત આત્માનંયાવતીર્ગોપિયોષિતઃ ઇત્યાદિશ્લોકનતેં વર્ણન કિયોહુંં.

અર્થ ઔર ટીકામેં લિખ્યોહે ઔર [1]આધીતુકૈ અર્થ સ્ફુટહે ॥ ૮ ॥

---

૧ અથ યા આધીધાતુકૈા અર્થ સ્ફુટ હે તાતેં ટીકામેં નહિ લિખ્યૈા પરંતુ અત્યંત અજ્ઞજનકૈ બોધાર્થ મેં લિખતહું જહુા લગવદ્ધામમેં રત્નનકૃત્રિકેં જટિતહે તટ સેા દેાઉ તીર હુનકૈ એસે સરિતા સેા નદી શ્રીયમુનાજી હે યાતેં જલક્રીડા-પયેાગી સબપદાર્થ ઉહાં હે યહ સુચન કિયૈા અબ રથક્રીડા-પયેાગીવૈભવ કહનહે નવપલ્લવભુમીહરિતા નવપલ્લવ સેા નયે ટેામલપતુવા અનેકવૃક્ષનમે લગિરહે હે ઔર યાહી તેં સબ ભુમિ હરિતા સેા સબ વૃક્ષનકી હરિયાલીતેં તથા તૃણાદિકતેં હરી હેાય રહીહે ઔર પ્રભુ તથા શ્રીસ્વામિનીજી વા ભુમિમેં સર્વત્ર ક્રીડા કરતહે તામેં પ્રભુનકી કાંતિ શ્યામ હે ઔર શ્રીસ્વામિનીજીકી કાંતિ પીરી હે ઇનદેાઉનકી કાંતિ વા પૃથ્વીપેં પડતહે તાતેં વહ પૃથ્વી હરી દીખતહે કયેાં જે કારેા ઔર પીરેા રંગ મિલે તેા હરેા રંગ હેાય.

ज्यांहांरत्नधातुगिरिराजेवादित्रविविध पेरे
बाजे ॥ ज्यांहां युवतियूथ बहू मांय श्रीजी
श्यामलवर्ण सुहाय ॥ ९ ॥

॥ याको अर्थ स्पष्ट हे ॥ ९ ॥

---

१ એસેં વનકી શોભા કહિકેં અબ પર્વતકી શોભા કહત હેં જ્યાંહાં રત્નધાતુગિરિરાજે જહા ભાગવદ્ધામમે અનેક પ્રકારકે રત્નનકરિકે તથા સુવર્ણાદિકધાતુનકરિકે યુક્ત એસેં ગિરિ જે શ્રીગિરિરાજજી તે રાજે સો શોભતહેં એસેં શ્રીયમુનાજી વૃંદાવન ઔર શ્રીગિરિરાજજી ઇન તીનેનકી શોભા વર્ણન કરિકેં અબ નૃત્યકે ઉપયોગી બાજેનકો વર્ણન કરતહેં વાદિત્રવિવિધપેરેવાજે વિવિધપેરે સો નાનાપ્રકારતે બાજે બજતહેં યહ સુચન કિયો બાજેનકે ચાર પ્રકાર તો અમરકોશમેં કહેહેં તતંવીણાદિકંવ.ઘ આનદ્ધંમુરજાદિકેં વંશાદિકેંતુસુષિરંકાંસ્યતાલાદિકંઘનં યાકો અર્થ વીણા સિતાર પ્રભૃતિ તારકે બાજે તત કહેજાંય ઔર તણવા પખવાજ પ્રભૃતિ આનદ્ધ કહેજાંય ઔર

एणीपेरें श्रीगुसाइजीनें जोणे जोणी अह-
निशं गायं वखाणे ॥ ते जीवजात होय
कोय तेने तत्क्षण सरवे सुख होय ॥ १० ॥

॥ एणीपेरें ॥ सेा पहिले जे वर्णन कियेा ता प्र-
कारसेां श्रीगुसांईजीकेां जने अम एणीपेरे गोलेाकनें
जाणे एसें नही ताकेा भावार्थ यह हे जे लीला-

मुरलीप्रभृति सुषिर कहेजांय और झांझ आदि घन कहुयेा जय
अण या रीतसेां सण उद्दीपनपदार्थनकेा वर्णन करिकें, अण
आलंणनकेा वर्णन करतहें ज्यां हावभावयुधणहुमांय श्रीए
श्यामलवर्णसुहाय नित्यसिद्धहार्दिभेद करिकें तथा सात्विक रा-
सादिभेद करिकें अनेक प्रकारकें जे व्रजयुवतिनकें युथ सेा समुह
हें तिनमें श्रीए सेा श्रीनाथए पुर्णपुरुषेात्तम शेाभतहें-वे
केसे हें श्यामलवर्ण श्यामस्वरूप हें कयेां जे शृंगाररसके
अधिष्ठाता हें अण शृंगाररसके देवता श्रीकृष्ण हें यह बात
तेा रसशास्त्रमें प्रसिद्धहे और प्रभुनकी श्यामताकेा कारण
निबंधमें हु तदामरकृतश्यामभाविर्भावेप्रकृशते इत्यादिकारि-
कानमें श्रीमहाप्रभुननें लिख्येाहे

સામગ્રી સબ પુરૂષોત્તમરૂપ હે કેવલ વ્રજ યુવતિનકે યુથકે મધ્યમેં જીતનો સ્વરૂપ હે તિતનો હી કછુ પુરૂષોત્તમરૂપ નહી હે ઉહા લીલોપયોગી જે પદાર્થ હે તે સબ પુરૂષોત્તમરૂપ હે યાહીતે એહીપેરશ્રીગુસાંઇજીનેભણ્યો એસે કહ્યો સો યુક્તહે યેહી અભિપ્રાય વિદ્વન્મંડનમે નિત્યલીલાવાદમે સ્ફુટ નિરૂપણ કિયોહે ॥ અબ કેવલ જાને ઇતનો હી નહી પરતુ ॥ જાણી ॥ સો યા પ્રકારસેં શ્રીગુસાંઇજીકેં જનિકે અહર્નિશ ગુણગાન કરે ઔર ॥ વખાણે ॥ સો ધ્યાને

---

૨ અહર્નિશ સો દિનરાત ગુણગાન કરે યાતે જો શ્રી મહાપ્રભુનને આજ્ઞા કીની હે જો ગાયકે સીંગપે સરસ્યોકેા દાનેા જીતનીગિરિયા ઠહરે તિતનીગિરિયા હુ ભગવત્સ્મરણવિના ન રહનેા સો બાત સુચન કીની યહ હી એકાદશરૂપ ધર્મ યેાગા શ્વરનને કહીહે અહર્નિશમિતિભગવત્પદારવિંદાક્ષનિરિક્ષણાર્દ્રમધિસ-પેણુવાગ્રય ઔર ગુણગાનકી તથા સ્તુતિકી હુ આવશ્યકતા શ્રીભાગવતનમે ગાયનવિલજોવિચ્ચેદસ ગ' ભામાન્યમન્તરેય શોકિતાનિયન્છૂણ્વ તિગાય તિગૃહણ્ તિમાધ્ય ગ ઈત્યાદિક અનેક ગ્રંથ લનમે કહીહે

યથામતિ સ્તુતિ હુ કરે તે સો વહું [1]કોય જાતકો જીવ હોય તાકો વાહી ક્ષણ સમ સુખ હોય ॥ અમ હોં-કિકસુખ તો લેશમાત્ર હે ઓર સમ નિરવધીસુખ તો લીલાસુખ હી હે સોઈ [2]વેદમેં નિરૂપણ કિયો હે ॥ ૧૦ ॥ અમ નિત્યલીલાકો સુખ નિરૂપણ કરિકે પ્રાર્થના કરતહે ॥

---

૧ અબ કોઇ જાતકો જીવ હોય યહ કહ્યો તાતેં ભગવદ્બલક્તીમે જીવમાત્રકોં અધીકાર હે બ્રાહ્મણ ક્ષત્રિય વૈશ્ય શુદ્ર કોઇ જાત હોય તામેં હુ સ્ત્રી હોય અથવા પુરૂષ હોય સબનકો ભગવદ્બલક્તીમે અધીકારહે સોહી એકાદશસ્કંધમેં પ્રભુનનેં આજ્ઞા કીનીહે મત્સેવયેનહિદૈતેયાયાતુધાનામૃગા અગાઃ ગંધર્વાપ્સરસોનાગાઃસિદ્ધાશ્ચારણગુહ્યકાઃ વિદ્યાધરામનુષ્યેષુવૈશ્યાઃ શુદ્રાઅિયોંત્યજા રજસ્તમઃપ્રકૃતયસ્તસ્મિ ન્તસ્મિન્યુગેનઘ બહવોમત્પ-દ આમારત્વાદ્ભક્તાયાધવાદયઃ ॥ ઇત્યાદિશ્લોકનમેં યા બાતકો વિશેષ વિવેચન મૈને સદ્વિસિદ્ધાંતમાર્તંડમેં કિયોહે.

૨ વેદમેં સો છાંદોગ્યોપનિષન્મેં ભુમવિદ્યાદિ પ્રકરનમેં પ્રભુનકો તથા ભગવદ્લીલાકો સર્વસુખરૂપત્વ લિખ્યોહે

सेवकजन दास तमारो तेने रूपवियोग निवारो ११

इति श्रीगोपालदासजीकृतवल्लभाख्याने

पंचमकडवा समाप्त ॥

॥ सेवकजन ॥ એસો મે ગોપાલદાસ ॥ અથવા ॥ सेवक ॥ જો ભાયલાકોઠારી તાકો ॥ जन ॥ સો સં-બંધી મેં સો આપકો દાસ[1] હું તાકો ॥ રૂપવિયોગ ॥ સો મુલસ્વરૂપકો વિરહ તાકો ॥ निवारो ॥ સો મિટા-ઓ યાકો ફલિતાર્થ યહ જો ભાયલા કોઠારી આપકે પરમકૃપાપાત્ર હું વિનકી કાનતેં ઔર મેં હુ આપકી શરણ આયોહું તાતેં કૃપાકરિકેં નિરંતર આપકે લી-લાસ્વરૂપકો અનુભવ કરાઓ ॥ ૧૧ ॥ શ્લોકઃ ॥

---

૧ દાસશબ્દ કહ્યો તાતે દીનતા દિખાઇ ઔર મેં આપકે શરણ આયોહું યહ હુ સુચન કિયો.

પંચમેમોક્ષદાતૃત્વમાચાર્યત્વંચચર્ણિતમ્ ॥ શ્રીમદ્વિટ્ઠલ-
નાથાનાંલીલાસામગ્રચભિજ્ઞતા ॥ ૫ ॥

ઇતિ શ્રીમદ્બાલકૃષ્ણચરણૈકતાન શ્રીમદ્ગોવર્દ્ધનધુરં-
ધરપાદપદ્મપરાગપ્રાપ્ત પરમોદય શ્રીમદ્ગોકુલોત્સવાત્મજ જી-
વનાખ્યેનવિરચિત પંચમાખ્યાનસ્યવ્યાખ્યાન સમાપ્તમ ॥

---

૧ અબ યા રીતસોં પંચમાખ્યાનકો વ્યાખ્યાન કરિકે ગોસ્વામિશ્રીજીવનજીમહારાજ યા આખ્યાનકો સારરૂપ અર્થ એક શ્લોકમે લિખતહૈ તા શ્લોકકો અર્થ યા પાંચમેં આખ્યા-નમે પુષ્ટિમોક્ષદેવેવારે શ્રીગુસાંઇજી હી હૈં યહુ વર્ણન કિયો ઔર શ્રીગુસાંઇજી હુ સ્વતન્ત્ર આચાર્ય હૈ યહુ હુ વર્ણન કિયો તાપાછેં ભગવદ્ધામમેં જે શ્રીયમુનાજીપ્રભૃતિ લીલોપયોગિ-પદાર્થ હૈં તે સબ આપકે હી સ્વરૂપ હૈં યહુ વર્ણન કિયો અબ યા આખ્યાનકે અર્થકો દોહુ ભક્તીમાર્ગવિરુદ્ધતહુકિ સકલપુષ્ટિકુલદાન આપકૃપલીલાકેહી ઇહુ પંચમ આખ્યાન ઇતિ શ્રીમદ્વલ્લભાચાર્યમતપતિનામોક્ષગુરૂ સ્વમાતામહુગોસ્વામિ શ્રી અજવલ્લભાચરણૈકતાનેનસ્વપિતૃસકાશાદેવલબ્ધનિદ્રયેનપંચમનદિ-ઘનશ્યામશરણાત્મજગોવર્દ્ધનાશુકવિનાકૃતંપંચમાખ્યાનવ્યાખ્યાનદ્વિ-રૂપણંસંપુર્ણમ્ ॥

॥ षष्ठाख्यान ॥

॥ अथ पंचमाख्यानथी समाप्तिमें गोपालदासजीनें ईश्वियोगनिवारणथी प्रार्थना करी सोइ ॥ अथ षष्ठाख्यानमें पुर्णरसरुप जे आपडो नंदनंदनस्वरुप ताहे निरुपणपुर्वक प्रार्थना करतहें ॥

॥ रागपरज ॥ अथ परजरागमें या आख्यानडो गान क्रियो ताडो भावार्थ यह जे रात्रीके तृतीयप्रहरडो यह राग हे और यह समय गाढनिद्राडो हे और गाढनिद्रामें नित्य ब्रह्मप्राप्ति होतहे सोइक्षित्यधीकरणमें

---

१ गाढनिद्रा सो जामे स्वप्न हु न दीसे ओसी गहुरी नींद जाडों शास्त्रमें सुषुप्ति कहेहें सो या निद्रामें परब्रह्ममें जीवडो प्रवेश नित्य होतहे परंतु मायाडो आवरण रहुतहे ताते फिर संसार प्राप्त होतहे यह बात छांदोग्यउपनिषदकी श्वेतकेतुविद्यामें तथा बृहदारण्यकादिक और हु उपनिषदनमें प्रसिद्ध हे और श्रीमहाप्रभुजीनें हु अणुभाष्यके इक्षत्यधीकरणमें तथा श्रीसुबोधीनीजीमें लिखीहे.

તથા તૃતીયાધ્યાયમેં નિરૂપણ કિયોહૈ તેસેં શ્રદ્ધા-પુર્વક યા આખ્યાનકો ગાન મનન નિદિધ્યાસન કરે તો યાહી લોકમેં યાહી દેહતેં ભગવદ્દર્શન હોય યહ સુચનાર્થ હી પરજરાગમેં. યા આખ્યાનકો ગાન કિયો ॥

સગુણ સનેહી સામલા વાલા અહર્નિશ દર-શન આપો ॥ પરમસુખ દેવાનેકાજેં બ્રજ-મંડલ સ્થિર કરિ થાપો ॥ ૧ ॥

॥ સગુણસનેહી ॥ ગુણ જે અલૌકિકગુણ તિનકરિકે યુક્ત જે શ્રીસ્વામિન્યાદિક તિનકે સ્નેહરૂપ ॥ અથવા ॥ વિનકેવિષે સ્નેહ હૈ ઈનકો એસે ॥ અથવા ॥ અ-લૌકિકગુણકરિકે યુક્ત ઔર સ્નેહરૂપ એસે · યાતેં આપકું શૃંગારરસકો સ્થાયીભાવત્વ સુચન કિયો

કિ તત્ત્વરૂપનેં જો સ્થિર રહે સો વાકો સ્થાયીભાવ કહ્યો. તથ અણ શૃંગારરસકો સ્થાયીભાવ પ્રીતિહે યાહીતેં ઇહાં સનેહી યા પદતેં સ્થાયિભાવરૂપના સુચન કીની.

ै, आयं वर्त्तमान कालमें कैसें हो ॥ श्रीवल्लभकुंवर ॥ श्रीवल्लभाचार्यजीके पुत्र, हो ॥ अथवा ॥ श्री ॥ जे स्वामिन्याद्दिक तिनके ॥ वल्लभ ॥ सो प्रिय कैसे ओर कैसे ही ॥ कुंवर ॥ सो कुमार श्रीयशोदोत्संगलालित यातें सर्वलीला नित्य हे यह सूचन कियो ओर वि-

[1]रुद्धधर्माश्रयत्व हु सूचन कियो ॥ अथवा ॥ श्री ॥ जे स्वामिन्याद्दिक ओर ॥ वल्लभ ॥ जे ओर सर्व भक्त कयें जे [2]भक्त जैसो प्रिय ओर कोइ प्रभुनकुं नही

---

१ प्रभुनमें सदा बालकपनो ओर प्रौढपनो यहु दोइ विरुद्ध धर्म रहत हें तातें विरुद्ध धर्माश्रय हे.

२ प्रभुनकुं भक्त जैसे प्रिय ओर नही हे सो गीताश्रीभागवतादिकके विषे चैलजंतितुमालकत्यामयितेतेषुचाप्यहं तथा साधवोहृदयंमह साधुनाहृदयंत्वहं मदन्यतेनजानंतिनाहंतेभ्यो-मनागपि इत्यादि श्लोकनमें आज्ञा दीनी हे.

હૈ ઔર ॥ [1]કુ ॥ જો પૃથ્વી તિનકૈ ॥ વર ॥ સો પતિ ઐસે જો આપ સો કૈસે હો ॥ ક્રોડામણ ॥ [2]ક્રોડ જો મનોરથ તિનકું ઉત્પન્ન કરિવેવારે ભક્તનકૈં આપકૈ દર્શનમાત્રતૈં અનેક મનોરથ ઉત્પન્ન હોત હૈં યા કરિકૈં [3]હૃદયકૈ કૃત નિરૂપણ કિયો અબ જ્ઞાનકૈ કૃત

---

૧ કુ એસો પૃથ્વીકૈ નામ અમરકૈાશમૈં પ્રસિદ્ધ હૈ ગૈાત્રાકુઃપૃથિવીપૃથ્વી યા શ્લૈાકમૈં ઔર પૃથ્વીકૈ પતિ ભગવાન હી હૈં યહુ બાત વારાહપુરાણાદિકનમૈં પ્રસિદ્ધ હૈ યાહીતૈં કૃષ્ણાવતારમૈં સત્યભામાજી પૃથ્વીકૈા અવતાર હૈ

૨ ક્રોડ ઐસો મનોરથકૈા નામ ગુજરાતભાષામૈં હૈ તાહીતૈં મનનાકૈાડપુરયા ઇત્યાદિકૈ વ્યવહાર વા ભાષામૈં હૈં.

૩ પ્રભુનકૈા ધ્યાન ઔર મનોરથ યહુ હૃદયકૈા કૃત હૈ ઇતનૈં મન બુદ્ધિ ચિત્ત અહંકાર યહુ ચારૈં પ્રકારકૈ અંતઃકરણ યાતૈં સદ્રૂપ હૈાત હૈ ઔર નિરંતર નામ લૈનૈા યહુ વાણીકૈા કૃત ઉપલક્ષણ રીતસૈં લિખ્યૈા તાતૈ સબ ઇંદ્રિયન કી ભગવત્પરતા કૃત હૈ ઔર રૂપમુધારસપાન યહુ નેત્રકૈા કૃત

ઔર કેસે ॥ સામલા ॥ સો શ્યામવર્ણવિશિષ્ટ યાતેં શૃંગારરસકો શ્યામ વર્ણ હે યે હુ સુચન કિયો ॥ અબ ઇતનો વર્ણન કિયો ઇતનેમેં હી પ્રેમલક્ષણા-ભક્તિકો હૃદયમેં આવિર્ભાવ હોયકે સ્ત્રીભાવકી સ્ફુર્ત્તિ ભઈ તાકો સુચન વચન કહતહેં ॥ [1]બાલા ॥ સોપ્યારે ॥ અબ એસે જો આપ સો ॥ અહર્નિશદરશનઆપો ॥ સો રાતદિન દર્શનચ્યો ॥ અબ દર્શન આપો ઐસી દર્શનકી પ્રાર્થના કરિ તાતેં શૃંગારરસકો ઉત્તરદલ જો [2]વિપ્રયોગ તાકો સુચન કિયો ॥ અબ કેવલ દર્શન હી ચો ઐસેં નહી ॥ પરમસુખદેવાનેકાજેં ॥ પરમસુખ જો લીલાનુભવ સો દેવેકેલીયેં યાતેં શૃંગારરસકો પુર્વદલ સુચિત ભયો ॥ વ્રજમંડલસ્થિરકારિ-થાપો ॥ વ્રજમંડલ જો લીલાસ્થાન તામેં મોકું

---

૧ સંસ્કૃતમેં બલ્લભ ઐસો પ્રિયકો નામ હે તાકો ભાષામેં બાલા ઐસો અપભ્રંશ હે તાતેં ટીકામેં પ્યારે યહુ અર્થ કિયો.

૨ વિપ્રયોગ સો વિરહ

સ્થિર કરિકે રાખો ॥ અથવા "॥ વ્રજમંડલકે ॥ જો લીલાસ્થાન અક્ષરપ્રાપ્ત તાકો મેરે હૃદયમેં સ્થિર કરિકે રાખો । યાકો ભાવાર્થ યહ જો અક્ષરપ્રાપ્તકો હૃદયમેં હૃદયગુહામેં આવિર્ભાવ હોય તબ પુરુષોત્તમ હૃદયમેં પધારે સોઈ અક્ષરબ્રહ્મરૂપનિષદમેં નિરૂપણ કિયોહે ઔર વ્રજભક્તકી સ્થિતિકી આર્તિના કરી તાતેં અલૌકિક શૃંગારરસકો ઉદ્દીપનવિભાવ સૂચત કિયો ॥ અબ યાતુકો ફલિતાર્થ યહ હે જો, આપ રસરૂપ હો આપકી લીલાકો સર્વદા મોકું અનુભવ કરાઓ ॥ ૧– ॥ અબ પ્રથમતુકમેં જીનકો સ્વરૂપ નિરૂપણ કિયો તે હી આપ હો સો નિરૂપણ કરત હે ॥

શ્રીવલ્લભકુંવર કોડામણા તમારું નામ
નિરંતર લીજે ॥ રૂપસુધારસમાધુરિ તે
લોચન ભરિ ભરિ પીજી ॥ ૨ ॥

---

૧ હૃદયરૂપ ગુહા સો ગુહા યાકો તાત્પર્ય અણ પહિલે લિખ્યો હે.

નિરૂપણ કરત હૈં ॥ तमारूंनामनिरंतरलीजें ॥ આપકો શ્રીવિઠ્ઠલ યહ નામ સો નિરંતર લઉં ॥ અબ નેત્ર કો ફલ નિરૂપણ કરત હૈં ॥ રૂપસુધારસ ॥ રૂપ જો અલૌકિક સૌંદર્ય તાકી જો સુધારસ સો અમૃત તાકી ॥ માધુરી ॥ સો મિષ્ટતા તાકોં ॥ લોચન ॥ જો નેત્ર તે ॥ ભરિભરિપીજૈં ॥ સો ભરિભરિકૈં પાન કરૂં યાતેં લોચનનકોં પાનપાત્રત્વ સૂચન કિયો અબ

હુ ઉપલક્ષણ રીતસોં કહ્યો તાતેં સબ જ્ઞાનેંદ્રિયનકી ભગવત્પરતા ફલ હૈ યહ સૂચન કિયો ઐસોં જો જ્ઞાનમાર્ગમેં જીવકો હી મુક્તિમેં ઉપયોગ હોત હૈ ઔર ભક્તીમાર્ગમે દેહ પ્રાણ ઇંદ્રિય અંતઃકરણ જીવ ઇન પાંચોનકો સાફલ્ય હોત હૈ સો નિબંધકે શાસ્ત્રાર્થ પ્રકરણમેં કારિકા ૫૪ બ્રહ્માનંદૈમવિષ્ટાનામાત્મનૈવસુખપ્રમા સંઘાતસ્યવિલીનત્વાદ્ભક્તાનાંતુવિશેષતઃ સર્વેંદ્રિયસ્તધાચાંતઃકરણૈરાત્મનાપિહિ યા કારિકામેં શ્રીમહાપ્રભુજીમેં સ્પષ્ટ લિખ્યો હૈ.

૧ પાનપાત્ર સો રૂપસુધાપાન કરિવેકે બાસન નેત્ર હૈં.

[1]ભરિભરિ! એસેં દોં બિરિયાં કહ્યો યાતેં અત્યંત દર્શનાભિલાષ સૂચન કિયો ઔર જોઇયેં એસેં નહી કહ્યો ઔર પીજેં એસેં કહ્યો યાતેં આપકેં રસ [2]રૂપત્વ સૂચન કિયો યા તુકકો ફલિતાર્થ યહ જો આપકો નામસ્મરણ નિરંતર કરૂ ઔર આપકે દર્શન સર્વદા કરૂં ઔર આપ મેરે હૃદયમેં સદા વિરાજો ॥ ૨ ॥ અથ દુસરી તુકમેં નામસ્મરણ સેવા દર્શન ઔર હૃદયમેં સ્થિતિકી પ્રાર્થના કરી સો યહ ફલ [3]ગાઢવિરહબિના નહી મિલે કયોં જો વિરહ હૈ સો સંયોગસુખકો પોષક હૈ યાતેં શ્રીગુસાંઇજીને

---

૧ ભરિ ભરિ ઐસે કહ્યો તાતે બિરિયા બિરિયા પાન સૂચન કિયો યાહીતે અત્યત અભિલાષ સુચિત ભયો જેસે અત્યત પ્યાસો હોય સો પાત્ર ભરિભરિકે જલ પાવે તેસે બિરિયા બિરિયા આપકે દર્શન કરે પરતુ તૃપ્તિ હોય નહિ.

૨ જો રસ હોય સો પીવેમે આવે તાતે આપકો હુ રસ રસરૂપત્વ સુચિત ભયો.

૩ ગાઢવિરહ સો અત્યંત વિરહ તાહિના યહ ફલ નહિ

ગોપાલદાસજીકેં માનસિક તિરોધાનકો અનુભવ કરાયો તાતેં તત્સુચક વચનનતેં, શ્રીગુસાંઇજીનેં નંદનંદન સ્વરૂપતેં જો વ્રજભક્તનકું અનુભવ કરાયો તાકો નિરૂપણ કરત હેં ઔર માનસિકતિરોધાનકો પ્રકાર તો દશમસ્કંધકે છેલ્લે અધ્યાયમેં કુરવિત્વિલપસિત્વં ઇત્યાદિક શ્લોકમેં સ્પુટ નિરૂપણ કિયો હે ॥

તે પદ ક્યારેં દેખિશું જે ગોધનપૂઠેં ધાયે ॥
વ્રજસુંદરી મુખસુખ પામીનેં વારંવાર અઘાયે ॥૩॥

॥ તેપદ ॥ સો યે ચરણ તે કોનસે જે ॥ ગોધનપૂઠેંધાયે ॥ ગોધન તે ગાયનકે સમુહ તિનકે પીછેં ધાયે સો દોડે ॥ અબ આલે એસેં નહી કહયો મિલે સો દશમસ્કંધમેં દુઃસહપ્રેષ્ઠવિરહતીવ્રતાપધુતાશુભાઃ ઇત્યાદિ રથલમેં પ્રસિદ્ધ હે ઔર ભક્તિસુત્રમેં દુસરે અધ્યાયકે પહિલે આન્હિકમેં હુ યહ બાત લિખી હે

૧ માનસિક તિરોધાન સો પ્રભુ પાસ હોય તો હુ મનમેં સું પ્રભુ ઇહાં નહીં હે એસો ભાન જેસેં દ્વારકાજીમેં રૂકમી-

યાતેં યહ સુચન કિયો જો પ્રાતઃકાલ ઘરતેં બનમેં ગાય ચરાયવેં પધારત હેં, તાતેં તાસમેં ગાયનકું બનમેં જાયવેકી અત્યંત ત્વરા રહત હે તાતેં દોહત હેં તિનકે પીછેં આપ હુ દોહત હેં યાતેં ભક્ત પરાધીનપનો હુ સુચન કિયો ઔર આગેં તુકમેં વાસમેં વ્રજસુંદરી આપકે દર્શન કરત હેં યહ નિરૂપણ કરનો હે યાતેં બેગ આપ પધારેં તો આછી રીતતેં દર્શન ન હોય તબ સબ દિવસ મનમેં અત્યંત તાપ હોય યહ હુ સુચન કિયો ॥ અબ વે પદ કૈસેં હેં જબ ઘરતેં ગોધનસંગ પધારત હેં તબ ॥ વ્રજસુંદરી ॥ જે જબભક્ત તે ॥ મુખમૂખપામીનેં ॥ મુખ જે પ્રભુનકો શ્રીમુખ તાકો મુખ જો દર્શનસુખ તાકો પામીનેં સો પાયકેં ॥ વારંવાર ॥ સો બેરબેરમે ॥ અત્યાવે ॥ સો તૃપ્ત હોત હેં ॥ અબ હહિં વારંવાર

ઇત્યાદિકનકે પાસ પ્રભુ સદા બિરાજે હેં તોં હુ જિનકું યા તરહ સો વિરહ હોયકેં જિનતેં મુખનિરિક્ષણસિત્વં ઇત્યાદિ શ્લોક કહેકેં

કહયો સો નિમેષોન્મેષકે અભિપ્રાયતેં કહયો નહી તોં વા સમેં બેગ આપ પધારત હૈં સો વારંવાર દર્શન કરિવેકો અવકાશ કહાં તેં ॥ અબ યા તુકકો ફલિતાર્થ યહુ જો પ્રાતઃકાલ બેગ ગોધનકે સંગ પધારત હૈં ઓર વ્રજ ભક્ત વા સમેં આપકે દર્શન કરત હૈં સો વિનકું નિમેષ હુ યુગસમાન લગત હૈ સોઈ ગોપીનાં પરમાનંદ આસીદ્ગોવિંદદર્શને ॥ ક્ષણંયુગશતમિવયા સાંયેનવિનાડભવત્ ॥ યા સ્થલમેં નિરૂપણ કિયો હૈ ॥ ૩ ॥ અબ વ્રજભક્તનકેં પ્રભુનકે વિરહતેં ક્ષણ હુ સો યુગ જેસી લગત હૈ તબ સબ દિન તો આપ વનમેં બિરાજત હૈં તબ વે નિર્વાહ કૈસેં કરત હૈં સો પ્રકાર કહત હૈં ॥

---

૧ નિમેષ સો નેત્રકી પલક લગનો ઓર ઉન્મેષ સો ઉઘડનો.

૨ શ્રીભાગવતમેં કહયો હૈ જો પ્રભુનકે દર્શનમેં ગોપી જનકું પરમ આનંદ હોત ભયો હતો પ્રભુ ન મીના ઉનકેં એક ક્ષણ હુ સો યુગ જેસો હોત ભયો.

દિવસ સઉ શ્યામા મલી રસરૂપતણો જસ ગાય ॥
ગોપમંડલીમધ્ય દેખીનેં વારંવાર સુખ થાય ॥ ૪ ॥

॥ દિવસ ॥ સો. દિનમેં ॥ સઉશ્યામામલી ॥ સઉ સો. સબ શ્યામા સો. સર્વદા છનકો. પોડશ વર્ષકો વય હૈ એસે વ્રજભક્ત તે મલી સો. મિલકે ॥ રસરૂપતણી ॥ સો. રસરૂપ પ્રભુ તિનકો. ॥ જસગાય ॥ સો. યશકો. ગાન કરત હૈં ॥ અબ રસરૂપ એસેં કહ્યો. યાતેં શીઘ્રતાપનિવારકત્વ સૂચન કિયો યહ પ્રકાર "ગોપ્યઃ કૃષ્ણેચનંયાતેત મનુદ્રુતચેતસઃ ॥ કૃષ્ણલીલાઃ પ્રગાયંત્યોનિન્યુર્દુઃખેનચાસરાન્ ઇત્યાદિ સ્થલમે સ્પુટ નિરૂ-

---

૧ શીઘ્ર સો. ત્વરત આપ તાપ નિવૃત્ત કરત હૈં.

૨ શ્રીભાગવતમેં કહ્યો હૈ જો પ્રભુ જબ વનમેં પધારત હૈ તબ પ્રભુનકૈં માર્ગમેં પાછેં હી છનકો ચિત્ત ગયો હૈ એસે ગોપી જન વિરહ દુઃખતેં કૃષ્ણલીલાકો ગાન કરિકૈં દિન કાઢત હૈ.

પણ કિયો હે ॥ ઔર [1]રસરૂપતવજ્સગાય એસો હુ પાઠ હે તાકો [1]અર્થ ઔર ટીકામેં કિયો હે ॥ અબ જીનકું [2]કછુ મિષ મિલત હે તે વનમેં જયકું દર્શન કરત હેં સોઇ નિરૂપણ કરત હેં ॥ ગોપમંડલીમધ્ય-દેખીનેં ॥ ગોપ જે સખા તિનકી મંડલી જે સમુહ તામેં દેખીનેં સો દેખિકું ॥ વારંવારસુખથાય ॥ સો બેરબેર સખ હોત હે ॥ અબ વારંવાર સો પ્રતિદ્વિનકે અભિપ્રાયતેં ॥ અથવા ॥ થોડે થોડે કાલકે અંતરતેં ॥ અથવા ॥ નિમેષોન્મેષાભિ પ્રાયતેં યા તુકકો ફલિતાર્થ સ્પષ્ટ હે ॥ ૪ ॥ અબ દિવસકેં નિર્વાહ

---

૧ યા પાઠકો અર્થ મહુ જો રસરૂપ એસો જો આપકો યશ હે તાકુ વે ગાવતહેં અબ પ્રભુનકે ધર્મ સબ પ્રભુનતેં અભિન્ન હે એસો અગનો સિદ્ધાંત હે તાતેં ઇહાં પ્રભુનકે યશ કેં હુ રસરૂપ કહયો સો યોગ્ય હે

૨ કછુ મિષ સો યમુનસ્નાનકો અથવા જલ ભરિવેકો અથવા છાક પહુંચાયવેકો ઇત્યાદિ કછુણી મિષ.

યા પ્રકારતેં કરત હેં તબ સંધ્યાસમેં સંયોગસુખ મિલત હે સો બારહ તુકતેં નિરૂપણ કરત હેં ॥

વાસર નિર્વાહ એમ કરે સખી સાયંકાલેં પેખે ॥ અલક મુખ ખુરરજ લાગી તે કમલ ભમર વિસેખે ॥ ૫ ॥

॥ વાસરનિર્વાહએમકરે ॥ [1]દિનમે નિર્વાહ યા પ્રકારતે કરત હેં ॥ સખી ॥ જે વ્રજભક્ત તે ॥ સાયંકાલેંપેખે ॥ તબ સંધ્યાસમે [2]આછી રીતતેં પ્રભુનકે દર્શન કરત હેં ॥ અબ ઇતનો વર્ણન કિયે પીછેં ગોપાલદાસજી હેં માનસિક તિરોધાનકો અનુભવ હોત હતો સો નિવૃત્ત હોયકેં દર્શન ભએ સો વર્ણન કરત હેં

---

૧ બાસર ઓસો દિનકો નામ હે તાતેં યહ અર્થ કિયો.

૨ સંસ્કૃતમેં પ્રેક્ષતે યહ હે તાકો બાપામે પેખે ઓમેં હોત હે તાતે આછી રીતતેં યહ ટીકામેં લિખ્યો સો બ ઉપ સર્ગકો અર્થ હે

॥ अलकमुख ॥ अलक जे हुटिलकेश तिन करकें युक्त ऐसो जे श्रीमुख ताकें ॥ खुररजलागीते ॥ गायनके मुखथी रज लगी हे सो ॥ कमलभमरविसेंखें ॥ कमल जे श्यामकुमल तापें ओढ़ जे भ्रमर तेसी शोभा विशेष करिकें दीखत हे ॥ अथ विशेष करिकें शोभा तो ऐसें जे हुटिलालकयुक्त श्रीमुख सदा भ्रमरयुक्त कमल जेसो लगत हे परंतु गोरज लगी हे सो पराग जेसी लगत हे यातें विशेष सादृश्य आयो याहीतें विसेषे ऐसें कहयो यह प्रकार सब सविस्तर तंगोरज[3]छुरितकुंतल या श्लोककें श्रीसुबोधीनीजीमें निरूपण कियो हे याको फलितार्थ स्फुट हे ॥ ५ ॥

---

१ कुटिल केश सो भांडी छोकी केशनकी लट अलक शब्दकें अर्थ केशमें लिख्यो हे अलकाश्चूर्णकुंतलाः

२ पराग सो पुष्पके भीतरकी रज.

३ तगोरजश्छुरित या श्लोककें श्रीसुबोधिनीजीमें गोरज इत्यादि पदनतें चार पुरुषार्थकें निरूपण कियो हें.

गोपबालकमंडली मध्ये रंग अनेक उपजावे ॥
मत्तगजगति मलपता तेश्रीगोकुलमाहे आवे ॥६॥

॥ गोपबालकमंडलीमध्यें ॥ सो जे गोपनके बालक आपने सखा हें तिनके समुहके थीचमें ॥ रंगअनेक उपजावें ॥ नाना प्रकारके [1]हास्यरसादुद्दीपकचेष्टाचयन तिन करेंसें रंग जे कुतूहल ताकों उत्पन्न करत भये ॥ मत्तगजगतिमलपता ॥ मस्त जैसो जे बडो हाथी सो जैसें स्वच्छंदमंदगतिसें चलतहे तैसें आप हु मलपता सो मंदमनोहरगतिसें श्रीगोकुलमें पधारत हें ॥ ६ ॥ अब श्रीगोकुलमें पधारत हें तब भक्तनकों दर्शन होत हें ताको क्रमसें निरूपण करत हें ॥

---

१ हास्यरसकी तथा और रसकी उत्पन्न करिवेवारी कितनीक श्रीअंगकी चेष्टा करत हें तथा कितनेक वैसे वचन आप कहतहें.

लोचनभृंग पीये घणूं ते प्रगट मुखमकरंद ॥ कमल पत्रजेवी आंखडी ते जोई जोई टाल्या द्वंद्व ॥ ७ ॥

અબ વ્રજભક્તનકે ॥ लोचनभृंग ॥ સો નેત્રરૂપી ભ્રમર તે ॥ पीयेघणूं ॥ સો બોહોત પીવત હે ॥ અબ કહાં પીવત હૈ સોં કહતહૈં ॥ प्रगटमुखमकरंद ॥ પ્રકટ સો વ્રજભક્તનકે નેત્રકમલતેં જબ પ્રભુનકે નેત્ર કમલ મિલે તા સમેં પ્રગટ ભયો જે મંદહાસ ઔર શૃંગારરસોદ્બોધક ચેષ્ટા તાકી જે મકરંદ સો પીવત હૈં ॥ અબ લોચનકોં ભૃંગસાદૃશ્ય તો [1]શ્યામરક્તવર્ણવિશિષ્ટત્વ ચાંચલ્ય[2] ઔર રસ[3] પાનકર્તૃત્વ

---

૧ જેસેં ભ્રમરમેં શ્યામતા તથા લલોઇ હોત હૈં તેસેં નેત્રમેં હુ હોત હૈ

૨ ઔર ભ્રમર ચંચલ હોત હૈં તેસેં નેત્ર હુ ચંચલ હૈ.

૩ જેસેં ભ્રમર પુષ્પકો રસ પીવત હૈં તેસેં નેત્ર હુ મુખકો શોભાદિકરૂપ રસ પીવત હૈં તાતેં નેત્રકોં ભ્રંગ કહે

ઇત્યાદિક ધર્મતેં રહિત હે યાતેં દર્શનમાત્રતેં પ્રથમ કહ્યુંકર તૂસિ નિરૂપણ કરી ॥ અબ નિશેષ નિરૂપણ કરતહેં ॥ कमलपत्रजेवीआंखडीतें ॥ તે સો વે કમલપત્ર જેસે પ્રભુનકે[1] નેત્ર તિનકું ॥ જોઈજોઈ ॥ સો દેખિ-દેખિકે યહ દ્વિરુક્તિ[2] અત્યંત ઉત્કંઠા સુચન કરિવેકે લિયેં હે ॥ અબ ॥ दाल्याद्वंद्व ॥ સો સાંસારિક જે સુખ દુઃખ તિનકેં મિટાવત હેં યાકેા કહિતાર્થ યહ

યેહી દશમસ્કંધમેં ગોપેોદ્રિક્ષિતદ્રશેાઽયગમ-સમેતાઃ પીત્વા-મુકુંદમુખસારઘમક્ષિશ્ર ગેસ્તાપંજહુર્વિરહજંપ્રજયેાષિતેાન્હિ યા રથલમેં નિરૂપણ કિયેા હે.

૧ યા પ્રકરણમેં શ્રી ભાગવતમેં कृष्णः कमलपत्राक्ष पुण्य-श्रवणकीर्तनः સ્તુયમાનેાનુગૈર્ગોપૈઃ સાગ્રજેાવ્રજમાવ્રજત એસેં લિખ્યેા હે તાતેં ઇહાં કમલપત્ર જેસે નેત્ર સેા પ્રભુનકે સમજને.

૨ દ્વિરુક્તિ સેા જોઇ જોઇ યહ દેા બિત્યાં કહનેા યાતેં પારંવાર દર્શન કરત હેં યહ સુચન કરત હેં યાહીતેં વ્રજ-બાલનકી પ્રભુનમેં અત્યંત ઉત્કંઠા સુચન ભઇ.

જો જબ પ્રભુ બનતેં પધારત હેં તબ દર્શનમાત્રતેં કછુક તૃપ્તિ હોત હે તાતેં પ્રપંચ વિસ્મૃતિ હોયકેં ભગવદાસક્તિ હોત હે યેહી નિરોધ હે ॥ ૭ ॥ અબ સંપુર્ણ સંયોગસુખપુર્વક તાપનિવૃત્તિ નિરૂપણ કરત હેં ॥

જોતાં તૃપ્તિ ન ઊપજે પ્રભુ અધરસુધારસ પાયે ॥
ભુજલતા ભીડી ભામિની તારેં દિવસ તાપ બુઝાયે ॥ ૮ ॥

---

૧ જણ જોતા તૃપ્તિ ન ઊપજે સો પ્રભુનકે દર્શનમાત્ર કિયેતે તૃપ્તિ નહી હોય તણ નેક દુહિ દીજે હમારી ગૈય્યા ઇત્યાદિ કીર્તનમે જેસે મિષ કહુ હે તેસો કછુભી મિષ કરિકેં પ્રભુ ઉનકે ઘરમે પધારિકેં અપુનો અધરામૃત પ્યાવત હેં ઔર સંભોગ અશેાગત હેં ઔર ભુજરૂપલતાતે ઉનકો આલિંગન દેત હેં અથવા વે ભક્ત અપની ભુજરૂપલતાતે પ્રભુનકો આલિંગન કરત હે તણ વિનકો દિનમે ભયો વિરહતાપ દુર હોત હે યા તુકમે હુ ઔર પીત્વામુકુંદમુખસારધમક્ષિભ્રંગૈ;

યાકો અર્થ સ્પુટ હે યાકો ફલિતાર્થ યહ જો આગમે દર્શન હોત હે તાહીતેં કછુ તૂમિ નહી હોત હે યાતેં

દોહનાદિકમિપતેં ગોપ્તમેં પધારિકે સંપુર્ણ સંયોગ સુખ દેકે તાપનિવૃત્તિ પ્રજભક્તનકી કરત હે યહ સબ પ્રકાર [૨]ભાવનાસહસ્ર ઔર [૩]ગુપ્તરસાદિકપ્રમેય-

---

યા શ્લોકકે શ્રીસુબોધીનીજ્ઞકો વિશેષ વિવેચન હે ઔર ધુજ-લતા કહી તાતેં બાહુકો સુંદરપનો કોમલપનો ઔર છાંયા કરિ વેવાકેપનો સુચન કિયો ઔર બામિની શબ્દ કહ્યુયો તાતેં બ-કુતનકો કહ્યુક માન હુ સુચન કિયો કયોં જો બામિની ઐસો કોપયુકત સ્ત્રીકો નામ કોશમેં કહ્યુયો હુ યેહી સબ ટીકામેં ફલિતાર્થમે ગુપ્ત રીતિસોં દિખાયો હે

૧ ગોપ્ટ સો ગાયનકે ખિરક.

૨ ભાવનાસહસ્ર સો શ્રીહરિરાયજીકૃત સહસ્ર શ્લોકી સેવા ભાવના.

૩ ગુપ્તરસ શ્રીગુસાંઇજીકૃત ગ્રંથ હે ઔર પ્રમેયગ્રંથ સો વેદાદિ ચાર પ્રમાણનમેં કહ્યુયો જો ભગવત્સ્વરૂપ ઔર ભગવલ્લીલા તિનકે હી કેવલ પ્રતિપાદન કરિવેવારે ગ્રંથ.

ગ્રંથનમેં સ્પુટ નિરૂપણ કિયો હે ॥ ૮ ॥ અબ ગોષ્ઠલીલા નિરૂપણ કરિકેં સંપુર્ણ વાત્સલ્યરસપુરિત નંદાલયકી લીલા તાકો નિરૂપણ કરત હેં ॥

પૂરણ સુખ દઇ ગોષ્ઠમાં પ્રભુ આંગેરા પાઉંધારે ॥
જસોદાજી લે ભામણા નેં રાઇલૂણ ઉતારે ॥ ૧ ॥

અબ [1]ગોષ્ઠસેં સંપુર્ણ સુખ વ્રજ ભક્તનકેાં દેકેં ॥ આંગેરા ॥ સેા ઉહાં તેં આગેં જે નંદાલય તહાં પધારત હેં તબ ॥ જસોદાજીલિભામણા ॥ શ્રીયશોદાજી પ્રેમૈયા લેકેં ॥ રાઇલુણઉતારે ॥ દૃષ્ટિદોષ નિવારણકે લિયેં રાઈ લેાંન ઉતારત હેં યાકેા ફલિતાર્થ સ્પુટ હે ॥ ૯ ॥

---

૧ અબ ગોષ્ઠ સેા ગાયનકે ફિરકે તિનમેં વ્રજ ભક્તનકેા પુર્ણ સુખ દેકેં ઔર સંધ્યા ભેાગ અરેાગિકેં પ્રભુ આગે નંદાલયકેા પધારત હેં સેા શ્રીભાગવતમેં તત્સત્કૃતિંસમધીગમ્યવિવેશગેાષ્ઠંસણીડહ્વાંસવિનયંયદપાંગમેાક્ષં યા સ્થલમેં કહ્યેા હે ચેહી વર્ણન યા તુકમેં કહ્યેા હે

વસ્ત્રાંચલ મુખરજ પોંછીનેં રૂપ સકલ નિહારે ॥
ઊમૌ થાય રોમાવલી કર કોમલ અંગ સંભારે ॥૧૦॥

અર્થ યશોદાજી આપણી સાડીને છેડાતેં પ્રભુનને શ્રીમુખતેં રજ પોંછિને ઓર સબ અંગનકો સૌંદર્ય નિરખત હૈં કૈસે ॥ કરકોમલઅંગસંભારેં ॥ અબ કોમલ શબ્દકો મધ્યમણિ ન્યાયતેં કરમેં ઓર અંગમેં સંબંધ હૈ યાતેં જબ કોમલ શ્રીહસ્તતેં શ્રીયશોદાજી પ્રભુનકે કોમલ શ્રીઅંગકો સ્પર્શ કરત હૈં તબ ॥ ઊમૌયાયરોમાવલી ॥ શ્રીયશોદાજીકે શ્રીઅંગમેં રોમાંચ હોત હૈં ઓર માતૃચરણકો પ્રેમ દેખિકે લક્ષનૈક પરવશ હે પ્રભુ તિનકે શ્રીઅંગમે હુ રોમાંચ હોત હૈં ॥ ૧૦ ॥ અબ ગોકુલકી નિવૃત્તિકે લિયેં અભ્યંગ કરાવત હૈં સો નિરૂપણ કરત હૈં ॥

करी पैरें पैरें वारणा सुतनें सदनमाहें पधरावे ॥
सुंदरी गृहकारजमिषें वली निरखवानें आवे ॥११॥

ફેર શ્રીયશોદાજી ॥ પેરેંપેરે ॥ સો અનેક પ્રકારતે ॥ વારણા ॥ સો બલૈયા લેઉં ॥ સુત ॥ જે પ્રભુ તિ હેતાં ॥ સુંદરી ॥ જે વ્રજભર્તા તે ઘરડે ક્રામેડે મિષતે ॥ ચલી ॥ સો ફેર પ્રભુનડે શ્રીમુખ નિરેખિવેડાં આ વત હેં યાડે ફલિતાર્થ સ્ફુટ હે ॥ ૧૧ ॥

ઉષ્ણોદક સોંધો ભેલી વલી અંગ અંઘોલ કરાવે॥ અંગવસ્ત્ર કરી સ્વચ્છવપૂને પછેં તેલ ચઢાવે ॥૧૨॥

॥ ઉષ્ણોદક ॥ જે તાતો જલ તાડાં સોંધેમે મિશ્ર-

---

૨ વારણાકે અનેક પ્રકાર સો આરતી કરત હે મુદિયા પારત હે બલૈયા લેત હે ઇત્યાદિક ઔર હુ પ્રકાર શ્રીભાગ વતમે ગોવર્દ્ધનોદ્ધારણ પ્રસગમેં પ્રસિદ્ધ હે અણ યા તુકમે ઔર યાસું પેહલી તુકમે જે વર્ણન કિયેાહે સોહી શ્રીભાગવત-મે તયોર્યશો રોહિણ્યૌપુત્રયોઃ પુત્રવત્સલે ઇત્યાદિ શ્લોકનમે દિખયેા હે.

યહેં શ્રીઅંગહેાં ઉબટના કરત હેં ઔર ૧અલીઅંગ-
અંધોલકરાવે એસેા હુ પાઠ હેં ફેર- અંગવસ્ત્રનેં શ્રી
અંગહેાં સ્પર્શ કરિહેં - પીછેં ॥ તેલ-॥ જો પ્રુક્ષેલ
સેા ॥ ચઢાવે ॥ સેા ચરણારવિંદતેં લેકેં કેશ પર્યંત
સમર્પંત હેં ॥ ૧૨ ॥

अनेक सुगंध वसन नें भूषण फूल अंबोडे
फावे ॥ ठणठणतो लाडकडो ते भोजन-
शालायें आवे ॥ १३ ॥

---

૧ અલી સેા સખી જે યેઽશસહુસ્ર નંદાલયમેં રહત હૈ તે એસેા અર્થ ઔર ટીકામે કિયેા હૈ સબ યા પુસ્તકમેં લે સ્નાનકેા ઔરે પ્રુક્ષેલ લગાયચેકેા વર્ણન કિયેા હૈ સેાઈ દશમ-સ્કંધમે ગતાધ્યાનશ્ચમેાતન્નમસ્યનેા-મર્ંગાદિભિઃ યા શ્લેાકમેં નિરૂપણ કિયેા હૈ.

॥અનેક ॥ સો. નાના પ્રકારકે જ [1]ઋતુમેં જૈસે ચહિયેં તૈસે ॥ સુગંધ ॥ સો અતર પ્રભૂતિ ॥ વસન ॥ સો વસ્ત્ર ઔર ॥ ભૂષણ ॥ સો શયનસમયોચિત આભરણ ઔર કેશમેં કાંકસી કરિકેં [2]પુષ્પકી રચના કરત હૈં સો ॥ ફાવે ॥ સો શોભત હૈં ઔર [3]અનેકવસનસુગંધ નીવી ઐસો હુ પાઠ હૈ ॥ અમ્ય

---

૧ ઋતુઅનુસાર વસ્ત્રાભરણાદિક શ્રીયશોદાજી ધરાવત હૈ યાહીતેં શ્રીભાગવતમેં યથાકામ યથાકાલંવ્યધત્તાંપરમાશિષઃ યહુ કહ્યો હૈ.

૨ પુષ્પકી રચના સો કેશકે જુડાપેં પુલકી માલા ધરાવત હૈં કયોં જો ગુર્જરભાષામેં અંબોડા ઐસો જુડાકો નામ હૈ ઔર અનેક પ્રકારકી પુલનકી રચના હુ કરત હૈ.

૩ અનેક વસનસુગંધનીવી યા પાઠમેં નીવી સો પહિરવેકો વસ્ત્ર ઔર વસનશબ્દ કરિકેં દુસરે વસ્ત્ર જાનને અથ યા હુકમેં જો વર્ણન કિયો હૈ સો હી શ્રીભાગવતમેં નીર્વિવસિત્વા-

યોં લીલ્યે દર્શન ભયે યાતેં ગોપાલદાસજીકે હૃદયમેં વત્સલ્યરસ ઉત્પન્ન ભયો તાતે મુખ્યકર વચન પૂર્વક શયનભોગ અરોગનેકો પ્રભુ પધારત હૈ સો નિરૂપણ કરત હૈં ॥ ઠણઠણનો ॥ સો નૂપુરકે શબ્દસહિત ॥ અથવા ॥ નેત્રકમલમેં કછુનિદ્રા આઈ હૈ યાતે ॥ ઠણઠણનો ॥ સો મંદમંદ લટકત ભયે ॥ ભોજનશાલાયેં ॥ સો ભોગ મંદિરમેં ॥ આવે ॥ સો પધારત હૈં અબ ભોજનશાલાયે જાય એસે નહી કહ્યો ઔર આવે એસેં કહ્યો યાકો ભાવાર્થ યહ જો ગોપાલદાસજીકે વાસમેં એસો અનુભવ ભયો જો મે ભોગમંદિરમેં હોતો હું યાતેં એસેં કહ્યો ॥ અથવા ॥ શયન ભોગ સિદ્ધ કરિકે શ્રીગોકુલેશજી પ્રભુનકી રાહ દેખત હૈં દૂર જમ પ્રભુ પધારત હૈં તબ દર્શનાનંદકો અનુભવ કરતં હૈં યાહીતેં ભોજનશાલાયેં આવે એસેં કહ્યો ॥ અબ વાસમેં પ્રભુ કૈસે લગત હૈં સો કહત હૈ ॥ ચાલ્યે ॥ સો પ્રિય ॥ અબ હમકુંકુતે પધારત હૈં તાકો હેતુ કહત હૈં ॥ ચાલકલો ॥ સો શ્રીયશોદાજી નંદરાયજીકે

અત્યંત લાડિલે હેં યાકો ભાવાર્થ યહુ હે શૃંગારા-દિક કરિકેં શ્રીયશોદાજી નંદરાયજીકે લાડકે આનંદતેં પુર્ણ પ્રભુ શયનભોગ અરોગિવેકેં લટકત ભયે પધાર તહેં ॥ ૧૩ ॥ અબ માતૃસમર્પિત શયનભોગ શ્રીસ્વામિનીજીકે અધરામૃતતેં હુ અધિક સ્વાદ લાગત હે યહ નિરૂપણ કરિવેકે લીયેં પ્રથમ શ્રીસ્વામિની-જીકે અધરામૃતકો ઉત્કર્ષ વર્ણન કરત હેં ॥

राधा अधरसुधा वना हरिनें बीजूं कांई
नव भावे ॥ प्रात पधारे नें निशायें आवे
प्रीत नवी उपजावे ॥ १४ ॥

॥ राधा ॥ જે મુખ્ય સ્વામિનીજી વૃષભાનુજા

---

१ વૃષભાનુજા સો વૃષભાનજીકી પુત્રી યહુ બાત પદ્મપુરાણ-કૃષ્ણજન્મખંડાદિકમેં પ્રસિદ્ધ હે ઔર મુખ્યસ્વામિનીજી યહુ વાગભાગરૂપ હેં યાતેં પ્રમોદરૂપ હે યાહીતેં સર્વોત્કૃષ્ટ આનંદ-રૂપ હેં તાસું मोदप्रमोदाभ्यपरिनिष्ठितपरिनिष्ठतावानंदा યા અનુભાષ્યકે અનુસારસું ઇહાં ટીકામેં પરિનિષ્ઠિતાનંદરૂપ લિયે.

યાહીતેં કહ્યો પ્રાતપધારેનેનિશાયેં આવેપ્રીતનવીકિપ-
જાવે ॥ ૧૪ ॥ અબ પ્રભુ શયનભોગ અરોગનહેં તાકો
નિરૂપણ કરત હૈં ॥

માતાનૂં મન રંજવા વાલો આરોગ્યા બહુ સ્વાદેં ॥
સુગંધવીડી કર ધરીનેં ઉઠ્યા નૂપુરને નાદેં ॥ ૧૫ ॥

અબ ઇહાં યશોદાજીનું મનરંજવા એસેં નહી કહ્યો. ઔર સામાન્ય માતૃશબ્દ કહ્યો. યાતેં શ્રીય-શોદાજી ઔર શ્રીરોહિણીજી ઇન દોઇનકો સુખ્યન કિયો ઇન દોઇનકો મન રંજન કરિવેકોં ॥ વાલો ॥ સો પ્યારે પુત્ર વે ॥ આરોગ્યાબહુસ્વાદેં ॥ ઔહોત [1]સ્વાદતેં શયનભોગ અરોગે ઇહાં આરોગ્યાસ્વાદેં

---

૧ ઔહોત સ્વાદતેં પ્રભુ અરોગત હૈં સો માતૃચરણકે સ્નેહતેં આપકો શયનભોગ બહુત સ્વાદ લગતહૈ સો શ્રી શ્રીલા-ગવતગેં જનબુપહુત આરપસ્વાદ્યનમુપલાલિતૈા યા શ્લોકગેં દિખાયો હૈ.

એસેં નહી કહ્યેા બીચમેં બહુશબ્દ કહ્યેા યાતેં આપ ધીરેંધીરેં અરેાગે ઔર માતૃસમર્પિતભેાગ શ્રી સ્વામિનીજીકે અધરામૃતતેં હુ સ્વાદ લગ્યેા યહ સુ-ચ્યન કિયેા તા પીછે ॥ સુગંધવીડીકરધરીનેંઉત્થાનુપુરને-નાદેં ॥ સુગંધ જે બરાસ જયફલ ઇલાયચી પ્રભૃતિ જા ઋતુમેં જેસી ઉચિત હેાય તેસી તા કરકેં યુકત જે બીડી તાકેાં શ્રીહસ્તમેં લેકેં નુપુરકેા શબ્દ કરત ભયે ઉઠે ઇહાં આચમન નહી કહ્યેા સેા તેા સંદંશન્યાયતેં અર્થાત્ સિદ્ધ ભયેા અથવા પ્રભુ શયનભેાગ અરેાગ ચુકે તબ શ્રીયશેાદાજીને બીડી દીની સેા આપ વામશ્રીહસ્તમેં લેકેં શય્યામંદિર-મેં શ્રીસ્વામિનીજીકે પાસ પધારત હેં ફેર શ્રી-સ્વામિનીજી આચમન કરાય અબુને હસ્તકમલતેં બીડી અરેાગાવત હેં યાહીતેં બીડી કર ધરી

---

૧ સંદંશ સેા ચીમટા જેસેં દેાઇ આડીગું ચીમટાકું પકડિ-યે તેં વાકે બીચમેં જે વસ્ત હેાય સેા આપહીતેં પકડી જાય તેસેં ઇહાં ભેાગ અરેાગિયેકેા ઔર બીડી અરેાગિયેકેા વર્ણન કિયેા તાતેં બીચમેં આચમન આપહીતેં સુચિત ભયેા.

એસેં કહ્યો અરોગી એસે નહી કહ્યો ઔર લોકમેં અત્યંત ઉતાવલ કરત હૈં તબ કહત હૈં જો ઉહાં ભોજન કરતહૈ તો ઇહાં આયકે અચોહ્યો યાહીતેં શ્રીસ્વામિનીજીકે સંયોગથી અત્યંત ઉતાવલ સુચન કરી યાકો ફલિતાર્થ યહ જો અત્યંતસ્વાદતેં અરોગે તાતેં શ્રીયશોદાજી શ્રીરાધિણીજીકું પ્રસન્ન કરિકે પૂર્ણ વત્સલા રસકો અનુભવ કરાયો ફેર શ્રીસ્વામિનીજીકો પૂર્ણ સંયોગ શૃંગારકો અનુભવ કરાયવેકું બેગબેગ શય્યામંદિરમેં પધારત હૈં ॥ ૧૫ ॥ અબ શ્રીયશો-દાજીકું શ્રીરાધિણીજીકું ઔર શ્રીસ્વામિનીજીકું હી કેવલ યથાયોગ્ય સુખ દેત હૈં ઐસેં નહી જ્ઞ ભક્તકો જેસો મનોરથ તાકું તેસો સુખ દેનકું યહ સુચન કરત ભયે ગુઢ જો શયનલીલા તાકો સંક્ષેપતેં નિરૂપણ કરત હૈં ॥

सकलव्रजमा पोढिया वालो विविधरससुखदान ॥
ए लीला मारे मन वसो ते भक्त मागे मान ॥१६॥

॥ सकलव्रजमा ॥ इत्यादिके अंकित सो २१६

પુર્ણચંદ્ર તા કરિકેં યુકત એસો વ્રજ જે નિત્યલીલા-
સ્થાન તાકે વિષેં ॥ અથવા ॥ કલા જે કામશાસ્ત્રોકતકલા
તા કરિકેં યુકત જે વ્રજ સુંદરીયેં તિનકો વ્રજ
જે સમુહ તામેં યાકો ભાવાર્થ યહ જે પ્રભુ
પોઢત હૈં તબ અનેક વ્રજભકત અનેક સેવા કરત
હૈં ચરણારવિંદ દાબચેષ્ટી પંખા કરિચેષ્ટી ઇત્યાદિક
॥ અથવા ॥ સકલ સો સબ વ્રજમંડલ તામેં
॥ પોઢિયા ॥ સો પોઢે યાકો ભાવાર્થ યહ જે વ્રજ-
મંડલમેં જીતનેં વ્રજભકત તિનકે સબ મનોરથ પુર્ણ
કરિવેકેં સબનકેં રાયનલીલાકે મનોરથાનુસાર સુખ
દેત હૈં યેહી અભિપ્રાય દશમસ્કંધમેં [૨]સુખંસુષુ-
પતુર્વ્રજે યા શ્લોકમેં નિરૂપણ કિયો હૈ ॥ અબ ઇતને
વર્ણનમાત્રતેં ગોપાલદાસજીકેં રાયનલીલાકે દર્શન

---

૧ સબ વ્રજમંડલમેં આપ પોઢત હૈં સો શ્રીભાગવતમેં સવિસ્મયવરશય્યાયાંસુખં સુષુપતુર્વ્રજે યા શ્લોકમે દિખાયો હૈ.

૨ યા શ્લોકમેં વ્રજે યા સપ્તમીકો અભિવ્યાપ્તિ અર્થ આયો હૈ તાતેં સબ વ્રજમેં આપ પોઢે એસો શ્રીસુબોધીન્યા-દિક ગ્રંથનકો આશય હૈં.

भये तातें प्रेमलक्षणाभक्ति उत्पन्न भइ तातें कह्यो ॥ चाल्यो ॥ सो प्यारे ओर प्रभु देखे हें ॥ विविध-रसमुखदान ॥ विविध सो नानाप्रकारके रस जो शृंगार रस ताके सुखदान सो सुख देवेवारे ॥ अब प्रातः कालतें लेके सायंकालपर्यंतकी लीला निरूपण करिके प्रार्थना करत हें ॥ एलीला ॥ ये सो ब्रज लीलाके अभी मोहें दर्शन होत हें सो ॥ हारेमनबसो ॥ सो मेरे मनमें सर्वदा बसो ओर ॥ तं ॥ सो नंदालय-श्री बालकलीला सो ॥ अंभ ॥ भक्त ॥ जो आपको सेवक में गोपालदास सो येही ॥ मान ॥ जो सन्मान[1] सो मागतहुं ॥ अथवा ॥ [2]मान ॥ सो

---

१ मेरे हृदयमें लीलाके। आविर्भाव होय येही सन्मान मैं मांगत हों.

२ प्रथमव्युत्पत्तीतें मान ऐसो इंद्रियाधिकनको नाम हे सो ग्रंथान्तरके ग्रंथमें श्रीपुरुषोत्तमजीने विवेचन किये हे ओर बहुतभागेमान याको ऐसे हु अर्थ होत हे जो रायनपाछे पीछें भक्त जो ब्रजभक्त ते मान सो प्रसादी पुष्पमाला यर्पित

પ્રમાણ અલૌકિક લીલોપયોગિ ઇંદ્રિય સો આગત હું યાકો ભાવાર્થ યહ જો આપનેં લીલા વર્ણન કરાયકેં હૃદ્‌હા સુફલ કરી ઔર લીલાકે દર્શન કરાયકેં ચક્ષુ સુફલ કિયે ॥ અબ નિત્યલીલામે મેરો પ્રવેશ કરાયકેં મેરે સર્વ દેહકેં સુફલ આપ કરો ॥ ૧૬ ॥ અબ ફેર લીલાનકેં અનંતપનો સુચન કરત ભયે પ્રેમપુર્વક પ્રાર્થના કરત હેં ॥

श्रीविट्ठल द्विजरूप तमारी लीला एणीपेरें झाझी ॥
ओडवे केम चालशे ते प्रीत अमसूं बाझी ॥१७॥

इतिश्रीगोपालदासजीकृतेनवाख्यानेषष्ठाख्यानं समाप्तिमगात् ॥ ६ ॥

તાકુત પ્રભુતિ સત્કાર આગત હું ઔર જો રાજસ ભક્ત હે તે સખીસ્નેહસેં શ્રીસ્વામિનીજીકે માનકી ઇચ્છા કરત હે યહ લીલા મેરે મનમે બસો

અથ આપ કેસે હો ॥ શ્રીવિઠ્ઠલ ॥ સો [1]નિત્યલી-
લાવિશિષ્ટ પુરુષોત્તમ હો ઔર કેસે હો ॥ દ્વિજરૂપ ॥
દ્વિજ જો ચંદ્રમા તા જૈસો આનંદદાયક હૈ રૂપ સો
સૌંદર્ય ઇનકો ॥ અથવા ॥ દ્વિજ ॥ જે બ્રાહ્મણ તિ
નકે વિષે હૈ રૂપ ઇનકો યાકો ભાવાર્થ યહ જો વેદ
ભગવદ્રૂપ હૈ તે બ્રાહ્મણકે વિષે [2]રહત હૈ ॥ અબ
વેદકો ભગવદ્રૂપત્વ તો [2]વેદોનારાયણ સાક્ષાત્ ઇત્યાદિ
વાક્યનમેં [2]પુષ્ટ હૈ ॥ અથવા ॥ દ્વિજરૂપ ॥ સો વર્ત-

---

૧ વિદુષ સો નિઃસાધનજનોદ્ધારકર્તા હૈ તાતે પુરુષોત્તમ
યહ અર્થ કિયો ઔર શ્રીયુક્ત હૈ તાતે લીલાવિશિષ્ટ યહ
અર્થ કિયો

૨ પક્ષરક્ષધર્મે કહ્યો હૈ જો વેદ સાક્ષાત્ પ્રભુનકો સ્વરૂપ
હૈ અબ વેદરૂપસો પ્રભુ હી બ્રાહ્મણનકે હૃદયમે તથા મુખમેં
વિરાજત હૈ તાહીતે બ્રાહ્મણ સબ વર્ણનતે ઉત્કૃષ્ટ હૈ સર્વ
દેવતાનકો નિવાસસ્થાન હૈ સો વેદાદિકમે પ્રસિદ્ધ હૈ યેહી
ઇહા ટીકામેં દિખાયો હૈ

ભાંનકાલમેં બ્રાહ્મણસ્વરૂપેં જનને ધારણ કિયો હે એસેં જે આપ તિનકી ॥ લીલાએણીપરજ્ઞાજ્ઞી ॥ એણી પેરેં સો યા પ્રકારતેં લીલા જાકી સો અનંત હે યાહીતે ॥ ઓડવેકમચાલ્યો ॥ ઉડાયે કેસેં ચલેગો ઉડાવનો સો હુગનો યાકો ભાવાર્થ યહ જે જે આપકી લીલા તો અનંત હે ઔર હમકુ થોડીસી લીલાકો થોડો સો અનુભવ કરાયકેં ઉડાઓગે સો નહિ ચલેગો તાકો હેતુ કહત હેં ॥ મીતઅમમૂંવાજ્ઞી ॥ મીત હમતેં બંધી હે યાકો ભાવાર્થ યહ જે જે મીતતેં બંધનત હે સોવાકો યોગ્ય પદાર્થ વાતેં છિપાવે તો વહ કૃતઘ્ન હોય યાતેં સર્વદા સર્વ લીલાનકો પ્રત્યક્ષ અનુભવ હમકું કરાઓ ઈહાં હમકું યહ બહુવચન સર્વ ભક્તનકે અભિપ્રાયતેં હે યાતેં ગોપાલદાસજીકો પશોપકારિત્વ સુચિત ભયો ભગવદીયનકો યેહી લક્ષણ હે ઔર પ્રભુનકો પ્રીતિભક્તત્વ તો વશોકુર્વંતિમાંભક્ત્યા

---

૧ નવમસ્કંધમેં પ્રભુનને દુર્વાસાકો આજ્ઞા કીની હે જે અન્યાશ્રયરહિતે ભક્તમોકો ભક્તી કરિકેં વશ કરિ લેત હેં જેસેં પતિવ્રતા સ્ત્રિયે ગુંણસપતિકેં વશ કરંત હે.

ઇત્યાદિશ્લોકે વિષે સ્પષ્ટ હે ઔર ઓલંભે ક્રમ આલશે
જો વાત અમચુવાજી એસો હુ પાઠ હે તાકો અર્થ
ઔર ટીકામેં લિખ્યો હે ॥ ૧૬ ॥

'પદ્મેશ્રાવિષ્ણુલોધીશૈઃકૃષ્ણરૂપેણયાઃકૃતાઃ ॥
'સંક્ષિપ્તાવર્ણિતાલીલાઃ 'પ્રાર્થિતાશ્ચમુહુર્મુહુઃ ॥ ૧ ॥

---

૧ યા રીતસોં પંઠાધ્યાનકો વ્યાખ્યાન કરિકે ગોસ્વામિશ્રી
શ્રીવનશ્રીમહારાજ ૧ યા આધ્યાનકો સબ અર્થ, સંક્ષેપસોં એક
શ્લોકમેં આશા૨ કરત હે તા૨ શ્લોકકો અર્થ શ્રીશુસોંઘજીને
પહિલે શ્રીકૃષ્ણાવતા૨મેં જે લીલાએ કરી તે હી ૧ યા છઠે
આધ્યાનમેં સંક્ષેપસોં વર્ણન કીની ઔર ફિરફિરકે માંગી ઇતનેં
એસી આપકી અનંત લીલા હે તિનકો સર્વદા ગાવેં અનુભવ
કરાએ એસે ગોપાલદાસજીને પ્રાર્થના કીની અર્થાત્ આધ્યા
નકે અર્થકો દોહા ॥ શ્રીવિષ્ણુ પહિલે કરી, જેનિતલીલાતેહ ॥
કહી પંઠેઆધ્યાનકેષ્ટુ, ફિરવહુ માગીનેહુ ॥ ઇતિશ્રીમ-
દ્વલ્લભાચાર્યમતવર્તિનામોક્ષગુરુત્વમાતામહગોસ્વામિશ્રીયદુપતિક-
ચક્રેશ્વરતાનેનરવપિતૃસકાશાદેવલબ્ધવિદુષેન ગોવર્ધનાશુકવિનાકૃ
તંપંઠાધ્યાન વ્યાખ્યાનદ્વિપલ્લવંસંપુર્ણમ્ ॥

ઇતિ શ્રીમદ્બાલકૃષ્ણચરણૈ કૃતાન શ્રીમદ્ગોવર્દ્ધન-
ગુરૂપાદપદ્મપરાગપ્રાપ્તે પરમોદ્દેય શ્રીમદ્ગોકુલોત્સવાત્મજ-
જીવનાખ્યેનવિરચિત પદ્યાનસ્યવ્યાખ્યાનં સમાપ્તમ્ ॥

॥ सप्तमाख्यान ॥

એસે પષ્ઠાખ્યાનમે નંદનંદનસ્વરૂપકી લીલાકે દર્શન ભયે તાકો વર્ણન કરિકે ॥ અબ સપ્તમાખ્યાનમેં શ્રીવિઠ્ઠલસ્વરૂપકી લીલાકો સાક્ષાત્ અનુભવ હોત હે તાકો નિરૂપણ કરત હેં ॥ રાગ સામેરી ॥ યાકો અભિપ્રાય પંચમાખ્યાનકે આરંભમે લિખ્યો હે ॥

आप सेवा करी सीखवे श्रीहरि भक्तिपक्ष वैभव सुदृढ कीधो ॥ पोतानी लीला ते वदन पोतें कही उच्चार आनंद अधिक दीधो ॥ १ ॥

॥ आप ॥ જે શ્રીવિઠ્ઠલનાથજી તે ॥ સેવાકરી સીખવે ॥ ભગવત્સેવા કરિકે ભક્તનકો સિખાવત હેં તબ તો આપકો કછુ [1]ફલાકાંક્ષા હોયગી યા શંકાકો

---

૧ ફલાકાંક્ષા સો જેનેં દ્રવ્યકી અથવા યશકી ચાકરીકી ઇચ્છાસેં શુદ્ધ શિષ્યકો સિખાવે તેસેં આપકોં હુ જીવનકે પાસ

નિવારણ કરત હૈં ।। શ્રીહરિ ।। સબનકે સર્વ દુઃખ-હર્તા ઔર શ્રીકૃષ્ણે યુક્ત યાકો ભાવાર્થ યહ જો લોકમે યત્કિંચિત્ શ્રીવારો હોત હૈ સો પ્રાય કોઇકી આકાંક્ષા નહી કરત હૈ તો આપ તો [1]શ્રીપતિ હૈં ।। અથવા ।। શ્રીહરિ ।। જો શ્રીવિઠ્ઠલનાથજી તે આપકી સેવા આપ કરિકે ભક્તનકો સિખાવત હૈં સોઈ આગે રૂપકે ઉઐકનેભિન્નથઇવિસ્તરે યા તુકમે સ્પષ્ટ નિરૂપણ

તેં કછુ ફલકી ઇચ્છા હોયગી તાતે સેવા સિખાવત હૈ યહ શંકા તાકો ઉત્તર યહ જો આપ સર્વ દુ.ખહર્તા હૈં તાતે જીવનકે સંસાર દુઃખહરણાર્થ હી કૃપા કરિકે અપુની સેવા સિખાવત હૈં યાહી અભિપ્રાયતે જનશિક્ષા કૃતેકૃષ્ણભક્તિકૃત યહ આપકો નામ હૈ.

૧ શ્રીપતિ સો લક્ષ્મીજીકે પતિ યાકો અભિપ્રાય યહ જો લક્ષ્મીજીકે કિંચિત્કૃપાદેશમાત્રતેં જીવકો દ્રવ્યાદિક મિલત હૈ ઔર આપ તો ઉનકે હુ પતિ હૈં તાતેં આપકો કહા આકાંક્ષા હોય સો હી લક્ષ્મીવિઠ્ઠલનાયકેમસ્તિતદેયં વિભુતયેયત ઉપસેદુરી-શ્વરીનમન્યતેસ્વયમનુવર્તીંભવાન ઇત્યાદિ વચનનમે કહ્યો હૈ.

કરેંગે ॥ અબ ભક્તનકેાં ઐસેં સિખાયવેકેા કહ્યો કારણ સેા કહત હેં ॥ ભક્તિપક્ષકેંમનસુદ્રઢકીયો ॥ ભક્તિપક્ષ જે ભક્તિમાર્ગ તાકેાં વૈભવ સેા વિસ્તાર તાપુર્વક સુદ્રઢ સેા અત્યંત દ્રઢ કિયેા યાકેા ભાવાર્થ યહ જે ભક્તીમાર્ગ તેા શ્રીવલ્લભાચાર્યજીને પ્રથમ હી પ્રકટ કિયેા હે આપનેં વાકું ભક્તાનુગ્રહાર્થ સવિસ્તાર સુદ્રઢ કિયેા અબ યા રીતતેં સેવાકેા પ્રકાર સિદ્ધ ભયેા પરંતુ સેવાકે બીચકે અવકાશકેા સમય વૃથા જાત હેાયગેા યા શંકાકેા નિવારણ કરત હેં ॥ પોતાની લીલાતેવદનપોતેંકહી ॥ પેાતાનીલીલા આપકી લીલા સેા વદન પેાતે કહી સેા આપકે શ્રીમુખતેં ગ્રંથદ્વારા કહી ॥ અથવા ॥ વદન ॥ જે આપકેા શ્રીમુખ શ્રીમહાપ્રભુજી તિનદ્વારા કહી યાતેં સેવાકે અવકાશમેં સુબોધીન્યાદિ ગ્રંથદ્વારા શ્રવણ

---

૧ સર્વદા પ્રભુનકેા શુશ્રુશ્રવણાદિક કરનેા સેા શ્રીભાગવત મેં શ્રોતવ્યઃકીર્તિ તવ્યશ્ચસ્મર્તવ્યશ્ચેચ્છતાડભયં ઇત્યાદિક્ય લમેં પ્રસિદ્ધ હે.

કીર્તન સ્મરણ કરને યહ સુચન કિયો ॥ અબ શ્રી-
મુખતેં લીલા કહી તાકો પ્રયોજન કહ્યો સો કહત હૈં
॥ ઉચ્ચારઆનંદઅધિકદીયો ॥ સેવાનંદકો પ્રથમ નિરૂપણ
કિયો ॥ અબ યાતેં અધીક સ્મરણાનંદ આપનેં દિયો
ઔર કીર્તનાનંદ હુ દિયો યહ સુચન કિયો ॥ અબ
સ્મરણાનંદકો આધીક્ય યહ જો સેવામેં તો કછુક હુ
સમયકો નિયમ હૈ ઔર સ્મરણાનંદ તો સર્વદા અનુ-
ભવ કરિવેકો હૈ ઔર સેવા તો કેવલ આપ કરે તબ
સુખ હોય ઔર કીર્તન તો આપ કરે તબ હુ આનંદ
હોય ઔર દુસરો કોઈ કરે તો હુ શ્રવણાનંદ હોય
યાહીતેં શ્રીમદ્ભાગવતમેં અષ્ટમસ્કંધમેં ગજેંદ્રનેં કહ્યો
હૈ ॥ [1]એકાંતિનોયસ્યનકંચનાર્થં વાંછંતિયેવૈભગવત્પ્ર-
પન્નાઃ ॥ અત્યદ્ભુતંતચ્ચરિતંસુમંગલંગાયંતઆનંદ-

---

૧ જે નિશ્ચય કરિકેં પ્રભુનકે શરણુ આયે હૈ ઔર
અન્યાશ્રય રહિત હૈં તે ભક્ત કછુભી પદાર્થકી ઇચ્છા કરત
નાહીં યે, અતિ આશ્ચર્યરૂપ ઔર પરમમંગલ ઐસો જે પ્રભુ-
નકો ચરિત્ર તાકો ગાન કરિ આનંદ સમુદ્ર મેં મગ્ન રહત હૈં

સમુદ્રમગ્નાઃ ॥ તથા વેદસ્તુતિમેં હુ ॥ [૧]ધૃતિવમુખ્ય-
ત્રયધીપતેઽખિલલોકમલક્ષપણુંથામૃતાબ્ધીમવગાહ્યતપાં
સિજહુરિત્યાદિ ॥ યારે ફલિતાર્થ યહ કે [૨]સેવામાર્ગ
ઔર સ્મરણમાર્ગ આપનેં આચરણ, કિયે દૃઢ
કિયો ॥ ૧ ॥ અબ સેવામાર્ગ ઔર સ્મરણમાર્ગ યે
દોઈ આપને મનઃ કલ્પિત પ્રકટ કિયે તબ તો યે

---

૧ વેદનને પ્રભુનકો વીનતી કીની હે તે અહો નિલોકી
પ્રજાતિકે પતિ પ્રભુ સબ લોકકે દુઃખ પાપ દુર કરિવેવારે તે
આપકી કથારૂપ અમૃત સમુદ્ર તામે મગ્ન હોયકે વિદ્વાન લોગ
સબ સાંસારિક સંતાપનકો ત્યાગ કરત હે યહ બાત શ્રીભાગ
વતમેં ત્વત્કથામૃષ્ટપીયુષનદ્યામનોવારણ સ્મર ત સ્મારય તદ્ભ્રમિયો
ઘોઘહર હરિ ઇત્યાદિ અનેક દુસરે સ્થલનમે હુ કહુયો હે.

૨ આધી તુકમે સેવા માર્ગકી ઔર આધી તુકમેં સ્મર.
ણમાર્ગકી દૃઢતા કહી યેહી શ્રીમહાપ્રભુનને તસ્માત્સર્વાત્મનાશ
શ્વદ્ગોકુલેશ્વરપાદયો સ્મરણ ભજન ચાપિનત્યાજ્યમિતિમેમતિ
ઇત્યાદિસ્થલમે આજ્ઞા કીની હે

માર્ગ વેદોક્ત નહી હોંયગે તબ ઇન માર્ગનતેં મોક્ષ-
પ્રાપ્તિ કૈસેં હોયગી યા શંકાકો નિવારણ કરત હૈં ॥

વેદદધિમધ્ય નવનીત જો ભજનરસ મથિત
માધુરી જીવેં શ્રવણેં પીધો ॥ તત્ક્રમ કર્મ-
પથ સ્નેહરસહી ન જે શ્વેત જાણી વિમુખ
તાણી લીધો ॥ ૨ ॥

અબ વેદરૂપ જો દધી સો કૈસો ॥ મથિત ॥ - સો
મથ્યો ભયો તાકે મધ્યમેં રહ્યો એસો જો ॥ નવનીત ॥
સો જ્ઞાનમાર્ગ તત્સંબંધી ॥ જો ભજનરસ ॥ સો ભક્તિ-
રસ રસશબ્દતેં ઘૃતરૂપત્વ સિદ્ધ ભયો તાકી જો
॥ માધુરી ॥ સો મિષ્ટતા ॥ અબ માધુરી કહી યાતેં
લૌકિક ઘૃત તો ફીકો હોત હે ઔર વહ તો મિષ્ટ હે
યાતેં ઘૃતતેં હું ઉત્કર્ષ સુચન કિયો ॥ અબ યા
માધુરી કો કહા ઉપયોગ ભયો સો કહત હૈં ॥ જીવ ॥
જો દૈવીજીવ તિનનેં ॥ શ્રવણેપીધો ॥ શ્રવણ જો કાન
તિનતેં પીયો યાતેં શ્રવણનકો પાનપાત્રત્વ સુચિત

ભયો યાકો ભાવાર્થ યહ હૈ વેદરૂપ હૈ દધી તાકો આપનેં મથન કરિકેં નવનીતરૂપ જ્ઞાનમાર્ગ ઉત્પન્ન કિયો ॥ અબ વેદકો મથન સો વ્યાસસૂત્રાનુસાર વિચાર ભાષ્યરૂપ યાતેં જ્ઞાનમાર્ગ અનાદિસિદ્ધ હૈ પરંતુ આપનેં વેદમેંતે હી કાઢિકેં સ્પષ્ટ જુદો દિખાયો યહ સુચિત ભયો ॥ અબ જૈસે નવનીતકો હુ પરિણામમે સાર ઘૃત તૈસે જ્ઞાનકો સાર ભક્તિ સોઈ [1]શ્રીભાગવતાદિકનમે પ્રસિદ્ધ હૈ ઔર ગીતાજીમે હુ [2]બ્રહ્મભૂતઃ પ્રસન્નાત્માનશોચતિનકાંક્ષતિ ॥ સમઃસર્વે

---

૧ શ્રીભાગવતમે નૈષ્કર્મ્યમપ્યચ્યુતભાવવર્જિત નશોભતેજ્ઞા નમલ નિરંજન ઐય સુતિ ભક્તિમુદસ્યતેવિમોક્ષિલક્ષ્ય તિયેકેવલ બોધલબ્ધયે ઇત્યાદિસ્થલમે યહ પ્રસિદ્ધ હૈ ઔર નારદપંચરાદિકનમે હુ પ્રસિદ્ધ હૈ

૨ યહ જીવ ભગવત્સેવાદિક કરિકે અક્ષરબ્રહ્મરૂપ હોત હૈ આનંદાશકે આવિર્ભાવતે સદા પ્રસન્ન રહત હૈ તબ યાકો કોહુપદાર્થકો શોક ઔર ઇચ્છા હોત નાહિ ફેર નિર્ગુણભાવતે

પુષ્ટેપુષ્ટભક્તિંલભતેપરામ્ ॥ ઇત્યાદિક સ્થલનમેં કહ્યો હે ઔર નવનીતતેં સારભૂત ઘૃત તાકેં ઉત્પન્ન કરિવેકેં સામર્થ્ય તો અગ્નિકેં હે યાતેં શ્રીમહાપ્રભુનકેં અગ્નિત્વ હુ સુચિત ભયો ઔર શ્રીયમુનકેં ઉપદેશ દ્વારા ભક્તિરૂપ ઘૃત પ્યાવત હે તાતેં પરમઉપકારિત્વ હુ સુચિત ભયો કયોં જે પ્રથમ-ઉપકાર તો ઘૃત ઉત્પન્ન કરેકેં ઔર દુસરો ઉપકાર જે ઘૃત પ્યાયકેં [1]પુષ્ટિ સંપાદન કરી તાકેં યહ દોઈ પ્રકારકેં ઉપકારકર્તૃત્વ દોઇ સ્વરૂપનકેં હે ॥ અબ વેદાર્થ વિચારિકેં જ્ઞાનમાર્ગ આપનેં પ્રકટ કિયો ઔર વાકેં ફલરૂપ ભક્તિ માર્ગ હુ પ્રગટ કિયો તબ ઔરભી વેદાર્થકે વિચાર કરિવેકારે હેં તિનનેં કહા કિયો સો કહત હેં ॥ તક્રસમકર્મપથ ॥ તક્ર જો છાછ તાજેસો કર્મ માર્ગ ॥ અબ કર્મમાર્ગકેં તક્રસમતા

સબ પ્રાણીનમેં સમાન રહે તબ મેરી ફલરૂપ ભક્તિ પાવત હે ઐસેં પ્રભુનનેં આજ્ઞા કીની હે.

૧ પુષ્ટિ સો જૈસેં ઘૃતસેં શરીરકેં પોષણરૂપ ફલ હોય તૈસેં ભક્તીદ્વારા પુષ્ટિમાર્ગીય ફલ.

દિખાવત હૈં ॥ સ્નેહરસહીન ॥ જૈસેં તક્ર [1]સ્નેહરસ જો ધૃત તાતેં હીન તૈસેં કર્મપથ જો ભટ્ટપ્રભાકરાદિ-દર્શિત માર્ગ સો હુ સ્નેહરસહીન સો ભક્તિરસહી હૈ ઈહાં તક્રસમ કર્મ નહી કહ્યો કર્મપથ કહ્યો યાતેં યહ સૂચન કિયો જો વેદોક્ત સંધ્યાવંદનાદિકર્મ તો સેવારૂપ હૈ સો સસ્નેહ હૈ પરંતુ ભટ્ટાચાર્ય પ્રભૃતિનનેં વેદાર્થ અન્યથા લગાયકેં જો પ્રકાર કહ્યો સો નિઃસ્નેહ હૈ યાહીતેં કર્મપથ ઐસેં કહ્યો ॥ અબ ભટ્ટભાસ્કરમતાનુયાયી હુ બોહોત હૈં તાકો કારણ કહા સો કહત હૈં ॥ જે ॥ સો જો ॥ શ્વેતજાણી ॥ શ્વેત જાનિકેં સો જૈસેં નવનીત શ્વેત હૈ તૈસે તક્ર હુ શ્વેત હૈ પરંતુ નવનીત સ્નેહરૂપ હૈ ઔર તક્ર

---

૧ સ્નેહ ઐસો ઘૃતકો ઔર પ્રીતિકો નામ હૈ સો ગૌડિ-ન્યાદિકોશનમેં પ્રસિદ્ધ હૈ.

૨ શ્રીમહાપ્રભુનને નિબંધસર્વાર્થનિર્ણયાદિસ્થલનમેં જો પ્રકાર લિખ્યોહૈ તાપ્રકારસો ભગવદ્રૂપ જાનિકેં કામનારહિત

નિઃસ્નેહ હે તો હુ શ્વેતવર્ણથી ભ્રાંતિતેં સાર જાનિ-
હું હે તેસેં વેદોક્ત પ્રકારથી ભ્રાંતિતેં ભાટ્ટભાસ્કરોક્ત-
મતકો અંગીકાર કરત હે ॥ વસ્તુતઃ વહ પ્રકાર
વૈદિકસિદ્ધાંતવિરુદ્ધ હે સો પુર્વમીમાંસાભાષ્યાદિગ્રંથન-
મેં સ્પુટ નિરૂપણ કિયો હે યાહીતેં તદ્રસમકર્મપથ
એસેં કહ્યો ॥ અબ એસો જિનકો અજ્ઞાન કહ્યો તાકો
કારણ કહત હે ॥ વિમુખ ॥ સો ભગવદ્વિમુખ હે કહ્યો
જો કર્મ ભગવદ્રૂપ હું એસેં વે નહી જાનેં કર્મકુંહી
ફલદાતા માનત હે ઔર પ્રભુનતેં ભિન્ન માનતહે
તાતેં હી ॥ તાણીલીયો ॥ એસેં કહ્યો યાકો ભાવાર્થ
યહ હે ભટ્ટાચાર્યપ્રભૃતિનનેં જોરાવરી જોયિકે વેદ-
મેંતેં અપનો પ્રકાર સિદ્ધ કિયોહે ઔર મુખ્ય વૈદિક-
સિદ્ધાંતકો પ્રકાર તો શ્રીમહાપ્રભુનનેં હી નિરૂપણ કિયો
હે યાકો ભાવાર્થ યહ હે જો જ્ઞાનમાર્ગ કર્મમાર્ગ ઔર

સંધ્યાવંદનાગ્નિહોત્રયજ્ઞાદિક વૈદિકકર્મ કરિકે પ્રભુનકે અર્પણ
કરે તો વિનકર્મનકેં ભગવાન્ અપની સેવાકરિકે માનતહે
સોહી ગીતા શ્રીભાગવતાદિકનમેં યત્કરોષિયદશ્નાસિ તદ્વિધ્યન
તસ્યમહત્સમર્પણં ઇત્યાદિસ્થલનમે પ્રસિદ્ધ હે.

ભક્તિમાર્ગ યે [1]તીનોહિ વૈદિક હેં ઔર ઇન તીનોંકો યથાર્થ સ્વરૂપ આપનેં હી દિખાયેા ઔર યે તીનોં હી [2]મોક્ષસાધક હેં ॥ ૨ ॥ અબ પ્રથમતુકમેં નિરૂપણ કરત હેં ॥

---

૧ તીનેા માર્ગ વેદાદિસંમતહેં યાહીતેં શ્લોકાદશકધર્મ યોગાન્ત્રયોમયાપ્રોક્તાનૃણા શ્રેયો વિધિત્સયા જ્ઞાનંકર્મચભક્તીશ્ચ નોમાયોન્યોસ્તિકશ્ચિત્ યહ પ્રમુનનેં આજ્ઞા કીનીહે.

૨ જ્ઞાનમાર્ગ ઔર ભક્તમાર્ગસાક્ષાન્મોક્ષસાધકહેં ઔર કર્મમાર્ગજ્ઞાનદ્વારા મોક્ષસાધકહેં

૩ શરણુજયેતેં હી મોક્ષ હોતહે સેા બાત ગીતાશ્રીભાગવતાદિકમેં જામેવયેપ્રપદ્યંતે જાયામેતાંતરંતિતે તથા જામેકર્મ પરાયણજાતજાનંસર્વદેહિનામ્ યાહિસર્વોત્તમભાવેન યાશ્રયન્તિદ્વયુતોભયં ઇત્યાદિશ્લોકનમેં પ્રમુનનેં આજ્ઞા દીનીહે.

ए चरण शरण वना लोक दशचारमा
कहो केहे नो कांई अर्थ सीधो ॥ शूं कहूं
चतुर थइ थइ अने विस्तरें भजे नही पशु
जेम विषय कीधो ॥ ३ ॥

अथ चरणारविंदके दर्शन करिवें अपनें अंतः-करणकों उपदेश करतहें ॥ एचरणा ॥ सेा ये चरणा-विंद तिनथी शरणागिना ॥ लोकदशचारमा ॥ चतु-र्दशश्लोकमे कहेा केाइकेाथी कछु [1]अर्थ सिद्ध भयेा हे यह [2]काकुक्ति हे याकेा अर्थ यह जे या चरण-शरणागिना चतुर्दशश्लोकमे या जीवकेा कार्य जे पुष्टिमोक्षमार्गि सेा सिद्ध न होय तेा हुं आश्चर्य

---

१ अर्थ सेा प्रयोजनादिके पुष्टिमार्गीयकरत.

२ काकुक्ति सेा जामें स्वरकी विकृतीते और अर्थ होय ऐसेा बोलनेा काकुशब्द केा ऐसेाही अर्थ अमरकेाशमें लि-ख्येहे काकु:स्त्रियाविकारेाय शे कथीत्यादिलिंगनि:

રે શો ॥ શુંકરૂં ॥ સો કહા કરું ॥ ચતુરથઇયટ ॥ બુદ્ધિમાન હોય હોયરેં ॥ વિસ્તારે ભજેનહિ ॥ વિસ્તારપુર્વક આપશ્રી સેવા તથા સ્મરણ કરત નહી રેં તથ કહા કરત રેં સો કહત રેં ॥ પશુજેમવિષય કીયોં ॥ જૈસેં પશુ કેવલ વિષયસુખમેં જનતરેં તેસેં અજ્ઞાની જીવ હુ કેવલ સાંસારિક જે તુચ્છ સુખ તાહેં સેવતરેં આપશ્રી સેવા નામસ્મરણ નિરંતર નહી કરતરેં ॥ ૩ ॥ અબ સાંસારિકસુખતેં ચિત્ત નિવૃત્ત હોયરેં આપશ્રી સેવાનામસ્મરણમેં કૈસેં ચિત્ત લગે તાકો ઉપાય કહતરેં ॥

બોલ વલ્લભસુવન વિમલ વાણી ॥
જેની ગતિ બ્રહ્માદિદેવેં ન જાણી ॥ ૪ ॥

---

૧ સાંસારિક વિષયસુખમેં હી જે નિમગ્ન હોત હુ તિનકી સબ ચતુરતાદિક વ્યર્થ હુ સોહી દશમસ્કંધમે શ્રીશુકદેવ શ્રીકૃષ્ણક્રિયાદક્ષય વિમુખાયેત્વધોક્ષજે એસ વિષયમેં આસક્ત મનુષ્યનકો ઈહાં પશુતુલ્ય કહે તાકો તાત્પર્ય યહુ જો સ્વભાવેં જો સ્નેહમા

ઔર રસકો પ્રાધાન્ય કહુયો હે સો કેવલ ભગવલ્લીલાવિષયક હી હે પરંતુ જે હંભી અન્ય ગ્રંથનમેં તથા કીર્તનનમેં રસકે। પ્રાધાન્ય દિખાયકે આપ વિષયાસક્ત હોતહે તિનકે ચિત્તમેં કભીભી રંચ હુ ભગવદાવેશ હોતનાહી સો હી શ્રીમહાપ્રભુનને વિષયાક્રાંત દેહાનાંનાવેશાઃસર્વથાહુકે.ઇત્યાદિસ્થલમેં આજ્ઞા કીની હે ઔર યારીતકે જે મિષ્ટાન્નાદિવિષયમેં શુભકે તથાવિષયસુખકે લોભી નિર્મલભક્તીમાર્ગકેાં દુષણ ઉપન્નવત હે તિનકેા નિશ્ચય નરકગામી હી હોતહે સો શ્રીમહાપ્રભુનને નિબંધમેં વિસ્તારસોં લિખ્યેા હે ઔર શ્રીહરિરાયજીપ્રભૃતિપ્રાચીન ગોસ્વામિબાલકનને કામાધ્યદોષવિવરણાદિકગ્રંથનમેં કામકેા ઔર ભગવદ્ભાવકેા પરસ્પર પરમવૈર હે સો સ્પષ્ટ નિરૂપણ કિયેાહે તાહીતેં ઇહાં વિષયાસક્તનકેાં પશુતુલ્ય કહે યાકેા. ફલિતાર્થ યહ જો જેસેં પશુનકેાં ગમ્ય અગમ્ય સ્ત્રીકેા કછુ વિચાર નહી હોય ઔર ભાર ઉઠાયવે પ્રભૃતિકેા શ્રમ બહુતકરે પરંતુ ફલ કછુ નહિ તેસેં નિબંધોક્ત શિશ્નોદરપરાયણ જનનકુંથી જનનેા.

અબ ॥ વલ્લભમુવન ॥ યા પ્રકાર શ્રી જો॥ ચિમન્ત્રાણી ॥ સો પવિત્રશબ્દ તાકેં ॥ બોલ ॥ સો નિરંતર ઉચ્ચાર કર ॥ અબ શ્રીવિકુલ એસે નહી કહ્યો ઔર વલ્લભમુવન કહ્યો તાકો ભાવાર્થ યહ જો શ્રીવિકુલ એસે ઉચ્ચારકરે તો કેવલ શ્રીગુસાંઇજીકો હી નામ સ્મરણ હોય ઔર વલ્લભમુવન એસે કહેતે શ્રીમહાપ્રભુજીકો ઔર શ્રીગુસાંઇજીકો દોઇનકો નામસ્મરણ હોય ॥ અથવા ॥ વલ્લભ ॥ સો શ્રીમહાપ્રભુજી ઔર ઉનકે ॥ મુવન ॥ સો શ્રીગુસાંઇજી ધનિકો ॥ ચિમલ ॥ વેદતુલ્યનિર્દોષ એસી જો ગ્રંથરૂપ ॥ વાણી ॥ તાકેં ॥ બોલ ॥ સો ઉચ્ચારકર ॥ અબ યાકો કારણ કહ્યો સો કહત હૈં ॥ જોનીગતિબ્રહ્માદિદેવનજાણી ॥ છત દોઇસ્વરૂપનકી ગતિ સો જ્ઞાન તથા લીલા સો બ્રહ્માદિકદેવતાનતેં હુ જનીજાત નહી યાકો ભાવાર્થ યહ જો શ્રીમહાપ્રભુનકો ઔર શ્રીગુસાંઇજીકો નિરંતર નામસ્મરણ યાતેં ચિત્ત સર્વદા શુદ્ધ રહે ઔર ભાવાદિક

કે[1] પ્રમાણપ્રમેયગ્રંથ તિનકો અભ્યાસ યથોચિત કરે તબ આપકે સ્વરૂપકો જ્ઞાન હોય નહી તો બ્રહ્માદિક-નકોં હુ આપકો સ્વરૂપકો યથાર્થ જ્ઞાન નહી તબ જીવકોં કહાંતેં હોય ॥ ૪ ॥ અબ આપકે સ્વરૂપકોં જ્ઞાન આપ કરાવેં તબ હી હોય તાકો ઉદાહરણ કહત હેં ॥

नंदनंदनरूपें रासलीला करी पोतें न उच्चरी
छानी राखी ॥ दिवसएकादनी उत्तराकुं-
चरप्रत व्यासनंद न विमलवदन भांखी ॥५॥

અબ ॥ नंदनंदनरूपें ॥ સો કૃષ્ણાવતાર ધારણ કરિ કે છ મહીનાકી રાત્રી કરિકેં રાસક્રીડા કરી સો

---

૧ પ્રમાણ જે વેદશ્રુત્યાદિક તિનકે વ્યાખ્યાન તે પ્રમાણગ્રંથ ઔર પ્રમેય જે લીલાયુક્ત ભગવત્સ્વરૂપ તાકે પ્રતિપાદક જે ગ્રંથ તે પ્રમેયગ્રંથ.

॥ पोलेनउच्चरीछानीराखी ॥ આપને કેાધકેા આવ નહી કરી છાની રાખી સેા ગુપ્તરાખી યાતેં યા લીલા કેા સબનકેાં જ્ઞાન નહીહે તબ યા લીલાકેા સબકેા કેસેં જનનહેં તાકેા કારણ કહતહે ॥ દિવસએકાદર્ન ઉત્તરાકુંવરમત ॥ છ મહીનાકી લીલામેંતેં એકાદદિનકી લીલા ઉત્તરા જો વિરાટરાજાકી બેટી તાકેા ડુંચર સેા બેટા પરીક્ષિતરાજ તાકેાં ॥ વ્યાસનંદનવિમલવદનમાંહિ વ્યાસ સેા વેદવ્યાસજી તિનકે નંદન સેા પુત્ર શ્રીશુકદેવજી તિનને વિમલ સેા પ્રાકૃતસંબંધ રહિત અસેા દ્વિજ જો મુખ તાતેં કહી ॥ અબ પરીક્ષિત નહિ કહયેા ઔર ઉત્તરાડુંચર કહયેા યાતેં વાકેાં ભગવત્સંબંધ સુચન કિયેા કયેાં જો ઉત્તરાકે ગર્ભમેં જબ પરીક્ષિતરાજ હતે તબ જનમકીયેાતાહુંતાહિ પ્રભુન

---

१ સંસ્કૃતમેં છત્રશબ્દ હે તાકેા અપભ્રંશ છાની યહ અપ ભ્રંશ ભયેા તાતે ગુપ્તરાખી યહ અર્થ કિયેા ઔર ગુપ્ત રાખિ યેકેા કારણ તેા યહ જો યહ લીલા અત્યંત રહસ્ય હે.

વિનકું [1]દર્શન ભયે યાતેં અલૌકિકદેહ હુતિકો હે ઔર [2]જીતેંદ્રિય હે યાતેં હતનીલીલા શ્રવણુકો અધીકાર

---

૧ જબ પરીક્ષિતીરાજા ગર્ભમેં હુતે તબ 'અશ્વત્થામાને પૃથ્વીકો નિષ્પાંડવ કરિવેકે લિયે બ્રહ્માસ્ત્ર છોડયો તબ પરીક્ષિતકી માતા ઉત્તરા જરિવે લગી તાકું પ્રભુનકે શરણુગઇ તબ પ્રભુનને વાકે ગર્ભમેં પધારિકે સુદર્શનચક્રતેં ઔર કોમોદકી ગદાતેં બ્રહ્માસ્ત્રકો નિવારણ કરિકે પરીક્ષિતકી રક્ષા કીની તાહીતેં પરીક્ષિતકો નામ વિષ્ણુરાત હે ઔર પરીક્ષિતકેં ગર્ભમેં હી પ્રભુનકો સાક્ષાત્ દર્શન ભયો ફિર જન્મ ભયેપીછે ગર્ભમેં મેનેં દેખ્યો સો પુરૂષ કોંન એસી પરીક્ષા કરતરહે યાહીતેં વિનકો નામ પરીક્ષિત યહ ભયો

૨ જેસેં ઉત્તરા છોટે વયમેં હી અભિમન્યુકે મરણતેં વિધવા ભઇ પરંતુ પરમપતિવ્રતા હે જીતેંદ્રિય હે તેસેં પરીક્ષિત હુ ભગવદ્કૃપાસ્ત્ર સો ઉત્તરા તાકો પુત્ર હે ઔર ગર્ભમેં હી ભગવત્સંબંધ પાયેહે તાતે પરમધર્મપરાયણ જીતેંદ્રિય હેં તાહીતેં રાસલીલા શ્રવણુકો અધીકાર ઉનકો ભયો યાકો તાત્પર્ય યહ હે જો મનુષ્ય જીતેંદ્રિય ન હોય તાકેં રહસ્ય લીલાશ્રવણુમેં

સૂચન કિયો ॥ અબ પરીક્ષિતરાજકે-દેહકો અલૌકિ-
કત્વ તો શ્રીમહાપ્રભુનનેં શ્રીભાગવતતત્વદીપમેં [૧]અલૌ-
કિકસ્યદેહસ્યનદાહોલૌકિકોમતઃ ॥ અતઃ શાપમિષેણે-
શસ્તક્ષકાગ્નિમવાસૃજત્ ॥ યા કારિકામેં સ્પુટ નિરૂપણ
કિયોહે ॥ અબ વ્યાસનંદન એસો શુકદેવજીકો નામ
ઈહાં કહ્યો યાતેં ભગવદ્રુપત્વ સૂચન કિયોં કર્યો
જે વ્યાસજી [૨]જ્ઞાનાવતાર હેં તિનકે હુ નંદન સો

મનકી દુષ્ટતાસોં કદાચિત અત્યંત અપરાધ હોય તબ ઉલટી
અકળયાણ હોય તાતેં ભગવલ્લીલાકે શ્રવણકી અથવા કીર્તનકી
જો આકાંક્ષા હોય તો કામ ક્રોધાદિવાસના દુર કરિકેં શ્રીતેદ્રિય
હોવો

૧ પરીક્ષિતરાજકો દેહ અલૌકિક હુ તાકો લૌકિક દાહ
યોગ્ય ન હોય યાતેં પ્રભુનનેં શાપકો મિષ કરિકેં તક્ષકકી
વિષરૂપઅગ્નીતેં વાકો દાહ કરવાયો એસે શ્રીમહાપ્રભુનનેં દ્વાદશ
સ્કંધકે નિબંધમેં લિખી હે

૨ પ્રભુનકી ક્રિયા ઔર જ્ઞાન યહ દોય મુખ્યશક્તિ વેદમેં
પ્રસિદ્ધ હેં તાગેં કિતનેક ક્રિયાવતાર હેં જેસે પરશુરામ

આનંદદેવેવારે જ્ઞાનીનકેાં આનંદદેવેવારે તેા પ્રભુ હી યહ સર્વ ઉપનિષદનમેં નિરૂપણ કિયેાહે યાકેા ભાવાર્થ યહ હે જે એસે અલૈાકિકશ્રેાતા ઔર - અલૈાકિકવક્તા હતે તેા હુ એકદિવસકી લીલાકેા જ્ઞાન ભયેા તબ સામાન્યજીવકેાં આપકી લીલાકેા જ્ઞાન કહાંતેં હેાય યાતેં આપકી વાણીરૂપગ્રંથ તિનકે [1]યથેાચિત અભ્યા-સતેં હી આપકે સ્વરૂપકેા જ્ઞાન હેાય ॥ ૫ ॥ અબ

મેાહિની પ્રભૃતિ તિનને ક્ષત્રિયવધ દૈત્યમેાહનાદિક ક્રિયા હી કરીહે ઔર કિતનેક જ્ઞાનાવતાર હે જેસેં વ્યાસ કપિલાદિક તિનનેં મુખ્યતાસુ જ્ઞાનકી હી વૃદ્ધિ કરીહે ઔર જ્ઞાન ક્રિયા-વતાર હેાય તે પુર્ણાવતાર જેસે રામકૃષ્ણાદિક તિન અવતાર-નમેં અત્યત અલૈાકિક કર્મ દીસતહે ઔર ગીતાદિકદ્વારા પરિપુર્ણ જ્ઞાનહુ દીખતહે યાણાતકેા વિશેષવિવેચન નિબંધ શ્રીસુબેાધિનીજીપ્રભૃતિનમે કિયેાહે તાતેં ટીકામેં વ્યાસજીકેાં જ્ઞાનાવતાર કહે સેા યેાગ્ય હે યાહીતેં ભાષ્યપ્રકાશમેં શ્રીપુરૂ-ષેાત્તમજીનેં ત' કૃષ્ણું મુનિમાનમાંમિસતત જ્ઞાનાવતાર' હુદે:

[1] યથેાચિતઅભ્યાસ સેા જેસેા જહિયે તેસેા અભ્યાસ.

આપથી વાણીરૂપ ગ્રંથકો અભ્યાસ કરે તો આપે સ્વરૂપકો જ્ઞાન હોય એસેં પહેલેં નિરૂપણ કિયો તબ આપ તો અબ પ્રગટહુઁ ઔર ગ્રંથ હુ અબ કિયેહે ઔર બ્રહ્માદિક તો સબ પુર્વકાલકે હૈં, ઔર ઇનકું ભગવત્સ્વરૂપકો જ્ઞાન હૈ સો હુ પુરાણાદિકમેં પ્રસિદ્ધ હૈ તબ આપથી વાણીસું હી જ્ઞાન હોય એસેં કયોં કહુયો યા શંકાકો નિવારણ કરતહૈં ॥

ब्रह्मादि महामुनी अतिज्ञानपारंगत ते मधु-
सिंधुनी कहियें मांखी ॥ न कोय हुवो न
होय ए रूपसम तेहना सकल निज निगम
साखी ॥ ६ ॥

બ્રહ્માદિક કે ॥ મહામુની ॥ અત્યંત મનનશીલ સો ॥યુક્તિપુર્વક ભગવત્સ્વરૂપકો ચિંતન કરિવેવારે વે કેસે

---

૧ યુક્તિ સો વેદમેં કહી ઐસી યુક્તીયે તિનકરિકેં જો પરબ્રહ્મકો પરિચિંતન કરનો સો હી મનન કહુયો જાય યાહીતેં

હૈં સો કહતહૈં ॥ અતિજ્ઞાનપારંગત ॥ અતિ સો અતીંદ્રિય અલૌકિકજ્ઞાન, તાકૈ પારંગત સો પારપાયે ભયે ॥ તેંમધુસિંધુનીકહિયેંમાંખી ॥ તે સો વે મધુ જો સેહુત તાકૈ સિંધુ જો સમુદ્ર તાકી માંખી કહિયેં ॥ અબ મધુ[1] સિંધુસ્થાનાપન્ન જ્ઞાન તાતેં જ્ઞાનકૈાં મિષ્ટત્વ અપારત્વ સારરૂપત્વ યત્ન પ્રાપ્યત્વ ચિરકાલલભ્યત્વ

યુક્તિભિઃપરિચિંતન મનનં યહુ લક્ષણ શાસ્ત્રમેં કિયેાહૈ ઔર યુક્તિયેં વેદસંમતહી લેની શ્રીમહાપ્રભુનનેં તપસાવેદયુક્ત્યાનુ-પ્રસાદાત્પરમાત્મનઃઇત્યાદિસ્થલમેં દિખાયેાહૈ.

૧ મધુ સો અલૌકિક આનંદાત્મકૈલગવત્સ્વરૂપ તાકૈા જ્ઞાન હુ સ્વરૂપતેં અભિન્ન હૈ યાતેં જ્ઞાનકૈાં મધુરૂપ કહ્યેા.

૨ સમુદ્રકૈ દૃષ્ટાંતતેં જ્ઞાનકૈા અપારપનેા સિદ્ધભયેા ઔર જૈસેં સેહુત સણ વનસ્પતીનકૈા સાર હૈ તૈસેં ભગવજ્જ્ઞાન ઔર ભગવદ્ભક્તિ સણવેદાદિકનકૈા સાર હૈ ઔર જૈસેં મક્ષિકા બડે પ્રયત્નકરિકૈં સણ વૃક્ષનકૈા સાર એક જગેં લેવેા કરતહૈં તૈસેં વ્યાસાદિકનનેં બડેા પરિશ્રમ કરિકૈં વેદકી અનેક શાખાનમેં

સુંચન કિયો ઔર [1]આપીસ્થાનાપન્ન જે પ્રહ્લાદિક તિનકેં જ્ઞાનરસ પ્રિયત્વ પરિમિતાધીકારિત્વ સુચન કિયો

તેં સાર લેકૈં બ્રહ્મસુત્ર શ્રીભાગવતાદિકકે વિષે જ્ઞાનકૌ તથા ભક્તીકૌ નિરૂપણ કિયૌ હૈ યાહીતેં ટીકામેં યત્નપ્રાપ્યત્વ કહ્યૌ ઔર જૈસેં સેહેત બહુતકાલમેં સિદ્ધ હોતહૈ તુરત સિદ્ધ હોત નાહિ તૈસેં જ્ઞાન ઔર ભક્તી હુ બહુતકાલમેં સિદ્ધ હોતહૈ યાહીતેં ટીકામેં ચિરકાલલભ્યત્વ કહ્યૌ.

૧ જૈસેં માખી સબ વનસ્પતીનકૌ સાર એકજગે લેકૌ કરતહૈ તૈસેં બ્રહ્માદિક વ્યાસાદિકનનેં સબવેદનકૌ સાર શ્રી ભાગવતાદિકનમે લેકૌ કિયૌહૈ સૌ જીવનકૌં પ્રાપ્ત હોતહૈ ઔર જૈસેં માખીકૌં મધુ અત્યંતપ્રિય હૈ તૈસેં બ્રહ્માદિકનકૌં જ્ઞાના-ત્મક રસાત્મક ભગવત્સ્વરૂપ અત્યંત પ્રિય હૈ ઔર જૈસેં માખી સગરૌ મધ પી સકત નાહી થૌડૌસૌ હી પી સકે તૈસેં બ્રહ્માદિક હુ ભગંવત્સ્વરૂપકૌસર્વાંશસુ યથાર્થસાક્ષાત્કાર પ્રાપ્ત હોતનાહી વૈસૌ સાક્ષાત્કાર તૌ કેવલ સ્વજ્ઞાકૃતનકુ હી થયૌ યાહીતેં ટીકામેં જ્ઞાનરસપ્રિયત્વ ઔર પરિમિતાધીકારિત્વ બ્રહ્માદિકનકૌં કહ્યૌ

અબ પારંગત કહે યાતેં યહ સુચન કિયો જે [1]પારંગત જે હોયતાકેં સમુદ્રકી અગાધતાકેા યથાર્થજ્ઞાન ન હોય જીતનેા હુએ ઇતનેા હી તાકેં જ્ઞાન હોય યાતેં પ્રમાદિક હુ અલૌકિકજ્ઞાનવારે હેં પરતુ જીતનેા પ્રભુનનેં ઉનકું અધીકાર દીયેાહે તિતનેા ઉનકેં જ્ઞાન હે ઔર પુર્ણજ્ઞાન તેા આપ કૃપા કરેં તબ હોય વા કૃપાકેા સાધન યથેાચિત આપકી વાણીરૂપગ્રંથકેા અભ્યાસ હે યાહીતે ॥ नक्कोयहुबोनहोयएरूपसम ॥ એ

---

૧ જેસે નૌકા સમુદ્રકે પાર જાતહે પરતુ વાકે નીચેકેા ભાગ જીતનેા સમુદ્રમે હુએ તિતની હી સમુદ્રકી અગાધતા સ્પષ્ટ હોતહે વાસ્તવિક રીતિસુ કિતનેા અગાધ હે સેા અનુભવ નૌકાસુ હોતનાહી ઔર શ્રીરામચદ્રજીકી સેનાકે વાનર સબહે સેતુપે હોયકે સમુદ્રકે પાર ગયે પરતુ સમુદ્રકી અગાધતાકેા અનુભવ વિનકુ ન ભયેા યહ અનુભવ તેા મદરાચલકું હી થયેા જે ઇતનેા ઘડેા યાકેભીતર ડુબનલાગ્યેા સેા હી કેાઇક ક્ષણીને કહુયેાહે અબ્ધીર્ગંભીરએહવાનરભટૈ કીંત્વરયગંભીરતા આપાતાલનીમગ્નપીવરતનુર્ગંનાતી મથાચલઃ

રૂપસમ સો શ્રીવિઠ્ઠલસ્વરૂપકે તુલ્યનકોઇહુવોનહોય
ઐસો કોઈ અવતાર ન ભયો ઔર ન હોયગો ॥
અબ યામેં પ્રમાણ કહા સો કહતહું ॥ તેહનાસકલ-
નિજનિગમસારકી ॥ તા બાતકે સકલ સો સબ નિજ-
નિગમ નિજ સો સ્વકીય નિઃશ્વાસરૂપ ઐસે નિગમ
જે વેદ ॥ અથવા ॥ નિજ ॥ જે ભક્ત ઔર
॥ નિગમ ॥ જે વેદ ॥ અથવા ॥ નિજ ॥ જે
ભક્ત તિનકો ॥ નિગમ ॥ તે જ્ઞાન કરાયવેવારો
અંતકરણ સો સાખી જો સાક્ષી હે યાકો કૃષ્ણ-
તાર્થ યહ જે આપ પુર્ણપુરૂષોત્તમ હે સ્વ
રૂપકો જ્ઞાન આપકી કૃપાતે હોય યા બાતકે સાક્ષી
ભગવદીય ઔર વેદ હે ॥ ૬ ॥ અબ બ્રહ્માદિ-
કનકું હુ જાકો પુર્ણ જ્ઞાન નહી હે ઐસો અના-
દ્યનંત તો અક્ષરબ્રહ્મ હુ હે તાકો આપ અવતાર
હોયગો યા શંકાકો નિરાસ કરત ભયે આપકે સ્વ-
રૂપકો જાકો અનુભવ નહી સો નિંદ્ય હે યહ નિ
રૂપણ કરત હે ॥

ए प्रभु रसपुंज भूमिपर रुचि करी भाग्य-
हीन जीव जेणें कणिका न चाखी ॥ तेनें
देव ऊपर रह्या धिक्कार बोले मंदमति कही
अनें निंदा दाखी ॥ ७ ॥

॥ एमप्रु ॥ सो ये श्रीगुसांइजी वे केसे हुं
॥ रसपुंज ॥ सो [1]निरवध्यानंदात्मक ते ॥ भुमिपर-
रुचिकरी ॥ भुमि ने पृथ्वी तापें रुचि करी सो
इच्छा करी याको भावार्थ यह जे जेसें जीव कर्म-
बंधतें पृथ्वीपें देह धारण करत हुं तेसें नही
आपकी इच्छातें आप प्रगटे यह द्वितीयाध्यानमें स्पष्ट
निरूपण कियो हे ॥ अथवा ॥ रुचि ॥ जो तेज ताकुं भु-
मिपे फेलायो यातें आसुरांधकार नाशकत्व सुचन कियो ॥

---

१ निरवध्यानंदात्मक सो अगणित आनंदरूप और केवल
रस होय सो स्थिर नहि सके नहि यातें मुलमें रसपुंज
ओसें कह्यो यहां पुंज शब्दते घनीभुतरसरूपपनो सुचित
भयो.

અબ યા રીતતેં અત્યંત દુર્લભ ઔર નિરવધી ઔર ઉત્તમ પદાર્થ સ્વેચ્છાતેં સુલભ ભયો તો હુ ॥ જૈસેં ॥ સો જનને ॥ कणिकानचाखी ॥ લેશમાત્ર હુ આપકે સ્વરૂપાનંદકો અનુભવ ન કિયો તે ॥ ભાગ્યહીનજીવ ॥ વહુ મંદભાગ્ય હુવ ॥ અબ ગોપાલદાસજી કહત હૈં જો યહુ કેવલ મેં નહી કહત હુ ॥ તેનેંદેવકૂપરહ્યાભિક્કારબોલે ॥ વા હુવકેં દેવતા હુ સ્વર્ગમેં બેઠે ધીક ધીક ઐસેં કહત હૈં ઔર ॥ मंदमतिकही जनोंनिंदाद्वारवी ॥ યહુ મંદબુદ્ધિ હૈ એસેં અનેક પ્રકારકી નિંદા વાકી

વિબુધ વાંછે વાસ વસુમતીઉપરેં શ્રીવલ્લભકુંવરની ટેહેલ કરવા ॥ ઘોપથી ચેગેં પાઉધારે તે ગિરિભણી શ્રીગિરિરાજધરણનો તાપ હરવા ॥ ૮ ॥

---

૧ ભગવદ્વિમુખજનકી હેય નિંદા કરત હૈં યહ બાત શ્રીભાગવતાદિકનમેં અનેક જગેં પ્રસિદ્ધ હૈ યસ્ત્રિયસ્તોકઃ પયાદ્યનિદંવિધાં શાપોકરંનોદ્ભૂતાસપર્યાં ઇત્યદિ રહસ્યજનગેં.

કરત હૈં યાકો ફલિતાર્થ સ્પષ્ટ હૈ ॥ ૭ ॥ અબ યા રીતતેં દેવતા ભૂતલકે જીવનકેં ધીક્કાર કહત હૈં તબ વે આપ સ્વર્ગમેં કયોં બેઠિ રહે હૈં આપકે સ્વરૂપકો અનુભવ કાહેકેં નહી કરત હૈં યા શંકાકો નિવારણ કરત હૈં આધી તુકતેં ॥

विबुध वांछे वास वसुमतीऊपरें श्रीवल्लभ-कुंवरनी टेहेल करवा घोपथी वेगें पाउधारें ते गिरिभणी श्रीगिरिराजधरणनो ताप हरवा ॥ ૮ ॥

॥ વિબુધ ॥ જે દેવતા તે ॥ વસુમતીઊપરેં ॥ સો પૃથ્વીપે ॥ વાસ ॥ સો સ્થિતિ તાકેં ॥ વાંછે ॥ સો ઇચ્છત હૈં કાહેકેં સો કહત હૈં ॥ શ્રીવલ્લભકુંવરની-

---

૧ પ્રભુનકી સેવાકે લિયેં દેવતા હુ પૃથ્વીમેં વાસ ઇચ્છત હૈં યહ બાત પંચમસ્કંધાદિકનમેં ચૈર્જન્મલબ્ધંનૃપુભારતાજ્જ-મેમુકુંદસેવોપયિકંસ્પૃહાહિનઃઇત્યાદિ સ્થલનમેં સ્પુટ હોત હૈ.

हेहेलकरया ॥ श्रीवल्लभ सो श्रीमहाप्रभुजी उनके कुंवर सो पुत्र श्रीविठ्ठलनाथजी तिनकी टेहेल करवा सो सेवा करिवारेनकी परिचारकी करिवेकों ॥ अब [1]विप्रके शब्द देवताचाचक कहयो यातें विनकों आपको माहात्म्य ज्ञान आछी रीततें हे यह सूचन कियो और वांछे ऐसें कहयो यातें इच्छा मात्र करत हें परंतु आपकी पूर्णकृपाबिना यह पदार्थ उनकों नही मिलत हे यह सूचन कियो और पृथ्वीवाचक [2]वसुमती

---

१ विप्रुध ऐसो देवको और पंडितको नाम हे सो मेदिनी कोशमें कहयो हे विप्रुधो देवेसुरेपीडुहतावि८पयो स्त्रियाम्

२ वसु सो धन पृथ्वीमें रहत हे यातें पृथ्वीको वसुमती कहत हे अथ आपहे आकृत्यते इहां पृष्टिसमृद्धि३५ धन सुवर्ण अयो यातें देवता पृथ्वीपें निवास याहत हें अग वसु शब्दके और हु अर्थ हे तिन अर्थनको हु पृथ्वीपे सभाव श्रीगुसांइजीके आकृत्यते अयो सो टीकामें दिखावत हें और वसु शब्दके किरण रत्न इत्यादिक अर्थ तो हेम कोशमें लिखे हे वसुरत्नगनोहेवलोहेनृपेवृचि योकवेशुक्रेवसुरवाहो

શબ્દ કહ્યો યાતેં: પુષ્ટિસંપત્તીતેં પુર્ણત્વ ઔર આપકે તેજતેં પ્રકાશિતત્વ ઔર આપકે પુત્રપૌત્રાંદિક રત્નતેં ભુષિતત્વ સુચન કિયો કયેં જે વસુશબ્દ દ્રવ્ય કિરણ રત્નવાચક હે તાતેં ઔર ટેહેલ કરવા એસેં કહ્યો યાતેં દેવતાનકો દૈન્ય સુચન કિયો યાકો ભાવાર્થ યહ જે આપકી સેવા દેવતાનકું હુ દુર્લભ હે એસેં આધી તુકતેં માહાત્મ્યનિરૂપણ સમાપ્ત કરિકે ॥ અબ પ્રથમ તુકમેં આપ સેવા કરી સીખવે એસેં કહ્યો તાકો પ્રકાર નિરૂપણ કરત ભયે આપકે ચરિત્રકો નિરૂપણ કરત હેં ॥ घोषथीवेगँपाउधारेतेगिरिमणी ॥

રત્નેવૃધ્દોષધેધને એસેં સ્વાદિષ્ટ વસ્તુકો તથા પોષણ કરિવેવારે ઔષધકો નામ હુ વસુ હે સો અર્થ હુ ઇહાં મિલતહે કયેં જે આપનેં પરમ સ્વાદિષ્ટ ભક્તિરસ પૃથ્વીપે ફેલાયો હે ઔર દેવતાનકે પોષણકે ઉપાય હુ આસુરભંડનયજ્ઞપ્રવૃત્યાદિક આપને કિયે હે.

ઘોપથી[1] સો શ્રીગોકુલતેં તે ગિરિભણી તે સો વહ જપેં શ્રીનાથજી બિરાજત હૈં વહ ગિરિ સો પર્વત ગિરિરાજજી તાકી આડી વેગેં સો ઉતાવલતેં પાઉધારે સો પધારત હૈં ॥ અબ તે ગિરિભણી એસેં કહ્યો યાતેં શ્રી ગિરિરાજજીકે દર્શન યા બિરિયાં ગોપાલ દાસજીકેં ભયે યહ હુ સુચિત ભયેા ॥ અબ એગ ગિરિરાજજીથી આડી રહ્યોં પધારત હૈં તાકો કારણ કહત હૈં ॥ શ્રીગિરિરાજધરણનોતાપહરવા ॥ શ્રીગિરિરાજધરણ જે શ્રીનાથજી તિનકો તાપ સો આપકે હૃદયમે શ્રીનાથજીકે દર્શનથી આર્તિ તાકેં મિટાયવેકે લિયેં ॥ અથવા ॥ શ્રી ॥ જે શોભા ॥ અથવા સ્વામિન્યાદિક તિનકરિકેં યુક્ત એસે જે ગિરિરાજજી તિનકો ઔર વિનકે ॥ ધરણ ॥ તે ધારણ કરિવેવારે શ્રીનાથ-

---

૧ ઘોપ એસેા ખિરકકો નામ હૈ ઔર શ્રીનંદરાયજીકી ગાયનકો ખિરક શ્રીગોકુલ હૈ તાતેં ઘોપથી સો શ્રીગોકુલતેં યહ અર્થ કિયેા.

જી તિનકેં લે આપતેં શ્રીગુસાંઇજીતેં મિલવેકેા તાપ તાકેં મિટાયવેકે લિયેં યાકેા ફલિતાર્થ યહ લે પરસ્પર તાપ મિટાયવેકે લિયેં બેગ શ્રીગેાકુલતેં ગિરિરાજજી-કેા પધારત હેં ઔર આધી તુકતેં માહાત્મ્યનિરૂપણ સમાપ્ત કિયેા ઔર આધી તુકતેં ચરિત્રારંભ કિયેા યાતેં દેાઇ પ્રકારકેાં [1]એકવિષયત્વ સુચન કિયેા ॥ ૮ ॥ અબ શ્રીગેાકુલતેં ગિરિરાજજી આપ કેાન રીતસેાં પધારત હેં તાકેાં નિરૂપણ કરત હેં ॥

---

૧ એક વિષય સેા જેસેં એકહી તુકમેંતેં પહિલી આધી તુકમેં માહાત્મ્ય વર્ણન કિયેા જે દેવતા હુ આપકી સેવાકી ઇચ્છા કરતહુેં ઔર દુસરી આધી તુકમેં સ્નેહેાપયેાગિ ચરિત્ર કહ્યેા તાતેં જેસે યા એકહી માહાત્મ્ય ઔર ચરિત્ર યે દેાઇ કહુે હેં તેસેં એકહી શ્રીગુસાંઇજીકે સ્વરૂપકે વિષે અનંતમાહાત્મ્ય ઔર સ્નેહેાપયેાગી અનંત ચરિત્ર યે દેાઇ રહુત હેં યહ સૂચિત ભયેા ઔર યાહીતેં પરિપુર્ણ ભક્તિદાતાપનેા હુ સુચિત ભયેા કયેાં જે પ્રભુનમેં માહાત્મ્યજ્ઞાનપુર્વક સુદ્રઢસ્નેહ હેાય સેા હી ભક્તિ કહી જાય

फूल फैंटे भच्यां वसन वाघातणां विविध भूषणते अंगधरवा ॥ तुरंग चाल्यो वायु-वेगैं उतावलो जाणे नौका चाली सिंधु तरवा ॥ १ ॥

॥ फुल ॥ भाला इत्यिदेके लिये ओर ॥ वसनवाघातणां ॥ वागा नयो इत्यिदेके लिये वस्त्र ओर ॥ विविध ॥ सो नाना प्रकारके ॥ भुषण ते ॥ आभरणु ते ॥ अंग-धरवा ॥ सो वे सब प्रभुनके श्रीअंगमे धरायवेके लिये यह सब ॥ फैंटेभच्यां ॥ सो इटमे बांधीहें सो हाथें आप बिराजें इैर वह घोडा केसो चलत हे सो निरूपणु करत हे ॥ तुरंगचाल्यो ॥ घोडा[1] चल्यो

---

१ था जगे घोडापे बिराजीवेकें वर्णन कियो हे सो वह घोडा हो घडीमे बारहु कोस चले ऐसो पादशाहुने श्री-गुसाइजीकें भेट कियो हतो सो नित्य आप श्रीगोकुलमें श्रीनवनीतप्रियजीका सेवा करिकें वा घोडापें बिराजीकें श्रागि-बिराजजी पधारत हुते सो वार्तामे प्रसिद्धहे.

સો કૈસો ॥ वायुवेगेंउडतायलो ॥ જેસો પવનકો વેગ હોય તેસે વેગતેં ઉતાવલો ચલત હે ॥ अब એસે વેગતેં ઘોડા ચલત હે તબ આપકો શ્રમ હોતો હોયગો ઔર પુષ્પ વસ્ત્ર આભરણ ફૈંટમે હે તે હુ મિસલાય જાતે હોંયગેં યા શંકાકે નિવારણાર્થ દૃષ્ટાંત કહત હેં ॥ जाणेनौकाचालीसिंधुतरवा ॥ માનોં નાવ વાયુકે વેગતેં સિંધુતરવા સો સમુદ્ર[1] તરિવેકોં ચલી ॥

---

૧ નદી પ્રભૃતિનકી નાવ છોટી હોત હે તાતેં પ્રબલ વાયુતેં વિનમેં ઉપદ્રવ હોત હે ઔર મહાસમુદ્રમેં ચલિવેવારી બડી નાવનકોં તો પ્રબલવાયુ આછો અનુકુલ પડત હે ઔર બહુત બડી નાવમેં વેગહુ જાનિ પડત નાહીં તાતે સમુદ્રકી નાવકો દૃષ્ટાંત કહ્યો ઔર યાતેં આપ જિરહુદુઃખસમુદ્ર તરિવેકોં તુરત પધારત હેં યહુ સુચન કિયો ઔર સિંધુ સો મહાનદી તરિવેકોં જેસેં નૌકા ચલે તેસેં ઘોડા ચલ્યો એસો હુ અર્થ કિતનેક કહતહેં.

॥ अथ वायुवेगें उतावलेा यह विशेषपणु [1]लिंगवि-
परिणामतें [2]दृष्टांतदाष्टांतिक दोहमें लगत है ॥ अथ
नौकाके दृष्टांततें जेसें नाव अत्यंत उतावली चले
तेा हु वामें बेठें होय तिनकें रंच हु श्रम नही
होय तेसें वह घेाडा हु एसेा यक्षतहु जेसें रंच
हु आपकें श्रम न होय यह सुचन करेा याकेा भा-
वार्थ स्फुट है ॥ ९ ॥ अब नित्य या रीततें पधा-
रत है तब पेहेलें कहयेा जे ताप हरवा सेा केसें
संभवे ताप तेा ओहेात दिनताई न मिलें तब होय
या शंकाके निवारण करत हें ॥

---

१ लिंगविपरिणाम सेा लिंग फिरावनेा जेसें घेाडा पुल्लिंग
है और नौका स्त्रीलिंग है यातें वायुवेगें उतावलेा यह
पुल्लिंगकेा विशेषपणु नौकामें लगि सकें नहि तासुं वायुवेगें
उतावली जेसें स्त्रीलिंग ठहरिकें नौकामें लगावनेा.

२ दृष्टांत सेा इहां नौका और दार्ष्टांतिक घेाडा

दिवसएकाधनो विरह ते जुगसमो नीरा-
जनमिषें रूप हृदय धरवा ॥ जीवनें ए
कृत्य नित्यप्रति क्षणक्षणें श्रीविट्ठलनाथ
एवा उच्चरवा ॥ १० ॥

॥ दिवसएकाधनो ॥ દિવસ સો દિન તાકો એકાધ્ય સો એક અર્ધ દુપેહર પર્યંત તત્પરિમિત જો વિરહ [1]દોઈસ્વરૂપનકો પરસ્પર સો કૈસો ॥ જુગસમો ॥ સો યુગતુલ્ય ॥ અબ યુગકી સંખ્યા નહી કહી યાતે [2]અસંખ્યાત યુગતુલ્યતા સૂચન કરી ॥ અબ એસે ગાઢ વિરહ તાપકી નિવૃત્તિ કૈસેં હોય ઔર દેહ-

---

૧ દોઇ સ્વરૂપનકો સો શ્રીનાથજીકો ઔર શ્રીગુસાંઇજીકો પરસ્પર વિરહ

૨ અસંખ્યાત સો અનેક યુગ યહ અભિપ્રાય શ્રીભાગવતમેં ક્ષણંયુગશતમિવયા સાંયેનવિનાડગવત્ ઇત્યાદિ સ્થલમેં પ્રસિદ્ધ હૈ.

સ્થિતિ હુ કૈસેં રહે સો કહત હૈં ॥ નીરાજનમિષેંસ્વ-
હૃદયધરવા ॥ નીરાજન સો આરતી તાકૈં મિષતેં રૂપ
જો પ્રભુનકો સ્વરૂપ તાકૈં હૃદયમે ધરિવેકૈ લિયેં ॥
અબ નીરાજનમિષેં જૈસેં કહ્યો સમયકો નામ નહી
કહ્યો યાતેં સંધ્યાઆરતી શયન આરતી. દોઉ સુ-
ચન કરી તાકો પ્રકાર યહ સો સંધ્યાઆરતીકે સમેં
તો શૃંગાર સહિત વેણુવેત્રગોરજ સહિત સ્વરૂપકો
હૃદયમેં ધારણ કરેં યાતેં તાપનિવૃત્તિ હોયકૈં સુખા-
ભિલાષ બઢે સો હી તાત્પર્ય તંગો ૨૮મપ્રકરણ
યા શ્લોકકે સુબોધીનીજીમેં નિરૂપણ કિયો હે ઔર

---

૧ આરતી કરિવેકૈ મિષતેં ભગવત્સ્વરૂપ હૃદયમેં પધરાવ-
તહૈં યાકો તાત્પર્ય યહુ હે ભાવાત્મકજનેત તે પ્રકાશિત ભગવત્સ્વ-
રૂપકુ સન્મુખ ઠાડે રહિકૈં આછી રીતિતે નિરખિકૈં અપુને હૃદ-
યમેં પધરાવત હૈં ઔર આરતી ફિરાવત હૈં તા કરિકૈં હૃદયમેં
પુર્વવિરહ તાપાદિક હૈં તિનકો દુર કરત હે યાહીતેં આરતીકે
દીપકનકું વિરહરૂપપનો હુ કહ્યોકે ભાવબંધનમેં લિખ્યો હે
ઔર પ્રભુ કૃપા કરિકૈં હૃદયમેં પધારે જૈસેં મેરે હૃદયમેં સદા
બિરાજેંગે તથા બાહિર હુ એમેં હી સેવાસુખ - સદા દેંગે
યા હર્ષતેં તથા દીનતાતે દંડવત્ કરત હૈં.

શયન આરતીકે સમેં [1]અવ્યવહિતશ્રીઅંગકે દર્શન હોય યાતેં નિખધીસુખપ્રાપ્તિ હોયકેં વહુ સ્વરૂપ હૃદયમેં બિરાજે તાતેં દુસરે દિન વિરહમેં દેહસ્થિતિ રહે ॥ અબ ભગવત્પ્રવેશ હૃદયમે હોય તબ ગાંઢવિરહમે દેહસ્થિતિ રહે યહ પ્રકાર તો આનંદમયાધીકરણકે દ્વિતીયચરણકમે શ્રીગુસાંઇજીનેં સ્પષ્ટ નિરૂપણ કિયો હે ॥ અબ યા પ્રકારનેં સેવા જીવકેં

---

૧ અવ્યવહિત સો બહુત કરિકેં ખુલ્યો ભયો કયોં જો શયનકેસમેં વિશેષ વસ્ત્ર આભરણ નહિ રહેં હેં તાતેં શ્રીઅંગકી સહજસુંદરતાકો અનુભવ વા બિરિયાં આછો હોય એસેં વસ્ત્રાભરણસહિત સ્વરૂપકે તથા કેવલ શ્રીઅંગકી સ્નેહયુક્ત દર્શન કરે સો હી ધન્ય હોય યાહીતેં વેણુ ગીતમેં ધન્યાસ્તુમુદ્ગતયોઽમિહરિણ્યએતાયાનંદનંદનમુપાત્તવિ ચિત્રવેષં યા શ્લોકમેં વિચિત્રવસ્ત્રાભરણસહિત પ્રભુનકે દર્શનતેં હરિણીનકેં ધન્ય કહી ઔર પ્રભુ એક વેષ બદો કરિકેં દુસરે વસ્ત્રાદિક ધારણ કરત હેં તબ હરિણીનકેં સબ શ્રીઅંગકે દર્શન હોત હે સો સબ યા શ્લોકકે શ્રીસુબોધીનીજીમેં તથા લેખમેં સ્પષ્ટ હે.

શિક્ષાકે લિયેં આપ કરત હેં યહ સુચન કરત ભયે કહત હેં ॥ જીવનેં ॥ સો આપકે શરણાગત હુએ હેં તિનકે ॥ એકૃત્ય ॥ સો યહ સેવા યા રીતતેં અવશ્ય કર્તવ્ય હે ॥ સો કબ સો કહત હેં ॥ નિસમતિ ॥ સો દિવસદિવસપ્રતિ તામેં હુ ॥ ક્ષણ-ક્ષણેં ॥ યાતેં ક્ષણમાત્રહુ સેવાબિના ન રહનો ॥ અથવા ॥ યહ સેવારૂપ કૃત્ય કેસો હે સો કહત હેં ॥ [1]નિત્ય ॥

---

૧ કર્મ તીન પ્રકારકે હેં નિત્ય નૈમિત્તિક ઓર કામ્ય તામેં નિત્ય સો જે સદા કરનેહી ચહિયે ઓર ન કરે તો પ્રત્યવાય લગે જેસેં સંધ્યાવંદનાદિક ઓર નૈમિતિક સો નિમિત્ત આયેતેં જરૂર કરને ચહિયે જેસેં પ્રાયશ્ચીતાદિક જો પાપ કરે તો અવશ્ય કરનો પડે નહી તો કછુ જરૂર નહિ ઓર કામ્ય સો કામના પુરે કરિવેકારે કર્મ વે કિયેતેં કામના પુરા હોય પરતુ ન કરે તો દોષ નહિ ઇન તીનો કર્મમેં નિત્યકર્મ આવશ્યક હે ઓર ભગવત્સેવા હે સો નિત્યકર્મ હે યાહીતે નારદીયપુરાણમેં કહયો હે યથાસંખ્યાતથાનિત્યાવિષ્ણુપુનરમૃતાપુર્યેઃ યાકે વિશેષ પ્રમાણ વચન મેનેં સત્સિદ્ધાંતમાર્તંડમેં લિખે

યાતેં એસેં ન કરે તો અપરાધી હોય યહ સુચન કિયો ॥ અબ નિત્ય કોનસે સમે કરે સો કહત હે ॥ પ્રતિક્ષણ ॥ ક્ષણમાત્ર હુ સેવાવીના રહનો નહી ॥ સોહુ ॥ ક્ષણ ॥ સો આનંદપુર્વક કરે ॥ અબ પ્રતિક્ષણ સેવા કરની એસેં કહયો તબ અનોસરમેં કહા સેવા કરે સો કહત હે ॥ શ્રીવિઠ્ઠલનાથણકા ઉચ્ચરવા ॥ એવા સો પ્રથમ છનકો નિરૂપણ કીયો એસે ॥ અથવા ॥ ગોપાલદાસજી પ્રત્યક્ષ દર્શન કરિકેં કહત હેં ॥ એવા ॥ સો જેસે અબી દર્શન દેત હેં એસે શ્રીવિઠ્ઠલનાથ તે શ્રીગુસાંઇજી તે ॥ ઉચ્ચરવા ॥ સો વિનકો નામસ્મરણકરનો ॥ અથવા ॥ શ્રી જે સ્વામિનીજી તિન કરિકે યુક્ત એસે જે ॥ વિઠ્ઠલનાથ ॥

હે તાસુ ભગવત્સેવા ન કરે તો અપરાધી હોય યહુ સબ અભિપ્રાય કૃષ્ણસેવાસદાકાર્યા યા શ્લોકકી ટીકામેં શ્રીગુસાઇજીનેં લિખ્યો હે.

૧ ક્ષણ એસો ઉત્સવકો નામ અમરકોશમેં લિખ્યો હે ક્ષણઉદ્ધર્વે મહઉદ્ધવઉત્સવઃ

તે પુષ્ટિપુરુષોત્તમ હૈં ॥ ઐસા સો ઐસેં ધ્યાન કરિકે નામસંકીર્તન કરે યાતેં માનસી સેવા હુ સુચન કરી યાકો ભાવાર્થ યહૈ જો નિરંતર સેવા કરે અનોસરમેં માનસી સેવા કરે યુગલસ્વરૂપકો ધ્યાનપુર્વક - નામ-સ્મરણ કરે યહ સબ જીવકો અવશ્ય કર્તવ્ય હૈ ॥ ૨૦ ॥ અબ જીવકો શિક્ષા કરિવેકો લિયે સેવ્યસેવકભાવાત્મક આપકી લીલા નિરૂપણ કરી યાતેં ઉત્કૃષ્ટાપકૃષ્ટભાવકી ઔર દ્વૈતકી[૧] શંકા હોય તાકો નિવારણ અર્થી તુકતે કરત ભયે યુગલ સ્વરૂપકી લીલાકો નિરૂપણ કરત હૈં ॥

---

૧ સેવ્યસેવકભાવરૂપ લીલા સો શ્રીનાથજી સ્વરૂપતેં આપ હી સેવ્ય ઔર શ્રીગુસાંઇજી સ્વરૂપતેં આપ હી સેવક યહ લીલા

૨ દ્વૈત સો હોય પ્રકારકો જ્ઞાન જૈસેં શ્રીનાથજી જુદે હૈં ઔર શ્રીગુસાંઇજી જુદે હૈં ઐસે જાનનો યહ દ્વૈત મિટે બિના કૃપા ન હોય.

रूप वेउ एक ते भिन्न थइ विस्तरे विविध लीला करे भजन सार ॥ विविध वचना- वली नेणसेणें करी संगना- सूत्रवे निस- विहार ॥ ११ ॥

* શ્રીનાથેજી ઓર શ્રીગુસાંઇજી યે ॥ રૂપવેઉ ॥ સો દેહસ્વરૂપ ॥ એક ॥ સો અભિન્ન હે ॥ તે ॥ સો વે ॥ ભિન્નથઇવિસ્તરે ॥ લીલાસામગ્રીરૂપતે ઔર પુનઃપૌનાંદિ રૂપતેં ભિન્ન સો અનેકસ્વરૂપતેં વિસ્તાર પાવત હેં તાકો કારણ કહત હેં ॥ વિવિધલીલાકરેભજનસાર ॥ વિવિધ સો નાનાપ્રકારતેં લીલા કરત હેં સો લીલા કોનસી સો કહેંત હેં ભજનસાર ભજન જો સેવા ઔર નામસ્મરણ સોઈ હે ¹સાર જામે એસી સેવ્ય

---

૧ ઉત્સવાદિકનકે ભેદસો પ્રભુનકી અનેક પ્રકારકી લીલા- નકો અનુભવ જીવકો શ્રીગુસાઇજી કરાવત હેં પરંતુ ભજનરૂ પસાર સો સ્થિર અસ્ત સણ લીલાનમે સમાન રહત હે

સેવક-ભાવરૂપ-લીલા સો-કરત હૈં ॥ અથવા ॥ યુગલ સ્વરૂપકી-લીલા નિરૂપણ કરનૌ હૈ તામે દ્વૈત-શંકા હોય તાકો નિવારણ કરત ભયે લીલા નિરૂપણ કરત હૈં ॥ રૂપચેડણક ॥ પ્રભુ ઔર શ્રીસ્વામિનીજી યે દોઈ સ્વરૂપ એક હૈં પરંતુ ॥ ભિન્નવદ ॥ દ્વિધા હોયહૈં ॥ વિસ્તાર ॥ સો વિસ્તારસુ લીલા કરત હૈં યે લીલા કૈસી સો કહત હૈં ॥ ભજનસાર ॥ ભજન જો સેવા નામસ્મરણ તાકો સારભૂત યાકો ભાવાર્થ યહ

---

૧ દ્વિધા સો એક હી પુરુષપુરૂષોત્તમ અપની ઇચ્છાતેં શ્રીનાથજી ઔર શ્રીસ્વામિનીજી યે દોય સ્વરૂપ ધારણ કરિકેં અનેક લીલા કરત હૈ યહ બાત બ્રહ્મસંહિતાકે પુરૂષવિધ પ્રકાશણમે કહી હૈ તથા નારદપંચરાત્રાદિકમેં હુ સ્પષ્ટ લિખીહૈ

૨ વિસ્તારસુ સો અનેક પ્રકારકી લીલા કરત હૈં અથવા સ્વરૂપકો વિસ્તાર કરિકેં લીલા કરત હૈં અર્થાત્ જીતને વ્રજ ભક્ત હૈં તે સબ શ્રીસ્વામિનીજીકેહી સ્વરૂપ હૈં.

જે નિત્યલીલાવિષ્ટિ યે દોઇ સ્વરૂપ હું તિનકો [1]યથા-
ધીકાર સદા ધ્યાન કરે સેવા કરે ઔર વિનરૂપનકે
નામકો નિરંતર સ્મરણ કરે તો પુષ્ટિ મોક્ષકી પ્રાપ્તિ
હોય યાહીતેં ભજનસાર એસેં કહ્યો ॥ અબ સોઇ
લીલા નિરૂપણ કરત હું તહાં પ્રથમ યુગલ સ્વરૂપ
બિરાજત હું ઔર સબ વ્રજભક્ત યથાધીકાર સેવા
કરત હું તા સમે દોઇ સ્વરૂપ પરસ્પર ॥ વિવિધ-
વચનાવલી ॥ નાના પ્રકારકે રસોદ્બોધક વચનામૃત
તાકી આવલી સો પરંપરા તા કરિકેં ॥ અબ આ-
વલી શબ્દતેં વચનકો મુક્તાસાદૃશ્ય સૂચન કિયો ઔર
॥ નેણસેણંકરી ॥ સો નેત્રકમલશ્રી [2]સાકૃતમનોહરચેષ્ટા

---

૧ યથાધિકાર સો અપને અધિકાર પ્રમાણેં ધ્યાન કરે
પહિલેં બાલલીલાકો ધ્યાન કરનો ફિર પ્રભુનમેં દૃઢ સ્નેહ હોય
તબ પ્રૌઢ લીલાકો ધ્યાન કરનો અધિકાર બિના જેસો ધ્યાન
કરે તો જીવકે દુષ્ટ સ્વભાવતેં મહાઅપરાધ પડિકેં માર્ગતેં
પાત હોય.

૨ સાકૃત સો આ કરિકેં અપુને અપુને મનકો અભિપ્રાય
સૂચિત હોય એસી

તાતેં ॥ [1]સંગના ॥ સો સમસ્યા તા કરિકેં ॥ નિસ ॥ જો ગત્રી તામે કિયે જે વિહાર ॥ અથવા ॥ કરિકે હું જે વિહાર તિનહોં ॥ મૂચ્યે ॥ સો સુચન કરત હે યાકો ભાવાર્થ સ્પુટ હે ઔર નેનસેને મણી એસો હુ પાઠ હે તાકો અર્થ ઔર ટીકામેં લિખ્યો હે ॥ ૧૧ ॥ અબ [2]શૃંગાર ધરત હું તાકો વર્ણન કરત હું ॥

---

૧ સના શબ્દકો અપભ્રંશ ભાષામે સગના યહ ભયો યાતે અંગના સો સમસ્યા યહ અર્થ ટીકામેં કિયો.

૨ અબ પહિલી તુકકે પુર્વાર્દ્ધમે શ્રીનાથજી ઔર શ્રીગુસાઇજી યે એક હી હું પરંતુ અપુની ઇચ્છાતેં સેવ્યસેવકભાવ અંગીકાર કિયે હે યહ વર્ણન કિયે. હે ઉત્તરાર્દ્ધમેં મંગલાકે સમયકો સુખ વર્ણન કિયે. જો શ્રીઅંગમેં રતિ ચિન્હકે દર્શનતેં રાત્રિવિહાર સુચિત હોત હે ઇત્યાદિ અર્થ તા પાછેં શ્રીગુસાંઇજી અબ શૃંગાર કરત હું માલા ધરાવત હે તા બિત્યાં લે ગુમલીલા હોત હે તાકો સ્પષ્ટ વર્ણન યા તુકમેં કરત હે સો સબ ટીકામેં સ્પુટ લિખ્યો હે યાહીતેં છઠે આખ્યાનમેં શ્રી

મુક્તાતે મોતી ; તિનકી આવલી સો સમુહ તાકી ॥ પાસમુજેં કરીગલસરી ॥ પાટસુત્ર કો રેશમી ડોરા તિનતેં કરી ગલસરી સો કંઠસંરી બનાયકે ॥ શોભિતાકરેસિંગાર ॥ પરસ્પર યથાભિલાષ સમયોચિત સિંગાર કરત હેં ॥ અબ ગલસરી તો ઉપલક્ષણ રીતિતેં કહી યાતેં સબ પ્રકારકે આભરણ પરસ્પર ધરાવત હેં યહ સુજ્ઞન કીયો ઔર ॥ વિવિધ ॥ સો નાના પ્રકારકે વર્ણ આકૃતિ ઔર સુગંધ જીનમેં હેં એસે જે ॥ કુસુમ ॥ તે પુષ્પ તિનકી ॥ આવલી ॥ સો પંક્તિ ભાલા વે કેસી ॥ ગ્રથિતહાથેંકરી ॥ દોઉ સ્વરૂપનકેં અપુને શીહસ્તતેં ગુંથીલઇ ઔર જાલીકે ॥ હાર ॥ તે ॥ એકએકલંકંઠેઆરોપે ॥ દોઉ સ્વરૂપ પરસ્પર શ્રીકંઠમેં ધરાવત હેં યાકો ભાવાર્થ સ્પુટ હે ॥ ૧૨ ॥

અબ શ્રીગુસાંઇજી પુષ્પ વસ્ત્ર આભરણ [1]લાવત હેં

---

૧ શ્રીગુસાંઇજી શ્રીગોકુલતેં ઘોડાપેં બિરાજીકે શ્રીનાથજીકે લિયે આભરણવસ્ત્રાદિક ટોપરામેં બાંધિકે લે પધારત હેં સો પહિલેં પુલટેટેં ભરયાં યાતુકમેં વર્ણન કિયો હે.

તાકો અત્યંત રૂચિસું શ્રીનાથજી યુગલ સ્વરૂપતેં અંગીકાર કરત હેં સો વર્ણન કિયો. ફેર આપ ભોગ ધરત હેં સો નિરૂપણ કરત હેં ॥

विविध मेवा भोग मधुर मिष्टान्न रस रस-मस्या अपँते बहुप्रकार ॥ विविध वीडा सुगंध कर्पूर एलची लवंग पुगी अनें खैरसार ॥ १३ ॥

॥ विविधमेवा ॥ नाना प्रकारके आले सुके भुंजे पगे मेवा ओर ॥ मधुर ॥ सो दुध खरभांड घरकी सामग्री ओर ॥ मिष्टान्न ॥ सो बाल भोगकी सामग्री ओर ॥ रस ॥ सो आंबगंडेरीप्रभृतिके रस ॥ रसमस्या ॥ ते रसीले पदार्थ चमचातें अरोगीवेके ये सब ॥ बहुप्रकार ॥ ओहोत प्रकारके ॥ अपँ ॥ सो आप भोग धरत हें ओर कहा धरत हें सों निरूपण करत हें ॥ वीडा ॥ ओर ॥ विविध ॥ ते नाना प्रकारकी ॥ सुगंध ॥ सो कहत हें ॥ कर्पुरएलचीलवंगपूगीअनेंखैरसार ॥ कर्पुर सो बरास એલચી સો ઇલાયચી લવંગ સો લોંગ

પુગી સો સુપારી ઔર ખેરસાર[1] સો કથા ગોલી એ સબ ધંરત હૈં યહ સબ અનોસરકે સાગરો પ્રકાર હૈ યાકો ભાવાર્થ સ્ફુટ હૈ ॥ ૧૩ ॥ અબ અનોસરકો સાજ સબ સિદ્ધ ભયે પીછેં ચુગલ સ્વરૂપ શય્યામેં બિરાજત હૈં તાસભેકે પ્રકારકો વર્ણન કરત હૈં ॥

व्यंजन शीतल वायु मुकुर करकमल धरि
देखाउतां मोहे सकलसंसार ॥ एअहर्निश
ध्यान विट्ठलाधीशनूं सकल कलिमल दुरि
तकोटि क्षार ॥ १४ ॥

---

૧ અદિરસાર યા સંસ્કૃત શબ્દકો ભાષામેં ખેરસાર યહ અપભ્રંશ ભયો હૈ યાહીતે કથા ગોલીકો નામ સંસ્કૃતમેં ખદિરવટી હૈ તાકો ભાષામેં એરોડી કહત હૈં,

૨ યા ટુકકે પુર્વાર્દ્ધકો બીજણેવાયુશીતલકરેકમલકરમુકુર દેખાડતાંમોહેસર્વસંસાર એસો હુ પાઠ કહીંક દીખત હૈ ઔર ઉત્તરાર્દ્ધમેં અહર્નિશધ્યાનશ્રીવિટ્ઠલઅભિધાનસકલ એસો પાઠ ઔર ટીકામેં હૈ.

અબ ઉહાં વ્રજભક્ત ॥ વ્યજનશીતલવાયુ ॥ વ્યજન જે પંખા તે કરત હૈં વે કૈસે પંખા હૈં શીતલવાયુ જીનતેં શીતલ સો ઠંડો પવન આવત હૈ ॥ અબ શીતલ યહ વિશેષણ ઉપલક્ષણ શીતિતેં કહ્યો યાતેં શીત મંદ સુગંધ ત્રિવિધ વાયુ સ્વાભાવિક વિનતેં આવત હૈ યહ સુચન કિયો ઔર ॥ મુકુરકરકમલધરિ-દેખાડતાં ॥ મુકુર સો આરસી હસ્તકમલમેં દેકૈં પરસ્પર દોઉસ્વરૂપ દિખાવત હૈં તાસમે ॥ મોહેસકલસંસાર ॥ મોહે સો મોહિત હોત હૈં તે કોન સો કહત હૈં સકલ કલા જે કામશાસ્ત્રોક્ત કલા ॥ અથવા ॥ ચોસઠ કલા તિન કરિકૈં ચુક્ત એસે ઔર સંસાર [1]સં સો સુંદર સો હંસગતિસી ગજગતિસી હૈ સાર સો ગતિ જીનકી એસે વ્રજભક્ત તે મોહત હૈં યાકો ફલિતાર્થ યહ જે વા સમેકી ચુગલ સ્વરૂપકી શોભા દેખિકૈં સબ

---

૧ સં ઉપસર્ગકો અર્થ સુંદર યહ સંસ્કૃતમેં પ્રસિધ્ધ હૈ ઔર સૃગતૌ યા ધાતુકો ઘપંતશબ્દ સાર યહ બનૈ હૈ તાતેં ગતી યહ અર્થ કિયો.

અજસુંદરી હૂ મોહ પાવત હૈં તાતેં વહુ અનિ-
વાચ્ય શોભા હૈ ॥ અથવા ॥ સકલ ॥ જો ચંદ્ર
તાકો સંસાર સો સુંદર ગતી સો ॥ મોહે ॥
સો સ્થિર[1] હોત હૈ યાકો ભાવાર્થ યહ જો વાસ-
મેં શોભા દેખિકૈં ચંદ્ર હૂ સ્થગિત હોત હૈ ઐસો
જો [2]નિષ્કલંક ચંદ્ર જૈસી ગોલ આરસી ઔર વામે
દો નિષ્કલંક ચંદ્રજૈસે યુગલ સ્વરૂપકૈ મુખચંદ
દીખત હૈં તાતેં આશ્ચર્યતેં ચંદ્ર સ્થિર હોત હૈ ॥
અબ ઐસે સ્વરૂપકૈ ધ્યાનકો ફલ નિરૂપણ કરત હૈં
॥ ૬ ॥ સો જ શ્લોકકો નિરૂપણ કિયો ઐસો જો
॥ અહર્નિશધ્યાન ॥ રાત્રિદિવસ ધ્યાન સો હોનકો ॥ ત્રિદ-
શાધીશનું ॥ સો શ્રીગુસાંઈજીકો ॥ અથવા ॥ જાન

---

૧ ભગવદ્લીલા દેખિકૈં ચંદ્ર સ્થિર હોત હૈ સો કીર્તન-
મેં ચંદ્રદર્શન નિયમિત રહ્યો હતિનારીવેમોહૈનાદ ઇત્યાદિ
અનેક જગેં ગાયો હૈ યાહીતે પંચાધ્યાયીકે શ્રીસુબોધિની-
જીમેં ચંદ્રમાકો મધ્યઆકાશપર્યંત ગતિ લિખી હૈ.

૨ જો ચંદ્રમામેં કારો કારો દીસત હૈ તાકો કલંક કહત
હૈં ઔર વાસોં રહિત સો નિષ્કલંક.

રહિત જે નિઃસાધનજન તિનપેં અનુગ્રહ કરિવેવારે શ્રીયમુનાજી પ્રભૃતિ તિનકે અધીશ તે પતિ શ્રીનાથજી તિનકો સો ધ્યાન જૈસો હૈ સો કહત હૈં ॥ સકલકલિમલદુરિતકોટિક્ષાર ॥ સકલ સો સબ કલિજે કલિયુગ તાકે મલ સો મલરૂપ જે પાખંડમત તથા [1]અન્યાશ્રયાદિક તાતેં ભયે જે દુરિત કોટિ સો અસંખ્યાત પાપ તિનકો ક્ષાર સો [2]ધોયવેવારો ॥ અબ ક્ષાલે એસેં કહ્યો યાતેં પાપકો [3]પંકરૂપત્વ ઔર ભગવ-

---

૧ અન્યાશ્રયાદિક ઇહા આદિ શબ્દતેં ભિન્નાશ્રય વગેરે લેને ભિન્નાશ્રયાદિકકો સ્વરૂપ શ્રીગુસાઇજીનેં કથાયમાસ્તેકથિત: યા શ્લોકકે ઉપર સ્વતંત્ર લેખમેં લિખ્યો હૈ તથા નિબંધમે હુ હૈ

૨ ભગવદ્ધ્યાન સબ પાપનકો ધોયકેં બુદ્ધીકોં નિર્મલ કરત હૈં સો શ્રીભાગવતમે યદ્ધ્યનુધ્યાનસમાધિધૌતયાધિયાનુપશ્યંતિ-હિતત્વમાત્મનઃ ઇત્યાદિ સ્થલનમેં કહ્યો હૈ.

૩ પંક સો કચિ ઔર પંક એસો પાપકોં હુ નામ હૈ અમ્રીપંક પુમાનપાપ્મા યહુ અમરકોશમેં કહ્યો હૈ ઔર અ-

ધ્યાનકેાં અમૃતરૂપત્વ સુચન કિયેા ઔર ઇનતુકનકેા ઔર હુ [1]અર્થ હૈ સેા ઔર ટીકાનમેં લિખ્યેાહૈ યાકેા ભાવાર્થ સ્ફુટ હૈ ॥ ૧૪ ॥

મૃત એસેા જલકેા હુ નામ હૈ યાતે ટીકામે પાપકેા પંક રૂપ કહે ઔર ધ્યાનકેા અમૃતરૂપ કહે

[1] દુસરી ટીકાનમેં યહુ અર્થ લિખ્યેા હૈ જો પહિલીતુકમેં શૃંગારકેા વર્ણન કિયેા ફેર વિવિધભેવાલેાગ યા તુકમેં ભેાગ ધરિવેકેા તથા બીડી અરેાગાયવેકેા વર્ણન કિયેા અર યા તુકમેં દર્શનહેાતમેં શ્રીગુસાંઇજી પ્રભુનકેાં ગંભા કરત હૈં તથા આરસી દિખાવત હૈ તાગિનિયાં દેાઉ સ્વરૂપનકી શેાભા ઔર પરસ્પર પ્રેમ દેખિકે સબ જગત્ મેાહતહૈં અર યારીતકેા શ્રીનાથજીકેા ઔર શ્રીગુસાંઇજીકેા અહર્નિશ મનમેં ધ્યાન તથા મુખમેં શ્રીવિઠ્ઠલ યહુ અભિધાન સેા નામ યે દેાઇ હુવનકે કલિયુગસંબંધી સબ દેાષ ઔર સબ પાપ દુર કરતહૈં ઐસેં અર્થ ઔર ટીકામેં લિખ્યેા હૈ પરંતુ ઇનતુકનકેા ગુપ્ત મુખ્ય અર્થ નહી લિખ્યેા તાતેં યટીકામેં મુખ્ય અર્થ હી લિખ્યેા હૈ.

અબ સૌંદર્ય નિરૂપણપુર્વક પ્રભુકૃતનકોં સુખદાતૃત્વ નિરૂપણ કરત હૈં ॥

એમભુ ભુવિ પ્રગટ વિપ્રવરતનુધરી ઠાઠે ત્રિભુવનચિત્તચાલે ॥ હાવભાવાદિક કોટિ-કોટિકકરે મદનજુરવિથાતે વેગેં ટાલે॥૧૫॥

અબ ॥ એમભૂ ॥ તે યે શ્રીગુસાંઇજી ॥ અબ પ્રભુ-શબ્દ કહ્યોા યાતેં કર્મજન્યદેહકો નિરાકરણ કિયો ॥ અબ ધનિને ॥ ભુવિ ॥ સો પૃથ્વીકેવિષેં ॥ પ્રગટ ॥ સો પ્રત્યક્ષ ॥ વિપ્રવરતનુધરી ॥ સો આચાર્યસ્વરૂપ

---

૧ પ્રભુ સો સમર્થ હૈ તાતેં જૈસેં જીવ અપુને આછે બુરે કર્મકે આધીન હોયકેં આછો બુરો દેહ પાવત હૈ તૈસેં યહાં નહિ અપુની ઇચ્છાતેંહી સ્વરૂપ ધરત હૈં.

૨ વિપ્ર સો વેદાધ્યાસી બ્રાહ્મણ કયેાં જો વેદાધ્યાસાદ્વલ-વેદ્વિપ્રઃ એસો નિરૂક્ત હૈ તિનમેં હુ વર સો શ્રેષ્ઠ ઇતને આ-ચાર્ય યાહીતેં વિપ્રવરતનુ સો આચાર્યસ્વરૂપ યહ અર્થ કિયો

ધ્યાનકો અમૃતરૂપત્વ સુચન કિયો ' ઔર ઈનતુકનકો ઔર હુ [1]અર્થ હે સો ઔર ટીકાનમેં લિખ્યોહે યાકો ભાવાર્થ સ્ફુટ હે ॥ ૧૪ ॥

મૃત ઐસો જલકો હુ નામ હે યાતેં ટીકામે આપકો પંક રૂપ કહે ઔર ધ્યાનકો અમૃતરૂપ કહે

[1] દુસરી ટીકાનમેં યહ અર્થ લિખ્યે હે જો પહિલીતુકમેં શૃંગારકો વર્ણન કિયો ફેર વિવિધભેવાભોગ યા તુકમેં ભોગ ધરિવેકો તથા બીડી અરોગાયવેકો વર્ણન કિયો અણ યા તુકમેં દર્શનહોતમેં અંગુસાંઇજી પ્રભુનકો બંધ કરત હે તથા આરસી નિવારત હે તાણિયાં દોઉ સ્વરૂપનકી શોભા ઔર પરસ્પર પ્રેમ દેખિકે સબ જગત્ મોહતહે અણ યારીતકો શ્રીનાથજીકો ઔર શ્રીગુસાંઇજીકો અહર્નિશ મનમેં ધ્યાન તથા મુખમેં શ્રીવિઠ્ઠલ યહ અભિધાન સો નામ યે દોઇ જીવનકે કલિયુગસંબંધી સબ દોષ ઔર સબ પાપ દુર કરતહે ઐસે અર્થ ઔર ટીકામેં લિખ્યો હે પરંતુ ઈનતુકનકો ગુઢ મુખ્ય અર્થ નહી લિખ્યો તાતેં યટીકામેં મુખ્ય અર્થ હી લિખ્યો હે.

અબ સૌંદર્ય નિરૂપણપુર્વક પ્રજંભકતનકેાં સુખદાતૃત્વ નિરૂપણ કરત હૈં ॥

એપ્રભુ ભુવિ પ્રગટ વિપ્રવરતનુધરી ડીઠડે
ત્રિભુવનચિત્તચાલે ॥ હાવભાવાદિક કોટિ-
કોટિકરે મદનજુરવિથાતે વેગેં ટાલે॥૧૫॥

અબ ॥ એપ્રભૂ ॥ તે યે શ્રીગુસાંઇજી ॥ અબ પ્રભુ-શબ્દ કહ્યેા યાતેં [1]કર્મજન્યદેહકેા નિરાકરણ કિયેા ॥ અબ ઇનિને ॥ ભુવિ ॥ સેા પૃથ્વીકેવિષેં ॥ પ્રગટ ॥ સેા પ્રત્યક્ષ ॥ [2]વિપ્રવરતનુધરી ॥ સેા આચાર્યસ્વરૂપ

---

૧ પ્રભુ સેા સમર્થ હૈ તાતેં જેસેં જીવ અપુને આછે બુરે કર્મકે આધીન હેાયકૈં આછેા બુરેા દેહ પાવત હૈ તેસેં ઇહાં નહિ અપુની ઇચ્છાતેંહી સ્વરૂપ ધરત હૈં.

૨ વિપ્ર સેા વેદાધ્યાસી બ્રાહ્મણ કયેાં જો વેદાધ્યાસાદ્વિપ્રઃ વેદ્વિપ્રઃ એસેા નિરૂક્ત હૈ તિનમેં હુ વર સેા શ્રેષ્ઠ ઇતને આચાર્ય યાહીતેં વિપ્રવરતનુ સેા આચાર્યસ્વરૂપ યહ અર્થ કિયેા

ઔર, તનુવિરતારેધાતુમેતેં તનુશબ્દ બયેાહુે તાતેં વંશવિસ્તારકે। અર્થ કિયેા યા પક્ષમેં ચેાનીતુકરે। અર્થ લિખતહુ ડીઠેનિશું. ધનચિતચાલે આપકે દર્શનમાત્રતેં તીનેાકેાકનકે ચિત્ત શંકા. રવાસનાતેં દુરહેાતહુે. સેા હી શ્રીભાગવતમેં બિદ્યતે હૃદયગ્રંથિ. રિછદ્યંતેસર્વસંશયાઃ ક્ષીયંતેચાસ્યકર્મીણિદૃષ્ટએવાત્માનીશ્વરે યા. શ્લેાકમેં કહ્યેાં હે ઔર કઠવલ્લીપ્રભૃતિ ઉપનિષદનમેં હૃદયગ્રંથિ હે તાપીછે હાવભાવાદિકનકેા કેાદિકેાટીકકરે હાવ સેા હેાય ભગ. વદ્વિરહતાપકરિકે જીવનકે દેહેદ્રિયાદિકનકેા પ્રભુનમેં વિનિયેાગ થાવી અભિપ્રાયતેં અધ્યાહારાક્ષરગેાપાલમંત્રમેં સ્વાહાપદ કહ્યેા હે ઔર ભાવાદિકે સેા ભગવદ્ભાવ ભગવત્સેવા પ્રભુનમેં અનેક મનેારથ સિદ્ધ કરત હે ફેર મદનજ્વરણિવારતે વેગેંદારે મદન તેા ઉપલક્ષણ રીતિતે કહ્યેા યાતે કામક્રેાધાદિરૂપ સબ પીડા આપ દુર કરત હે અથવા મદનજ્વરવિધા સેા અલેાકિકભાવનાતેં ભગવદ્વિષયકકામસંતાપરૂપી પીડા તાકેા આપ ભગવલ્લીલાનુભાવ કરવાયકે મિટાવત હે ઔર વારંવારીતસું તેા યા શ્લેાકમેં યુગલસ્વરૂપકી લીલાકેા વર્ણન હે સેા ટીકામેં વિસ્તારસું કિ. યેા હી હે.

શ્રવણ કિયો ઔર તનુશબ્દતેં વંશવિસ્તારકર્ત્વ સુચેન
કિયો ॥ અથવા ॥ એમપ્રભુ ॥ તે નિત્યલીલાવિશિષ્ટ પુરુ-
ષોત્તમ તિનતેં ॥ પ્રવિપ્રગટ ॥ [1]ભુ તે સૃષ્ટિકો ઉત્પ
ત્તિસ્થાન [2]અક્ષરબ્રહ્મલીલાસ્થાન તાકેવિષે પ્રગટ સો
અભી મોકોં પ્રત્યક્ષ દર્શન હોતહૈં તેસી ॥ તનુ ॥ સો
સ્વરૂપ ધાં ધરી ॥ સો ધર્યો ॥ અબ પ્રભુનકો અનેકલીલા-
વીશિષ્ટ અનેકરૂપ હૈં તામે કોનસો સ્વરૂપ ધર્યો સો કહત હૈં
॥ [3]વિપ્રવર ॥ વિશેષકરિકે બ્રજભક્તનકી રમણેચ્છા પુરણકર-
વિવેચારી એસી જો વરતનુ સો નાયકસ્વરૂપ સો ધર્યો ॥ અબ
[3]તનુશબ્દતેં લૌકિકેંદ્રિયતેં અગ્રાહ્યપનો ઔર અનેકરૂપ

---

૧ સંસ્કૃતમે ભાવત્યસ્માદિતિ ભુઃ એસી હુ કહીંકે ભુ
શબ્દકી વ્યુત્પત્તિ કરીહે ઔર ભુ ઐસો પૃથ્વીકોનામ હુ હે
યાતે ઉત્પત્તિસ્થાન ઔર લીલાસ્થાન યહુ ભુશબ્દકો અર્થ કિયો.

૨ વિપ્રશબ્દકી વિશેષેણ વિપર્ત્તીતિ વિપ્ર એસી વ્યુત્પત્તિ
કરિકે રમણેચ્છાપુરણ કરિવેવારે યહુ અર્થ કિયો.

૩ તનુશબ્દ સુક્ષ્મવાચી હુ હે યાતે જેસે પરમાણુપ્રભૃતિ
અતિસુક્ષ્મપદાર્થ લૌકિક ઇંદ્રિયતેં દીખત નાહીં તેસેં ભગવ-

ધનિકેં અનેક ભક્તજનકે મનોરથ પુર્ણ કરતકેં યહ હે સુચન કિયો ઔર ગોપાલદાસજીકો વાસમેં વા- સ્વરૂપકે દર્શન ભયે યાતેં ગોપાલદાસજીકે સબ ઇંદ્રિય અલૌકિક ભયે યહ હુ સુચિત ભયો ઔર ધરી ઐસેં કહ્યો. યાતેં પરભાવવિકારકો નિરાકરણ ભયો કયોં જો પરભાવવિકાર તો કર્મતેં. જડો દેહ ઉત્પન્ન હોય તાહોં હોય સો ઇહાં નહી. હે તાતેં

સ્વરૂપ હુ લૌકિકઇંદ્રિયનતેં અનુભવગો આવત નાહી ઔર તનુધાતુકો અર્થ વિસ્તાર હે તાતેં અનેકસ્વરૂપ' હે એસેં હુ સુચિત કયો યાહીતેં ટીકાયે તનુશબ્દકો ભાવાર્થ લિખ્યો સો યથાર્થ હે

૧ પ્રાકૃત શરીરાદિકનકે છ વિકાર હોત હે પહિલેં ઉત્પત્તિ ૨ તા પીછેં કછુ સ્થિતિ ૩ ફેર વૃદ્ધિ સો બઢનો ૪ ફેર વિપરિણામ સો અવસ્થા બદલની ૫ કેશાદિકનકો રંગ બદલનો ૬ પીછે અપશયમો વામેંથું કછુ ભાગ ક્ષીણ હોનો ૫ ફેર નાય ૬ ઇન છ વિકારનકો શાસ્ત્રમેં ષટ્ભાવવિકાર કહ્યો હે યે સબ ભગવત્સ્વરૂપમે નાહીં કયો જો પ્રભુ તો અપુની ઇચ્છાતેં દી સ્વરૂપ ધરત હે.

અબ વહ સ્વરૂપ કૈસો હૈ સો, કહત હૈં ॥ દીઠ્ઠે ॥ સો વા સ્વરૂપકૈ દર્શન કિયે તૈં ॥ ત્રિભુવનચિત્તચાલે ॥ તીનો ભુવનકે ચિત્ત ચલાયમાન હોંય ॥ અબ ત્રિભુવન એસેં કહ્યો પરંતુ જાતિ તથા વ્યક્તિ નહી કહી યાતેં પ્રાણીમાત્રકો ચિત્ત ચલે ઐસો વહ સ્વરૂપ હૈ યહ સુચન કિયો ॥ અબ ચાલેછે એસેં નહી કહ્યો ઔર ચાલે એસેં હી કહ્યો યાતેં કદાચિત પ્રાણીમાત્રકું યે સ્વરૂપકૈ દર્શન હોય તો સંભનકૈં પ્રેમલક્ષણા ભક્તિતેં અલૌકિક ભાવ સિદ્ધ હોયકૈં વિરહાર્થ ચિત્તહોય પરંતુ લૌકિકેંદ્રિયતેં યા સ્વરૂપકૈ દર્શન નહી હોંય યહ સુચન કિયો અબ યા સ્વરૂપકો લૌકિકેંદ્રિયતેં અગ્રાહ્યત્વ નિરૂપણ કરિકૈં અલૌકિકેંદ્રિય ગ્રાહ્યત્વ નિરૂપણ પુર્વક વ્રજસુંદરીનકો મનોરથપુરકત્વ નિરૂપણ કરત હૈં ॥ અબ યુગલ સ્વરૂપકૈ દર્શન કરિકૈં મોહિત હોયકૈં સબ વ્રજસુંદરી ॥ હાવભાવાદિકકોટિકોટિકકરે ॥ હાવભાવ જે મનોહર કામચેષ્ટા તે કોટિકોટિક તે અનેક પ્રકારકૈ કરત હૈં ફેર પ્રભુ પ્રસન્ન હોયકૈં ચિતવી ॥ મદનજુરવિથાતેવેગંટાલે ॥ મદન જે કામ

તાકથી જે જ્વર તાકી. વિથા સોઁ વ્યથા પીડ ॥ તે ॥
સો વાકુ વેગેં ટારે એગ 'વિવૃત્ત કરત હેં સો મ
નોરથ પુર્ણ કરત હેં ઐસો ભાવાર્થ રૂપ હે ॥ ૧૫ ॥
અબ યા રીતતે સબ વ્રજસુંદરી સર્વદા પ્રભુનકે સ
મીપ રહત હેં ઔર પ્રભુ વિનકે સર્વ મનોરથ પુર્ણ
કરત હેં સો હું આપકી દર્શનેચ્છા વિનકી પુર્ણ
નહી હોત હે ઐસે મનોહર પ્રભુ હે સો નિરૂપણ
કરત હેં ॥

जालरंध्रें सखी जाणें चित्रें लखी वांछित
नाथनी छवि निहाले ॥ कमल, खंजन
मीन मधुप ज्यांहां त्यांहां थकी वक्रलोचन
प्रांत पाछां वाले ॥ १६ ॥

---

१ પ્રભુ યહુ આર્તિ નિવૃત્ત કરત હે સો શ્રીભાગવતમે
तद्दर्शनस्मरहृज्जस्तृष्णरुपितेनवि षत्यानननकुर्चेषुजहुस्तदाधिं ઈ-
ति स्थलमे श्रीसुबोधिनीजीमे प्रसिद्ध हे ॥

॥ ગમ્ય જ સમેં યુગલ સ્વરૂપ એકાંતમેં બિરા-જત હૈં તા સમેં કિતનેક વ્રજભક્તનકેં પ્રભુનકે દર્શનકી અત્યંત ઇચ્છા હોત હૈ તબ ॥ જાલરંધ્રેં ॥ શ્યામમંદિરમે પવન ઔર પ્રકાશ આયવેકે લિયેં નાના પ્રકારકી સુંદર જાલી હૈં તિનકે રંધ્ર જે છિદ્ર તિનમેતેં ॥ સખી ॥ ને વ્રજભક્ત તે ॥ વાંછિતનાથની-છવિનિહાલે ॥ [1]વાંછિતનાથ તે મનભાવતેં પતિ એસે જે પ્રભુ તિનકી છબિ સો સૌંદર્ય શોભા તાકેં નિહાલે

---

૧ વાંછિતનાથ યા જગેં વાછિતાનાથ એસેં હુ કિતનેક કહુતહૈં તાકેા અર્થ વાંછિતા જે સબ વ્રજભક્તનકે મનોવાંછિત શ્રી સ્વામિનીજી તિનકે નાથ જે પ્રભુ તિનકી શોભા વે સબ દેખન હૈ વાંછિતાનાથ એસેં કહુયે। તાતેં દોઉ સ્વરૂપનકી લીલાકે। દર્શન કરત હૈં યહુ સૂચન કિયે। ઔર વાંછિતા શબ્દતેં પર-મઆસક્તીતેં વે દેખત હૈં વિનકે। ઇત્યાદિક કછુ નાહી યહુ સૂચન કિયે। તથાપિ નદગોપસુત દેવિયતિ'મેકુરૂતેનમઃ ઇત્યાદી શ્રીભાગવત વચનકે અનુકુલ વાંછિતનાથ યહુ પાઠ હૈ તાતેં ટીકામેં યહુહી લિખ્યે।

સો વારંવાર દેખત હું તા સમેં વ્રજભક્તનકી ઐસી વ્યવસ્થા હોત હે સો કહત હું ॥ જાણોંચંચલખી ॥ પ્રભુનકે દર્શનતેં મોહિત હોયકે ચિત્તજેસે સ્થિર હોત હે તેસેં સ્તબ્ધ હોય જાત હું ॥ અબ ચિત્તે લખી એસેં કહ્યો યાતેં વ્રજભક્તનકો સૌંદર્ય ઔર જલરંગકેં અધીક શોભાયુક્તત્વ ઔર પ્રભુનકે દર્શનમેં તત્પરપનો સુચન કિયો ॥ અબ વિત વ્રજભક્તનકી અત્યંત આર્ત્તતા જનિકે જલરંગમેં કટાક્ષ પુર્વક પ્રભુ દેખત હું તાકો નિરૂપણ કરત હું ॥ કમલ ॥ સો શ્યામ અથવા લાલ કમલ ॥ ખંજન ॥ સો અતિચંચલ એક તરહકો પક્ષી ॥ મીન ॥ સો મચ્છ ॥ મધુપ ॥ સો ભ્રમર યે સબ નેત્રકે ઉપમાન

---

૧ યા આખ્યાનમેં શ્રીગુસાંઇજીકો વર્ણન હે તાસેં જલરંગતેં સબી પ્રભુનકે દર્શન કરત હું યહ વર્ણન કિયો તાતેં છ મહિનાતાઇ શ્રીગુસાંઇજી પરાસોલીમેં વિરાજે તબ પિછાડી જતિયામેતેં શ્રીનાથજીકે દર્શન આપ્યું હોતે હતે ઇત્યાદી વાર્તા ગુપ્ત રીતિસોં સુચન કીની.

હૈં તિન સબનકૈ ॥ વક્રલોચનમાંત ॥ વક્રલોચન સો બાંકી દૃષ્ટી તાકૈ પ્રાંત સો કટાક્ષ ॥ અથવા વક્ર એસે જે લોચનપ્રાંત સો કટાક્ષ તે ॥ જ્યાંહાંત્યાંહાંયકી ॥ જાંહાંતાંહાંતેં ॥ પાછાંવાલે ॥ સો પીછે ફિરાવત હૈં યાકૈ ભાવાર્થ યહ જે પ્રભુનકૈ કટાક્ષકી ઉપમા લાયક હું યે પદાર્થ નહી હૈં ॥ અબ લાલ રેખા ઔર સજલપનો સુચન કરિવેકૈ લિયેં કમલકી ઉપમા ઔર ચપલતા સુચન કરિવેકૈ લિયેં ખંજનકી ઉપમા ઔર [1]આકૃતિ સાદૃશ્યતેં મીનકી ઉપમા ઔર શ્યામવર્ણતેં ગોલ આકૃતિતેં નેત્રકી [2]કનીનિકાકૈં ભ્રમરકી ઉપમા યાકૈ ભાવાર્થ સ્ફુટ હૈં ॥ ૧૬ ॥ યા રીત

---

૧ નાસિકાકૈ પાસકૈ નેત્રકૈ કૈનો મત્સ્યકૈ મુખકૈ ઢિકાને ઔર શ્રીકર્ણકૈ પાસકૈ નેત્રકૈ કૈનો મત્સ્યકૈ પુછકૈ ઠિકાનેં હૈ ઔર જૈસેં મત્સ્ય લંબે હોતહૈ તૈસેં નેત્ર હુ દીર્ઘ હૈં ઔર મત્સ્ય જૈસેં જાડો હોય તૈસેં નેત્ર હુ ડહડહૈ હૈ તાતેં નેત્રકી ઔર મત્સ્યકી આકૃતી સદ્રશ લયી.

૨ કનીનિકા સો નેત્રકી તારા જાકૈં કીકી કહત હૈં સો.

[1]પોડશકલાપુર્ણ જે શ્રીપુરૂષોત્તમ તિનકો લીલા સહિત સો હહેતુકતેં નિરૂપણ કરિકેં ॥ અબ યા લીલા-સ્વરૂપકો દર્શન કેસેં ભયે તાકો હેતુ આધી તુકતેં કહિકેં કહવા સમાપ્ત કરત હેં ॥

दासनो दास भणे सकल सज्जन सुणे श्री
विट्ठल आपनो विरद पाले ॥ १७ ॥

इतिश्रीगोपालदासजीविरचितसप्तमकडवासमाप्त ॥

॥ दास ॥ જે ભાયલા કોઠારી તિનકો ॥ [2]दास ॥

---

૧ પુરૂષોત્તમ ષોડશકલાપુર્ણ હે યહ બાત છાંદોગ્યઉપનિષત્કી શ્વેતકેતુવિદ્યામેં તથા અથર્વવેદકી પ્રશ્નોપનિષ-મે તથા ઔર હુ ઉપનિષદનમેં સ્ફુટ લિખીહે

૨ ઇહા દાસકે દાસપનો ગોપાલદાસજીનેં અપુનો કહ્યો હે યાતે પ્રભુ અવશ્ય તુરત આપે કૃપા કરેગે યહ સુચન કિયો કયોં જો ભગવદ્ભક્તકે દાસભાવતે ભગવાન્ બહુત પ્ર ન હોત હેં સો શ્રીભાગવતપાડવગીતાદિ અનેક ગ્રથનમેં

મેં ગોપાલદાસ સોઽ ॥ મણે ॥ સોઽ કહત હું ॥ અબ મે કહતહું સોઽ ॥ સકલસજ્જનસુણે ॥ સકલ તે સબ ॥ અથવા ॥ સર્વકલાકરિકેં યુક્ત એસે ઔર ॥ [1]સત્ ॥ સોઽ નિત્ય જે પ્રભુ તિનકે ॥ જન ॥ તે ભક્ત ને ॥ સુણે ॥ સોઽ સુનતહેં યાતેં મેં જે કહુંગો. સોઽ અણુ-માત્ર હુ અપ્રામાણિક નહી હે યહ સુચન કિયો ॥ અબ કહા કહનો હે સોઽ કહત હેં ॥ શ્રીવિટ્ઠલઆપનો-બિરદપાલે ॥ શ્રીગુસાંઇજી આપકો વિરદ જે વિઠ્ઠ

દાતાનુદાસો ભવિતાગ્નિભુવઃ સ્વદ્રુત્યભ્રત્યપરિચારકભ્રત્યભ્રત્યભ્રત્ય-સ્યભ્રત્યાઽતિમામવસોકનાથ ઇત્યાદિસ્થલનમે દિખાયેોહે.

૧ સત્ એસો નિત્યકો નામ હે ઔર યાહીતે પ્રભુનકો હુ નામ હે સો ગીતાજીમે સદ્ભાવેસાધુભાવેચ તથા ઔંતત્સદિતિનિદેંશોબ્રહ્મણસ્ત્રિવિધઃસ્મૃતઃ ઇનશ્લોકનમેં કહુયો હે ઔર સકલસજ્જન સર્વકલાસહિત જે પુરૂષોત્તમ તિનકે સજ્જન સો પુષ્ટિમાર્ગીયભક્ત એસો હુ અર્થ કહત હે તાપક્ષમેં ટીકામે સોલહતુકકી સખ્યાકો જે પ્રયોજન લિખ્યો સો ઇહાં મુલમેં પુરૂષોત્તમવાચક સકલશબ્દતેં સુચન કિયો.

પ્રતિજ્ઞા તાકો પાલે સો પાલન કરતહૈં ॥ અથવા ॥ શ્રી જે શ્રીસ્વામિનીજી ઔર વિદુલ શ્રીપુરૂષોત્તમ યે યુગલ સ્વરૂપ આપકો। [1]બિરૂદ જો [2]નિઃસાધનજનકો। પ્રતિપાલનો તાકોં પાલત હૈં યાકો ભાવાર્થ યહ જો પરમ-કૃપાપાત્ર ભાયલાકોહારી તિનકી કાનતેં શ્રીવિઠ્ઠલ યહ વિરૂદ યુક્ત કરિવેકોલિયેં યુગલ સ્વરૂપકી લીલાકે મોકું દર્શન કરાયે નહી તો મોકોં યહ દર્શન કહાંતે યહ વાર્ત્તા અણુમાત્ર હુ મિથ્યા નહીહૈ યાકો ભગ

---

૧ બિરૂદ સો પુરાણાદિકનમે ગાયો એસો આપકો યશ જસે પરમકૃપાવ હૈ સત્યપ્રતિજ્ઞા હૈ ઇત્યાદિ

૨ નિ સાધનજનકો આપ અંગીકાર કરત હૈ યાહીતે અપુનો શ્રીવિઠ્ઠલ યહુ નામ રૂપ જો વિરૂદ તાકો આપ યથાર્થ પાલતહૈ કયો જો વિત્ સો જ્ઞાન તાકરિકે ઠ મો રહિત ઇતને નિ.સાધન તિનકો લ સો અંગીકાર કરિવેકારે સો શ્રીવિઠ્ઠલ કહિયે

વદીય[1] સમ સાક્ષી હું ઔર આધીનુકતેં કહવા સમાપ્ત કિયો યાતેં મોકોં યુગલ સ્વરૂપકે દર્શનમાત્ર ભયે યા લીલામેં અભી પ્રવેશ નહી ભયો હે યાતેં આધો ફલ પ્રાપ્ત ભયો યહ સુચન કિયો ॥ ૧૭ ॥

[2]સમમે વિદુલેશાનાંસેવ્યસેવકભાવતઃ ॥ શિક્ષણંમુખ-રૂપંચલીલાભિર્વિનિરૂપિતમ્ ॥

ઇતિશ્રીમદ્બાલકૃષ્ણચરણૈકતાનશ્રીમદ્ગોવર્દ્ધન-
ગુરૂપાદપદ્મપરાગપ્રાપ્ત પરમોદયશ્રીમદ્ગો-
કુલોત્સવાત્મજજીવનાખ્યેનવિરચિતં
સમ્પ્રમાખ્યાનસ્યવ્યાખ્યાનં
સમાપ્તમ્ ॥

---

૧ ભગવદીય સબસાક્ષીહે યહ સકલસજ્જનસુખે યાકો તાત્પર્યાર્થ કહ્યો.

૨ અબ યારીતસોં ગોસ્વામિશ્રીજીવનજીમહારાજ સમ્પ્રમા-ખ્યાનકો વ્યાખ્યાન કરિકે યા આખ્યાનકો સબ અર્થ સંક્ષે-

પસોં એક શ્લોકમેં કહ્યુત, હૈં તા શ્લોકકૈા અર્થ યા સાતમે
આખ્યાનમેં શ્રીપુરૂષોત્તમ આપ હી શ્રીનાથજીસ્વરૂપસોં સેવ્ય
ઔર શ્રીગુસાંઈજીસ્વરૂપ ॥ સેા સેવાકૈનિવેંવારે હોયકૈં જીવનકૈા
અપુની સેવા સિખાવત હૈં સેા વિશેષકરિકૈં વર્ણન કિયેા ઔર
શ્રીગુસાંઈજીકૈા મુલરૂપ જો યુગલસ્વરૂપ તિનકૈા હુ લીલાસહિત
વર્ણન કિયેા અબ યા આખ્યાનકૈ અર્થકૈા દોંહુા સિખયીસે
વાખ્યાપકરિ હરિધરિવિઠ્ઠલરૂપ કહિસસમ આખ્યાન ફિર લીલા-
યુગલસરૂપ ॥ ઇતિશ્રીમદ્વલ્લભાચાર્યમતવર્તિનાભોક્ષગુરૂસ્વમાતા
મહુગોસ્વામિશ્રીમજવલ્લભચરણૈકતાનેનસ્વરૂપિ તૃસકાશાદેવલબ્ધ-
વિઠ્ઠલેનગોવર્દ્ધનાશુકેવિનાકૃતંસસમાખ્યાનવ્યાખ્યાનદ્વિપષ્ઠંસં
પુર્ણ ॥

॥ अष्टमाख्यान ॥

अथ सप्तमाख्यानमें श्रीगोकुलतें गिरिराजजी पधारिकें नित्य श्रीगोवर्द्धनधरकी सेवा आप भक्त-शिक्षार्थ करत हैं यह निरूपण द्वारा परमस्नेह देहस्वरूपनको[1] परस्पर है यह निरूपण कियो फेर देहस्वरूपके सेव्यसेवकभाववर्णनतें द्वैतशंका होत है ताके निवारणके लिये नंदनंदन स्वरूपतें लै आप-की अनोसरसमयकी लीला ताको निरूपण कियो तथा या लीलाके ध्यानको फल और माहात्म्य [2]निरूपण कियो ॥ अथ अष्टमाख्यानमें श्रीविठ्ठलावतारकी लीला निरूपणपुर्वक श्रीगोकुलमें श्रीनवनीतप्रियजीकी

---

१ देहस्वरूप सो श्रीनाथजी और श्रीगुसांईजी इनको परस्पर अत्यंत स्नेह है सो ही गोविंदस्वामिप्रभृतिवैष्णव ननें ऐसीप्रीतकहुंनहिदेखी इत्यादि कीर्तनमेंगायेहै.

२ ध्यानको फल तथा माहात्म्य ऐ अहर्निशध्यान इहांतें लेकें निरूपण कियो.

સેવા આપ પરમપ્રેમતેં શ્રવણશિક્ષાર્થ કરત હૈં સો નિરૂપણ કરત હૈં ॥ રાગરન્યાશ્રી અમ્ય યા આપ્યા નકો. જે ગાન કરેંગે. ઔર તદનુસાર ધ્યાન કરેગે તે ધન્ય હૈં યહ સૂચનાર્થ ધન્યાશ્રી રાગમેં યહો ગાન કિયો ॥

ललित मनोहर श्रीवल्लभसुवन सुजाण ॥
नखशिखसुंदरव्रजजनजीवनप्राण ॥ १ ॥

॥ ललित॥ ॥ તે સુંદર તે હુ સામાન્ય નહી ॥ મનોહર ॥ ચિત્ત હરણકરે એસે ઔર કૈસે ॥ સુજાણ ॥ સો સર્વ વિદ્યાકે કલાકે નિધાન ઔર ભક્તકી સેવાકે હુ જનિયેવારે ॥ અમ્ય એસે કોન સો કહત હૈં ॥ શ્રીવલ્લભસુવન ॥ શ્રીવલ્લભાચાર્યજીકે પુત્ર શ્રીગુસાંઇજી આપ ॥ અથવા સુવન કહે યાતેં લૌકિકજીવતુલ્ય હોંયગે યા શક્તકે નિવારણ કરિવેકું નંદનંદન આપ હૈં સો કહત હૈં ॥ નખશિખસુંદર ॥ ચરણારવિંદકે નખતે કેકે કેશપર્યંત સુંદર એસે જે ॥ વ્રજજન ॥ તે વ્રજસુંદરી જીનિકે ॥ જીવનપ્રાણ ॥ તે અત્યંત પ્રિય અથવા

॥ લલિત ॥ જે વ્રજસુંદરી તિનકે મનકેં હરણ કરિવેવારેં ચોર ॥ શ્રી ॥ જે શ્રીસ્વામિનીજી તિનકે ॥ વલ્લભ ॥ તેં પતિ ॥ અમ વ્રજસુંદરીમભૂતિલીલાસામાગ્રીમે છત ભાંસત હે તાકો નિવારણ કરત હે ॥ મુવન ॥ સોં [1]સ્વરૂપાભિન્નલીલાસૃષ્ટિકે ઉત્પન્ન કરિવેવારે સોઈ [2]વેદમેં તથા તત્વદીપકેવિષે શ્રીમહાપ્રભુનનેં કદાચિત્સર્વમાત્મૈવ યા સ્થલમેં સ્પુટ નિરૂપણ કિયોહે ચોર આપ કેસે હેં ॥ સુજાણ ॥ વિવિધ

---

૧ સ્વરૂપાભિન્નલીલાસૃષ્ટિ સો નિત્યલીલામેં વન નદી વૃક્ષ પ્રભૃતિ તથા પશુ પક્ષિપ્રભ્રતિ સબ પદાર્થ ભગવત્સ્વરૂપતેં જુદે નહી હેં સબ ભગવદરૂપ હી હેં.

૨ વેદમેં સો બ્રહદારણ્યકાદિ ઉપનિષદનમે પુરૂષવિધપ્રાકૃણાદિસ્થલનમેં નિત્ય લીલાસૃષ્ટિ કહીહે ચોર તત્વદીપશાસ્ત્રાર્થપ્રકરણમેં છ પ્રકારકી સૃષ્ટી લિખીહે તામે કદાચિત્સર્વમાત્મૈવ યા કારિકામેં પુરૂષોત્તમ આપ હી લીલામેં નદીવૃક્ષાદિરૂપ હોત હેં યાસૃષ્ટીમેં આનંદાંશતિરોભાવાદિક નાહીં એસેં નિત્યલીલાસૃષ્ટિ કહી હેં.

ભોગચતુર યેહી વિશેષાંગ પુરૂષોત્તમકો [1]પ્રથમ વક્તવ્ય
નિપટમેં કહ્યો હૈ ॥ અબ કેવલ મનોહરત્વ તો
મંત્રાદિકનતેં હુ હોતહૈ તાકે નિવારણાર્થ સૌંદર્યા-
નિરૂપણ કરત હૈ ॥ નખશિખસુંદર ॥ સર્વાંગસુંદર ઔર
કૈસે ॥ વ્રજજનજીવનપ્રાણ ॥ વ્રજજન જે સખીજન તાકે
જીવન જે ચારેં યુથાધીપતિ શ્રીસ્વામિન્યાદિક તિનકે
પ્રાણ તે અનન્યપ્રિય ॥ અથવા ॥ લલિત ॥ જે શ્રી-
ગોવર્દ્ધનધર તિનકે ॥ મનોહર ॥ સો ચિત્ત હરિવેકારે
એસે ઔર ॥ શ્રી ॥ જે શ્રીસ્વામિનીજી તિનકે ॥ વલ્લભ ॥
સો પ્રિય કર્યો જે અત્યંતસેવાતેં દેહસ્વરૂપનકેં આપ
રિઝાવતહૈં યાહીતેં ॥ સુવન ॥ તે પુષ્ટિમાર્ગકે પ્રગટ-
કરિવેકારે કર્યો જે પુંર્ પ્રસવાર્થકધાતુકો સુવન શબ્દ

---

૧ બ્રહ્મવલ્લીઉપનિષત્કે પ્રથમ મંત્રમે વિપશ્ચિત્ શબ્દ હે
તાકો અર્થ આનંદમયાધિકરણકે ભાષ્યમેં ઐસેંહી લિખ્યોહૈ.

૨ કિતનેક વશીકરણાદિકનકે ઐસે મંત્ર હું જનતેં આપ
સુંદર ન હોય તો હુ ઔરકે મનકો હરણ કરિસકે તેસેં
નહીં.

હૈ ઔર આપ કૈસેં હૈં ॥ સુજાણ ॥ અલૌકિકજ્ઞાનવારે યાતેં ભક્તનકૌ સેવાશિક્ષકત્વ પુષ્ટિમાર્ગાચાર્યત્વ જ્ઞાનદાતૃત્વ સૂચન કિયો ઔર આપ કૈસે હૈં ॥ નખશિખ-સુંદર ॥ અત્યંત સુંદર ઔર કૈસે હૈ ॥ વ્રજજનજીવનમાણ ॥ જન જે દૈવીજીવ તિનકે વ્રજ જે સમુહ તિનકે જીવન જે શ્રી મહાપ્રભુજી તિનકે પ્રાણ સો અત્યંત પ્રિય પુત્ર યાકૌ ભાવાર્થ સ્પુટ હૈ ॥ ૧ ॥ અબ સૌંદર્ય નિરૂપણ કરિકૈં તેજકૌ નિરૂપણ કરત હૈં ॥

वदनकांति जाणे उदया कोटिक भाण ॥
द्विजकुलमंडन प्रगट्या पुरुष प्रमाण ॥ २ ॥

॥ વદનકાંતિ ॥ સો શ્રીમુખકૌ તેજ સો કૈસો ॥ જાણેઉદયાકોટિકભાણ ॥ માનોં કોટિ ભાનુ સો અનેક સુર્ય ઉદયા સો ઉદયભયે ॥ અર્થ સુર્યકી ઉપમા દીની યાતેં [1]ભક્તહૃદયાબ્જવિકાસકત્વ અજ્ઞાનાંધકાર-

---

[1] ૧ જૈસે સુર્ય કમલકૌ વિકાસ કરત હૈ તૈસેં આપ ભક્તનકે હૃદયકમલકૌ વિકાસ કરત હૈં

નાશકરત્વ, [૧]ઉલુકસદૃશપાખંડિજનકેં ગતિહીન "કર્તૃત્વ ઇત્યાદિક અનેક અભિપ્રાય સુચન કિયે. ઔર ઔંપ કેસે હૈં ॥ દ્વિજકુલમંડન ॥ દ્વિજ જે બ્રાહ્મણ તિનકે કુલ સો તૈલંગ કુલ તાકે મંડન તે આભરણરૂપ

---

૨ ઉલુક સો ઘુઘુ વે જેસેં સુર્યોદય ભયેતેં અધા હોય જાતહે તાતે અવિસકત નહિ તેસેં પાખંડમતવારે હુ આંપકે આગે અધજેસે હોય જાતહે તાતે પાખંડમતપ્રવૃત્તિકરિસકત નાહી અણ ઇન દોય તુકનમેં મુલનશબ્દતે સર્વજ્ઞ ઔર સર્વ નકે મન હરણ કરિવેવારે સર્વાંગસુંદર સબનકેં જીવાયવેવારે પુર્ણપુરૂષોત્તમ આપ પ્રગટેહે યહ કહ્યો ઔર જેસે ગીતમેં દિવિસુર્યસહસ્રસ્યભવેદ્યુગપદુત્થિતા યા શ્લોકમેં અનેકસુર્યનકી કાંતિજેસો પ્રભુનકો તેજ હે યહ કહ્યો તેસે ઇહાં હુ વદન કાંતિજોહોઉયાકોદ્રિક બાણ યહ કહ્યો યાતે ઇન દોય તુકનમેં અંશ્વર્યગુણકો વર્ણન કિયો ભગવાનકે ઐશ્વર્ય વીર્ય યશ શ્રી જ્ઞાન વૈરાગ્ય યહ છ ગુણ મુખ્ય હે ઔર યા આખ્યાનમેં ધ્રુવપદકી બારહ તુક હૈં તિનમેંતે દોય દોય તુકનમેં એક એક ગુણકો વર્ણન કિયો હે સો આગેં ટીકામે સ્પુટ હોયગો.

॥ प्रगट्या ॥ તે પ્રગટ ભયે તે કોન. સો કહતહેં ॥ पुरुषप्रमाण ॥ પ્રમાણ જે વેદ. તદ્રૂપ ,પુરૂષ , યાકો ભાવાર્થ યહ જે તૈલંગકુલકેં શોભા કરિવેકે લિયેં ઔર યથાર્થ વૈદિકમત સ્થાપન કરિવેકે લિયેં સા-ક્ષાત્ વેદસ્વરૂપ આપ પ્રગટ ભયે ॥ ૨ ॥ અબ તેજકો નિરૂપણ કરિકેં નામમાહાત્મ્ય નિરૂપણ કરત હેં ॥

नाम ते निरुपम उच्चरे सकल कल्याण ॥
तेना साखी चारे वेद पुराण ॥ ३ ॥

॥ ते ॥ સો યહ પ્રસિદ્ધ શ્રીવિઠ્ઠલ એસો નામ યહ કેસો હે ॥ निरुपम ॥ સો જાકોં ઉપમા નહીહે સોઈ કહતહેં ॥ उच्चरेसकलकल्याण ॥ ઉચ્ચરે શ્રીયેતેં સકલકલ્યાણ સર્વ પ્રકારતે શુભ હોય ॥ અથવા ॥ ॥ सकल ॥ તે સર્વ ॥ कल्याण ॥ તે શુભભક્ત-જન તે ॥ उच्चरे ॥ સર્વદા ઉચ્ચાર કરત હેં ॥ અથવા ॥ उच्चरे ॥ સો ઉચ્ચાર કરે તો ॥ सकल ॥

सो[1] तेजोविशिष्ट होय ओर ॥ कल्याण ॥ सो पर्यंत[2] सानमे वाको मोक्ष होय याहीतें निरुपम ऐसें कहयो अब यहु तुम कहतहो सो यथार्थ है तामे प्रमाण कहा सो कहतहें ॥ तेनासाखी ॥ तेना सो मे कहतहुं ताके साखी ते साक्षी ॥ चारेवेदपुराण ॥ चारें वेद तथा पुराण अरु चार वेद कहे परंतु पुराणकी संख्या नही कही यातें [3]साक्षात् भग-

---

१ सकल सों कलासहित इतनें तेजोयुक्त होय यहु अलौकिकतेज ब्रह्मज्ञानको परम चिन्ह है सो निर्णयमें कहयो है सर्वज्ञत्वंचतुरश्रेष्ठंलिंगंतेजोऽयलौकिकं याही अभिप्रायतें इहां टीकामें तेजको अर्थ कियो.

२ पर्यवसानमे सो प्रकृतदेह छुटे पीछे मोक्ष होय

३ कितनेक पुराण भगवानके अंशरूप ऐसे जे ओर देवता तिनको वर्णन करिकें परंपरासंबंधतें प्रभुनको वर्णन करत हें ओर श्रीभागवतप्रभृति वैष्णवपुराण तो साक्षात् भगवानको ही प्रतिपादन करत हें ओर अठारहपुराणनमें छ

વમતિપાદક શ્રીમદ્ભાગવતાદિક સારભુત સાત્વિકપુરાણ તે સાક્ષી હેં યહ સુચન કિયેા યાકેા ભાવાર્થ યહ હે જે શ્રીવિષ્ણુ એસેા નામ નિરંતર પ્રેમપુર્વક ઉચ્ચાર કરે તેા સર્વકાર્ય સિદ્ધ હેાય યહ વાર્ત્તા વેદપુરાણમેં પ્રસિદ્ધ હે ॥ ૩ ॥ ઐસેં નામમાહાત્મ્ય નિરૂપણ કરિકેં ॥ અબ સ્ફુટ વીર્યનિરૂપણ કરતહેં ॥

અસુર હણેવા બ્રહ્મવાદ કરપાણ ॥
ભક્તિ કરે સહુ વાજંતે રે નિસાણ ॥ ૪ ॥

॥ અસુર ॥ જે આસુરમત તાકેા ॥ હણેવા ॥ સેા નાશ કરિવેકેલિયેં ॥ [1]બ્રમ્હવાદકરપાણ ॥ બ્રહ્મવાદ જો વેદાંત

પુરાણ સાત્વિક હેં છ રાજસ હેં ઔર છ તામસ હેં યહ બાત પદ્મપુરાણકે ઉત્તરખંડમે મહાદેવજીનેં પાર્વતીજીકેાં કહી હે તહાં શ્રીભાગવત સાત્વિકપુરાણમે ગિન્યેાહે

૧ બ્રહ્મવાદકરપાણ યા જગહે બ્રહ્મવાદકરીવપાણ એસેા કુછ પાઠ કિતનેક કહેહેં ઔર ઉત્તરાર્દ્ધમેં ભક્તિકરેસહુ એસેા કુછ પાઠ હે.

ઢ

તાડ્યો કરપાણુ સો કૃપાણુ જનકેં બાપામેં ૫
કહતહેં સો શસ્ત્ર યાકો ફલિતાર્થ ગ્રહ જો વો
સિદ્ધાંતાનુસાર સર્વ આસુરમતનકો ખંડન આ૧
દ્યો યાહીતેં ॥ ભક્તિકરેસહુવાજંતેગ્રનિસાણ ॥
શબ્દ વૈષ્ણવ નિસાન જો ધોંસા સો બલયકેં ભક્તિ
કરે સો સેવા નામ સ્મરણ નિઃશંક કરતહેં ॥ ૪
અબ ૧વીર્યનિરૂપણ કરિકેં યશકો નિરૂપણ કરત હેં

વૈષ્ણવજનને આપે પદ નિર્વાણ ॥
મારગ મુગતો કોય ન માગે દાણ ॥ ૫ ॥

---

૧ અથ તીસરી તુકમે નામોચ્ચારગાત્રસોં સર્વ મોક્ષાદિ
ફલપ્રાપ્તી સિદ્ધી કહી તહાં દેવનામશ્રુતિ પ્રતિષેધ કરિ નકત
નહિ યહ ગુચન કિયો યાહી તે વેદકો તથા અગ્નિહોત્ર-
નાદિ પુરાણપ્રમાણનકો પ્રમાણ્ય બતાયો કયો જો ધર્મનકે હુ
દુત દેવન નામકે અદ્વિતાતે આશ્રમિનકેં કિ નશ્રુતિ યાતેં કે
વનિષેધરૂપ વીર્ય પુષ્ટ હે અનુસાર વર્ણન કરો ઔર આપુ
ખંડનરૂપ વીર્યકેં ગર્યોતાકે અનુસ્ય.ર પુષ્ટ વર્ણન કરી
તુકમેં કિયો.

॥ વૈષ્ણવજન ॥ જો ભગવદીય ॥ અથવા ॥ વૈષ્ણવ જો ભગવદીય તિનકે જન જો અનુગ્રહીત ગોપાલદાસજી પ્રભૃતિ તિનકો ॥ આપેપદનિર્વાણ ॥ નિર્વાણપદ જો મોક્ષપદ[1] નિત્યલીલાસ્થાન ગોલોક સો આપે સો દેત હૈં યાકો કૃત્રિતાર્થ યહ જો નિત્યલીલામે વાકોં અંગીકાર કરત હૈં યાહીતેં કહત હૈં ॥ મારગમુગતોકોય-નમાગેદાણ ॥ મારગ જો [2]પરમાસ્તિકો માર્ગ સો મુગતો પ્રતિબંધરહિત હૈ સો હી લૌકિક રીતિતેં બોલ કરત

---

૧ અણ ભગવદ્ભક્તકો મોક્ષ સુલભ હૈ સો વિષ્ણુપુરાણ નારદપંચરાત્રાદિકનમેં લોભાનમનોરથાનકામાનરવર્ગિવંદ્ય પરંપદમ પ્રાપ્નોત્યાધિતેવિષ્ણોનિર્વાણમધિગચ્છતિ મુક્તિરતેયાકરસ્થિતા ઇત્યાદિસ્થલનમેં કહ્યો હૈ.

૨ પર સો ક્ષરઅક્ષરતે ઉત્તમ ઐસે પુરૂષોત્તમ ઔર સંસ્કૃતમેં મુક્તશબ્દકો ભાષામેં મુગતો ઐસો અપભ્રંશ હૈ યાતેં અણ પુરૂષોત્તમ પ્રાપ્તીકો રસ્તા છુટ હૈ અબ યા રસ્તામેં કછુ અડચલ નાહી યાહી અભિપ્રાયતેં ટીકામે પ્રતિબંધરહિત યહ અર્થ કિયો.

ભયે કહત હેં ॥ कोयनमागेदाण ॥ દાણુ જે રાજનકે કર સો કોઈ ભાગત નહીં હે યાકે ભાવાર્થ યહ જે રાજનકે કર સમ પદાર્થપેં લગત હે પરંતુ ચક્રવર્ત્તી રાજા કાહિકે કછુ પદારથ દેત હે તો યાકે કોઇ કર નહી લેત હે તેસેં આપ હુ જપેં કૃપા કરિકેં નિર્વાણપદ દેત હે તાકે દેવતા હુ પ્રતિબંધ નહી કરિ સકત હેં યહ પ્રકાર [1]બૃહદારણ્યકાદિક ઉપનિષદમેં નિરૂપણ કિયો હે ॥ ૫ ॥ અબ [2]ઔર હુ યશકે નિરૂપણ કરત હેં ॥

---

૧ બ્રહદારણ્યકમેં તૃતીયાધ્યાયકે ચતુર્થ બ્રાહ્મણમેં યાગ દેવ ઋષીકે પ્રશ્નપરતે સર્વરૂપતા કહી હે તહાં બ્રહ્મનિષ્ઠકે દેવતા હુ બાધ કરિ સકત નાહીં યહ કહ્યો હે

૨ પાંચમી તુકમેં પુષ્ટયનુસારતેં યશકે વર્ણન કિયો અબ છઠીતુકમેં ઔરહુ યશકે સો મર્યાદાકે અનુસાર યશકે વર્ણન કરત હેં સો હુ યશ દોપ્રકારકે હે લૌકિક ઔર અલૌકિક સો આગે ટીકામે સ્પષ્ટ હોયગો.

॥ चरणचांखडी वंदे राणोराण ॥
॥ सरस थया ते हुता जे प्रेत पाषाण ॥६॥

॥ चरणचांखडी ॥ सो॰ चरणारविंदमे धरिवेकी पादुका तिनकेा

॥ वंदेराणोराण ॥ सो॰ राननकेा हुं राना चक्रवर्त्ती ॥ अथवा ॥ [1]राननकेा राजा इंद्रादिक ते ॥ वंदे ॥ वंदन करत हें और वंदेरानराण ऐसेा हुं पाऊं हे ॥ अब लौकिक यश निरूपण करिकें अलौकिक यश निरूपण करत हें ॥ जेप्रेतपाषाण ॥ जे प्रेतरूप पाषाण ॥ हुता ॥ सो॰ हते ॥ तेसरसथया ॥ सो॰ वे आपकी

---

१ सब राजनकेा राजा इंद्र हे यहु बात हरिवंशरथ विष्णुपर्वके रुक्मिणीस्वयंवर प्रसंगमें कथकेशिक राजनने भगवानकेां राज्याभिषेक कियेा हे तहां स्फुट कही हे

પાદુકાકે [૧]વંદનતેં [૨]સરસ રસ ને ભક્તિરસ તા કરિકે યુક્ત ભયે ॥ અથવા ॥ સરસ ॥ સો રસ જે પુરુષો ત્તમ તિન કરિકે યુક્ત ભયે નિત્યલીલાકી ચિન્તેં

---

૧ આપકી પાદુકાકે વંદન કિયેતે ભક્તિરસકી તથા લીલાકી પ્રાપ્તિ હોત હે સો બાત શ્રીભાગવતમે કહી હે ત્વત્પાદ-કેક્ષવિરત પરિયેચર નિધ્યાય ત્યભદ્રનશનેશુચયેાગૃણંતિ ॥ ભક્તિતિતેક્રમનાભલવાપવર્ગમાશાસતેયદિતદેશતદેશનાન્યે ॥ ઇત્યાદિ રથલનમેં.

૨ પાષાણ અનેક વર્ષ પર્યંત જલમેં રહે તો હુ સરસ હોય નહી ઔર આપને તો પાષાણતુલ્યનકુ હુ સરસ કિયે યહ આપકેા અત્યદ્ભુત ચરિત્ર હે ઐસે ઇન્દ્રા પાંચમી તુકમેં અપુનેં સભ ભક્તનકેા આપ નિર્બીજપદ દેત હું ઔર આપકે માર્ગમે કોઇ બાધ કરિ સકત નાહી યહ કહ્યેા ઔર છઠી તુકમે યા લોકકે બટે રાજા ઔર સ્વર્ગ લોકકે બટે ઇન્દ્રાદિક તે સભ આપકી ચરણપાદુકાકેા વન્દન કરત હું ઔર આપ અત્યત અયેાગ્યનકું હુ યેાગ્ય કરત હું યહ કહ્યેા યાતે ઇન કોઇ તુકનમે પરિપુર્ણ યશકેા વર્ણન કિયેા.

પ્રાપ્તિ ભયી યાકો ભાવાર્થ સ્પુટ હે ॥ ૬ ॥ અબ પ્રેત પાષાણ સરસ કીયે તાકો ઉદાહરણ કહત ભયે થકે નિરૂપણ કરત હેં ॥

॥ હતિતપતિતનૂં જુવો તમે પ્રગટ એંધાણ ॥
॥ શેષ સવસ્તમુખ ઉચ્ચરે જેહેના વખાણ ॥ ૭ ॥

॥ હતિતપતિતનૂં ॥ સો હતિત પતિત નામા દો પ્રેત હુતે તિનકો ॥ પ્રગટ ॥ સો પ્રત્યક્ષ ॥ એંધાણ ॥ સો ચિન્હ સો ॥ તમેજુવો ॥ સો તુમ દેખો યહ અપુને ચાર[1] પ્રકારકે અંતઃકરણનતેં કહ્યો ॥ અબ યહ પ્રકાર તો ઉપલક્ષણ રીતિતેં કહ્યો પરંતુ આપકી ગુણશ્રી યાહુતેં અધીક હે સો કહત હેં ॥ શેષ ॥ જો

---

૧ અણ જુવોતમેપ્રગટએંધાણ યહ બાત ગોપાલદાસજીને અપુનેં ચાર પ્રકારકે અંતઃકરણનતેં કહી ચાર પ્રકારકે અંતઃકરણ સો મન બુદ્ધિ ચિત્ત અહંકાર ઇનકો વિવેચન બડે ગ્રંથનમેં કિયો હે.

શેપછ તે ॥ સહસંમુખ ॥ તે હુઆ મુખતેં હતિને દે હુઆ છીએ તેં ॥ જેહનાવખાણ ॥ સો છનથી સ્તુતિ ॥ ઉચરે ॥ સો કહત હે યાકો ભાંવાર્થ સ્પુટ હે ॥ ૭ ॥ અબ શેપછ આપથી સ્તુતિ કરત હે તાકો પાતાલ પર્યંત હી આપથી શ્રી પ્રસિદ્ધ હોયગી યા શંકાકો નિરાસ કરત હે ॥

चौदलोकमां वरते जेहनी आण ॥
त्रासतिमिरनूं जाणे सकल विहाण ॥ ८ ॥

॥ चौदलोकमां ॥ સો ચતુર્દશલોકમેં ॥ જેહની ॥ સો છનકી ॥ આણ ॥ સો હુકાઈ ॥ વરતે ॥ સો ફિર રહી હે ॥ અબ વહ હુકાઈ કૈસી હે સો કહત હે ॥ ત્રાસતિમિરનું ॥ ત્રાસ ॥ સો પાખંડકો ઔર યમભૂત તિનકો ભય તાપ તિમિર સો અંધકાર તાકો ॥ જાણે ॥ સો ભાનો ॥ સકલવિહાણ ॥ સો સબ નાશ કરિવેવારી ॥ અથવા ॥ ત્રાસતિમિર મિટાયવેકો

॥ [1]विहाण ॥ सो शस्त्रं. सो शस्त्र केसो ॥ सकल ॥ सो ऽलाऽरिकें सहित सो. उज्वल यातें तीक्ष्णता सूचन करी यांहे भावार्थ[2] येह को आपनें दि-

---

१ संस्कृत में प्रहरण विहनन इत्यादि शस्त्रनके नाम हे तामें विहननशब्दके भागोमें विहोण भयो. ओर आसरूप अंधकार मिटायवेकों विहोंण सो प्रातःकालरूप आपके प्राकट्य हे या प्रकारकी आपकी आण चतुर्थश्लोकमें वर्ततहे ओसो अर्थ इंहां होतहे याहीते गुर्जरभाषामें प्रातःकालकुं पहोणुं कहत हें.

२ अण इंहां सातमीतुकमें हुतितपतिजेसे अधम हुं जे आपके सेवक होतहुं तिनकों आप सणतें उत्तम करतहें ओर आप पुरुषोतम हें यातें अक्षरब्रह्मात्मक शेषजी हुं आ-पकी स्तुति करत हें यह कहयो ओर आठमीतुकमें सणश्लोक-नमें आपकी आज्ञा वर्ततहे याहीतें आपके भक्तनके साध-नदशामें हुं पाखंडमतयमप्रवृतीनके भय होत नाही यह कहयो यातें इन दोय तुकनमें श्रियेाहिपरमाकाष्ठासेवकास्तादृशा-यदि इत्याहित्थ लोकप्रकारसों श्रीके निरूपण यथार्थ कियो यहही टीकामें भावार्थमे सूचन कियो

ગ્વિજય ક્રિયો ! તાકે શ્રવણમાંત્રતેં સબ અધર્મી ક્ષુબ્ધ ભયે તાતેં પાખંડકો ભય ગયો ઔર સબ દેવી જીવ શરણ આંએ ભક્તિ કરત લગે તાતેં યમકો ભય ગયો ॥ ૮ ॥ અબ કેવલ યેહી અવતાર આપનેં ધારણ કિયો ઔર અભી હી આપનેં યહ કાર્ય કિયો સો નહી પ્રતિયુગ અવતાર ધારણ કરિકેં યહ કાર્ય આપ કરત હેં ॥ યહ સુચન કરત હેં ॥

अधर्म सकलनूं पेरें पेरें कीधूं त्राण ॥

धर्म सकलनूं प्रभुजीयें कीधूं त्राण ॥ ९ ॥

અબ ॥ પ્રભુજીયેં ॥ સો સર્વ સમર્થ આપ તિનનેં ॥ પેરેંપેરેં ॥ સો [1]અનેકપ્રકારતેં ॥ સકલ ॥ સો કલાકરિકે સહિત સો પ્રબલ ઐસો જો ॥ અધર્મ ॥ તાકો ॥ કીધુંત્રિાણ ॥

---

૧ અનેક પ્રકારસો જપ દાન યજ્ઞાદિક આપ કરત હેં તથા ગ્રંથાદિદ્વારા ધર્મકો ઔર અધર્મકો ફલ જુદો જુદો દિ. આયકેં અધર્મકી નિવૃત્તિ કરત હેં ઇત્યાદિ પ્રકારતે આપ ધર્મકો નાશ કરત હેં.

સો નાશ કિયો સો અધર્મી દૈત્યાદિક તિનકો નાશ કિયો એસેં અધર્મનાશકત્વ નિરૂપણ કરિકેં ॥ અબ ધર્મરક્ષકત્વ નિરૂપણ કરતહેં ॥ સકલ ॥ તે સર્વ ॥ ધર્મ ॥ તે વૈદિક[1] સ્માર્ત્ત ધર્મ તિનકો ॥ અથવા ॥ધર્મ સકલ॥ ધર્મ જો વૈષ્ણવધર્મ તાકરિકેં સકલ તે તેજસ્વી જે નિજભક્ત તિનકો ॥ અથવા ધર્મ હે સકલ સો પ્રભુ જીનતેં એસે ઋષિપ્રભૃતિ તિનકો ॥ અથવા ॥ ધર્મ ॥ જો પ્રભુનને દીયો જો સ્વ સ્વાધીકારધર્મ તિનકરિકેં ॥ સકલ ॥ તે તેજસ્વી સુર્યચંદ્રાદિક દેવતા તિનકો ॥ ચીધૂંત્રાણ ॥ સો રક્ષા કરતહેં સોઇ આપને ગીતાજીમેં ॥ [2]યદાયદાહિધર્મસ્યગ્લાનિર્ભવતિભારત ॥ અભ્યુત્થા-

---

૧ વૈદિક ધર્મ સો અગ્નિહોત્રાદિક ઓર સ્માર્તધર્મ સો ગર્ભાધાનાદિક

૨ ગીતાજીમેં અર્જુનકેં પ્રભુનને આજ્ઞા કીની હે જે હે ભરતવંશમેં ઉત્પન્ન અર્જુન જબ જબ હી ધર્મકી મંદતા હોત હે ઓર અધર્મકો પ્રભાવ હોત હે તબ તબ હી મેં ધર્મકી રક્ષાકે લિયેં ઓર અધર્મકે નાશકે લિયેં અવતાર ધરતહું.

નમધર્મસ્યતદાત્માનંસૂજાભ્યઽમ્ ॥ યા શ્લોકમેં આજ્ઞા કરી હે યાકો ભાવાર્થ સ્પુટ' હે ॥ ૯ ॥ એમેં પ્રતિયુગ અવતાર આપ ધરતહેં યહ નિરૂપણ કરિકેં અબ હૈર શ્રીવિષ્ણ્વવતારકો ચરિત્ર વર્ણન કરતહેં ॥

सन्मुख कीधा जे हुता भ्रष्ट अजाण ॥
निर्भय कीधा शिर धेरी निजपाण ॥ १० ॥

જે ॥ અજાણ ॥ તે અજ્ઞાની યાહીતેં ॥ ભ્રષ્ટ ॥ તે ભગવન્માર્ગતે બહિર્મુખ ॥ હુતા ॥ તે હતેં તિનકોં ॥ સન્મુખકીધા ॥ સો શરણુલેકે ભગવન્માર્ગોન્મુખ કિયે હૈર ॥ નિજપાણ ॥ સો અપનો શ્રીહસ્ત સો ॥ શિરધરી ॥ સો મસ્તકપેં ધરિકેં ॥ નિર્ભયકીધા ॥ સો કાલાદિકકે

---

૧ શિરધરીનિજપાણુ યા જગ્યે શિરધરીને પાણુ ઓસો પાઠ હે

भयतें रहित किये याकेा [1]भावार्थ स्पष्ट हे ॥ १० ॥
[2]अब केानरीतितें विमुखनकेा सन्मुख किये सेा निरू
पण करत हें ॥

निगम तत्वरस जसभर करीसंधान ॥
रूपसुंदरता शुं कहूं नही कोे एसमान ॥ ११ ॥

[1] ॥ निगम ॥ जे वेद तिनकेा ॥ तत्वरस ॥ सेा सार-
भुत रस सेा भक्तिरस सेा श्रीमद्भागवतप्रथमस्कंधके

---

१ अथ इहां नेामी तुकमें भागवत्स्वरूप ज्ञानकेा विरेाधी जे अधर्म ताकेा नाश और चित्तशुद्धिद्वारा ज्ञानकेां उत्पन्न करिवेवारे जे श्रौतस्मार्तनिष्काम धर्म ताकी रक्षा करी और दशमी तुकमें अज्ञान सेा स्वरूपज्ञानवारे और भ्रष्ट सेा देहादि-
कमें अध्यास पायकें ब्रह्मस्वरूपते च्युत याहीतें अधर्मादि-
कमें हु प्रवृत्त एसे जे जीव तिनकेां आपने उपदेश करिकें सन्मुख किये फिर आपनेा श्रीहस्त उनके माथे धरिकें निर्भय करत हे यह कहयेा याकेा तात्पर्य यह जे आपके श्रीहस्तरूप शंते तुरत जीवकेा शुद्धाद्वैत ब्रह्मज्ञान यथार्थ होत हे ताहीसेा

પ્રથમાધ્યાયમેં નિગમકલ્પતરોર્ગલિતં ફલં યો શ્લોકમે નિરૂપણ કિયોહૈ ઔર ॥ જસ ॥ જો યશ, તાકે કહેવે વારે પુરાણાદિક તિનકો ॥ મર ॥ સો સમુહ તાકો ॥ કરીસંધાન ॥ સો ઉપદેશ કરિકે ॥ અથવા ॥ નિગમ ॥ જે વેદ તિનકો ॥ તત્વ ॥ સો સારભૂત એસો ॥ રસ ॥ સો ભગવત્સ્વરૂપ તિનકે યશકો ॥ મર ॥ સો સમુહ હે જાકેવિષે એસે શ્રીમદ્ભાગવ-

---

સે નિર્બંધ હોત હે કયોં જો અદ્વૈતજ્ઞાનબિના યથાર્થ કાય મિટત નાહીં સો બ્રહ્મવલ્લીબ્રહદારણ્યકાદિ ઉપનિષદનમેં પ્રસિદ્ધ હે યહ સબ બાત પહિલે ટીકામેં અનેક પ્રકારે લિખી હે તાતેં ઇહાં લિખ્યો નહીં યાકો ભાવાર્થ સ્પષ્ટ હે યાતેં ઇન દોય તુકમેં જ્ઞાનકો યથાર્થ નિરૂપણ ભયો.

૨ વેદરૂપકલ્પવૃક્ષતે ભગવદ્ભક્તિરસરૂપ ફલ પડયો હે યહ શ્રીભાગવતકે તૃતીય શ્લોકમેં કહ્યો હે યા તુકમેં નિગમતત્વરસજસભરીઅમૃતસંધાન એસો હુ પાઠ હે તહાં અમૃત શબ્દકો મોક્ષ તથા સુધા એસો અર્થ કરત હે.

તાદિક તિનકો ॥ સંધાન ॥ સો સુબોધીન્યાદિક ગ્રંથ-
દ્વારા હૃદયમેં જ્ઞાન સો કરિકેં આપકો અલૌકિકસ્વરૂપ
તાકો દર્શન કરાવત હેં સો સ્વરૂપ કૈસો હે સો નિ-
રૂપણ કરત હેં ॥ રૂપસંદરતા ॥ સો આપકે શ્રીઅંગકી
સુંદરતા સો ॥ ચુંકહું ॥ મેં કહા કહું મોતેં કહી
જાત નહીં કયોં જો ॥ નહીંકોએસમાન ॥ યા સ્વરૂપકે
તુલ્ય કોઈ હે નહીં તાતેં યાકો ભાવાર્થ યહ જો પ્રથમ
જીવકો ઉપદેશદ્વારા હૃદય શુદ્ધ કરિકેં ફેર આપકે
અલૌકિકસ્વરૂપકો અનુભવ કરાવત હેં ॥ ૧૧ ॥
અબ ગોપાલદાસજીનેં જો જો વર્ણન કિયો સો સબ
જૈસે જૈસે દર્શન ભયે તૈસો વર્ણન કિયો તાંતેં અ-
ત્યંત ચિત્તકો આનદ ભયો ઔર બાયબ્રાકોહારીકો બડો
ઉપકાર મનમેં જન્યો તાતેં કહતહેં ॥

કૃપા કરી હરી રાખી બહુવિધ કાન ॥
સેવકજનનેં રાખીલ્યો એહ લાંણ ॥ ૧૨ ॥

અબ ગોપાલદાસજી પ્રાર્થના કરતહેં આપ કૈસે
હો ॥ હરી ॥ સો સર્વ દૈવીજીવનકે દુઃખહર્તા

યાહીતેં ॥ કૃપાકરી ॥ સો કૃપાકરિકેં ॥ બહુવિધ ॥ સો ઓહોતપ્રકારતેં ॥ રાખીકાન ભાયલાકોઠારીકી કાન સો મર્યાદા રાખી કહેં જે એસે અલૌકિક દર્શન મોકોં કરાયે વિનકી કાનતેં પરંતુ અબ શ્રીનલીલાનકે મોકોં દર્શન કરાયે તિનમેં મોકોં ગર્વો હુર મત કરૌ યહ પ્રાર્થના કરતહેં ॥ સેવકજનનેં ॥ સેવક સો ભાયલાકોઠારી તિનકો જન સો દાસ મેં ગોપાલદાસ તાકોં ॥ રાખીલ્યો ॥ સો શ્રીનં લીલાનકે દર્શન કરાયે તિનમે રાખો ॥ ઇહ ॥ સો યહ હી ॥ લાંગ ॥ સો સુખકો લાભ યાકો ¹ભાવાર્થ સ્ફુટ હે ॥ ૧૭ ॥

---

૧ અબ ઇહા આરભીતુકમે મણતે' ઉત્તમ જો ભકતીરસ તાકી તથા સબ વેદનકો તત્વ જો પુરૂષોત્તમસ્વરૂપ તાકી પ્રાપ્તિ કહી યાતે સબ પ્રાકૃતપદાર્થનકો અધમપનો ઓર અતત્વપનો દિખાયો ઓર વા ભગવત્સ્વરૂપકી અત્યંત હી સુંદરતા કહી તાતે વાકે દર્શન ભયેપીછે ઓર કહી પ્રાકૃતપદાર્થમેં આસકતી લગે નહિ યહ સુચન કિયો ઓર આરભીતુકમેં આપ પરમ કૃપાલુ હે યાતે ભકતનકી બહુત કાન રાખત હે યહ કહ્યો.

અબ ગોપાલદાસજીનેં પ્રાર્થના કરી સો, આપનેં અંગીકાર કરી એસો ભાસતહે, યાહોતે કહતહેં ॥

॥ ઢાલ ॥ एहवा ते गुणनिधि नाथ गातां
ब्रह्महत्यादिक अघ टले ॥ लीला ते लहरी-
सिंधु झीले रासरसिकने जई मले ॥ १३ ॥

॥ એંહવા ॥ તે શ્રીનનેં મેરી તુચ્છબુદ્ધી પ્રાર્થના

યાતે પ્રભુનકી હુ અપુનેભક્તણિના ઔર કોઇજગે આસક્તી નાહી યહુ તાત્પર્ય દિખાયેા સો હી શ્રીભાગવતમે સાધવોહૃદ યમહ્ય સાધુનાહૃદયત્વહ મહ્યતેનજાનતિ નાહુ તેભ્યોમનાગપિ ઇત્યાદિસ્થલનમે કહુયેાહે ઔર પરમકૃપા હુ વૈરાગ્યકેા ધર્મ હે સો કૃપાજલધિસંશ્રિતે મમમન સુખ ભાવય યા શ્લોકકે વ્યાખ્યા નમે શ્રીપુરૂષેાત્તમજી ને લિખ્યેાહે ઔર અબ તેા હમકુ સસાર છુડાયકે આપકે પાસ રાખેા યહુ હી હમ લાભ માને હે એસે પ્રાર્થના કીની તાતે પ્રભુણિના ઐહિકપારલેાકિકસર્વ પદાર્થનમેં વૈરાગ્ય સુચિતભયેા યાતે ધનદેાયત્તુકનમેં પરિપુર્ણ વૈરાગ્યગુણકેા વર્ણન કિયેા

માની ઔર જીનકે વર્ણન કિયે। ઐસે કૌન સો કહતહૈં ॥ તેગુણનિધિનાથ ૧॥ તે ૨સો જે વેદાદિકનમેં પ્રસિદ્ધ હે તે ઔર કૈસે ગુણનિધી સો ઐશ્વર્યાદિ અલૌકિકગુણનકે ભંડાર ઐસે નાથ ૩ સો ૪સર્વસમર્થ

---

૧ અબ યેારીતસો ણારહુતકનમે ૨ઐશ્વર્ય ૩વીર્ય ૪યશ શ્રી જ્ઞાન વૈરાગ્ય ઇન છ અલૌકિક ગુણનકે। વર્ણન કરિકે ઇન તુકનમે મુખ્યતાસુ છ ગુણનકે। હી વર્ણન હે યહ સુચન કરિવેકે। એહવાતેગુણનિધિનાથ યહ કહયે। ઇહા ગુણનિધી ઐસેં કહયે। તાતેં ઔર હુ અસખ્યાત અપ્રાકૃત ગુણ પ્રભુનમે રહેહે યહ સુચન કિયે। સો હી નારદપચરાત્રાદિકનમે નિર્દોષ પુર્ણગુણવિગ્રહઆત્મત્વ ઇત્યાદિસ્થલનમે કહયેાહે યે હી સબ અભિપ્રાય લેકે ટીકામે ઐશ્વર્યાદિઅલેાકિકગુણકેભંડાર યહ અર્થ કિયે।

૨ નાથધાતુકે યાચના ઉપતાપ ઇશ્વરતા આશીર્વાદ યહ ચાર અર્થ હેાત હે તામે ઇશ્વરતારૂપ અર્થ લેકે સર્વસમર્થ યહ અર્થ કિયે। ઔર ઉપતાપરૂપ અર્થ લેકે વિપ્રયેાગ દેવે વારે યહ અર્થ કિયે।

ઔર 'પ્રભુપ્રાપ્તયર્થ વિપ્રયોગકે દેવેવારે એસે કહે આપ તિનકેં ॥ ગાતાં ॥ સો ગાન કીયેતેં ॥ બ્રહ્મહત્યાદિકઅઘટલે ॥ બ્રહ્મહત્યાઆદિ પાપ મિટેં ઔર યા રીતિતેં ભક્તનકેં અનિષ્ટનિવર્ત્તકત્વ વર્ણન કરિકેં ઈષ્ટદાતૃત્વનિરૂપણ કરતહેં ॥ લીલાતેલહરીસિંધુશૈલે ॥ તે સો વહ જો આપકે યશકો ગાન કરે સો લીલા-રૂપ જો લહરીયુક્ત સિંધુ સો સમુદ્ર તામેં ઝીલે નિમગ્ન હોય અબ લીલાકો સિંધુત્વ કહ્યો યાતેં અગાધત્વ સૂચન કિયો ઔર 'લહરીયુક્તત્વ' કહ્યો

---

૩ લહરીસિંધુ યા પદમેં મધ્યમપદલોપસમાસતેં લહરી-યુક્તપનો કહ્યો તાતેં નિત્ય નવ્યત્વ સો જેસેં સમુદ્રમેં સદા નયી નયી લેહેર ઉઠિબોકરત હું તેસેં લીલાસમુદ્ર જો પ્રભુ તિનકે લીલારૂપ તરંગ હુ સર્વદા નવીન નવીન હોત હું યહ સૂચન કિયો ઔર અદ્વૈત સો જેસેં તરંગ સમુદ્રતે જુદે દિખ તહેં પરંતુ વાસ્તવિકરીતિસોં તો વે સમુદ્ર રૂપ હી હેં કબહુ સમુદ્રતેં જુદે હોત નાહી તેસેં પ્રભુનકી લીલા હુ સબ સાક્ષા-દ્ભગવદ્રૂપ હી હે યહ સૂચન કિયો.

યાતેં નિત્યનવ્યત્વ ઔર અદ્ભુત સૂચન કિયો ॥ અબ ઔર વાતેં કહા ? લાભ હોતહૈં સો કહતહૈં ॥ ॥ रासरसिकलेजईमले ॥ રાસરસિક જે પ્રભુ તિનતે ॥ અથવા ॥ રસનકો જો સમુહ સો રાસ તે કોન પુરૂષોત્તમ તિનકે અનુભવ કરિવેવારે તે રસિક ભક્ત તિનમેં જઇમલે સો યાલોક, તેં ભગવલ્લોકમે અલૌકિકદેહતેં જયકે ભગવલ્લીલાકો અનુભવ કરે યહ પ્રકાર બ્રહ્મવલ્લીપ્રભૃતિ ઉપનિષદનમે નિરૂપણ કિયોહૈ યાકો ભાવાર્થ[1] સ્ફુટહૈ ॥ ૬૩ ॥ અબ એમે પુરૂષોત્તમ તો સર્વતે પર હૈં તબ શ્રુતરૂપેં વે કયોં પધારે તાકો હેતુ કહતહૈં ॥

---

[1] યાતુકકો ભાવર્થ યહ હૈ જો મધુનકે ગુણગાનમાત્રતે સબ પ્રતિબંધ નિવૃત્ત હોયકે પરમકૃપાકી પ્રાપ્તી હોત હૈ યહ ગુણગાનકો ફલ શ્રીમહાપ્રભુનને નિરોધલક્ષણાદિકગ્રંથનમે લિખ્યોહૈ

निःसाधनजनहितकरेवा श्रीनाथविट्ठल आवीया ॥
व्रजमां ते हींडे मलपता ते व्रजसखीमन भावीया१४

॥ निःसायन ॥ ते [1]ज्ञानादिसाधनहीन એસે ॥ જન ॥ જે દૈવીજીવ તિનકો ॥ હિતકરેવા ॥ સો અંગીકાર કરિવેકેલિયે ॥ શ્રીનાથવિટ્ઠલ ॥ તે શ્રીવિઠ્ઠલનાથજી આપ ॥ અથવા ॥ શ્રીનાથ [1]॥ તે શ્રીગોવર્દ્ધનધર ઔર શ્રીવિઠ્ઠલ તે શ્રીગુસાંઇજી યે દોઈ સ્વરૂપ ॥ આવીયા ॥ સો ભુતલમેં પધારે ॥ અથ ભુતલમેં કોનસે દેશમેં પધારે સો કહત હૈં ॥ વ્રજમાંતેહીંડેમલપતા ॥ તે સો શ્રીનાથજી ઔર શ્રીગુસાંઇજી વ્રજમાં સો વ્રજદેશ નિજલીલાસ્થલ તાકેવિષે મલપતા તે ગજગેસી ગતિતે હીંડે સો અનેકલીલાસુખ દેવેકોં ફિરતહૈં યાહીતે તે સો વેદપુરાણાદિકમેં પ્રસિદ્ધ જે ॥ વ્રજસખી ॥

---

१ જ્ઞાનરહિતકોં અંગીકાર કરિવેવાસે યહ વિઠ્ઠલશબ્દકો અર્થ હૈ યાહી અભિપ્રાયતે ટીકામેં નિઃસાધનશબ્દકો જ્ઞાનાદિસાધનરહિત યહ અર્થ કિયો.

તે શ્રુતિરૂપા તિનકે ॥ મનભાવીયા ॥ સો તિનકો અત્યંત પ્રિય લગતહે યાકો ભાવાર્થ સ્પુટ હે ॥ ૧૪ ॥ ઐસે વ્રજભક્તનકો પ્રિયત્વ નિરૂપણ કરિકે અબ સેવકજનકો પ્રિયત્વ નિરૂપણ કરતહે ॥

कमलनेणें ने अमृतवेणें वाक्यमाधुरी रेडता ॥
वेद ध्वनी मिषें हस्तचलणें शोभे सोने तेडता ॥ १५ ॥

॥ કમલનેણેં ॥ કમલનયન જે [1]શ્રીગોવર્દ્ધનધર તિનતેં ॥ અમૃતવેણેં ॥ અમૃત જૈસે મધુર વેંણુ તે વચન તિનતેં ॥ વાક્યમાધુરીરેડતા ॥ વાક્ય જે યથોચિત પદસમુહ તાકી માધુરી મિષ્ટતા તાકેં રેડતા સો કાનમેં ડારત હેં ઐસે ॥ અથ રેડતા ઐસેં કહ્યો યાતેં વચનકો રસ-રૂપત્વ સૂચન કિયો યાકો ભાવાર્થ યહ જો ભક્તનપે

---

[1] શાસ્ત્રમેં પુંડરીકાક્ષ અબ્જ લોચન ઇત્યાદિ પ્રભુનકે નામ હે યાતે કમલનયન શબ્દકો અર્થ શ્રીગોવર્દ્ધનધર લિખે

આપ એસી કૃપા પ્રભુનકી કરાવત હૈં જો પ્રભુ ભક્ત-
નતેં સંભાષણ કરત હૈં ઔર આપ [1]શ્રીસુબોધીન્યા-
દિરૂપી વચન તિનકેં ભક્તનકેં પ્યાવતહૈં ॥ અબ
અલૌકિક કાર્ય નિરૂપણ કરિકેં શ્રીવિઠ્ઠલાવતાર કાર્યકો
નિરૂપણ કરત હૈં ॥ [2]વેદધ્વનિમિષેંહસ્તચલણેં ॥ વેદ તે
ચારેં વેદ તિનકો ધ્વનિ સો ઊંચે સ્વરતે પાઠ કરનો

---

૧ અમૃતવેણુ યા શબ્દમેં અમૃત જો લીલાપ્રાપ્તિરૂપ
મોક્ષ તાકે પ્રતિપાદક વચન એસો હુ અર્થ હોત હૈ સો 'અ-
ભિપ્રાય લેકે ટીકામે શ્રીસુબોધિન્યાદિરૂપ વચન યહુ અર્થ કિયો
ઔર અમૃત એસો ભગવલ્લીલા પ્રાપ્તીકો નામતો શાંડિલ્યભક્તિમી
માંસાકે તીસરે સુત્રમેં તથા શ્રીભાગવતમે હુ અધિભક્તિર્ભિક્ષુ-
તાનામમૃતત્વાયકલ્પતે ઇત્યાદિસ્થલનમે પ્રસિદ્ધ હૈ

૨ વેદધ્વનિમિષેં હસ્તચલને યા જગેં વેદાધ્યયનમિપભુ-
જ્યલનકરિ ઐસો હુ પાઠ હૈં.

તાંકે "મિપતે" જો હ્રસ્વચ્છણ . તે "વાજસનેયીશાખા પ્રભૃતિકે સ્વર સુચન કરિવેકેં શ્રીહ્રસ્તકે ચક્ષનો તે

---

૨ વાજસનેયીશાખા સો માધ્યંદિનીશાખા શુક્લયજુર્વેદ કીશાખાનકે બહુત કરિકે હ્રસ્વસ્વર હૈ ઔર ટીકામેં પ્રશ્નનિ· શબ્દ લિખ્યો તાતેં મુખ્યતાસું સામગાન ઈહાં લેનો કયોં જે સામગાનમેં હ્રસ્વકો ઉપયોગ શાસ્ત્રસિદ્ધ હૈ ઔર ઈહાં સામગાનકે તથા વાજસનેયી શાખાકે ક્વનીકો વર્ણન કિયો યાતે પ્રત્યક્ષ રીતસોં હુ સબ વેદનકી શાખા આપ પઢે હૈં યહ સુંચન કિયો કયોં જે અપુની શાખા પઢેબિના ઔર શાખા પઢિ વેકો અધિકાર હોત નાહી સો હી વસિષ્ઠ સ્મૃતિમેં કહ્યો હૈ અધીત્યશાખામાત્મીયાંપરં શાખાંપઠેદ્વૃદ્ધિમ ઇત્યાદિ ઔર આપકી શાખાતો તૈત્તિરીય હૈ તાતેં તૈત્તિરીય શાખાકો તો પ્રથમ હી અધ્યયન સિદ્ધ ભયો ઔર ઋગ્વેદ પઢે બિના સામગાન યથાર્થ ન હોય સકે કયોં જે ઋચાનકે આધારસું સામગાન હોત હૈ ઔર યજ્ઞમેં તો દર્શ પુર્ણ માસસુ લગાયકે સબનમેં હોતાકે કામમે ઋગ્વેદકો ઉપયોગ પડત હૈ ઔર સામગાનકો તો સો· મયાગસોં લેકે ઉપયોગ પડત હૈ યાતેં ઋગવેદકો અધ્યયન હુ પ્રથમ હી ભયો હૈ યહ સુચન કિયો.

॥ શોભે ॥ સો એસો શોભત હે ભાનો ॥ સૌનેતેડતા ॥ સર્વ મુર્તિમતી શ્રુતિ હે તિનકેં જનેં આપ બુલા-ચતે હોંય ॥ અથ યહ ઉત્પ્રેક્ષા કરી યાતેં યહ સુચન કિયો જે વસ્તુતઃ આપ કછુ શ્રુતિનકેં બુલાવત નહી હે કયોં જે વેદ સ્વસ્વરૂપાભિન્ન હે ॥ ઔર [1]હસ્ત ચલનકે મિષસોં સર્વ દૈવીજીવનકેં ભગવલ્લીલા પ્રાપ્તીકે શ્રિયેઅપુનેં સમીપ બુલાવત હે એસો હુ અર્થ હોત હે યાકો ભાવાર્થ સ્પુટ હે ॥ ૧૫ ॥ અબ વંશદ્વારા હુ ભક્તનકો આપ સુખ દેત હે સો નિરૂપણ કરત હે ॥

---

૧ યા અર્થકો તાત્પર્ય યહ જે જેસેં શ્રીનાથજી શુદ્ધપુ-ષ્ટલીલાયુક્ત હે તે અપુનો વામ શ્રીહસ્ત ઉંચો કરિકેં સબ ભક્તનકેં બુલાવત હે સોહી ઉક્ષમહસ્તઃપુરૂષોભક્તાનાકારય-ત્યતઃ ઇત્યાદિ રથલમેં વર્ણન કિયો હે તેસેં આપ આચાર્યરૂપ પણ પ્રકટ હોંયકે સર્વ વૈદિક મર્યાદાકી રક્ષા કરત હે તાસોં મર્યાદારૂપ દક્ષિણ શ્રીહસ્તકો ચલન કરિકેં ભક્તનકો બુલાવત હે.

भांतभांत लीला करे प्रभु सात सरूप
मोहामणा ॥ एकएकथी अधिक शोभे
व्रजसखी ले भामणा ॥ १६ ॥

॥ भांतभांत ॥ सो नानां प्रकारते ॥ लीलाकरे ॥ लीला क्रीडा तें ते देत ॥ प्रभु ॥ सो सर्व समर्थ आप ओर ॥ [1]सातसरूप ॥ ते सात बालक श्रीगिरिधरजी प्रभृति ते केसे ॥ सोहामणा ॥ [2]अत्यंत मनोहर ते हु केसे ॥ एकएकथी अधिकशोभे ॥ एकएकते परस्पर अधीक छनछी शोभा हे एसे याहीतें ॥ व्रजसखी ॥ ते व्रजसुंदरीये ॥ लेभामणा ॥ सो अर्पया लेत हे यातें सप्त बालकनेां भगवद्रूपत्व सुचित भयो ॥ अथवा ॥ श्रीगोवर्द्धनधर रूपतें सुख देत हे सो

---

१ श्रीगिरिधरजीप्रभृति सात बालक स्वरूपसो आप ही सात प्रकारते दर्शन देत हे सो ही छीतस्वामी प्रभृति वैष्णु वनने विहरत मतो रूप धरे सदा प्रगट श्रीवल्लभा नदन कि जरुर भक्तिवारे इत्यादि कीर्तननमे गायेा हे

પ્રથમ નિરૂપણ કિયો ॥ અબ ઔર [1]ભગવદ્રૂપતેં હુ આપ સુખ હેત હૈં સો નિરૂપણ કરત હૈ ॥ ભાંત-ભાંતલીલાકરે ॥ સો અનેક પ્રકારકી લીલા કરત હૈં તે દોન ॥ પ્રમુસાતસ્વરૂપ ॥ પ્રભુ જે મુખ્ય સ્વરૂપ નવનીતપ્રિયજી ઔર સાત સ્વરૂપ શ્રીમથુરેશજી શ્રીવિઠ્ઠલેશરાયજી - શ્રીદ્વારકાનાથજી- શ્રીગોકુલનાથજી શ્રીગોકુલચંદ્રમાજી [2]શ્રીમુકુંદરાયજી પ્રભૃતિ શ્રીમદન-

---

૧ ઔર ભગવદ્રૂપતેં સો શ્રીનવનીતપ્રિયજી પ્રભ્રતિ સ્વરૂપતેં.

૨ અબ શ્રીગુસાંઇજીકે છઠ્ઠે લાલજી શ્રીયદુનાથજીકે ઠાકુરજી તો શ્રીબાલકૃષ્ણજી હુ પરંતુ ઉનનેં લિયે નહિ ફિર શ્રીય-દુનાથજીકે લાલજી મધુસુદનજીનેં પધરાયે હતે પરંતુ થોડેહી દિનમેં પાછે શ્રીદ્વારકાનાથજીકે પાસ પધરાય દિયે યાતેં અભી ઉનકે વંશકે માથેં બિરાજત નહિ ઔર ઉનકે મુખ્ય ઘરમેં શ્રીકેદયાણુરાયજી બિરાજત હૈં પરતુ શ્રીનાથજીકે પાસ પધા-રિકે સંગ અથેાગત નાહિ યાહીતેં છઠે ઘરકી સુખપાલ પહિલેં પધારત નહુતિ તાતેં શ્રીયદુનાથજીકે વંશકે કાશીવાસે ગિરિ-

મોહનજી ઔર [1]સબ અર્થ હૈ તેસેં હી યાકો ભાવાર્થ સ્ફુટ હૈ ॥ ૧૬ ॥ અબ આપકે પરિવારકી શોભા દેખિકે દેવતાહુ પ્રસન્ન હોત હૈં યહ નિરૂપણ કરત હૈં ॥

પેરેં પેરેં પરિવાર સોહે દેવ મોહે નિરખતાં ॥
ઉચ્છાહ આનંદ અધિક વાધ્યો કુસુમ વરખે હરખતાં ॥ ૧૭ ॥

ધરણીમહારાજનેં શ્રીનાથજીકે પાસતે શ્રીમુકુંદરાયજી પધરાયે સો અબ હું કાશીમેં ઉનકે વંશકે માથે બિરાજ તહેં તાતે અબ શ્રીજીકે પાસ છઠે ઘરકી સુખપાલ પધારત હૈ યાહીતેં કિતનેક શ્રીબાલકૃષ્ણજીકું સાત સ્વરૂપમેં છઠે સ્વરૂપ કહત હૈં ઔર કિતનેક શ્રીમુકુંદરાયજીકૌં કહત હૈં ઔર કિતનેક શ્રી કૃપાલુરાયજીકું હું કહત હૈં તાસું ઇહાં ટીકામેં શ્રીમુકુંદરાયજી પ્રભૃતિ એસેં લિખે.

૧ યા પક્ષમેં હું એકઓકથી અધિક સોલે વૃજસખીકે નામણા 'યા ઉત્તરાર્દ્ધકે અર્થ પહિલેં લિખ્યે સો ગ્રંથનો.

અથ ॥ પેરેંપેરેં ॥ સો અનેક પ્રકારતેં પુત્ર પૌત્ર બેટીજી તિનકે જન્મતેં ॥ પરિવાર ॥ સો કુટુંબ સો ॥ સોહે ॥ સો શોભતહે યાહીતેં ॥ દેવમોહેનિરખતાં ॥ નિરખતાં સો દર્શન કરતે એસે જે દેવ તે દેવતા તે મોહે સો [1]મોહ પાવત હેં ફેર ॥ ઉચ્છાહઆનંદ ॥ ઉચ્છાહ સો પુત્રપૌત્રાદિ જન્મોત્સવ તાકો જો આનંદ સો હર્ષ ॥ [2]અધિકત્વાચ્યો ॥ સો શ્રુતલપેં અધીક

---

૧ દેવતા મોહ પાવત હેં યાકો કારણ યહ જો શ્રીકૃષ્ણાવતારમેં તો હમ સબ યાદવકુળમેં અવતાર લેકે ભગવત્સંબંધ પાયે હતે ઔર યા અવતારમેં તો આપ હી સબ પરિવારરૂપ હોત હેં યાતે હમારેા અવકાશ નાહીં યાતેં વે મોહ પાવત હેં ઔર યાદવકુલમેં સબ દેવતાનકે અવતાર હતે યહ બાત તો દશમસ્કંધકે પ્રથમાધ્યાયમેં નદાદ્યાયેઽજનેગોપાયાશ્ચામીષાંચ-યોષિતઃ । કૃષ્ણેયોવસુદેવાદ્યાદેવક્યાદ્યાયદુસ્ત્રિયઃ ॥ સર્વે વૈદેવતા-પ્રાયાઉભયોરપિભારત યા શ્લોકમેં કહી હે

૨ અધીકવાચ્યેા યા જગેં ઉચ્છાહ આનંદ ઉલટ્યેા એસેા હુ કહીંક પાઠ દીખત હે.

મોહનજી ઔર 'સબ અર્થ' હે તેસેં હી યાકે' ભાવાર્થ' સ્ફુટ હે ॥ ૧૬ ॥ અબ આપકે પરિવારકી શોભા દેખિકેં દેવતાહુ' પ્રસન્ન હોત હેં યહ નિરૂપણ કરત હેં ॥

પેરેં પેરેં પરિવાર સોહે દેવ મોહે નિરખતાં ॥
ઉચ્છાહ આનંદ અધિક વાધ્યો કુસુમ
વરસે હરખતાં ॥ ૧૭ ॥

ધરણીમહારાજનેં શ્રીનાથજીકે પાસતેં શ્રીમુકુંદરાયજી પધરાયે સો અબ હુ કાશીમેં ઉનકે વંશકે માથે બિરાજ તહે તાતે અબ શ્રીજીકે પાસ છઠે ઘરકી સુખપાલ પધારત હે યાહીતે કિતનેક શ્રીબાલકૃષ્ણજીકું સાત સ્વરૂપમેં છઠે સ્વરૂપ કહત હેં ઔર કિતનેક શ્રીમુકુંદરાયજીકેં કહુત હેં ઔર કિતનેક શ્રી કલ્યાણરાયજીકું હુ કહુત હેં તાસું ઇહાં ટીકામેં શ્રીમુકુંદરાયજી પ્રભ્રતિ એસેં લિખેં.

૧ યા પક્ષમેં હુ એકએકથી અધિક સોલે વૃજસખીકે. બામણા 'યા ઉત્તરાર્દ્ધકે અર્થ પઢિલેં લિખ્યેા સો હી જાનનેા.

॥ રસમગ્ના ॥ તે શૃંગારરસરૂપ એસે ઓર કૈસે ॥ પ્રભુ ॥ સર્વ સમર્થ આપ તે ॥ ગોસમાં લીલાકરે ॥ ગોપ જો શ્રીગોકુલ તામે લીલાકરે સો [1]પરિનિષ્ઠિતાનંદરૂપ જો સ્વપરિગ્રહ તિનતેં વિહાર કરત હૈં ઓર આપ કહા કરતહૈં સો કહત હૈં ॥ અધિકઅધિકપ્રતાપપુરણ ॥ દિનો દિન અધીક એસો જો પ્રતાપ જો પ્રભાવ તા કરિકૈં પુંર્ણ સો યુક્ત એસો જો ॥ જસ ॥ સો યશ તાકૈં ॥ દસોદિશાવિસ્તરે ॥ દસોહી દિશાનમે વિસ્તાર કરતે હૈં ॥ ૧૮ ॥ અમ આપ તો પુત્રાદિ સહિત પુરૂષો-ત્તમરૂપ હૈં યાતેં [2]આપ્તકામ હૈં તો હુ ગૃહસ્થાશ્રમકે

---

૧ સ્વપરિગ્રહ સો શ્રીરૂકમીણીજહુજી ઓર શ્રીપદ્માવતી જહુજી ઓર પરિનિષ્ઠિતાનંદકો સ્વરૂપ પંચમાખ્યાનમેં લિખ્યોહૈ.

૨ જાકો કછુભી પદાર્થકી કામના બાકી ન રહે તાકો આપ્તકામ કહત હૈં.

બદ્ધયો. તાનેં વે આપ હુ ॥ દ્વરખતાં ॥ તે હર્ષિત હોયકેં ॥ કુસુમવરખે ॥ [1]પુષ્પથી વૃષ્ટિ કરત હેં યાકો ભાવાર્થ સ્પષ્ટ હે ॥ ૧૭ ॥ અબ આગેંકી તુમે અંતઃપુરલીલા વર્ણન કરની હે યાતેં પ્રથમ શૃંગાર રસત્રયત્વ વર્ણન કરત હેં ॥

रंगें ते रंग्या रसभऱ्या प्रभु घोषमां लीला करे ॥ अधिक अधिक प्रतापपूरण जस दसोदिश रिस्तरे ॥ १८ ॥

॥ રગ ॥ જે સ્નેહ શૃંગારરસકો સ્થાયીભાવ તાતેં ॥ રંગ્યા ॥ તે સ્નિગ્ધ તે નિરવધીસ્નેહયુક્ત થાકીતેં

---

૧ પુષ્પકી વૃષ્ટિ કરત હેં તાકો તાત્પર્ય યહ હે પહિલેં રાસલીલામેં આઠસ્વરૂપમેં દર્શન દિયે હુતે સો બાત શ્રીગુસાંઈજીકી વીનતીમેં સ્પષ્ટ હે તૈસે ઇહાં હુ શ્રીવિઠ્ઠલનાથજી ઔર સાત ભાવકે ઇન આઠ સ્વરૂપનકો દેખિકેં પુષ્પ વૃષ્ટિ કરત ભયે ઔર જબ જબ ભગવદ્રાસચરિત્ર દેખત હેં તબ તબ પ્રાયા દેવતા પુષ્પવૃષ્ટિ કરત હેં સો શ્રીભાગવતાદિકમેં પ્રસિદ્ધ હે.

॥ રસમગ્ના ॥ તે શૃંગારરસરૂપ એસે ઔર કૈસે ॥ પ્રભુ ॥ સર્વ સમર્થ આપ તે ॥ ગોસમાં લીલાકરે ॥ ગોપ જે શ્રીગોકુલ તામે લીલાકરે સો [1]પરિનિષ્ઠિતાનંદરૂપ જે સ્વપરિગ્રહ તિનતેં વિહાર કરત હૈં ઔર આપ કહા કરતહૈં સો કહત હૈં ॥ અધિકઅધિકપ્રતાપપુરણ ॥ દિનો દિન અધીક એસો જે પ્રતાપ જે પ્રભાવ તા કરિકૈં પુર્ણ સો યુક્ત એસો જે ॥ જસ ॥ સો યશ તાકો ॥ દસોદિશાવિસ્તરે ॥ દસોહી દિશાનમે વિસ્તાર કરત હૈં ॥ ૧૮ ॥ અંમ આપ તો પુત્રાદિ સહિત [2]પુરૂષો-ત્તમરૂપ હૈં યાતેં [2]આપ્તકામ હૈં તો હુ ગૃહસ્થાશ્રમકે

---

૧ સ્વપરિગ્રહ સો શ્રીકમીણીહુજી ઔર શ્રીપદ્માવતી ણહુજી ઔર પરિનિષ્ઠિતાન દકૈા સ્વરૂપ પચમાધ્યાનમે લિખ્યોહૈ.

૨ જકૈા કછુણી પદાર્થકી કામના બકી ન રહે તાકૈા આપ્તકામ કહત હૈં.

સુખકો કર્યો અનુભવ કરત હૈં તાકો હેતુ[1] કહત ભયે પ્રભુ બેટીનકો વર્ણન કરત હૈં ॥

अंतःपुरलीला करे प्रभु सकलजन संतोषता ॥
जाणें मत्तमातंग छूट्या नूपुरने निरघोषता ॥१९॥

અર્થ ॥ પ્રભુ ॥ તે ષડ્ગુણૈશ્વર્યસંપન્ન આપ હૈં પરંતુ ॥ સકલજન ॥ જે અંતઃપુરસ્થ સર્વ જન ॥ યથા કલા કૃષ્ણ સહિત સો ॥ સકલ ॥ ચંદ્ર તાજેસે ॥ જન ॥ તે પરિનિષ્ઠિતાનંદરૂપ સ્વપરિ ગ્રહરૂપ તિનકો ॥ સંતોષતા ॥ સંતોષ જે આપ કામતા તાકો કરત ભયે ॥ અંતઃપુરલીલાકરે ॥ સો

---

૧ ગૃહસ્થાશ્રમ અંગીકાર કરિવેકો હેતુ સો કારણ હોય હૈં તામેં એક તો અપુને બ્રહ્મચર્યકો સંતોષ તથા યજ્ઞયાગાદિક ગૃહસ્થ ધર્મનકો આપ આચરણ કરિકે જગતમેં ઉનધર્મનકી પ્રવૃત્તિ ઔર દુસરો મુખ્ય પ્રયોજન યહ જો પ્રભુનકી ઇચ્છાકે અનુસાર ગૃહસ્થાશ્રમ કરિકે સેવાકો સૌકર્ય યહ દોઉ પ્રયોજન ક્રમસોં હોય તુકનમેં સ્પષ્ટ હોયગો.

અંતઃપુરમેં[1] લીલા કરતહેં યાકો ભાવાર્થ યહ હે સ્વકીયજન હે શ્રુતલમેં હેં તિનકેં સંતોષાર્થ આપનેં ગૃહસ્થાશ્રમકો અંગીકાર કિયોહે ॥ અથ યા રીતતેં ગૃહસ્થાશ્રમકો અંગીકાર [2]લોકસંગ્રહાર્થ હે યહ નિરૂપણ કરિકેં અબ વસ્તુતઃ ભગવત્સેવાર્થ ગૃહસ્થાશ્રમકો અંગીકાર હે સોહી શ્રીમહાપ્રભુનનેં [3]તત્ત્વદીપમેંભાર્યાદિરનુકૂલશ્ચેત્કારયેદ્ભગવત્ક્રિયામ્ યા કારિ

---

૧ અંતઃપુર સો જનનો

૨ લોકસગ્રહ યહ જો જગતમેં ધર્મ પ્રવર્તાયવેકેલિયે આપ હુ ગૃહસ્થાશ્રમ અંગીકાર કરિકેં યજ્ઞયાગાદિક કરતહેં આપકું કછુ ફલકી આકાંક્ષા નાહિ સો હી ગીતા જીમેં નમે પાથા-રિતકર્તવ્યંત્રિષુલોકેષુકિંચન ઇત્યાદિશ્લોકનતેં નિરૂપણ કિયોહે.

૩ નિબંધમેં કહ્યોહે જો જો સ્ત્રીપુત્રાદિક અનુકુલ હોય સોં ભગવત્સેવામે ઉનકી સહાયતા લેની.

કમેં આજ્ઞા કરીહે સોહી નિરૂપણ કરતહેં ॥ જાણે મત્તમાતંગલટપટા ॥ સો માનો મસ્તહાતી છુટે એમે ॥ નૂપુરસોનિરધોપતા ॥ નુપુર જે તોડા તિનકેં ધ્વ ભયે ॥ ૧૯ ॥ ઐસા કહા કરતભયે સો કહતહેં ॥

હાર કંકણ કર્ણભૂષણ નાદ નાના હીંડતાં ॥
ગાન ગાયે નૈ સૂર સૂહાયે શ્રીનવનીત-
પ્રિયાજીને પોઢતાં ॥ ૨૦ ॥

ઐસા હાર ॥ કંકણ ॥ ને ચુડી ॥ કર્ણભૂષણ ॥ તે કરણપુષ પ્રભૃતિ તિનકે જે ॥ હીંડતાં ॥ એ ચલત તે તાસમે ॥ નાના ॥ નાદ ॥ અનેકપ્રકારકે ધ્વનિ તામકિત ॥ ગાનગાયે ॥ ભગવદ્યશકો ગાન કરતહેં તાસમે ॥ સુર-મહાયે ॥ સુર જે સપ્તસ્વર તે સુહાયે એસા સુંદરલગત હૈં તે તિનકેં સુંદર લગતહેં એસા કહતહેં ॥ શ્રીનવનીતપ્રિયાજીનેં ॥ શ્રી જે સ્વામિનીજી તિનકેં પ્રિં મદિત જે નવનીતપ્રિયાજી તિનકેં સો તિનસેમમેં સો કહતહેં

॥ पोढतां[1] ॥ सें दुपेहरको अनोसर होतहें तासमे याको भावार्थ यहु जे प्रातःकालमे देहकृत्य करिकें अपरसमे आभरण सभ धरिकें उतावलतें मंदिरमें पधारिकें सेवा सभ बहुभेटी करतहें फेर राजभोग-पीछें अनोसरसमें परोसनाप्रभृति गृहकार्य करतहे और आभरणके शब्दानुसार प्रभुनके यशको गान करतहें सो युगलस्वरूपकें अत्यंतप्रिय लगत हे ॥ २० ॥ ऐसें प्रातःकालको कृत्य वर्णन करिकें अभ संध्याकालको कृत्य वर्णन करतहें ॥

संध्यासमे सिंगार नौतन फूल गुंथे सउ मली ॥
सदनशोभानिरखतां ते लक्ष्मी मन पाम्या रली २१॥

---

१ श्रीनवनीतप्रियाजी पालक हें और पालकको गान करेते तुरत नींद आवतहें यहु जगतमें प्रसिद्ध हे यातें श्रीनवनीतप्रियाजीकें पोढतसमें यहु गान आछो लागतहे यहु वर्णन करेो और युगुलस्वरूपकें यहु गान प्रिय लागतहे यहु अभिप्राय मुख्य हे सो टीकामें लिख्योहे.

'॥ સંધ્યાસમે ॥ એ। સાંઝેરેં સમ બહુબેટીયેં ॥ સિંગારનૌતન ।, નૌતન એ। નયેા સિંગાર કરતહેં રે ॥ ફુલ્યગુંથેંસૌમન્ની ॥ સમ બહુબેટીયેં મિલિરેં પરસ્પર વેણીમેં ફુલ ગુંથત હેં ॥ અથવા[1] ॥ ફુલ-ઘરકી સેવા કરતહેં ॥ અંબ વાસભયકી શેાભા કૈસી હે સેા નિરૂપણ કરતહેં ॥ સદનશેાભાનિરખતાં ॥ સદન જે અંતઃપુર જનાનેા તાકી શેાભા દેખિરે ॥ તેલ્યર્મી ॥ જે સદા વૈકુંઠમેં રહતહેં તે લક્ષ્મીજી ॥ મનપામ્યારલી ॥ મનમે રહી સેા [2]હર્ષપાયે યાકેા ભાવાર્થ યહુ જે આનંદ

---

૧ ફુલઘરકી સેવાકેા અર્થ ક્રિયેા યાતેં જેસેં ધણાખ્યાનમેં શ્રીયશેાદાજી સાંઝકું પ્રભુનકેા નૌતન શૃંગાર કરતહેં ઔર ફુલ ગુથતહેં તેસેં ઇહાંહુ અલૌકિકરીતસેાં શ્રીનવનીતપ્રિયાજીકેાં સહુ સબ શૃંગારાદિક સુચન ક્રિયેા એસેં જાસતહેં,

૨ લક્ષ્મીજી હર્ષ પાયે તાકેા કારણ યહુ જે સર્વમેં લક્ષ્મીજી મુખ્યતાસું પુલકી સેવા હી કરતહે યાહીતે આવિન-સીજ્યહાંલછિમીટાલે ઇત્યાદિ ગાયેાહે ઔર પ્રત્યક્ષમેં હુ શ્રી-યમુનાજીકે તીરપેં વહીવનમેં લક્ષ્મીજીકેા સ્થાન હે યા વનકેા

રૂપ જે લક્ષ્મીજી તે હું જ શોભાકેં દેખિકેં આનંદ પાયે તાતેં બાશોભાકો ઉત્કર્ષ કહાકેહેનો ॥ ૨૧ ॥ અબ લક્ષ્મીજી હું યા સુખકી આકાંક્ષા કરતહેં સો નિરૂપણ કરતહેં ॥

बास वांछे व्रज वसेवा एणीपेरें सुख पांमवा ॥
श्रीपुरुषोत्तम उत्तमवरने समे जोइ सिर नामवा २२

॥ बास ॥ જે ભુમિપેં રેહેનો લાકેં ॥ वांछे ॥ સો ઇચ્છતહેં તાકો પ્રયોજન કહતહેં ॥ व्रजवसेवा ॥ વ્રજ જે નિત્યલીલાસ્થાન તામેં બસિવેકેલીયે ॥ અબ વૈકુંઠ છોડિકેં વ્રજમેં કહા કાર્ય હે સો કહતહેં ॥ एणीपेरें ॥ સો યાપ્રકારતેં ॥ सुखपांमवा ॥ સો સુખ પાયવેકેલીયે ॥ અબ યા સુખકી પ્રાપ્તિ કૈસેં હોય તાકેા ઉપાય કહતહેં ॥ श्रीपुरुषोत्तम ॥ શ્રી જે મુખ્યસ્વામિનીજી ઔર પુરૂષોત્તમ તે પ્રભુ યે કૈસે

આજકાલ બેસવન કહતહે યાહીતેં શ્રીનવનીતપ્રિયજીકે ઇહાં પુલ અંગીકાર હોતહે સો દેખિકે વે આનદ પાવતહે.

॥ उत्तमवर ॥ उत्तम जे सत्वगुणावतार विष्णु तिननें वर ते श्रेष्ठ तिनकें ॥ अथवा ॥ श्री ॥ जे शोभा ताकरिकें युक्त जे ॥ पुरुषोत्तम ॥ ते केसे ॥ उत्तमवर ॥ उत्तम जे श्रीस्वामिन्याद्दिक तिनके वर ते पति तिनकें ॥ समेजोर्ट ॥ सो स्वांधीकारोचितसभय देखिकें ॥ सिरनामवा ॥ सो दंडवत करिचेलियें ओर श्रीपुरुषोत्तम उत्तमवरणें ऐसो हुं ईहां पाठ हे ताको अर्थ ओरडीकामें कियेहे याको भावार्थ यह जे प्रभु अंतर्यामी हें यातें आर्थनाको कछु प्रयोजन नही [1]स्वाधीकारोचितसभय यमे दंडवतभाव करने केर इच्छा होयगी तो या मुखको दान करेंगे ॥ २२ ॥ ऐसें मुख्यअंतः पुरथी शोभा वर्णन करिकें अब सब बालकनके निवासके गृहनको वर्णन करतहे ॥

---

१ स्वाधिकारोचित सो अपने अधिकारप्रमाणें योग्य.

प्रतिसदन शोभा अतिघणी भणी वेदवदने
नजाय मकरंदमाता भमर गुंजे पक्षीनाद
सहाय ॥ २३ ॥

॥ प्रतिसदन ॥ स'भ'ालकनडे गृहनमे ॥ शोभा ॥ सो सुंदरता ॥ अतिघणी ॥ अतिभहुत यहु [1]द्विरुक्ति अनिर्वाच्यत्व सुचनकरिवेकुलिये सो ही स्फुट कहतहें ॥ भणीवेदवदनेनजाय ॥ वेद ते [2]चार हे वदन सो मुख जडे ॥ अथवा वेदहें वदनके विषे जडें ऐसे जे ब्रह्मा तिनते ॥ भणीनजाय ॥ सो कही नही जात हे ॥ अथवा ॥ मुर्तिमान चारें वेद ते हु मुखतें

---

१ अति और घणी यहु होय शब्द कहे याते शोभाके। अनिर्वाच्यपनेा सुचित भयेा ईतनें वाणीसुं वर्णन नहेायसके ऐसी अलैाकिकशेाभा हे

२ वेद ऐसेा चार संख्याकेा नाम ज्येातिःशास्त्रादिकनमें प्रसिद्ध हे.

કહી નહી સકતહેં એસેં વરણી શોભા વર્ણન કરિકેં બાહિરથી શોભા વર્ણન કરતહેં ॥ मकरंदमाता ॥ મકરંદ સો શ્રોયમુનાજીકેવિષેં કમલ હેં તિનકો રસ તાતેં માતા સો મતભયે એસે ભમર તે ભ્રમર તે ॥ गुंजे ॥ તે અવ્યક્તમધુર શબ્દ કરતહેં ઔર ॥ પક્ષીનાદસુહાય ॥ નાનાપ્રકારકે પક્ષીનકે શબ્દ સુહાવતહેં યાકો ભાવાર્થ સ્પુટ હે ॥ ૨૩ ॥ અબ યે પક્ષી સામાન્ય પક્ષીનસે નહીહેં લીલોપયોગી અલૌકિક હેં : સો નિરૂપણ કરત હેં ॥

लीलानें अनुसार कलरव कूजता द्विज
शोभता ॥ स्वस्वभावत्यागी ध्यानरागी
कोईक भावे लोभता ॥ २४ ॥

॥ द्विज ॥ જે પક્ષી તે ॥ लीलानेअनुसार ॥ સો લીલોચિત ॥ कूजता ॥ તે શબ્દ કરતહેં ઔર કેસે

---

૧ યે હંસ આદિ પક્ષી સબ લીલોપયોગિ હેં સો શ્રીભાગવતમેં કવચિત્ચક્રહંસાના મનુકૂજતિકુજીત ઇત્યાદિસ્થલનમેં પ્રસિદ્ધ હે.

॥ શોભતા ॥ તે મનોહર હેં વર્ણ આકૃતિ છતથી
એસે ઔર ॥ कलरव ॥ બહુત મધુર હૈ શબ્દ જિનકે।
એસે પરેવા હંસ મોર આદિ અનેકપ્રકારકે પક્ષી હેં ॥
અબ વે પક્ષી ॥ સ્વસ્વભાવત્યાગી ॥ [1]અપનેં પક્ષીપનેકે
સ્વભાવકેં છોડિકેં ॥ કોઈકભાવેલોભતા કોઇક સો અ-
નિર્વચનીય એસો ભાવ જો ભગવદ્ભાવ તામેં લોભતા
તે લુબ્ધ હોયકેં ॥ ધ્યાનરાગી ॥ ધ્યાન જો જા લી-
લાકે દર્શન કરતહેં તાકો ચિત્તમેં અનુભવ તાકો
રાગી પ્રીતિવારે યાકો ભાવાર્થ યહ જો પક્ષ્યાદિક

---

૧ પક્ષીપનેકેં સ્વભાવકો ત્યાગ યહ જો જેસેં હંસ શરદ-
ઋતુમેં પ્રસન્ન રહુતહેં વર્ષાકાલમેં માનસસરોવર બિના કહીં
રહુત નાહીં મયુર વર્ષાકાલમેં પ્રસન્ન રહુતહેં પરેવા દિનમેં હી
વિશેષ ફિરતહેં ચકોર ચાંદનીકેં હી ચાહુતહેં એસેં અપુનેં
અપુનેં સ્વભાવકો ત્યાગ કરિકે યે પક્ષી ભગવલ્લીલાકે અનુસર-
સોં હી શબ્દાદિક કરતહેં સદા પ્રસન્ન રહુતહેં.

સબ લીલોપયોગિ [૧]અલૌકિક હૈ ॥ ૨૪ ॥ અબ સબસ્વરૂપ પોઢતહૈં તાસમે ગાન હોતહૈ તાકો પ્રકાર વર્ણન કરતહૈં ॥

सहचरीरत सुकंठनादें गान सुजस प्रकार ॥
रसिकजनसौ संगी मलींनं करे ते उच्चार ॥ २५ ॥

॥ सहचरीरत्न ॥ તે બહુભેટીનકી સહચરી અંતઃપુરમેં રહેવે બારી સ્ત્રીયેં તે કેસી હોત તે સર્વ સ્ત્રીજનમેં સૌંદર્યાદિક ગુણકરિકૈં ઉત્તમ વે ॥ સુકંઠનાદેં ॥ સો અપુને આછે કોમલ કંઠકે સ્વરકૈં ॥ ગાન ॥ સો ગાવતહૈં કહાં ગાવતહૈ સો કહતહૈં ॥ સુજસપ્રકાર ॥

---

૧ યે ગણ ઇતે દ્રિય મુની પક્ષિરૂપસો ભગવલ્લીલાકો દર્શન કરત હૈ યાહીતે પક્ષી સ્વભાવકો ત્યાગ ઔર ભગવત્ધ્યાનમે અત્યંત આસક્તિ વિનકો યોગ્ય હૈ સો હી શ્રીભાગવતમેં વેણુ ગીતમેં આયેાવતાબુવિહગામુનયોવનેઽસ્મિન્ યા શ્લોકમેં વર્ણન કિયેહૈ યાહીતેં ટીકામેં પક્ષ્યાદિકસબલીલોપયોગિઅલોકિકહૈં એસેં કહ્યો.

સમસ્તરૂપકે ॥ કે દેવોદ્ભવાદિકચરિત્ર તે ॥ એસેં અંતઃપુરકે પ્રકાર નિરૂપણ કરિકેં અબ બાહિરકે પ્રકાર નિરૂપણ કરતહેં ॥ રસિકજન ॥ રસ કે પ્રભુ તિનકે લીલાસુખકે અનુભવ કરિવેવારે તે રસિક શ્રીગુસાંઇજી સાતેંબાલકપ્રભૃતિ તિનકે જન તે સેવક ॥ અથવા ॥ રસિક ॥ કે આપકે લીલા રસકે અનુભવ કરિવેવારે એસે ॥ જન ॥ તે ગોવિંદ સ્વામિપ્રભૃતિ તે કહે ॥ સોસંગી ॥ આપકે યશો-ગાનમે એકચિત્તવારે તે સબ ॥ મલીને ॥ સો મિલકે ॥ કરેતેઉચ્ચાર ॥ તે સો સુબ્જસપ્રકાર તાકો કરેઉચ્ચાર સો ગાન કરતહેં યાકો ભાવાર્થ સ્પુટ હે ॥ અબ આધી તુકતેં ચરિત્રકો [1]ઉપસંહાર કરિકેં ઔર આધીતુકતેં પ્રાર્થના કરતભયે કહવા સમાપ્ત કરતહેં ॥

---

૧ ઉપસંહાર સો સમાપ્તિ.

एणीपेरें लीला करें श्रीवल्लभराजकुमार ॥
भक्तजनना कोड पूरो आपो चरणविहार ॥ २६ ॥

इतिश्रीगोपालदासकृतवल्लभाख्यानेअष्टम-
कडवासमाप्त ॥

॥ श्रीवल्लभराजकुमार ॥ श्रीवल्लभ जे श्रीमहाप्रभुजी
ते केसे राज ते सभ आचार्यनमें श्रेष्ठ तिनके
कुमार ते पुत्र आप श्रीगुसांईजी ते ॥ एणीपेरेंलीलाकरे ॥
या प्रकारतें लीला करतहें ॥ अब चरित्र पुर्ण
करिके भार्थना करत हें ॥ [1]भक्तजननाकोडपुरो ॥
भक्त जे भायलाकेहारी तिनके जन सो दास मे
गोपालदास ताके कोडपुरो सो मनोरथ पुर्ण करो
यह कहा मनोरथ सो कहतहें ॥ आपोचरणविहार ॥
चरणसो आपके चरणारविंद ताको विहार सो चि
त्तमे रहेनो सो आपो मो दीजयें याको भावार्थ

---

१ भक्तजनना या जगे दासजनना એसो हु पाठ छे

યહ જો આપકે ચરણારવિંદ મેરે ચિત્તમે સદા બિરાજેં યહ માગંત હું ॥ અથવા ॥ ॥ ચરણ ॥ સો પદ અક્ષરબ્રહ્મ નિત્યલીલા સ્થાન તાકેવિષેં ॥ વિહાર ॥ જે અનેકપ્રકારકી આપકી લીલા તે ॥ આપો ॥ સો દીજીયેં યાકો ભાવાર્થ યહ જો નિત્યલીલામેં મેરો અંગીકાર કરિયેં યેહી મે માગતહું ॥ ૨૬ ॥

શ્લોક : ॥ [૨]અષ્ટમેવિદુલેશાનાંમાહાત્મ્યંપાપનાશનમ્ ॥ [૧]પરિવારાલંકૃતાનાંચરિતંચનિરૂપિતમ્ ॥ ૮ ॥

---

૧ અક્ષરબ્રહ્મ શ્રીપુરૂષોત્તમકે ચરણારવિંદરૂપ હે તથા લીલાસ્થાન હે સો બાત બ્રહ્મવહીઆદિઉપનિષદનમેં તથા નિર્ણયાદિકગ્રંથનમેં પ્રસિદ્ધ હે યાહીતેં ટીકામે ચરણશબ્દકો અર્થ અક્ષરબ્રહ્મ યહ કિયો.

૨ અથ યાપ્રકારસોં અષ્ટમાખ્યાનકો વ્યાખ્યાન કરિકે ગોસ્વામિશ્રીવિઠ્ઠલનાથજીમહારાજ યા આખ્યાનકો સબ અર્થ સંક્ષેપસોં એકશ્લોકમે આજ્ઞા કરતહું તા શ્લોકકો અર્થ યા અષ્ટમ આખ્યાનમે અપુને પરિવાર કરિકે શોભાયુક્ત એસે જે શ્રીગુસાંઇજી તિનકો માહાત્મ્ય ઔર ચરિત્ર નિરૂપણ કિયો યહુ

ઇતિશ્રીમદ્બાલકૃષ્ણચરણૈકતાનશ્રીમદ્ગોવર્દ્ધનગુરુ
પાદપદ્મપરાગપ્રાપ્તપ્રમોદયશ્રીમદ્ગોકુલોત્સ
વાત્મજજીવનાખ્યેનવિરચિતમષ્ટ
માખ્યાનવ્યાખ્યાનં સમા
પ્તિમગમત્ ॥

માહાત્મ્ય ઔર યત્કિંચિત્ પાપ નાશન હૈ ઇતને શ્રવણ માત્રસો જીવનકે પાપનકો નાશ કરિવેકારે હૈ અષ્ટમ યા આખ્યાનમેં પ્રથમ બારહતુકનમે ઐશ્વર્યાદિકૈભગવદ્ગુણનકો વર્ણન કિયો યાતે સ પુર્ણ મહત્મ્ય દિખાયો ઔર તેરમીતુકમેં ઐવાતેગુરુ નિધિનાથગાતાબ્રહ્મહત્યાદિકઅઘહૈ યહુ કહ્યુયો યાતે પાપ નાશ કરિવેકો સામર્થ્ય હુ પ્રપટ કિયો ઔર શ્રીનવનીતપ્રિયજીકો સે-વાપ્રાપ્તિ આપકે અન્તરંગહુ ઇહા વર્ણન કિયો અબ યા આખ્યાનકે અર્થકો દોહા કહ્યુયો ઇતિશ્રીપરિવાગ્યુત વિઠ્ઠલકો ગુણખાન કરિતહુારિમહિમાવ્યકિત ઇહું અષ્ટમ આખ્યાન ઇતિ શ્રીમદ્વલ્લભાચાર્ય મતવર્તિનામોક્ષગુરુસ્વમાતામહગોરવ શ્રીવૃજજન વલ્લભચરણૈકતાનેનસ્વપિતૃસકાશાદેવલબ્ધવિદ્યેનપંચનદિધનરેણમ બદ્રાત્મજગોવર્દ્ધનાશ્રુકેચિનાકૃત અષ્ટમાખ્યાનવ્યાખ્યાનદિપદ્ય સ પુર્ણમ્

॥ નવમાખ્યાન ॥

અબ અષ્ટમાખ્યાનમે પરિવારચરિત્ર વર્ણનાત્મકરિકે નવમાખ્યાનમેં ગોપાલદાસજી અપની બુદ્ધિકે શિક્ષા કરતભયે શ્રીમહાપ્રભુનકે પરિવારકો ઔર નામપુર્વક સબબાલકનકે [1]ગુણનકો સંક્ષેપતે વર્ણનકરતભયે શ્રી વલ્લભાચાર્યજીકે પરિવારકો નામસ્મરણ ક્ષણમાત્ર હુ છોડનો નહી યહ શિક્ષા અપને અંતઃકરણકો કરતહે ॥ અબ શ્રીપુરૂષોત્તમકે સ્મરણકો અવશ્યકર્ત્તવ્ય તો શ્રીમહાપ્રભુનનેં ચતુઃશ્લોકીમે [2]ગોકુલેશ્વરપાદયોઃ ॥ ૮ ॥ સ્મરણં ભજનંચાપિનત્યાવશ્યમિતિમેમતિઃ ॥ ૫ ॥

---

૧ ગુણ સો ઐશ્વર્યવીર્યાદિક છ યે છઓં શ્રીગિરિધરજીમે સ્પષ્ટ હે ઔર શ્રીગોવિંદરાયજી પ્રભૃતિનમેં ક્રમસુ એક એક ગુણ સ્પષ્ટ હે યહ બાત મુલપુરૂષાદિકનમેં પ્રસિદ્ધ હે તાંહીતસો ઇહાં હુ સંક્ષેપસો વર્ણન કરીહે.

૨ શ્રીગોકુલકે પતિ નિઃસાધનજનનકે રક્ષક જે પ્રભુ તિનકે ચરણારવિંદકો સ્મરણ ઔર ભજન નિરંતર કરનો કર્ત્તવ્ય હુ છોડનો નહિ.

શ્લોકમે નિરૂપણ કિયોહે ॥ રાગવિભાસ ॥ અબ યા આખ્યાનકો ગાન પ્રાતઃકાલમે તો અવશ્ય કરનો તાતે સ્વદેહમે [1]ભગવત્તેજકી વૃદ્ધિ હોય યા અભિપ્રાયતે પ્રાત કાલકો રાગ વિભાસ તામે યા આખ્યાનકો ગાન કિયો ॥

नितप्रतिक्षणक्षण सुमरियें श्रीवल्लभनो परिवार रे रसना ॥ श्रीपुरुषोत्तम प्रगटिया जगत करेवा उद्धार रे रसना ॥ १ ॥

॥ રસના ॥ સો હે જીભ ॥ અબ જીહ્વાવાચક રસનાશબ્દ કહ્યો યાતે નામસ્મરણકું [2]રસરૂપત્વ દો-

---

૧ વિશેષેણોભાસયતેઽતિવિભાસ એસો વિભાસશબ્દ હો અર્થ હોતહે તાતે ભગવતેજકી વૃદ્ધિ હોય યહ અર્થ ટીકામે કિયો.

૨ જીહ્વા સબરસનકો ચાખતહે તાહીતે યાકો રસના કહેતહે તા જીહ્વાકો ઇહ્વા ઉપદેશ કિયોહે જો તુ ભગવન્નામ સ્મરણરૂપ રસ ચાખ તાતે ભગવન્નામસ્મરણકો રસરૂપતા સુચિત ભઇ.

तन क्रियो ॥ नित ॥ सो नित्य सो हु ॥ प्रति-
क्षणक्षण ॥ सो वारंवार ॥ अथवा ॥ प्रतिक्षण ॥ सो
वारंवार सो हु ॥ [1]क्षण ॥ सो हर्ष आनंद ताकरिके
सहित ॥ सुमरियें ॥ सो स्मरण करनो जानको सो
कहतहें ॥ श्रीवल्लभनोपरिवार ॥ श्रीवल्लभाचार्यजीको
परिवार सो कुटुंब ताकों ॥ याकों हेतु कहतहें
॥ श्रीपुरुषोत्तमप्रगटिया ॥ श्री जे श्रीस्वामिनीजी ति-
नसहित पुरुषोत्तम प्रगट भये हें ताको कारन कहतहें
॥ जगतकरेवाउद्धार ॥ जगतमे जे दैवीजीव हें तिन-
को उद्धार करिवेको ॥ अभ श्रीपुरुषोत्तम प्रगटिया
ऐसें कहयो यातें यह सुचन कियो जो बहुभेटी
सभ श्रीस्वामिनीजीको स्वरूप हें और बालक सभ
श्रीपुरुषोत्तमको स्वरूप हें येही प्रकार तत्वदीपमे

---

१ क्षण ऐसो हर्षको नाम अमरकोशादिकनमे प्रसिध्ध हे

[1]કદાચિત્સર્વમાત્મૈવભવતીહજનાર્દનઃ ॥ યા કારિકામે નિરૂપણ કિયોહે ॥ અથવા ॥ યહ વાણી શ્રી ગુસાંઇજીકી હે યાતે માતાપિતાકો નામ પ્રત્યક્ષ લેનો નહી એસી [2]મર્યાદા હે તાતેં પરોક્ષરીતીતે આજ્ઞા કરતહે ॥ શ્રીપુરુષોત્તમમગટિયા ॥ શ્રી જે શ્રી માહાલક્ષ્મીજી ઔર પુરૂષોત્તમ [3]શ્રીમાહાપ્રભુજી યે

---

૧ યા નિબધકી કારિકામે નિત્યલીલાસૃષ્ટીકો નિરૂપણ કિયોહે જે નિત્યલીલામે ભગવાન આપ હી સર્વરૂપ હોતહે તેસે ઇહા હુ વેસો હી પ્રકાર હે તાહીતે ટીકામે પારથતપે યહ કારિકા લિખી ॥

૨ ધર્મશાસ્ત્રમે કહયો હે જો આપનો નામ ઔર ગુરૂનકો નામ ઔર અત્યત લોભી કો નામ ઔર અપુને બડે બાલકકો નામ ઔર ઓકો નામ ઇતને નામનકો અપને મુખતે કબહુ ઉચ્ચાર કરનો નહી યહ મર્યાદા આત્મનામગુરોર્નામનામાતિદ્વ પણરયચ ઇત્યાદિવાક્યનતે સિદ્ધ હોતહે.

યુગલસ્વરૂપ સ્વવંશદ્વારા હું જગતકો [1]ઉદ્ધાર કરિવેકું પ્રગટેહેં ॥ ૧ ॥ અબ આપ શ્રીમહાપ્રભુ કેસેં હેં સો નિરૂપણ કરતહેં ॥

કલિમા કારણ એહ છેં બીજૂં સર્વ ભૂમિનો ભાર રે ॥ એવિના બીજૂં સરવે બોડવૂં ચૌદલોક સણગાર રે ॥ ૨ ॥

॥ કલિમાકારણએહછે ॥ કલી જે કલિયુગ તામે કારણ તે દૈવોદ્ધારકે કારણ સો હેતુ યહ છે યે શ્રીમહાપ્રભુજી હેં યાહીતેં [2]દૈવોદ્ધારપ્રયત્નાત્મા એહ સર્વોત્તમજીમે આપકો નામ હે ॥ અથવા ॥ [3]કલિમા ॥

---

૧ વંશદ્વારા ઉદ્ધારકેલિયે હી પ્રકટેહે યાહી તે ભુવિભક્તિપ્રચારયકકૃતેસ્વાન્વયકૃત્ યહ આપકો નામ હેં.

૨ દૈવીજીવનકે ઉધ્ધાર કરિવેકો પ્રયત્ન હી આપકે મનમેં રહત હે યાતેં દૈવોધ્ધાર પ્રયત્નાત્મા યહ આપકો નામ હે.

૩ મા એસો લક્ષ્મીકો નામ હે ઔર લક્ષ્મીકે નામ કિતનેક શોભાવાચક હુ હોત હેં યાતેં માશબ્દકો શોભા યહ અર્થ કિયો.

સો કલિયુગથી શોભા [1]નામસ્મરણુમાત્રતેં મોક્ષ હોય યાફ્ટી શોભા તાફે ॥ કારણ ॥ તે સ્મરણુમાગફે પ્ર-ગટ કરિવેચારે યાલીતેં [2]પૃથકશરણુમાગેપિદેષ્ટા યહ સ-વેત્તિમછમે આપકેા નામ હે ઔર કલિયુગમેં નામ-સ્મરણુમાત્રતેં મોક્ષ હોય સો તો શ્રીમદ્ભાગવતમેં [3]કલૌતદ્ધરિકીર્તનાત્ ઇત્યાદિસ્થલમેં નિરૂપણ કિયોહે

---

૧ નામસ્મરણુમાત્રતેં મોક્ષ હોતહે યહ બાત પદ્મપુરાણ નારદપંચરાત્રાદિગ્રંથનમેં પ્રસિદ્ધ હે.

૨ ઉપાસનાદિકમાર્ગનતેં શરણુમાર્ગ સ્વતંત્ર જુદા હે ઐસે આપને નિબંધાદિક ગ્રથનમેં ઉપદેશ કિયોહે તાતેં પૃથકશરણુમાગેપિદેષ્ટા યહ નામ હે

૩ દ્વાદશસ્કંધતૃતીયાધ્યાયમે કલેર્દોષનિધેરાજન્ ઇત્યાદિ શ્લોકનમેં કહ્યોહે જો સબદોષનકેા નિધાન જો કલિયુગ તામે એક બડા ગુણ હે જો યામે શ્રીકૃષ્ણકે કીર્તનમાત્રતેં સબ બંધન છુટિકે મનુષ્ય મુક્તિ પાવતહે જો સત્યયુગમેં

ઔર એહુકે એસેં કહયો યાતેં ગોપાલદાસજીકેં વા-
સંમે શ્રીમહાપ્રભુનકે દર્શન ભયે એસેં ભાસતહે ઔર
॥ બીજુંસરવેભૂમિનોભાર ॥ બીજું સો ધન બિના ભૂમિ-
નોભાર સો પૃથ્વીકે ભારરૂપ હું ઔર આપ કેસેં હું
સો કહત હું ॥ એવિનાબીજુંસરવેબોડવું ॥ એ જે યે
શ્રીમહાપ્રભુજી તિનબિના બીજુંસરવેબોડવું ઔર સબ
બોડવું સો મુંડિતકેશજેસો હે યાહીતે ॥ ચૌદલોક-
સણગાર ॥ ચતુર્દશલોકકે સિંગારરૂપ આપ હું યાકો
ફલિતાર્થ યહ જે દૈવોદ્ધારકો અસાધારણ કારણ આપ
હું ઔર બ્રહ્માંડકે પતિ હું ॥ ૨ ॥ એસેં શ્રીગુસાં-
ઇજીકે સંક્ષેપતેં ગુણ વર્ણન કરિકેં ॥ અબ ગુણ-
નામપુર્વક પરિવારકો ક્રમતેં વર્ણન કરતહું ॥

ભગવાનકે ધ્યાનતે ફલ ઔર ત્રેતાયુગમેં યજ્ઞ કીયેતેં જો ફલ
હોય ઔર દ્વાપરમેં સેવા કીયેતેં જો ફલ હોય સો ફલ કલિ-
યુગમે પ્રભુનકે ગુણકિર્તનમાત્રતેં મિલતહે યાહી રીતસું દુસરે
પુરાણનમેં હું કહયો હે

શ્રીગોપીનાથજી સુહામણા નવજલઘનતનુમાણ ॥
સુખ દાતા લઘુભ્રાતના પુરણપુરુષ પ્રમાણ ॥ ૨ ॥

॥ શ્રીગોપીનાથજી ॥ તે શ્રીવલ્લભાચાર્યજીકે બડે પુત્ર વે કેસે હેં ॥ સુહામણા ॥ તે અત્યંત મનોહર ઔર કેસે ॥ નવજલઘનતનુમાણ ॥ નયો જલભરિત જો ઘન મેઘ તિનજેસી હે તનુ ભાન સો શ્રીઅંગકી કાંતિ છનકી ઐસે ઔર કેસે ॥ મુખદાતાલઘુભ્રાતના ॥ લઘુ-ભ્રાતા તે છોટેભાઈ શ્રીગુસાંઇજી તિનકે સુખદાતા તે સુખ દેવેવારે ઔર કેસે ॥ પૂર્ણપુરુષ ॥ સો સર્વગુણ-કરિકે પરિપુર્ણ સકર્ષણાદ્યુહાત્મક ઔર ॥ પ્રમાણ ॥ તે મર્યાદાસ્થાપક ॥ અથવા ॥ ॥ પૂર્ણપુરુષ ॥ જે પ્રભુ તિનકે ॥ પ્રમાણ ॥ તે જ્ઞાન કરાયવેવારે ॥ ૩ ॥

---

૧ શ્રીગોપીનાથજી શ્રીબલદેવજીકે અવતાર ઔર શ્રીમદ્ દેવજી પ્રમાણુસ્વરૂપ હે ઔર જ્ઞાનશક્તિપ્રધાન હે સો વેદુગી તાદિસ્થકે શ્રીસુબોધિનીજીમે ગ્રંથ હે યાતે ટીકામે વ્યાખ્યાન કિયો સો યોગ્ય હે

કમલલોચન કરુણાભવ્યા શ્રીવિઠ્ઠલ સુખરાશ ॥
ડીઠે તાપ ત્રિવિધ ટલે સ્મરણમાત્ર અઘનાશ ॥૪॥

॥ શ્રીવિઠ્ઠલ ॥ તે નિઃસાધનજનહિતકર્ત્તા શ્રીગુસાં-ઇજી વે કૈસે હૈં ॥ કમલલોચન ॥ તે કમલ જૈસે હૈ નેત્ર જીનકે ॥ અબ યા વિશેષણનેં સૌંદર્ય ઔર પુરુ-ષોત્તમત્વ સૂચન કિયો કયોં જો કમલ લોચન યહ નામ કૈશમેં પ્રભુનકો હી હૈ ઔર શ્રીગોપીનાથજીકું વેદસ્વરૂપત્વ નિરૂપણ કિયો ઔર શ્રીગુસાંઇજીકું પુરુ-ષોત્તમત્વ નિરૂપણ કિયો તાતેં દોઉસ્વરૂપનકો અભેદ સૂચન કિયો કયોં જો [૨]વેદોનારાયણઃ સાક્ષાત્સ્વયંભુવિ તિશ્રુભઃ ઇત્યાદિ વાક્યતેં પુરુષોત્તમ ઔર વેદ એક

---

૧ ઐસે શ્રીમહાપ્રભુનકે જ્યેષ્ઠપુત્ર શ્રીગોપીનાથજીકો વર્ણન કરિકૈં શ્રીમહાપ્રભુનકે કનિષ્ઠપુત્ર જે શ્રીગુસાંઇજી તિનકો વર્ણન કરતહુંં કમલલોચન યાતુકમે.

૨ યજુરક ધમેં કહુયોહુ જો વેદ હુ તે સાક્ષાત્પ્રભુ હુંં વે આપહીતેં પ્રકટ ભયેહુ કાહુકે બનાયેલયે નહીહુ ઐસેં સુનેહુંં.

હી સ્વરૂપ હૈં યાહીતેં પ્રથમ પ્રાગટ્ય શ્રીગોપીનાથજી કો હૈ પીછે શ્રીગુસાંઇજીકો હૈ કહ્યોં હૈ પ્રમાણ વિના પ્રમેયકો જ્ઞાન નહી હોય જેસેં ચક્ષુવિના કોઇભી પદાર્થ નહી દીસે તેસેં ॥ યાહીતેં [1]સ્વયંપ્રકાશત્વ પુરૂષોત્તમકો સ્ફુર્યો ભયો કહ્યોં હૈ વેદ ભગવદ્રૂપ હૈં ઔર પુરૂષોત્તમકો જ્ઞાન વેદતેં હી હોતહૈ ઔર પ્રમાણતેં નહી હોતહૈ યહ પ્રકાર [2]ઇક્ષત્યધીકરણમેં સ્ફુટ નિરૂપણ કિયોહૈ ઔર આપ કૈસે હૈં ॥ કરુણામય્યા ॥ કો કરુણાસાગર ॥ અથવા ॥ જીનકો કમલ જેસે લોચન કરુણાભરેહૈ યા વિશેષણતેં રસિકભક્તનકો સુખલતા

---

૧ જેસેં દીવાકો પ્રકાશતે ઔર પદાર્થ દીખતહૈ પરંતુ દીવાતો આપ અપને પ્રકાશતેં હી દીસતહૈ તેસેં પુરૂષોત્તમકો ચૈતન્યગુણપ્રકાશતેં સબપદાર્થનકો જ્ઞાન હોતહૈ ઔર પુરૂષોત્તમકો જ્ઞાન તો તિનકો સ્વરૂપ જો વેદ તિનસું હોતહૈ તાતે સ્વયંપ્રકાશ કહાવતહૈ.

૨ વ્યાસસુત્રકો પ્રથમાધ્યાયકો પ્રથમપાદમેં સાતસુત્રકો ઇક્ષાત્યધિકરણ પ્રસિદ્ધ હૈ.

સુચન કરી ઔર યહ વિશેષણ ઉપલક્ષણરીતિતેં કહ્યો। યાતેં નખસિખપ્રતિ કંદર્પલાવણ્ય હૈં યહ સુચન કિયો ॥ અબ યા રીતતેં તો [1]પરિછિન્નપનો ઔર દોષિત્વ સિદ્ધ હોત હૈં તાકો નિવારણ કરતહૈ ॥ મૂલમાગ ॥ તે અગણિતાનંદસ્વરૂપ પુરૂષોત્તમકું [2]અગણિતાનંદસ્વરૂપત્વ તો પ્રશ્નવક્ષોમે નિરૂપણ કિયોહૈ ॥ અબ એસો સ્વરૂપ હે તાકો ચિન્હ કહા સો કહત હૈં ॥ ડીંડતાપત્રિયસ્ત્રો। દર્શન કિયેતેં ત્રિવિધ જે આધ્યાત્મિક આધીદૈવિક આધીભૌતિક એસે જે તાપ તે ટલે તે મિટે યાકો ભાવાર્થ યહ જે સુખ વિના તાપનિવૃત્તિ ન હોય ॥ અબ તાપનિવૃતિ તો લૌકિકમે અપનો પ્રિય હોય તાકે દર્શનમાત્રતેં હુ

---

૧ જાકો કોઇથી તરહસુ પરિણામ હોયસકે સો પરિછિન્ન કહ્યો હોય.

૨ જાકી ગીનતી ન હોયસકે સો અગણિત પુરૂષોત્તમકો આનંદ અગણિત હે કયો જે વાણી મન કરતુ થી પુરૂષોત્તમતાંઇ પંહુચિસકત નાહિ ઔર વાણીમન વિના ગીનતી હોયસકતનાહિ.

હોતહે યા શંકાકે નિવારણાર્થ પુરૂષોત્તમત્વ મુખ્ય ઔર હુ વિશેષણ કહતહેં ॥ સ્મરણમાત્રઅઘનાશ ॥ આ પદકે સ્મરણમાત્રનેં સમ અધ જે પાપ તિનકો નાશ હોત હે યાકો ફલિતાર્થ યહ જે શ્રીગુસાંઇજી પુર્ણ પુરૂષોત્તમ હેં ॥ ૪ ॥ અબ સ્વાત બાલકનકો ક્રમસે નામોચ્ચારણપુર્વક સપત્નીક વર્ણન કરતહેં ॥

શ્રીગિરિધર નરભુષણ ભ્રાત સકલ ધુરિધાર ॥
વક્તા વેદશાસ્ત્રતણા શ્રીમામિનીજીભરતાર ॥ ૫ ॥

॥ શ્રીગિરિધર ॥ તે શ્રીગિરિધરજી એનકો નામ હે તે શ્રીગુસાંઇજીકે જ્યેષ્ઠપુત્ર વે ઐસે હેં ॥ નરભૂષણ ॥ નર જે પુરૂષ તિનકે ભુષણ તે ભુષાકરિવેવારે યાકો ભાવાર્થ યહ જે ઔર પુરૂષનકો લૌકિકસૌંદર્ય હે ઔર આપકો અલૌકિક સૌંદર્ય હે યાતેં પુરૂષ માત્રકે ભુષણરૂપ હેં ॥ અબ સૌંદર્ય નિરૂપણ કરિકે જ્યેષ્ઠત્વ નિરૂપણ કરતહેં ॥ ભ્રાતસકલધુરિયાર ॥ ભ્રાતા જે શ્રીગોવિંદરાયજીપ્રભૃતિ છ બાલક તિનરૂપ કલા તાકરિકે યુક્ત ઐસે ॥ અથવા ॥ ॥ ભ્રાત ॥ જે છઓં બાલક-

તિનરૂપ ॥ સકલ ॥ સો ચંદ્ર તિનહેવિષે ॥ [1]ધુરિધાર ॥ સો ધુરંધર સર્વપ્રકારતેં બડેહૈં ॥ અબ ન્યેષ્ટત્વ નિરૂપણ કરિકૈં ગુણોત્કર્ષ નિરૂપણ કરતહૈં ॥ વક્તાવેદ-શાસ્ત્રતણા ॥ વેદ જે ચારેં વેદ ઔર શાસ્ત્ર તે [2]છ શાસ્ત્ર તિનકે વક્તા[3] સો ઉપદેશકરિવેવારે ॥ અબ ગુણોત્કર્ષ નિરૂપણ કરિકૈં આશ્રમોત્કર્ષ સૂચન કરત હૈં

---

૧ શ્રીગિરિધરજીપ્રભૃતિ સાત બાલકનમેં શ્રીગિરિધરજી ઐશ્વર્યાદિક છહોં ધર્મનતે પરિપુર્ણ હૈં ઔર શ્રીગોવિંદરાયજી શ્રીબાલકૃષ્ણજીપ્રભૃતિ છ બાલકનમેં મુખ્યતાસું ઐશ્વર્ય વીર્યાદિ એક એક ધર્મ સ્ફુટ દીસતહૈ યહુ બાત શુદ્ધપુરૂષાદિક ગ્રંથનમેં પ્રસિદ્ધહૈ યાહીતેં ધુરિધાર યા પદકો સણપ્રકારતેં બડે યહુ અર્થ કિયો.

૨ છ શાસ્ત્ર સો કપિલાદિસાંખ્ય પાતંજલાદિ યોગ કણા-દતર્ક ગૌતમન્યાય જૈમિનીયપુર્વમીમાંસા વ્યાસકૃતઉત્તર મીમાંસા.

૩ વક્તાવેદશાસ્ત્રતણા યા જગેં શાસ્તાવેદશાસ્ત્રતણા ઐસો હુ પાઠ હૈ.

॥ श्रीभामिनीजीभरतार ॥ श्रीभामिनीणह्ु ज्के -पति याके। ईलितार्थ यह ने सर्व आश्रमके। निर्वाह [1]गृहं स्थाश्रम ईरतहें तातें सम आश्रमनतें श्रेष्ठ हे ताके। आपनें अंगीकार क्रियोहे यातें सर्वप्रकारतें आप श्रेष्ठ हें ॥ ५ ॥

श्रीगोविंद आनंदमय धर्मसकलनूं धाम ॥
श्रीराणीरंजन रूडला भक्तसकलविश्राम ॥ ६ ॥

॥ श्रीगोविंद ॥ ते श्री गोविंदरायजी श्रीगुसांईजीके द्वितीयपुत्र वे केसे हें ॥ आनंदमय ॥ ते अगणितानंद यातें पुरुषोत्तमत्व सुचन क्रियो कयों जे अग-

---

१ सब आश्रमके। निर्वाह गृहस्थाश्रमतें होतहे सो यात मनुस्मृतिमें तृतीयाध्यायमें कहीहे यथावायुंसमाश्रित्यवर्तंते सर्वजंतवः तथागृहस्थमाश्रित्यवर्तंतेसर्वआश्रमाः इत्यादि और दक्षस्मृतिमें हु त्रयाणुमाश्रमाणांचगृहस्थोयेानिरुच्यते श्रीह भाषेनतेनैवसीदंत्यत्रपरेत्रयः इत्यादि या बातके। विशेषविवेचन मनें वल्लभरतेात्रकी टीकामें लिख्येा हे.

ણિતાનંદમયતેા પુરૂષેાત્તમ શ્રી રેં યદુ બ્રહ્મવલ્લી ઉપ-
નિષત્પ્રભૃતિનમે નિરૂપણ કિયેાહે ।।ધર્મસકલ ।। તે સબ
ભગવદ્ધર્મ તિનકે ।। ધામ ।। સેા નિવાસસ્થાન
।। અથવા ।। પુરૂષેાત્તમ ઔર અક્ષરબ્રહ્મકેા અભેદ
સુચન કરતભયે અક્ષરબ્રહ્મત્વ આપકું નિરૂપણ કરત
હેં ।। ધર્મસકલનૃધામ ।। ધર્મ હે સકલસેાં કલાયુકત
જનતેં એસે જે વેદ તિનકેા ધામ સેા સ્થાન ।। અ'ગ
અક્ષરબ્રહ્મકું વેદસ્થાનત્વ તેા [1]ભૃગુવલ્લીઉપનિષત્પ્રભૃ-
તિનમેં તથા બૃહદ્ભાગવતપુરાણમે [2]અક્ષરબ્રહ્મપરમં વેદા-
નાંસ્થાનમુત્તમમ્ ।। ઇત્યાદિસ્થલનમે નિરૂપણ કિયેાહે
।। અબ અક્ષરબ્રહ્મસહિત પુર્ણપુરૂષેાત્તમ આપ પ્રગટ

---

૧ ભ્રગુવલ્લીઉપનિષ-મેં યે ભ્રગુવરૂણસ બંધા ઉપનિષદ્વિદ્યા
પરમવ્યેામઅક્ષરબ્રહ્મધામમેં રહતહે ઐસેં કહુયે। તથા ઔરહુ-
જગે સબ ઋચા પરમવ્યેામઅક્ષરબ્રહ્મમેં સદા સ્થિત રહતહેં
ઐસેં કહુયેાહે.

૨ પર જે પુરૂષેાત્તમ તિનકેા અનુભવ કરાયવેવાલે। જે
અક્ષરબ્રહ્મ સેા વેદનકે રહિવેકેા ઉત્તમ સ્થાન હે.

ભયે હું યહ નિરૂપણ કરિહું અવતારસમયકો સ્વરૂપકો નિરૂપણ કરતહું ॥ શ્રીરાગીરંજન ॥ શ્રી જો શ્રીસ્વામિનીજી તિનકો અભ તાર એસે જો શ્રીગણીબહુજી તિનકો રંજન સો અત્યંતસુખદેવેવારે ॥ અભ મુખ્યદાતૃત્વ નિરૂપણ કરિહે સૌંદર્ય નિરૂપણ કરતહું ॥ રૂડલા ॥ તે સુંદર [1]કોટિકંદર્પલાવણ્ય ॥ અભ સૌંદર્યનિરૂપણ કરિહું ગુણનિરૂપણકરતભયે અવતાર [2]કાર્યકો નિરૂપણ કરતહું ॥ ભક્તસકલવિશ્રામ ॥ સબ-ભક્તનકો વિશ્રામ તે આધાર સબદુઃખ નિવારણકરિવે વારે ॥ અથવા ॥ ભક્ત ॥ હું ॥ સકલ ॥ સો તેજ

---

૧ કોટિકંદર્પલાવણ્ય સો કરોડકામદેવજેસા હૈનકો લાવણ્ય હૈ

૨ અવતારધરિવેકો કાર્ય હૈતનેં ભક્તોકો પ્રચાર કરનો ભક્તનકો સંતાપ હરનો ઇત્યાદિ અભ યા તુકમે આનંદમયતા કહી ઔર સકલધર્મકી રક્ષા કહી ઔર સબભક્તનકે વિશ્રામ સ્થન આપ હૈ યહ કહ્યો યાતે શ્રીગોવિંદરાયજીમે પરિપુર્ણ ઐશ્વર્ય ગુણકો વર્ણન કિયો.

સ્વી જાતેં એસી ને ભક્તિ તાકે ॥ વિશ્રામ ॥ સો સ્થાન યાકો ફૂલિનાથ યહ ને શ્રીપુરૂષોત્તમ યુગલ-સ્વરૂપતેં અક્ષરબ્રહ્મસહિત પ્રગટ ભયે હૈં ॥ ૬ ॥

શ્રીબાલકૃષ્ણજી બાલુવા સુંદર મીનલે વાન ॥
કમલલોચન કમલાપતિ છવી કો નહીં એસમાન ૭

॥ શ્રીબાલકૃષ્ણજી ॥ શ્રીગુસાંઇજીકે તૃતીયપુત્ર વે કૈસે હૈં સો કહતહૈં ॥ બાલુવા ॥ સો બાલલીલાયુક્ત ઔર ॥ સુંદર ॥ તે મનોહર ઔર ॥ મીનલેવાન ॥ તે શ્યામવર્ણ ઔર કૈસે ॥ કમલલોચન ॥ તે કમલજૈસે હૈનકે નેત્ર હૈં એસે ઔર કૈસે ॥ કમલાપતિ ॥ તે શ્રીકમલાબહુજીકે પતિ ઔર કૈસે ॥ [1]છવીકોનહીંએસમાન ॥

---

૧ યા તુકમે સબતે અધિક તેજ વર્ણન કિયો તાતેં હૈવનિગ્રહાત્મકવીર્ય સુચિત ભયો સો હી કમલાપતિ યા વિશેષણતે દ્રઢ કિયો કયો જે લક્ષ્મીજી ઔર સબ દેવતાનકો અનાદર કરિકે પ્રભુનકો વર્યોહૈં સો અષ્ટમસ્કંધમેં પ્રસિદ્ધ હૈ ઔર સુંદર યા પદતેં કૃષ્ણંનિરીક્ષ્યવનિતોત્સવચારૂવેષં યા શ્લોકોક્ત વીર્ય હુ સુચિત ભયો.

ઇનકે તેજતુલ્ય કોઇકો તેજ નહીંહે ॥ અબ યાતું
કુમેં પુર્ણપુરૂષોત્તમત્વ શ્રીબાલકૃષ્ણજીકેાં નિરૂપણ કિયો
કયોં જે પ્રથમ વિરૂદ્ધધર્માશ્રયત્વ . પુરૂષોત્તમકેાં હી હે
સો નામતેં સુચિત ભયો સો હી સ્પષ્ટ કહતહુ
॥ અબ કૃષ્ણશબ્દતો પરબ્રહ્મવાચક હે કયોં જે
કૃપ એસો સત્તાકો નામ હે ઓર ણ એસો આ-
નંદકો નામ હે યાતેં કૃષ્ણ એસો સદાનંદપરબ્રહ્મકો
નામ હે સો ઉપનિષદનમેં કહયો હે ઓર પરબ્રહ્મ
તો સહસ્રસ હેં તોહુ બાલ યહ વિરૂદ્ધધર્માશ્રયત્વ
ઓર શ્રી જે સ્વામિનીજી ॥ તિનકરિકેં યુક્ત એસે
હેં તો હુ બાલ યહ હુ વિરૂદ્ધધર્માશ્રયત્વ હે યાતેં
નામ માત્રતેં હી વિરૂદ્ધધર્માશ્રયેત્વ પ્રથમ સુચિત
ભયો ઓર છેલ્લો વિશેષણ છબીકેાનહીંએસમાન યાતેં
હુ પુરૂષોત્તમત્વ સ્ફુટ સિદ્ધ ભયો કયોં જે ગીતા-
જીમેં [1]દિવિસુર્યસહસ્રસ્ય ભવેદ્યુગપદુત્થિતા ॥ યદિ-

---

૧ જો આકાશમેં હજારસુર્યનકી કાંતિ એકસંગ ઉદય પાવે
તો ભગવતેજકી કછુક ઉપમા યોગ્ય હોય.

ભાસ્સદૃશીસાસ્યાદ્ભાસસ્તસ્યમહાત્મનઃ ॥ યા શ્લોકમે એસેં હી નિરૂપણ કિયો હે ॥ અબ ઔર સબ વિશેષણ યદ્યપિ વિષ્ણ્વાદિક વિભુતિપર લગત હૈં તથાપિ [1]એકોઽપ્યસાધારણોધર્મોવિવક્ષાનઃશિષ્યાન્સંદિગ્ધા-નપ્રબોધમનિવગમયતિ યા ન્યાયતેં પુરૂષોત્તમપર હી લગતહૈં યાતેં આપ પુર્ણપુરૂષોત્તમ હૈં યહ સિદ્ધ ભયો ॥ ૭ ॥

श्रीगोकुलपति अतिगुणनिधि तातनणो प्रतिबिंब ॥ पारवतीपति प्रेमसू शोभा सकल कुटुंब ॥ ૮ ॥

॥ શ્રીગોકુલપતિ ॥ તે શ્રીગોકુલનાથજી શ્રીગુસાંઇ-જીકે ચતુર્થપુત્ર ॥ અબ નામતેં હી પ્રથમ પુરૂષોત્ત

---

૧ યહ પરિભાષા અણુભાષ્યમેં અંતરતદ્ધર્માધિકરણનમેં લિખીહે જો જીવાકયમેં અનેકધર્મ સંદિગ્ધ હોંય જો યહ ભ-ગવદ્ધર્મ હે કે નહિ તથાપિ એકભી અસાધારણ ભગવદ્ધર્મ દીખે તો વા વાકયમેં વે સબ ભગવદ્ધર્મ જાનને.

મત્વ મુચિત ભયેા કયેાં ને ગેાકુલ [1]નિસ્સાધન તાકે પતિ યહ ધર્મ પુરૂષેાત્તમકેા હી હૈં યહ [2]તસ્માન્મૃચ્છરણંગેાષ્ઠં યા [3]લેાકકે મુખે.ધીનીજીપ્રભૃતિમેં [4]નિરૂપંણ કિયેા હે ॥ અથવા ॥ શ્રી જે સ્વામિનીજી ઔર [5]ગેાશબ્દતેં પૃથ્વી વાણી સ્વર્ગ ઇત્યાદિક તિનકેા કુલ જો સમુહ તાકે પતિ રક્ષાકરિવેવારે ॥ અમ શ્રીપુરૂષેાત્તમત્વ સુચક વિશેષણ કહતહૈં ॥ અતિગુણનિધિ ॥ અતિ તે અતીંદ્રિય અલૈાકિક જે ગુણ તિનકે નિધિ

---

૧ શ્રીગેાકુલકેા નિ સાધનપનેા શ્રીભાગવતમેં અન્યાપૂતં નિશિશયાનમતિશ્રમેણ દેાકંવિકુ ઠમુપનેષ્યતિગેાકુલ સ્મ ઇત્યાદિ સ્થલનમેં કહ્યેા હે.

૨ યાકેા અર્થ પહિલે લિખ્યેા.

૩ ગેાશબ્દકે યહ સણ અર્થ અમરકેાશમે સ્વર્ગંપુપશુવા ચજરશ્મિનેત્રાસ્ત્રિભુજલે લક્ષ્યદ્રષ્ટયેા. સ્ત્રિયાપુંસિગેા. યાસ્કેા. ક્રમેં કહે હૈં

તે ભંડાર ઓર કેસે ॥ सातत्तणोप्रतिबिंब ॥ -तांत- તે શ્રીમહાપ્રભુજી ॥ અથવા ॥ શ્રીગુસાંઇજી: તિનકે પ્રતિબિંબ તે પ્રતિનિધી ધતનેં તુલ્ય ઓર કેસે ॥ પારવતીપતિ ॥ શ્રીપાર્વતી બહુજીકે પતિ ॥ પ્રેમમ્ ॥ પ્રેમ જે ભક્તિ તાકે સુ તે ઉત્પન્નકરિવેવારે ॥ અથવા ॥ ॥ પારવતીપતિ ॥ તે શિવ તિનકે ॥ પ્રેમસ્ ॥ સો પ્રેમતેં ॥ શોભા ॥ સો માહાત્મ્ય જીનકો યા વિશેષણકો ભાવાર્થ યહ જે મહાદેવજીકી હુ જીનકેવિષેં પ્રેમલક્ષણાભક્તિ હે યાતેં હુ પુરૂષોત્તમત્વ સુચિત ભયો ઓર કેસે ॥ शोभासकलकुटुंब ॥ શોભા શબ્દકો મધ્યમણિન્યાયતેં દોઉ આડિ સંબંધ હે સકલ કુટું-

---

૪ યહ આખ્યાનરૂપ વાણી શ્રીગુસાંઇજીકી હે યાતેં તાતશબ્દકો અર્થ શ્રીમહાપ્રભુજી લિયે ઓર શ્રીગોકુલનાથજીકી આકૃતિ શ્રીમહાપ્રભુનકે સદ્રશ હે યાહી તેં શ્રીગુસાંઇજી ઉનકો શ્રીવલ્લભ કહત હેં ઓર શ્રીગોકુલનાથજીકે તાત તો શ્રીગુસાંઇજી હેં યાતેં શ્રીગુસાંઇજીકો હુ અર્થ કિયો.

બ્રજી શોભારૂપ આપ હૈં યાતેં ભાવી જે · [1]માલા-
રક્ષાદિરૂપ યશ હે તાકું સુચિત કિયો યાકો ભાવાર્થ
સ્ફુટ હે ॥

श्रीरघुपति अतिगजगति रतिपति करुं
बलिहार जानकीजीवन ए सदा मध मणि
रत्नमयहार ॥ ९ ॥

॥ શ્રીરઘુપતિ ॥ તે શ્રીરઘુનાથજી શ્રીગુસાંઈજીકે
પંચમપુત્ર ॥ અમ નામતેં મર્યાદાપુરૂષોત્તમત્વ સુચન
કરિકેં પુર્ણપુરૂષોત્તમત્વ વિશેષણતેં સુચન કરતહૈં

---

૧ અણ જા બિરિયાં ગોપાલદાસજીને · યે આખ્યાન ગાયે
તા બિરિયાં શ્રીગોકુલનાથજીકે તુલસીમાલામેસ ગાદિકે, ચિત્ર જ-
ગતમેં · ભયે ન હુતે તાહીતે ટીકામે બાધીપદ લિખ્યો અબ યા
તુકમેં · અતિગુહ્યનિધિ કહે ઔર સણકુટુંબકે શોભાહેતુ કહે
ઔર શિવાદિદેવતાનકે પરમપ્રેમાશ્રયપનો હુ કહ્યો યાતેં
અલૌકિક યશોરૂપત્વ આપકું સુચન કિયો ઓ હી ટીકામેં યા
ક્રમે દિખાયો

॥ अतिगजगति ॥ હસ્તીતેં હુ સુંદર હે ચાલ જીનકી ॥ અથવા ॥ गज ॥ ને ગજેંદ્ર તાકી અતિગતિ હે જીનતેં તે ગજેંદ્રકું મોક્ષ દેવેવારે ॥ અબ ગજેંદ્રકું મોક્ષ દેવેવારે પુરૂષોત્તમ હી હેં યહ નિરૂપણ તો શ્રી હરિરાયજીનેં સમશ્લોકીમેં यद्दिनहरिमार्गेपरिचयः યાકે વ્યાખ્યાનમે સ્ફુટ નિરૂપણ કિયોહે ॥ અબ આપ કૈસે હેં ॥ रतिपतिकरुंचलिहार ॥ રતિપતિ જો કામ તાકેં [1]કરૂંબલિહાર સો વારનાખેં ॥ અબ કામ વાચક રતિપતિશબ્દ કહ્યો યાતેં [2]દોઉ સ્વરૂપનકી ઉપમાલાયક રતી ઔર કામ દોઉ નહીહેં દોઉ સ્વરૂપકો અલૌકિક સૌંદર્ય હે યહ સુચન કિયો ॥ અબ મર્યાદાપુરૂષોત્તમત્વ સુચક વિશેષણ કહતહેં ॥ जानकी-

---

૧ બલિ જો પુજાસાહિત્ય તાકો હાર સો ઉઠાયકે લે ચલિવેવારો દાસ યહ બલિહારશબ્દકો અર્થ પ્રાચીન ટીકામે લિખ્યો હે અબ કામદેવકો બલિહાર કૈસો સો આપકો દાસકૈસો હોતને આપકે ઉપરસો વારિડારો યહ કૃત્રિતાર્થ ભયો.

૨ દોઉસ્વરૂપ સો શ્રીનવનીતજી ઔર શ્રીરઘુનાથજી.

જીવનએમદા ॥ જનથી તે શ્રીજનથીઅહુએ તિનકે એ
એો યે જીવન તે પ્રિયપતિ સદા તે નિત્ય યાતે
દોઉસ્વરૂપનકો પરસ્પર અનિર્વચ્ય ઓર નિત્યપુર્ણ
સ્નેહ સુચન કિયો ॥ અથવા ॥ ૬ ॥ તે શ્રીરઘુના-
થજી ॥ સદા ॥ જાનકીજીવન ॥ યાકો ભાવાર્થ યહ
જો રામાવતારમેં હુ આપ જાનથીપતિ હી હતે
॥ અથવા ॥ નિત્યલીલાકે અભિપ્રાયતેં સદાપદ કહ્યો
ઓર આપ ઐસે હૈં ॥ મયમણિરત્નમયદ્વાર ॥ જૈસે
રત્નમયદ્વાર સો મણિનથી ગાદ્યા તાકે મધ્ય સો બીચ
તામે બડી મણી હોતહે તેસે આપહુ છઓ ભાઇનકે
બીચમેં અત્યંત શોભતહે યાકો ભાવાર્થ યહ જો
પુર્ણપુરૂષોત્તમ હુ આપ હૈં ઓર મર્યદાપુરૂષોત્તમ હુ
આપ હૈં યાહીતે શ્રીરઘુનાથજીકે ઘરમે રામનવમીકો
ઉત્સવ અધીક માન્યો જનતહે ઓર આપકું [1]શ્રી-
રૂપતા હુ દિખાયી ॥ ૯ ॥

---

૧ અણ યા તુકમેં કામદેવતેં હુ અત્યંત અધિક સુંદરતા
કહી યાતેં અગ્નિ કુમારનકો ઉદ્ધાર હુ જો રામાવતારમેં કિયોહે
સો સુચન કિયો ઓર અતિગજગતિ યાપદતેં ભક્તપક્ષપાત હુ

જદુપતિ જીવન જગતના સદા મનપ્રસન્ન હુલાસ ॥ નાહ તે મહારાણીતણા મુખમાધુરી વિલાસ ॥ ૧૦ ॥

॥ જદુપતિ ॥ તે શ્રીયદુનાથજી શ્રીગુસાંઇજીકે છોટે પુત્ર ॥ અબ નામતેં પુરૂષોત્તમત્વ સુચિત ભયો તાહિકેં વિશેષણતેં સ્ફુટ કરતહેં અબ આપ કેસે હેં ॥ જીવનજગતના ॥ જગત જે ચરાચરજીવ તિનકે જીવન તે જીવાયવેવારે ॥ અબ સબ જગતકું જીવાયવેવારે પુરૂષોત્તમ હો હેં યહ તો ઉપનિ-

---

સુચન કિયો ઔર મધમણિ રત્નમયહાર યાતે હુ અત્યંત શોભો નિરૂપણ કરી ઔર સહા આપદતેં નિત્યલીલા હુ સુચિત કીની તાતેં પ્રાયેણતાંબવિહુગા ઇત્યાદિ રથલોકકુત અલૌકિકશ્રીકૃ। વર્ણન કિયો.

૧ યદુપતિ સો સબ યાદવનકે પતિ ઐસેં શ્રીપુરૂષોત્તમ હી હેં સો રાજસપ્રકરણાદિરથલનમેં પ્રસિદ્ધ હેં યાહીતેં નામતેં પુરૂષોત્તમપનો સુચિત ભયો.

પદનમેં નિરૂપણ કિયોહે ઔર આપ કૈસે હૈં ॥ ॥ सद्रा ॥ તે નિત્ય નિર્દોષાભાવ્ય એસેં હે ॥ मनमसन्न ॥ તે લીલાસંબંધી પ્રભુકૃત તિનકેં હે ॥ हुलास ॥ ઇનતેં યા રીતતેં નામ ઔર દેા વિશેષણ તિનકરિકેં ક્રમનેં [1]सच्चिदानंदत्व નિરૂપણ કરિકેં ॥ અબ અચતારસામયિક વિશેષણ કહતહેં ॥ नाहतेमहाराणीतिणा ॥ તે સેા વે વેદાદિકમેં પ્રસિદ્ધ ઔર શ્રીમહારાણીમહુજીકે નાહ તે નાથ યાલીતેં આપકેં મહારાજજી કહતહેં સેા યુક્ત હે ઔર આપ કૈસે હેં ॥ मुखमाधुरीविलास ॥ મુખ જે પ્રભુનકે મુખ શ્રીમહાપ્રભુજી તિનકી માધુરી સેા ભાષ્ય સુબોધીન્યાદિક ગ્રંથ તિનકેા હે વિલાસ તે વિનોદ ઇનકું યાકેા ફલિતાર્થ યહ જે સચ્ચિદાનંદસ્વરૂપ આપ હૈં ઔર

---

१ यदुपति यारवरूपते सद्रूपपनेा ઔર સબ જગતકે આપ હી હૈં યાતેં ચિદ્રૂપત્વ ઔર મનઃપ્રસન્નહુવાસ આનંદરૂપત્વ હુ સુચિત કિયેા.

નિરંતર શ્રીમહાપ્રભુજીકે ગ્રંથનકો અભ્યાસ કરતહૈં
ઔર [1]જ્ઞાનરૂપતા હુ દિખાયી ॥ ૧૦ ॥

શ્રીઘનશ્યામજી મીચે સુધા જીવન
સકલબ્રહ્માંડ ॥ નાહ તે કૃષ્ણાવતીતણા
લીલા નિત્ય અખંડ ॥ ૧૧ ॥

॥ શ્રીઘનશ્યામજી ॥ શ્રીગુસાંઇજીકે સમ્મ પુત્ર શ્રીજે સ્વામિનીજી તિનકરિકેં યુક્ત ઐસે જે ઘનશ્યામ શ્રી-

---

૩ અણ ધાતુકમે સણજગતકે જીવન હે યાતેં જ્ઞાનરૂપતા સુચન કરી કયો જો જીવકે સબંધતં સમ જીવતહે ઔર જીવ સણ પ્રભુનકે સ્વરૂપભુતજ્ઞાનકે અંશ હે યાતે સણજગતકો જીવન જ્ઞાનાત્મકસ્વરૂપ હી હે ઔર મનમેસમહુવાસ યાકો હુ અર્થ લીલાસ્થ શાસ્ત્રીયસકતનકેં આનદદેવાકે યહુ કિયો તાતે હુ નધરત્તદાનદુપધાર્ય ઇત્યાદિસ્થલોકત જ્ઞાનકો વર્ણન કિયો ઔર વેદાદિપ્રતિપાદિત નિત્યસ્વરૂપ હુ જ્ઞાનઘન કહુયોહે ઔર શ્રીમહાપ્રભુનકે ગ્રથનકે અભ્યાસતેં હુ સબપ્રકારકો જ્ઞાન હોતહે યાતેં ધાતુકમેં સણપ્રકારકો જ્ઞાનરૂપતા વર્ણન કીની

ઠાકુરજી તે કિ હેં જી[1] તે જીવને જીનકે યાતેં પ્રેમ-
લક્ષણાવિશિષ્ટત્વ સુચિંત ભયો યહ [2]આધુનિકઅવતાર-
સામયિક પ્રકાર હે વસ્તુતઃ તો ॥ શ્રી ॥ જે સ્વામિ-
નીજી નિજકરિકેં યુકત ઐસે જે ઘનશ્યામ તે પ્રભુ
ઔર ॥ જી ॥ તે ભકતનકે જીવાયવેવારે યાતેં પુરુ-
ષોત્તમત્વ સુચિત ભયો સો હી આગેં કહતહેં ॥ સચિ-
સુધા ॥ સુધા જો અમૃત મોક્ષ તાકો સીચે તે દેતહેં
॥ અબ મોક્ષવાચક અમૃત શબ્દ હે સો છોડકે વાકો
પર્યાય સ્ત્રીલિંગ સુધાશબ્દ કહયો યાતેં પુષ્ટિમોક્ષ દેત
હેં યહ સુચન કિયો કયોં જો પુષ્ટિમોક્ષ સ્ત્રીભાવમાન
હે તાતેં ઔર દાનવાચક સેચન શબ્દ કહયો યાતેં
પુષ્ટિમોક્ષકું રસરૂપત્વ સુચન કિયો ઔર ગ્રાપકો નામ

---

૧ જી ઐસો જીવકો નામ ભાષાનમેં પ્રસિદ્ધ હે તાતે
યહ અર્થ કિયો.

૨ અબી અવતારકે સમયકો યહ પ્રકાર હે જો પ્રભુ સેવ્ય
ઔર આપ સેવક ઔર વસ્તુત તો આપ એકહી હેં.

શ્રીઘનશ્યામજી હે તાકો હુ [1]ધર્મ સુચન કિયો ॥ અથવા ॥ મુખ ॥ જો ભાષ્યેસુબોધીન્યાદિક ગ્રંથ-દ્વારા ઉપદેશરૂપ સુંધા તાકોં દેતહૈં ॥ અબ અવતાર સામયિક ચરિત્રબોધક વિશેષણ કહિકેં પુરૂષોત્તમત્વ-સુચક વિશેષણ કહતહૈં ॥ જીવનસકલબ્રહ્માંડ ॥ સકલ બ્રહ્માંડ કો અનંતકોટીબ્રહ્માંડ તિનકે જીવન તે જીવાય-ચેવારે યહ પુરૂષોત્તમકો હી ધર્મ હૈ ॥ ઐસે અવતાર સામયિકવિશેષણ કહતહૈં ॥ નાહતે શ્રીકૃષ્ણાવતીતણા ॥ શ્રીકૃષ્ણાવતીમહુજીકે નહિ તે પતિ ઔર તે સો વેદા-દિકમેં પ્રસિદ્ધ ઐસે પુરૂષોત્તમત્વબોધક દો વિશેષણ કહતહૈં ॥ લીલાનિત્ય ॥ લીલા હે નિત્ય જીનકી ॥

---

૧ ઘનશ્યામજી યા નામકો અર્થ યહ હૈ જો ઘન જો મેઘ તાજેસે શ્યા ઔર મેઘ તો જળ વૃષ્ટિકેલિયે જલ બરિસાવતહૈ તબ અતિશ્યામ હોતહૈ યાતેં આપ હુ વૃષ્ટિ કરતહૈં યહ વર્ણન કરિકેં આપમેં શ્યામમેઘપનો યથાર્થ દિખાયો.

અમ લીલા નિત્ય કહી યાતેં [1]પરિચ્છિન્નત્વ ઔર દ્વૈત સિદ્ધ ભયો તા શંકાકો નિવારક વિશેષણ કહતહે ॥ અખંડ ॥ સો [2]સદ્વૈકરસ અદ્વિતીય યાકો ભાવાર્થ સ્ફુટ હે ॥ ૧૧ ॥ અમ સાતોં બાલકનકો [3]સ્મરણોપદેશ કરિકેં બેટીજીનકો સ્મરણોપદેશ કરતહે

---

૧ પરિચ્છિન્નત્વ સો પરિમિતપનો. કહેં જો અપરિમિતસ્વરૂપતેં લીલા સંભવે નહિ.

૨ સદા એકરસ સો જીનકું કબી કછુ વિકાર ન હોય ઔર પરિમિતસ્વરૂપ ધરે તો હુ જીનકો વ્યાપકપનો મિટે નહિ અણ યા તુકમેં પરમમોક્ષદાતાપનો આપકું કહ્યો ઔર ઘનશ્યામજી યા નામતેં કૃપાલુપનો દિખાયો ઔર સબબ્રહ્માંડકે જીવન કહે યાતેં સબજગેં સમતા દિખાયી તાતે અલૌકિકવૈરાગ્યરૂપતા આપકું સુચન કરિ ઔર લીલાનિત્યઅખંડ યા પદતેં દ્રષ્ટાંતપેનજપશુન્ ઇત્યાદિરથલોકત વૈરાગ્ય હુ દિખાયો.

૩ સ્મરણોપદેશ સો યાહી રીતિતેં સબ બાલકનકો સદા હુ કરનો એસો ઉપદેશ.

તામેં પ્રથમ શ્રીગોપીનાથજીકે બેટીજીનકો સ્મરણોપદેશ કરતહે ફિર શ્રીગુસાંઇજીકે બેટીજીનકો સ્મરણોપદેશ કરેંગે ॥

लक्ष्मी सत्यभामा ए बेहु अग्रजनी अनुहार ॥ श्रीनवनीतप्रियाजीनें रीझघ्या सेवाविविधप्रकार ॥ १२ ॥

॥ लक्ष्मी ॥ सो श्रीलक्ष्मीबेटीजी ॥ सत्यभामा ॥ सो श्रीसत्यभामाबेटीजी ये दाइ केसी हे ॥ अग्रजनीअनुहार ॥ [1]अग्रज जे श्रीपुरुषोत्तमजी तिनकी हे अनुहार जीनकुं ॥ अब स्वरूपनिरूपण करिकें गुणको निरूपण करतहे ॥ श्रीनवनीतप्रियाजीनेंरीझव्या ॥ सो श्रीनवनीतप्रियजीकुं रीझव्या ते प्रसन्न किये ॥ अब केनप्रकारतें प्रसन्न किये सो कहतहे ॥ सेवाविविधप्रकार ॥ अनेकप्रकारथी

---

१ जे पहिलें जन्मे सो अग्रज इतनें बडो भाइ ओर या तुकमें उत्तरार्द्धको श्रीनवनीतप्रियाजीजेरीझव्यासेव्याविविधप्रकार' ओसो हु पाठ केइक टीकामें लिख्योहे

સેવા કરિવું ઇચ્છાયે યાકો ભાવાર્થ, યહ હૈ, શ્રીપુરૂષો-
ત્તમજી પુરૂષોત્તમ હી હૈં તિનકી અનુહાર કહી તાતેં
અલૌકિકસૌંદર્ય મુચિત કિયો ઔર, શ્રીનવનીતપ્રિયજી
હું પ્રસન્ન કિયે તાતેં અલૌકિકગુણ હુ મુચિત કિયે
॥ ૧૨ ॥ અબ શ્રીગુસાંઇજીકે બેટીજીનકો નિરૂપણ
કરતહૈં ॥

शोभा यमुना कमला देवकी जेहनें सात
बंधव सौभाग ॥ एहना स्मरण करी
श्रीविट्ठलपदरजराति माग ॥ १३ ॥

॥ શોભા ॥ સો શ્રીશોભાબેટીજી ॥ યમુના ॥ સો
શ્રીયમુનાબેટીજી ॥ કમલા ॥ સો શ્રીકમલાબેટીજી
॥ દેવકા ॥ સો શ્રીદેવકાબેટીજી યે સબ કહી હૈં
॥ જેહનેસાતબંધવસૌભાગ ॥ ઇનકે સાત ભાંઇ
હૈં ઔર ॥ સૌભાગ ॥ સો ઇનકે અખંડ સૌભાગ્ય
હૈ ઐસે સકલપરિવારકે વર્ણનપુર્વક સ્મરણકરો ઉપદેશ
આપની ઇચ્છાહૈં કરિયે ॥ અબ ચારોનકે સ્મરણ કિયેતેં
અચરજ પ્રભુ પ્રસન્ન હોંય તબ કહા કહા અંગનો સો

ઉપદેશ આધી તુકતેં કરતહેં ॥ એહનાચરણસ્મરણકરી ॥ એહના સો યે સબ શ્રીવલ્લભાચાર્યજીકે પુત્ર પૌત્ર બહુબેટીજી તિનકે ચરણારવિંદનકો નિરંતર સ્મરણ કરિકેં શ્રીવિઠ્ઠલપદરજરતિમાગ ॥ ઔર શ્રીરુકિમણી-બહુજી શ્રીપદ્માવતી બહુજી તિનકરિકેં યુક્ત જે વિઠ્ઠલ તે નિસ્સાધનજનહિતકર્તા શ્રીગુસાંઈજી તિનકી પદરજ-રતિભાગસો ચરણારવિંદકી રજવિષેં પ્રીતિ ભાગ ॥ અથવા ॥ ॥ [1]પદ ॥ જે લીલાસ્થાન અક્ષરબ્રહ્મ જાકો ગોલોક કહતહેં સો ઔર ॥ [2]રજ ॥ સો ચરણ-

---

૧ યહ અક્ષરબ્રહ્મપદ ગીતાજીમે ઔર શ્રીભાગવતમે યદ-ક્ષર વેદવિદોવદંતિ તથા પર પદં વૈષ્ણવમામનંતિ ઇત્યાદિસ્થલનમે વર્ણન કિયેહેં ઔર વેદમે હું શુ ઽક કઠવલ્લી પ્રભૃતિ ઉપનિષદનમે સ્પષ્ટ નિરુપણ કિયેહેં ઔર મોક્ષમે યા પદકી પ્રાપ્તિ હું કહી હે

૨ અબ અક્ષરબ્રહ્મમે લય તો જ્ઞાનમાર્ગીયનકો હું હોતહે તબ ભક્તિમાર્ગમે વિશેષ કહા સો વિશેષ રજકી પ્રાર્થના કરિકે દિખાયો જો લીલોપયોગિ અલૌકિક દેહ ભક્તિમાર્ગીયકો હું પ્રાપ્ત હોત હે.

શ્રુ અલૌકિકલીલોપયોગિદેહસંપાદનકરિવેચારી ઔર
॥ રતિ ॥ સો ભક્તિ યે સબ ભાગ હ્યોં જો યે
તીનો પદાર્થ શ્રીયમુનાજીપ્રભૃતિઉપનિષદનમેં ફલરૂપ
નિરૂપણ કિયેહૈં યાતો ગુદ્ધાર્થ યહુ જો હૈ તિ તીનોંપદા-
થનકો દાતા શ્રીયમુનાજી હૈં તે યા રીતનેં સ્મરણ
કિયેતેં પ્રસન્ન હોંય ઔર વિનતેં યે હી ફલરૂપ પદાર્થ
ભાગને ઔર કછુ લૌકિક પદાર્થ ભોંગનો નહી ઔર
શ્રીયમુનાજીકો પ્રસન્નતાકો કારણ શ્રીયમુનાજલકો પાન
ઔર સ્નાન પ્રસિદ્ધ હૈ તિનકો હુ ફલ યા રીતનેં નામ
સ્મરણ કિયેતેં પ્રાપ્ત હોય યહુ સુચિત ભયો ॥ ૧૩ ॥
અબ જીવ્હા કદાચિત્ કહેગી જો સબ પરિવારકો નામ-
સ્મરણમાત્રકો હી મોટોં ઉપદેશ કિયો પરંતુ સબ
પરિવારકો સુખકો વર્ણન કયોં નહી કરતહો યહ શંકા
મનમે લાયકો કહતહૈં ॥

---

૨ અબ મર્યાદાભક્તનતેં હુ વિશેષ દિખાયવેકો લિયે રતિ
માંગી રતિ ઐસો ફલરૂપશક્તિકો નામ શ્રીભાગવતમેં રતિશબ્દ-
ેન ચેત્ ઇત્યાદિપ્રયોગનમેં પ્રસિદ્ધ હૈ

નિત્યલીલાસ્થ ગોસ્વામી શ્રી ૧૦૮ મુંબઇના શ્રીગોકુલાધીશજી મહારાજના સેવક

હા. દેવજીભાઇ રતનશી વેરસી વમાણી ભગત

મુંબઇની શ્રીબાલકૃષ્ણલાલજીની મોટી હવેલીમાં
પ્રસાદ (અંચરામૃત) વહેંચી રહ્યા છે.

રેણુ અલૌકિકલીલોપયોગિદેહસંપાદનકરિવેચારી ઔર ॥ રતિ ॥ સો ભક્તિ યે સબ ભાગ હુયેં તો યે તીનો પદાર્થ બ્રહ્મવલ્લીપ્રભૃતિઉપનિષદનમેં ફલરૂપ નિરૂપણ કિયેહૈં યાકો ગુદ્ધાર્થ યહુ જો ઇનિ તીનોંપદાર્થનકો દાતા શ્રીયમુનાજી હૈં તે યા રીતતેં સ્મરણ કિયેતેં પ્રસન્ન હોંય ઔર વિનતેં યે હી ફલરૂપ પદાર્થ માગને ઔર કછુ લૌકિક પદાર્થ માંગનો નહી ઔર શ્રીયમુનાજીકે પ્રસન્નતાકે કારણ શ્રીયમુનાજલકો પાન ઔર સ્નાન પ્રસિદ્ધ હૈ તિનકો હુ ફલ યા રીતતેં નામ સ્મરણ કિયેતેં પ્રાપ્ત હોય યહુ સુચિત કિયો ॥ ૧૬ ॥ ચ'પ કોઉહુ કદાચિત્ કહેગી જો સ'પ પરિવારકે નામસ્મરણમાત્રકો હી મોટેં ઉપદેશ કિયો પરંતુ સ'પ પરિવારકે સુખકો વર્ણન કયોં નહી કરતહો યહ શંકા મનમે લાયકે કહતહૈં ॥

---

૨ અણ મર્યાદાભક્તનતેં હુ વિશેષ દિખાયવેકે લિયે રતિ ગી રતિ એસો ફલરૂપભક્તિકો નામ શ્રીભાગવતમેં રતિરાત્મ- લચેત્ ઇત્યાદિસ્થલનમેં પ્રસિધ્ધ હૈ.

पुत्रपौत्रादिकसुख शूंकहूं जो तूं मुखमा
एक ॥ श्रीविट्ठलकल्पद्रुम फल्यो तेनां
शाखा पसरी अनेक ॥ १४ ॥

इतिश्रीगोपालदासजीविरचितंनवमाख्यानं संपूर्णम् ॥ ९ ॥

॥ पुत्रपौत्रादिकसुख ॥ [1]પુત્ર તે શ્રીગોપીનાથજી શ્રી વિઠ્ઠલનાથજી ઔર પૌત્ર તે સાતો બાલક ઔર શ્રી-પુરૂષોત્તમજી ઔર આદિશબ્દતેં [2]પ્રપૌત્ર બહુબેટી

---

૧ અથ યા આખ્યાનકે આરંભમેં નિતપ્રતિક્ષણશ્રીયુમ-નાયેં શ્રીવલ્લભનો પરિવાર કેસના એસેં શ્રીમહાપ્રભુનકે પરિ-વારકો રમવચ્ચુ કહ્યો હે યાતેં પુત્રપૌત્રશબ્દકરિકે શ્રીમહાપ્રભુ-નકે પુત્ર ઔર શ્રીમહાપ્રભુનકે પૌત્ર લેનેયહિયે યાતેં ટીકામેં અર્થ કિયો સો યુક્ત હે પૌત્ર એસો નાતીકો નામ હે.

૨ પ્રપૌત્ર સો શ્રીમહાપ્રભુનકે પંતી સાતબાલકનકે લાલજી શ્રી મુરલીધરજીપ્રભૃતિ અઠ્ઠાઇસ ઇન અઠ્ઠાઇસ બાલનકી સંખ્યાકો એક

પ્રભૂતિનકે જે સુખ તે ॥ [1]શૂંકહૂં ॥ સો કહા કહું કછુ કહેતે નહી બનેં હે ॥ અર્થ કહેતે નહી બને હે તાકો હેતુ કહતહે ॥ જોતૂંમુખમાએકૅ ॥ જ્યોંહાતેં કહત હે જો તું મુખમે એક હે તો મે પુત્રપૌત્રાદિકનકો સુખ કૈસેં કહું યાકો ભાવાર્થ યહ જો અનેક જીહા હોંય તો હુ અગણિતસુખ હે સો નહી

શ્લોક જેકે શુકદેવનાનાજી ગોસ્વામિશ્રીવિઠ્ઠલજીમહારાજને કિયે હે સો શ્લોક દેવવેદરસાગ્નીયુપાડવાક્ષિકમેણુહિ વિકુલેશરયતુ વિભો સમસ્તનુસ્તુતામતા. યા શ્લોકકો ફલિતાર્થ યહ જો શ્રીગિરિધરજીકે તીન પુત્ર હે શ્રીગોવિંદરાયજીકે ચાર પુત્ર શ્રીબાલકૃષ્ણજીકે છ પુત્ર શ્રીગોકુલનાથજીકે તીન પુત્ર શ્રીરઘુનાથજીકે પાચ પુત્ર શ્રીયદુનાથજીકે પાચ પુત્ર શ્રીઘનશ્યામજીકે દો પુત્ર યહ સબ મિલિકે અઠ્ઠાણસ ભયે ઇન સબનકે નામ કલ્પ વૃક્ષાદિકનમે પ્રસિદ્ધ હે.

૧ શુ કહું યા જગે પુત્રપૌત્રસુખકેમકહુ ઐસો હુ પ્રચીન ટીકામેં પાઠ હે

કહ્યો જય તૈસે એકજ્ઞાનતેં તો [1]અગણિતસુખ કૈસેં કહ્યો જય અબ પરિવારાનંદકું અંગણિત-પનો સુચન કિયો તાતેં સબ પરિવારકું પુરુષો-તમત્વ સુચિત ભયો ॥ ઐસેં સબપરિવારાનંદકું અગણિતત્વ સુચન કરિકેં શ્રીગુસાંઇજીકેં સર્વફલદા-તૃત્વ આધી તુકનેં સ્ફુટ નિરૂપણ કરતહેં ॥ શ્રીવિદ્વલં કલ્પદ્રુમફલ્યો[2] ॥ શ્રીવિદ્વલ જે શ્રીગુસાંઇજી તિનરૂપી

---

૧ અગણિતસુખ સો સર્વરૂપશ્રીપુરુષોત્તમકો અગણિત આનંદ યા અગણિતાનંદપર્યંત વાણી ઔર મન પહુચિ સકત નાહિ સો બાત બ્રહ્મવલ્લીપ્રભ્રતિ ઉપનિષદનમેં પ્રસિદ્ધ હે યાતેં વર્ણન કૈસેં કરૂ યહુ કહ્યો સો ઉચિત હે.

૨ અથ સબ આખ્યાનનકો સમાસિમેં ગોપાલદાસજીનેં ફલ માંગ્યો હે કહીંકે પ્રત્યક્ષતાસું ઔર કહીંકે વ્યંગ્યમર્યાદાસું ઔર યા આખ્યાનમેં કછુ ફલ માગ્યો નહિ યાતે ઐસો ભાસ-તહે જે સપુર્ણનવ આખ્યાનનકો ગાન કિયો ઇતનેહીમેં શ્રી ગુસાંઇજીકી કૃપાસું ગોપાલદાસજીકો સબ અલૌકિકફલ સિદ્ધ ભયે કછુભી માગનો રહ્યો નહિ યાહીતે આગે કોઇભી ફલકી

जे कल्पद्रुम सो कल्पवृक्ष सो कह्यो सो फलयुक्त भयो ; और ॥ शाखापसरीअनेक ॥ सो अनेकशाखा फैली हें ॥ अब शाखापसरी ऐसें वर्त्तमानप्रयोग कह्यो यातें ऐसो भासत हे जो वा समयमें श्रुतने पुत्रपौत्रादिक प्रत्यक्ष दर्शन देत हते तिन सहित श्रुतने भावि गोस्वामिबालक हें तिनके हु दर्शन भये और कह्यो ऐसें कह्यो यातें सातों बालकनकों फलरूपत्व स्फुट कियो और श्रीगुसांइजीकों कल्पद्रुम कहे यातें सर्व मनोरथपूरकत्व स्फुट निरे पण कियो ॥ श्लोकः ॥ पुत्रपौत्रप्रदानीयं पुत्रपौत्रादि-

---

प्रार्थना कीनी नहि और श्रीविठ्ठलकल्पद्रुम कह्यो ऐसें ही कहयो.

१ अब या रीतसु गोस्वामिश्रीजीवनजीमहाराज नवमाध्यानकों व्याख्यान करिके या आख्यानकों सर्व अर्थ संक्षेपसो ऐकश्लोकमें आज्ञा करत हे या श्लोककों अर्थ पुत्रपौत्रप्रभृ [illegible] हेवेवारी ओसी और अत्यंतशुभरूप ऐसी जे [illegible] ऐसे [illegible] रूप सर्वऋद्धि सो सदा दूरहयु करि-

શ્રી ગો. શ્રી ૧૦૮ શ્રીગોકુલનાથજી મહારાજશ્રીની ગેબડ

અ. સૌ. રમાબાઈ તે રેવાકાંત મનશીના ધર્મપત્નીના
જય શ્રીકૃષ્ણ

રૂપિણી ॥ નવમેચર્ણિતાસંપ્રસ્મૃતયેવાઽઽભીશુભા ॥ ૧ ॥
[1]નવાખ્યાનાનિભક્તાનાંનવધાભક્તિહેતવઃ ॥ નવૈતેનિ-
ધયઃ શશ્વત્તિષ્ઠંતુહૃદયેમમ ॥

૧

એકેલિયે યા નવમેઆખ્યાનમેં વર્ણન કરી અણ યા આખ્યાનકે અર્થકો દોહા ॥ ણરન્યેમનસુમરત કરત, સુવનઆદિસુખદાન ॥ શ્રીવલ્લભકુલણિલવસુભ ઈહ નૌમે આખ્યાન

૧ ઐસે એક શ્લોકમે યા નવમાખ્યાનકો તાત્પર્યાર્થ નિ
રૂપણ કરિકે અણ દુસરે શ્લોકમે સંપુર્ણ નવઆખ્યાનનકો
પ્રયોજન ઔર સ્વરૂપ આજ્ઞા કરત હે તા શ્લોકકો અર્થ ભક્ત
હતનેં ભક્તિમાર્ગીય જે જીવ હે તિનકો યે નવઆખ્યાન
નવધા ભક્તિ સિદ્ધ હોયવેકે હેતુ હે અણ સબનકો નવધાભ
ક્તિકો અધિકાર નહી હે યાતે ભક્તીમાર્ગીય જીવનકો યહ કુલ
હેત હેં ઐસે કહ્યો ઔર યે નવ હી આખ્યાન નવનિધિ
રૂપ હે તે મેરે હૃદયમે સર્વદા રહો નિધી હુ ભુમિમે ગુપ્ત
ધરે જાત હે તાહીતે યે નિધિ ણાજત હે તૈસેં યે આખ્યાન
રૂપ નિધિ હુ મેરે હૃદયરૂપ ભુમિમે સ્થિર રહે યહ પ્રાર્થના
કીની અણ નિધિ કહે તાકો તાત્પર્ય યહ જો જૈસે એક નિ

પ્રિતેહુ । અનંતાદિદ્રવ્યસંપત્તિ ઔર ગુણ હોત હે તેસે એ આખ્યાનતેં હુ અનંત ભગવદ્ભાવસંપત્તિ ઔર અલૌકિક પર આનંદ પ્રાપ્ત હોત હે અર યે આખ્યાન નવધા ભક્તીકે હે। કૈસે હે સો પ્રકાર યથાબુધ્ધિ લિખુ હુ નવધા ભક્તિ તો સમસ્ત રુપમેં પ્રહ્લાદજીનેં કહી હે શ્રવણં કીર્તનં વિષ્ણોઃ સ્મરણં પાદ સેવનં ॥ અર્ચનં વંદનં દાસ્યં સખ્યમાત્મનિવેદનં" તામેં પ્રથમા ખ્યાનકે શ્રવણતેં શ્રવણભક્તી હોત હે યાહીતેં વા આખ્યાનમેં અક્ષરબ્રહ્મ પુરૂષોત્તમ સ્રષ્ટિપ્રકાર નિત્યલીલા યહુ સબ અવશ્ય શ્રવણ કરિકે, પદાર્થકો નિરૂપણ કિયો હુ ઔર દુસરે આ ખ્યાનતેં કીર્તનભક્તી હોત હે યાહીતેં વ્યાસપુરૂષહરિનાશ્રુતિશુ ણુગાય ઇત્યાદિ કહ્યો હે ઔર તૃતીયાખ્યાનમેં સ્મરણભક્તીકી મુખ્યતા હે જેસેં ગોપાલદાસજીનેં સ્મરણકે પ્રભાવતેં પ્રકટ્ય ઉત્સવ ગાયો તબ સાક્ષાત્કાર ભયો તેસે સાક્ષાત્કારકી ઇચ્છા હોય તો સ્મરણપુર્વક આખ્યાનકો ગાન કરનેં ઔર ચતુ થાખ્યાનતેં પાદસેવનભક્તી હોત હે તાહીતેં આરંભમેં તેપ વંદુશ્રીવલ્લભનંદ યહુ ચરણકો માહાત્મ્ય કહ્યો। ઔર પંચમા ખ્યાનમેં નામમાત્રતેં નિષ્પાપતા હોય ઇત્યાદિ માહાત્મ્ય કહ્યો તથા ભક્તી પક્ષકો દાર્ઢ્ય ઔર વિરોધી ક્રમતનકો ખંડન ભગવદ્ધર્મકો સ્વરૂપ ઇત્યાદિક કહ્યો તાતેં અર્ચનભક્તી સિદ્ધ

હોય ઔર ષષ્ઠાધ્યાનમેં પ્રભુનકો નિત્યચરિત્ર વર્ણન કિયો હૈ તાતે વા રીતસોં ભાવનાતેં સેવા કરની ઔર સપ્તમે તાપ રાખનો ક્રિમાસન તેંગરૂડાસનાથ નમોસ્તુતેદેવવરપ્રસીદ ઇત્યાદિ વચનાનુસારસોં રૂપવિયોગ નિવારણાર્થ સદા વંદનભક્તી કરની એસો સિદ્ધ હોત હૈ ઔર સપ્તમાધ્યાનમે જીવશિક્ષાર્થ શ્રીગુસાંઇજી શ્રીનાથજીકી સેવા કરતહે યહ વર્ણન કિયો તાસુ જીવનકેં વાહી પ્રકારતે દાસભાવ કરિકે સેવા કરની યહ સિદ્ધ ભયો તાસોં દાસ્યભક્તી રૂપ દિખાયી ઔર અષ્ટમાધ્યાનમેં નંદનંદનકે જન્મ અદ્ભુત ઇત્યાદિ અનેક પ્રકારસોં સખ્યભક્તી દિખાયો હૈ ઔર નવમાધ્યાનમેં શ્રીમહાપ્રભુનકે પરિવારકે હી આશ્રયકો ઉપદેશ જીવનકેં કિયો સો ઉપલક્ષણ રીતિસો કિયો તાતે નેત્રાદિક ઔર ઇંદ્રિયનકેં હુ સદા દર્શનાદિક કરિવેકો ઉપદેશ સિદ્ધ હોત હૈ તાસુ આત્મનિવેદનભક્તી રૂપ દિખાયી ઔર જીવનકો આત્મનિવેદન કરાયવેકે લિયે હી શ્રીમહાપ્રભુનકો વંશ જગતમે હૈ યહ હુ રૂપ દિખાયો અબ યા રીતસોં સુક્ષ્મ દૃષ્ટીસુ વિચાર કિયે તે એક એક આખ્યાનમેં, એક એક ભક્તીકી મુખ્યતા રૂપ સિદ્ધ હોત હૈ ઔર વાસ્તવિક રીતસુ તો સબહી આખ્યાન સબ પ્રકારકી ભક્તીકે, હેતુ હે.

॥ ૨ ॥ કવિત્તે ॥ પ્રબલપ્રચંડમાયાવાદખંડખંડ-
ડિયોપંડિતચેતંડગંડમદવારેતે ॥ દોષિદોષિદુરેજયદુર
દુરદેશનમેંદેખિદેખિદીપિતંપ્રતાપડરભારેતેં ॥ શ્રુતપ્રશ્રી
વલ્લભશ્રીવલ્લભકૃપાનિધાનદેતદાનજીવનકોંભક્તિકોધોંતારેતે
॥ આંનદકેકંદકોટિચંદસેઅમંદતેજદેહુસુખસંપતવિપ-
તસંબટારેતેં ॥ ૧ ॥

---

૧ અબ યા મૂલગ્રંથમેં શ્રીવલ્લભાખ્યાન કહત હેં તાતેં શ્રીમહાપ્રભુનકી હી યામે મુખ્યતા હે યહ સૂચન કરત ભયે ગોસ્વામિ શ્રીજીવનજીમહારાજ શ્રીમહાપ્રભુનકો વર્ણન એક કવિત્ત કરિકેં કરત હેં યહ ટીકા બ્રજભાષાકી હે તાતેં ભાષાકી કવિતામે વર્ણન કિયો સો ઉચિત હે કવિત્તકો અર્થ પ્રથમ સો કોઇસું ખંડન ન કિયો બાદ એસો દૃઢ ઓર પ્રચંડ સો સબનકું તુરત મોહ કરે એસો ઉગ્ર જો માયાવાદ તાકો ખંડ ખંડ કિયો સો અંશ અંશ જુદે કરિકેં ખંડન કિયો તાહીતેં પરમતકે પંડિતરૂપ જે ચેતંડ કહિયે હાથી તિનકે શુંડ જે સમૂહ તે દીપિત સો પ્રકાશમાન જો શ્રીમહાપ્રભુનકો પ્રતાપ હે તાકો દેખિદેખિકેં ડરભરિતે સો અત્યંત ભયતે દોડ દોઠકેં દુરદુર દેશનમેં દુરે સો છિપિ ગયે અબ વે પંડિતરૂપ હાથી

કેસે હું સો, ઠહુત હું ગંડ મદવારે તે ગાલકે, ઉપર, છનકે મદ સ્રુવત હું ઇતનેં અર્થાત્ અત્યંત ગર્વિષ્ઠ અથવા ગંડમદ વારેતેં વિનકે કપોલ સ્થલપેં જો મદ હું તાકો નિવારણ કિયે તેં ડરપિકે વે દુર દુર છિપિ ગયે અણ એસો અત્યલૌકિક કાર્ય આપ કેસે કરિ સકત હું તાંકો કારણ કેહત હું શ્રીવલ્લભ શ્રી જો લક્ષ્મીજી તિનકે વલ્લભ તે પતિ શ્રીપુરૂષોત્તમ તે હી ભુતલમેં આવલ્લભ સો શ્રીમહાપ્રભુજી કૃપસો પ્રગટ ભયે હું અણ ઇતનો શ્રમ કરિવેકો કારણ કેહત હું કૃપાનિધાન માતેં કૃપા કરિકેં હી પ્રકટ ભયે હું અણ પ્રકટ હોય કેં કહા કરત હું સો કેહત હું દેવદાન જીવનકો ભકતી દીયેં તારે તે જીવનકેં સો અલૈાકિક દેવીજીવ તિનકેં અથવા જીવનકેં સો જીવનજી મહારાજકેં ભકતીકો દાન આપ કરત હું યાતે આપની છાપ હુ દિખાયી ઔર ભકતી દેકે તે સબ જીવ તારે સો બંધતે છુડાયે અણ ભકતીતેં સંસારદુઃખાદિ સર્વ વિપત્તિ દુર કરિકે આનંદાંશકો આવિર્ભાવ ભયેતેં વિયેાગતાપ નિવૃતિપુર્વક અલેાકિક અખંડ આનંદ સંપત્તિ આપ દેતહું યા અભિપ્રાયતેં ચતુર્થ ચરણમેં પ્રાર્થના કરત હું આનદકે કંદ ઇત્યાદિ ઔર તીસરે પાદમેં તારે તેં આનંદકંદ સો સંસાર છુટાયેતેં આપ અલેાકિકાનંદ દેતહું એસો હુ અર્થ હોત હું.

દોહા । [1]શ્રીવિટ્ઠલેશાંતમુંતદ્ધુભ્રાતાવેંઓપ ॥ [2]યેસંમ
મિલનંચરૂપઈકચક્ષભ્રમબલપ્રતાપ ॥ ૬ ॥ [3]યામેસંવત

૧ એસે શ્રીમહાપ્રભુનકો વર્ણન કરિકે અખ્યાનકી નવ
ગપ્યાકો ઔર હુ પ્રયોજન ગુમ રીતિસો સુચન કરત ભયે
શ્રીગુસાંઈજી પ્રભ્રતિનકો વર્ણન એક દોહામે કરત હે દોહાકો
અર્થ સ્પષ્ટ હે દ્ધુભ્રાતા સો શ્રીગોપીનાથજી ઔર શ્રીગુસાંઈજી
યહ સબ મિલિકે એક શ્રીમહાપ્રભુનકો પ્રબલ પ્રતાપ નવ રૂપ
સો ભુતલમે વિરાજત હે યાહીતે આપકે પ્રતાપકે વર્ણનકે
આખ્યાન નવ કિયે.

૨ અબ યહ ટીકા જો સવતમે પુરી ભઇ સો સંવત હુ
યા દોહામેં ગુમ રીતસો કહ્યો હે સો સુચન કરત હે યામે
સંવત ગુમ હે ઇત્યાદિ સુમબુદ્ધિ સો પ્રવૃતિરહિત મંદ બુદ્ધિતે
યહ સવત નહિ લભ્ય સો પાવત નાહિ ઔર જગત સો
પ્રવૃતિયુક્ત સૂક્ષ્મ બોગી જો બુદ્ધિ તાતે વિવેચન કરિકે તુમ
મમ સહાયહ દેખો અબ યહ ટીકા ગુન્નીસસે સતાઇસકે સંવ-
તમે સંપુર્ણ ભઇ હે સો વા દોહામે સો સિદ્ધ હોત હે કૈસે
જો સાત સુત યાતેં સાતકો અંક આયો ઔર દ્ધુભ્રાતા યાતે

ગુમહેસુમપુદ્ધિનહિલલ્ય ॥ જાગ્રદ્બુદ્ધિવિવેકતે દેખોતુમ-
સમસલ્ય ॥૨॥ [1]સમદીપકે હ્વેસુત્સમર્થમઉદ્યોતજદેસ

દોકો અક આયો ઓર યહુ સબ મિલિ નવરૂપ. આગે નવકો અંક આયો ઓર ઇક યાતે એકકો અક રૂપુર કહ્યો હૈ ઇન ચારો અકનકો અકાનાવામતોગતિ:યા ન્યાયસુ મિલાવે તણ શુત્તીસસે સતાઇસ હોત હૈ.

[1] અબ પહિલે દોહામેં પ્રતાપકુ નવરૂપ કહ્યો યા તે પરિમિત હી હોયગો યા શંકાકો નિવારણ કરત ભયે તીસરે દોહામે યશકો વર્ણન કરત હૈ શ્રીમહાપ્રભુનકો ઓર શ્રીગુસાઇજીકો સુજસ પ્રથમ તો ભરતદેશમેં ઉદય પાયો ફિર પૃથ્વીકે સમદ્વીપમે ફૈલ્યો તહાતે તીન લોકપર્યંત હુ ગયો જેસે ચંદ્રમાકો પ્રકાશ સર્વ લોકનમે ભલ હૈ ઓર તાપ હુ દુર કરત હૈ તેસે આપકો સુજસ હુ તાપ હરણ કરત હૈ ઓર સર્વત્ર ફૈલ્યો હૈ ઓર ચાંદની જેસો ઉજ્વલ હૈ યાતે યશપ્રભ્રતિકી અપરિમિતતા દિખાયી

॥ તીનસેંકમેહું ગયેજેસેંચંદઉજેસ ॥ ૩ ॥ માસપક્ષ તિથિવારસંબયામેરહેસભાયં ॥ જેસેંરત્નસમુહસબપેટી ખોલિદિખાય ॥ ૪ ॥ ઇતિશ્રીમદ્બાલકૃષ્ણચરણકૃતા નશ્રીમદ્ભોવદ્ધનગુરૂપાદપદ્મપરાગમાપ્તપરમોદયશ્રીમદ્ગોકુ લોત્સવાત્મજજીવનાખ્યેનંવિરચિતંનવમાખ્યાનસ્યંબયાખ્યા નંસંપુર્ણમ્ ॥ સમાપ્તાચેયંવલ્લભાખ્યાનવિવૃતિઃ॥

---

૧ અબ યહુ ટીકા જ મહિનામેં જ પક્ષમેં, જ તિથિકું સપુર્ણ ભયેા તે સબ યા તીસરે દોહામેં ગુપ્ત રીતસોં કહે હેં સેા હી યા ચોથે દોહામેં સુચન કરત હેં માસ પક્ષ તિથિ વાર ઇત્યાદિ જેસે રત્નસમુહ પેટીમેં ધર્યો હોય પરંતુ પેટી મુંદી હોય તેા વહ દીખે નહિ ઓર પેટી ખોલે તબ સબ દિખે તેસેં હી યા દોહામેં માસપ્રભૃતિ સબ કહેહેં પરંતુ ઉપરસું દીખત નાહીં ઓર સુક્ષ્મબુદ્ધિસુ અર્થ ખોલિકેં દેખેં. તબ દીખત હે અબ સપ્તદીપ કહેયેા સુજસ યાતેં ચૈત્રસું સાતમેા મહિના જાનનેા ઇતનેં આશ્વીનમહિના, ભયેા ઓર પ્રથમ ઉદ્યેા- 'પ્રજદેશ યાતેં પ્રજદેશાનુસાર પુર્ણિમાંતમાસકેા પ્રથમપક્ષ કહયેા ાતેં કૃષ્ણપક્ષ સિદ્ધ ભયેા એસેંકે એકમેં ૨ ગયેા 'યાતેં

હા. ૧૯૭૦ સાલ અને ગોમેના કરી રહ્યા છે.

ધોળપદ-મહારસાધિ

શ્રી

પ્રસ્તાવના.

પુષ્ટિમાર્ગ એટલે પ્રભુનો અનુગ્રહ માર્ગ શ્રીમદ્વલ્લભાચાર્ય રૂપે ભૂતલ ઉપર પ્રકટ થઇને શાસ્ત્રોમા જે એ અદ્રશ્ય હતો તેને દૈવજીવોના ઉધ્ધાર માટે પ્રાદુર્ભૂત કર્યો. એટલુજ નહિ પણ ભારતની ત્રણ ચરણારવિંદથીજ ત્રણ ત્રણ વાર પરિક્રમા કરી ભક્તિની અપૂર્વ સ્રોતસ્વિનીને કલકલ નિનાદ કરતી વહાવી દીધી અને એ નિર્મળ ઝરામા દૈવી જીવો સ્નાન કરીપ્રભુના કોમલ પાદારવિંદનો દિવ્ય-પરાગ પ્રાપ્ત કરેછે, જેમ શ્રીમહાપ્રભુજીએ અને શ્રીવલ્લભરાજકુમાર આદિ મહાસમર્થ પુરૂષોએ સંસ્કૃતભાષામા સ્વસિધ્ધાન્તો વિલેખ્યા છે તેમ કેટલાક આચાર્યો શકોએ શ્રીમહાપ્રભુજીના તેમજ શ્રીવલ્લભરાજકુમારના કૃપાપાત્રોએ પણ વ્રજ ભાષામા તથા ગુર્જરભાષામા સ્વસિધ્ધાતોનું

નવનીત ઓછું નથી ભર્યું. શુભનમ્રિય ભ્રાતૃભરતીય શ્રીસૂર-દાસજી, શ્રીકૃષ્ણદાસજી, શ્રીપરમાનન્દદાસજી, શ્રીકુંભનદાસજી, શ્રીનન્દદાસજી, શ્રીચતુર્ભુજદાસજી, શ્રીછીતસ્વામીજી, શ્રીગોવિન્દ-સ્વામી સમા અષ્ટસખાઓએ વ્રજભાષામાં તેમજ ગુર્જરભાષામાં જે શ્રીભગવલ્લીલાત્મક કાવ્યો વિરચ્યા છે, તે વસ્તુતઃ સજીવ છે. તેઓને સાક્ષાત્ શ્રીકૃષ્ણનો સાક્ષાત્કાર હતો. અને તેથી પ્રભુના વિવિધલીલા વિશેષમાં જેવાં દર્શન થતાં તેવાજ ભાવોથી ભરિત કાવ્યો તેમના હૃદયમાંથી સરી જતા. શ્રીસૂરદાસજી માટે તો હિન્દી-સાહિત્યમર્મજ્ઞો વ્રજભાષાના કાવ્યોદ્યાનના સુચતુર માળીજ નહિ પણ અવિકસિત કાવ્ય-કુસુમોના વિકસાવનારા સૂર્ય કહી, આજે પણ ગૌરવથી શ્રદ્ધાંજલિ આપે છે શ્રીનન્દ-દાસજી માટે તો તેઓ મહાકવિથીએ વિશેષ સન્માન ધરાવે છે.

શ્રીસૂરદાસજી શ્રીમહાપ્રભુજીના સેવક હતા. શ્રીમહાપ્રભુજી જ્યારે અડેલથી ગોઘાટ પધાર્યા ત્યારે શ્રીસૂરદાસજીએ શ્રીમહા-પ્રભુજી દ્વારા શરણ-મન્ત્રાનન્તરે શ્રીકૃષ્ણચન્દ્રના ચરણારવિંદમાં સર્વસ્વ સમર્પણ કર્યુ હતું. તે પૂર્વે તેઓ સેવકો કરતા શ્રીમહાપ્રભુજીએ તેમને કંઈક પ્રભુના યશનું વર્ણન કરવાનું કહ્યું. કારણ કે શ્રીસૂરદાસજી પ્રભુ ગુણાનુવાદ કરી શ્લોકોમાં સાત્વિક ભાવ ભરતા હતા. શ્રીમહાપ્રભુની આજ્ઞા થતાં શ્રીસૂર-દાસજીએ તેઓશ્રીના સાનિધ્યમાં ધન્યાશ્રી રાગમાં "હો હરિ સબ

પતિતનકો નાયક ' આ પદ ગાયું. તદ્દન-તરુણ તેમ્હના હૃદય-રોલથી અદ્ભુત ભગવદ્ભાવથી ભરેલ નિર્મળકાવ્યના અનેક નિર્ઝરો વહેવા લાગ્યા અને તેમની આવી અનિર્વચનીય નિષ્કામ પ્રેમલક્ષણા ભક્તિથી પ્રભુ મુગ્ધ બની તેમ્હને નિત્ય-લીલાનાં દર્શન કરાવતા અને તેના વર્ણનો શ્રીસૂરદાસજી કરેલા કલિન્દ-ગિરિનન્દિની શ્રીયમુનામહારાણીના એ સુંદર અને ભાવભરિત અષ્ટપદો શ્રીસૂરદાસજીએ રચેલા છે. જે આ. બ્હાનાં પુસ્તકોમાં સંગ્રહ્યા છે. વૈષ્ણવો પ્રભાતે ઉઠીને તે પદો તથા અન્ય પદોનું સંકીર્તન કરી શ્રીયમુનાજીનું સ્તવન કરે છે સ્વરૂપ સમજે છે શ્રીકૃષ્ણદાસજી જેઓ શુદ્ર હતા, તેઓએ પણ શ્રીયમુનાજીના ચાર પદો રચ્યા હતા તેઓએ શ્રીમહાપ્રભુજીનાં પરમકૃપા-ભાજન હતા. જીવન દિવ્ય હતું. કારણકે એ શ્રીનાથજીના અધિકારી હતા. આજેય શ્રીકૃષ્ણ-ભંડાર તેમ્હનું અવલંત સ્મરણ-ચિન્હ છે.

શ્રીપરમાનન્દદાસ ભગવદ્લીલા-રસાન્વિત પરમ શ્રીકૃષ્ણના પરમપ્રિય સંખા હતા., તેઓએ અનેક લીલા-માધુર્યથી નિર્ઝરતાં અજબાપામાં ઠાંયે રચેલા હતા તે આજે ચૌદ કલાક આસ છે. શ્રીયમુનાજીના તેઓએ પણ અષ્ટપદો વિરચેલા તેનોએ સંગ્રહ આમાં કરેલો છે. શ્રીપરમાનન્દદાસે કન્નોજમાં કનોજીયા બ્રાહ્મણના ગૃહે જન્મ લીધો હતો અને તેઓ તે સમયના બહુ સારા

યોગ્ય કવિ હતા એટલુજ નહિ પણ તેઓને પ્રભુનો સૅક્ષા
કાર હતો

શ્રીગિરિરાજ સન્નિકટ જમુનાવતો નામક હતું ગામડું
છે ત્યા શ્રીકુંભનદાસજી જન્મ્યા હતા આ ગામનુ નામ પડ
વાનુ કારણ સારસ્વત કલ્પમાં શ્રીયમુનાનો પ્રવાહ તત્ર હતો.
એટલે એનું નામ જમુનાવતો પડી ગયુ એમ કહેવાય છે.
શ્રીકુંભનદાસજી ગોરવા જ્ઞાતિના હતા અને તેઓ પરાસોલી
ચન્દ્રસરોવરપરની પોતાની જમીનને ખેડતા, તેઓ પણ શ્રીમહા-
પ્રભુજીના સેવક હોઇ શ્રીકૃષ્ણના પરમકૃપાયુક્ત સખા હતા
તેઓએ પ્રભુના તથા તેમ્હની લીલાના અનેક સુંદર પદો લખ્યા છે
શ્રીયમુનાજીના ચાર મધુરતમ કાંઠાઓએ રચ્યાછે

શ્રીનન્દદાસજી રામચરિતમાનસ ના અદ્વિતીય અને સદ્ગુ
રુક્ત કવિ લેખક શ્રીતુલસીદાસજીના નહાના ભાઇ થતા તેમ્હારે
તુલસીદાસજી મર્યાદા પુરૂષોત્તમના અનન્ય ભક્ત હતા, તેમ્હારે
શ્રીનન્દદાસજી પૂર્ણપુરૂષોત્તમના પરમપ્રિય ભક્ત તેમજ સુકવિ
હતા તેઓ શ્રીમદ્વલ્લભરાજકુમારના સેવક હતા પ્રભુની
અપાર કૃપા હોઇ તેઓના એક એક કાંઠો અપૂર્વ ભક્તિ
ભાવથી ભરેલા છે શ્રીનન્દદાસજીએ એ શ્રીયમુનાજીપરત્વે
ચાર ચાર પદો ગાયાં છે.

શ્રીકુંભનદાસજીના પુત્ર શ્રીચતુર્ભુજદાસજી પણ પિતા જેવાજ ભગવદીય હતા. શ્રીગોવર્ધનધરણ કુંભનદાસજી સાથે એટલે એટલતા એક સમયે શ્રીનાથજીએ તેમને ચતુર્ભુજ થઇ દર્શન આપ્યા. અને તેજ સમયે તેમનાં ગૃહે પુત્રનો જન્મ થયો. ગુસાંઇએ એ પુત્રનું નામ ચતુર્ભુજદાસ પાડવામાં આવ્યું. ચતુર્ભુજદાસ શ્રીનાથજી સાથે રમવા જતા. અને ત્યાં તેમને જેવા દર્શન થતા તેવાજ ભાવ ભર્યાં કીર્તનો તેઓ ગાતા. એવા એ પ્રભુ-અનુગ્રહિત હતા. તેઓએ અગણિત પદોદ્વારા ભાષામાં ભગવલ્લીલાનું વર્ણન કર્યું છે. તેઓને એક પુત્ર-રત્ન હતું. તેનું નામ રાધોદાસ હતું. તેઓ પણ પૂર્ણ પ્રભુ કૃપાપાત્ર હતા. તેઓને પ્રભુની લીલાનો એક સમયે અનુભવ થયો. તે વખતે તેમણે એક ધમાર ગાઇ હતી પ ચલ જાયૈં જહાં હરિ ક્રીડત ગોપિન સઙ્ગ આપી હસ કડીઓ ત્યહાંયે પૂર્ણ થઇ કે તેમને। દેહ પ્રભુલીલામાં પ્રવેશી ગયેા રાધોદાસજીની પુત્રિએ તે ધમારને દોઢ કડી ઉમેરી પૂરી કરી હતી. શ્રીચતુર્ભુજદાસજીએ પણ શ્રીયમુનાજીના ચાર પદો રચેલા છે.

અછીતસ્વામી ચતુર્વેદી હતા. અને મથુરામાં નિવસતા. તેમનું જીવન ધૂર્તતા ભર્યું હતું. એક સમયે શ્રીવલ્લભરાજકુમાર પાસે શ્રીછીતસ્વામી ગયા. અને એક બેટો કૃપીઓ,

અને ખોટું નારીયેળ લેટ મુકયું. આપે તેમની આમે તે કુપીઆની પરચુરણ મંગાવી અને નારીયેળને ફોડી તેમાંથી જળ કઢાવ્યું. છીતસ્વામી આ ચમત્કારથી મુગ્ધ બની ગયા અને તેમને શરણે ગયા તેઓએ પદ્યો ઘણા ભાષામાં પદો રચ્યાં છે. શ્રીયમુનાજી પરત્વે પણ તેમના ચાર પદો ઉપલબ્ધ થાય છે.

શ્રીગોવિન્દસ્વામી સનાઢય બ્રાહ્મણ હતા અને પોતાના આંતરી ગામે રહેતા હતા. તેમના પ્રભુગુણાનુવાદો કરી સેવક બનાવતા તેઓને ભગવત્પ્રાપ્તિની મહાન્ અભિલાષા હતી. અતઃ તેઓ ગામ છોડી મહાવનમાં આવી વસ્યા તેઓ સુકવિ હતા. પ્રતિદિન એક પદ નૂતન બનાવતા અને તેને અંધ વૈષ્ણવો સંભળાવી શ્રીગુસાંઇજી પાસે ગાતા. તેથી તેઓશ્રી પૂર્ણ પ્રસન્ન થતા. આ સાંભળી શ્રીગોવિન્દસ્વામી શ્રીગુસાંઇજીના દર્શને કરવા ગયા. શ્રીગુસાંઇજી ઠકુરાણી ઘાટ ઉપર સ્નાન કરતા હતા તે વખતે તેઓએ જઇ દર્શન કર્યાં. તેમને જોતા શ્રીગુસાંઇજીએ આજ્ઞા કરી કે—આવો ગોવિન્દસ્વામી ઘણે દિવસે દેખાયા ? આનો જવાબ આપતા ગોવિન્દસ્વામીથી ગળે સાદ કૈંસાઇ ગયું—મહારાજ હું તો હમણાજ આવ્યો છું, આ ચમત્કારથી શ્રીગોવિન્દસ્વામી મુગ્ધ બની ગયા. અને

શ્રીનું શરણ સ્વીકાર્યું. સ્વામી મટી દાસ બન્યો. તેઓએ પણ ઘણું સુન્દર પ્રભુ-ભાવાત્મક લીલાનુભવોથી વાચિત કર્યો રચેલા છે. અને તેમાં પુષ્ટિમાર્ગના સિદ્ધાન્તોનું નવનીત ભર્યું છે. તેઓએ શ્રીયમુનાજીના ચાર પદો રચ્યા છે. શ્રીમદ્વલ્લભરાજકુમારે શ્રીમત્પ્રભુ ચરણે પણ - શ્રીયમુનાજીની ભાષાના ચાર પદોવડે સ્તુતી કરી છે. 'શ્રીમધ્વધિરાય' ચરણે એ 'રસિક' ઉપનામથી અનેક કીર્તન કર્યા છે. તેમાંનાં પાંચ પદોમાં શ્રીયમુનાજીનું સૌંદર્ય વર્ણવ્યું છે.

આ આઠસખાઓ અને આચાર્ય કુમારોએ શ્રીયમુનાજીના ભાષામાં જેટલા પદો રચ્યા છે. તે સર્વને ભેગા કરી આનુક્રમિત-ક્રમમાં એકત્રરૂપે મુદ્રિત કર્યા છે. શ્રીગુસાંઇજીરચિત સંસ્કૃત-ભાષાયુક્ત યમુનાષ્ટકપદી તથા અન્ય શ્લોકો તેમજ ભારત-ભાર્ગવ શ્રીગટુલાલાજીકૃત ભાષામાં શ્રીનાથધવલ ટીકા ધોળ (મુંબઇવાળા નિ. લી. ગો. શ્રીજીવનજીકૃત) સાથે શ્રીમતી ગો. શ્રીકૃષ્ણાવતીવહુજીકૃત શ્રીનાથજીનું ધોળ, તેમજ શ્રીજશોદા-બેટીજીકૃત ભાવભીના ભાકૃત ભાષાના પદોને સંગ્રહિત કરી 'શ્રીધોળપદ મહારસાબ્ધિ' માં એકઠા કર્યા છે. એ સૌ વૈષ્ણવો પાંચે આનન્દે અને નિષ્કામ પ્રભુના પ્રેમમાર્ગના સુદૃઢ પથિકો થાય એ આ પુસ્તકના પ્રકાશનનો મુખ્ય હેતુ છે.

પરમ ભાગવતીય શ્રી 'વ્રજરત્ન' અને સુસમ શ્રીમદ્વૈષ્ણવ પરિષદના માનદ મન્ત્રી શ્રીત્રિકમદાસ ચકુભાઇ અંતથી પરિશ્રમ પૂર્વક ભાષા સાહિત્ય સંશોધન અને મુદ્રણમાં રસ લઇ રહ્યા છે. તદર્થ તેઓ પ્રતિ હૃદયથી સહસા અનેક ધન્યવાદો સરી પડે છે. આપણા સંપ્રદાયનું ભાષા સાહિત્ય ઘણું વિશાળ અને મહત્વનું છે. તે સૌનું યોગ્ય સંશોધન, અને પ્રકાશન થવું ઘટે. મહારે અગત્યિકતાએ લખવું પડે છે કે તે દિશાએ હજુ આપણે કંઇ જ નથી કર્યું. માટે અત્યારે આવા ગ્રંથો પદો અને વાર્તાઓને પણ સંગ્રહિત કરી વિદ્વાનો પાસે સારી રીતે શુદ્ધ કરાવી પ્રસિદ્ધ સ્વરૂપે પ્રકાશિત કરાવવાની પરમ આવશ્યકતા છે. इत्यलम् ।

ગો૦ વ્ર૦ ના૦ શર્મા.

શ્રીષોડશપદમહારત્નાભિધ

ભાગ ૧લાની અનુક્રમણિકા.

મંગલાચરણ.

'શ્રીગુંસાઇજીનું ધ્યાન'	...	...	૭-૨
સાયંકુંજલયરથાસનમ્	...	...	૭-૨
'શ્રીગુંસાઇજીને વંદન'	...	...	૬-૨
યદનુગ્રહતો જંતુ	...	...	૬-૨
'શ્રીગોપીનાથજીનું ધ્યાન'	...	...	૧૦-૩
શ્રીવલ્લભપ્રતિનિધિં તેજોરાશિમ્	...		૧૦-૩
'શ્રીનાથજી અને સાત સ્વરૂપોનું સ્મરણ'	...		૮-૨
શ્રીગોવર્ધનનાથ પાદયુગલમ્	...	...	૮-૨
'શ્રી મહાપ્રભુજી અને વંશનું સ્મરણ'	...		૯-૨-૩
શ્રીમદ્વલ્લભ વિઠ્ઠલૌ	....	...	૯-૨-૩
'શ્રીમહાપ્રભુજીનું કીર્તન'	...	...	પાનું ૩
જય જય શ્રીવલ્લભ પ્રભુ	...	...	પાનું ૩
'શ્રીમહાપ્રભુજીનું ધ્યાન'	...	...	૧૧-૩
સૌંદર્યં નિજહૃદ્ગતમ્	...	....	૧૧-૩

' શ્રીમહાપ્રભુજીને પ્રણામ ' ૧-૧

ચિત્તસંતાનહંતારૌ યત્પાદામ્ ૧-૧

' દશમસ્કંધરૂપ પ્રભુનુ હૃદયમાં વિરાજતુ ' ... ૪-૧

ચતુર્ભિશ્ચ ચતુર્ભિશ્ચ ૪-૧

' પ્રભુને નમન ' ૩-૧

નમામિ હૃદયે શેષે ૩-૧

' પોતાના ગુરૂદેવને નમન ' ૨-૧

અજ્ઞાનતિમિરાંધસ્ય ૨-૧

' વેણુનાદસમયના સ્વરૂપનું ધ્યાન ' ૧-૧

બર્હાપીડં નટવરવપુઃ ૧-૧

' સ્નાન સમયનું સ્મરણ ' ૧૨-૧૩ ૩

પુષ્કરાદ્યાની તીર્થાનિ ગંગાદ્યાઃ ... ૧૨-૧૩-૩

' શ્રીયમુનાષ્ટપદી ' ... .. પાનું ૪ ૬

નમો દેવિ યમુને ... ... પાનું ૪-૬

' શ્રી યમુનાજીના ઘોળ ' ૨૨ ... ... પાનું ૨૦-૪૨

' શ્રી યમુનાજીનાં ૪૦ પદ ' ... ... પાનું ૬-૨૦

' શ્રી યમુનાજીકે પદ ' ૨૩ ... ... પાના ૪૨-૫૧

'શ્રીવિઠ્ઠલ ગિરધરનપરની છાપના પદ ૪ પદ ૨૬ ૩૨ પાના ૧૬-૧૭

શ્રી યમુનાજીકો નામ લે સોઇ સુહાગી પદ ૩૧ મું પાનું ૧૬

કોનપે જાત શ્રીયમુનેજુ બારબાર પદ ૩૨ મુ પાનું ૧૭

ભક્ત મતિપાલ જંજાલ ટાળે પદ ૩૦મુ પાનું ૧૬
રાસ રસસાગર શ્રીયમુને જુ જની પદ ૨૯મુ પાનું ૧૬

'કુંભનદાસજીની છાપના પદ ૪' ... ૨૫-૨૮ પાના ૧૪-૧૫
શ્રીયમુને અગનિત ગુન ગને ન જાઇ પદ ૨૬મું પાનું ૧૫
શ્રીયમુનેપર તન મન ધન પ્રાણ વારેં પદ ૨૭મું પાનું ૧૫
શ્રીયમુને રસપાનકેં શીપ નાણિ પદ ૨૫મું પાનું ૧૪
ભક્તકી ઇચ્છા પુરન શ્રીયમુનેજુ પદ ૨૮મું પાનુ ૧૫

'શ્રીકૃષ્ણદાસજીની છાપના' પદ ૫-૩૩-૩૬-૨૧ પાનું ૧૭-૧૮-૫૦
ઐસી કૃપા કીજે લીજીયે નામ ... પદ ૩૪મુ પાનું ૧૭
શ્રીયમુનાકે નામ અઘ દુરિભાજે ... પદ ૩૫મુ પાનું ૧૮
શ્રીયમુનાજીકેા નામ તેઇજુ લેહુ ... પદ ૩૬મુ પાનું ૧૮
શ્રીયમુને તુમસી એક હેા જુ ... પદ ૩૩મું પાનું ૧૭
નમેા તરણિતનયા પરમ ... પદ ૨૧મું પાનું ૫૦

'ગદાધરદાસજીની છાપનેા' ... પદ ૧ પાનું ૪૩
મેરે કુલ કલુમષ સબહી નાશે ... પદ ૩જુ પનું ૪૩

'ગેાવિંદદાસની છાપનેા પદ ૧ પદ ૨૦મું પાનુ ૪૯-૫૦
શ્રીયમુનાજી યહુ વિનતી ચિત ધરીયે પદ ૨૦મું પનું ૪૯-૫૦

'ગેાવિંદ પ્રભુની છાપના પદ ૫ પદ ૫-૮-૬ ૪૪ પાનુ ૮-૯
અધમ ઉધારની બિદ જની શ્રીયમુનાજી પદ ૬ પાનુ ૪૪

શ્રીજમુના જસ જગતમેં લોઇ ગાવે પદ ૮મું પાનું ૯
શ્રીયમુનાસી નાહી કોઉ ઓર દાતા પદ ૭મુ પાનું ૮
ચરણ પંકજ રેણુ શ્રીયમુનેજુ દેની પદ ૬ઠું પાનું ૮
શ્યામ અંગ શ્યામજલ વહિ શ્રીયમુને પદ ૫મું પાનું ૮

'ચતુર્ભુજદાશની છાપના પદ ૪' ... પદ ૧૩-૧૬ પાના ૧૦-૧૧

ચિત્તમેં શ્રીયમુના નિશદિન જો રાખો પદ ૧૩મું પાનું ૧૦
પ્રાણપતિ વિહરત શ્રીયમુનાકુલે પદ ૧૪મું પાનું ૧૧
વારંવાર શ્રીયમુને ગુણગાન કીજે પદ ૧૫મું પાનું ૧૧
હેત કરી દેત શ્રીજમુને વાસ કુંજે પદ ૧૬મું પાનું ૧૧

'છીતસ્વામિકે પદ ૫ ... પદ ૯ ૧૨-૨ પાના ૯-૧૦-૪૩

ગુણ અપાર મુખ એક કહાંલેં કહિયે પદ ૧૨મુ પાના ૧૦
જા મુખતે શ્રીયમુને યહ નામ આવે પદ ૧૦મું પાનું ૯
ઢોઉકુલ અંબ તરંગ સીઢી શ્રીયમુના પદ ૨જું પા. ૪૩
ધન્ય શ્રીયમુને નિધિ દેનહારી ... પદ ૧૬મું પાનું ૧૯
ધાય કે જાય જો શ્રીયમુના તીરે ... પદ ૯મું પાનું ૯

'દાસનની છાપનો પદ ૧ ... પદ ૧૧મું પાનું ૪૬
તિહારેં દરસ હો પાંઉ શ્રીયમુના પદ ૧૧મું પાનું ૪૬-૭

'દ્વારકેશની છાપનો પદ ૧ ... પદ ૨૩મું પાનું ૫૧
જયતિ શ્રીયમુને પ્રેકટ કલપલતિકે પદ ૨૩મું પાનું ૫૧

'નંદદાસજીની છાપના પદ ૪ ... પદ ૧૭-૨૦ પાના ૧૨-૧૩

તાતેં શ્રીયમુને યમુનેજુ ગાવે.. .... પદ ૧૯મું પા. ૧૨
નેહુ કારન શ્રીયમુને પ્રથમ આઇ .. પદ ૧૮મું પા ૧૨
ભક્તપેરકરિ કૃપા શ્રીયમુનેનુ એસી· પદ ૧૭મું પા. ૧૨
ભાગ્ય સૌભાગ્ય શ્રીયમુનેનુ દેખિ .... પદ ૨૦મું પા. ૧૩

'પરમાનંદદાસજીની છાપના પદ ૯ પદ ૩૭-૪૯-૨-૪-૫-૭-૮
પા ૧૮-૧૯-૪૨-૪૩-૪૪-૪૫

અતિ મંજુલ જલપ્રવાહ મનોહર પદ ૪થુ પા ૪૩
શ્રીયમુનેકી આસ અણ કરત હે દાસ પદ ૩૭મું પા ૧૮
શ્રીયમુનેકે શાથ અણ કિરતહે નાય પદ ૩૮ પા ૧૯
શ્રીયમુને પિયકે। બસ તુમજુ કિને પદ ૩૯ પા. ૧૯
શ્રીયમુને ગુંણકારની પ્રાણુપતિકે પદ ૪૦ પા. ૧૯
દીન જન મોહિ દીજે યમુના પદ ૧લુ પાનું ૪૨
પ્રપુલિત બન વિવિધ રંગ પદ ૫મું પા. ૪૪
યહ પ્રસાદ હોં પાઉ શ્રીયમુનાજી પદ ૭મું પા ૪૫
યહ યમુના ગોપાલહી ભાવે ... પદ ૮મું પા ૪૫

'રસિક પ્રિતમની છાપના પદ ૫ પદ ૧-૪ ૧૩ પા. ૬-૭ ૪૭
કહેત શ્રુતિસાર નિધરિ કરિકે ... પદ ૩જુ પા ૭
તુમ સમ ઔર ન કોઇ શ્રીયમુનાજી પદ ૧૩ પા. ૪૭
નેનભરિ દેખી અણ ભાનુ તનયા પદ ૪ પા ૭
પ્રિય સંગ રંગભરિ કરિ કલોલે ... પદ ૧ પા ૬

' રથાંગ મુખ ધામ જહાં નાગ ઇનકે પદ ૨ પા ૬
' અલખીશ મણુની છાપનો પદ ૧ ... પદ ૧૨ પા ૪૭
: શ્રીયમુનાષ્ટકની મહિમા ગોપેશ્વરિ ન જાઇ પદ ૧૨ પા ૪૭
' શ્રીવ્રજપતિની છાપના પદ ૬ .... પદ ૧૪-૧૫-૧૬-૧૮-૧૯-૨૨
પા ૪૭-૪૮-૪૯-૫૧
જગતમેં યમુનાષ્ટ પરમ કૃપાલ ... પદ ૧૯ પા ૪૯
જયતિ ભાનુ તનયા અંધુ યુગલ પદે પદ ૧૮ પા ૪૯
નિરખતહી મન અતિ આનંદ ભયો. પદ ૧૫ પા. ૪૮
પિય સંગ રંગ ભરંકર વિલાસે ... પદ ૨૨ પા ૫૨
યમુના યમુના નામ ભલે ... પદ ૧૪ પા ૪૭
યમુનાસી નહી કોઈ દુઃખહરની ... પદ ૧૬ પા ૪૮
' સુરદાસજીની છાપના પદ ૭ ... પદ ૨૧-૨૪-૯-૧૬-૧૭
પા. ૧૩-૧૪.૪૬.૪૯
શ્રીયમુનાષ્ટ તિહારો પુલિન મોહિ ભાવે પદ-૧૭ પા. ૪૯
શ્રીયમુનાષ્ટ પતિત પાવન કરે ... પદ ૯ પા. ૪૬
શ્રીયમુનેપતિ દાસકે ચિન્હ ન્યારે ... પદ ૨૪ પા ૧૪
તિહારો દરસ મોહિ ભાવે શ્રીયમુનાષ્ટ પદ ૧૦ પા. ૪૬
નામ મહિમા એસો જો જાનો ... પદ ૨૧ પા ૧૩
ફલ ફલિત હોય ફલ રૂપ જાને .... પદ ૨૩ પા ૧૪
ભકતકો સુગમ શ્રીયમુને ... પદ ૨૨ પા ૧૩

• શ્રીયમુનાજીના ધોળ ' ૨૧ ... પા. ૨૦-૪૨

' શ્રીયમુનાજીની આરતિ ' ... ધોળ ૯ પા. ૨૮

' દામુદાસના ધોળ ' ૨ ... ધોળ ૧૯-૨૧ પા. ૪૦-૪૨

મન માર્યુ લલચાયરે શ્રીમહારાણીજી ધોળે ૨૧ પા. ૪૧

શરણ પ્રતિપાળ ગોપાળ રતિ વર્ધની ધોળ ૧૯ પા. ૪૦

' ચતુર્ભુજદાસનુ ધોળ ૧ ... ધોળ ૧૨ પા. ૩૨

શ્રીજમુના નામ સંભારે જે કોઇ ... ધોળ ૧૨ પા. ૩૨

' દયારામભાધંનું ધોળ ૧ .... ધોળ ૧૦ પા. ૨૯-૩૦

» હુ સ્વભાવથી જીતાડો દુર્મતિ ટાળો માજી ધોળ ૧૦ પા. ૨૯

' દાસ વલ્લભાની છાપનું ધોળ ૧ ... ધોળ ૬ પા. ૨૪-૨૫

આલો જલ જમુનારે ન્હાવા .. ધોળ ૬ પા. ૨૪

' પ્રભુદાસનું ધોળ ૧ ... ધોળ ૭ પા ૨૫

ન્હાવે કરી વંદુરે શ્રીમહારાણીજી ... ધોળ ૭ પા. ૨૫

' માધવદાસના ધોળ ૪ ... ધોળ ૧-૫-૯-૧૪

પા. ૨૦-૨૩-૨૮-૩૪

ઉત્તમ વ્રત એકાદશી સાહેલીરે ... ધોળ ૧૪ પા. ૩૪

જનમ ધરી શ્રીજમુનાજીમાં નાહીએ ધોળ ૧ પા. ૨૦

જય જય શ્રીજમુના મા (૨) ... ધોળ ૮ પા. ૨૮

આલો સખી શ્રીગોકુલ જઇએ ... ધોળ ૫ પા. ૨૩

' રસિકની છાપના ધોળ ૨ ધોળ ૧૬-૧૭ પા. ૩૬-૩૭

શ્રીમહારાણીજીના પાન કરને તુ આવી રે ઘેાળ ૧૬ પા. ૩૬

ધન્ય ધન્ય શ્રીયમુનાજી સુખદાયી મા ઘેાળ ૧૭ પા. ૩૭

'લાલા લહેરીનું ઘેાળ ૧ .. ઘેાળ ૩ પા. ૨૧-૨૨

દરશન દ્યોની મા શ્રીયમુનાજી . ઘેાળ ૩ પા ૨૧

વગર છાપના ઘેાળ ૪ . .... ઘેાળ ૨-૮ ૧૩૧૮

પા. ૨૧-૨૬ ૩૧-૩૬

અહુનિશ દર્શન દીજીયે ... ઘેાળ ૧૮ પા. ૩૬

ધન્ય શ્રીયમુના શ્રીગેાકુલ નિકટ બિરાજે ઘેાળ ૧૩ પા. ૩૨

ધન્ય શ્રીજમુના મા કૃપા કરીને શ્રીગેાકુળ ઘેાળ ૨ પા. ૨૧

શ્યામળેા મત્યા મને શ્રીયમુનાજીની ઘેાળ ૮ પા. ૩૬

'હરીદાશના ઘેાળ ૪ ઘેાળ ૪-૧૧-૧૫-૨૦ પા. ૨૨-૩૧-૩૪ ૪૧

ધન્ય શ્રીજમુના કૃપા કરી શ્રીગેાકુલ ઘેાળ ૪ પા. ૨૨

જય જય મહારાણી જમુના ... ઘેાળ ૧૧ પા ૩૧

મેં તેા જુનત સ્વરૂપે જોયા ... ઘેાળ ૨૦ પા. ૪૧

હેતે હરિ ગુણ ગાઈએ ... ઘેાળ ૧૫ પા ૩૮

શ્રીયમુનાજીની આરતી પાનું ... ...

- અ. સૌ. ગેાસ્વામિની શ્રીમહાલક્ષ્મી વહુજી કૃત

શ્રીયમુનાજીની સ્તુતિ પાનું ... .

શ્રીનાથજીના ધોળપદાનુક્રમણિકા.

' શ્રીવિટ્ઠલપ્રભુની છાપનો ધોળ ૧ ... ધોળ ૨૪ પાનું ૯૭

તમે જુઓ મારી બેનો શ્રીનાથજીને ધોળ ૨૪ પાનું ૯૭

' શ્રીજસોદા બેટીજી કૃત ધોળ ૧ .... ધોળ ૭ મું પાનું ૭૬

ગિરિકંદરામાથી પ્રગટ થયા પ્રભુ, ધોળ ૭ મું પાનું ૭૬

' શ્રીવલ્લભલાલની છાપનો ધોળ ૧ ધોળ ૧૨ મું પાનું ૮૩

હોજી રે હો રે પ્રથમ સૂરજધોળ ધોળ ૧૨ મું પાનું ૮૩

' શ્રીવલ્લભના સ્વામીની છાપનો ધોળ ૧ ધોળ ૪૧ પાનું ૧૧૦

શ્રીનાથજીના નામ સમાન કોઈ ન ધોળ ૪૧ પાનું ૧૧૦

અજબબાઇ કૃત ધોળ ૧ ... ... ધોળ ૧૬ મું પાનું ૮૬

ગંગાબાઇએ તે ઝઘડો માંડયો ધોળ ૧૬ મું પાનું ૮૬

' કુલ્યાણરાએની છાપનો ધોળ ૧ ... ધોળ ૨૮ પાનું ૧૦૧

તનમેં શ્રીજી મનમેં શ્રીજી ગાઉં શ્રીજી ધોળ ૨૮ પાનું ૧૦૧

' કેપાંચિત (વગર છાપના) ધોળ ૮ ધોળ ૨-૩-૮-૧૫-૧૭

૧૮-૩૬-૩૮ પાના ૭૦-૭૧-૭૮-૮૭-૯૦-૯૩-૧૦૮-૧૦૯

' શ્રીગોવર્ધન નાથજીનો ખ્યાલ.

' શ્રીગોવર્ધન ઉદ્ધરણ ધીરને મન મેરે। ધોળ ૮ પાનું ૭૮

શ્રીવ્રજમંડળના ચંદ શ્રીગોવર્ધનનાથજી ધોળ ૩૬ પાનું ૧૦૮

અરે કુંજરા કુંદીએ શિખર ગિરિરાજ ધોળ ૬ કું પાનું ૯૪
આવો આવોરે સુહાગી વૃંદવનીના ધોળ ૧૮ મું પાનું ૯૩
એકવાર દર્શન દીજીએ શ્રીનાથજી ધોળ ૩૮ મું પાનું ૧૦૬
ઓરા આવોને શ્રીનાથજી સોહ્યામણારે ધોળ ૧૭ મું પાનું ૯૦
છબીવર યમુનાજી કુંજનામરે ધોળ ૨ જું પાનું ૭૨
ધન્ય ધન્ય રાણા રાયસંગહોલાલ ધોળ ૧૫ મું પાનું ૮૭
વ્હાલા રહો વેગળારે મનમોહ્યું ધોળ ૩ જું પાનું ૭૧
* કૃષ્ણ કમલની છાપનો ધોળ ૨ ધોળ ૪-૫ પાનું ૭૧-૭૩
મારો લાડિલો લલન બલિહારી ધોળ ૫ મું પાનું ૭૩
સૈયર મનમોહ્યું શ્રીનાથજી છબીલા ધોળ ૪ થું પાનું ૭૧
* ગોપાલલાલ કૃત ધોળ ૧ ... ધોળ ૧૯ મું પાનું ૯૪
સાચા સગાજી શ્રીનાથજી સોહાગી ધોળ ૧૯ મું પાનું ૯૪
* ગોસ્વામી શ્રીજીવનલાલજી મહારાજશ્રી મુંબઇ મોટી હવેલીવાલા
કૃત ... ... ધોળ ૧ ચટીક પાના ૫૨ થી ૬૮
ઓરા આવોને શ્રીનાથજી સુહામણારે પાના ૫૨ થી ૬૮
* ગોસ્વામીનિ શ્રીકૃષ્ણવતી વહુજી મહારાજ કૃત ધોળ ૧લું પાનું ૬૬
પ્રથમ શ્રીવલ્લભપદ હું નમું ... ધોળ ૧ લું પાનું ૬૬
* દયારામભાઇ કૃત ધોળ ૧... ... ધોળ ૪૦ મું પાનું ૧૧૦
શ્રીનાથજીનું વદનકમળ જોયું જોયું ધોળ ૪૦ મું પાનું ૧૧૦

' દામોદર કૃત ધોળ ૧ ... ... ધોળ ૩૭ મું પાનું ૧૦૬

શ્રીનાથજીકો ધ્યાન મેરે નિશ ધોળ ૩૭ મું પાનું ૧૦૬

' દાસનો દાસની છાપનો ધોળ ૧ ધોળ ૧૧ અ પાનું ૮૨

ચાલો તો શ્રીજી જઇએરે શ્રીમુખ ધોળ ૧૧ અ. પાનું ૮૨

' નંદદાસ કૃત ધોળ ૧ ... ... ધોળ ૧૧ મું પાનું ૮૨

શ્રીજી મેરા ઐસા રસિયા મુંજે ધોળ ૧૧ મું પાનું ૮૨

' પુરૂષોત્તમપ્રભુનીછાપનો ધોળ ૨ ધોળ ૨૬-૨૭ પાનું ૯૬-૧૦૦

શ્રીગોવર્ધનધર તેરે ધ્યાન ધરત ધોળ ૨૬ મું પાનું ૯૬

મેવાડમાં સિહાડમાં પહાડમારે ધોળ ૨૭ મું પાનું ૧૦૦

' માધવદાસ કૃત ધોળ ૭ ધોળ ૯-૧૦-૧૪-૨૯-૩૦-૩૧-૩૨

પાના ૭૯-૮૦-૮૫ ૧૦૧-૧૦૨-૧૦૩-૧૦૪

શ્રીવલ્લભ ઘેર પ્રગટીયા શ્રીગોકુલનાથે ધોળ ૧૪ મું પાનું ૮૫

ઉભા રહો તો કહુ એક વાતડી ધોળ ૧૦ મું પાનું ૮૦

ચાલો ચાલો કાલિંદીને કાંઠડે, ગિરધારી ધોળ ૩૦ મું પાનું ૧૦૨

નહાના સરખા શ્રીનાથજી નહાના ધોળ ૩૧ મું પાનું ૧૦૩

મને તો માહારો શ્રીજીનાથ લાગે ધોળ ૨૯ મું પાનું ૧૦૧

મહારે મંદિરે પધારો શ્રીનાથજી ધોળ ૩૨ મું પાનું ૧૦૪

' શૃંગાર સમે ગાવાનું ધોળ.

' પાંકે અંબોટે શ્રીનાથજી ... ... ધોળ ૯ મું પાનું ૭૬

' લાલા લહેરી કૃત ધોળ ૭ ધોળ ૨૦-૨૧-૨૨-૨૩-૩૩-૩૪-૩૫,
પાના ૯૪-૯૫-૯૬-૯૭-૧૦૫-૧૦૬-૧૦૭.

શ્રીનાથજીના ચરણ કમલે ચિત ધોળ ૩૩ મું પાનું ૧૦૬
શ્રીનાથજીને નીરખી આ ચિતડું ધોળ ૨૩ મું પાનું ૯૬
શ્રીનાથજીના વિરહે મહાદુઃખ થાય ધોળ ૩૫ મું પાનું ૧૦૭
દયા કરી દર્શન આપશે શ્રીનાથજી ધોળ ૩૩ મું પાનું ૧૦૫
સૈયર ચિત્ત ચોટયું શ્રીનાથજીના ચરણે ધોળ ૨૦ મું પાનું ૯૪
સૈયર ચિત્ત ચોર્યું શ્રીનાથજી ધુતારે ધોળ ૨૧ મું પાનું ૯૫
સૈયર મન મોહ્યું શ્રીનાથજીને લટકે ધોળ ૨૨ મું પાનું ૯૬

' ગનધીશની છાપનો ધોળ ૧ ... ધોળ ૧૩ મું પાનું ૮૪
મેરે શ્રીનાથજી પ્યારે દ્રગનતેં હોત્તુ ધોળ ૧૩ મું પનું ૮૪

' હરિદાસ કૃત ધોળ ૧ ... ... ધોળ ૨૧ મું પાનું ૯૮
શ્રીનાથજી તે છેલ બિરાજતાલે ધોળ ૨૫ મું પાનું ૯૮

' સુરદાસજી કૃત ધોળ ૧ ... ધોળ ૩૯ મું પાનું ૧૧૦
હાંરે હમારો એહી હમારે શ્રીનાથજી ધોળ ૩૯ મું પાનું ૧૧૦

' શ્રીનવનીત પ્રિયજીના ધોળ ૨ ધોળ ૧-૨ પાના ૧૧૧-૧૧૨
કુંભનકમલની છાપનો ધોળ ૧ ધોળ ૧ લું પાનું ૧૧૧
નંદાલય નિજધામના કરીએ ધોળ ૧ લું પાનું ૧૧૧
ગોપાલલાલની છાપનો ધોળ ૧ ધોળ ૨ જી પાનું ૧૧૨
શ્રીનવનીત પ્રિયાની મુખી પ્યારી ધોળ ૨ જી પાનું ૧૧૨

વેણુનાદસમયનાં સ્વરૂપનું ધ્યાન.

બર્હાપીડં નટવરવપુઃ કર્ણયોઃ કર્ણિકારં બિભ્રદ્વાસઃ
કનકકપિશં વૈજયન્તીં ચ માલામ્ । રન્ધ્રાન્ વેણોરધરસુધયા પૂરયન્ ગોપવૃન્દૈઃ વૃન્દારણ્યં સ્વપદરમણં ।
પ્રાવિશદ્ગીતકીર્તિઃ ॥ ૧ ॥

પોતાના ગુરૂદેવને નમન.

અજ્ઞાનતિમિરાંધસ્ય જ્ઞાનાંજનશલાકયા । ચક્ષુરુન્મીલિતં યેન તસ્મૈ શ્રીગુરવે નમઃ ॥ ૨ ॥

પ્રભુને નમન.

નમામિ હૃદયે શેષે લીલાક્ષીરાબ્ધિશાયિનમ્ ।
લક્ષ્મીસહસ્રલીલાભિઃસેવ્યમાનં કલાનિધિમ ॥ ૩ ॥

દશમસ્કંધરૂપ પ્રભુનું હૃદયમાં બિરાજવું.

ચતુર્ભિશ્ચ ચતુર્ભિશ્ચ ચતુર્ભિશ્ચ ત્રિભિસ્તથા । પદ્-
ભિર્વિરાજતે યોડસૌ પંચમા હૃદયે મમ ॥ ૪ ॥

શ્રી મહાપ્રભુજીને પ્રણામ.

ચિંતાસંતાનહંતારો યત્પાદાંભુજરેણવઃ । સ્વીયાનાં
તાન્નિજાચાર્યાન્ પ્રણમામિ મુહુર્મુહુઃ ॥ ૫ ॥

શ્રીગુસાંઇજીને વંદન.

યદનુગ્રહતો જંતુઃ સર્વદુઃખાતિગોઁ ભવેત્ । તમહં સર્વદા વંદે શ્રીમદ્વલ્લભનંદનમ્ ॥ ૬ ॥

શ્રીગુસાંઇજીનું ધ્યાન.

સાયંકુંજલયસ્થાસનમુપવિષ્ટસત્સ્વર્ણપાત્રં સુસ્નાતં, રાજચ્છોપવીતમપ્રતિતનુવસનં ગૌરમભોજવક્ત્રમ । પ્રાણાનાયમ્ય નાસાપુટનિહિતકરં કર્ણરાજદ્વિમુક્તં, વન્દે ડોલ્મીલિતાક્ષં મૃગમદતિલકં વિઠ્ઠલેશં સુકેશમ્ ॥ ૭ ॥

શ્રીનાથજી અને સાત સ્વરૂપોનું સ્મરણ.

શ્રીગોવર્ધનનાથપાદયુગલં હ્યંગવીનપ્રિયં નિત્યં શ્રીમથુરાધિપં સુખકરં શ્રીવિઠ્ઠલેશં મુદા ॥ શ્રીમદ્દ્વારવતીશગોકુલપતી શ્રીગોકુલેન્દું વિભું શ્રીમંન્મન્મથમોહનં નટવરં શ્રીબાલકૃષ્ણં ભજે ॥ ૮ ॥

શ્રી મહાપ્રભુજી અને વંશનું સ્મરણ.

શ્રીમદ્વલ્લભવિઠ્ઠલા ગિરિધરં ગોવિન્દરાયાભિધં શ્રીમદ્બાલકકૃષ્ણગોકુલપતી નાથં સ્વગુણાંસ્તથા ॥ એવં

શ્રીયદુનાયકં દ્વિજ ઘનશ્યામં ચતુર્ભુજં શાન્તનું કાલિન્દીં
સ્વગુરું ગિરિંગુરુવિભું સ્વીયપ્રભું શ્ચ સ્મરેત્ ॥ ૯ ॥

શ્રીગોપીનાથજીનું ધ્યાન.

શ્રીવલ્લભપ્રતિનિધિં તેજોરાશિં દયાર્ણવમ્ ॥ ગુણા-
તીતં ગુણનિધિં શ્રીગોપીનાથમાશ્રયે ॥ ૧૦ ॥

શ્રીમહાપ્રભુજીનું ધ્યાન.

સૌંદર્યં નિજદૃગતં પ્રકટિતં સ્વીગૂઢભાવાત્મકં,
પુંરૂપં ચ પુનસ્તદન્તરગતં પ્રાવીવિશત્ સ્વમિયે ।
સંશ્લિષ્ટપુભયોર્મહો રસમયઃ કૃષ્ણો હિ યત્સાક્ષિકં,
રૂપં તત ત્રિતયાત્મકં પરમભિધ્યેયં સદા વલ્લભમ્ ॥૧૧॥

સ્નાન સમયનું સ્મરણ.

પુષ્કરાદ્યાનિ તીર્થાનિ ગંગાદ્યાઃ સરિતસ્તથા
આગચ્છન્તુ પવિત્રાણિ સ્નાનકાલે સદા મમ ॥ ૧૨ ॥
શ્રીકૃષ્ણવલ્લભે દેવિ યમુને તાપહારિણિ
સેવાર્થે સ્નાયુમિચ્છામિ જલેઽસ્મિન્સન્નિધિં કુરૂ ॥ ૧૩ ॥

રાગ વિલાસ અથવા ભૈરવ.

જય જય શ્રીવલ્લભ પ્રભુ, શ્રીવિઠ્ઠલેશ સાથે,
નિજ જનપર કરત કૃપા, ધરત હાથ માથે;

દોષ સબે દૂર કરત, ભક્તિભાવ હૃદય ધરત,
કાજ સબેં સરત સદા, ગાવત ગુન ગાથે. જય જય.
કાહેકો દેહ દમત સાધન કર મૂરખ જન?
વિદ્યમાન આનંદ ત્યજ વ્યલત કોયેં અપાથે?
રસિક ચરન શરન સદા રહત હેં બડભાગી જન,
અપનો કર ગોકુલપતિ ભરત તાહિ બાથે. જય જય.
શ્રીયમુનાજી તિહારો દરસ મોહે ભાવેં.
શ્રીગોકુલકે નિકટ બહત હો, લહરનકી છબ આવેં. શ્રી.
દુઃખહરની સુખદેની શ્રીયમુનાજી, જે જન પ્રાત ઉઠ નહાવે
મદનમોહનબ્રૂકી બરી યે પીયારી, પટરાની જૂ કહાવેં. શ્રી.
બૃંદાવનમેં રાસ રચ્યોહેં, મોહન મુરલી બજાવે;
સૂરદાસ પ્રભુ તિહારે મિલનકો, બેદબિમલ જશ ગાવેં. શ્રી.

॥ અથ યમુનાષ્ટપદી. ॥

નમો દેવિ યમુને નમો દેવિ યમુને હર કૃષ્ણ મિલનાંતરાયમ્ ॥ નિજનાથમાર્ગદાયિનિ કુમારિકામપૂરિકે કુરુ ભક્તિરાયમ્ ॥ ૧ ॥ ધ્રુવપદમ્ ॥ મધુપકુલકલિતકમલાવલીવ્યપદેશધારિતશ્રીકૃષ્ણયુતભક્તહૃદયે ॥ સતતમતિશયિતહરિભાવનાનતતત્સારૂપ્યગદ્ગિતહૃદયે ॥ ૧ ॥

નિજકુલભવનવિવિધતરકુસુમયુતનીરશોભયા । વિલસદલિ-
વૃંદે ॥ સ્મારયસિ ગોપીવૃંદપૂજિતસ્વસ્મીશવિપુરાનંદ-
કંદે ॥ ૨ ॥ ઉપરિ વલદમલકમલારૂણદ્યુતિરેણુપરિમિ-
લિતજલભરેણામુના । ॥ અજયુવતિકુચકુંભકુંકુમારૂણ-
મુરઃ સ્મારયસિ મારપિતુરધુના ॥ ૩ ॥ અધિરજનિ
હરિવિહૃતિમીક્ષિતું કુવલયાભિધસુભગનયનાન્યુશતિ ત-
નુષે ॥ નયનયુગમલ્પમિતિ બહુતરાણિ ચ તાનિ રસિ-
કતાનિધિતયા કૃણ્વે ॥ ૪ ॥ રજનિજાગરજનિતરાગ-
રંજિતનયનપંકજૈરહનિ હરિમીક્ષસે ॥ મકરંદભરમિષે-
ણાનંદપૂરિતા સતતમિહ હર્ષાશ્રુ મુંચસે ॥ ૫ ॥ તટ-
સતાનેકશુકસારિકામુનિગણસ્તુતવિવિધગુણસીંધુસાગરે ॥
સંગતા સતતમિહ ભક્તજનતાપહૃતિ રાજસે રાસરસ-
સાંગરે ॥ ૬ ॥ રતિભરશ્રમજલોદ્ગિતકમલ પરિમલવ્રજ-
યુવતિમોદે ॥ તારકુચ્યલનસુનિરસ્તસંગીતયુતમદમુદિ-
તમધુપકૃતવિનોદે ॥ ૭ ॥ નિજવ્રજજનાર્ધનાત્તગોવર્ધને
રાધિકાહૃદયકમલે ॥ રતિમતિશયિતરસવિકુલસ્યાશુ કુરુ
વેણુનિનદા, નિસરલે ॥ ૮ ॥ વ્રજપરિવૃઢવલ્લભે કદા
ત્વચ્ચરણસરોરુહમીક્ષણાસ્પદં મે ॥ તવ તટગતવાલુકઃ

કદાહું સકલનિજાંગગર્તા મુદા કરિષ્યે ॥ ૯ ॥ કૃદાવને ચારુભૂવૃંદનેમન્મનોરથ પૂરય સૂરસૂતે ॥ કૃષ્ણોત્તરઃ કૃષ્ણ વિહારિ એવ સ્થિતિસ્તવદીયે તટ એવ ભૂયાત ॥ ૧૦ ॥

ઃતિ શ્રી યમુનાષ્ટપદી સમાપ્તે

અથ શ્રીયમુનાજીનાં ૪૦ પદ

પદ ૧ લુ રાગ રામકલી

પ્રિયસંગ રંગભરિ કરિ કલોલે પ્રિય૦ સખનકા મુખદેન, પીયસંગ હરત સૈન; ચિત્તમે તુમ પ્રત ચેન, જમહી બોલે. પ્રિય૦ અતિહી વિખ્યાત, સમ બાત ઇનકે હાથ; નામ લેત કૃપા કરે અતોલે, દર સકલિ પરસકલિ ધ્યાન હિયમે ધરે; સદા વ્રજનાથ ઇનસંગ ડોલે. પ્રિય૦ ૨ અતિહિ સુખદાત, દુઃખ સમનકે હરન, એહી લીનો પરન દેખુ ડોલે; એસી યમુને જન તુમ કરા ગુન ગાન; રસિક મિતમ પાય નગ અમોલે પ્રિય૦ ૩

પદ ૨ જુ,—શ્યામ સુખધામ જહાં નામ ઇનકે, શ્યામ નિશદિના પ્રાણપતિ આય હિયમે બસે;

જોઈ ગાંવે સુજશો ભાગ્ય તિનકે, શ્યામ. ૧ ચેહિ જગમે સાર; કહત વારંવાર, સબનકે આધાર, ધન નિધિનકે; લેત યમુને નામ દેત અંભે પદ દાને; રસિક પ્રિતમ પ્રિયા બસ જુ ઇનકે, શ્યામ. ૨

પદ ૩ જું.—કહેત શ્રુતિસાર નિધારિ કરિકે, કહેત. ઇનિ બિના કોન એસી કરે હે સખી; હરત દુઃખકંદ, સુખકંદ બરખે, કહેત. ૧ પ્રણસંબંધ જબ હોત યાં જીવકો, તબહિં ઇનકી ભુજા વામ ફરકે; દેખિકરિ સોરકરી જાય પિયસોં કહે, અતિહિ આનંદ મનમેંજુ હરખે. કહેત. ૨ નામ નિર્મલિ નગ લે કોઉ ના સકે, ભક્ત રાખત હિયે હાર કરકે; રસિક પ્રીતમ જુકી હોત જાપર કૃપા, સોઇ શ્રીયમુનાજીકો રૂપ પરખે.

પદ ૪ થું—નેનભરિ દેખી અબ ભોનુ તનયા. નેન. કહિ પિયસોં કરે પ્રેમર તંબોલિ પરે; શ્રમજલ મરત આનંદ મનયા. નેન૦ ૧ ચલત ટેઢી હોંહિં, હોત પિયકો મોહી. ઇનિ બિના રહત નહિ, એક છિનયાં. રંસિકે પ્રિતમ રાસ કરેત યમુના પાસ, માનો નિર્ધનકો નધી હે જુ ધનયા.

પદ ૫ મું—શ્યામસુંદર શ્યામબંધે રહિ શ્રીયમુને સુર તરંગભિંદુતે સિંધુસી વહિ ચલી, માનો આતુર અલી રહી ન ભુવને. શ્યામ૦ ૧ કોટિ કામહિં વારોં, રૂપ નેનન નિહારો, લાલ ગિરિધરન સંગ કરત રમને, હરખી ગોવિંદ પ્રભુ નીરંબી ધનકી ઓર, માનો નવ-દુલહની આઈ ગોને. ૧

પદ ૬ હું—ચરણપંકજરેણુ શ્રીયમુનેહુ દેની ચર૦ કલિયુગ જીવ ઉદ્ધારન કારન, કરત પાપ અબ્ધાર પેની. ચરણ૦ ૧ પ્રાણપતિ પ્રાણસુત, આયે ભક્તન હિત, સકલ સુખકી તુમ હો હુ શ્રેની; ગોવિંદ પ્રભુ વિના રહત નહિ એક છિનુ, અતિહિ આતુર ચંચલ હુ નયની. ચરણ૦ ૨.

પદ ૭ મું—શ્રીયમુનાસી નાહીં કોઉ ઓર દાતા શ્રીય૦ જે ધનકી શરણ જનહે દોરીકે, તાહિકે તીર્થ-છિનુ કરી સનાથા. શ્રીય૦ ૧ એહિ ગુણ ગાન રસ-પાન રસના, એક સહસ્ર રસના હ્યોં ન દઈ બિધાતા, ગોવિંદ પ્રભુ તન મન ધન વારને, સમહિકે ભુવન ધનહીકેહુ હાથા. શ્રીય૦ ૨.

પદ ૯ મું—શ્રીવિઠ્ઠલનાથ જગતમેં જોઈ ગાવે, શ્રીવિઠ્ઠલકી આધીન જેહિ અહર્નિશ રહે. આણુપતિ, નેન ઓર ગોવિંદમેં એસહુ હોવે. ૧ શ્રી ગોકુલ વેદ પુરાનકી બાત યહી આગમ કહે; પ્રેમકો ભેદ કોઉ ન પાવે, કહત ગોવિંદ શ્રીયમુનેકી જાવે કૃપા, સોઈ શ્રીવલ્લભકુલ શરણ આવે. શ્રીજ૦ ૨.

પદ ૯ મું—ધાય રે જાય જે શ્રીયમુના તીરે. ધાય૦ તાકિ મહિમા અબ કહાંલગ બરનિયે, જાય પરસત અંગ પ્રેમ નીરે. ધાય૦ ૧ નિશ દીના રહિ ફિરત મનમોહન, પિયાસંગ ભક્તનકી હે જુ ભીરે; છીતસ્વામિ ગિરિધરન શ્રી વિઠ્ઠલ, ઈન બિના નેક નહિ ધરત ધીરે ધાય૦ ૨.

પદ ૧૦ મું—જા મુખતેં શ્રીયમુને યહ નામ આવે, જા મુ૦ તાપર કૃપા કરેં શ્રીવલ્લભ પ્રભુ; સોઇ શ્રીયમુનાજીકો ભેદ પાવે. જા મુ૦ ૧ તન મન ધન સબ લાલ ગિરિધરનકો, દેહે ચરન જબ ચીત લાવે, છીતસ્વામી ગિરિધરન શ્રી વિઠ્ઠલ, નેનન મગટ લીલા દિખાવે.

પદ ૧૧ મું—ધન્ય શ્રીયમુને-નિધી દેનહારી, કરત ગુન ગાન અજ્ઞાન અંધ દૂર કરિ; જય ભીક્ષવત પ્રિય માનપ્યારી. ધન્ય૦ ૧ જીન કોઉ સંદેહ કરો બાત ચિં-ત્તમેં ધરો, પુષ્ટિપંથ અનુસરો સુખલ્યું કારી; પ્રેમકે પુંજમેં, રાસરસકુંજમેં, તાહી રાખત રસરંગ ભારી. ધન્ય૦ ૨ શ્રીયમુને ઔર પ્રાણપતિ પ્રાણ ઔર પ્રાણ-સુત, ચહું જન જીવપર દયા બિચારી; છીતસ્વામિ ગિરિધરન શ્રી વિઠ્ઠલ, પ્રિતકે લીયે અબ સંગ ધારી,

પદ ૧૨ મું—ગુણ અપાર મુખ એક કહાંલોં કહિયે ગુણ. તજે સાધન ભજે નામ શ્રીયમુનાજીકો; લાલ-ગિરિધર નવર તબહિં પૈયે, ગુણ૦ ૧ પરમ પુનિત પ્રીતકી રીત સબ જનિકે, દૃઢ કરી ચરણ કમલ જુ ગ્રહીયે; છીતસ્વામિ ગિરિધરન શ્રી વિઠ્ઠલ, ઐસી નિધી છાંડી અબ કહાં જુ જૈયે.

પદ ૧૩ મું—ચિત્તમેં શ્રીયમુના નિશદિન જે રાખો. ચિત્ત૦ ભક્તકેચશ કૃપા કરતહે સર્વદા; એસો શ્રીયમુ-નાજીકો હેતુ સાખો. ચિત્ત૦ ૧ જે મુખતેં . શ્રીયમુને યહ નામ આવે, રંગ પ્રીતે અબ જય તાકો; ચતુ-

ભુંજદાસ અબ કેહેતહું સબનસોં, તાતેં શ્રીયમુને
યમુને હુ ભાખો. ચિત્ત૦ ૨

પદ ૧૪ મું—પ્રાણપતિ વિહરત શ્રીયમુનાકુલે, પ્રાણ૦
લુબ્ધમકરંદકે ભ્રમર જ્યોં બસ ભયે; દેખી રવિઉદય
માનો કમલ ફૂલે, પ્રાણ૦ ૧ કરત ગુંજર મુરલીજુ
સે સાંવરો, સુનત વ્રજવધૂ તન સુધી જુ ભૂલે, ચતુ-
ર્ભુંજદાસ જમુને પ્રેમસિંધુ મેં; લાલગિરિધરન અબ
હરણી ઝુલે. પ્રાણ૦ ૨

પદ ૧૫ મું—વારંવાર શ્રીયમુને ગુણ ગાન કીજે.
વારં૦ એહી રસનાતેં ભજને નામરસ અમૃત; ભાગ્ય
જનકે હું સોધ જુ પીજે. વારં. ૧ ભાનુતનયા દયા
અતિહી કરૂણામયા; ઇનકી કરિ આસ અબ સદાઈ
જીજે; ચતુર્ભુંજદાસ કહે સોઇ પિયપાસ રહે, જોઇ
શ્રીજમુનાજીકે રસ જુ ભીજે. વારં. ૨

પદ ૧૬ મું—હેતકરી દેત શ્રીજમુને વાસ કુંજે.
હેત. જહાં નિસ વાસર રાસમેં રસિકવર, કહાં લગ
બરનિયે પ્રેમ પુંજે. હેત. ૧ થકિત સરિતાનીર,
થકિત વ્રજ વધુ ભીર; કોઉ ન ધરત ધીર મુરલી

સુનીજે, ચંદુભું જદ્દાસે અમુને પંકજ જનિ, મધુપદી-
માંહ ચિત્ત લાય ગુંજે. ૧૫ હેત.૨૨

૬૦ પદ ૧૬ મું—ભક્તપર કીધી કૃપા-શ્રીયમુને જુ
એસી. ભક્ત છાંડી નિજ ધામ વિશ્રામ ભૂતલ કિયો,
પ્રગટલીલા દિખાઇ જુ તેસી. ભક્ત. ૬ પરમ પરમારથ
કરતહે સબનકેં, હેત અદ્ભુત રૂપ આપ જેસી, નંદ-
દાસ યોં જનિ દઢકરિ ચરણ ગ્રહે, એક રસના કહા
કહેં વિસેષી. ભક્ત. ૨

પદ ૧૮ મું—નેહ કારન શ્રીયમુને પ્રથમ આઈ,
નેહ. ભક્તકે ચિત્તકી વૃત્તિ સબ જનલી; તહાંતે અ-
તિહિ આતુર જુ ધાઈ. નેહ. ૧ જનકે મન જેસી
ઇચ્છા હતી તાહિકી, તેસિહી આય સાંચજુ પૂજનકું;
નંદદાસ પ્રભુ તાપર રીઝિ રહે, નેહ શ્રીયમુનાજીકો
જગ જુ ગાઇ. નેહ. ૨

પદ ૧૯ મું—તાનેં શ્રીયમુને યમુને જુ ગાવો,
તાતે. શેષ સહસ્ર મુખ નિશદિના ગાવત; પાર નહિ
પાવત તાહી પાવો. તાતેં. ૧ સકલ મુખ દેનકું
તાતેં કરો ઉચ્ચાર, કહતહું વારંવાર દીન ભુલાવો;

કહ્યો. પદ ૮ મું—શ્રીજમુનાજીકો જગત્મે કોઇ ગાવે, શ્રીગોકુલકો ચાધીન કરે રહત સદા આણપતિ, નેન ચૌર મોનમેં ચસત્ હાવે. શ્રીજ૦ ૧ વેદ પુરાનકી બાત ચહત્ચાગમ્ રૈં; પ્રેમકો ભેદ કોઉ ન પાવે, કહૈત ગોવિંદ શ્રીયમુનેકી જાપર કૃપા. સોઇ શ્રીવલ્લભકુલ શૃંગ્ આવે. શ્રીજ૦ ૨.

પદ ૯ મું—ધાય કે જાય જે શ્રીયમુના તીર. ધાય૦ તાકિ મહિમા અણ કહ્યાંલગ બરનિયે, જાય પરસત અંગ પ્રેમ નીરૈ. ધાય૦ ૧ નિશા દીના કેલિ કરત મનમોહન, પિયાસંગ ભક્તનકી હૈ જુ ભીરૈ; છીતસ્વામિ ગિરિધરન શ્રી વિઠ્ઠલ, ઈન બિના નેક નહિ ધરત ધીરિ ધાય૦ ૨.

પદ ૧૦ મું—જ મુખતેં શ્રીયમુને યહ નામ આવે, જ મુ૦ તાપર કૃપા કરેં શ્રીવલ્લભ પ્રભુ; સોઇ શ્રીયમુનાજીકો ભેદ પાવે. જ મુ૦ ૧ તન મન ધન સબ લાલ ગિરિધરનકો, દેકેં ચરન જમ ચીત લાવે, છીતસ્વામી ગિરિધરન શ્રી વિઠ્ઠલ, નેનન પ્રગટ લીલા દિખાવે.

સુનાજે; ચંતુર્ભુજદાસિ ગમુને પંકજં જાનિ; મધુપકી-
માંહિ ચિત્તે લાય ગુંજે. ... હેત. ૨

ટ: પદ ૧૭ મું—ભક્તપર; કરી કૃપા- શ્રીયમુને જુ
એસી. ભક્ત. છાંડી નિજ ધામ વિશ્રામ ભૂતલ કિયો,
પ્રગટલીલા દિખાઇ જુ તેસી. ભક્ત. ૧ પરમ પરમારથે
કરતહે સબનકેં, દેત અદ્ભુત રૂપ આપ જેસી, નંદ-
દાસ યોં જાનિ દઢકરિ ચરણ ગ્રહે, એક રસના કહો
કહેાં વિસેષી. ભક્ત. ૨

પદ ૧૮ મું—નેહ કારન શ્રીયમુને પ્રથમ આઈ,
નેહ. ભક્તકે ચિત્તકી વૃત્તિ સબ જાનહી; તહાંતે અ-
તિહિં આતુર જુ ધાઈ. નેહ. ૧ જાકે મન જેસી
ઇચ્છા હતી તાહિકી, તેસિહી આય સાંચલુ પૂજાઈ;
નંદદાસ પ્રભુ તાપર રીઝિ રહે, જોઇ શ્રીયમુનાજીકો
જસ જુ ગાઇ. નેહ. ૨

પદ ૧૯ મું—તાતેં શ્રીયમુને યમુને જુ ગાવ્યો,
તાતેં. શેષ સહસ્ત્ર મુખ નિશદિના ગાવત; પાર નહિ
પાવત તાહી પાવ્યો. તાતેં. ૧ રાકલ મુખ દેનકાર
તાતેં કરો ઉચ્ચાર, કહતહુ વારંવાર જન ભુલાવ્યો;

(યમુને બુલાવો.) નંદદાસકી આસ શ્રીયમુને પૂરન કરી, તાતેં ધરી ધરી ચિત્ત લાવો. તાતેં. ૨

પદ ૨૦ મું—ભાગ્ય સૌભાગ્ય શ્રીયમુને જુ દેઈ, ભાગ્ય. બાત લૌકિક તજે પુષ્ટિ યમુને ભજે; લાલ ગિરિધરનવર તબ મિલેઇ. ભાગ્ય, ૧ ભગવદીસંગ-કરી બાત ઇનકી લડે, સદા સાન્નિધ્ય રહે કેલી મેઇ; નંદદાસ જાપર કૃપા શ્રીવલ્લભ કરે. તાકો શ્રી યમુને સદા વસ જુ હેઇ. ભાગ્ય. ૨

પદ ૨૧ મું—નામ મહિમા એસો જે જાનો. નામ. મર્યાદાદિક કહે લૌકિક સુખ લહે; પુષ્ટિકો પુષ્ટિપંથ નિશ્ચે બાનો. ૧ સ્વાતિ જલ બુંદ જબ પરતહે જાહિમેં, તાહિમેં હોત તેસો જુ વાનો, શ્રીયમુને કૃપા સિંધુ જાનિ સ્વાતિ જલ બહુ માનિ, સુર ગુણ પૂર કહાંલોં બખાનો. નામ. ૨

પદ ૨૨ મું—ભક્તકોં સુગમ શ્રીયમુને અગમ ઓરેં. ભક્ત. પ્રાતહી હોત અધ જાત તાકે સકલ; જબ હું રહત તાહી હાથ જોરે. ભક્ત. ૧ અનુભવિ બિના અનુભવ કહા જાનહી, જાકો પિયા નહિ ચિત્ત ચોરે;

પ્રેમડે સિંધુકો મરમ જાન્યો નહિ સુર કહે કહા ભયો દેહુ બોરે.

પદ ૨૩ મું—ફલફલિત હોય ફલરૂપ જાને, ફલ, દેખીહુ ના સુની તાહીકી બાપુની; કાહુકી બાત કહે કેસે જુ માને. ફલ; ૧ તાહિકે હાથ નિમેષ નગ દીજીયે; જોઈ નીકે કરી પરખી જાને, સુર કહે કુરતે દૂર બસિયે સદા; શ્રીયમુનાજી કો નામ લિજે જુ ફલ. ૨

પદ ૨૪ મું—શ્રીયમુને પતિ દાસકે ચિન્હુ ન્યારે, ભગવદીકો ભગવત્સંગ મિલિ રહતારે; જાકે હીયે બસત પ્રાણ પ્યારે. શ્રીય. ૧ ગુહ યમુને બાત સોઇ ચેમ જનાવી, જાકે મન મોહન નેનતારે; સુર સુખસાર નીરધાર વે પાંવલી, જનપર હોય શ્રી વલ્લભ કૃપારે શ્રીય. ૨

પદ ૨૫ મું.—શ્રીયમુને રસભાનકો શીષ નાવે, ચોસી મણીમાં જન ભંટતકો સુખદાન, જોઇ આગે જુ પોચિ. શ્રીય૦ ૧ પતિત પાવન કરન નામ તાકે ૨૦ [illegible] અતિ ચરન કહું ન જાઉં;

કુંભનદાસ લાલ ગિરિધરનમુખ નિરખત યહિ આહલ
નહિ પલક લાઉ. ૧ શ્રીય. ૨

૧પદ ૨૬ મું.—શ્રીયમુને અગનિત ગુન ગને ન
જાઈ. શ્રીય. યમુને તટ વેણુતે હોત હે નવિન તનુ;
ઇનકે સુખદેનકી કહા કરે બડાઈ. શ્રીય. ૧ ભક્ત
માંગત જોઈ દેત તેહી છિનુ, સો એસી કો કરે પણ
નીબાઈ; કુમનદાસ લાલ ગિરિધર નમુખ નિરખત;
કહા કેસે કરિ મન અઘાઈ. શ્રીય. ૨

૧પદ ૨૭મું.—શ્રીયમુનેપર તન મન ધન પ્રાણ વારેં,
શ્રીય. જબ્રી શ્રુતિ કોન વિશાદ અબ કહિએ;
તાહી નૈનનતે ન નેક ટારેં ૧ ચરન કમલ ઇનકે
જુ ચિતત રહેં; નિસદિના નામ મુખ તે ઉચ્ચારેં;
કુંભનદાસ કહે લાલગિરિધરનમુખ, ઇનકી કૃપા બઈ
તબ નિહારેં શ્રીય. ૨

૧પદ ૨૮ મું.—ભક્તકી ઇચ્છા પૂરન શ્રીયમુને જુ
કરતા. ભક્તં બિના ભાગે હુ દેત કહાંલોં કહેં હેત;
જેસે કાહુકો કોઉ હોય ધરતા. ભક્ત. ૧ શ્રીયમુના
પુલિન રાસ વ્રજ વધુ લિયે પાસ મદ મદ હાસ

કર અનજો હરતા, કુંભનદાસ લાલગિરિધરન મુખ નિરખત, યહી જીય લેખત શ્રીયમુનેજુ ભરતા. ભક્ત. ૨

પદ ૨૯ મું.—રાસરસસાગર શ્રીયમુને જુ જની, બહુત ધારોકન મતિછિનું નૂતન, રાખત આપને ઉરમાંજુ હાની. રાસ. ૧ ભક્તકો સહિ ભાર, દેત જુ પ્રાનઆધાર, અતિહી બોલત મધુર, મધુરબાની; શ્રી વિઠ્ઠલ ગિરિધરનવર વસ થીયે. જ્ઞાનપેંજત મંડિમા બખાની. રાસ. ૨

પદ ૩૦ મું.—ભક્તપ્રતિપાલ જંજનસ ટારે, અપને રસરંગમે સંગ રાખત સદા, સર્વદા જોઇ શ્રીયમુને નામ ઉચ્ચારે. ભક્ત. ૧ ઇનકી કૃપા અબ કહાં લગ બરનિયે, જેસે રાખત જનની પુત્ર બારં. શ્રીવિઠ્ઠલ ગિરિધરનસંગ વિહરત, ભક્તકો એક છિન ના બિસારે. ૨

પદ ૩૧ મું.—શ્રીયમુનાજીકો નામ લે સોઈ મુક્તિ લાગી. શ્રીય. ઈનકે સ્વરૂપકો સદા ચિંતન કરતે; ફલ ન પરત જાય લેહુ લાગી. શ્રીય. ૧ પુષ્ટિમાર્ગમરમ અતિહી દુર્લભ કરમ, છાંડી સગરે પરમ

પ્રેમ પાગી, શ્રી વિઠ્ઠલ ગિરિધરન એસી નિધી, ભક્તનકેં હેત હૈ બિના માગી. શ્રીય. ૨

૩૨ મું.—કેનપેં જાત શ્રીયમુને જુ બારની; સબહીકો મનમોહત મોહન; સો પીયાકો ગન હેતુ હરની. કેન૦ ૧ દિનભિના એકછિન રહેત નહિ જીવન ધન, પ્રત્યંદ મન આનંદ કરની; શ્રીવિઠ્ઠલ ગિરિધરન સંગ આગે; ભક્તકે હેત અવતાર ધરની. કેન૦ ૨

પદ ૩૩ મું.—શ્રીયમુને તુમસી ઔર હો જુ તુંમહી. કરિ કૃપા દરસ નિસવાસર દીજિયે; તિહારે ગુનગાનકો રહે ઉદ્યમહી શ્રીય૦ ૧ તિહારે પાયેતે સકલનિધી પાવહી; ચરણકમલ ચિત્ત ભ્રમર ભ્રમહી, કૃષ્ણદાસનિ કહેં કેંન યહ તપ કિયો, તિહારે ટીગ રહત હેં લતા દ્રુમહી. શ્રીય૦ ૨

પદ ૩૪ મું.—ઐસી કૃપા કીજે લીજ્યે નામ. ઐસી૦ શ્રીયમુને જગવંદની ગુણ ન જાત કાહુ ગિનિ; જિનકે ઐસે ધની સુંદર શ્યામ. ઐસી૦ ૧ દેત સંયોગરસ ઐસે પિયુ હેતુ બસ, સુનત તિહારો સુ-

પાન કરાવો અમૃત જળનું, જેર હરાવો માયાદળનું,
રટણ કરાવો શ્રીરાધાવરનું. દરશન ૨
શરણ પડ્યો હું દુઃખડાં કાપો, પાપ નિવારી સુખડાં આપો
યુગલ સ્વરૂપ મહારાં હૃદયે સ્થાપો. દરશન. ૩
માયા જળ ટાળો એ મહારાણી, માજી લીલામાં લ્યો તાણી;
દૈવી જીવતણી કરૂણા જાણી. દરશન. ૪
અહર્નિશ સેવામાં દિન ભાગું, કૃષ્ણકૃપા ને દીનતા માગું,
અચિન્ત્ય પદ આપો પાયે લાગું. દરશન. ૫
છોડાવી ચો વિષયાસક્તિ, માનસી સેવામાં અનુરક્તિ;
શ્યામ ચરણ ચો મા દૃઢ ભક્તિ. દરશન. ૬
દુર્ગુણ મારા કાઢી નાંખો, વાંકા હોય તો હમારા સાંખો;
બજમાં વાસ મળે, એજ મુખ ભાખો. દરશન. ૭
લાલાલલેરી સેવકહારો, દીન થઇ જાચે અતિ દુખીયારો;
ઉગરવાનો બીજો નથી આરો. દરશન. ૮

ષોડશ ૪.

અન્ય શ્રી યમુના કૃપા કરી શ્રીગોકુલ બજસુખ
આપજો બજની રજમાં અહર્નિશ અમને સ્થિર કરીને
સ્થાપજો ૧ તમે મોટાં છો શ્રીમહારાણી, તમે જીવ-

તણી કરૂણા જાણી, શરણે લેજો અમને તાણી, ધન્યશ્રી. ૨ શ્રીવૃંદાવનની વાટમાં, જાવું શ્રીયમુના ઘાટમાં; વાહાલે રાસ રમાડ્યાં રાતમાં. ધન્ય શ્રી. ૩ ચાલો તો થઇએ વ્રજવાસી, પરિક્રમા કરીએ ચોરાશી, માહારા જન્મ મરણની ટળી ફાંસી. ધન્ય શ્રી ૪ પંચરાત્રો સાત સ્વરૂપ સેવા, આરોગાવો માહા મેવા, વૈષ્ણવને લાભ ઘણો લેવા, ધન્ય શ્રી. ૫ શ્રીગોકુલ મથુરાની ગલીઓમાં મહારાજ મુજને ત્યાં મળીયા, મારા જન્મ મનોરથ સફળ થયા. ધન્ય શ્રી. ૬ નંદજીનો વાહાલો વનમાળી, કાલીંદી કાંઠે ધેનુ ચારી, વાહાલો હસી હસી અમ શું લે તાળી. ધન્ય શ્રી. ૭ ચાલો તો શ્રીયમુના નહીએ, એવા અખંડ વ્રજવાસી થઇએ, એવી નૈતમ લીલા નિત્ય ગાઇએ. ધન્ય શ્રી. ૮ સખી સમરોને શ્રીસારંગ પાણિ, વૈષ્ણવને વાહાલી એ વાણી, એ લીલાહરિદાસે જણી. ધન્ય શ્રી. ૯

ધોળ ૫.

ચાલો સખી શ્રીગોકુળ જઇએ, નિર્મળ શ્રીયમુનાજી. નાહીએ, ને અખંડ વ્રજવાસી થઇએ. ચાલો. ૧ નિત્ય

પ્રતિ જસોદાજી :ઘાટે. મહાપ્રભુ ઉભા રંગીલી વાટે, કે પ્રાપ્યા ભક્ત રસિક માટે. ચાલો. ૨ શ્રીગોકુલપતિ દાન દીએ ભારી, અંગીકૃતને વૃષ્ટિ કીધી છે ન્યારી, સદા પ્રભુ મહાગંગળકારી. ચાલો. ૩ માણીજીવન મંદિર રાજે, ભક્તતણાં મહાદુઃખ ભાજે, કે આનંદ શ્રીગોકુલમાં ગાજે. ચાલો. ૪ નયણાં ભરી મીતમજી નિરખું, જન્મ સ્થળ સફળ કરી પરખું, વાહલાજીનાં મુખડાં જોઈ હરખું. ચાલો. ૫ શ્રીગોકુળ રંગ તણી રેલી, લતા દ્રુમ ફુલી રહી વેલી, નિરખંતાં થઈ રહી ઘેલી. ચાલો. ૬ સ્ફાટિકમણિ શ્રીગોવર્ધન સોહીએ, શ્રીવૃંદાવન જોતાં મન મોહીએ; કયાં સ્થળ જન્મ જન્મ સોહીએ. ચાલો. ૭ શ્રીગોકુળ વસીએરે હેલી, મહારાણીજી સહાય કરે વેહેલી, જેવું મીતમજી પહેલી. ચાલો. ૮ શ્રીમહારાણીજી ઘેરાં બહુ ભાવે, ભક્ત સહુ દરશને આવે, માધવદાસ દેખી સુખ પાવે. ચાલો. ૯.

ધોળ ૬.

ચાલો જળ જમુનારે ન્હાવા; શ્રીગિરિધર આવશે ગાયો પાવા. ચાલો. ૧ ગોવાળની મંડળીરે લેઇને,

વાહાલો મારો નાથ સાતાથેઇને. ચાલો. ૨ સુખની શું કહું રે સજની, વર્ણ કહું શ્રીમહારાણીજીના ગુણે સજની. ચાલો. ૩ બ્રજ વગોવ્યામાં રે ન આવે, એ સુખ અનુભવીઓને આવે. ચાલો. ૪ અનુભવમાં હોવે એને, એ કયાંથી જોને તેને. ચાલો. ૫ એ સુખ પાંડવોની પામે, એ સુખ અર્જુનને અભિલાષે. ચાલો. ૬ દાસ વલ્લભનારે સ્વામી, વહાલો મારો છે અંતરજામી ચાલો. ૭

ઘોળ ૭.

વહાલે કરી વંદુરે, શ્રીમહારાણીજી,
બહુ અંબમ ઉદ્ધારીરે, એવા જશ જાણીને. ૧
ચૌદ લોકના સ્વામીરે, વસ્યા જ્યાં વાસ કરી;
પટરાણીજી પોતેરે, રહ્યાં એવા નાથ વરી. ૨
ગંગાપદ પામીરે, જે પાવન જગને કરે;
તે તો શ્રીમહારાણીરે ગુણે બહુ વિસ્તરીયા. ૩
યમુનાજળ હોવારે યોગેશ્વર દેહ ધરે;
ક્ષીરાબ્ધિ પૂરણરે હરિ નિત્ય રાસ રમે ૪
શિવજી અજરજેચારે ધોડશિયાં ધ્યાન ધરી;
સનકાદિક સરખારે, ગાયે, ગુણગાન કરી. ૫

શ્રીયમુનાજળ મહિમારે કળી નવ કોઈ શકે;
શેષનાગ સરખારે ગાતાં ગુણ તેજ થકે;
જશ જાણી વિશેષેરે કે સુર મુનિ નરનારી;
તારો તાપ શું જાણેરે કે એ રસ અધિકારી
અમૃત જળ એવાં રે કે પીતાં પાપ હરે;
તે તો વેદની વાણીરે કે સુર મુનિ ઓચરે;
નીર ધીર ગંભીરેરે, ચાલે મહામોદ ભર્યાં;
મથુરા મંડળમાંરે, કે વિલાસે પરવરીયાં.
વૃંદાવન તારેરે, અતિ બહુ શોભા ધરે;
તટ ધીર સમીપરે, ગોપીજન ક્રીડાં કરે;
શ્રીગોકુળ રસ ભરીયુંરે, કે શોભા શી રે
એહના ગુણ ગાવારે, કે દાસ થઇને રહું;
મને આશ ઘણેરીરે, કે માતાજી તમારી છે;
પ્રભુદાસને રહાવારે, કે બાંહ્ય પસારી છે.

ઘોળ ૮.

શ્યામળો મળ્યા મને શ્રીયમુનાજીની કુંજમાં.
લાડીલો મળ્યા મને શ્રીયમુનાજીની કુંજમાં.
કુંજમાં ગહતી મને નાંખી દીધી ફંદમાં,
અંગોઅંગ ભીંજી ગયું તો રસીયાજીના રંગમાં. શ્યા

સાખી–કુંજ સદનં સોહામણું શોભા અપરંપાર; વ્રજ જુવતીના જૂથમાં બિરાજે શ્રીગિરિધરલાલ. સાન કરી કહે છે સખી ચાલો વૃંદાવનમાં. શ્યામળો. ૧ સાખી–વૃંદાવન ચાલી સખી પહેરે નવરંગ ચીર, વાંસલડીની ધુનિ સુણી નવ રહી ધારણ ધીર; શ્રીજમુનાજીના વાટમાં ને સાહેલીના સાથમાં, આવીને ઓચીંતી મને ભીડી અંગોઅંગમાં, શ્યામળો. ૨ સાખી–વાટ વાટ ઉભા રહી ફાંફરી મારે કહાંનં, સહુ સખીયોના દેખતાં ક્રીધી વહાલે સાન. બેઠીતી ઘર કામમાં ને સુણી ધુનિ કાનમાં; ચાલી હું તો તાનમાં ને રીઝી એના ધ્યાનમાં, શ્યામળો. ૩ સાખી–કામ વામથી પરહરી નિસરી ઘરથી બહાર, એ વહાલાને કારણે મેં તજ્યાં કુટુંબ પરિવાર, લાલની લટકમાં ને ભ્રકુટીની મટકમાં, ચાલની ચટક મન વસ્યું છે મુગટમાં. શ્યામળો. ૪ સાખી–લટક મટક રસીયા તણો મુદ્દન મનોહર વેશ, મોર મુગુટ સોહામણા એના ઘૂંઘરવાળા કેશ. દાસ કહે છે કોડ પૂરો મારા મનના, આપો વ્રજવાસં દાસ થાઉં નિજ જનના. શ્યામળો. ૫ સાખી–

તેને જમનો નાહિ ભણકાર; ફર જોડી કહે હરિદાસ,
હાલે વારંવાર. જય જય. ૮

ધોળ ૧૨.

શ્રીજમુના નામ સંભારે, જે કોઇ, શ્રીજમુના નામ સંભારે; તારો દર્શ સ્પર્શ કોઈ કરહી, વાહીકો વે તારે. જે કોઈ. ૧ ભક્તિકો મહિમા ભણી શકે કોઉ, યમ હા હા કહી હારે; ચતુર્ભુજ પ્રભુ ગિરિધરનલાલકો, નિત્ય પ્રતિ વદન નિહારે. જે કોઈ. ૨

ધોળ ૧૩.

ધન્ય શ્રીજમુના શ્રીગોકુળ નિકટ બીરાજે, નિત્ય નવલે રંગ; તટ તરંગ તણા આભરણસુંદર સોહીએ, શ્રી મલીયા હતા વાટે. અલૌકિક ડગર રાજે, ત્યાંહાં વૈષ્ણવ જન ઘેરે ગાજે; ત્યાંહાં મંદિર શોભા સુખ છાજે. ધન્ય. ૧ ત્યાંહાં નિત્ય ક્રીડા નંદલાલ કરે, વ્રજ જુવતીનાં જૂથ ફરે; ત્યાંહાં રમણ રેતી તન તાપ હરે. ધન્ય. ૨ જ્યહાં કુસુમ કુમ વનવેલી સોહીએ, જેહને દીઠે ત્રિભુવન મન મોહીએ; ત્યાંહા અખંડ આનંદ પ્રતિ હોએ. ધન્ય. ૩ ત્યાં કમળ કમળ રંગ રસ

ભરિયાં, પ્રિયતમપર અંતર પરવરિયાં; આવે મધુકર અંત ફારજ સરીયાં. ધન્ય. ૪ ત્યહાં ગોવર્ધન ગિરિ સંગ ડોલે, ત્યહાં વ્રજવાસી મુજ યશ બોલે, નહિ તપ તીર્થ વ્રત તે તુલ્યે. ધન્ય. ૫ ત્યહાં વિશ્રામ ઘાટ મધુપુરી જતા, ત્યહાં બેઉકુ વલ્લભ સુખદાતા, બીજા-ઘાટ અનેક મુનિવર દાતા. ધન્ય. ૬ ત્યહાં ઉતરી શ્રીવસુદેવ આવ્યા, કોકિલા ઘાટ શ્રીવલ્લભે મન ભાવ્યા એવા જસોદા ઘાટ લખી લાવ્યા. ધન્ય ૭ ત્યહાં બ્રહ્માંડ ઘાટ મૃત્તિકા મીઠી, છડી દર્શન વસંત સમે દીઠી ત્યહાં ગોપ કૂપ અધર રસ છુટી. ધન્ય. ૮ ત્યહાં ગોકુળ મહાવન ગિરિધારી, જ્યહાં યમલા અર્જુન સુખકારી; વહાલે પૂતના પ્રકટ સંહારી. ધન્ય ૯ ત્યહાં ગોકુળ શ્રી મહાપ્રભુ રાજે, પ્રભુ ઉચ્ચકર નિત્ય ગુણ ગાજે; શ્રીઠકુરાણી ઘાટ જોઇ ભવનાં ભય ભાજે. ધન્ય. ૧૦ ત્યહાં જગન્નાથ ઘાટે નાહાતાં, અષ્ટ સખા બ્રહ્મઘાટ નિત્ય ગુણ ગાતાં, ત્યહાં રાવણ ૨૮ નિત્ય પ્રતિ જાતાં. ધન્ય. ૧૧ ત્યહાં દાસ ગોવર્દ્ધન ગુણ ગાઇએ, કરો કૃપા તો વ્રજવાસી થઇએ, મન ક્રમ વચને આનંદી થઇએ ધન્ય. ૧૨

ઢાળ ૧૪.

ઉત્તમ વ્રત એકાદશી, સાહેલીરે, આજ મહારે અમ-
વાસ, યમુનાજી જઇએ ઝીલવા સાહેલીરે. ૧ રંગીલી
ગલી રળીયામણી સાહેલીરે, વૈષ્ણવની ભીડાભીડ.
જમુના. ૨ સરખી સૈયર ટોળે મળી સાહેલીરે, હેડે
હરખ ન માય. જમુના. ૩ વહુ બેટી હીડે મહપતા
સાહેલીરે, સૌ કોને દર્શન થાય. જમુના. ૪ સાકરે
કેરા પડયા સાહેલીરે, દૂધડે વસ્યાં મેહ. જમુના. ૫
ગોકુળ ગામ રળીયામણું સાહેલીરે, સુંદર જમુનાનો
નીર. જમુના ૬ જમુનાજીમાં ઝીલતાં સાહેલીરે, છુટા
મેલ્યા કેશ. જમુના. ૭ વ્રજવાસી સામા મળ્યા સાહે-
લીરે, હરખે સાહીશું વેશ. જમુના. ૮ પરસાદ મેહલો
મોકળા સાહેલીરે, કોરતણો નહીં પાર. જમુના ૯
માધવદાસની વિનતિ સાહેલીરે, આપોને વ્રજમાં વાસ.
જમુના. ૧૦

ઢાળ ૧૫.

હેતે હરિ ગુણ ગાઇએ, શ્રીજમુનાજી નાહીએ;
ભાગ્ય ભલારે ભૂતલે વસ્યોરે ૧૬. હરે કારણ આ કલિ-

કાલમાં, વૈષ્ણવ જન જાણે. (૨) પ્રકટ પ્રભુ શ્રીગુસાંઇજી; તેણું મહાસુખ માણે. ભાગ્ય ૧ જીરે દાન સમર્પણ સ્નેહ કરી, જેણું પ્રીતડી જોડી. (૨) તન મન ધન અર્પણ કર્યાં, ગર્વ ગાંઠડી છોડી. ભાગ્ય. ૨ જીરે પ્રભુ વિનો બીજું મને નવ ગમે, સેવા અધીકારી. (૨) વૈષ્ણવદાસ કહીયે તેને, મન દૃઢ કરી રાખી. ભાગ્ય. ૩ જીરે જેનું મન શ્રીયુંદાવન વસે, લીલારસ ભાવે. (૨) સ્નેહ બાંધ્યો શ્રીકૃષ્ણશું, ધન્ય ભાગ્ય કહાવે. ભાગ્ય ૪ જીરે જેહને કૃપા શ્રીમહારાજની, દાન સમર્પણ આપ્યાં (૨) નામ મંત્ર સંભળાવીયાં, ભવના બંધન કાપ્યાં. ભાગ્ય. જીરે જેણે શ્રીવલ્લભસુતને ઓળખ્યા. નયણે નિર્મળ દીઠા (૨) તે દૈવી જીવ કહીયે સદા, ગુણ ગાય છે મીઠા. ભાગ્ય. ૬ જીરે વ્રજની પરિક્રમા જે કરે; શ્રીગોવર્દ્ધન નિરખ્યા, (૨) રમણ રંગીલી ભૂમિકા, હૈડાં બહુ હરખ્યા. ભાગ્ય. ૭ જીરે જે જન. શ્રીજમુનાજીમાં ઝીલીયા, મરજાદા ટાળી, (૨) વ્રજ રજ પરસી આ દેહશું, લીધો જન્મ સુધારી. ભાગ્ય. ૮ શ્રીનાથજી નિરખ્યા નયણાં ભરી, તે પૂર્વની જે પ્રીતે, (૨) તેરે

સેવાનાં ફળ જાણુજો; સુખ સ્નેહની રીતે. ભાગ્ય.
૬ શ્રીવલ્લભ શ્રીવલ્લભ જે કરે, શ્રીવલ્લભસુત વાણી
(૨) હરિદાસ ચરણ શોભા જોઇને રાખ્યાં પોતાના
જાણી. ભાગ્ય. ૧૦

ધોળ ૧૬.

શ્રીમહારાણીજીનાં પાન કરને તું માણી રે, ટેક.
એ છે અધમ ઉદ્ધારણ જાણી. મહારાણીજીનાં૦ ૧
એમનું માહાત્મ્ય છે પદ્મ પુરાણેરે, પૃથ્વીપર શ્રીવારાહજી
વખાણેરે; એ તો વ્રજવાસી સુખ માણે, મહારાણીજીનાં૦
૨ સુંદર મથુરાજી નિકટ બિરાજેરે, મંદમંદ મહાધુનિ
ગાજેરે; એમનાં દર્શનથી દુઃખ ભાજે. મહારાણીજીનાં૦
૩ વિશ્રામઘાટે તે આરતિ થાયરે, સામા પ્રભુજીના
મુકુટ બિરાજેરે, ચોખા હાથીની ગર્જનાએ આવે.
મહારાણીજીનાં૦ ૪ ત્યાં તો વૈષ્ણવની ભીડ ભરાયરે,
ત્યાંતો આરતિ ધોળ ગવાયરે; ત્યાં તો જય જય શબ્દ
ઉચ્ચારે, મહારાણીજીનાં ૫ એમનાં સ્મરણથી સુખ
થાયરે, તેહેના પ્રાયશ્ચિત દૂર પળાયરે; જેમ સિંહ દેખીને
મૃગ નાસે. મહારાણીજીનાં૦ ૬ જે કોઇ પયપાન શ્રીયમુ

નાંનાં કરશેરે, તેનો જમકિંકર ભય ટળશેરે; કહે છે
રસિક- રાઘેવરને વરશે, મહારાણીજીનાં૦ ૭

ધોળ ૧૭.

ધન્ય ધન્ય શ્રીયમુનાજી સુખદાયી મા, સેવકજનને
સદા સુડાઈમા. ૧ સુંદર શ્યામ અંગે અતિ સોહે મા,
નિરખતાં નિજ જનનાં મન મોહેમા. ૨ ભાલ વિશાળ
કમળદળનયનં મા, નાસિકા ખીર કોકિલ કલભેન મા. ૩
બિંબથી અધિક અધર અરૂણાઈ મા, કોમલ ગલ્લસ્થલ
અલકાઈ મા. ૪ હાસિમ બીજ દંત અતિ ઓપે મા, રતિ-
પતિની મર્યાદા લોપે મા. ૫ ભ્રકુટી ધનુષ કામનું રાજે મા,
મસ્તક કેશ મધુપ સમ છાજે મા. ૬ નખશિખ સુંદર
અતિસુકુમાર મા, વૈભવ બાઢયો અંગ અપાર મા. ૭
તરણિતનયા તરૂણ છે બાલ મા, ચંદ્ર મુખીને રૂપ રસાલ
મા, ૮ કૃપા કરી ક્ષિતિ ઉપર પધાર્યાં મા, અનેક પતિત
જનને ઉદ્ધાર્યા મા ૯ કલિંદની કીર્તિ જગત વધારી
મા, જળ અતિશીતળને સુખકારી મા. ૧૦ અનેક
દેશને પાવન કરતાં મા, ચરણ શ્રીબ્રજમંડળમાં ધરતાં મા.
૧૧ તેણે કરી વૈભવ અતિશે વાધ્યો મા, ભક્તનો સકળ

મનોરથ સાધ્યો મા. ૧૨ બેઉ તટ હસ્તકમળ છબિ છાજે મા, લહેર તે કંકણ રૂપ બિરાજે મા. ૧૩ વાલુકા ચમકે ઝગમગ મોતી મા; માણેક હીરાની અતિ જ્યોતિ મા. ૧૪ અંગ અંગ મુક્તાનાં આભરણમા, તે તો જળ પુહીથી આવરણ મા. ૧૫ સખીજીને સંગ કોકિલા મોર મા, સારસ હંસને ક્ષીર ચકોર મા. ૧૬ ત્રિવિધ સમીર સમીપે ચાલે મા, તે તો ત્રિવિધ તાપને ટાળે મા ૧૭ બેઉ તટ વૃક્ષલતા રહ્યાં ફુલી મા; શાખાઓ જળ ઉપર રહી ઝુમી મા. ૧૮ અધીક સમીપ શ્રીવૃંદાવન મા; કુંજે કુંજે સૌરભ મિત સુમન મા. ૧૯ શીતળ સુગંધ સુખદ વહે નીર મા; તીર બેસે હોર હોર આભીર મા. ૨૦ રાણી જીનાં સૌભાગ્યનો નહિ પાર મા; શા શાં કહું વૈભવતણા પ્રકાર મા. ૨૧ પ્રભુજીના ગૂઢ રમણ મધ્યે પ્રભાતી મા મિતમસંગ સદા મદમાતી મા. ૨૨ સદા નિરંતર મજા પતિ બેલે મા; રાણીજીને સદા નિકટ રંગ રેલે મા. ૨૩ દંપતી શ્રમ જલસહિત વિહાર મા; જલ મધ્ય ક્રીડન વિવિધ પ્રકાર મા. ૨૪ તેણે કરી શતગણી શોભા બાઢી મા; રાણીજીનો મહિમા અતુલ અગાધે મા. ૨૫ જે જન સદા

ધરે ચિત્ત ધ્યાન મા; તેહને પુષ્ટિતણું ફરે દાન મા. ૨૬ વ્રજપતિલીલા પ્રગટ દેખાડે મા; ચરણકમળ રસ સ્વીદ્ય ચખાડે મા. ૨૭ અષ્ટમહાસિદ્ધિનું કરે દાન મા; ભાવે જે કરે અંબુ પાન મા. ૨૮ દર્શને સકલ આપદ ટાળે મા; ભક્તને અભય પદારથ આલે મા. ૨૯ એવું શ્રીમહારાણીનું રૂપ મા; નખશિખ સુંદર પરમ અનૂપ મા. ૩૦ સદા બિરાજે શ્રીવ્રજની માંહે મા; નિત્યપ્રતિવિલસે વ્રજપતિ બાંહે મા. ૩૧ પુષ્ટિભક્તની કરજો સાર મા; કૃપા કરી ઉતારો ભવ પાર મા. ૩૨ નિજ સેવકને એ છે આશ મા; સદા રાખો ચરણકમલની પાસ મા. ૩૩ વળી વળી એહ વિનતિ કીજીએ, દાસ રસિકને ચરણ રજ દીજીએ. ૩૪.

ઘેળ ૧૮.

અહર્નિશ દરશન દીજીયે; કલિંદજા અહર્નિશ દરશન દીજીયે. ટેક. બાલ પશુ બુદ્ધિ મા અજ્ઞાન છું પણ આપની; આ વિનતિ કરતાં મન ખીજીયે. કલિંદજા. ૧ જનની પ્રકાર સ્નેહ જીવ ઉપર રાખતાં; મારા સાધન વિના તે આપ રીઝીયે. કલિંદજા ૨ ભક્તને તે ભક્તિ

દાતા આપ ભવતારણી; મા પ્રેમનો તે પંથ પતીજીયે. કલિંદજા. ૩ મેઘ શ્યામરૂપે આપ ભાનુની સુતા છો; આ કારણ એ શ્યામ સ્નેહ ભીજીયે. કલિંદજા ૪ પરમ કૃપાળુ આપ અંબમ ઉદ્ધારણી મા; પુષ્ટિરસ પાઓ તો કાંઈ પીજીયે. કલિંદજા. ૫ નિજજન ધ્યાન માગે ચરણ કમળનું; મા જેમ ઘૃત માંડ મધ્યે ધ્રીજીએ. કલિંદજા. ૬

ધોળ ૧૯.

શરણે પ્રતિપાલ ગોપાલ રતિ વર્ધની ॥ દેત પતિ-પંથ પ્રિય કંથ સન્મુખ કરત અતુલ કરૂનામય નાથ અંગ અર્ધની ॥ ૧ ॥ દીનજન જાન રસપુંજ કુંજેશ્વરી રમત રસપાસ પિય સંગ નિશ શારદિની ॥ ભક્તિ દાયક સકલ ભવસિંધુ તારિની કરત વિધ્વંસ જન અખિલ અઘ મર્દની ॥ ૨ ॥ રહત નંદ સુતુ તટનિકટ નિશદિન સદા ગોપગોપી રમત મધ્ય રસ કંદની ॥ કૃષ્ણગુતનયરત ગુણ ધર્મ શ્રીકૃષ્ણરે કૃષ્ણલીલામથી કૃષ્ણ મુખ કંદની ॥ ॥ ૩ ॥ પદ્મજા પાંય તું સંગલી મુર રિપુ સકલ સામર્થ્ય ભઇ પાપકી ખંદની ॥ કૃપારસ વૈકુંઠ પદથી સીઢી જગત વિખ્યાત શિવ શેષ શિર મંદની ॥ ૪ ॥ પ્યારે પદ કમલ

ઔર સબ છાંડકે દેખ દૃગ કર દયા હાસ્ય મુખમંદની ॥ ઉભય કર જોર કૃષ્ણદાસ વિનતિ કરે, કરો અબ કૃપા કલિંદગિરિનંદિની ॥ ૫ ॥

ઘોળ ૨૦.

મેં તો બ્રુગલ સ્વરૂપે જોયાં જે જમુનાજીરે ॥ મારાં ભવનાં દુખડાં ખોયાં જે જમુનાજી રે ॥ ૧ ॥ પહેરી ચોળી કસુંબા સાડી જે. એવાં સ્વરૂપ નિરખવાં દહાડી જે. ॥ ૨ ॥ નૂપુર ઘૂંઘરી વાગે ચરણે જે. માંરૂ મન તમારે શરણે જે. ॥ ૩ ॥ આજી તમ પાસે મારૂં મન જે. ઘેર બેઠાં તપે મારૂ તન જે. શોભો નંદકુંવરની સંગે જે. ॥ ૪ ॥ સુંદર રૂપે શ્યામ સ્વરૂપ જે. તમને મોહ્યા છે વ્રજના ભૂપ. ॥ ૫ ॥ સદા બિરાજે શ્રીવ્રજમાંય જે. પુષ્ટિભક્તની કરંવા સહાય જે. ॥ ૬ ॥ શોભા જોઈ કહે હરિદાસ જે. અમને આપજો વ્રજમાં વાસ જે ॥ ૭ ॥ આજી હું તો તમારો દાસ જે જમુનાજી રે. રાખો ચરણકમલની પાસ જે જમુનાજીરે ॥ ૮ ॥

ઘોળ ૨૧.

મન મારૂં લલચાયરે. શ્રીમહારાણીજી નિરખવા મન મારૂં લલચાય-ટેક. ગોકુલીયાની ગલીયે, ત્યાં તો

મનોજ વાયુ મંદિની ॥ ૨ ॥ કુમુદ કુંજવન વિકાસ
મંડિત દિશં દિશ સુવાસ કુંજત અલિ હંસ કોક
મધુર છંદિની ॥ પ્રફુલિત અરવિંદપુંજ કોકિલ કલ
સાર ગુંજ ગાવત અલિ મંજુ કુંજ વિવિધ વંદિની
॥ ૨ ॥ નારદ શિવ સનક, વ્યાસ ધ્યાવત મુનિ ધ્રેરત
આસ ચાહત પુલિન વાસ સકલ દુઃખ નિકંદિની ॥
નામ લેત કટત પાપ મુનિ કિન્નર ઋષિ કલાપ કરત
જાપ પરમાનંદ મહા આનંદિની ॥ ૩ ॥ ૪ ॥

પ્રફુલિત વન વિવિધ રંગ ઝલકત યમુના તરંગ
સૌરભ વન અમોદિત અતિ સુહાવનો ॥ ચિંતામણિ
કનક ભમિ છબી અદ્ભુત લતાં જુમી શીતલ મંદ
અનિ સુગંધ મરુત આલનો ॥ ૧ ॥ સારસ હંસ
શુક ચકોર ચિત્રિત નૃત્યત સુમોર કલ કપોત કોકિલા
કલ મધુર ગાવનો ॥ યુગલ રસિક વર વિહાર પરમા-
નંદ છબી અપાર જયતિ આજ વૃંદાવન પરમ
ભાવનો ॥ ૨ ॥ ૫ ॥

અંબમ ઉદ્ધારની મધ જનની શ્રીયમુનાજી ॥ ગોપન
સંગ શ્યામ વન સુંદર તીર ત્રિભંગી દાની ॥ ૧ ॥

ગંગાચરણ પરસતે પાવન હર શિર ચિકુર સમાની ॥ સાત સમુદ્ર ભેદ યમ ભંગિની હરિ નખ શિખ લપ-ટાની ॥ ૨ ॥ રાસ રસિક મણિ નૃત્ય પરાયણ પ્રેમ પુંજ ઠકુરાની ॥ આલિંગન ચુંબન રસ વિલસત કૃષ્ણ પુલિન રજ ધાની ॥ ૩ ॥ ગ્રીષ્મ ઋતુ સુખ હેત નાથકું સંગ રાધિકા રાણી ॥ ગોવિંદ પ્રભુ રવિ તનયા પ્યારી ભક્તિ મુક્તિકી ખાણી ॥ ૪ ॥ ૬ ॥

યહ પ્રસાદ હોં પાઉં શ્રીયમુનાજી ॥ તુમ્હારે નિકટ રહો નિશ વાસર રામકૃષ્ણ ગુણ ગાઉં ॥ ૧ ॥ મજ્જન કરું વિમલ જલ પાવન ચિંતા ક્લેશ વહાઉં ॥ તિહારી કૃપા તેં ભાનુકી તનયા હરીપદ પ્રીત બઢાઉં ॥ ૨ ॥ વિનતિ કરોં યહી વર માગોં અધમન સંગ વિસરાઉં ॥ પરમાનંદ પ્રભુ સબ સુખ દાતા મદન ગોપાલ લઢાઉં ॥ ૩ ॥ ૭ ॥

યહ યમુના ગોપાલ હી ભાવે ॥ યમુના યમુના નામ ઉચારત ધર્મરાજ તાકી ન ચલાવેં ॥ ૧ ॥ જો યમુનાકો જલ મહાતમ વારંવાર પ્રણામ કરે ॥ તે યમુના અવગાહન મજ્જન ચિંતિત તાપ તનકે જુ હરે ॥ ૨ ॥

પદ્મપુરાણ કથા યહ પાવન ધરણી પ્રતિ વારાહ કહી ॥ તીર્થ માહાત્મ જન જગતગુરૂ સો પરમાનંદ દાસ લહી ॥ ૩ ॥ ૮ ॥

શ્રીયમુનાજી પતિત પાવન કરે ॥ અંધમહી જ્ય દિયો દરશન સકલ પાતક હરે ॥ ૧ ॥ જલ તરંગન પરસ કર પય પાન સો મુખ ભરે ॥ નામ સ્મરત ગઈ દુરમતિ કૃષ્ણ યશ વિસ્તરે ॥ ૨ ॥ ગોપ કન્યા કિયો મજ્જન લાલ ગિરિધર વરે ॥ સૂર શ્રીગોપાલ સ્મરત સકલ કાર્ય સરે ॥ ૩ ॥ ૯ ॥

તિહારો દરસ મોહિ ભાવે શ્રીયમુનાજી ॥ શ્રીગો કુલતે નિકટ વહેત હે લહરનકી છબી આવે ॥ ૧ ॥ સુખ દેની દુખ હરણી શ્રીયમુનાજી તટ, જન પ્રાત ઉઠ ન્હાવે ॥ મદન મોહન વ્રજ, કિંકરી પિયારી પટરાણી વ્રજ કહાવે ॥ ૨ ॥ વૃંદાવનમેં રાસ રચ્યોં હે મોહન મુરલી બજાવે ॥ સૂરદાસ પ્રભુ તિહારે મિલનકું વેદ વિમલ યશ ગાવે ॥ ૩ ॥ ૧૦ ॥

તિહારો દરસહોં પાઉં શ્રીયમુના ॥ શ્રીગોવર્ધન શ્રી વૃંદાવન વ્રજ રજ અંગ લગાઉં ॥૧॥ દિન દશ પાંચ રહું

શ્રી ગોકુળ ઠકુરાની ચાટ હું ન્હાઉં ॥ દાસન ઉપર કરો કૃપા સંતનકે સંગ આવું ॥ ૨ ॥ ૧૬॥

શ્રી યમુનાજીકી મહિમા મોપેં વરણિ ન જાઈ ॥ સુરસુતા વનશ્યામ વરણ પ્રફુલ્લિત રૂપ નિકાઈ ॥ ૧ ॥ શ્રી હરિ ગોપ વધું દ્વિજ સબ શ્રી ગોકુલકે લરકાઈ ॥ પ્રજાધીશ પ્રભુ આદિ ભક્તનકે સકલ સિદ્ધી સુખદાઈ ॥ ૨ ॥ ૧૭ ॥

તુમ સમ ઔર ન કોઇ શ્રી યમુનાજી ॥ કરો કૃપા મોહિ દીન જનકે નિજ વ્રજ વાસો હોઇ ॥ ૧ ॥ રાખો ચરણ શરણ તરણિ તનયા જન્મ આપદા ખોઈ ॥ યહ સંસાર સ્વારથકો સબ વિધ સુત બંધુ સગો ન કોઈ॥ ૨ ॥ પ્રેમ ભજનમેં કરત વિઘ્નતા સંત સંતાપે સોઇ ॥ તાકો સંગ મોહિ સપને ન દિજે માગત નયનભર રોઈ ॥ ૩ ॥ ગરલ પાન કરત અમૃતમેં વિષયા રસસો મોઈ ॥ રસિક કહે દીન હોય માગું લહેર સમુદ્ર સમોઇ ॥ ૪ ॥ ૧૩ ॥

યમુના યમુના નામ ભજે ॥ હરખત કરો આરાધ્રન ઇનકો ઔરકો પંથ તજે ॥ ૧ ॥ દેહું સકલ પદારથ

તુમકેાં હુનકે નામ રટે ॥ બ્રજપતિથી અતિહી પિયારી તાતે સકલ શૃંગાર સજે ॥ ૨ ॥ ૧૪ ॥

નિરખતહી મન અતિ આનંદ ભયેા દેખ પ્રભાત પ્રભાકર કન્યા ॥ જલ પરસતહી સકલ અઘ ભાજે જયેાં હરિ દેખ હરણુથી સિન્યા ॥ ૧ ॥ ઔર જીવનકેાં ઔરનથી ગતિ મેરી ગતિ તેા તુમહી અનન્યા ॥ બ્રજ પતિથી તુમ અતિહિ પિયારી તુમ સંગમતે જયાનંદી ધન્યા ॥ ૨ ॥ ૧૫ ॥

યમુનાસી નહી કેાઇ દુખહરની ॥ જકે સ્નાન તે મિટતહેં પાપ હેાતહે આનંદ સુખથી જુ કરની ॥૧॥ મહિમા અગાધ અપાર ઇનકે ગુણ વેદ પુરાણ ન વરણી ॥ કહત બ્રજપતિ તુમ સમનકેા સમુજાય છુટે યમ કર જયેા આવે ઇનથી શરણી ॥ ૨ ॥ ૧૬ ॥

શ્રી યમુનાજી તિહારેા પ્રકટ ભાવે ॥ સુ બ્રહ્માદિક ધ્યાન ધરત હેં સેા સુપને નહિ પાવે ॥ ૧ ॥ બિચ બિચ કુંજ સદન અતિ સુંદર શ્યામા શ્યામ સુહાવે ॥ છહું દિશ સેાકલ પ્રકટ અતિ પુરે ગુહિ ગુહિ કંહ ધરાવે ॥ ૨ ॥ કુસુમન કે વિજના કે સંઘારે

સખિયન બાંહ દુરાવે ॥ સુરદાસ પ્રભુ સબ સુખ સાગર દીન દીન શોભા પાવે ॥ ૩ ॥ ૧૭ ॥

જયતિ ભાનુ તનયા ચરણ યુગલ વંદે ॥ જયતિ વ્રજરાજ નંદ પ્રિયે સર્વદા દેત આનંદ જ્યું શરદ ચંદે ॥ ૧ ॥ જયતિ સકલ સુખ કારિણી કૃષ્ણ મન હારિણી શ્રીગોકુલ નિકટ બહુત મંદે ॥ જ્યું તટ નિકટ હરિ રાસ મંડલ રચ્યો તહાં નૃત્યત તાતા થેઈ થંદે ॥ ૨ ॥ જયતિ કલિંદ ગિરિ નંદિની દેત આનંદિની ભક્તકે હરત સબ દુખ દંદે ॥ ચિતમેં ધ્યાન ધર મુદિત વ્રજપતિ કહેં જયતિ યમુને જયતિ નંદ નંદે ॥ ૩ ॥ ૧૮ ॥

જગતમેં યમુનાજી પરમ કૃપાલ ॥ વિનતિ કરત તુરત સુન લીની ભયે સોપેં દયાલ ॥ ૧ ॥ જે કોઉ મજ્જન કરત નિરંતર તાતે હરપત હેં યમ કાલ ॥ વ્રજપતિ કી અતિ પ્યારી કાલિંદી સ્મરત હોત નિહાલ ॥ ૨ ॥ ૧૯ ॥

શ્રીયમુનાજી યહ વિનતી ચિત ધરિયે ॥ ગિરિધરલાલ મુખારવિંદ રતિ જન્મ જન્મ નિત કરિયે ॥ ૧ ॥ વિપ

સાગર સંસાર વિષમ સંગ તેં મોહિ ઉદ્ધરિયે ॥ કામ ક્રોધ અજ્ઞાન તિમિર અતિ ઉર અંતર તેં હરિયે ॥ ૨ ॥ તુમ્હારે સંગ વસે નિજ જન સંગ રૂપ દેખ મન હરિયે ॥ ગાઉં ગુણ ગોપાલલાલ કે અષ્ટ વ્યાધી તે હરિયે ॥ ૩ ॥ ત્રિવિધ દોષ હરે કાલિંદી ઐસ કૃપા કર હરિયે ॥ ગોવિંદદાસ યહ વર માગે તુમ્હારે ચરણ અનુસરિયે ॥ ૪ ॥ ૨૦ ॥

નમો તરણિ તનયા પ્રેમે પુનીત જગ પાવની કૃષ્ણ મન ભાવની કૃષ્ણિ નામા ॥ અખિલ મુખ દાયિની સબ સિદ્ધિ હેતુ શ્રી રાધિકા રમણ રતિ કરણ શ્યામા ॥ ૧ ॥ વિમલ જલ સુમન કાનન મોદ યુત પુલિન અતિ રમ્ય પ્રિય કુંજ કિશોરા ॥ ગોપ ગોપી નવલ પ્રેમ રતિ વંદિતા તટ મુદિત રહત જૈસે ચકોરા ॥ ૨ ॥ લહરિ ભાવ શોભિત વાલુકા સુભગ સજ આલ વત પૂરણ રાસ કેલિદા ॥ લલિત ગિરિવર ધરણ પ્રિય કાલિંદ નંદિની નિકટ કૃષ્ણદાસ વિહરત સબલહા ॥ ૩ ॥ ૨૧ ॥

પિય સંગ રંગ ભર ફેર વિલાસે ॥ સુરત રસ સિંધુમેં અતિ હી હરષિત ભયુ કમલ જ્યોં પ્રફુલ્લતે રવિ પ્રકાશે ॥ ૧ ॥ તનતે મનતે પ્રાણતે સર્વદા કરત હે હરિ સંગ મૂદુલ હાસે ॥ કહત વ્રજપતિ તુમ સુખન સોં સમ આયે. મિટે યમ ત્રાસ ઇન હીં ઉપાસે ॥ ૨ ॥ ૨૨ ॥

જયતિ શ્રી યમુને પ્રકટ કલ્પ લતિકે ॥ અષ્ટ વિધ સિદ્ધિ અદ્ભુત વૈભવ સકલ સ્વજન વિખ્યાત સ્વાધીન પ્રતિકે ॥ ૧ ॥ કેલિ શ્રમ સુરત પય રૂપ વ્રજ ભૂપકો પુત્ર પય પાન દે વિશ્વમાતા ॥ અંગ નૂતન કરત પુષ્ટિ તબ અનુસરત નિકુલ રસ કેલિ શ્રી અમિત દાતા ॥ ૨ ॥ કહત યમ દ્વાર તે મુકત સુખ પ્યારતે નામ ત્રય અક્ષર ઉચ્ચાર શ્રીને ॥ ઉભય લીલા વિષ્ટ વ્રજ પ્રિય કુમારિકા તુર્ય પ્રિયા વદત રસ રંગ ભીને ॥ ૩ ॥ અનાવૃત પ્રક્ષ તે સદાવૃત પ્લક્ષ રહી કનક શાખા વિપુલ શ્યામ વટી ॥ સદા પ્રફુલ્લિત દ્વારકેશ અવલોકકે નિત્ય આનંદ આભીર વટી ॥ ૪ ॥ ૨૩ ॥

॥ अथश्रीनाथजीनूंधोल ॥

ओरा आवोनें श्रीनाथजी सुहामणा रे ॥
तारी चटकती चालना लडुं भामणा रे ॥ १ ॥

श्रीकृष्णायनमः [1]भजभनभालमुकुंहमुअरुपसरोवर-
भाय ॥ व्रजजन लोचनभीननुंजीवनजेथी थाय ॥ १ ॥
एचे गोस्वामिश्री जीवनजी महाराजें श्रीनाथजीनुं धोल
गुजराती भाषामा रचेलुं छे पण ते घणुंज संस्कृत
भरेलुं छे कारण के संस्कृत भाषा जाणनारा सारा कवी
लोकोनी कवितामां संस्कृत शब्द घणा आवे छे अने एज
कवितानुं भूषण छे तेथी आ घणुंज संस्कृत भरेलुं छे
तेथी ए धोल वाचनारा लोकोनें तेनो [1]अर्थ समझ
वामां आवतो नथी अने अर्थ न समझवाथी केट-
लाएक पाठो क्रमशाथीज बदलावा लाग्या छे ए जोतां
केटलाएक वर्षोमा आ धोलमां घणोज फेरफार थवानो

---

१ भज एटले भजन ॥

અને પછી તો તે ઘોલનો અર્થ વિદ્વાનોથીપણ સમ-
જાશે નહિ એથી એમ ન થવા માટે આ ઘોલ શુદ્ધ
છપાવી પ્રસિદ્ધ કરેલું છે અને એ ઘોલની ટીકા ગટ્ટે
લાલા એ નામે પ્રસિદ્ધ પંચનદિ ગોવર્દ્ધનલાલાયે કરી
છે હવે પેહેલી તુકનો અર્થ તો પ્રસિદ્ધ છે ભામણા
તે ઓવારણા આ સર્વ વચન શ્રીનાથજી પ્રત્યે
શ્રી રાધાજીના છે તે ઓગણત્રીશમી તુકમાં સ્ફુટ
થશે ॥ ૧ ॥

વારણ વનમા ગયા તે ણ ને જોઈને રે ॥
જેમ લાજથી ધની તે ધન ખોઈને રે ॥ ૨ ॥

હવે ચાલની શોભા ઉપરે ઉત્પ્રેક્ષા કરે છે હાથિયો
જંગલમાં રહે છે એ ચાલને જોઇને તે વારણ મદ-
મત્ત હાથિયો પોતાની ચાલની શોભા ઓછી થતાં
લાજ પામીનેં વનમાં ગયા છે જેમ ધની એટલે
ધનવાલો તે દીવાલું કાઢે ત્યારે ભાગી જાય ॥ ૨ ॥

नखरचंद्रचक्रचंद्रिकाविकासथी रे ॥
क्षीणभाव पाम्यो शशी उपहासथी रे ॥ ३ ॥

નખરચંદ્ર નખરૂપી ચંદ્રમા એટલે ચંદ્રમા તેનું ચક્ર જે સમુહ તેની ચાંદનીના ફેલાવથી શશી એટલે ઉપહાસથી એટલે પોતાની હાંસી થવાથીજ વાંકા કૃષ્ણ પક્ષમાં ક્ષય પામે છે ॥ ૩ ॥

हस्तचरणकोमलिमानें देखी द्रुमतणा रे ॥
पल्लव नम्रवदन थयां लाजीनें घणा रे ॥ ४ ॥

દ્રુમતણાપલ્લવતે વૃક્ષોના રાતાં કોમલ પાનડાંઓ શ્રીહસ્તની અને ચરણારવિંદની કોમલિમા જે કોમલપણુ તેને દેખીને પોતાનુ કોમલપણું હલકું દેખીને લાજ પામીને નમ્ર વદન થયાં એટલે નીચું મોહું કરીનેં લટકી રહ્યાં છે ॥ ૪ ॥

जेहर पायल ने वीछिया पगपानेंनी रे ॥
सोभा केतां न घने ते निरुपमाननी रे ॥ ५ ॥

જેહર વિગેરે આભરણો પ્રસિદ્ધ છે તે સર્વે નિરૂપમાન છે એટલે તેઓને કાંઈપણ ઉપમાં દેવાઇ શકાય એમ નથી તેથી તેઓની શોભા કેટલાં અને નહિ ॥ ૫ ॥

शोभा वनी तनीयानी घणी श्वेतनी रे ॥
देखी धजा लंजामजित मीनकेतनी रे ॥ ६ ॥

શ્વેત તે સપેત તનિયાની શોભા ઘણી ધની છે તે જોઇને મીનકેતની એટલે કામદેવની ધજાનૂ વસ્ત્ર લજામજીત એટલે લાજમાં બુડેલું છે અથવા કામદેવની ધજાનૂ ચિન્હ જે માછલું તે લાજથકી જલમાં બુડી રહે છે કામદેવની ધજામાં મછનૂ ચિન્હ છે તેથીજ એનું નામ મીનકેત કેહવાય છે ॥ ૬ ॥

सूथन काछनीनी छवी छाई चित्त मा रे ॥
मान मेली घणी दीन थई नित्त मा रे ॥ ७ ॥

સૂથનની અને કાછનીની છબી જે શોભા તે મનમાં છાયી રહી છે તે જોઇનેં મા જે લક્ષ્મીજી તે અભિમાન મેલીનેં દીન થયી રહ્યાં છે ॥ ૭ ॥

क्षुद्रघंटिकानूपुरनी सांभली धुनी रे ॥
मेली समाधी विकल थया महामुनी रे ॥ ८ ॥

શુદ્ધઘંટિકા જે કટીનૂ આભરણ અને નૂપુર તે બન્નેની ધુની જે શબ્દ તેને સાંભલીનેં મોટા મુનિયો પણ સમાધી મુકીનેં વિકલ તે ગાંડા થયા છે ત્યારે સ્ત્રિયોને મોહ થાય તેમાં શું આશ્ચર્ય ॥ ૮ ॥

કટીજોઈને લજાયા મોટા કેસરી રે ॥
નાભી જોઈ વાપી જડતાનેં અંગીકરી રે ॥ ૯ ॥

આપની કટી જે કૃ તેનું પાતલાપણું જોઈને મોટા સેરીસિંહ પણ લજાયા અનેં નાભીનૂં ઊંડાપણું જોઈનેં વાપી જે બાવડિયો તેઓયેં જડતાને અંગીકરી એટલે લાજથી જડ થયિ રહિ હવે અલંકાર શાસ્ત્રમાં ર અનેં લ એ બન્ને અક્ષરને એક ગણે છે તેથી સ્વરૂપ જોતાં જલરૂપ થયી રહી છે અનેં જડ એવું શીતલતાનું નામપણ આંઈ સંભવે છે ॥ ૯ ॥

ઉદરત્રીવલીની સુષમાની ઉપમા નવ મલે રે ॥
વિપુલવક્ષસ્થલ મેલૈંનેં રમા નય ટલે રે ॥ ૧૦ ॥

ઉદર ઊપર ત્રિવલી એટલે ત્રણ વાટા પડે છે તેની સુષુમાં જે પરમ શોભા તેની ઉપમા મલે નહિ વિપુલ એટલે પખતું એવું જે વક્ષસ્થલ છાતી તેને મેલીને રમા જે લક્ષ્મીજી તે ક્યાંઇ પણ જતાં નથી આ વચ-નથી લક્ષ્મીજી ઉપર રાધાજીયે દાખ્યાં દેખાડી અને લક્ષ્મીજીનેં પણ મોહ થાય ત્યારે બીજનેં શું કેહેવું એ પણ જણાવ્યું અને પ્રભુના હૃદયમાં લક્ષ્મીજી નિવાસ કરે છે તે તો પુરાણાદિકમાં પ્રસિદ્ધ છે ॥ ૧૦ ॥

बाजू पोंची कडा सांकला हाथ सांकलारे ॥
हीरामुद्रिका ते कलानिधिनी कला रे ॥ ११ ॥

બાજુ વિગેરેં આભરણો પ્રસિદ્ધ છે હીરાની મુદ્રિકા જે વીટી તે કલા નિધીનીકલા એટલે ચંદ્રમાની કલા-જેવી ઉજળી દીસે છે॥ ૧૧ ॥

कंचुकंठ कंठाभरण हांस चवलनी रे ॥
शोभा केतां बुद्धि घटी कवीचवलनी रे ॥१२॥

કંઠ્યું જે શંખ તે જેવા સુંદર કંઠને વિષે કંઠા ભરણ હાંસ નિચલ એ આભરણ સેવા પ્રકારમાં મંડિત છે તેઓની શોભા કહેવામાં ગળના કવિઓની બુદ્ધિ પણ ઓછી પડે છે ॥ ૧૨ ॥

कौस्तुभ पदकनी पंक्ति नें रत्ननी वदी रे ॥
मन मग्न थयूं ए तो शोभानी नदी रे ॥ १३ ॥

શ્રીકંઠમાં કૌસ્તુભમણિ અને તેની નીચે માલા-ઓના રત્નજટિત પદકો ઉપરાતરી બરાબર આવેલા છે તેઓની પંક્તિ અને રત્નની બદ્ધી એટલે વચમાં ચોખ્ખી અને ચારેતરફ ચાર મોતીની લડ એવું આભરણ એનેં બદ્ધી કહે છે એ સર્વેના રત્નોની પંક્તિ નીચે સુધી સરખી આવેલી છે તેથી શોભાની નદીજેવી લાગે છે એથીજ એ પંક્તિમાં જોનારાઓનું મન ડુબે છે નદીમાં કોય પણ ચીજ મળે થાય એ યોગ્ય છે ॥૧૩॥

रत्ननिकर रचित भूषण तेज शूंकहूं रे ॥
मिहरशीतरश्मिकांति तुल्य नव लहूं रे ॥१४॥

રત્નોંના નિકર જે સમુહ તેઓના જડાવથી બનાવેલા આભરણોનું તેજ શું કહું મિહિર જે સુર્ય અને શીતરશ્મિ જે ચંદ્રમા એ બન્નેની કાંતિ પણ આભરણના તેજસરખી દેહેવાય નહીં ॥ ૧૪ ॥

सामल अंग मोती गुंज कुसुम मालिका रे ॥
देखी मेघ इंद्रधनू पक्क थया फाकी रे ॥ १५ ॥

શ્યામ અંગમાં મોતી અને ગુંજ અને કુસુમ તે રંગરંગના પુલો એ સર્વેની માળાઓ જોઇને મેઘ વિગેરે ફીકા થયા શ્યામતાની શોભાથી મેઘ ફીકા દેખાય છે તે અંગમા સફેત મોતીની આગલ બક તે બગલા ફીકા દેખાય છે અને ગુંજની તથા પુલોની માલાની આગલ ઇંદ્રધનુષ ફીકું લાગે છે મેઘમા સુર્યનુ તેજ પડવાથી અનેક રંગભરેલું કબાનને આકારે જે દેખાય છે તેને ઇંદ્રધનુષ કહે છે ॥ ૧૫ ॥

देखी पीतांबर चंचला चंचल थई रे ॥
गयां मानिनीना मान धीरज नव रहे रे ॥ १६ ॥

ચંચલાં તે બીજાની તે પીતાંબરની શોભા પોતાથી અધીક દેખીને પોતાની શોભા વધારવા માટે વળી ચંચલ થયીછે અર્દ્ધી તુકનો અર્થ સ્પુટ છે ॥ ૧૬ ॥

શોભા સદન વિશદ વદન કુમુદ દેખતાં રે ॥
કુમુદ પોતાની સુંદરતા નહી લેખતા રે ॥૧૭॥

શોભાનું સદન એટલે ઘર અને વિશદ એટલે ઉજવલ એવું વદન કુમુદ એટલે મુખરૂપચંદ્રમા અથવા કુમોદની તેને દેખતાં કુમુદ તે ચંદ્રમા અથવા કુમોદની તે પોતાનું સુંદરપનું દેખતા નથી. ॥ ૧૭ ॥

નાસા અધર શોભા શક્તિ નથી મોંય વારે ॥
જેમ કીરવદન બિંબફલ ચાખ વારે ॥ ૧૮ ॥

નાસિકાની અને અધરની એટલે નીચેના હોઠની શોભા વર્ણન કરવાની મારી શક્તિ નથી જેમ કિરવદન એટલે સુડાની ચાંચ બિંબ ફલ એટલે પાકેલાનું ચાખવા આવતી હોય તેમ બિંબફલ-

જેના લાલ ડોડ ઉપર સુડાની સાંચ્યજેવી. નાસિકા
શોભે છે ॥ ૧૮ ॥

ચંચલ અરુણ સજલ નયનયુગલ નિરખતાં રે ॥
ખંજન કમલ મીન રહ્યાં શ્વાસ ધરખતાં રે ॥૧૯॥

ચંચલ અને અરૂણ એટલે લાલ સજલ એટલે રસભરેલું એવું નયન યુગલ એટલે બેનેત્ર તેને જોતાં ખંજન વગેરે શ્વાસે ધરખતા રહ્યાં એટલે પોતાની શોભા ફીકી થવાથી નિસાસા ભરે છે ખંજન પક્ષીની ચંચલતા અને કમલનો વિકાસ અને મીન જે મચ્છ તેનું ડહડહાપણું તથા લંબાઇ એ સર્વ નેત્રની શોભા આગલ રદ્દ થયું ॥ ૧૯ ॥

જીતી કામની કમાન કાન તેં ખરી રે ॥
કુટિલભૃકુટી ના ભંગ નેહથી કરી રે ॥ ૨૦ ॥

નેહથી કરી એટલે સ્નેહે કરીને જે કુટિલ ભૃકુટીનો ભંગ વાંકી ભંભરેલું ચઢાવવું તેથી કામદેવની કામાન છતી આ તુકનો ફલિતાર્થ એ જે ધનુષ

मोरमुगटनी लटके मनमा वसी रे ॥
शतचंद्रनी शोभानें जोई ते हसी रे ॥ २५ ॥

મોરપિચ્છના મુકુટનો ગોઠ અને લટકો અમારા મનમા વસે છે તે લટક કેટલો ચંદ્રમાઓની શોભાને જોઇને હસે છે કે આગળ એ શોભા તુચ્છ છે ॥ २५ ॥

सर्व गर्व थयो वेणी जोई नागनो रे ॥
तेथी वास कीधो अधोभूमिभागनो रे ॥ २६ ॥

વેણી તે ચોટી તેને જોઇને નાગનો 'ગર્વ ખર્વ' એટલે ઓછો થયો તેથીજ શરમને લીધે નાગોએ અધોભૂમિભાગે એટલે પાતાલમાં વાસ કીધો, આ તુકનો કલિતાર્થ એ કે જે વેણી નાગથીપણ લાંબી અને શ્યામ શોભાવાલી છે ॥ २६ ॥

वेणुरागथी सराग चित्तनें कीधूं रे ॥
वेत्र धरी नेत्रयुगमनें ते सुख दीधूं रे ॥ २७ ॥

વેણુ જે મુરલી તેના રાગથી ચિત્તનેં પામ્યું સરાગ એટલે રાગસહિત થીધું રાગ એટલે સ્નેહ અને ગાવાનો રાગ વેત્ર એટલે છડી તે શ્રીહસ્તમાં ધરીને અહ્મારા નેત્રયુગ્મનેં એટલે બંધે આંખોનેં તે અલૌકિક સુખ દીધું ॥ ૨૭ ॥

तारां वचनसुधा करणचषकमां भरी रे ॥
चित्त तृप्त नथी थातूं पाननें करी रे ॥ २८ ॥

તમારા વચનરૂપી સુધા એટલે અમૃત તે કાનરૂપી ચષક એટલે રસ પીવાનું પાત્ર તેમાં ભરીનેં પાન કરતાં એટલે વારંવાર વચનામૃત સાંભલતાંપણ મન તૃપ્ત નથી થાતું ॥ ૨૮ ॥

एवां राधावचन सुणी हरी आविया रे ॥
कुंजकेली करी घणा मन भावीया रे ॥ २९ ॥

કુંજકેલી એટલે કુંજમાં ક્રીડા બાકી અર્થ સ્પષ્ટ છે ॥ ૨૯ ॥

हलीमली कुंजपुंजथी सदन गयां रे ॥
करी हास नें विलास वे मगन थयां रे ॥३०॥

બે તે રાધાજી અને શ્રીજી એ બે કુંજપુંજ-થી એટલે કુંજોના સમુહોમાથી સદન ગયાં ઘેર પધાર્યાં ॥ ૩૦ ॥

रसरूप एवा श्यामने श्यामा वेउ रे ॥
एउनूं ध्यान धरे प्रेमथी निजजन सउ रे ॥३१॥

૨સરૂપ એવા શ્યામને શ્યામા બેઉ રે ॥
એઉનૂં ધ્યાન ધરે પ્રેમથી નિજજન સઉ રે ॥૩૧॥

दास मागे लीलानंद मने आपजो रे ॥
एज ध्यान हृदे स्थिर करी थापजो रे ॥३२॥

દાસ માગે લીલાનંદ મને આપજો રે ॥
એજ ધ્યાન હૃદે સ્થિર કરી થાપજો રે ॥૩૨॥

લીલાનંદ તે નિત્યલીલાનુ સુખ હવે આ તુકમાં શ્રીજીવનજી મહારાજે દાસ એવી પોતાની છાપ રાખી

છે તેનું કારણ એ જે પોતાના મુખારવિંદરૂપ શ્રીવલ્લભજી મહારાજ જેઓનેં કાકાવલ્લભજી કહે છે તે એઓની છાપ કીર્તનોમા દાસ એવી છે તે મહાનિસાભાદોંથી આહેં પ્રગટ વહેં મારગરીતિ દિખાયી ઇત્યાદિ કીર્તનો-માં પ્રસિદ્ધ છે તે અનુસારે જીવનજી મહારાજે પણ દાસ એવી છાપ મુકેલી છે ॥ ૩૨ ॥

इतिश्रीनाथजीनूं घोल ॥ श्लोकः॥ यस्यत्र-यनितेनाशुकालेनग्रथितोमया ॥ जीवनेन-प्रबंधोयंप्रेरणाद्धृत्स्थितप्रभोः ॥ १ ॥

હવે આ ઘોલ કેટલા દિવસમાં બનાવ્યું તે વાત એક શ્લોકમાં લખે છે તે શ્લોકનો અર્થ અમારા હૃદયમાં જે પ્રભુ બિરાજે છે તેની આજ્ઞાથકી અમેં આ ઘોલ ત્રણ દિવસમાં જલદીથી કર્યુ છે ॥

॥ દોહરો ॥

ઘનશ્યામસુત પંચનદિ ગોવર્દ્ધન કવિ એહ ॥ અર્થ
લખ્યો અક્ષેપમાં જીવન વલ્લભ સનેહ ॥ ૧ ॥

ઇતિશ્રી વ્રજવલ્લભચરણૈકતાન પંચનદિ ઘનશ્યામભટ્ટ-
વ્રજ ગોવર્દ્ધન શીઘ્રકવિ વિરચિતા
શ્રીનાથધવલટીકાસંપૂર્ણા ॥

શ્રીનાથજીનાં ધોળ.

ગોસ્વામિની શ્રીકૃષ્ણાયતી વદ્ધજી મહારાજકૃત.

("જે જે બોલો શ્રીવ્રજપાલજી" એ ધોળનો રાગ.)

પ્રથમ શ્રીવલ્લભપદ હું નમું, શ્રીવિઠ્ઠલપ્રભુ કરું પ્રણામ; શ્રીમહારાજજીની કૃપા (અનુગ્રહ) થકી, મુને જોવરાવ્યું શ્રીજીદ્વાર ગામ. જે જે બોલે શ્રીગોવર્ધન નાથજી. ૧ લાલ બાગ જોઇને મને હર્ષ થયો, નાસ્યા નદી જમુનાજીનો ઘાટ; મોટો મગરે તે દર્શન ગિરિરાજનાં, નાથુવાસમાં ગાય તણા હાઠ. જે૦ ૨ નગારખાનું જોઇને આનંદ પામીયા, વચ્ચે ગોવર્ધન ચોક એ માન; સામા સૂરજપોલ શોભા ઘણી, નવ સીઢી તે નવધા ભક્તિ જાણ. જે૦ ૩ પુલચોક સિંઘપોલ રંથીચામણાં, કથા ભાગવત શોભતો સમાજ; કમલચોક બાલાજી રમણ ફરે, અનારચોક જોઈ સરિયાં કાજ. જે૦ ૪ ઘી ઘર ખાંડ ઘર મેવાઘર તહાં, પાસા ભંડારમાં સેવા કરવા જાય; પ્રસાદી ભંડાર નિખ્યા સહી. સહુને પ્રસાદ બંટાય. જે૦ ૫ દૂધઘર ફુલઘર પાન શાકઘર

ધામ, માળાવર જલપાનનું ત્યાં ઠામ; રસોઈ બાલભોગ
નિરખ્યા સહી, જસોદાજી રોહિણીજી પુરન કામ. જે૦ ૬
સાખી-માવાગલી સોહામણી, ને શોભા વરણી ન જાય;
ગોસ્વામી બાલક સહુ; ને માલા પહેરે આય. ૧

ઘોળ ૨.

("ચાલો તો બીજી જયેરે શ્રીમુખ સુંદર જોવાને." એ રાગમાં.)

છડીવર યમુનાજી કુંજનામરે, મ્હારૂં મન લાગ્યું એ
ધામરે; ગજીસવર કહાયે અભિરામરે, સાહેલી આનંદ -
ઉર ન માયરે. ૧ મણિકોઠા તે મણિમય રૂપરે; કુમારિ-
કાની કુંજ અનૂપરે; જોને જોઈ મોહ્યા બજબુપરે.
સાહેલી આનંદ. ૨ મંદિર અક્ષરબ્રહ્મ કેરી જાણોરે,
જ્યાં બિરાજે ગોવર્ધન રાણોરે; ચંદ્રાવલીજીની કુંજ
મન આણોરે. સાહેલી આનંદ. ૩ શય્યા મંદિર બ્યારી-
છની કુંજરે સ્વામિનીજી રસ પુંજરે, વહોલા રમણ
કરે એહિ મંગરે. સાહેલી. ૪.

સાખી-દર્શન આપ્યાં શ્રીનાથજી, ને પુરી મનની આશ;
લોચન મન શીતલ થયાં મુખચંદ્ર જોઇને પ્રકાશ ૨

ઘોળ ૩.

("હાલા વરણાગિયારે" એ રાગમાં.)

વ્હાલા રહો વેગળારે. મન મોહ્યું સુંદરશ્યામરે;
છોડી જાઉં નહિ ધામરે; ચિત ચોર્યું મ્હારૂં અભિરામરે;
સામળીયા વ્હાલા વરણાગિયારે. ટેર નેત્રકમળ ને ભ્રકુટી
કમાનરે, મોરમુકુટ ને કુંડળ કાનરે; સુથન કાછનીની
શોભા વારૂં પ્રાણરે. સા૦ ૨ શ્યામ ચોટી શોભે લહેરા-
વીરે, બે અલક છુટી ઘુંઘરાવીરે; સખી શ્રીમુખની
બલિહારીરે. સા. ૩ લાલ શોભે પીતાંબર પટકેરે,
નિત નૂતન ફરે વાલો લટકેરે; મ્હારું મન એ ચરનમાં
અટકેરે. સા૦ ૪ નિત નૌતમ ધરે શણગારરે, સહુ
રત્નોના હાર મોતી માળરે; નિરખી લોચન થયાં
નિહાલરે. સા૦ ૫.

સાખી-કમલનયન પ્યારા પ્રભુ, ને મારા જીવન પ્રાન;
ચરનકમલ પરસું સદા, વસું સદા એ ધામ.

ઘોળ ૪.

("જાવા દ્યો મને શાને રોકો છો વાટમાં" આ રાગમાં.)

સૈયર મન મોહ્યું શ્રીનાથજી છબીલા, હાંહાંરે એના
લોચન કુટિલ અરવિલાં. સૈ૦ ૧ જગમોહન જમુના-

છની કુંજ, હાંહાંરે પ્રજભક્ત ઉભા તે અલિ પુંજ. સૈ૦ ૨ રત્નચોક તે રત્નમય જાણ્યા, હાંહાંરે પ્રજભક્ત શ્રીમુખ જોઇ અણ્યા. સૈ૦ ૩ લલિતાજીની કુંજ સદન ધામ, હાંહાંરે ક્રીતનીયા ગલી તેનું નામ. સૈ૦ ૪ તાલ મૃદંગ સારગી બીન વાજે, હાંહાંરે કોકિલા કંઠ મધુર સુર સાજે. સૈ૦ ૫ રાગ રાગિની સપ્ત સુર તીન ગ્રામ હાંહાંરે સ્વરૂપ સહિત ઉભા તે ઠામ. સૈ૦ ૬ સમેસમેના ગુણચરિત્ર ગાતાં, હાંહાંરે પ્રાણનાથનાં તે દર્શન થાતાં. સૈ૦ ૭ વસ્ત્રવરની છાત છે ન્યારી હાંહાંરે ઉઠ્યા ગોપી ગ્વાલની તિખારી. સૈ૦ ૮ જન્મ ઉત્સવને થાય આનંદ, હાંહાંરે જમે નંદસુવન સંહુ સંગ. સૈ૦ ૯ રંગીલી ગલી આનંદ સહુ સોહી, હાંહાંરે અન્નકુટની રસોઇ તહાં જોઈ. સૈ૦ ૧૦ ગોહેના ઘર મણિકુચોક સાજે, હાંહાંરે પંખાગલી બીન ત્યહાં વાજે. સૈ૦ ૧૧ કૃષ્ણ-કમળ શ્રીમુખ પર વારી હાંહાંરે ચિત્ત ચોર્યું મારૂં ગિરિધારી. સૈ૦ ૧૨

સાખી—નંદાલય નિજધામના, ને કરિયે દર્શન ચાલ;
બાલવિનોદ સોહામણા, ને નવનીતપ્રિય લાલ,

ઘેાળ ૫.

(" મને તમારૂં તે તેા ઘેલડી " એ રાગમાં.)

મારેા લાડીલેા લક્ષન બલિહારી, છબીલા લાલ મુખ છબિ લાગી મુને પ્યારી. ૧ ધુંઘરાયલા કેસ ગુંચળી સીસ ઉપર શેાભે, અલકાવલી તિલક મન મેાહે. છ. ૨ શ્રવણમાંહે ઝુમકી તે તારા જેત ઝળકે નાસિકા વેસર મેાતી લટકે. છ૦ ૩ અરૂન કમલ નેત્રમાંહે અંજન તે ફેલ્યાં, રૂદન કરી વેહેવરાવ્યા છે રેલા. છ૦ ૪ નવનીત આરેાગ્યા કાંઈ મુખકપેાલ ફેસી, આ છબી તેા મન-માંહે પેસી. છ૦ ૫ ફુલરી કંઠ હાંસ કહુલા રહકે શેાભા ભરી, કટિ કિંકિની તે ઘુઘરાવાલી. છ૦ ૬ બાજુ પહેાંછી કડા વળી પુમતાંને ફરકે, શ્રીનંદ જશેા-દાજી જેઈ હરખે. છ૦ ૭ રત્નખચિત ચેાક માંહે ઘુટનિયાં ખેલે, ગુંજનાચૂસની રમેં મુખ ખેલે. છ૦ ૮ મદનમેાહનજી ને બાલકૃષ્ણલાલ, નવનીતપ્રિયાજી રમેં ખ્યાલ. છ૦ ૯ ચરનકમલ માંહે ઝાંઝર નૂપુર ઝનકાર, શ્રીજસેાદાજી નિરખે વારવાર. છ૦ ૧૦ દુધની દંતુડી બેજ મુખમાંહે તે લસે, શ્રીલક્ષ્મી ને તે વાલા હસે છ૦ ૧૧ બિંજન પ્રકાર ભેાગ લગાવી મુખે માંડે, હસ્તકમલ વચે

વચે બોળે. છ૦ ૧૨ આઉ દર્શન આઉ ભોગ આવે મુખે, સામર્થ્ય શું વરણી શકું મુખે? છ૦ ૧૩ એક સ્વરૂપે યશોદાજીને પાસ, એક સ્વરૂપ થકી રમે રાસ. છ૦ ૧૪ જગમોહન સિંહપોર મન મોહે, કૃષ્ણ ભંડાર પરછનો ત્યહાં સોહે. છ૦ ૧૫ કૃષ્ણકમલ બાલલીલા સહુ નિરખે જન્મ સફલ કરિ હરખે. છ૦ ૧૬.

સાખી:—

ભાવ સહિત સેવા સહુ ને કયાં લગી કહું સ્વરૂપ;
નંદાલયની કુંજની નેં ત્રિવિધી તણું રસરૂપ.

સાખી:—

સાત દ્વજ સોત રંગની, સહુનાં જુદાં રૂપ;
શું સામર્થ્ય ગુણ વરણીએ? એ ભાવ છે અધિકઅનૂપ.

ઘોળ ૬.

(સતભામાજીના પહેલાં કહેવાનો રાગ.)

અરે કલશ કહીએ શિખર ગિરિરાજ, અરે દર્શન કરતાં સર્યાં સહુ કાજ; અરે છપરા કહિયે ગોવર્ધન રૂપ, અરે હાંરે ત્યાં બિરાજે ગોકુલના ભૂપ૦ ૧ અરે મેઘ શ્યામ દ્વજ તે પ્રાણનાથ, અરે પાળી પ્રાણપ્રિયાજીની

સાથ, અરે શ્યામ યમુનાજી મન મોહે, અરે હાંરે શ્વેત ચંચળ ચંદ્રાવલી સોહે. ૨ અરે રાધા સહચરીજીની લીલા રાજ, અરે સોસની તે કહિયે ગિરિરાજ, અરે અનુરાગ ભરી વ્રજબાળા, અરે હાંરે જેણે વશ કીધા છે નંદલલા. ૩ અરે મુખકમલ શોભા રહી જોઈ, અરે નયનકમળ કટાક્ષ મન મોહી, અરે હૃદય કમલ જોઈ લાલ્યો ચંદ, અરે હાંરે હસ્તકમલ સાહીને આનંદ. ૪ અને નામ કમલ સુગંધ મકરંદ, અરે વ્રજભક્તને મનના ફંદ, અરે ખટ કમળ ઉપર જાઉ વારી, અરે ચરનકમલની બલિહારી. ૫ અરે હાંરે શ્રીવલ્લભ શ્રીવિઠ્ઠલનાથ, હાં` શિર નામીને જોડું બેઉ હાથ, હાંરે રાધા શ્રીયમુનાજી શિસ નાંઉ. અરે હાંરે ગુણ ચરિત્ર અહર્નિશ ગાઉં. ૬ હારે દર્શન એવાં છોટીને નહી ટરીશું, હાંરે ચરનકમળ અહર્નિશ પડીશું, હાંરે ધોળ ગાયે ને સંભળાયે, અરે હાંરે તેને લીલા અનુભવ થાય. ૭ હાંરે નિત નૌતમ ઉત્સવ થાય, હાંરે આનંદ હર્ષ નવ માય, હાંરે કૃષ્ણ કમલ કે પુરી મ્હારી આશ, અરે હાંરે સખી ચરનકમલની પાસ. ૮

સાખીઃ—

સેવાવિધ સુભરન કરૂં ને નિત વ્રત કરવું ગાનઃ
વસે સદા મન સાંવરો, ને રસના અમૃત પાન

શ્રીજગોદાબેટીજીકૃત ઘોળ.

("શરદ પુનમની રાત જાણીને વ્હાલે રમવા કીધું
મનરે "—એરાગ)

ગિરિકંદરામાંથી પ્રગટ થયા પ્રભુ, આપ ગોવર્ધન નાથરે; નંદજશોમતિ કેરા લાલન; વ્રજ સૌ કીધું સનાથ. ગોવર્ધનો વસિયારે; મારે મન વસિયા, વ્રજનાથ મધુરૂં હસિયારે. ટેક. શ્રાવણ સુદ પાંચમને દહાડે, થયું શુભ દર્શનરે; ગિરિકંદરામાં બિરાજે વાહલા, શું કહું પ્રસન્ન વદન? ગો૦ ૧ ઘણાં દિવસ સુજનનું પુજન, આવ્યું તે વ્રજમાંયરે; દુધ લઇને સ્નાન કરાવે, મહિમા કહ્યો ન જાય. ગો૦ ૨ છિદ્ર સહિત શિલા ગિરિવરની, તેમાં શ્યામ સ્વરૂપરે; એક ગાય ત્યાં નિત્ય જાય છે, દુધ સ્રવે તદરૂપ. ગો. ૩ એક બ્રાહ્મણની ગાય હતી તેણે, પુછી ગોવાળીયાને પેરવે; દુધ ઘરે તે નિત્ય કમ આવું? દોહી લઇ જાય તું ઘેર. ગો૰ ૪ ત્યારે

ગોવાળીયાએ એમ કહ્યુ, અમર કાલું નિરધારરે; કેણ પ્રકાર થાય છે આ ગોમાં કહું સમજાવી સાર. ગો૦ ૫ સાંજ સવાર ગૈા ટોળામાંથી, ગિરિવર ઉપર જાયરે; ઉભા રહીને દુધ સ્રવે નિત્ય, પ્રાણ જીવનને પાય. ગો૦ ૬ ગૈા પ્રકાર જોઈ ગોવાળિયેા, બ્રાહ્મણને લાગ્યેા સંગેરે; અચરજ જોઇ વિસ્મય થયું મન, કહ્યાવ્યું સૌને ઉમંગે ગો૦ ૭ સૈા વ્રજવાસી ગિરિવર આવ્યા, બોલ્યા મુખથી બોલરે; કોઈ દેવ ને કે દ્રવ્ય હોય એમ, કીધેા મુખથી તોલ. ગો૦ ૮ ગિરિશિલા ઉચ્ચકીને જોયું તેા દીઠા સુંદર શ્યામરે; પુછયું દેવને પર્વત કેરા, શું છે તમારૂ નામ? ગો૦ ૯ માણજીવન ત્યારે એમ બોલ્યેા કે, દેવદમન મુજ નામરે; મહિમા ચાલ્યેા વ્રજમાં ઝાઝેા પુર્ણ કરે મન કામ. ગો૦ ૧૦ દહીં દૂધ વ્રજવાસી કેરાં આરોગે નંદલાલરે; ઝાડખંડમાં જઈ મહામભુજીને; આજ્ઞા કરી તત્કાલ. ગો૦ ૧૧ ઇંદ્ર—નાગ—ને દેવદમન તે, પ્રગટ થયા વ્રજ માંહેરે; ગિરિવર ઉપર આપ પધારેા, સેવા ચલાવેાની ત્યાંહ, ગો. ૧૨ મહામભુજી વ્રજમાં પધાર્યા સદ્ગુ પાંડેને ઘેરરે; વચન સુણ્યાં ગિરિવર

પ્રભુનાં. વાત પુછી ફરી પેર, ગો૦ ૧૩ સદ્ગુ પાંડે શ્રીમહાપ્રભુજીને કહે છે, પ્રાકટયનો પ્રકારરે; દેવદમન નામે પ્રકટયા છે, મહિમા અપરંપાર. ગો૦ ૧૪ ગિરિવર ઉપર આપ પધાર્યા, સામા મળ્યા નિજ નાથરે, અગો અંગ ભેટી સુખ ઉપજ્યું, જોડયાં પછી હાથ; ગો૦ ૧૫ ગોવર્ધન ઉદ્ધરણ ધીરનું, નામ ધર્યું શ્રીનાથરે; ગો૦ પીછનો મુગટ ધરાવ્યો, બંસી દીધી હાથ ગો૦ ૧૬ પાટ બેસાડી ને ભોગ ધરાવ્યો, ત્યાંથી પધાર્યા આપરે; નિજજન મન આનદ વધાર્યો, દુર કીધાં તન તાપ. ગો. ૧૭

શ્રીગોવર્ધનનાથજીનો ખ્યાલ.

("હમકું છાંડ ચલેરી મેની આધો" એ રાગ.)

શ્રીગોવર્ધન ઉદ્ધરણ ધીરને મન મેરો મોહ લિયો છિનમેરે. ટેક. શીશ પાગ શિર પેચ બિરાજે, લંર લટ કત સોહે ભ્રકુટી પેરે; શીશ ફુલ શ્રવણનમેં કરનફુલ, તુરસ ઘુમ લટકે તિન પેરે. કલગી મોર ચંદ્રિકા સોહે, ચોટી બિથુર રહી ઉરપેરે; બાગો પટકા સોનેરી કીનવી, સુથન ચરન મનોહર પેરે. કંઠસરી ઔર હાંસ

બિરાજે, કુલરી તિલકી ચોસરી સંગમેરે; મોતીનમાળા હારસંગ રાજે, હમેલ પદક પાન તીનમેરે. બાંહે બાજુબંદ ફેંદના સોહે, શ્યામ દોનોહી ઉરસ્થલપેરે; ચોંહોંચી કંગન કડા મુદ્રિકા, હસ્તપુલ અલકે કરમેરે. નૂપુર કિંકિણી શબ્દ સુનતહીં, વિહંગા ભઇ તમસોં અંગમેરે, અણુવટ બિછવા મનોહર બાજે, પાયલ જોહરકે છંદમેરે, ગુંજતમાલ સુભગ બનમાલા, કમલ માલ કમલ કરમેરે; વેણુ વેગ ધરિ ઠાડે નિકુંજન, કરત સંકેત ભેદ સુરમેંરે; ભ્રુકુટી નેન કટાક્ષ જનાવત, દેત દરસ આનંદમેંરે; હસત દશન મન લેત ચુરાઇ, ચમકે ચિબુક વાહિ ક્ષણમેરે. દક્ષિણે હસ્ત કટિપર સ્થાપે, નિજભક્ત સ્થિર સ્થાપનકુરે; વામ હસ્ત ઉંચે કર પ્યારે, રસ'રસ ભેદ જતાવનકુરે. ક્ષણ ક્ષણ દર્શન દેહો મેરે પ્યારે, યહ બિનતિ કરજોડ કરૂરે; નિશદિન બચન સુધારસ પાકે, નિજજન ચરન કમલમેં રહુ રે.

શૃંગાર સમે ગાવાનું ધોળ.

વાંકે અંબોડે શ્રીનાથજી, બ્હાલો સુંદર શ્યામ સ્વરૂપ; શ્રીવલ્લભ કુલ સેવા કરે એ શ્રીગોકુલનો ભૂપ. ૧ પાગ

બાંધે બહાલો જરકસી, ને સુદિર વાગા સાર; પટકા છે પચરંગના, સજ્યા છે સોળે શૃંગાર. ૨ કેસરી તિલક સોહામણું, નાસિકા વિશ્વાધાર; ચિબુકની અતિ કાન્તિ છે, કંઠે મોતીના હાર. ૩ હડપચીએ હીરલો ઝગમગે, એમના તેજ તણો નહિ પાર; અધર બિંબ એ રસિક છે; ઝળકે તે જેત પ્રકાશ. ૪ બાંહે બાજુબંદ બેરખા હનિના બીટલીઆળા કેશ, નિરખ્યા ને વળી નિરખશું એનો પાર ન પામે શેષ. ૫ ડાબી બાજુએ ગિરિવર ધર્યો, જમણે કટિ મધ્યભાગ; કૃપા કરો શ્રીનાથજી: મારાં હૈડાં ટાઢાં થાય. ૬ પાયે ઘુઘરી રણઝણે, મોજડીએ મોતીની હાર; કૃપા કરો શ્રીનાથજી બલિહારી માધવ-દાસ. ૭ માધવદાસ માગે સદા, મ્હારૂં માગ્યુ આપો મહારાજ, વળી વળી કરૂ વિનતિ, મને આપો શ્રી વ્રજમાં વાસ. ૮

ધોળ ૧૦.

ઉભા રહો તો કહુ એક વાતડી. શ્રીનાથજી;
તમ માટે ગાળી છે મેં તો જતડી. શ્રીનાથજી. ૧
દહાડે ભજ્યા હતા વૃંદાવનમાં. શ્રીનાથજી;

તે દહાડાની તાલાવેલી તનમાં. શ્રીનાથજી. ૨
શ્રીનાથજી જોયાના મને કોડરે શ્રીનાથજી;
પૂરી આશા મન કેરી હોડરે. શ્રીનાથજી. ૩
હસો છો મધુરૂ વાંકુ જોઇને. શ્રીનાથજી;
નયનના કટાક્ષે મ્હારાં મન મોહીને. શ્રીનાથજી. ૪
ક્ષણક્ષણ ભણકારા વાગે કાનમાં. શ્રીનાથજી;
ઘરમાં જઉં ને ગાઉં તાનમાં. શ્રીનાથજી. ૫
ચિત્ત ચોટતું નથી ઘર કામમાં. શ્રીનાથજી;
ઘેલી ઘેલી ફરે છે ગોકુળ ગામમાં. શ્રીનાથજી. ૬
કહેનારાં કહે છે પણ માથે છો ધણી. શ્રીનાથજી;
વલ્લભના સ્વામી હું દાસી તમતણી. શ્રીનાથજી. ૭
પ્રીતડી કરીએ તો હવે પાળીએ. શ્રીનાથજી;
શરણે આવે તેને તારીએ. શ્રીનાથજી. ૮
પુરો મોરા મન કેરી આશરે. શ્રીનાથજી;
શરણે આવ્યો છું તમ દાસરે. શ્રીનાથજી. ૯
ભવોભવ પાર ઉતારીએ. શ્રીનાથજી;
બલિહારી જાય માધવદાસરે. શ્રીનાથજી. ૧૦

માનો છે ચંદ્રાવળી નારી. ૧૩ ચરણચોક ગોકુલ કહેવાયજી, ત્યહાં તો દેવી હોય તે જાય. ૧૪ પીછવાઇ ચંદ્રાવળી જાણોજી. ચંદરવો શ્રીયમુના મન આણો ૧૫ ગાદી સુંદર મન ભાવકજી, પીઠ તકીયા મહાસુખ દાયક ૧૬ આસપાસ બે તકીયા રાખેજી, મહાસુખ એકાંતે બિરાજે. ૧૭ એ છે શાસ્ત્રતણાં સુખ ધામજી, ઘટે ચંદ્રાવળીજીનું નામ, ૧૮ બે જોરીસ્વામિનીજીના તનજી, શ્રમજળ શ્રીમહારાણીજીનાં મનજી. ૧૯ બે બીડાં શ્રીમહાપ્રભુ દક્ષિણ વામ, મુખવસ્ત્ર મોહન શ્યામ. ૨૦ બુગલ ચરણે શોપજી પધાર્યાજી, ગિરિધર હરિ દાસ કહેવાય. ૨૧ એક કલશ શ્રીગુસાંઇજીનું રૂપજી ઉર સાત ચંચલ અનૂપ. ૨૨ સજ્યા ભોગ મહાસુખ કંદજી, શોભા નયને નિરખી મુખ ચંદ્ર. ૨૩ એવો ભાર્ગ થયો નહિ થાયજી; શ્રીમહાપ્રભુજી કૃપાથકી પુષ્ટિ કહેવાય, ૨૪ છડીનુ ત્યાહાં તત્કાળજી, ગુણ ગાયે શ્રીવલ્લભ લાલ ૨૫

રાગ ગજલ ધોળ

-મેરે શ્રીનાથજી પ્યારે દ્રગનતેં ટોળુ મત ન્યારે ટેક. દયા કરી દરસ મોય દીજે કૃપા કરી આપકો મીજે. ગલે

જમા દુદામીકા કેમર પટ્ટા બેંદ્ધામીકા. ૧ સુર'ગી પાગ સિર સોહે લસત બનમાલ મન મોહે; લગી ટેહ કાનપે દૂતી, તજી મોય સેજપે સૂતી. ૨ મેરા દીલ લે ગયા આલી લગી તનમેં તલાવેલી; મત ભૂલ દેખી તન ગોરા જગતમેં જીવના થોરા. ૩ કઠિન હે મોહકી જંજાળા વહે જાતા હે સંસારા, સદા વ્રજધીસજી ગાવે, છબીપર વારને જાવે. ૪

ઘેળો ૧૪.

શ્રીવલ્લભ ઘેર પગરીયા શ્રીગોકુલનારે નાથ. એવા પ્રભુજીને નવ ઓળખ્યા પડે વસસો બેરે હાથ. પ્રાણી પ્રાક્રમ તે શું કર્યુ? ૧ પામ્યો ઉત્તમ દેહ જુગમાં જીવણ શ્રીનાથજી, નૈણે નીરખ્યા નહી તે કલિમાં કારણ શ્રીનાથજી. પ્રા ૨ પ્રાતઃ સમે ઉઠ્યો નહિ નવ ગાયા ગુણ ગોવિંદ, મંગળા આરતી ઉતારતાં ન જોયાં શ્રીમુખચંદ્ર પ્રા. ૩ શ્રીમુખની શોભા શી કહું? મારે મુખ રસના છે એક. મનમથ દેખીને લાજીઓ પાતાળે પેઠા જઈ શેષ. ૪ કાને તેજકુંડલ શોભિતાં શિરપર શોભે પાગ; ઉપર ચંદ્રિકા મોરની વેણુમ્વાસુથી નાગ. પ્રાણી ૫

નૃણું તમારાં શ્રીનાથજી જોઈ જોઇ શું કરૂં વખાણ? જોતાં સુખ ભુખ ભુલી ગયો, હૈયામાં ઉપજ્યું છે હેત. આ. ૬ નાકે તે નકવેસર શોભિતાં, લલાટે તિલક રસાલ; તે પર સોહે અલકાવલી, લટકણ લટકે છે ભાલ. આ. ૭ અધરની ઉપમા હું શી કહું? , બિબુક ઝલકે છે કાન; કંઠે સોહે હાંસડી ઉરગજ મોતીના હાર. આણી ૮ મોહન મોરલી વગાડતાં, કંઠે વૈજયંતી માલ. આણી. ૯ બાંહે બાજુ બંધ બેરખા ફરકે ઝુમતાં ચાર. હાથમાં હેમની કડલી પહોંચી છે હીરાજડાવ. આ. ૧૦ ટ્રેમણી કરેપર ઝગઝગે રત્ન જટિતના ચોક, તેપરે અનુપમ મુદ્રિકા, દેખી મોહ્યા ત્રૈલોક. આણી. ૧૧ બીજું શોભા હું શી કહું? નખસિખ હીરાના હાર, રવિશશી કોટિક વારણે છબી ઉપર જાઉં બલિહાર. ૧૨ વામ ભુજાએ બિરૂદેશ લટકે મરીયો ગિરિરાજ, ઇંદ્રતણો મદ મોડીઓ સાયાં વ્રજજનનાં કાજ. આણી. ૧૩ કેડે સોહે કટિમે ખલા ઘુઘરી ઘનકે બેઉ પાસ કંચનવરણી છે કાયકની ચંદ્ર પ્રકટયો આકાશ. આણી. ૧૪ ઝુગલ ચરણે પેર્યાં જોડલાં મોજડીયે મોતીની હાર. ઝમકઝમક, વાગેરે

ધુનરી અણવટ વીંછુવારસાલ. ॥ મા. ૧૫ એવા પ્રભુ-
જીને નવ ઓળખ્યા નવ કીધી હૈયામાં હામ; ભૂતલ
મધ્યે અવતર્યો કરવા માતને ભાર. પ્રાણી. ૧૬ વ્રજની
રજમાં લોટયોનહીં ન કીધાં શ્રીજમુના પાન, મોહન
મોરલી વગાડતાં નવ કીધાં સન્મુખ કાન ૧૪ કાલિંદીને
કાંઠડે સુંદર જમુનાને તીર, શ્રીગિરિધર ગાયો ચરાવતા
ન જોયાં હળધરવીર. પ્રાણી. ૧૮ સંકેત વનની શોભા
ઘણી, ત્યાં પ્રભુ ખેલે છે રાસ; એ સુખ અબળાને
આપીએ બલિહારી માધવદાસ. પ્રાણી. ૧૯

ઢાળ ૧૫.

ધન્ય ધન્ય રાણા રાયસંગ હો લાલ; હાંરે ધન્ય
ધન્યરે મેવાડો દેશ. કૃપા કરીને શ્રીનાથજી પધારીયા
હો લાલ. ૧ વ્રજમાંથી વહાલોજી પધારીયા હો લાલ;
હાંરે આવી વસીયારે મેવાડે દેશ. કૃપા કરીને. ૨ તળાવે
તે તંબુ તાણીયાં હો લાલ, હાંરે આવી ઉતર્યોરે મારા
વ્રજનો સાથ. કૃપા કરીને. ૩ ડુંગર કોરીને વહાલે
મંદિર કર્યાં હો લાલ તહાં બિરાજેરે શ્રીગોવર્દ્ધનનાથ.
કૃપા કરીને. ૪ શ્રીનાથજીને શ્રીદ્વારકાનાથજીનાં નેરલાં

હો લાલ, હાંરે શ્રીનવનીત પ્રિયાજીને શ્રીવિઠ્ઠલનાથજીની
જોડ. ૫ શ્રીગોકુલનાથને શ્રીમથુરાનાથનાં જોડવાં હો
લાલ, હાંરે શ્રીગોકુળચંદ્રમાજીને શ્રીમદનમોહનની
જોડ. ૬ તહાં મધરાતે ગોવર્દ્ધન ભયો હો લાલ, તહાં
તળેટીયે ગોપાળપુર ગામ કૃપા કરીને ૭ જણાં તે
ગોવિંદ કુંડ ભયો હો લાલ, હાંરે ત્યહાં બનાસરે મહા
રાણીજીના નીર કૃપા કરીને. ૮ આસોટીયુ ,વૃંદાવન
ભયુ હો લાલ હાંરે તહાં કાંકરોલારે બંસીવટનો ચોક.
કૃપા કરીને ૯ કમળ ચોકમાં ઝુલે મમર હાથીયા હો
લાલ હાંરે તહાં ટોડલેરે ૩ડા ટોકે છે મોર કૃપા કરીને
૧૦ થાળ ભર્યો સગ મોતીએ હો લાલ; હારે વધાવેરે
શ્રીવલ્લભ પેરિચાર. કૃપા કરીને. ૧૨ સાકર કેરા કરા
પડયા હો લાલ હાંરે ત્યોરે દુધરેરે કુંડા વરસ્યા છે મેઘ.
કૃપા કરીને. ૧૨ અજમ કુંવરીની વિનતિ હો લાલ
તમે સુણજોરે શ્રીગિરિધરજી મહારાજ. કૃપા કરીને ૧૩
સઘળા વૈષ્ણવની વિનતિ હો લાલ, અંગોને આપોરે
ભાંગવાસ. કૃપા કરીને. ૧૪

ઘેાળ ૧૬.

ગંગાભાઇએ તે ઝઘડેા માંડયેા શ્રીગિરિધરજીનાં લખ્યાંરે પ્રમાણ, વાશી બનઉં શ્રીનાથને ૧ બાદશાહે તે પરવાનેા મેાકલ્યેા, તમે છેાડેા શ્રીગેાકુલ ગામ, ૨ બ્રજવાસીએ મનમાં વિચારીયું આપણે સામા બાંધેા હથિયાર. ૩ નવખંડ ભૂમિ આપણી ચેાદીશા ચેાભાજીનુ રાજ ૪ બાંભાજીએ શ્રીગુસાંઇજીને એમ કહ્યું અજબ બાદને આપ્યાં છે વરદાન ૫ બાદશાહનું તે અહી શું ઉપજે? મારી ઇચ્છાએ છેાડું શ્રીગેાકુળ ગામ. ૬ શિવ વિરંચી રટણ કરે, સુરનર સરખા પાર પામે નહીં; અજંબભાઇને થયેા છુ આધીન ૭ બ્રજથકી તે વહાલેાજી પધારીયા, આવી ઉતર્યા મેવાડ દેશ. ૮ ગામના રાજાને આવીરે વધામણી, આપણા શ્રીનાથજી પધાર્યા નજીક. ૯ રાણા રાયસંગે મનમાં વિચારીયું, આપણે શી શી કરીશું ભેટ? ૧૦ વહાલે તળાવે તપ્યુ તાણીયા; મહી ઉતર્યા શ્રીગુસાંઇજીનેા સાથ. ૧૧ વહાલે ડુંગર કેારીને મંદિર કર્યા, મહિ પધરાવ્યા શ્રીગેાવર્ધન નાથ. ૧૨ વહુ બેટી તે હીંડે મલપતાં

હીડે ઝાંઝરને ઝમકાર. ૧૩ ખનાસ તે જમના જલ ભર્યા, વહેલો બસી બટ; ૧૪ અજમાઇએ તે વિનતિ કરી જે કોઈ ગાયે શીખે ને સાંભળે તેનો લીલામાં થાજે વાસ. ૧૫

વેાગ ૧૭.

ઓરા આવેને શ્રીનાથજી, સેાહ્યામણારે, તારી ચટકતી ચાલનાં, લઉ ભામણાંરે. ૧ વારણ વનમાં ગયા તે એને જોઇનેરે, જેમ લાજથી ધની તે ધન, ખોઇનેરે. ૨ નખચદ્ર ચઠે ચદ્રિકા વિકાસથીરે; ક્ષીણ ભાવ પામ્યેા શશી ઉપહાસથીરે. ૩ હસ્ત ચરણકેામલ માને દેખી દ્રુમ તણાંરે, પત્રવ નમ્ર વન થયા લાજને ચણાંરે, ૪ જેહર પાયલ ને વિછિયા પાનનીરે. રોભા ગહેતાં ન બને તે નિરુપમાનનીરે. ૫ શેાભા બની તનિયાની વણી સ્વેતનીરે, દેખી ધજા લજ્જામજિત મીન કેતનીરે ૬ સુથન કાછનીની છબી છાઇ ચિત્તમાંરે માન મેલી વણી દીન થઈ નિત્તમારે ૭ ક્ષુદ્ર ઘટિકા નૂપુરની સાંભળી ધુનીરે, મેલી સમાધિ વિકલ થયા, મહામુનિરે. ૮ કટિ જોઇને લજ્જા મેાટા કેમરીરે,

નાભિજોઈ વાપી જરૂતાને અંગીકરી૧૯ ઉદર-ત્રિવલીની સુષમાની ઉપમાની ઉપમા નવ મલેરે, વિપુલ વક્ષ સ્થલ મેલીને રમા-નવ ટળેરે.૧૦-બાજુ પોંચી કરાં સાંકળાં હાથ સાંકળાંને, હીરા મુદ્રિકા તે કળાનિધિની કળારે; ૧૧ કંબુ, કંઠ કંઠાભરણ હાંસ: ઝલનીરે, શોભા કહેતાં બુદ્ધિ ઝડી કવિ પ્રબલનીરે. ૧૨ કૌસ્તુભ પદકની પંક્તિ ને રત્નની બદીરે. મન મગ્ન થયું એ તો શોભાની નદીરે. ૧૩ રત્નનિકર રચિત ભૂષણ તેજ શું કહું રે, મિહર શીતરશ્મિ કાંતિ તુલ્ય નવ લહું રે. શામલ અંગ મોતી ગુંજ કુસુમ માલિકારે, દેખી મેઘ ઇંદ્રધનુ બક થયા ફીકારે. ૧૫ દેખી પીતાંબર ચંચલા ચંચલ થઇરે, ગયાં માનિનીનાં માન ધીરજ નવ રહીરે. ૧૬ શોભા સદન વિશદ વદન કુમુદ દેખંતાંરે કુમુદ પોતાની સુંદરતા નહિ લેખતાંરે. ૧૭ નાસા અધર શોભા શક્તિ નથી ભાખવારે, જેમ ક્ષીર વદન બિંબ ફળ ચાખવારે, ૧૮ ચંચલ અરૂણ સજલ નયન યુગલ નિરખતારે, ખંજન કમલ મીન રહ્યાં શ્વાસ વરખતારે, ૧૯ ભ્રુતી કામની કમાન કાન તેં ખરીરે

કુટિલ ભ્રકુટીના ભંગ નેહથી કરીરે ૨૦ મકર કુંડલની ઝલક કપોળિ ફલકમાં રે, મન અટકી રહ્યું ઘીરલીયાળા અલકમાંરે. ૨૧ વેસર મુક્તામણિ લપન ઉપર એમ લમેરે, ચંદ્ર ચુંબવાને તારો આંબો અહીં વસેરે. ૨૨ મંદ હસન દશન શોભા તો વણી બનીરે, ચિબુક બિમળ વજ્ર કાંતિ નેહમાં સંનીરે. ૨૩ લટ શીશફુલ અલકાવલી વાંકનીરે. તિલક તણી શોભા વણી નગ ડાંકનીરે. ૨૪ મોર મુગટની લટક મનમાં વસીરે, શત ચંદ્રની શોભાને જોઈ તે હસીરે. ૨૫ અર્ધ ગર્વ થયો વેણી જોઈ નાગનોરે, તેથી વાસ કીધો અધે ભૂમિ ભાગનોરે. ૨૬ વેણુ રંગથી સરાગ ચિત્તને કીધુંરે, વેત્ર ધરીને નેત્ર યુગ્મને તે સુખ દીધુંરે, ૨૭ તારાં વચન સુધા કર્ણ ચષકમાં ભરીએ; ચિત્ત તૃપ્તિ નથી થાતું પાનનેં કરીરે ૨૮ એવાં રાધા વચન સુણી હરિ આનીયારે, કુંજ કેલિ કરી વણા મન ભાનીયારે. ૨૯ હળીમળી કુંજપુંજથી સદન ગયારે, કરી હાસને વિલાસ બે મગન થયાંરે. ૩૦ રસ-રૂપ એવા શ્યામને શ્યામા એકરે, એકતું ધ્યાન ધરે

ધોળ ૧૮.

પ્રેમથી નિજજન સઉરે. ૩૧ હાસ માગે લીલાનંદ મને આપજોરે, એજ ધ્યાન હૃદે સ્થિર કરી થાપજોરે. ૩૨

આવો આવોરે સુહાગી વલ્લભીનો સાથ, સખી મેવાડે પધાર્યા શ્રીગોવર્દ્ધનનાથ. ૧ સખી મનક્રમ વચન તજે ગ્રહનાં કાજ, મેલ્યો વેદ મર્યાદાને કુલની લાજ. ૨ છોડ્યો માત પિતા પતિ સુત પરિવાર, આપણે નયને નિરખ્યો શ્રીનંદકુમાર. ૩ વહાલો રૂપે છે રૂડલાને ભીનલે-વાન, ગંડસ્થલ મંડિત કુંડલ કાન. ૪ બીરાજે અલક તિલક જાણીએ કંચન રેખ, નાસા ગજમોતીને નટવર મેખ. ૫ શિર પાગ સોરંગી ઉપર ચંદ્રિકા મોર; વહાલો મનોહર મૂર્તિને ચિત્તડાંનો ચોર. ૬ વહાલો બંકઅવ-લોકની ભ્રકુટી કમાન, એહના નયન અણીવાળાં શા બાણ ૭ વહાલો ચંચળ ચપળતા વાડ અંજન મીન, શોભા જોઇને મૃગ થયા આધીન. ૮ બિંબાધર છે અતિ અરૂણ પ્રવાલ. મુખ માધુરી મધુરી વાંસલડી રસાળ. ૯ જીરે કુસમ ઝરે મંદ મુસકની હાંસ; ઝળકે દંડ દાડમ જેમ બીજ પ્રકાશ. ૧૦ કંઠે કંઠે સજી ગળે ગુંજનો હાર,

બાજુબંધ પોંહોચીનો ઝુમકસાર. ૧૧ પાય પોહોલ નૂપુરનો ઠમકાર. ચાલે ગજગતિ ચાલ ઘુઘરી ધમકાર. ૧૨ કટિ કાછની કિંકણીનો ઝમકાર, પાય અણુચટ વિછુવાને ઠમકાર. ૧૩ છટે સોળ કળાએ ઉદયો ચંદ, વ્રજ જુવતી સુંદરીને મન ઉમંગ. ૧૪ ઓઉની આરતી ઉતારે શ્રીવલ્લભરાય. શોભા જોઈ જન વલ્લભ બલિ જાય. ૧૫

ઘેાળ ૧૯.

સાચા સગા છો શ્રીનાથજી સોહાગી મારે, સાચા સગા છો શ્રીનાથજી. ૧ બીજું સગું તે સૌ મુખથી કહેવાનુ, દુઃખમાં નહિ આવે કોઈ સાથજી. ૨ અખિલ બ્રહ્માંડના ઇશ છે એ મહાપ્રભુ જગતની દોરી છે જેને હાથજી. ૩ એ પ્રભુને છોડી બીજે જ્યાં જાઓ ત્યા છે ધુમાડાની બાથજી. ૪ ગોપાલલાલ, એમના ચરણમાં જવાને શરણ પડયો છું અનાથજી. ૫.

ઘેાળ ૨૦.

મૅયર ચિત્ત ચોટયું શ્રીનાથજીના ચરણે હાંરે આશો જઇએ શ્રીમહાપ્રભુજીનાં શરણે. ૧ હાંરે નખ

ચંદ્રિકા દેખીને લાગ્યો ચટકો, હાંરે હું તો મોહી જોઈ મુદ્રિકાનો લટકો. ૨ હાંરે પોડશ ચિન્હ ચરણ કમળ માંહે નિરખી હાંરે બની બાવરી હૈયામાં ઘણું હરખી. ૩ હાંરે ભૂલી ભાન બાન હું તો ઘુઘરીના ધમકે, હાંરે લાગ્યો નેહ એની નૂપુરના ઠમકે. ૪ હાંરે જેમાં ભક્તના સમાજ આવી વસીયા, હાંરે જેની સુગંધે થયા છે ભમર રસીયા ૫ હાંરે લાલાલહેરીની વિનતિ ઉર ધારી, હાંરે પ્રભુ ચરણમાં રાખો હું જઉં વારી. ૬.

ઘોળ ૨૧.

સૈયર ચિત્ત ચોર્યું શ્રીનાથજી ધુતારે, કાળજડું કોર્યું એ નંદના દુલારે. ૧ હાંરે મને મુરલી સુણાવી વશ કીધી. હાંરે મને ફંદમાં ફસાવી બાંધી લીધી. ૨ હાંરે એણે અણીઆળી આંખ મને મારી, હાંરે તેથી હૈયામાં ઘા પડયો છે કારી. ૩ હાંરે વશકરણી ને મીઠી એની વાણી, હાંરે હુતો સાંભળીને વણમૂલે વેચાણી. ૪ હાંરે એનું મનહર મુખ મોહકારી, હાંરે એણે મંદ મંદ હસી મુને મારી. ૫ હાંરે સખી એ વિના મેં નથી રહેવાતું, હાંરે દર્દ કાળજાનું કાંઈ નથી કહેવાતું. ૬

હાંરે લાલા લટેરીને તલાવેલી લાગી, હાંરે દરશન આપીને દાસને સોહાગી. ૭

ધોળ ૨૨.

સૈયર મન મોહ્યું શ્રીનાથજી લટકે, હાંરે એના લટકે મટકેને પીરે પટકે. ૧ હાંરે મીઠું કામણ મોગલીના કટકે. હાંરે એનાં કુટિલ નેણ બાણ હૈયે અટકે. ૨ હાં ધમકતી શી ચાલે ચિત્ત ચટકે, હાંરે એનું રૂપ જોઈ કાળજું છટકે ૩ હાંરે એની છેલ છબીલી છબી ખટકે, હાંરે એને જોયા વિના હ્રદય ઝટકે. ૪ હાંરે છુટી લટ૨ આવી ભાલ પર લટકે, હાંરે જાણે અધરપાન કરે આવી ગટકે. ૫ હાંરે મોટા મુનિજન મોહ્યા છે જેને મટકે, હાંરે તેનો વિરહ થતાં ફાટી મરું ફટકે. ૬ હાંરે બેના ચરણકમલમાં મતુ ભટકે, હાંરે લાલા લહેરીને બોલાવી લેશો લટકે. ૭.

ધોળ ૨૩.

શ્રીનાથજીને નીરખી આ ચિતડું ચળ્યું છે, હાંરે મારૂ મનડું મોહનને મળ્યું છે. ૧ હાંરે વહાલે વાંકી નજર વડે જોયું, હાંરે સખી ત્યારથી આ મન મારું મોહ્યું ૨ હાંરે એની અલબેલી આંખ અણીઆળી,

હાંરે રસરંગભરેલી રેતનાળી, હાંરે એની ભ્રકુટીમાં ભુરખી ભરેલી, હાંરે તેથી વ્રજસુંદરીઓ વશ કરેલી, ૪ હાંરે એની મુરલીમાં મોહની ભરી છે, હાંરે માહરી સુધ બુધ સોન સૈા હરી છે. ૫ હાંરે સખી નરસિંહ એ કામણભર્યો છે, હાંરે મારા મનથી મેં વર એ વર્યો છે. ૬ હાંરે સખી છેલ છબીલો એ ધુતારો, હાંરે લાલા લેહેરીને પ્રાણથી એ પ્યારો. ૭

ઘોળ ૨૪.

તમે જુઓ મારા બેનો શ્રીનાથજીને આંબા. કુસુંબલ પાગ કેસરીયો વાગો, પટકા પર લાગી લુંબા લુંબા. ૧ લાલ લટકાળી કરમાં વાંસળી બિરાજે, ગોપીયોનું મન ભ્રંબા ભ્રંબા. ૨ બાંહે બાજુબંધ બેરખા બિરાજે, મુદ્રિકા ઝટક દંબા દંબા...૩ ગોળ કપોળ મનોહર સુંદર, શ્રીશેષિકાનું મન રંબા રંબા. ૪ નયને વિશાળ ભ્રકુટિ લર લળકે, અલક ઝલક શંબા શંબા. ૫ પીચ કારી છેહ કેારી ખેલે, ફુલ છડીથી ધંબા ધંબા. ૬ વ્રજની તે ગોપીયો ગુલાલ લેઈને ચાલ ચાલે છે હુંબા ઠંબા. ૭ પંચ શબ્દ વાજાં વાગતાં ત્યાં, ઝાલર ઘંટાની

ટંમા ટંમા, ટે સુંરપુર વનિતા નીરખીનવચે,છે, પ્રુશ
નાખે છે નારદ પ્રેમા પ્રલા: ગ્રહે મેનાને મોહી ભોગ
ધરી છે, પ્રેમથી પ્રેસાદ પંમા પંમાં ગ્રહે શ્રીવિદ્યલ પ્રભુ
લીલા દેખે અગમનિગમ ગંમાં ગંમાં.૧૧.

ધોળ ૨૫.

શ્રીનાથજી તે છેલ બિરાજતાજી ગ્રહે [illegible] કરિ૨૬.
સખી ચાલો તો જઈએ શ્રીજી શણગારને.
શ્રીગોવર્દ્ધનનાથજી બિરાજે લીલોલહેરમાંને. શ્રીનાથજી.૧
પહેલાં દર્શન તે મંગળાનાં હરખીયાંને, [illegible]
મહારા નાથનાં સ્વરૂપ નેણે નિરખીયાંને.|-શ્રીનાથજી: ૨
બીજા દર્શનમાં શૃંગાર બહુલે બહુ ધર્યાને; [illegible]
મહારા નાથને શ્રીલક્ષ્મીજી વર્યા જો. [illegible] શ્રીનાથજી. ૩
ત્રીજા દર્શન તે ગ્વાલ બાલભોગનાં જો, [illegible]
મુખે મુરલીને છડી લીધી હેલમાં જો. [illegible] શ્રીનાથજી.૪
ચોથાં દર્શન તે રાજભોગનાં જો, [illegible]
વિવિધ ભાતની સામગ્રી સંજોગમાં જો; [illegible] શ્રીનાથજી. ૫
પાંચમા દર્શન તે ઉત્થાપનનાં આંબડ્યાં જો, [illegible]
શંખ વાગ્યો ને વધામણ થયા ઉતાવળા.જો. શ્રીનાથજી.૬

છઠું દર્શન તે ભોગ-સંજોગમાં જો, શ્રીનાથજી.૫
વિવિધ અમૃત મેવા અર્પ્યા ઉમંગમાં જો. શ્રીનાથજી.૬
સાતમાં દર્શનને આરતીમાં જો, કર્યા જોડા ઝાઝા
ભાર ભારીને વંદણ અહુ મંજ્યા જો. શ્રીનાથજી.૭
આઠમાં દર્શને તે શયનમાં કર્યા શ્રીહરિને,
દર્શન કરીને વંદણ આનંદ ભર્યા જો. શ્રીનાથજી.૮
ચટ્ટલાલ મટ્ટલાલજી જોડે છે જો,
ગિરિધરલાલજી બિરાજે લીલાલહરમાં જો. શ્રીનાથજી.૯
વલ્લભ ભાખીજીને એકીજ મહારાજ છે જો,
એમને આઠે દર્શનનો ચણો ભાવ છે જો શ્રીનાથજી.૧૧
જે કોઈ ગાય શિખેને સાંભળે જો,
તેનો ચરણ કમળમાં વાસ છે જો, શ્રીનાથજી.૧૨
એમના દર્શ થકી સુખ થાય છે જો,
હરિદાસ શ્રીવલ્લભ ગુણ ગાય હેં જો. શ્રીનાથજી.૧૩

ઢાળ ૨૬.

શ્રીગોવર્ધનધર તેરો ધ્યાન ધરત, લટ છુટ રહી
કાલી નાગનીયાં. (૨૬) મોર મુગટ મકરાકૃત કુંડલ

ઘુંઘરી અણમટ વીછુવા સાર, નહાના. ૪ પ્રભુજીના મુખપર મુરલી વાઇ વેણુ રસાળ, શબ્દે મોહીરે ગોપિકા રોતાં મેલ્યાં છે બાળ; નહાના. ૫ કાલિંદીને કાંઠડે ઉભા વગાડે છો વેણુ; જ્યાદેાને કે જાદવા કે વ્રજમાં થાશે પોકાર, નહાના. ૬ આંગળી સાહીને હરિ તાણશો પ્રભુ મારૂ ધુજે છે અંગ, સઘળી ગોપિકા આવશે તમને ઘેરશે મહારાજ, નહાના. ૭ કે બંસીવટના, ચોકમાં ઉભા વજાડો છો વેણુ; માધવદાસની વિનતિ આપો શ્રી વ્રજમાં વાસ નહાના. ૮

ધોળ ૩૨.

મ્હારે મંદિરે પધારો શ્રીનાથજી, હું તો જોઉંરે તમારી વાટ. ૧ હું તો શેરી વળાવી સજ્જ કરૂં, હું તો પુલડાં ચેરાલું સારી વાર, ૨ હું તો ચીરના ચંદરવા બંધાવતી, હું તો પથરાલું લીલા પીળાં પાલ. ૩ હું તો કંકુ કેસરના ગારા ઘાલું, હું તો મોટી કસ્તુરી પ્રરાલું બાત હું તો ગોપે ગોપેરે દીવા કરૂં, હરખે અંધાલું હીંચોળા ખાટ. હું તો શણગાર સજીરે શોભિતા, ચરણ ચોળી ગરચોળાંને ઘાટ હું તો આઠ કરૂં રે

કેસર તણી, હું તો ચોખલીઆ ચોડું લલાટ; શૃંગાર ધરાવું હરિને ભાવતા, હું તો દર્પણ દેખાડું મારા નાથ. ૪ હું તો સુંદર ગંગાવું રે સુખડી; જીવણ જમવો તમારે કાજ, પ હું તો મીઠડા મેવા મંગાવતી આરોગો શ્રીવૈકુંઠનાથ. ૬ હું તો શીરો કરાવું સ્નેહ તણો, જીવણ આરોગો પ્રભુ હાથ. ૬ હું તો જમુના જેળ ઝારી ભરાવતી, આચમન કરો વૈકુંઠનાથ. ૭ બાસઠ પાનનાં બીડલાં બંધાવતી, મુખવાસ કરો શ્રીવૈકુંઠનાથ. ૮ હું તો સોનાનાં સોગટડાં મંગાવતી, રમત રમને સારી રાત. ૯ હું તો સંધ્યા પથરાવું સ્નેહતણી પોઢણ કરો શ્રીગોકુલ-નાથ. ૧૦ હું તો ફુલના પંખા ભરાવતી વીંજણ કરું રે સારી રીત. ૧૧ હું તો ફુલની જળી ભરાવતી માંહે બિરાજો શ્રીગોકુલનાથ. ૧૨ હું તો થાળ ભરું સગમેવા-તીએ, વધારું શ્રીવલ્લભકુલ પરિવાર. ૧૩ હું તો કર જોડી કરું વિનતિ, બલિહારી જાય માધવદાસ. ૧૪.

ધોળ ૩૩.

દયા કરી દર્શન આપશો શ્રીનાથજી દયા કરી દર્શન આપશો. ૧ શ્રીમહાપ્રભુજીની કાની થકી આ;

દેવી જીવનાં વિવિધ દુઃખ કાપશે. ૨ વિષયની વાસ-નાને મનની ઓછિચ્છા, દેવીનાં દિલમાંથી ઉથાપશે ૩ નિકુંજનાયક મને નિજજન જાણી; દાસી થવાની છાપ છાપશે. ૪ દયાનિધિ છોડ દોષ નહિ જુએ દાસના. મનમાં અનન્ય ભક્તિ આપશે. ૫ લાડીલો લાલ વહાલો લાલા લહેરીને ચરણ સેવામાં થાપશે. ૬.

ધોળ ૩૪

શ્રીનાથજીના ચરણકમલે ચિત્ત રાખો, હાંહાંરે ભક્ત સુખકામ ચાખો. ૧ હાંહાંરે અહર્નિશ મુખે કૃષ્ણકૃષ્ણ ભાખો, હાંહાંરે એથી જન્મ મરણ થશે ખાખો. ૨ હાંહાંરે ચર પ્યાર ધન માલ જાતના, હાંહાંરે તેમાં તારું નથી એ દિવાના. ૩ હાંહાંરે માત તાત સુત ભ્રાત ભગિની દાગ, હાંહાંરે તેમાં મોહ નહિ છોડાવે જગના મારા. ૪ હાંહાંરે સગાં સબંધી તે માન મોભનાં બેડી, હાંહાંરે આખર સમે ઉપર મુકશે ધરેલી. હાંહાંરે દયા કરી તને મનુષ્યદેહ દીધો, હાંહાંરે તોયે તે હરિનો આશરો નજ કીધો. ૬ હાંહાંરે ચેતી લે ચેતાય તો એ આજ, હાંહાંરે જીવતું ઘડી ગયું નથી આયુષ્ય

તારૂ. ૭ હાંહાંરે વાર વાર લાખ ચોરાશી રઝળશે; હાંહાંરે ફરી આવો જન્મ ક્યાં થકી મળશે? ૮ હાંહાંરે તારા હાથમાં આવ્યો છે પારસમણિ, હાંહાંરે તારે માથે બિરાજે શ્રીનાથજી ધણી. ૯ હાંહાંરે એની સેવા કરે સુખ થાશે, હાંહાંરે તારા પાપનો સંતાપ દૂર જાશે. ૧૦ હાંહાંરે હરિના દાસનો દાસ થઈ રહેજે; હાંહાંરે મુખે નામ નિરંતર લેજે ૧૧ હાંહાંરે લાલા લહેરીનાં વચન સુખકારી, હાંહાંરે સાચા માનીને સેવો ગિરિધારી ૧૨

ઘોળ ૩૫.

શ્રીનાથજીના વિરહે મહાદુઃખ થાય છે
હાંહાંરે મારો જીવ જવાને અકળાય છે. શ્રીનાથજી. ૧

હાંહાંરે મને વરમાં વડી નથી ગમતુ,
હાંહાંરે માંરૂ મન વણુ રહે છે ભમતુ. શ્રીનાથજી. ૨

હાંહારે, ઘડી, સાઠ, પહોર આઠ, રહુ, ઉદાસી,
હાંહારે સુંદર મુખડુ જોવાને અભિલાષી, શ્રીનાથજી. ૩

હાંહાંરે કર જોડીને, માગે છે લાલો લહેરી,
હાંહાંરે જરા દૃષ્ટિ કરો ને કૃપા કરી. શ્રીનાથજી. ૪

ઢાળ ૩૬.

શ્રીનવમંડલના ચંદ શ્રીગોવર્ધનનાથજી, કુમાગનેન અણીયાળાં મોહે લાલજી, સમેસમેનાં દરશન આપે શ્રીનાથજી, પ્રેમભક્તિવશ શ્રીધા ભજની ભાલજી. શ્રી. ભજ. ૧ નિશા પાછલી ગાગર બોલે રાતની, આવે નાથુવાસથકી ગોવાળજી; મારા પ્રાણપ્રભુજીના સેવકને દેહો પડયો; અતિ આતુર થઈ આવે સંતાપ તત્કાળજી. ૨ મુખ્યાજી ભીતરીઆ સેવક સહુ મળી, કરતા સેવા જે જેના અધીકારજી, પ્રથમ શ્રીપ્રભુજીને જગાવ્યા પ્રેમશું, પછી જગાવ્યા બારા શ્રીનંદ કુમારજી. ૩ ગોસ્વામી ટિકૈત વહુ બેટી સહુ, આનંદે આવે મંદિર માંહેજી; શંખ ધુનિ ત્યાં ત્રણવાર કીધી સહી, ધુનિ સુણી શ્રી ગોવર્ધનધર જાગ્યા જી. ૪ શ્રીમુખ નિરખી હૃદયકમળ શીતળ થયાં, મંગળ ભોગ ધરાવ્યો, કંચન થાળજી; જળ ઝુમખાની ઝારી ભેટ પાસે ધરી, પ્રેમ સહિત આરોગ્યા પ્રાણજીવન જી. ૫ સજનીઓની સેવા સીંગોરી કરે, સેજ સમારતાં સમય ઓટલો થાયજી; આચમન કરાવી મુખવસ્ત્ર કરી બીડાં ધર્યાં, દર્શને બોલ્યાં ને કીર્તન થાયજી. ૬.

ધોળ ૩૭

શ્રીનાથજીકો ધ્યાન મેરે નિસદિનારી માઇ;
સાંવરી સુરત માધુરી મૂરત, ચિત્ત લીયો હે ચુરાઇ. ૧
લાલ પાગ લટકે ભાલ, ચિબુક વેસર કંઠમાલ;
કુંદનપુલ્લ મંદહાસ, લોચન સુખદાઇ. ૨
મોરપક્ષ સીસ ધરે, મોતિનકી માલ ગરે;
બાજુબંદ પહુંચી કર મુદ્રિકા સુહાઇ, ૩
કટિ ક્ષુદ્ર ઘંટિકા, જેહર વિછીયા સુદેશ;
અંગ અંગ શોભા, ઉર આનંદ ના સમાઈ. ૪
મુરલી અધર ધરે શ્યામ, ઠાડે વ્રજ જુવતીન માઝ;
સમ સુરન તાન ગાન શ્રીગોવર્ધનરાઈ. ૫
નિરુપરૂપ અતિ અનૂપ, થાકે સુર નર વિમાન;
શ્રીવલ્લભપદકંજી દાસોદર બલ જાઇ ૬

ધોળ ૩૮

એકવાર દરશન દીજીએ, શ્રીનાથજી પ્રભુ આના-
દિથી અધિકાનો ભરેલો, દોષ દેખી નવ ખીજીએ, ૧
કૃપાનાથ કરુણાના સિંધુ, દીન જનણી દયામાં લીજીએ.
૨ શ્રીગુરુએ તો મને તમને સોંપ્યો છે, શ્રીમહાપ્રભુ-
જીની કાની થઈ લીજીએ. ૩ પુષ્ટિમાર્ગમાં પડયો રે
પતિત હું, બોલ્યા વચન પાળી લીજીએ. ૪ વલ્લભના

દાસનો દાસ હું કહાવું, બ્રજભક્તની દાસી મુને કીજીએ. ૫

ઘેાળ ૩૯

હાંરે વહાલો એહી હમારે શ્રીનાથજી, હારે ભવ-તારણહાર. એહી ૧ દેવ ન યાચું દુસરો મન કીયો હૈ વિચાર એહી. ૨ યોગ યાગ વ્રત દેા કરેજી, હારે જપતપતીર્થ અપાર એહી. ૩ સોચ સબે દુઃયા વહે ગયો રે, મન માની લે મોરાર. એહી ૪ દેા અક્ષર સૂરદાસ કહેરે, ભવસારમેં એ સાર. એહી ૫

ઘેાળ ૪૦

શ્રીનાથજીનું વદનકમળ જોયું, જોયે એકવાર શ્રીનાથજીનું. કોટિ કલ્પનું મેલું થયેલું મન, એક પલકમાં ધોયું. જોયે. ૧ મનુષ્યદેહ ધર્યો તેનો સફળ છે, જન્મમરણ દુઃખ ખોયું. જોયુ ૨ મેવાડ દેશમાં બિગડે મારો વહાલમો, શેષ શંકર ચિત્ત પ્રોયું. ૩ કમળાચોક ત્રિભોક જગમોહન જોયું, ગયો એકબાકી સર્વે ખોયું. ૪ દયાના મીતમજી શું પ્રીત નથી જેને, માત પિતા નામને વગોવ્યું. ૫.

ઘેાળ ૪૧.

શ્રીનાથજીના નામ સમાન કોઈ ન આવે. (૨) કોઇ જાયે ગંગા ને કોઈ જાય કાશી, કોટિ કોટિ તીર્થ

મનાવે ૧ કોઈ કરાવે પૃથ્વી પરિક્રમા, કોટિ કોટિ કન્યાને પરણાવે. ૨ કોઇ દીયે હાથીને કોઇ દીયે ઘોડા, કોટિ કોટિ ગાયોને દેવરાવે. ૩ શ્રીવલ્લભના સ્વામી- પ્રભુ રસિકશિરોમણિ, ચરનકમલ ચિત્ત લાવે; ૪

શ્રીનવનીતપ્રિયજીનાં ધોળ. ૧

રાગ— નંદાલય નિજ ધામનાં કરીએ દર્શન ચાલ; બાલવિનોદ સોહાવનો શ્રી નવનીતપ્રિયલાલ.

વલણ–મુખ છબી લાગે મને પ્યારી શ્રીનવનીત લાલ. (૨) મારા લાડીલા લાલની બલિહારી. ૧ ઘુંઘરવાળા કેશ ઘુસર સીસપર શોહે, અલકાવલી તિલક મન મોહે. ૨ અરૂણ કમળ નેત્રમાં અંજન કેલ્યાં, રૂદન કરી અહાર્યાં છે રેલ્યાં. ૩ પ્રમાણમાં તે જુમખી તારા જેત ઝળકે, નાસા બેસર મોતી લટકે. ૪ નવનીત આરોગો મુખ કપોલ જલેસી, યહ છબી મનડામાં પેસી ૫ કુલરી હાંસ કંઠલા કંઠ લટકે શોભા ભારી, કટિ કિંકણી ઘુઘરીયાળી. ૬ બાજુ કેડાં પહોંચી પુમકાંજ ફરકે, નંદ જસોદાજી જોઈ હરખે. ૭ ચરણકમળમાં નૂપુર ઝણકારા, શ્રીનંદજસોદાજી નિરખે વારંવારા. ૮ શ્રીમદનમોહન શ્રીબાલકૃષ્ણલાલ, શ્રીનવનીતપ્રિયાજી

રમે ખ્યાલ. ૯ ચેતન જડિત ચોકમાં ઘુંટણ લીલા બેસે. બુજાને મુસન રમે મુખે મેલી દૃષ્ટની દંતુલી બીજ મુખમાંજ દીસે; ક્રિયા ક્રિલષ્ટીને ઉંડાણો હુએ. ૧૦ બીજાન પ્રકારે ભોગ આવે મુખ ,મેડે, શ્રીકૃતકમળી વચ્ચે વચ્ચે બેસે. ૧૧ આચમન કરાવતાં ધાર પડે વાને જાય, મુખવસ્ત્ર કરી જે મુખ થાય ૧૨ એક સ્વરૂપ શ્રીજસોદાજીની પાસે, એક સ્વરૂપે રમે રામ ૧૪ જગમોહન સિંઘાસન મત મેહે,, કૃષ્ણ ભંડાર પગસા સોહે. ૧૫ આઠે દર્શનમાં ભોગ આવે છે મુખે, ગમર્ શું વર્ણવી શકે મુખે. ૧૬ કૃષ્ણકમના બાલલીલા સહુ નિરખે; જન્મ સફલ કરી હરખે ૧૭

ઘેાળ ૨

શ્રીનવનીતપ્રિયાની મુખી ન્યારી; એ રાખી જુઓ શ્રી. ૧ શામળી મુખ એની મેહની મૂર્તિ, મનડું મુખ પર વારી. ૨ નિત્ય પ્રતિ દુધ દહીં નવનીત લેવને, ભોગ ચઢાવે જાજ નારી. ૩ તનડું એવા કરે ડોઈ નાઈ કણ જોવી, તેને મેર મગાન લે છે ધારી. ૪ પ્રગટ બિરાજે પ્રભુ વલ્લભકુળમાં, ભાગ્ય મુજનિનાં નારી ૫ ગોપાલલાલ પ્રભુની છબી નિરખી, ચરણકમળ બલિહારી.

(અ. સૌ. ગોસ્વામીનિ શ્રીમહાલક્ષ્મી બહુજી કૃત)

શ્રીયમુનાસ્તુતિઃ ।

કલિન્દનન્દિનીં વન્દે વન્દનીયગુણાન્વિતામ્ ।
શ્રીકૃષ્ણપ્રેયસીં તુર્યાં પતિભક્તિવિવૃદ્ધયે ॥ ૧ ॥

માતા મે સૂર્યતનયા યતધર્મનિવર્તિની ।
કૃષ્ણકૃષ્ણૈકસમ્ભ્રામકૃષ્ણવર્ણા શુચિસ્મિતા ॥ ૨ ॥

માણનાથવશીચસ્યાવિષયૈકમયોજ્જ્વલા ।
સદા હૃદ્યાદ્ધૃદયા કૃષ્ણહૃત્કંજવાસિની ॥ ૩ ॥

પ્રિયમાનસભાવજ્ઞા ભવબન્ધવિનાશિની ।
પરૈશ્વર્યવતી કૃષ્ણસમા કૃષ્ણપદપ્રદા ॥ ૪ ॥

નિર્ગુણા ગુણગમ્ભીરા પયઃપાનેન મુક્તિદા ।
શ્રીકૃષ્ણચરણામ્ભોજરજઃપૂતજલા શુભા ॥ ૫ ॥

કૃષ્ણપક્ષત્યધિષ્ઠાત્રી દેવી દિવ્યવપુઃપ્રદા ।
સદા પ્રહ્વેશદેવેન્દ્રૈર્વન્દ્યમાનપદામ્બુજા ॥ ૬ ॥

કૃષ્ણાનુગામિની કૃષ્ણપાદપદ્મરતિપ્રદા ।
કૃષ્ણાનન્દમયી શ્રીમદ્વૃન્દાવનવિહારિણી ॥ ૭ ॥

કૃપાદૃકપાતમાત્રેણ કલિકાલ્વુષ્યનાશિની ।
સદા તિષ્ઠતુ મે ચિત્તે સર્વપાપપ્રણાશિની ॥ ૮ ॥

યમુનાજીના આરતી.

જય ભગવતિ યમુને મા જય ભગવતિ યમુને ક્રમિક ક્રમ
વિધમે નિખિલ જન્મ શમુને જયઠ ॥ ટેક ॥ કનક ગિરિશિ
શિખરેજન્મુ વિટપકૂલે વિગલિતજલ ભુવિ પૃષ્ઠે મિષ્ટે અપ
દૃષ્ટે । તવ નામા સગશોમા દહતિરૂપ ધામા મધુપુર ત્રે
ક્રામા ધાવત પદ યમુને જ૦ ॥ ૧ ॥ જગણુદ્વીપ વિશ્રાશિ
ક્રાશિનિ મરદન કંસ નિકૃદંન રાજીત કેદમ મુકે ઝઝા તા
મૃદગે ણંશી ધુનિકમુને જ૦ ॥ ૨ ॥ રવિસુત કન્યે ક ધન મન
અધન ચખિલ દમુને લુંઠતિ બ્રજ ભુવિ મગને કુંડતિ અસવને
સરલલ સરલલ ઉલસતિ વૃંદાવને નૃત્યતિ વૃષ તદ દૃષ્ટે
મુદિતમનો રમુને જ૦ ॥ ૩ ॥ લકત ઉદ્ધારન તારનિ કદિ
કાલિ કલને કાલિદિનિ ગતિ માલિનિ લાલિન કમ્પ પદે ધુણ
નુપુર ણાજીત રાટન લાનુ સુતે વિમલ કમલ સુર શ્રોતા મોહે
ગોપિ ગુને જ૦ ॥ ૪ ॥ અમૃત સુધા કલાપિત તવ જલ ર
વસને કલયતિ સદા જનાજે વિહરતિ બ્રજ ભિજને બ્રજ ભુશોક
જગદુધક્ષુ મો જન બાલ જને અખિલ શ્રેયોભિ શ્રીપદ ત્રા
ભુવને જ૦ ॥ ૫ ॥ તવ જલ રમણી કમણી શમણી તાપજ
સધન મધુવન રાજે ગાજે મધુકરને કોકિલ સુખ નાદે વા
બશિધુને કોમલ સુર લલિતાદિ ગોપી જન સુમને જ૦ ॥ ઈ
યમુના આરતિ ત્વારેધિ પાલિત લકત જને મુનૂર્ત મુનાવ
ગાવતિ આરતિ જન મન જે ગાવતિ આરતિ શ્રીશ
જનકે પૂરધ્વ પૂર્વિ મનોરથ કરતી શ્રીયમુને જયઠ ॥ ઈતિ
શ્રી ॥ સમાસા ॥

શ્રીહરિઃ

પરિશિષ્ટ અ.

ઠા. નારાણજી દયાલની દરખાસ્તથી અને ઠા. હરીદાસ ઝાલુજીના ટેકાથી સર્વાનુમતે ઉક્ત રહી સભાએ પસાર કરેલો ઠરાવ.

'શ્રીમદ્વૈષ્ણવ પરિષદનાશ્રયે ગોસ્વામી શ્રીદ ચિ. શ્રી કૃષ્ણજીવનજી બાવાસાહેબની અધ્યક્ષતામાં શ્રી મોટી હવેલીના બગીચામાં ૧૨-૧-૩૩ ને દિને મળેલી વૈષ્ણવોની જાહેર સભા ભગવત્છાસ્ત્ર નિષ્ણાત પરમભગવદીય ભૂધરાત્મજ અવલરામજીના મોરબી પાસે કોયલીગામમાં ૧૯૮૯ ના માર્ગશીર્ષ કૃષ્ણ ૪ ને દિને થએલા દેહત્યાગ માટે અતિ દુઃખ સાથે શોક પ્રદર્શિત કરે છે.

મરહુમે બજાવેલી અનુપમ સેવાઓમાં ૧૯૮૧ ની સાલથી હાલાઇબાટીઆની જુનીમહાજનવાડીમા અને શ્રીગોકુલાધીશજીમા સટીક સર્વોત્તમજીની ટીકા ઉપરાંત આ સ્થળે સતતત્રણ વર્ષસુધી કાંઇપણ ભાંચો નાખ્યા વગરના પ્રવચનમા ષોડશ ગ્રંથોની સરળ ટીકાઓ સાથેનું, ચારે ગીતોનું, સુબોધિનીજીનું, અણુભાષ્યનુ, અને શૃંગારરસ મંડન વગેરેના સવિસ્તર કિર્તનો સાથેના પ્રવચનની સેવા નહિ ભુલી શકાય એવી છે.

મરહુમ માટે યોગ્ય સ્મારક ઉભું કરવા મરહુમના મિત્રો વખાણનારાઓ શ્રોતાઓ, એવં સર્વે વૈષ્ણવોને ભલામણપુર્વક આગ્રહ કરે છે.

વધુ ઠરાવ કરે છે કે મરહુમના કુટુંબને યોગ્ય દિલાસા-પત્ર અધ્યક્ષશ્રીની સહીથી મોકલી આપવો.

ઠરાવ પહેલાં અધ્યક્ષશ્રી, શ્રીકમલદાસ ચકુલાઇ, અને ગિરિધરદાસ ભાંગડે યોગ્ય શબ્દોમાં શ્રદ્ધાંજલી અર્પણ કરી હતી.

પરિશિષ્ટ આ.

કીર્તન

મહેર મંહાંત મેનસમયનું

રાંગ આડાનો તાલ ચેતાલ

નિરખિ મુખ ઘુંચટ ઓટ સરાવ્યૉ ।
એલતિ એલતિ આયે વાલન ઓચ૱ વદન નિહારયા ॥૧॥
લજ્જન બૈરન ભાજી મોહૅં। જતેં ટ્રગત નેટ ન ટારયૉ ।
ગેર ઉછાલત ચૈયે ગુર પ્રભુ નૅન કટાચ્છ મરે મારયૉ ॥૨॥

ટીપ—ઉકત કીર્તન ગરુના શાસ્ત્રીએ ૱મગાડીની પાસ
શોધ કરી લાવેલ અને મુબઈના મુખ્ય મંદિરોમાં
કીરતનીઆ પરમ ભગવદીય નારણદાસ લક્ષ્મીદાસના
પ્રયાસથી મીએ બે વર્ષની અગાઉ કર્યો છે કેટલૅક
ઠેકાણે " કુંજ ભવનની પુષ્પ સદન રચનારો। ગવાય છે
જેમા ઉ૱ી કુકમા 'હસતિ હસનિ મમ મુંહયો' આવે છે
તે અશ્લીલ જીભ લાગે છે